1 JANUARI 1887.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Haagenbirk en J. A. Wormser,

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's *f* 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen, enz. franco in te zenden: „Aan de Redactie van „Excelsior", bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

PLANNEN EN WENSCHEN.

Ons Tijdschrift treedt zijn derden jaargang in.

't Is een feit dat, naar we gelooven, de lezers evenzeer zal verblijden als de redactie er zich in verheugt. Zelfs mocht *Excelsior* een belangrijke uitbreiding verkrijgen.

Hoe gaarne we 't ook deden, we kunnen nog niet zeggen, dat de uitbreiding van den lezerskring met die van het blad gelijken tred houdt. Zagen we daarop, we waren tot den maatregel niet overgegaan. *Zullen we blijven bestaan en groeien, dan werke ieder lezer mede, om Excelsior in steeds wijder kringen lezers te verschaffen.*

We gaan evenwel met goeden moed het nieuwe jaar in. Geeft God de Heere ons tijd en kracht en gaven, dan hopen we dit jaar ook een en ander te bespreken, dat nog niet tot zijn recht kwam, met behoud en uitbreiding van het oude. Zoowel het eigenlijk Verhaal als de Geschiedenis, de Taal en het Praktische leven hopen we te behandelen. Land- en Volkenkunde, Bijbelsche oudheidkunde, Zending, Poëzie, werden tot nu toe veel te weinig behandeld. We zien ook met genoegen door de vergrooting de gelegenheid geopend om meer platen te geven. Bij alles wenschen we op het standpunt, eenmaal ingenomen, dat des geloofs in onzen Heere Jezus Christus, onverwrikt te blijven staan, en tevens in het oog te blijven houden, dat ons tijdschrift de lezers dienen en voor hun verstand en hart beide ten zegen zijn moet.

Op de lezers blijven we daarbij rekenen. 't Is in den laatsten tijd bij den overvloed van stof en de beperkte ruimte moeielijk geweest bijdragen op te nemen. Thans kan dit beter gaan en we zien dan ook, dat reeds aanstonds de gelegenheid daartoe wordt aangegrepen, blijkens dit nummer zelf. Gaarne ontvangen we *antwoorden* voor onze vragenbus, even gaarne *vragen* natuurlijk. Wie iets goeds zeggen kan is ons welkom. Maar ook wie 't nog niet zoover bracht behoeft niet achter te blijven, al was 't maar om een of anderen nuttigen wenk te ontvangen.

In den naam des Heeren zij ons begin, van Hem onze kracht, zijn zegen over lezers en redactie beide, Hem van alles de eer!

DE REDACTIE.

BIJ 'T BEGIN DES JAARS.

(UIT EEN HEILWENSCH AAN EEN VRIEND [1]).

. . . . . .
. . . . — Snel als 't licht toog 't jaar voorbij;
Geev' God, dat wijl we 't nieuwe groeten,
Ons alles nieuw geworden zij!
Wij weten wat ons sta te ontmoeten,
't Zij smart bedroeft of vreugd verblijdt,
Hij leeft die smarten kan verzoeten,
En alle vreugd des levens wijdt. . . .

Een dag — ik zie hem komen —
Spoedt over 't aardrijk aan,
Als Een, thans opgenomen,
Zijn richtsbazuin doet slaan;

Een dag van storm en wolken,
Waarin de bliksem vlamt,
En doodschrik allen volken
Den trotschen nek verlamt;

Een dag, wanneer de zeeën,
Der graven noodgeluid
Het uur verkondt der weeën,
Dat beider schoot ontsluit;

Als God den vollen horen
Zal gieten over de aard,
Den horen van zijn tooren,
Een tooren, die niet spaart!

Wetend dan den schrik des Heeren,
Laat ons, nooit des werkens moe,
Allen tot 't geloof bewegen:
Spreke er God zijn Amen toe!
Die dit jaar ons deed aanschouwen
't Is een vriend, die nimmer scheidt,
Jaren in zijn naam begonnen
Dragen vrucht voor de eeuwigheid.
Naar den levensboom, ontsproten
In 't herwonnen paradijs,
Voert ons aller tijden wentling;
Tot ons daar de morgen rijz'
Maak in Hoop, Geloof en Liefde
Om dier allen Schenker groot,
Maak ons sterk in 's levens strijdperk,
Maak ons trouw tot in den dood!
Kindren Gods en der verrijz'nis,
Zwervers in de doodswoestijn,
Moog' het eene ons hart verheffen
Doe ons 't andre ootmoedig zijn!
Eigen zonde, eigen zwakheid,
Eigen ontrouw wel bewust,
Gansch aan eigen deugd gestorven,
In eens Groot'ren dood gerust,
Volgen we in den nieuwen jaarkring,
Nieuw van geest en zin zijn stem;
Want een jaar is nooit verloren
Zoo het nader brengt tot Hem.

H.

[1]) Deze groet dagteekent van een 15 jaar geleden, en behoort dus onder: »Uit vroeger dagen".

DE BEKEERDE STUDENT.

Den 9den Augustus 1788 werd te Malden in Noord-Amerika de man geboren, die als Paulus een uitverkoren vat zou zijn om 's Heeren naam te dragen onder de heidenen, Adoniram Judson. Zijn vader was leeraar van een Congregationalistische gemeente. Op driejarigen leeftijd leerde hem zijn moeder reeds lezen, en met zulk een vlugheid, dat hij een hoofdstuk in den Bijbel voor zijn vader las, eer deze zelfs wist dat de knaap het alphabet kende.

Judson was een speelzieke vroolijke knaap, bij alle vermaken vooraan. Op veertienjarigen leeftijd werd hij door een gevaarlijke ziekte aangetast, waaraan hij meer dan twaalf maanden leed. Bij zijn herstel hield hij zich bezig met het maken van groote plannen, waardoor hij een naam in de wereld kon verwerven. Doch hij kon vooralsnog niet beslissen. Op zestienjarigen leeftijd reeds ging hij naar de hoogeschool en wijdde zich met allen ernst aan de studie. Zijn lust was om uit te munten, en een zijner medestudenten getuigt, dat hij nimmer bij de lessen ontbrak.

Het was in dien tijd, dat het Fransche ongeloof der vorige eeuw Nieuw-Engeland binnendrong, en het land als een vloed overstroomde. Elke rechtzinnige leerstelling te betwijfelen, en iedere goddelijke waarheid van een vijandig standpunt te onderzoeken, werd ook toen door de studenten beschouwd als de plicht van een mannelijken geest. De jeugdige Judson werd meegesleept door de stoutmoedigheid der twijfelaars, en begon al spoedig de waarheid van zijn godsdienst te betwijfelen. Zijn leidsman en meest vertrouwde vriend in dien tijd was de jeugdige E—, een student in de klas boven hem, een jongeling van schitterende talenten en veel geleerdheid. Onder zijn voogdij maakte Judson snellen vooruitgang in afwijking van het geloof, en op het einde van zijne studiën was hij een volslagen ongeloovige.

Na een kort verblijf in de ouderlijke woning, waar zijn godloochenende gevoelens zijn godzaligen vader groote droefheid veroorzaakten, ging hij op reis.

In den loop zijner tochten kwam hij, bij het vallen van den avond, in een dorp in Westelijk Nieuw-York. Hij nam zijn intrek in een herberg en besprak een slaapkamer. De herberg was armoedig ingericht, en de beschotten waren dun. Judson werd bijna den ganschen nacht wakker gehouden door het gekreun en gekerm van een stervenden man in de belendende kamer. Eindelijk was alles stil, en Judson viel in slaap. Des morgens deed hij onderzoek naar den lijder. „Hij is dood," zeide de herbergier. „Arme man, hij was een flink jongmensch, pas kandidaat geworden aan Providence College." Hoe was zijn naam?" vroeg Judson. „Mr. E—," antwoordde de herbergier.

Judson vloog naar boven, de kamer in, en daar, bleek en koud, lag zijn bewonderde vriend. Hij stond versteend van schrik, en luide, boven alle twijfelingen, riep zijn geweten: „Verloren! Verloren!"

Verscheidene weken van een geweldigen geestelijken strijd volgden nu. Zijn bedorven verstand zeide hem, dat de Bijbel en het Christendom valsch waren. Zijn geestelijk begrip en zijn geweten spraken anders, en getuigden dat hij, op het gevaar van zijn ziel te verliezen, de eerste verwierp. Hij besloot nu zich geheel en al te wijden aan de beslissing van dit gewichtig vraagstuk. Ten einde alle mogelijke licht hierover te bekomen, begaf hij zich naar het Andoversch Theologisch Seminarium, en zocht de hulp van de professoren aldaar. Gelukkig vond hij voldoening, en op den 2den December 1808 beleed hij zijn geloof, en werd als lid in zijns vaders gemeente opgenomen. De groote strijd zijns levens was door en voor Christus beslist.

Het lag niet in de natuur van zulk een man, na dergelijke ervaring werkeloos te blijven. Zijn vermogens, lichamelijke, verstandelijke en geestelijke, wijdde hij den dienst van God. Met apostolischen ijver gaf hij zich hieraan over, en van dien tijd af leefde Judson slechts voor *een* doel. Zijn leven niet te dierbaar achtende, gaf hij zich geheel over aan den dienst des Heeren. Uit zulke vurige geesten worden helden geboren. De sfeer, waarin zij leven, hangt af van de macht, die hen drijft. Somtijds, gelijk een Jeanne d'Arc, strijden zij op het oorlogsveld om hun land te bevrijden. Dan weer gelijk Wilberforce, handhaven zij de zaak der onderdrukten. Als Luther en Wycliffe, strijden zij voor geestelijke vrijheid. Maar altijd zijn zij hierin gelijk, dat zij zichzelf, hun bezittingen, hun tijd en al hun krachten over hebben voor de zaak die zij voorstaan.

Judson was een krijgsknecht van Christus, en het werk, dat hem 't meest zou aantrekken, was dat, waarin voor hemzelf gevaar en zelfopoffering zijn zou, en waarvan de Heer alleen de eer zou ontvangen. Zulk een werk zag hij in de buitenlandsche zending. Wel werden pogingen gedaan om hem er van af te doen zien. Een schitterende loopbaan werd hem zelfs aangeboden als hulpprediker van Dr. Griffen, predikant der grootste gemeente in Boston. Doch alles te vergeefs. Hij wilde het Evangelie aan de heidenen prediken — aangename en eerevolle betrekkingen trekken menschen als hem niet aan.

Nadat verschillende moeielijkheden waren overwonnen, heeft Judson zijn wensch vervuld gezien. Birma in Azië werd het land, waar hij werkend, lijdend en strijdend het Evangelie des kruises verkondigde, duizenden ten eeuwigen zegen. De ongeloovige student van weleer is geworden tot een man des geloofs en der kracht, tot den „Apostel der Birmanen."

„DIE GELOOVEN HAASTEN NIET".

Nadat het keizerrijk Japan, eeuwen geleden, het Christendom, dat Rome er trachtte te brengen, met bloed had uitgewischt, bleef het groote rijk voor vreemdelingen en voor het Kruis gesloten. Slechts de Nederlanders mochten een enkele factorie bezitten op het eilandje Decima.

In 't jaar 1853 wierp de Amerikaansche kapitein ter zee Perry voor 't eerst het anker in de Baai van Yedo, gaf een boodschap over van zijn regeering, en zeilde weer heen. Hij kwam terug in 1854, en een verdrag tusschen de beide landen werd geteekend.

Van de gelegenheid om in Japan door te dringen werd ook door de Christenen in Amerika aanstonds gebruik gemaakt. De Presbyteriaansche zending zond onmiddellijk haar vertegenwoordigers in China naar Japan om het veld te bezien, met het oog op de zending. Eerst in 1859, echter, kregen vreemdelingen het recht om zich voorgoed te vestigen. Nog vóór het einde van dat jaar hadden drie genootschappen daarvan gebruik gemaakt: de Protestantsche bisschoppelijke kerk; de Presbyteriaansche kerk der Vereenigde Staten en de Ned. Gereformeerde in de Vereenigde Staten. In 1860 volgden de Baptisten, en van 1869 af werken er zes genootschappen, waarvan echter aan de eerste vier de eer van het „ontginningswerk" in Japan toekomt.

Moeielijk was hun taak. De nalatenschap van haat en vrees, achtergelaten door de uitgestorven zending der Jezuïeten in de 16e en de 17e eeuw, was bewaard gebleven voor de Protestantsche zending der 19e. Gedurende 250 jaren hadden de overaltegenwoordige wetten, verbiedende de „ver-

achtelijke Jezus-leer" en veroordeelende „der Christenen misdadige God", de bitterheid der hoogere en den afschrik der lagere volksklassen levendig gehouden. Dr. Verbeck, een der Ned. Geref. zendelingen, schreef in een van zijn werken: „De zendelingen bevonden spoedig, dat zij met groot wantrouwen werden gadegeslagen, en dat alle gemeenschap alleen onder een strikt toezicht kon geschieden."

In een zijner brieven van dien tijd zegt hij: „Wanneer de godsdienst in 't gesprek ook maar in de verte werd aangeroerd, in de tegenwoordigheid van den Japannees, verhief zich onwillekeurig de hand naar de keel, om het ontzaglijk gevaar van zulk een onderwerp aan te toonen." Gedurende tien jaren was de haat tegen de vreemdelingen en tegen de vertegenwoordigers van den Christelijken godsdienst een schier onoverkomelijk struikelblok. De kreet: „Werpt de Barbaren uit!" klonk door de straten van Tokio, als de kreet: „de Christenen voor de leeuwen!" eeuwen geleden had weerklonken in de straten van Rome, Antiochië en Alexandrië. Zelfs de nieuwe keizerlijke besluiten bevestigden de oude. „De snoode sekte, de Christelijke genaamd, is strikt verboden. Verdachte personen moeten aangegeven worden aan de bevoegde overheden."

Nog in 1871 zelfs, werd een bekeerling, die nog ongedoopt was, in 't holle van den nacht gevat en in de gevangenis geworpen, waar hij bleef tot aan zijn dood, in het einde van 't volgend jaar.

Openbare prediking was niet geoorloofd, doch onderwijs aan enkelen werd niet verhinderd. Het recht om Bijbels en Christelijke boeken te verkoopen, was door het verdrag verzekerd.

Doch het zou anders worden. In verloop van tijd hadden de zendelingen de taal zich eigen gemaakt, en 't vertrouwen gewonnen. Velen hunner werden als onderwijzers in de regeerings-scholen benoemd; de afschrik van den Christelijken godsdienst sleet af; scholen voor jongens en meisjes werden geopend; de Bijbel en Christelijke boeken werden vertaald, terwijl armen-apotheken werden geopend.

Gedurende de Week der Gebeden in Januari 1866 was het klein getal gelooviger, van verschillende nationaliteit, gevestigd te Yokohama, vereenigd in dringend gebed voor Japan. Er was aanleiding toe. Zes jaren van werken en wachten waren gevolgd door de toebrenging van slechts één bekeerling, en deze was juist gestorven. Bezorgd en bijkans ontmoedigd besloten zij de Christenen van het Westen bekend te maken met den bijzonderen toestand van het land, en hun ernstige voorbede te vragen.

Het antwoord op dat bidden kwam. Vermeerderde belangstelling in de Zending ging gepaard met vermeerderde bijdragen, en de bekeering van drie personen gedurende dat jaar. Maar toch telden van dien tijd af tot in 1872 de gezamenlijke zendelingen nu eens *geen*, dan *een enkelen* bekeerling per jaar. Twaalf jaren — en maar negen personen gewonnen voor Christus!

Maar de donkere dagen zouden nu ook welhaast voorbij zijn. In Januari 1872 daalde de Geest in krachtige stroomen neder op de zendelingen en de inboorlingen in Yokohama, daar vergaderd gedurende de Week der Gebeden. Twee maanden lang was het als een herhaling van het eerste Pinksterfeest, en op den 10den Maart verzamelde men de vruchten in de eerste Japansche Christelijke gemeente, opgericht onder den naam van „de Kerk van Christus in Japan."

Hoe het sedert gegaan is weet men. Reeds vóór meer dan twee jaar kon de Ned. Geref. zendeling Ballagh berichten, „dat er vooruitzicht, ja zekerheid is, met Gods zegen, van een verlevendiging, van tienvoudige kracht en geestelijke zegeningen boven de heerlijke opwekking het vorig jaar genoten", als de vrucht der waarneming van de Week der Gebeden. De berichten blijven steeds bemoedigend. Groote dingen zijn in Japan aanstaande. De regeering wil het volk geheel naar Westerschen, Europeeschen trant hervormen. Of dit zoo gemakkelijk gaan zal en wenschelijk is laten we daar. Maar intusschen is reeds lang van vervolging om des Woords wille geen sprake meer, wordt het Evangelie vrijelijk gepredikt, en hebben duizenden het aangenomen.

Voorwaar dit is van den Heere geschied! H.

DE STRAAT GENAAMD DE RECHTE.

„Sta op en ga in de straat, genaamd de Rechte, en vraag in het huis van Judas naar eenen, met name Saulus, van Tarsen; want zie, hij bidt."

Zoo luidde het woord des Heeren tot den vromen Ananias, toen hij gezonden werd tot Saulus, die van een vervolger der gemeente tot een Apostel was gemaakt door den „Jezus, dien hij vervolgde."

De straat genaamd de Rechte — straatnamen zijn zeldzaam in de Schrift — bestaat nog altijd in het oude Damaskus gelijk vóór twee duizend, wellicht reeds vóór drieduizend jaren. Geen Christen komt te Damaskus, of hij richt allereerst naar die straat zijn schreden. Hij moge twijfelen aan de echtheid van het huis van Judas; aan het venster in den stadsmuur, door 't welk de apostel, vluchtend voor zijn vijanden, werd neergelaten; aan de plek waar Christus den apostel verscheen — bij de Rechte

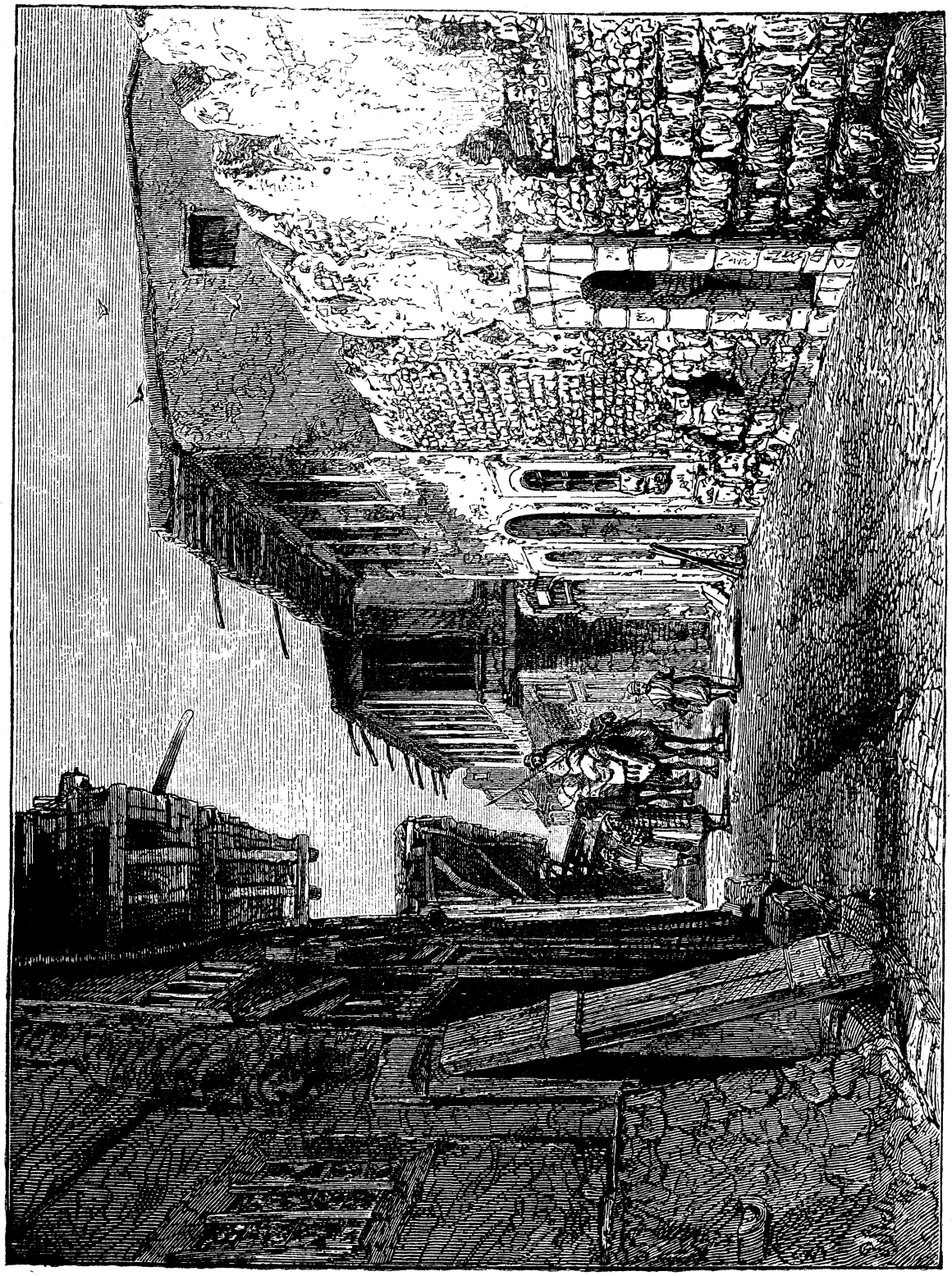

DE STRAAT GENAAMD DE RECHTE.

straat is geen twijfel mogelijk. Hoe zij er thans uitziet geeft onze plaat te aanschouwen.

De straat is een kwartier lang, en doorsnijdt de geheele stad. Moeielijk echter is het ten minste thans, te begrijpen, waaraan zij den naam van de Rechte dankt. Want een kromme, nauwe steeg is zij, althans naar onze begrippen.

Doch ten eerste zijn zeer enge straten in Oostersche steden, waar rijtuigen onbekend zijn, gewoon, (ook ten onzent was 't zoo in ouden tijd); ten tweede schijnt de Rechte straat vroeger een statige, breede weg te zijn geweest van het Oosten naar 't Westen, met zuilen omzoomd. Oostersche steden hebben evenmin oudtijds als thans zich vaak kunnen beroemen op trotsche straten en breede wegen, gelijk wij die kennen. Elke stad was vroeger een besloten plaats, min of meer vesting, met poorten en grendelen. Elk huis zelfs vertoont dat kasteel- of burgtachtige; soms zelfs doet het ons met zijn haast vensterlooze muren, zijn getraliede kijkgaten, zijn kleine deur aan een gevangenis denken. Steden naar onze wijs van bouwen, huizen naar de straat zoo open als in het Westen, kende de Oosterling niet. Wil men zich een helder begrip vormen van de zware, hechte bouwwijze in het Morgenland, dan is daartoe uitnemend dienstig een blik op onze afbeelding der Damaskus-poort te Jeruzalem.

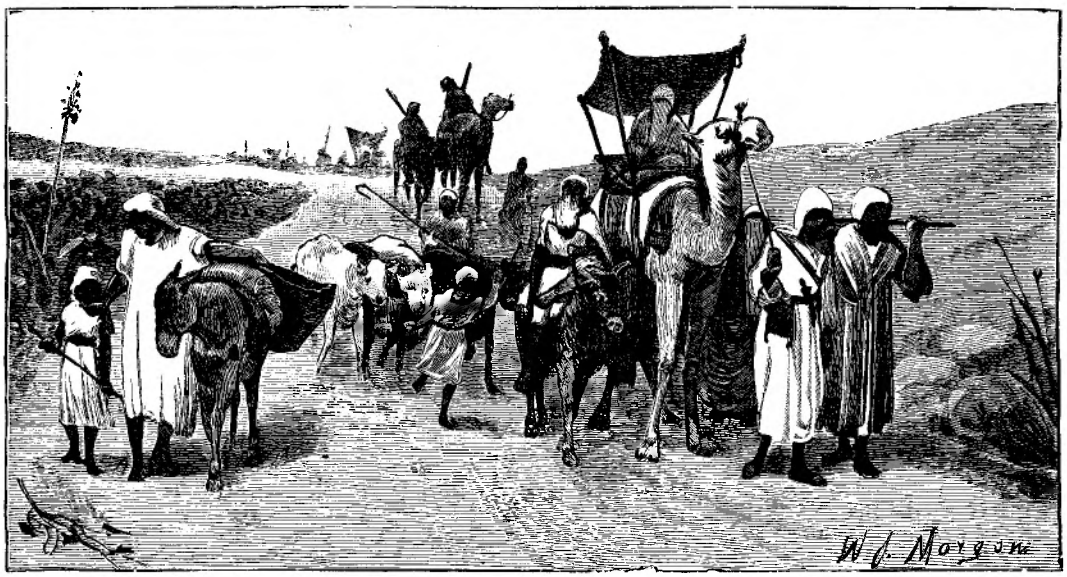

EEN KARAVAAN.

Damaskus behoort tot de oudste steden in het Oosten, ja in heel de wereld. Reeds 20 eeuwen vóór Christus, in Abrahams tijd, bestond het en wordt als een bekende plaats in Gen. 14 : 15 vermeld. Abrahams huisbezorger Eliëzer was een man van Damaskus. Niet zoo onwaarschijnlijk klinkt het dan ook, als Jozefus de stichting der stad toeschrijft aan Uz, den oudsten zoon van Aram. Een vlakte zoo begunstigd door de natuur als de velden van Damaskus bood zeker aan Noachs eerste nakomelingen een gewenschte woonplaats. De overlevering maakt Abraham zelfs tot een heerscher te Damaskus. Zeker is, dat hij tot nabij de stad de vier koningen uit het Oosten najoeg; dat zijn naam er nog steeds bekend is, een dorp aldaar „Abrahams woning" heet, gelijk een Mahomedaansch heiligdom ten Noorden der stad den naam draagt van „Abrahams bidplaats."

Doch hoe het zij, de hooge oudheid van Damaskus staat vast. Denk weg wat in de eerste hoofdstukken van Genesis voorkomt, en er is geen gebeurtenis in de wereldgeschiedenis, waarvan Damaskus geen getuige was. Ga zoover mogelijk terug in het grijs verleden, reeds was er een Damaskus. In geschriften van vierduizend jaren her is het vermeld, wordt zijn lof gezongen. De tijd der stad wordt gemeten bij eeuwen, van den opgang tot den ondergang van wereldrijken. Zij zag Palmyra, Thebe en Ephese stichten, van dorpen tot steden worden, en steden weer tot puinhoopen en woonplaatsen van roerdomp en nachtuil. Zij zag Israel groot worden en vervallen, Griekenland verrijzen, tweeduizend jaar bloeien en zinken. Zij zag Rome de wereld beheerschend en Rome ten prooi der Barbaren. Voorwaar, Damaskus, heeft indien één stad, recht op den naam van de Eeuwige.

Reeds in overouden tijd liep over Damaskus de groote handelsweg der oudheid, die reikte van Midden-Azië tot Midden-Afrika, van den Indus tot de bronnen van den Nijl. Langs dien weg toog Abraham, trokken de Ismaelietische kooplieden die Jozef kochten, en nog altijd is Damaskus een middelpunt van den handel, een groote, bloeiende, bedrijvige stad. Een beter lot is het hare geweest dan van vele. De oude hoofdstad van Syrië, reeds in Davids tijden groot, is nog een der eerste en prachtigste onder de steden van 't Oosten; zij telt nog 150000 inwoners. Doch als vroeger zijn nog de straten eng, de huizen alleen van binnen fraai. Voor een vroegere Christenkerk, thans moskee, prijken nog steeds in 't Grieksch de woorden: „Uw koninkrijk, o Christus, is een eeuwig koninkrijk, en uw heerschappij duurt van geslacht tot geslacht" (Ps. 145 : 13, gewijzigd, vertaling der Zeventig). 't Is een profetisch woord, dat zijn vervulling ook hier nog beidt.

Wat al personen, tijden en gebeurtenissen roept het woord Damaskus voor den geest! We zien Abraham ten strijd uitgetogen, Eliëzer een vrouw zoekend voor den zoon zijns heeren, Benhadad en Hazael booze plannen tegen Israel smeden, Naäman uitgaande om genezen te worden, Paulus blind, en toch ziende, de Rechte straat binnengeleid. Romeinen, Saraceenen, Kruisvaarders, Turken, allen trekken onzen blik voorbij. Damaskus staat nog.

Lieflijker omgeving dan die van Damaskus wordt zelden aangetroffen. Wijnstok en olijfboom tieren er naast het welig graan. De vruchtbare oase van Damaskus wordt besproeid door de lieflijke Barada, de „Koele", de „Gouden stroom", die Abana, waarvan Naäman uitriep: „Zijn niet Abana en Pharpar beter dan al de wateren van Israel?" De snelle stroom is door zwaar geboomte omgeven, en zoo lieflijk is heel het landschap, dat Mahomed, naar men zegt, op den heuvel Katioen, vanwaar hij de stad aanschouwd had, zich omkeerde en sprak: „Dit aardsche paradijs is niet voor mij of mijn volgelingen. We zouden er ons verlangen naar het hemelsche verliezen!" Bij Jood en Mahomedaan heerscht trouwens het geloof, dat hier het Paradijs geweest is. H.

TAAL EN LETTEREN.

EEN VERSJE.

We openen onze beschouwingen in dezen derden jaargang met het dichterlijke, en kiezen een vers van een vorst onder de dichters, van Bilderdijk, dat vooral bij de intrede eens nieuwen jaars de aandacht verdient. 't Is getiteld:

HET LEVEN.

Wij zijn op reis, en daar, om Hem bekende reden,
De Schipper ons hier heeft aan land gezet,
Zoo mogen wij ons hier gerust en blij vertreden,
Zoo lang ons dit de voortreis niet belet.
Ja, wandelen wij vrij den strandweg heen en weder;
Al raaptet ge ook wat schelpjens in uw schoot,
Wanneer de Schipper wenkt, gij gooit die ballast neder,
En zijt gereed; en — ijlings in de boot!
Maar wachten we ons toch wel van diep in 't land te trekken,
Of onzen zak met steenen te overlaân;
Wij mochten dan misschien de seinen niet ontdekken,
Of op den weg bezwijken onder 't gaan.
En dan? wat dan, mijn vriend? dan pakt — eer dat wij 't weten,
De dood ons op en smakt ons binnen boord;
Want willig 't scheep gegaan of in het schip gesmeten,
Als 't uur daar is, wij moeten voort.

Reeds bij een vluchtige lezing bespeurt men, hoe dit versjen behoort tot wat men noemt het *Leerdicht* (didaktische poëzie). Zij bedoelt te vermanen, te onderrichten en trekt in den eenvoudigsten vorm het huidig geslacht minder aan. Evenwel onze dichters, b. v. Cats hebben toch het leerdicht wel in vormen weten te gieten, die aanlokten, zelfs zeer sterk. Fabelen, vergelijkingen, verhalen, alles hielp mede. 't Is ook waar, dat zij voor een ander, een geduldiger en bedaarder geslacht schreven dan het onze.

Doch wanneer het leerdicht gekleed is in zoo voortreffelijken en aantrekkelijken vorm, gegeven wordt in zoo kloeke taal en flinken versbouw als hier, dan zal het wel altijd lezers vinden — tenzij het met de kennis van en de liefde voor onze taal nog erger worde dan het thans is.

Het doel van den dichter is duidelijk. Hij wil ons waarschuwen tegen een te sterk hechten aan de vergankelijke dingen, een te groot vertrouwen in dit wisselvallig, onzeker leven. Wij mogen het gebruiken, maar als „niet gebruikende." Doen wij anders, dan verrast ons toch straks de dood. Bereid of onbereid, wij moeten weldra van hier.

Om deze leering nu duidelijk te maken, vergelijkt Bilderdijk het leven bij een reis, den levende bij een reiziger. Op zich zelf is dat beeld niet nieuw, doch de wijze, waarop het wordt uitgewerkt, de denkbeelden die er aan worden verbonden, bewijzen dat hier een meester in de kunst aan 't woord is.

Gij zijt op reis, zegt hij. God heeft u hier plaats

gegeven, doch bedenk wel, slechts voor een tijd. Gij moogt u bewegen en bezighouden, een en ander genieten, maar zorgende, steeds gereed te zijn als gij wordt weggeroepen. Ga niet te diep 't land in; laat de dingen dezer wereld uw ziel niet te zeer vervullen; overlaad u niet met steenen; tracht niet te zeer naar aardsche goederen. Ze zouden u verhinderen de seinen — de roepstemmen des Heeren door allerlei dingen — op te merken, of wel u doen bezwijken: u beletten op de roepstem des Heeren bereid te zijn. En dat eischt Hij als Hij komt.

Evenwel dient gewezen op een onjuistheid in de voorstelling. Leven is reizen, zegt Bilderdijk, en terecht, doch uit het vers blijkt, dat hij heel het leven een wandelen aan het strand noemt, de aarde als pleisterplaats beschouwt. Nu zijn beide beschouwingen elk op zich zelf zeer wel te verdedigen, maar hun bijeenvoeging brengt verwarring. Feitelijk brengt de reiziger de geheele reis op de rust- of pleisterplaats door! Maar waar is hij dan vóór dien tijd aan 't reizen geweest? Zal hij ook nog reizen als de reis — het leven — ophoudt? Ter verdediging dient echter opgemerkt, dat het denkbeeld van pleisterplaats hier hoofdzaak is en het andere slechts terloops uitkomt, schoon uiteraard genoeg om hinderlijk te zijn.

Een der schoonheden van dit gedicht is de fraaie doorvoering van het beeld, zijn de welgekozen beelden zelf. Gij ziet het strand, den wandelenden reiziger, den wenkenden schipper, de afzwervenden, die met kracht worden teruggesleept, enz. enz. Zeer terecht is hier het eenvoudige „gooien" gebruikt, passend bij het onbeduidende dat het geldt. Even gepast is het „smakken", forsche uitdrukking eener daad van kracht. Trouwens Bilderdijk kon „gespierd" zijn, hij die zijn gade toezong:

„Klinkt mijn kop'ren toon te zwaar,
Meng er zilv'ren tonen onder!"

Ook Vondel gebruikt het woord in zijn *Decretum horribile:*

„God....
Smakt ze in 't eeuwig vuur".

Dergelijke uitdrukkingen voor plat of alledaagsch te houden, gelijk vaak geschiedt, bewijst.... de onwetendheid van wie het doet. De waarheid is, dat de zeer verheven stijl vaak dezelfde woorden gebruikt als de „min-gekuischte", de ongeslepen spraak. Een dokter rijdt rond in een *rijtuig*. Maar Cesar trekt, zegt de dichter, Rome zegevierend binnen in een *kar*. „Verboden hier vuilnis neer *te werpen*" heet het deftig, doch Vondel zegt: *smakt*. De uitersten raken elkaar.

't Is den vrienden, die dit lezen, er om te doen, daardoor verder te komen. Vandaar worden hun de volgende vragen gegeven in verband met ons versje. Wien met een of ander verlegen zit, staat inlichting ten dienste.

1. Van welke verschillende vergelijkingen bedient B. zich, en wat is hier hoofdgedachte?
2. Hoe is de spelling *schelpjens* te verdedigen?
3. Is in regel 13 ook een overtollig „dan" of „dat?"
4. Welke minder nauwkeurige wijze van uitdrukking zou men in regel 15 en 16 kunnen opmerken?
5. Hoe onderscheidt gij *reden* en *rede*. Welke zijn hun meervouden? Wat is eigenlijk *zich vertreden?*
6. Waarom wordt *boord* in zoovele uitdrukkingen bijna altijd zonder lidwoord (*het*) gebruikt?

De maat van dit vers verdient de aandacht. De 1e, 3e en verdere regels hebben een ongewone lengte, bij de 2e en 4e enz. vergeleken. Gemeenlijk is 't verschil veel kleiner: $5^1/_2$ voet en 5 voet. Hier echter is het $6^1/_2$ tegen 5. Deze lengte nu brengt het gevaar met zich, dat men bij 't lezen de scheiding laat vallen waar 't soms niet te pas komt, nl. na den 3en voet in de lange regels. Wie 't eenmaal weet, kan er best tegen waken.

Merkt ten slotte op, hoe grooten invloed des dichters levensbeschouwing op zijn voortbrengselen heeft. Neutrale menschen — als die er zijn — lokken niet aan; een neutraal dichter is eigenlijk ondenkbaar. Want dichtkunst is gevoel. Bilderdijk was het tegenovergestelde van neutraal; een ongeloovig of een twijfelziek dichter zou kwalijk een vers als dit kunnen schrijven. Vandaar het groot belang van boeken, ook bij de studie, voor de richting, die iemand aanneemt. Gij kunt evengoed van de Genestet leeren te twijfelen, als van Da Costa te gelooven.

Daarom ziet toe *wat* ge leest en *hoe!*

H.

HET TEGENWOORDIG JERUZALEM.

We voldoen, naar ons gebleken is, aan het verlangen van vele lezers, door van tijd tot tijd op de plaatsen in de Schrift vermeld en op zooveel als tot rechte kennis van het Oosten strekken kan, de aandacht te vestigen. We hopen daarmede ook dit jaar voort te gaan, vooral nu de meerdere ruimte er plaats voor laat.

Eenigen tijd geleden heeft de consul der Vereenigde Staten te Jeruzalem — dus een zeer betrouwbaar man — een en ander meegedeeld over den

huidigen toestand der Heilige stad. 't Is in meer dan één opzicht leerzaam.

Jeruzalem telt thans 42000 inwoners, dus zooveel als de stad Leiden b. v. Voor de helft zijn 't Joden, een vierde Christenen, de overige zijn Mahomedanen. In de laatste jaren is de Joodsche bevolking grootelijks toegenomen, en zijn er niet minder dan vijfduizend in Palestina gekomen. Allen echter, blijven niet, of vestigen zich te Jeruzalem. Hebron, Safed en Tiberias krijgen ook hun deel, omdat zij „heilige steden" zijn, en Jaffa, omdat daar koophandel en bedrijf is, hoewel verweg het grootste getal zich vestigt in de Heilige stad.

Alhoewel de stad klein is, zijn de gewoonten der Oosterlingen van dien aard, dat vele personen tezamen kunnen leven in een beperkte ruimte. Een huisgezin van vier of acht personen tracht te leven in *een enkele* kamer. Men begrijpt, dat zulke

DE DAMASKUSPOORT TE JERUZALEM.

kamers niet gevuld zijn met allerlei meubelen; slechts vindt men er een divan (groote sofa), en kleine tafel wellicht, en een gat in den muur, waar de dekens in verborgen worden, om uit het gezicht te zijn gedurende den dag. Deze worden 's nachts op den divan en den vloer gespreid om op te slapen. In een hoek der binnenplaats wordt gekookt. Hoewel vele huisgezinnen twee of drie kleine kamers hebben voor hun gebruik, zoo zijn er echter honderden, die op bovengemelde wijze voortleven en bestaan. Een groot getal huizen in Jeruzalem is slechts één verdieping hoog. Konden de huizen door geheel de stad tot twee verdiepingen verhoogd en de veertig of meer akkers grond gelegen binnen de muren tot bebouwing gebruikt worden, dan zou Jeruzalem beschikbare ruimte hebben voor 100,000 tot 150,000 personen. De kloosters — Latijnsche of Roomsch-Katholieke, Grieksche, Russische en de

Armeniaansche — schijnen slechts een kleine plaats in te nemen, vergeleken met de geheele oppervlakte der stad; doch tezamen kunnen zij gemakkelijk van 15,000 tot 20,000 personen bevatten.

Het grootste getal Christen-pelgrims is in de stad tijdens Paschen. Omtrent denzelfden tijd zijn hier een groot aantal Mahomedaansche pelgrims vanwege het „Neby Musa" feest. Het getal der laatsten verschilt van jaar tot jaar van 6,000 tot 12,000. Gedurende dien tijd zijn de straten op den dag gevuld, om reden zij nauw zijn, en omdat ieder dan op de been is; doch 's avonds zijn de massa's verdwenen, en vinden denkelijk naar behooren voedsel en huisvesting.

Doch al is het, dat deze 42,000 menschen, die in Jeruzalem wonen, slaapplaatsen vinden, hoe verkrijgen zij genoegzaam voedsel? Dit is een waar wonder, wanneer men let op de middelen en het karakter der inwoners, beide van Joden en Heidenen. Er zijn hier geene fabrieken, noch winstgevende betrekkingen van welken aard ook. Het volk is voor het grootste gedeelte, arm. Oude Mahomedaansche huisgezinnen, die twee of drie geslachten geleden nog vrij wat middelen hadden, hebben nu bijna hun geërfde rijkdommen verteerd, en zijn genoodzaakt op de strengste manier zich te bezuinigen, ten einde te kunnen leven. De helft der Joodsche bevolking is genaderd tot de grenzen van gebreklijden en bedelen. Zij gaan vuil, vermagerd, deerniswaardig langs de straten. Ook de meeste huisgezinnen der Christenen zijn òf arm òf hebben weinig middelen onder hun bereik.

Dat er meer of min rijkdom is in Jeruzalem, zal niemand loochenen; maar zeker is het grootste getal inwoners van Jeruzalem uiterst arm, meer dan die van eenige andere stad in het Oosten van gelijke grootte. Velen der Joden, die hier oud komen en wier gezondheid gebrekkig is, kunnen alleen tot last zijn, zoolang zij leven.

Dat is geworden van het heerlijk Jeruzalem, eens de roem van het Oosten, waar 't zilver werd geacht als steenen. De mond des Heeren heeft het voorspeld: „Jeruzalem zal van de Heidenen vertreden worden, totdat de tijden der Heidenen zijn vervuld." H.

GEVAREN.

Aan den jongelingsleeftijd zijn vele gevaren verbonden, en de roeping van de Jongelingsvereeniging is ontegenzeggelijk ook, een schuilplaats te bieden, waarin men zoo mogelijk die gevaren ontvliedt, of de wapenen te leveren, waarmede die gevaren kunnen worden weerstaan. Wat echter *nooit* goed *kan* zijn, is, dat de Christelijke Jongelingsvereeniging gevaren *schept*, er haar leden aan blootstelt, dat de verzoeking hun te machtig wordt en zij meê afdrijven op den stroom, die van deze wereld is.

We gevoelen ons genoopt om met een enkel woord op eenige gevaren te wijzen, die zoo men ze niet zorgvuldig in het oog houdt en zooveel doenlijk vermijdt, ongetwijfeld slachtoffers eischen zullen.

Aanleiding tot onze waarschuwing ontleenen we in de eerste plaats aan de advertentiën, in het reeds besproken Jaarboekje afgedrukt. Daaronder vinden we aangekondigd, dat bij den uitgever Simon Brandenburgh te Workum pas verschenen is een „samenspraak" onder den titel: „de Kerkelijke kwestie." Hoewel we in het algemeen reeds geen vrienden van samenspraken zijn, willen we eerlijk bekennen, dat deze titel, — de samenspraak zelf kennen we niet — ons niet bijster bevalt. Waartoe dient het de „kerkelijke kwestie" in de Jongelingsvereeniging te brengen, die er als vereeniging geen onmiddellijk belang bij heeft? We hebben het afgekeurd en keuren het nóg af, dat men deze uiterst teere zaak in de Jongelingsvereeniging brengt, waar, wie zal het ons tegenspreken, de kennis van zaken over 't algemeen ontbreekt, om met juistheid een oordeel te vellen. Bovendien schijnt een „samenspraak," waarin, al naar gelang de vervaardiger het bedoelt, de „goeden" het *altijd* winnen en de „boozen" het *altijd* verliezen, ons nu juist niet de geschiktste vorm te zijn, waarin zulk een uiterst teêre en zoo belangrijke rechtsvraag kan worden behandeld.

Een gevaar, dat van heel anderen kant dreigt, ligt in de.... gymnastiek! Er schijnt, — tenminste in Amsterdam schijnt die behoefte *zeer* groot — een sterk verlangen in vele vereenigingen te ontwaken, om in het bezit te komen van de gelegenheid om de gymnastiek te beoefenen. Alhoewel we nu volstrekt *niet* tegen flinke lichaamsbeweging zijn, en ook gymnastiekbeoefening volstrekt *niet* gering schatten, meenen we toch, nu van meer dan één zijde het verlangen daarnaar zoo sterk spreekt, een waarschuwend woord niet te mogen terughouden. Men heeft — zinnelooze overdrijving en wreede spotternij! — de gymnastiek het „heil der menschheid" gedoopt, en onze Christelijke vereenigingen zullen dit afkeuren. Maar dat ze toch vooral toezien en er aan denken, dat gymnastiek geen bepaald *Christelijke* werkzaamheid is. Men wil van de gewone gymnastiekvereenigingen geen deel uitmaken,

omdat die te wereldsch zijn, en geeft daarom aan Christelijke jongelui een gelegenheid, om zich *in hun kringen* ook aan zulke begeerlijke oefeningen te wijden. Maar bedenke men zeer ernstig, dat hier de uiterste grens bereikt is, waarop als waarschuwing dit woord staat geschreven: „En wordt dezer wereld niet gelijkvormig!" of: „Haat ook den rok, die van het vleesch bevlekt is!"

We herhalen, opdat men ons vooral niet verkeerd begrijpe, dat we de beoefening der gymnastiek op hoogen prijs stellen, en op zichzelf eer aanbevelens- dan afkeurenswaardig beschouwen, maar wijzen er slechts op, dat een Christelijke vereeniging, een afdeeling van het Nederlandsch verbond, *in alles* moet toonen haar banier getrouw te blijven, waarop gegrift staat: „Ik schaam mij het Evangelie van Christus niet." En daarom is dubbel toezien en biddend waken voor het behoud van het *beslist* Christelijk karakter onzer vereeniging plicht.

Tot onze blijdschap kunnen we meedeelen dat het Amsterdamsch Jongelingsverbond *werkt*.

Strooibilletten, ettelijke duizenden, waarop de namen en adressen der verbonden vereenigingen, en de uren waarop zij vergaderen, zijn gedrukt en ter verspreiding gereed. Openbare lezingen worden voorbereid, en pogingen aangewend om de zaak der vereenigingen meer algemeen bekend te maken. Het verbond heeft een gymnastiekcursus geopend, waaraan voldoende deelneming bestaat; en ook een zangafdeeling gevormd, die vermoedelijk bij de openbare vergaderingen goede diensten bewijzen zal. Ook het vereenigingshuis van *Excelsior* (de Jongelingsvereeniging) trekt nog aller aandacht, en verheugt zich in druk bezoek. Het ledental stijgt bij voortduring. Men ziet, ook te Amsterdam is wat leven in de brouwerij gekomen en worden de handen aan het werk geslagen. Moge dat werk velen ten zegen zijn!

EEN DICHTPROEVE.

Amsterdam, December '86.

Geachte Redactie!

Als ik mij niet vergis, hebt ge eens uw lezers aangespoord te beproeven, hoever ze het brengen zouden met het maken van een vers, en viel u de uitslag der aangewende pogingen niet mede.

Naar aanleiding van het door u opgenomen versje, van de begaafde koningin van Rumenië, heb ik nevenstaande regels neergeschreven, — iedereen wil wel eens rijmen — en verzoek daarover uw oordeel.

Acht u het de moeite waard, plaats mijn rijmpje dan in *Excelsior;* misschien moedigt het andere lezers aan, hun krachten nog eens te beproeven. Ik weet wel, dat „hij die verzen maakt, zonder talent te bezitten, wel beseffen moet dat hij niet voor de pers, maar voor de komenij werkt", maar wij, Nederlanders, rijmen zóóveel en zóó gaarne, dat het de moeite waard schijnt, het zoo mooi te doen als het kan en .... „oefening baart kunst," zegt het spreekwoord.

Vertelt u nu niet, geachte Redactie, wie ik ben, want als ik er in uw critiek geducht vanlangs krijg, zou ik toch niet gaarne willen, dat mijn vrienden en kennissen me voor een prulpoëet versleten, en dan zou alle moed me ontzinken, om het nog eens te beproeven.

Daarom zag ik gaarne, dat u onder mijn stukje maar dezen naam plaatstet: Cornelis.

Gij vraagt, in 't hermelijn gekleede,
Wat tegen 't lijden is te doen
Der zonde, die ons boeien smeedde,
En storm, wiens krachten in ons woên!

'k Begrijp die vraag. Voor koninginnen;
Voor haar in 't bedelkleed gehuld,
Bestaat één smart, die knaagt van binnen,
Maar ook één troost, die 't hart vervult.

Vervult, ja, als die troost begeerd wordt,
Begeerd wordt met oprecht gemoed,
Als al wat hoog is, diep terneêr stort,
En 't zondig hart zijn boosheid boet.

Ja, koninginnen, bedelvrouwen,
Gelauwerd of op 't diepst veracht,
Wanneer zij eigen kracht vertrouwen,
Vergaan zij in der zonde nacht.

Daar is een God! Hij, die de winden
En golven naar zijn wil gebiedt,
Hij doet z'ontkeetnen en weêr binden,
Al wat Hij hun beveelt geschiedt.

Leg, edle vrouwe! aan zijn voet
Uw kroon en schepter neêr!
En breng *dien* Koning uwen groet,
Uw hulde aan *dien* Heer!

Werp af uw hermelijn en pracht
En buig u neêr in 't stof!
Wijd Hem uw leven, Hem uw kracht
En breng dien Koning lof!

Aanbid Hem, als uw Heer en God
In Christus, zijnen Zoon!
Hij is, wat ook de wereld spot,
Beschermer van uw kroon.

Nu voert uw hand de zwanenveder;
Dan wuift ge met den palm van vreê,
Legt aan zijn voet uw kransen neder,
En zingt het lied der zaalgen mêe.

Nu vlecht de wereld om uw slapen
De eerlauwrieren, rijk en schoon;
Dan biedt de hand des Ongeschapen
U d'onverwelkbre gloriekroon.

Nu prijst en roemt u half de wereld,
Bewondrend luistrend naar uw lied;
Nu wordt uw kroon en kleed bepereld
Door al wat lof en hulde u biedt.

Dan, als ge neervalt aan zijn voeten,
Versmaadt ge wat de wereld roemt,
En moogt ge dankend Hem begroeten,
Die, Koningin, zijn kind u noemt.

Dan spelt u de stormwind geen lijdensnacht meer,
Maar doet u Gods roepstemmen hooren;
Dan klinkt in den golfslag de naam van uw Heer,
Die u tot zijn dienst heeft verkoren.

Dan is u het lijden, hoe smartlijk en bang,
Een stem, van uw God u gezonden,
Die fluistert, als ware het Englengezang:
„Uw Heiland heelt al uwe wonden!"

Legt eenmaal g'uw Kroon en uw Purper dan neêr
In handen van Hem, uwen Koning!....
Hij schenkt u een Kroon en een Bruiloftskleed weêr,
En.... plaats in zijn eeuwige woning.

LEESTAFEL.

Het „Jaarboekje ten dienste der Christelijke Jongelingsvereenigingen in Nederland voor het jaar 1887" is bij de heeren Höveker & Zoon te Amsterdam van de pers gekomen en doet der oude, welbekende firma, die het in het licht zond, wat het uiterlijke en innerlijke betreft, alle eer aan. De samenstellers van het boekje zijn de Heeren C. J. Huvers en B. J. Gerretson Jr., die blijkbaar aan hun arbeid alle mogelijke zorg hebben besteed, en hoewel de inrichting van het boekje eenige verandering onderging, hoewel er in de statistieke opgaven blijkbaar naar meer beknoptheid is getracht, minder volledig werd het boekske niet.

De kalender geeft, behalve al wat tot een kalender behoort, voor elken Zondag een Bijbelsch onderwerp ter behandeling, op de Jongelingsvereeniging (?) aan, en vestigt de aandacht op verschillende belangrijke gebeurtenissen, ook de „Jongelingswereld" betreffende. Voorts vindt men er verschillende opgaven in betreffende de Jongelingsvereenigingen in Nederland, haar ledentallen en haar adressen, en kunnen verschillende vereenigingen op de laatste bladzijde het over haar geslagen vonnis lezen, dat zij namelijk, als niet nakomende hun verplichtingen, als afdeelingen van het Nederlandsch Jongelingsverbond zijn geschrapt. Het zijn, zoo we wèl geteld hebben, 25 afdeelingen, die dit lot hebben ondergaan, daar zij in drie jaar tijds niet van zich deden hooren. Zonder breedvoerig op dit vonnis te wijzen, neme men er toch nota van, daar het schrappen van 25 afdeelingen noch voor het Verbond, noch voor de Christelijke jongelingschap een weinigbeteekenende zaak is.

Als naar gewoonte bevat het boekje mededeeling der adressen van verschillende militaire Tehuizen, van de besturen der drie Jongelingsverbonden en ook van verschillende „Vereenigingsringen". Van deze laatsten vinden we er zeven opgegeven, waarvan de oudste in 1870 is opgericht (Schiedam) en de jongsten in 1885 (Zuid-Beveland en Buitenpost). Moge 1887 vermeerdering in dat aantal brengen!

Staat er nog meer in? Ja, geduldige lezer, nòg meer, en van hoeveel waarde ook de statistieke gegevens mogen zijn, is voor den „lezer" toch het „mengelwerk" ook een belangrijk deel van den inhoud. En *dit* mengelwerk? Goede wijn behoeft geen krans, en de namen der jongelingsvrienden, die het leverden, op het titelblad vermeld, zijn ons borg, dat het „mengelwerk" hier aangetroffen, wat vorm en inhoud beide betreft, aan zeer zware eischen zeer volledig voldoet.

Hadden we nu maar plaats genoeg — nog niet tevreden, al is *Excelsiors* kleed wat ruimer? — dan vertelden we u eens, hoe de plaatjes in het jaarboekje keurig zijn, en hoe treffelijk de bijschriften in proza en dichtmaat; dan deelden we u uit dat mengelwerk wat mede, dat zeer, *zeer* lezens- en ook der overweging waardig is; dan.... maar met nog uitvoeriger te worden zouden we de Redactie nopen ons wel niet over de grenzen te zetten, maar terecht binnen de grenzen terug te brengen. En daarom volstaan wij met nog te vermelden, dat op de titelplaat het beeld van wijlen den heer J. W. de Koster is afgedrukt, bij welke beeltenis de heer Huvers een korte levensschets plaatste. Voorts vindt men er een afbeelding in van den gevel van het nieuwe vereenigingshuis te Rotterdam, over welks ontstaan de heer Gerretson belangwekkende mededeelingen doet.

In één woord, het boekje is zeer lezenswaard en bevat zooveel goeds en schoons, dat het bij geen vriend der Jongelingsvereenigingen mag worden gemist. Het vinde een voorspoedigen weg!

EEN DANKLIED OP HET SLAGVELD.

Gezegepraald heeft Fredriks heir
Op 's vijands overmacht:
Der Oostenrijkren krijgsmacht wijkt
Bij 't vallen van den nacht.
De Pruisen staan op Leuthens veld
Van 't bloed der strijders rood,

Maar 't duister daalt en werpt zijn kleed
Op 't oogstveld van den dood.
Doch mag 't beneden donker zijn,
Daarboven is het licht,
De gouden sterren rijzen op
Als 't zand der zee zoo dicht.
't Is of met dubbel hellen gloed
Zij flikk'ren voor elks oog,
Als riepen zij den krijgers toe:
Verwinnaars, ziet omhoog!
En niet vergeefs: Want ieder weet:
Het was een een'ge dag!
Het gansche leger zwijgt: Men speurt
Gejoel noch feestgelach.
Maar plechtige ernst heerscht overal,
Geen lach, geen vloek, geen spot....
Dan galmt het plotsling in den nacht:
„*Komt! dankt nu allen God?*"
Een oude krijgsman hief het aan
Vol dankbren, vromen zin;
Niet lang zong hij het lied alleen,
Zijn makkers stemmen in.
En snel gelijk een loopend vuur
Verbreedt, verwijdt zich 't koor,
En ruischt de groene heuvlen langs
En Leuthens velden door.
Het volk stroomt uit de tenten saam,
Straks zingen schaar bij schaar,
Nu heft de jager 't loflied op,
Ras volgt hem de huzaar.
Dra klinkt er mee de krijgsmuziek,
Tot reinen samenklank
Verwekt alle instrumenten saam
Dat lied van lof en dank.
Steeds sterker klinkt de jubeltoon,
De stroom wordt tot een zee,
In 't eind zingt als uit éénen mond
Heel Pruisens leger mee.
En over berg en dal klinkt luid,
Weerkaatsend honderdmaal,
Het lied des danks op 't veld des strijds,
Het godgewijd koraal!

H.

NAAR HET HOOGDUITSCH.

UIT VROEGER DAGEN.

I.

HIJ, OF ZIJN GIFT.

„O, zeg mij, vader, waarom toch,"
Zoo vroeg des sultans kind,
„Gij boven heel uw dienaarsstoet
Dien zwarten slaaf bemint.

Afzichtlijk is hij als de nacht,
Zijn oog bezit geen glans,
Gij mint hem — gij, der middagzon
Gelijk, aan 's hemels trans."

Toen sprak de vorst: „Zijn oog zij dof,
Zijn aangezicht niet schoon;
Maar liefde dekt hem als een kleed,
Dat is zijn deugd, zijn kroon!

'k Toog eens op reis, een kemel droeg
Mijn schatten, kostlijk rijk,
Daar valt het lastdier; paarl en goud
Rolt weg in zand en slijk.

'k Riep met een lach mijn slaven toe:
„Behoude elk wat hij vindt!"
Met vlammend oog stuift 't al uiteen,
Als stopp'len voor den wind.

Wie bleef mij bij? — die zwarte slaaf,
Hij, van al d' andren geen.
Een beeld gelijk, zat hij te paard,
Omtrent mij, gansch alleen.

„Welk loon toch wacht ge, vroeg ik, wat
Blijft gij me alleen ter zij?"
„Mijn vorst, dat 'k straks betuigen kan:
Ik bleef u trouw," sprak hij.

„Want trouw is enkel hij, die nooit
Om goud zijn heer slechts dient."
„Daarom bemint mijn ziel dien slaaf
En rekent hem een vriend."

Mijn broeder, wandel zoo voor God,
Acht heel de wereld kleen,
En vraag uw hart geen ander goed,
Dan Hem en Hem alleen.

Want gaat uw ziel tot Hem niet uit,
Maar meer tot wat Hij schenkt,
Wat is het dan begeerlijkheid,
Die tot zijn troon u brengt?

Vergeefs zucht gij tot God omhoog;
Zijn schatten opent Hij
Alleen hem, die met eerlijk hart
Spreekt: Dien ik zoek, zijt Gij.

Naar TRENCH.

H.

II.

HET HUIS WAAR 'T SPOOKT.

Het huis waar 't spookte stond in ouden tijd
Verlaten en alleen, van wijd en zijd
Geschuwd. De venstren dekte onheuglijk stof,
Den drempel mos. Het onkruid in den hof
Wies welig. 't Kroop langs gang en voorportaal.
De schrik woei door de kaam'ren; in de zaal
Hield bij 't gehuil des winds te middernacht
Een schimmenrij in doodsgewaad de wacht.
En menig fiere knaap, die onvervaard

Den strijd begroette, en lachte tegen 't zwaard,
Kromp, wen hij 't huis aanschouwde, ineen van schrik
En rende voort; maar wierp geen enklen blik
Terug. Want uit de venstren zag de dood;
't Verderf zweefde op den wind, en snellijk vlood
De jongling, kille huivring in 't gemoed,
Hem jagend, tot hij d'ouderwoning groet.

Het huis waar 't spookt! — O, wat verandering
In later eeuw. Zie hoe een breede kring
Van venstren, rijk in kleur en hellen gloed,
Den matten wandlaar 's avonds lokkend groet.
Treed in! Zie, bekers schittren als kristal!
De wand weêrkaatst de gasvlam. Overal
Is licht en glans. Toch zijn ook spoken hier,
Daar in de vaten ginds. De herbergier
Heft straks de hand, als machtig toov'naar, op,
En — vol zijn al de bekers tot den top.
Hoor! in de ruime zalen, licht als dag,
Klinkt feestgezang en schat'rend blij gelach,
De dansmuziek ruischt lieflijk; paar aan paar
Zwiert dartel rond, de rozen in het haar.

O jongling onzer dagen, waak! ontvlied!
En overschrijd den gladden drempel niet!
Hoe heerlijk 't al moog schijnen, 't is bedrog:
„Het spookt hier" en de geesten zijn er nog,
De schimmen van vermoorde hoop en vreugd,
Van huwlijksliefde en trouw en ouderdeugd,
Van grootsche ontwerpen, manlijk krachtsbetoon,
Gezondheid, eer, rust, vrede en al wat schoon
En lieflijk is. Die allen, hier bijeen,
Gaan met een droef en klagelijk geween
Dat nimmer endt, in 't uur van nacht en rouw
Ten doodendans, en waren door 't gebouw
't Vervloekend; wijl in somber klaaggeluid
Met schrillen toon de kille nachtwind fluit;
Voorbij, o jongling, voort! hoe schoon 't hier zij,
De dood wenkt, 't geldt uw leven, voort! voorbij!

Naar JANET HAMILTON

(Ik vraag verschooning — aldus schreef ik indertijd bij dit vers — voor de gebrekkige vertaling van een treffend schoon lied.

Op de schrijfster wilde ik de aandacht vestigen. Janet Hamilton was de dochter van een schoenmaker in Schotland. Onder de moeielijkste omstandigheden heeft zij zich zelve weten te ontwikkelen, en, schoon moeder van tien kinderen, den tijd en de gelegenheid gevonden, tot het vervaardigen van gedichten, die heel Schotland met bewondering leest. *Zij heeft nooit kunnen schrijven;* eerst op hoogen leeftijd leerde zij met hoofdletters haar naam zetten. Al haar verzen maakte zij eerst uit het hoofd, leerde ze zoo eenigszins van buiten, en zeide ze haren kinderen voor, die ze opschreven. Enkele van haar stukken staan in bondigheid, vloeiendheid en kracht van bewoording met die der beste Engelsche dichters gelijk. Tot bijna 80-jarigen leeftijd streed zij met kracht voor de goede zaak; en niet het minst door gedichten, als waarvan het bovenstaande een zwakke navolging is.)

H.

UIT DE JONGELINGSWERELD.

Juist nu voor *Excelsior* zijn derden jaargang begint met een blijde tijding te kunnen komen, is een voorrecht, dat men gebruiken moet, vooral in een tijd waarin blijde tijdingen, ook in de jongelingswereld niet ruimschoots vloeien. Maar ter zake! Een vorig maal deelden we meê, hoe het leven van een onzer jongelingsbladen, namelijk het *Correspondentieblad* aan een zijden draad hing, en we spraken den wensch uit dat het voor de Friesche vereenigingen mocht worden behouden. Onze wensch is vervuld, want op de vergadering van het Friesche Jongelingsverbond, den 25sten November l.l. gehouden, werd besloten dat men het blad tenminste nog een jaar in 't leven zou trachten te houden. 't Zou dan ook hard zijn geweest het in den aanvalligen leeftijd van twee jaar zijn bestaan te zien eindigen.

Maar nu, de moedige en ijverige redacteur Ds. Ploos van Amstel zal, zoo God hem de kracht verleent, de eens aangevangen taak voortzetten, en zijn kennis en ervaring ten dienste der Friesche Jongelingschap blijven stellen. Dat hij nu niet alleen sta, maar steun in de vereenigingen vinde, die inderdaad door het verdwijnen van het *Correspondentieblad* een ernstig verlies zouden lijden. De Heere make dezen arbeid voorspoedig!

RECHTZAKEN.

't Is voorwaar een vreemd opschrift in een blad als 't onze: „Rechtzaken," en 't zal misschien menig uwer de vraag op de lippen brengen, of we van plan zijn een procedure te behandelen, die de algemeene aandacht trekt. Dit zijn we nu wel niet van plan, maar toch zien we ons verplicht te melden hoe een Christelijke Jongelingsvereeniging bij besluit van een arrondissements-rechtbank gestraft werd.

't Geval heeft zich namelijk voorgedaan, dat de Christelijke Jongelingsvereeniging *Liefde en Vrede* te Vlaardingen door de arrondissements-rechtbank te Rotterdam van haar rechtspersoonlijkheid vervallen is verklaard.

Genoemde vereeniging toch had Koninklijk goed-

gekeurde statuten, die onder meer voorschreven, dat iemand, om als lid der Vereeniging toegelaten te worden, den leeftijd van 16 jaar moest hebben bereikt, en verklaard in te stemmen met het beginsel, dat in art. 2 der statuten was nedergelegd. Een lid der vereeniging voldeed aan de *letter* van het Reglement, maar schijnt het met den *geest* daarvan zoo nauw niet te hebben genomen, naar de overtuiging van vele zijner medeleden. Het gevolg was dat deze vriend geschrapt werd van de ledenlijst, waaruit een aanklacht bij de justitie ontstond. Deze oordeelde dat iemand, die aan de letter der wet had gehoorzaamd, als lid moest worden toegelaten, dat hier dus de ontzegging van het lidmaatschap onregelmatig had plaats gehad en .... het gevolg was, ontneming der rechtspersoonlijkheid aan de Vlaardingsche Vereeniging.

Men begrijpt dat de Vlaardingsche vrienden over deze beschikking niet juichen en er op wijzen hoe elke vereeniging, welker statuten niet waarborgen dat de daarin uitgedrukte beginselen kunnen worden *gehanhaafd*, gevaar loopt een zelfde lot te ondergaan.

Zonder nu te vragen of de besproken jongelingsvereeniging het vonnis had kunnen voorkomen en toch haar beginsel handhaven, zonder *dit* geval nu aan een nadere bespreking te onderwerpen, willen we er toch op wijzen, dat zich hier een zeer moeielijk vraagstuk voordoet op het gebied van de jongelingswereld.

Dat het beginsel der vereeniging moet worden gehandhaafd, dat daarbij niet slechts met de letter der wet, maar ook met *den geest* daarvan moet worden rekening gehouden, staat o. i. als een paal boven water. Maar evenzeer staat het vast, dat in een vereeniging als die wij bedoelen, al het mogelijke moet worden gedaan, om een vriend, wiens hart voor een deel nog hangt aan de dingen der „wereld," die nog niet beseft, dat hij in *alle* dingen, ook buiten de vereeniging der goede belijdenis moet trouw zijn, zoo lang mogelijk vast te houden, en dat men hem niet eerder loslaten *mag* dan wanneer het onmogelijk blijkt hem te behouden, zonder dat in zijn persoon der vereeniging smaadheid worde aangedaan.

Het gaat niet aan, dat iemand lid eener Christelijke jongelingsvereeniging is, en toch buiten die vereeniging zich in lijnrechten strijd gedraagt met al wat Christelijk is. Dat *moet* worden voorkomen, dat *kan* niet worden gedoogd. En daarom is het aan te raden aan iedere vereeniging, die zich in het bezit van rechtspersoonlijkheid verheugt, dat zij haar statuten herzie, en waar dit ontbreekt, een artikel invoege, dat het recht geeft, om het beginsel te handhaven. Maar ook men zie zeer ernstig toe, dat de roeping niet vergeten worde, die elke Christelijke vereeniging heeft, namelijk den dwalenden broeder niet onmiddellijk uit te stooten, maar hem met ernstig vermaan te waarschuwen, zich af te keeren van de paden der zonde, en zich te bekeeren tot den levenden God.

Volgens een statistieke opgave in het jaarverslag der Amerikaansche Jongelingsvereenigingen bevat Noord-Amerika 1071 vereenigingen, Zuid-Amerika 4, Engeland 258, Schotland 260, Ierland 52, Frankrijk 79, Duitschland 650, Zwitserland 277, Zweden 20, België 24, Denemarken 53, Spanje 15, Italië 19, Turkije 1, Australië 16, Rusland 8, Hongarije 4, Azië 21, Japan 3, China 2, Ceylon 14, Afrika 12, en Nieuw Zeeland 11 vereenigingen. Volgens de Jb., die deze opgave verzamelde, geeft het verslag een waarde aan van *f* 12,000,000, dat zeker een aardig kapitaaltje is.

En zijn nu al de jongelingen aan die vereenigingen verbonden? O, neen, daar wandelen nog duizenden en tienduizenden rond, betrekkelijk gemakkelijk te bereiken zelfs, in de nabijheid der 3372 opgesomde vereenigingen. Op dat ontzaglijke arbeidsveld zij ons oog gericht. Geve ons God de Heere bekwaamheid en kracht, om daar met moed de taak te aanvaarden, die voor elke Christelijke Jongelingsvereeniging is aangewezen.

UIT HET LEVEN.

„Foolscap" (zotskap) is de naam van een zeker formaat van schrijfpapier, dat in de geheele Engelsch sprekende wereld onder dien naam bekend is. Minder bekend is echter de oorsprong van dien vreemden naam. Vroeger, vóór Cromwell's tijd placht er een koninklijke kroon als watermerk in te staan, doch na de onthoofding van Karel I deed Cromwell alles wat hij kon, om de herinnering aan de monarchie uit te wisschen. Toen men hem vroeg, wat in het officieele papier de kroon zou vervangen, antwoordde hij verachtelijk: „de kap van een hofnar."

H.

Een wijs man.

Onder mijn vroegere leermeesters zijn er verscheidene, die ik mij steeds met dankbaarheid zal herinneren. Het gebeurde eens onder de Fransche les, dat ik mijn buurman, een goeden vriend, misschien

wel om hem tot oplettendheid te vermanen, in elk geval niet met booze bedoeling, aan 't haar trok. De onderwijzer zag het, en tot straf kreeg ik zes onregelmatige werkwoorden te vervoegen.

„Maar ik deed hem toch geen kwaad," zei ik, „niet waar Gerrit?"

„Neen," zei Gerrit, „'t was maar een grap, mijnheer."

„Ja maar," hervatte de onderwijzer, „er staat geschreven: Vermijd den schijn des kwaads."

„Dat wist ik niet," hernam ik.

„Dan hebt gij ook geen straf," antwoordde de meester.

Mijn onderwijzer was — gelijk ik later bespeurd heb — toen nog zeer jong. Toch zou geen grijsaard verstandiger hebben kunnen handelen dan hij. Ik heb 't nooit vergeten. H.

Dat drukfouten op onmerkbare wijs in iemands werk kunnen sluipen, en 't allerzonderlingst misvormen, hebben we, helaas, ook in *Excelsior* reeds ervaren. Bijzonder erg echter is wat vóór eenige jaren den uitgever van een Zondagsschool-kalender overkwam. Toen namelijk alles afgedrukt was, las men bij zekeren Zondag: „*De trotsche Haan wordt gehangen.*"

Misschien is deze of gene in staat het te verbeteren; er ontbreekt maar één letter. H.

Onlangs, op een onzer Zondagsschoolfeesten, zou een spreker juist beginnen met zijn rede, toen een geweldige regenbui hem dwong op te houden.

„Nu valt uw rede in 't water," merkte een vriend zachtjes op.

„Zeg liever, dat het water in mijn rede valt," was 't antwoord. H.

Overmatig lange gebeden.

„Wanneer gij bidt gebruikt geen ijdel verhaal van woorden," zegt de Heiland.

De bekende Evangelist Moody merkte onlangs op: „Als Petrus, toen hij zinkende was, de gewone lange inleiding tot het gebed had gebruikt, dan zou hij al veertig voet diep geweest zijn, eer hij had gevraagd wat noodig was. De gebeden in de Schrift, die verhoord werden, bestaan meestal slechts uit één volzin. H.

Een valsch beeld.

„Ja mijnheeren," zoo sprak onlangs een redenaar, „in die hachelijke tijden hing het welzijn des rijks aan een dunnen draad. En die was .... Karel *de dikke!*" H.

Een Profetisch woord.

In Januari 1860 had, volgens pas uitgegeven gedenkschriften, de Saksische gezant te Londen een gesprek met prins Albert, gemaal van koningin Victoria, over keizer Napoleon van Frankrijk, die toen op het toppunt zijner macht stond.

„Ik zou den keizer niet ondoorgrondelijk noemen," zei prins Albert. „Ik kan niets raadselachtigs in zijn houding zien. De gebeurtenissen, die wij nog kunnen verwachten, zullen mij niet verrassen. Hij is gedoemd het slachtoffer te zijn van een tragisch noodlot, gelijk hij waarschijnlijk zelf soms voorziet. Zijn daden zijn slechts de rechtstreeksche gevolgen van vaste gegevens. Hij wordt in veel meer gevallen door de noodzakelijkheid dan door zijn eigen vrijen wil gedrongen. Hij is veel meer te beklagen dan te veroordeelen. Maar al zijn macht is gegrond op valschheid. Zijn stelsel rust op onopgeloste en op onoplosbare tegenstrijdigheden, die elkaar krachteloos maken. Indien al niet de persoon zelf, dan toch zal zeker het stelsel ten verderve gaan."

De 2e September 1870 heeft de waarheid dier voorzegging bewezen. H.

VRAGENBUS.

1. Meermalen heb ik in boeken de uitdrukking „Tendenz-roman" aangetroffen. Wat wordt daarmede bedoeld?

2. Wordt, behalve in de Handelingen en in zijn eigen brieven, ook nog van den apostel Paulus ergens in de Schrift melding gemaakt?

3. In den laatsten tijd vindt men ook onder de Protestanten diaconessen, gelijk de liefdezusters bij de Roomschen. Waren zulke diaconessen ook bij de eerste gemeente bekend, en maakt de Schrift melding van hen?

4. Ik zou gaarne wenschen te weten, of er ooit een Napoleon II is geweest. De geschiedenis spreekt alleen van Napoleon I, die op St. Helena is gestorven, en van Napoleon III, die in 1870 door de Duitschers werd overwonnen.

5. We lezen in Johannes 3 vs. 8: „De wind blaast, „waarheen hij wil, en gij hoort zijn geluid, maar „gij weet niet, vanwaar hij komt, en waar hij „heengaat;" hoe is deze uitspraak overeen te brengen met de jongste onderzoekingen en waarnemingen op dit gebied? R. v. d. K.

(*De Redactie ziet gaarne op deze vragen de antwoorden der lezers tegemoet*).

Het volgend nummer zal een prijsvraag bevatten.

15 JANUARI 1887.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Haagenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's *f* 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen, enz. franco in te zenden: „Aan de Redactie van „Excelsior", bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

DE WERELD OM ONS HEEN.

DE KEUZE VAN EEN BEROEP.

't Kan soms heel gemakkelijk zijn voor een jongen, of voor zijne ouders, om een beroep te kiezen. Want er zijn jongens, voor wie het heel duidelijk is wat ze worden moeten.

Toen Blondin — de echte, want er zijn wel twintig Blondins na hem verschenen — drie jaren oud was, namen zijn vader en moeder hem eens mede naar een plaats, waar koorddansers hun gevaarlijk beroep uitoefenden en hun kunsten vertoonden. Zoodra de kleine Blondin thuis was teruggekeerd, nam hij twee stoelen, bond een touw tusschen de beide leuningen, plaatste ze zoo dat het touw slap hing, en ging daarover wandelen. Hij viel natuurlijk met een flinken smak op den grond, en liep acht dagen versierd met een blauw oog en een gezwollen neus.

Dit bewijst nu volstrekt niet, dat Blondin in de wieg was gelegd om, man geworden, zijn leven roekeloos te wagen door op een koord met een man op de schouders over den waterval van de Niagara te wandelen, of om boven in het Paleis van Volksvlijt een kooktoestel op een slappe koord te plaatsen en daar op de koord te gaan zitten appelkoekjes bakken en eten, en er een halve flesch Champagne bij te drinken. Want voor zulke waaghalzerij laat onze God *niemand* geboren worden. Dan zou ieder, die goed sterken drank verdragen kan, wel kunnen beweren, dat hij tot dronkaard in de wereld gekomen is. Dan zou wie flink schermen kan wel kunnen volhouden, dat hij met volle recht het beroep van moordenaar gekozen had.

Maar het bewijst wel, dat de jonge Blondin veel aanleg had voor gymnastiek, en dus niet b.v. kleermaker of schoenlapper moest worden. Gymnastiek is een gezonde en flinke oefening. Vooral de Christen is geroepen om ook zijn *lichaam* te bewaren en te ontwikkelen. Alles wat niet kwaad is in zichzelf, mag en moet de Christen doen. Alleen slechts: niet tot eigen vermaak, niet doelloos, vooral niet tegen Gods bedoeling; maar *tot Gods eer*. En God wil niet dat een jongeling, wien Hij een gezond, flink lichaam gaf, dat zal verwaarloozen; maar dat hij het zal onderhouden en verplegen, opdat er een gezonde ziel in een gezond lichaam wone.

En wat een gezonde ziel is, weten we wel, niet waar? Dat is *niet*, wat sommige menschen er van maken: een

gezond verstand, een sterke wil en veel gaven. Maar een gezonde ziel is een ziel, die gered en in het bloed van Christus rein gewasschen, nu, door Gods Geest geleid, leert heilig en Gode welbehagelijk te wandelen.

De groote musicus Von Weber componeerde reeds op zijn zesde jaar, en de beroemde violist Paganini zat in den kinderstoel op een viooltje te strijken nog vóor hij goed begon te loopen. Bilderdijk las op zijn zesde jaar Grieksch. Borger was een boerenjongen, die op zijn twaalfde jaar, toen hij zich liet examineeren voor het gymnasium, beweerde dat hij Hebreeuwsch kon lezen. De professoren zagen het lummeltje lachend aan en zeiden, dat ze het eens even zouden beproeven. Nu weten onze lezers misschien wel, dat Hebreeuwsch juist op de tegenovergestelde manier wordt geschreven als de Westersche talen; men begint aan de rechterhand, en eindigt juist waar wij onze talen beginnen te lezen. Daarbij komt dat een gewoon mensch zoo maar niet de letters kan begrijpen, waarmeê Hebreeuwsch geschreven of gedrukt wordt. Wie *die* letters niet heeft geleerd, dien grijnzen ze aan als spoken.

Nu, men nam met het boerenjongetje de proef en legde hem een Hebreeuwsch boek voor, maar het onderst boven. Uit hetgeen we zooeven zeiden zal ieder wel begrijpen, dat menige zeergeleerde heer het wel wat al te kras zou vinden, om een Hebreeuwsch boek het onderst boven te lezen. Maar jawel, de kleine Borger toonde dat hem die fopperij niets hinderde. Hij las vlotweg wat er stond, zoodat nu de beurt aan de groote heeren kwam om lange gezichten te zetten.

Ik behoef zeker niemand te vertellen dat Von Weber een groot musicus werd; dat er uit Paganini een beroemd violist groeide; dat Bilderdijk een meester op 't gebied der taalkennis werd, en dat Borger zich reeds op vrij jeugdigen leeftijd tot professor zag benoemd. „Dat spreekt vanzelf," zal ieder uitroepen. Die jongens toonden zóo duidelijk hun aanleg, dat het een groote zonde zou geweest zijn, indien hun ouders hen hadden willen dwingen om een ander vak te kiezen. En 't zou ook weinig gebaat hebben. Want al moest Joost van den Vondel in kousen handelen, om aan zijn dagelijksch brood te komen, en op zijn ouden dag aan de Bank van Leening werken, daarmede veranderde hijzelf niet in een kousachtig man, of ging zijn ziel niet op in pandbriefjes. Een veel kleiner dichter dan Vondel, onze landgenoot Tollens, verhaalt in een zijner gedichten, dat hij „op het muffig koopmanskantoor de zaken vergat, en tusschen de sommen door verzen schreef." Geen wonder dus, dat een geest als die van Vondel zich nooit aan de poëzie kon ontworstelen, ook al had hij het gewild.

In de meeste gevallen zal men ook zien, dat waar God den *aanleg* gaf, Hij de *gelegenheid* niet onthoudt. Gewoonlijk vallen die beiden samen. Maar nu moet niemand denken dat het, wanneer de aanleg kennelijk bestaat, ook maar, zooals men dat noemt, „gesneden brood" is. De uitstekendsten in hun vak worden gewoonlijk zij, die met groote, zeer groote moeielijkheden te worstelen hadden, eer ze waren wat ze worden moesten. De godvreezende professor Von Schubert had het als student zoo arm, dat hij drie vrienden van zijn jaren opzocht, met wie hij één zolderkamertje huurde. Daar waren slechts twee slaapplaatsen, en dat was juist naar den zin van het viertal. Ze sliepen twee aan twee en lagen zoo bekrompen, dat ze geen nacht geheel rustig doorbrachten. Ze hielden elkander in een „hazenslaap" door hun gedurig wederkeerig trappen. Gewoonlijk kon na vier uur geen van vieren een oog meer dicht doen. Dat was precies wat zij bedoelden, want vier ure was de tijd, voor opstaan bepaald. Ten einde 's winters niet noodeloos licht te verbranden, hadden ze, op de eenige klok die zij samen bezaten, een stuk vet gesmeerd op het cijfer 4. Wie het eerst het bed uit was, voelde in het donker of de wijzer reeds aan het stuk vet genaderd was. Men kleedde en wiesch zich in 't duister en ontstak eerst een kaars, als het werk zou beginnen.

Ze zijn er gekomen, en goed ook! Toen Von Schubert door koningen en vorsten als één hunner behandeld werd en minister van Pruisen was, heeft hij zich niet geschaamd deze gebeurtenissen te beschrijven. Maar ook heeft hij zich niet geschaamd er bij te zetten in *zijn* woorden, dat men in 't stikdonker ook even goed en ernstig zijn morgengebed kan doen, als bij volle licht en een warme kachel met een goed ontbijt voor zich. Dat hebben de vier vrienden óok elken morgen ondervonden.

De beroemde James Garfield (oorlogsheld, professor, wiskunstenaar en eindelijk president van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika) had op zijn zesde jaar nog nooit laarzen aan de voeten gehad, om de zeer gegronde reden dat zijn ouders te arm waren om ze te betalen. Toen hij naar school zou gaan, droeg zijn oudere zuster hem op haar rug naar school. Eens had de kleine James met een zijner makkers op school kattekwaad uitgehaald en den meester zoo boos gemaakt, dat hij het voor James vreeselijke vonnis uitsprak: „Jongens! gaat naar huis, ik wil je hier niet hebben!" Beiden gingen weg. Een uurtje later was James terug, tot groote verbazing van den meester. „Waar kom je vandaan?" vroeg deze; „heb ik niet gezegd dat je naar huis moest gaan?"

„Daar ben ik ook geweest, meester," antwoordde

de kleuter: „maar ge hebt niet er bij gezegd, dat ik niet weerom mocht komen, en dus ben ik rechtstreeks teruggekeerd."

De andere was blij met zijn vrijen dag. Maar van dien anderen weet ik den naam niet eens.

Een arme student werd eens door een onzer grootste philantropen gevonden, zonder eenig ander middagmaal dan een droog halfstuiversbroodje. Dat was voor den philantroop grooter zeldzaamheid dan voor den student. Ieder mijner lezers zou de handen van verbazing in elkaêr slaan, wanneer ik hem vertelde wie de philantroop en wie de student was. 't Zijn twee beroemde Nederlanders, van welken de eene nog leeft.

Maar zoo zou ik in plaats van een opstel wel een boek kunnen schrijven over ons onderwerp. En dat is de bedoeling niet. Alleen gingen we samen maar even na, hoe steeds gebleken is dat die jongens met aanleg juist groot zijn geworden, en machtig, en voornaam in hun vak, die met de grootste moeielijkheden hadden te kampen en hun eigen weg hebben moeten banen. Garfield, die zooals wij zagen, er alles van wist, zeide terecht: „Wanneer iemand wil paardrijden, moet hij eerst diep genoeg bukken om de sporen vast te maken en den voet in den stijgbeugel te plaatsen."

Voor ditmaal besluit ik met de volgende anecdote. Een Duitsch geleerde, die zich grooten naam gemaakt had, maar doodarm was begonnen en zich er doorheen had moeten slaan, bevond zich eens in zeer hooggeplaatst en aanzienlijk gezelschap. In Duitschland hechten de adelijke heeren zeer veel aan hun graven-, baronnen en jonkheertitels. Terwijl men aan tafel zat, richtte een jonge, domme, verwaande baron zich plotseling vrij onbescheiden tot onzen geleerde met de vraag: „Mijnheer, het is immers niet waar, wat men vertelt, dat uw vader houthakker was?"

„Welzeker, mijnheer de baron!" was het antwoord, „mijn vader was te arm, om mij iets behoorlijk te laten leeren!"

„Zoo," hernam de baron, „dan is er nog al eenig onderscheid tusschen ons beiden!"

„Ja, mijnheer. En weet ge wel wat het grootste onderscheid is?"

„Nog niet," hernam de eerste kortaf.

„Wel *dit*," sprak de geleerde. „Gij zoudt in mijn geval gebleven zijn wat ge waart, en ik ben geworden zoo ongeveer wat gij door geboorte zijt." W.

HET BEGINSEL DER TEEKENEN.

Johannes de Dooper, de voorlooper en heraut van den Messias, kwam „noch etende, noch drinkende." Hij onttrok zich aan het gewone maatschappelijke leven en woonde als Nazireër in de woestijn. De Messias zelf kwam „etende en drinkende." Hij mengde zich onder de volksmassa, begaf zich in de steden, bewoog zich in het gezellige dagelijksche leven.

En dit alles niet zonder diepe reden. Vervloekt is het aardrijk om onzentwil; het brengt doornen en distelen voort. Het is niet meer de plaats, waar de Almachtige zich kan openbaren, tenzij het Hem behage den zegen in plaats van den vloek als beginsel in de verworpen aarde in te planten. Daarom stelt God, onmiddellijk na dien vloek, *vijandschap* tusschen den verleiden en gevallen mensch en zijn verleider, den Satan. Hij maakt alzoo *scheiding*. Een scheiding, die doorgaat tusschen Eva's geslacht en de afstammelingen van Kaïn; tusschen Noach en de overige bewoners der aarde; tusschen Sem en zijn beide broederen; tusschen Abraham en zijn bloedverwanten uit Sems geslacht; tusschen Jakob, Abrahams kleinzoon, en zijn broeder Ezau. Jakobs geslacht is het uitverkoren volk. Maar daaruit wordt weder Juda afgezonderd. Uit Juda David en zijn nakomelingen, om den Christus als Koning van Israel voort te brengen. Geheel Israel is een priesterlijk volk. Maar uit Israel wordt de stam van Levi gekozen voor den tempeldienst; uit den stam Levi Aärons geslacht tot het priesterschap, en daaruit weder Aärons oudste zoon als zijn opvolger in de hoogepriesterlijke waardigheid. Zoo werd het priesterschap van den Christus, Davids Zoon, typisch voorafgebeeld.

Gansch Kanaän is het heilige Land. Evenwel in dat geheele land verkiest Jehova éene stad, Jeruzalem, om daar te wonen. En in die stad één berg, Moria, waar zijn woning, zijn tempel, mag zijn. *Nergens* anders. Daardoor leerde Jehova zijn volk, dat de aarde nog ongewijd was, en dat Hij naar zijn eigen woord „woonde temidden van een onrein volk," dat alleen heilig was omdat Hij het had uitverkoren.

Wie uit Israel zich aan den dienst van God wilde wijden, kon dat als Nazireër doen. Evenwel slechts voor bepaalden tijd. Johannes de Dooper echter was er door God zelven voor aangewezen. Zijn optreden moest dus als scherpe veroordeeling staan tegenover den afval en de zonde zijns volks. Dat maatschappelijk leven van Israel was onrein geworden. Die er zich in mengde, werd door den zondedienst besmet. Afzondering was vereischte.

Maar Christus Jezus, als de ware Koning, als de volmaakte Hoogepriester, stond boven die noodlottige wet. Wij menschen worden beheerscht door de beginselen. Maar de beginselen worden beheerscht door den Zone Gods. *Wij* worden besmet; *Hij* ont-

smet het besmettelijke. *Wij* verontreinigen; *Hij* heiligt en reinigt. Johannes moet van het eerste het voorbeeld geven; Jezus toont het laatste. Johannes gaat geen bruiloft bijwonen. „Hij is de vriend des eenigen waren Bruidegoms, die staat en zijne stem hoort, en zich verheugt." Jezus Christus gaat in de door ons bedorven, maar van Godswege ingevoerde instellingen en heft ze op tot haar waren rang.

Den geheelen Bijbel door wordt de verhouding van Jehova tot zijn volk voorgesteld als die van het huwelijk tusschen man en vrouw. En zoo ook de betrekking des Heeren Jezus tot zijne gemeente. Zij is zijne bruid, die Hij zich zonder vlek of rimpel zal voorstellen. Als Johannes op Patmos het nieuwe Jeruzalem op aarde ziet nederdalen, zegt de engel tot hem: „Kom herwaarts, ik zal u toonen de bruid, de *vrouw* des Lams" (Openb. 21 : 9b). De oude bedeeling is geëindigd; het huwelijk is voltrokken.

Paulus in zijn brief aan die van Efeze, zegt bij zijne vermaningen aan echtelieden: „Ik zeg dit, ziende op Christus en de gemeente." Zóo moet de man zich jegens de vrouw gedragen, als Christus tegenover zijne gemeente gehandeld heeft. Zóo moet de vrouw tegenover haar man staan, als de gemeente staat (immers behoort te staan en dus in beginsel staat) tegenover haar Hoofd en Heer.

Nu verwondert het ons ook niet, dat Jezus, op aarde in ons vleesch verschenen, zijne teekenen opende met een wonder op eene *bruiloft*. Dat wonder is typisch in de hoogste mate en in velerlei opzicht. Door dit wonder aan het hoofd zijner teekenen te plaatsen heeft onze Heer verklaard, dat de geheele maatschappij door Hem wordt geheiligd; dat niets onrein is, wat Hij rein genoemd heeft. Hij heeft er de aardsche vreugde door geheiligd. Hij heeft het huwelijk uit de schande der veelwijverij opgevoerd tot Gods oorspronkelijke instelling. Hij heeft der vrouw hare ware plaats hergeven; de ontucht veroordeeld; het eigendunkelijk celibaat verworpen. Hij heeft zijn eigen verhouding tot zijne gemeente geteekend.

Te Kana in Galilea was eene bruiloft, waar men Jezus, zijne moeder en zijne discipelen noodigde. Nog was de Heere Jezus niet openbaar opgetreden. Pas had Hij enkele discipelen gemaakt. De vijandschap tegen zijn persoon was dus nog niet uitgebarsten; maar toch behoorde er tegenover de menschen moed toe, om Hem te noodigen. Een stille in den lande is veracht, *omdat* hij God vreest. „Als vijf koningen met elkander aan tafel zitten," zeide Da Costa eens, „en een van hen God vreest, dan zal dien éénen een smaad aankleven, die niet op de andere vier rust." Hoeveel te meer zal de volmaakt Heilige alleen reeds door zijne tegenwoordigheid aanstoot gegeven hebben aan allen, die van God vervreemd leefden.

Jezus was genood. Men ziet hieraan hoe zijne heiligheid zich openbaarde; niet afschrikkend, niet uit de hoogte, zooals bij alle valsche heiligen het geval is; maar genaakbaar, innemend, uitlokkend. Men durfde Jezus naderen en noodigen tot een feest.

Waarom ook niet? Als het maar waarlijk een *feest* is, en geen *pretpartij*. Om een feest te hebben, moet er iets te vieren zijn. God schreef zijn volk zelf als voornamen plicht het vieren van feesten voor. Maar wat de wereld feesten noemt, zijn carricaturen, waaraan men geld en tijd, ja soms leven en zaligheid verbeuzelt. Een reden tot feestviering — indien er éene bestaat in de maatschappij — is zeker wel het sluiten van het huwelijk. Indien ten minste en voorzoover het huwelijk waarlijk dien naam verdient. Wanneer twee menschen, onder aanroeping van 's Heeren naam, onder afsmeeking van zijn zegen, onder toewijding aan zijn dienst, uit reine liefde tot elkander, zich voor altijd met elkander verbinden, dan is hun daardoor een der heerlijkste zegeningen des Heeren geschonken. En daarvoor betaamt diepgevoelde dankbaarheid en blijdschap. Daarin deelen allen, die den bruidegom en de nabestaanden liefhebben. Men vereenigt zich in dank aan God en geniet daarbij, naar zijn wil, het goede der aarde; niet om te smullen; want dat alleen en op zichzelf is dierlijk; maar als zinnebeeld van de onzienlijke en geestelijke zegeningen Gods.

Daarom kwam Jezus ook op de bruiloft, waar Hij genood was. Onze Heiland is niet de donkerheid, de droefheid, de dood. Integendeel: Hij is het Licht der wereld, het Leven en de Opstandig der menschen. Hij vergunt ons onze feesten; Hij keurt ze goed, heiligt en zegent ze.

Jezus zou geen bruiloft bijwonen en medevieren, waar de grondtoon der vreugde niet geweest ware dankbaarheid aan God en verheerlijking zijns naams. Men zou er Hem ook niet gevraagd of geduld hebben.

Onze Zaligmaker zit mede aan. Hij „eet en drinkt met de zondaren." Dikwijls ontleent Hij de beelden van de heerlijkste weldaden, die Hij ons geeft, aan den gemeenschappelijken maaltijd. Samen eten is het zinnebeeld van vertrouwelijkheid, van broederlijken omgang. Dien ge aan uw tafel noodigt, dien behandelt ge daardoor als uw huisgenoot. Die zich laat noodigen en met u aanzit, toont daarin dat hij als een der uwen wil aangemerkt worden. Wie bij zijn bezoeken het slechts tot de gezelschapskamer

DE BRUILOFT TE KANA.

of de zaal kan brengen, wordt schijnbaar zeer geëerd, maar is in waarheid nog een vreemde in huis. Maar wie in de woonkamer aan tafel zit, is huisvriend.

Niet bij de grooten der wereld was de bruiloftsdisch aangericht, waar Jezus aanzat. Met bedachtzaamheid had men uitgerekend, hoeveel wijn er noodig zou zijn en met hoeveel men toekon. 't Was er niet om 't eten en drinken te doen. Dat maakt ook 't feest niet. Maar als de wijn ontbreekt, meent de Heiland niet, dat er genoeg gedronken is, of dat in dien stand zich behelpen voegt. Neen, Hij wil op koninklijke wijze helpen.

Doch Hij wil helpen op koninklijke wijze niet alleen wat betreft den overvloed, maar ook wat aangaat de vrijmacht van zijne hulp, op *zijn* tijd, als gebieder en niet als gebodene, zij 't ook nog in zoo zachten vorm. Niet als Maria Hem toefluistert: „Zij hebben geen wijn." In dat woord toont zij in wonderlijke mengeling haar geloof in Jezus' macht, haar vertrouwen op zijne welwillendheid, maar ook haar gebrek aan inzicht in haar verhouding tot Hem. Vriendelijk maar met waardigheid antwoordt de Heer haar daarop: „Vrouw, wat heb Ik met u te doen? Mijne ure is nog niet gekomen." De onderdanigheid, als kind zijne moeder betoond, was volstrekt en voor goed uit; Hij was gekomen om den wil zijns Vaders, die in de hemelen is, te doen. *Hare* ure was niet *zijne* ure. De verhouding was juist omgekeerd.

Het antwoord toont Maria duidelijk, dat die ure *nog* niet gekomen was, maar komen zou. Daarin herkennen we de vrouw, die „al die woorden bewaarde in haar hart." Vandaar haar raad aan de dienaren: „Zoowat Hij ulieden zeggen zal (al is het nog zoo vreemd en raadselachtig) doet dat."

En raadselachtig *was* zijn bevel. „Vult de watervaten met water." Maar de dienaren zijn, zooals het op een bruiloft van godvreezenden past, indien zelf geen menschen, die God kennen, dan toch in elk geval mannen, die onder den indruk zijner vreeze verkeeren. Zij gehoorzamen *volkomen* en vullen de vaten *tot boven toe.*

Hun gehoorzaamheid werd op een zware proef gesteld. Het *water* moet aan den hofmeester gebracht worden! In den mond van ieder ander, behalve van Jezus, is dat een *onzinnig* bevel, zeer geschikt om den dienaren een alleronaangenaamste berisping op den hals te halen. Zoo gaat het in den dienst des Heeren. „Gods geboden *zijn* niet zwaar." Wel te verstaan voor hem, wiens harte bereid is ze te volbrengen. Want God stelt de gehoorzaamheid en het geloof op gedurig zwaarder proeven, welker volbrenging voor den natuurlijken mensch volslagen onmogelijk is. Wie echter gelooft, bemerkt wel dat er geen gezegender oefening bestaat. Het geloof der dienaren werd door het gebod geschud, maar door de volbrenging heerlijk geworteld.

Zij droegen het. En de wijn was zóo goed, dat de hofmeester niet onder zich laten kon, den bruidegom ter zijde te nemen en hem over zijn gemis aan tact te berispen. „Wie geeft eerst den minsten en dan den besten wijn!"

Wie dát doet? Dat doet onze Heer en Heiland. Altijd beter, altijd voller, altijd heerlijker worden zijne gaven en zegeningen. Want het gaat daarmeê niet als met den aardschen wijn, dat wie „veel gedronken heeft", den fijnen smaak verloor. *Zijn* weldaden reinigen en heiligen; *zijn* zegeningen veredelen den smaak.

Zoo heeft Jezus door dat beginsel der teekenen „zijne heerlijkheid geopenbaard." Zoo liet Hij zijn inwendige heiligheid in heerlijkheid naar buiten treden.

„En zijne discipelen geloofden in Hem." Geene weldaad onzes Heeren treft doel, welke niet *dit* gevolg heeft. En door zijne genade (geenszins door ons toedoen) hebben ze *allen* dat gevolg. De proef op de som is dus voor een iegelijk onzer of zijne weldaden ons nauwer aan Hem verbinden en ons geloof in Hem versterken. W.

TAAL EN LETTEREN.

EEN DICHTPROEVE.

(*Zie nr. van* 1 *Jan.*)

Eenige weken geleden plaatsten we een gedichtje, door een onzer lezers, „Cornelis", vervaardigd, naar aanleiding der dichtregelen van Carmen Sylva, de letterlievende koningin van Rumelië, door ons in den vorigen jaargang meegedeeld.

We hebben met genoegen deze dichtproeve gelezen, en zoowel ter aanmoediging als tot voorbeeld willen we er hier op terugkomen.

De verdeeling der gedachten — een hoofdzaak in elk gedicht — is eenvoudig maar goed. „Het is begrijpelijk, koningin, dat ge zoo klaagt," zegt Cornelis, „want hoogen en lagen gevoelen eenzelfde smart, maar er is ook voor beiden troost. Die vindt elk als hij zich buigt voor God, Christus aanneemt. Als gij, koningin, dat doet, zult gij nog grooter eer ontvangen dan thans als dichteres, en zult gij de beteekenis, de heilzame kracht des lijdens leeren verstaan." — In alles zeer juist; 't ware te wenschen dat Carmen Sylva het las!

Doch als zij het deed, zou zij wellicht de opmerking maken, dat zij minder een vraag deed, dan wel op een onontwijkbare noodzakelijkheid wees. 't Gedichtje zou er niet bij hebben verloren, als daarover en in betrekking daartoe iets meer was gezegd en de goede raad, hoe kostelijk ook, in wat

beknopter vorm was gebracht. Vooral goeden raad geve men in korte woorden, gelijk over 't geheel breedsprakigheid een vers niet schooner maakt — al is ook de verleiding ertoe niet gering.

De wijze, waarop de dichteres wordt beantwoord, geeft ons stof tot enkele opmerkingen. Het „lijden der zonde" regel 2 en 3 is niet vrij van dubbelzinnigheid, en in regel 4 had „en" bepaald „den" of „des" moeten worden. Zoo ook is regel 6 licht op te vatten als bijstelling van „koninginnen" wat eveneens onduidelijkheid geeft, gelijk in regel 13. Verder zou men uit regel 25 kunnen opmaken, dat Carmen Sylva ophouden moest koningin te zijn, terwijl toch in regel 32 Christus Beschermer van haar troon heet, en blijkens het laatste vers koningin blijven kan tot haar einde.

Erger is echter regel 19. Daar vinden wij van God gezegd, dat Hij de winden „doet ontkeetnen en weer binden" m. a. w. dat Hij dit door eenig ander wezen *laat* doen, het niet zelf doet. Deze fout wordt meer gemaakt. We lazen onlangs van den hemel, dat daar „geen ijdele droomen ons hart beklemmen doen," terwijl eenvoudig „klemmen" bedoeld was. De oorzaak hiervan ligt in een oud gebruik, ook nog in 't Engelsch aanwezig, en daar soms gewettigd, om het verrichten van een werking aan te duiden door „doen" voor het werkwoord te plaatsen, bijv. „doen gedenken" voor „gedenken". Ook weet men hoe onze onvolmaakt verleden tijd (Imperfectum) niet anders is dan het werkwoord met „deed" er achter. „Verlang*de* is „deed verlangen". Zoo gebruikte men vroeger voor den tegenwoordigen tijd (Præsens) ook *doet* of *doen*. Doch nu in de tegenwoordige taal *doen loopen*, *doen ontkeetnen* beduidt, dat men dit *laat doen*, moet men 't ook alleen daarvoor gebruiken.

Een andere opmerking is, dat Cornelis wel zal doen met de zoogenaamde *hiaten* te vermijden d.i. het saamtreffen van klinkers aan het eind van 't eene en 't begin van 't andere woord, zonder dat de maat toelaat hen te doen versmelten enz., bijv. in regel 24; alsook het veelvuldig gebruik van *uwen*, *zijnen*, *hunnen*, om de maat vol te krijgen, die hier overigens — en zeldzaam zeker! — zeer goed is volgehouden, in haar *drie* verschillende vormen. Soms *uw*, straks weer *uwe* of *uwen* te schrijven, alleen ter wille van de maat, is niet regelmatig.

In regel 39 lezen we „de hand des Ongeschapen" d.i. de hand des Heeren, den Ongeschapenen God.

Het bijvoegelijk naamwoord *Ongeschapen* wordt hier zelfstandig gebruikt, en luidt dan in den tweeden naamval: „des Ongeschapen*en*". De laatste *en* zijn echter, blijkbaar om de maat, weggelaten. Men deed dit vroeger meer, en sprak b.v. van „het ongeboren" voor *het ongeborene*. Maar men vergete niet, dat juist die *e* aan het slot aanwijst, dat het bijv. naamw. hier wordt gebruikt met weglating van een zelfstandig naamw. en dus tevens de rol van dit laatste vervult. „Wijs" is de eigenschap, „de wijze" hij die haar bezit. Vandaar, dat men de *e* of verbogen *en* eigenlijk nooit kan missen, en het dan ook maar alleen doet, omdat er toch reeds een stomme uitgang voorafgaat. Niemand zal toch ooit schrijven: „de boos," „de verstandig". Maar fraai is de weglating nooit.

Doch met dit al hopen we vele bijdragen als die van Cornelis te ontvangen. Er zit gedachte, gang en vloeiendheid in. De gebreken kunnen verdwijnen bij studie en 't lezen van goede voorbeelden. Onder de dichterlijke bijdragen die we ontvingen, is dit een van de beste, wat taal, maat en verdeeling betreft, en voorts: *Sempre Crescendo*, zegt de kunstenaar, d.i. ongeveer 't zelfde als „Excelsior!" H.

UIT HET LEVEN.

Eens bracht iemand, die alle misbruik van sterken drank terecht van heeler harte verfoeide, een bezoek aan een kennis, van wien hij wist, dat hij meer dan eens zich aan het verderfelijk vocht te buiten ging. Lang en ernstig sprak hij hem over deze zondige gewoonte. Doch de ander, die wellicht weder „spraakwater" in had, bracht allerlei tegenredenen bij. Verdrietig gaf de eerste het eindelijk op, en sloot met de meer gebruikte spreekwijs: „Ik zie wel, de waarheid kan geen herberg vinden."

„O," hernam de ander, „dan loopt de waarheid ook naar een herberg te zoeken! En gij neemt het mij kwalijk, dat ik het nu en dan ook eens doe."

„Zeker," hernam de ander, op deze geestigheid. „Maar merk nu ook op, dat ge wat ge ook in de kroeg vinden zult, de waarheid zeker niet." H.

De Heer Geo. H. Stuart, een geacht ouderling in de Presbyteriaansche kerk, stond tijdens den Amerikaanschen slavenoorlog aan het hoofd der Commissie, die zich belastte met het evangelisatiewerk onder het leger en met de verpleging der gewonden. Op zekeren avond, dat hij buiten de legerplaats begeerde te gaan, vroeg hij aan het hoofdkwartier om het wachtwoord.

„Chicago," zei de officier.

Toen hij bij de schildwacht gekomen was, weigerde deze echter hem te laten doorgaan. Hij ging terug naar den officier, die zijn fout inzag.

„Dat was voor gisteravond," sprak hij, „het is

nu *Massachusets.*" De heer Stuart keerde terug naar den schildwacht, die hem nu liet doorgaan.

„En nu, mijn jonge vriend," zeide hij tot den soldaat, nadat hij zich verder had bekend gemaakt, „laat mij u, die zoo oplettend zijt, nu eens vragen of gij het wachtwoord wel weet tot den hemel?" „Goddank, dat weet ik, Mijnheer Stuart," was het antwoord. „Ik heb het jaren geleden van u zelf geleerd, in een klas van de Zondagsschool, en ik houd het gestadig in mijn geheugen: Het bloed van Jezus Christus reinigt van alle zonden."

H.

Ware vooruitgang.

In het jaar 1880 waren er in de Vereenigde Staten 3,030 Evangelische kerken; in 1850, 43,072; in 1870, 148,000; en in 1880 was dit getal vermeerderd tot 197,000, een aanwinst van 27,000 kerken elke tien jaren, eindigende met 1880.

En dit is wat men heeft gelieven te noemen: een versleten Protestantisme.

Volgens de kerkregisters, was het getal avondmaalgangers in de Evangelische kerken der Ver. Staten als volgt: In 1880 waren er 364,000, in 1850, 3,529,000; in 1870, 6,672,000 en in 1880 waren er 10,065,000.

Natuurlijk is er gedurende dezen tijd een groote vermeerdering van bevolking geweest, maar de vermeerdering van kerkleden heeft aanmerkelijk meer dan gelijken tred gehouden met den aanwas der bevolking.

Dooreengerekend was er, door geheel de Ver. Staten, in 1880, één Protestantsche avondmaalganger op iedere 14 inwoners; in 1850, één op iedere 6; in 1870, één op bijna 6; en in 1880, één op iedere vijf inwoners.

Kan Europa er ook een voorbeeld aan nemen?

H.

Op 't graf van Kingsley, den Engelschen letterkundige, leest men *Amavimus, amamus, amabimus* (Wij hebben liefgehad, wij hebben lief, wij zullen liefhebben) en daarboven: *God is liefde.*

Volgens Fransche bladen heeft men onlangs ontdekt, dat eenige stukken eikenhout, pas negen jaar geleden in een fundeering van een stoomhamer begraven, thans volkomen in steenkool zijn veranderd. Men schrijft de snelle verandering toe aan de zware drukking en de gedurige besproeiïng met warm water. Als het feit waar is, hoeveel berekeningen over den ouderdom der aarde vallen dan op hun beurt in 't water.

Een duur boekske.

Onlangs werd te Londen de eerste druk geveild van het schaakspelboek van Caxton, den eersten drukker in Engeland. Dit boek getiteld: *Translation of the Game and Playe of Chesse,* is het eerste dat hij heeft gedrukt, en er bestaan nog slechts vier van. 't Werd betaald met *f* 7740.

Zonderlinge zeden.

In een oorkonde uit het jaar 1605 vindt men een „liefelijke verzekering" van Rudolf, graaf van Sulz, Landvoogd te Hagenau, dat hij zijn gemalin Agatha, gravin weduwe van Hanau „bij haar geloof zal laten." De verzekering luidt aldus:

„Ik Rudolf, graaf van Sulz, beloof bij mijn grafelijke eer, of de duivel hale mij, dat ik mijn toekomstige gemalin bij het geloof wil laten blijven, en volstrekt niet tot afval aanleiding geven wil. Ik heb boven twee Bijbels; heeft zij daaraan niet genoeg, dan wil ik er haar nog twee geven; laat haar maar flink en ijverig daarin lezen. Bovendien trouw ik haar lichaam en niet haar ziel. Ik blijf bij mijn godsdienst, waarin ik van mijn jeugd ben opgevoed. Wil zij niet naar den hemel, dan vare zij ter helle. Mochten er kinderen komen, dan zal de tijd leeren in welken godsdienst zij opgevoed zullen worden. — Rudolf, graaf van Sulz."

Naar 't schijnt was deze beminnelijke bruigom Roomsch. In elk geval is zijn verklaring recht liefelijk!

H.

PRIJSVRAAG.

Als eerste prijsvraag voor dit jaar wordt verlangd:

Een schets van den toestand en de geschiedenis van het volk Israel tijdens de Babylonische ballingschap, van de wegvoering tot den terugkeer; (beide feiten er in begrepen).

De antwoorden kunnen ingeleverd worden door alle lezers. Ze mogen niet geteekend zijn, maar moeten een kenmerk dragen, dat ook te vinden moet zijn op een begeleidend gesloten schrijven, waarin naam, ouderdom en woonplaats van hem die antwoordt worde opgegeven.

Zij moeten *beknopt* en *zaakrijk* zijn. Tot den 15den *Maart a. s.* is er gelegenheid tot inzending.

Als prijs wordt voor het beste antwoord uitgeloofd een Exemplaar van het boekwerk:

E. Gerdes. IN LEIDEN EN VLAANDEREN. In prachtband met 4 platen in kleurendruk.

---

1 FEBRUARI 1887.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Haagenbirk en J. A. Wormser,

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's *f* 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen, enz. franco in te zenden: „Aan de Redactie van „Excelsior", bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

DE HAGEPREDIKER VAN ALKMAAR.

DOOR

E. GERDES.

I.

Het was in het najaar van 1558, dat twee mannen het stadhuis in de Langestraat te Alkmaar voorbij gingen en hun weg namen naar de Nieuwe Markt. Op laatstgenoemde plek stond het Witte Bagijnenhof, omringd van eenige kleine gebouwen en huisjes, waarvan de toegang op dezen donkeren avond moeielijk voor vreemdelingen te vinden was, want de straatverlichting liet veel te wenschen over, daar Jan van der Heijden, de verbeteraar van de brandspuiten en de uitvinder van de straatlantaarns, nog geboren moest worden (1637).

De beide mannen wisten echter in de donkere straten best den weg, Alkmaarders van geboorte als zij waren. Hier en daar drong ook uit de huizen een lichtstraal naar buiten, en bovendien, 't was een prachtige herfstavond, verlicht door de heldere sterren van den Orion, die zich in het Oosten vertoonde, en door zoovele andere fonkelende hemellichamen, die hun glans ongemeen deden schitteren.

Men kon het aan de houding dezer wandelaars zien, dat de een jonger was dan de ander. De oudste liep een weinig gebukt, maar zijn tred was even stevig als die van den jongere, ofschoon deze toch reeds ruim dertig jaren telde, terwijl de ander hoogstens zestig kon zijn.

Toen zij de Nieuwe Markt bereikt hadden, stond de oudste een oogenblik stil, leunende met beide handen op den stok, dien hij droeg, en na eerst rondgezien te hebben of hij ook iets verdachts op het ledige plein bemerkte, vroeg hij fluisterend:

„Gij weet het toch zeker, Jan Arendsz., dat pastoor Cornelis Cooltuin op het Bagijnenhof is?"

„Zeker, meester Gerritsz," antwoordde de gevraagde. „Pieter Cornelisz. heeft het mij gezegd, en gij weet, hij spreekt de waarheid. Ik zat een uur geleden bij mijne vrouw en kinderen, rustende van den arbeid, en wilde juist een der geschriften van Calvijn van achter het geheim beschot krijgen, om te lezen, toen de klopper overging. Ik liet voorshands het boek rusten en deed open. 't Was vriend Pieter Cornelisz., die, toen hij binnen was en wij alleen waren, mij 't volgende zeide: „Pastoor Cooltuin is terug!" Ik kon aan den toon, waarop

hij dit zeide, wel hooren dat hij blijde was en — ik niet minder."

„En ik verblijd mij even hartelijk," zeide Albert Gerritsz. „Gij weet, ik heb het aan zijne leerlingen te danken, dat ik bekend ben geworden met den weg des heils. Ja, ik verblijd mij, ofschoon ik het zeer gewaagd vind, dat hij andermaal herwaarts komt, en dat nog wel nu hij dichter bij zijn vijand is. Gij begrijpt toch wel, dat Egbert Huik op de loer ligt. Die man is een erge vijand van Gods volk, en raast en tiert als een brieschende leeuw tegen de ware belijders des Heeren."

„En toch zal het hem niet veel baten," zeide Jan Arendsz. „Als de Heer werkt, wie zal het keeren? Bovendien, ik weet dat Ruard Tapper, de kettermeester, hem minder ongenegen is dan 't schijnt, en zoolang deze hem met rust laat, zal Egbert Huik niets tegen hem durven ondernemen."

„Dat stem ik toe," zeide Gerritsz., „maar gij weet toch zoo goed als ik, dat Cooltuin eerst hier binnen Alkmaar pastoor was, en toen op de inblazingen van Egbert Huik door Mr. Ruard Tapper ontboden werd, waarna hij zich genoodzaakt zag, eene beroeping naar Enkhuizen aan te nemen. Doch ook daar liet men hem geen rust, omdat hij de leer van 't vagevuur niet wilde prediken, de mis veronachtzaamde en geen vertrouwen stelde in den Mariadienst en de aanroeping der heiligen. Hij moest dus Enkhuizen wel verlaten en . . . ."

„Is thans hier," viel hem Jan Arendsz. in de rede. „Wanneer hij zich nu maar eenigen tijd stilhoudt, dan zal de kettermeester hem wel ongemoeid laten."

„Stilhouden!" zei Gerritsz. glimlachende. „Dat zal hem zoo moeielijk vallen als den vogel, die gevangen zat en nu in zijne vrijheid juicht en zingt. Weet gij niet, wat de profeet in Psalm 71 uitroept: „Mijne lippen zullen juichen, wanneer ik U zal psalmzingen, en mijne ziel, die Gij verlost hebt." Hoe kan iemand, die van de dwaalleer van Rome verlost is, stil zijn? Hij moet daarvan spreken dag en nacht en ook anderen daarmede bekendmaken."

„Doch in zachtmoedigheid, meester," zeide Jan Arentsz.

„Nu ja, dat is beter dan in te grooten ijver. Overigens, ieder werkt met de gaven, die de Heer hem geschonken heeft."

„Maar ook op zoodanige wijze als het de Heer wil. Immers, niet door kracht of geweld, maar door mijnen Geest zal 't geschieden, zegt de Heer," hernam Jan Arendsz., die een zachtmoedig man was.

„Nu, wij zullen wel van hem hooren, welke plannen hij koestert," zeide Gerritsz. „Zouden wij hem alléen aantreffen?"

„Dat geloof ik niet," antwoordde Jan Arendsz., „want vooreerst is Pieter Cornelisz. nu bij hem, en als ik goed gehoord heb, dan wordt er vanavond ook pastoor Nicolaas Scheltius verwacht, zoo hij er niet reeds is."

„Nicolaas Scheltius, de pastoor van de St. Maarten bij de Zijpe?" vroeg Gerritsz. „Dat zou mij zeer verheugen. Hij is mijn oudste vriend . . . . Ik moet zeggen," ging hij, steeds fluisterend, voort, „dat de Heer ons toch genaderijke tijden laat beleven. In weinige maanden zijn reeds minstens acht pastoors de oogen geopend voor het Evangelie der zaligheid Gods. O, laat ons toch merken op de daden Gods en van zijne werken spreken. Bovenal, laat ons getrouw zijn. Wij zijn immers het volk des Heeren en de schapen zijner weide? De Heer zal genade geven en eer; Hij zal het goede niet onthouden dengenen, die in oprechtheid wandelen.... Maar laat ons voortgaan."

Mijn lezer weet reeds eenigszins, wie deze beide mannen zijn, maar toch dien ik iets naders van hen te zeggen.

De oudste was Albert Gerritsz. [1]), een mandenmaker van beroep, bij wien in zijne jeugd en als jongeling Jan Arendsz. als leerling dienst had gedaan. Gerritsz. schijnt een wakker man geweest te zijn, iemand die van onderzoek hield, en de zaken liefst met eigen oogen zag en zich niet tevreden stelde met anderen voor zich te laten denken. Vandaar dan ook, dat hij geen vrede had met 't geen de priesters hem leerden. Hij voelde dat er bedrog was in 'tgeen zij leeraarden, en eerst toen hij eenige geschriften van Calvijn, Luther en andere mannen der Hervorming in handen kreeg, ja toen hij in 't bezit kwam van een gedeelte van Gods Woord, gingen hem de oogen geheel open, en — waarschijnlijk niet zonder strijd — wierp hij alle werkheiligheid van zich, rekende niet meer met eigen deugden en verdiensten, maar zich geheel en al als in de armen Gods werpende, omhelsde hij door het geloof den Heere Jezus als zijn Heiland. Door het geloof, zonder eenige bijvoeging. Dat Woord van God was voortaan zijn levensstaf, waarmede hij moedig zijne pelgrimsreize voortzette; het levensbrood, dat hem voedde; het licht op zijn pad. Met dat geloof had hij ook de hoop vereenigd. Wat kon hij vroeger hopen? Wellicht na zijn dood een langen tijd in het vagevuur, waaruit hij, eerst na veel geld

[1]) Kok, in zijn Vaderl. Woordenboek, noemt hem Gerrit Alberts.

voor zielsmissen achtergelaten te hebben, zou verlost kunnen worden. Thans was zijne hope op den levenden God gericht. Van Hem had hij ook alles te hopen; van den mensch alles te vreezen. Zijne hope was gericht op de toekomende dingen; en wisten de priesters het hem niet met gewisheid te zeggen, wat er na het graf zou gebeuren, — hij was er zeker van, dat God zijn vernederd lichaam veranderen zou, en het gelijkvormig maken aan het verheerlijkt lichaam van Jezus zijnen Heer (Fil. 3:21). En bij dat geloof en die hoop had zich als vanzelf de liefde gevoegd. Vroeger wist hij niet wat liefhebben was, maar toen hij de geschiedenis van Maria van Bethanië had gelezen en hijzelf in alle ootmoedigheid naast haar plaats genomen had, om zich van Jezus te laten leeren, — zie, toen was er een volle stroom van de liefde des Heeren in zijn hart uitgestort, en nu had hij niet slechts zijn Heiland lief, maar die liefde strekte zich uit over alle menschen, die hij slechts bereiken kon en mocht. Allereerst zijn beide leerlingen Jan Arendsz. en Pieter Cornelisz. Met hen sprak hij — hoewel eerst heimelijk, om licht te bevroeden redenen — dagelijks over het Woord van God, en al wat hij zeide, viel in eerlijke, goede harten. Jan Arendsz. en Pieter Cornelisz. bleken dan ook getrouwe leerlingen te zijn. Zij onderzochten zelven de Schrift en werden met mannen bekend, die evenals zij in 't geheim de geschriften der Hervormers lazen en de Blijde Boodschap des heils hadden aangenomen.

Bij een van de huisjes, behoorende aan het oude convent der Bagijnen, hielden onze beide vrienden stil. Zachtjes tikte Gerritsz. op het vensterluik, door welks reet hij licht zag, en spoedig vernam Jan Arendsz. de stem van zijn vriend Cornelisz., die de deur opende en hen binnenliet.

't Was een groot, d mpig vertrek, met witte muren, een breeden schoorsteenmantel en di pen haard, waarop een blok hout lag te smeulen. Op een kast brandde een blikken lamp met wijd uitgetrokken pit, waarvan de vlam meer walm dan licht verbreidde. Dicht bij den haard stond een klaptafel, die een grooten armblaker droeg, met twee brandende vetkaarsen, wier licht viel op eenige kopjes en schotels, op brood en vleesch, borden en messen, alles zeer wanordelijk door elkander. 't Was geen gezellig vertrek, en de binnenkomenden moesten zich een weg banen door allerlei voorwerpen, die wel tot een huishouding behoorden, maar nog geen bepaalde plaats gekregen hadden. Alles droeg ook den schijn, alsof de bewoner van dit huisje er overhaast en pas zijn intrek in genomen had. In een hoek zat een vrouw bij een wieg. Zij luisterde naar 't wichtje, dat er in lag, maar haar oog bleef toch gewend op de personen, die in 't vertrek waren, en vooral op de beide laatst aangekomenen. De vrouw zag er wel bleek, maar niet ontstemd of droevig uit. Integendeel, er lag een glans van stille tevredenheid op haar gelaat, 't geen ons verrassen moet, daar er veel zorg op haar rustte, als vrouw van een telkens verjaagden pastoor en moeder van vele kinderen, waarvan er reeds eenige op 't kerkhof rustten en de beide oudsten thans in een zijvertrek sliepen.

Jan Arendsz. en zijn meester werden hartelijk verwelkomd door Cornelis Cooltuin, die opgestaan was, om hen te ontvangen.

„Gij ziet het, waarde broeders," zeide hij, terwijl hij op de verspreide voorwerpen wees, „gij komt in een verhuisboedel. Wij zijn heden middag hier aangekomen, en ik dank mijn God, die mij een ledigstaande woning aanwees, waarin ik voorloopig met de mijnen kan blijven. Mijn goede vrouw zal wel veel moeite hebben, voordat alles op zijn plaats is; zij is van mijn gevoelen, dat wij eerst dan opgeruimd kunnen zijn, wanneer alles in en om ons heen opgeruimd is."

Pieter Cornelisz. moest glimlachen over deze woordspeling.

„'t Laatste valt makkelijker dan 't eerste," zeide hij.

„Zeg dat niet, mijn vriend," zeide Cooltuin. „Wij hebben in 't eerste een machtige hulp, namelijk God, die ook een God van orde is. Hij helpt ons door zijnen Geest alle wanorde uit het hart verdrijven. Doch, mijne vrienden, 't verheugt mij u te zien, vooral nu gij met mij de vreugde smaken moogt onzen ouden vriend Nicolaas Scheltius te ontmoeten. Hij was de eerste, die mij tegemoet kwam, toen ik van middag de poort binnenreed, beladen met een grooter vracht dan wij op onze pelgrimreis behoeven."

Nicolaas Scheltius [1]) was ook opgestaan en had zijn oude vrienden, vooral Gerritsz., verwelkomd.

„Gij begrijpt wel," zeide hij, „dat ik, hoorende dat onze broeder Cooltuin uit Enkhuizen herwaarts kwam, geen rust had in St. Maarten, voordat ik hem de hand gedrukt had. Wanneer de vrienden dit nalaten, wie zal het dan doen? Ik vind het altijd zoo treffend te lezen hoe de broeders Paulus tegemoet gingen, wanneer zij hem verwachtten, en soms zeer ver."

„Dat waren toen andere tijden," meende Pieter Cornelisz.

„Voorzeker, maar niet minder gevaarlijk voor

[1]) In sommige verklaringen van getuigen voor 't gerechtshof wo dt hij eenvoudigweg »Claes, oud-pastoor van St. Merten," genoemd.

de ware Christenen dan de tegenwoordige, en daarom is het goed, dat wij elkander broederlijke liefde bewijzen. Dat troost en versterkt. Ik verzeker u, dat vele priesters en pastoors ons benijden om deze liefde. Och, dat zij haar kenden!"

Stoelen waren er niet meer in 't vertrek, zoodat Jan Arendsz. en Gerritsz. zich moesten behelpen met plaats te nemen op een kist, nadat zij ook de echtgenoote van Cooltuin gegroet en naar haar welstand gevraagd hadden.

„'t Gaat mij goed," gaf zij ten antwoord. „Mijne zuster, die zooals ge weet met den pastoor van Barsingerhorn getrouwd is, plag te zeggen: in Gods gezelschap gaat het altijd goed. En dat ondervind ik, niettegenstaande de menschen mij beklagen, dat wij zoo vaak heen en weer trekken moeten en 't ons bijna gaat als Noachs duif, die geen plaats had voor 't hol van haar voet."

„Maar mijn duifje," zei Cooltuin, die deze laatste woorden gehoord had, lachend, „mijn duifje heeft nog plaats in deze ark.... Zet u, zet u, broeders!" vervolgde hij tot Gerritsz. en Arendsz. „Gij komt zeker niet slechts om te vernemen hoe het mij gaat, maar ook om te weten wat mijne plannen zijn."

„Zoo is het," zeide Gerritsz. „Hoe is het te Enkhuizen gegaan?"

„Gij weet," was 't antwoord, „dat de kettermeester mij naar 's Hage had ontboden, waar ik mij had te verantwoorden, aangeklaagd als ik was de leer der Reformatie te helpen verbreiden. Zij legden mij tal van vragen voor, maar ik weigerde die te beantwoorden, en men zou mij waarschijnlijk in hechtenis gehouden hebben, zoo niet mijne Enkhuizer vrienden zich voor mij in de bres hadden gesteld. Ik geloof dat Ruard Tapper een oogje dicht deed. Hij is zoo kwaad niet. Hij kent mij en weet dat er voor de kerk meer te verwachten is van een vroom leven dan van een vrome leer, die met voeten getreden wordt."

„En heeft men u andermaal geen moeite aangedaan wegens uw gehuwden staat?"

„Och, men spreekt daarover liefst niet. De hooge geestelijkheid ziet het wel niet gaarne, maar de stemmen zijn daarover verdeeld, vooral daar de gedwongen ongehuwde staat der priesters zooveel zedeloosheid teweegbrengt. Niettegenstaande het herhaalde verbod gaan er tegenwoordig vele pastoors toe over, om een vrouw te nemen, die...."

„Die een klap van den Lutherschen molen weg hebben, zooals gij," viel Scheltius hem glimlachend in de rede.

„'t Mag zijn," hernam Cooltuin. „Maar dit neemt niet weg, dat het beter is voor een opziener, zooals Paulus schrijft, eener vrouwe man te zijn, dan vele bijzitten en onechte kinderen te hebben. Ik hoorde, staande de vergadering, zeggen, om groote redenen is het huwelijk aan priesters verboden geworden, maar om nog veel grootere moet het huwelijk hun weer worden gegeven." [1])

„En gaf men u toen vrij?" vroeg Gerritsz.

„Ja, maar een der rechters nam mij nog eens ter zijde en fluisterde mij toe: Zoolang gij deze Lutherij aanhangt, zult gij niet veel winnen; gij zult tot geen eer, maar tot schande komen. Gedraag u als een Katholiek man, en dan zal ik u binnen korten tijd helpen aan eene kerk van honderd gouden kronen."

„Die gij wel niet aangenomen zult hebben," meende Gerritsz.

„Volstrekt niet. Ik dankte den rechter voor zijne welwillendheid en zeide, dat ik het met David wilde wagen, die gezegd heeft: met mijnen God spring ik over een muur en loop ik door eene bende. De man zuchtte. Misschien had hij denzelfden sprong ook wel willen doen, als zijn tabbert wat korter geweest was. Te Enkhuizen teruggekeerd, hervatte ik mijn dienst, verkondigde daar het Evangelie, en van heinde en verre stroomde de kerk vol. Dit hinderde vele geestelijken, die nog zoo verblind waren van den glans van Rome, dat zij de heerlijkheid van den Christus niet konden zien. Zij dienden opnieuw klachten tegen mij in bij Ruard Tapper, die zich te Brussel bevond, maar deze wist de klachten te smoren en gaf mij den raad niet te bout te spreken, maar mij liever met de gemeente te verstaan. Nu had ik dit laatste gaarne gewild, maar zij eischten van mij dat ik zwijgen zou over de opvatting der (Roomsche) kerk van het Avondmaal en dat ik Maria, de Moeder des Heeren, in mijn gebed zou aanroepen. Toen heb ik hun, van 't laatste, gezegd: ik zou zeer verkeerd doen, zoo ik heden leerde, dat men God alleen zal aanbidden, die alleen der menschen Zaligmaker is en aan niemand zijne eer geeft = en straks daarop Maria aanbidden: Kom, zaligmaakster der wereld, neem onze zonden weg! Als ik den eenen dag prediken zou, dat niemand tot den Vader komt dan door Christus, die onze eenige Middelaar en Voorspraak is, — en den anderen dag zou zeggen, dat Maria en de gestorven heiligen onze voorspraak zijn, — zie, dan zou ik niet anders verwachten mogen dan verworpen te worden met allen, die tot Christus zullen roepen: Heere, Heere, hebben wij

[1]) Uit de kerkelijke registers van dien tijd blijkt, dat de pastoors van Barsingerhorn, St. Pancras en Nieuwe Nierop, die van Twisk en Sybekarspel getrouwd waren en de leer van Calvijn aanhingen.

niet in uw naam geprofeteerd, en in uw naam duivelen uitgedreven en vele krachten gedaan? En tot antwoord krijgen: Ik heb u nooit gekend. Gaat weg van Mij, gij die de ongerechtigheid werkt."

„En toen?" vroeg Jan Arendsz. met groote belangstelling.

„Wel, wat er toen geschiedde was doodeenvoudig. De gemeente vreesde in den ban gedaan te worden, en om hen niet in moeite te brengen, ben ik maar heengegaan. Wat nu gebeuren zal, weet ik niet. God kent mijn weg. Ik zal mij voorloopig onthouden van te prediken, tenzij men 't mij verzoekt, de kranken bezoeken en kinderen onderwijzen. Ik reken daarbij zeer op uw hulp, broeders."

„Ik zou u gaarne mijn dienst aanbieden, waarde broeder," zeide Scheltius, „maar ik heb te St. Maarten arbeid genoeg. Men laat mij daar nog met vrede, niettegenstaande ieder weet, dat ik de leer van Calvijn aanhang. Misschien moeit men mij niet, omdat ik getrouwd ben. Althans, ik hoorde den pastoor van Zaandam eens spottenderwijze van mij zeggen: Scheltius heeft al kruis genoeg aan een vrouw en zes kinderen."

„En is een vrouw een kruis?" vroeg de vrouw van Cooltuin.

„Zoo min als elke last, dien de Heer mij oplegt."

„Dus toch een last?" hernam zij.

„Neen, lieve zuster," hernam Scheltius, „'t was slechts scherts. Mijne vrouw is geen kruis voor mij; zij draagt het met mij en wij beiden zijn er welgemoed onder."

Nog eene wijle spraken deze mannen over de ernstige tijden, die zij beleefden, en vermaanden elkander getrouw en geduldig te zijn. „Moed en ootmoed," zeide Cooltuin, „behoort een Christen te hebben, en wanneer deze verminderen, dan moet hij tot God gaan, tot Hem klagen en om vermeerdering bidden. Laat het ons ook doen. Wij hebben noodig elkander te versterken en op te bouwen in ons allerheiligst geloof."

Hierop knielden deze mannen neder en hieven hunne harten op tot God, die niet verre is van een iegelijk, die Hem aanroept. Na dit gebed gaven zij elkander trouwhartig de hand, en wilden Gerritsz. en Jan Arendsz. afscheid nemen, toen Cooltuin de hand op Arendsz. schouder legde en tot hem zeide:

„Ik heb nog een boodschap aan u."

„Aan mij?" vroeg Jan Arendsz.

„Ja, en wel uit Amsterdam. Ik zal u zeggen wat het is. Verleden week ontving ik een bezoek van twee voorname burgers uit Amsterdam, mannen wier namen u niet onbekend zijn als ijverige voorstanders der Reformatie en voorbeelden der gemeente des Heeren. Zij kwamen mij polsen, of ik niet genegen zou zijn in hun midden te komen om nu en dan de kruisgemeente, waar het kon, te bezoeken en te stichten. Maar ik moest dit afwijzen. Amsterdam lag niet op mijn weg. Wij spraken vervolgens over den geestelijken nood, waarin ons volk verkeerde. Het kende de Heilige Schrift niet en was ook voor verreweg het grootste deel onbekend met de uitnemende geschriften der Hervormers, die dan ook slechts ter sluik konden gelezen worden. Zij meenden, dat er mannen uit het volk moesten opstaan, die tot het volk konden spreken en hun den weg der zaligheid bekendmaken. Een hunner — ik meen het was Reinier Kant — zeide mij, dat hij u kende en u wel eens in Amsterdam gesproken had. Hij had terstond daarop tot zijn vriend Reael gezegd, dat gij de man waart, die van God gaven had ontvangen, om op een eenvoudige en bevattelijke wijze het Evangelie te verkondigen, en zij droegen mij op het u op het hart te drukken, daarmede niet te toeven. De oogst is wel groot, zeide hij, maar de arbeiders zijn weinige. Derhalve, vriend Arendsz., beschouw het alsof van Godswege tot u de roeping kwam, het voorbeeld onzer broederen de Hugenoten in Frankrijk en de Vlamingen in Vlaanderen, te volgen en aan het volk het Evangelie te prediken."

Men kon het aan het gelaat van Jan Arendsz. zien, dat hij getroffen was. O, als men hem gevraagd had, of het niet zijne begeerte was, dat het volk het Evangelie kende en aannam, van harte zou hij daarop Amen gezegd hebben. Maar mocht hij dat doen, hij die geen zoogenaamde wijding als prediker had ontvangen, — hij de eenvoudige mandenmaker, de ongeletterde en in talen en wetenschappen zoo onkundige man? Daarvoor huiverde hij terug.

Cooltuin deed zijn best, al deze bezwaren op te ruimen, maar het mocht hem dien avond niet gelukken. Jan Arendsz. deelde wellicht nog het gevoelen van zoovelen, die meenden, dat er in geestelijke zaken een inwendige roeping moet plaats hebben, voordat men aan de uitwendige mocht gehoor geven. Ik erken dat dit gemakkelijker is te gelooven en op te volgen, maar meen toch dat velen spoediger tot hunne heerlijke bestemming zouden gekomen zijn, zoo zij aan de uitwendige roeping terstond gehoor hadden gegeven. De inwendige roeping volgt dan vanzelf.

Jan Arendsz. gevoelde zich echter niet vrij, om de uitnoodiging geheel en al van de hand te wijzen. Hij wilde zichzelven eens nauw onderzoeken en ook de Heilige Schrift op dit punt overwegen. Nu, pastoor Cooltuin stelde zich hiermede tevreden. Hij wist dat Arendsz. een stillen, zachtmoedigen geest bezat en brandende van liefde voor het heil zijner medemen-

schen, maar ook dat deze nederige, eenvoudige man tijd moest hebben, om Gods werk in hem tot ontwikkeling te doen komen.

„Ik heb eens ergens gelezen," zeide Scheltius, „dat deze wereld des Christens werkplaats is en niet zijn rustbed. Onze vriend Arendsz zal niet rusten, voordat hij het werk Gods in hem heeft volbracht, en als dat gebeurt, dan zal hij zeker ons allen nog eens beschamen door zijn ijver voor den Heer. Laat hem slechts tijd. De Heer weet, wanneer Hij hem noodig heeft en Hij zal alles zoo doen samenloopen, dat onze vriend aan de roepstem gehoor geeft."

„Ik zal er hem nog wel eens aan herinneren," zeide Albert Gerritsz., „en ik denk, dat als hij er eenmaal mede begint, hij er zich getrouw aan houden zal."

En hiermede liep dit bezoek ten einde.

OP HET KEERPUNT.

DE LANDING VAN WILLEM VAN ORANJE TE TORBAY.

Gewichtige jaren, beslissend over het heden en over de verre toekomst, over het lot van staten en volken, over het koninkrijk Gods niet minder, waren de laatste der zeventiende eeuw.

In Frankrijk heerschte toen Lodewijk XIV, de veroveraar, dien thans niemand meer „den Groote" noemt. Uitbreiding zijner macht langs rechte en langs kromme wegen, vermeerdering van zijn gebied tot elken prijs — dat was 't waarnaar de trotsche, in de netten der zonde verstrikte vorst streefde, die beweren dorst: „de Staat ben ik" en door zijn daden bewees, hoe hij deze leer toepaste.

Hoe Lodewijk Frankrijk tot Europa's eerste mogendheid poogde te maken, ervoer Duitschland, toen het den Elzas moest missen, en aan de andere zijde van den Rijn op gruwelijke wijze door Frankrijks heerscharen werd verwoest. Nederland ondervond het, toen het, ongezind den overheerscher ter wille te zijn, diens legers tot bij Amsterdam zag doordringen. Spanje moest aan den hebzuchtigen heerscher ettelijke schoone gewesten in Zuid-Nederland afstaan. Voorwaar er was reden voor het merkwaardig woord van Duitschland's grooten geschiedschrijver von Ranke, dat hij tijdens den vreeselijken oorlog van 1870 uitsprak: „De man, dien zij bestrijden, is Lodewijk XIV!"

Doch niet enkel een staatkundige, een stoffelijke macht bedreigde in het Frankrijk dier tijden Europa. Met haar schreed een andere voort, die nooit dien steun van den wereldrijken arm versmaad heeft, ja dien zelfs eischte: de macht van Rome. En de Fransche koning was de trouwe dienaar der kerk, die immer vergeven kon als het geweten aanklaagde, die den man zegende welke de ketterij met zijn „gelaarsde predikers," zijn dragonders bestreed, het Edict van Nantes herriep, duizenden Protestanten naar de galeien en de gevangenis of vluchtend over de grenzen dreef. Hij was Rome's beminde zoon. Hij trad voor het Pausdom en tegen het Evangelie in Frankrijk op; hij zou aan Rome den weg bereiden ter herwinning van al wat de Hervorming in Nederland en in Engeland voor het pausdom had doen verloren gaan.

Bleek bij den inval der Franschen in Nederland, ten jare 1672 reeds hoezeer dat laatste — hadden zij overwonnen — 't geval zou zijn geweest, vooral had men, te Rome als te Versailles, het oog gericht op Engeland, gelijk ons vaderland een der krachtigste bolwerken van het Protestantisme. De kans om dat rijk onder Franschen invloed te krijgen en voor Rome te herwinnen stond schoon. De „Restauratie" (het herstel) had na Cromwell's dood in 1659 de vorsten uit het huis van Stuart weder op den troon gebracht. Meer en meer nu betoonden deze zich geneigd om de vrijheden des volks te vernietigen, bij het pausdom heil te zoeken, te leunen en te steunen op Lodewijk XIV, die er gaarne schatten voor overhad, als hij daarmeê invloed in Engeland koopen kon. De laffe Karel III, die in zondig leven den Franschen koning niets toegaf, stierf in het Roomsche geloof, al had hij bij zijn leven, in naam althans, tot de Protestantsche kerk behoord. Zijn broeder en opvolger Jakobus II meed zelfs den schijn niet, ging tot de Roomsche kerk over, en daarmeê was alle twijfel weggenomen.

Het Engelsche volk, in merg en been Protestantsch, wist dat nu zijn burgerlijke evenals zijn godsdienstige vrijheid op het spel stond, dat de groote vreeverstoorder van Europa uit Parijs steeds den blik hield gericht op Engeland. Reeds had hij het eenmaal aangezet tot den krijg tegen 't Protestantsche Nederland, om zoo de twee geduchte zeemogendheden elkaêr te doen verzwakken. Lodewijks invloed reikte ver aan Engelands hof, en door Lodewijk strekte Rome de armen uit om Engeland weder te overheerschen. In 't kort, tenzij een groote gebeurtenis plaats greep, liep èn het geloof èn de vrijheid gevaar, in Engeland, maar ook in Nederland, ook in heel Europa, want het was toen gelijk thans: op den bodem van elk groot vraagstuk, elken zwaren strijd, 't zij met geestelijke of met stoffelijke wapenen gestreden, ligt het vraagstuk des geloofs. Voor of tegen Christus, dat beslist en zal beslissen. 't Is een leugen — en een zeer platte! — die Schiller uitspreekt, als hij zegt, dat de wereld „om vrouwen

en geld draait." Zij draait om den Christus, uit en door en *tot* Wien alle dingen zijn.

In dezen nood en donkerheid der tijden verwekte God, gelijk eens den Joden een Maccabeër, den volkeren een redder. 't Was Prins Willem van Oranje, de derde van dien naam, de Stadhouder der Nederlanden. Reeds eens had hij, als jongeling van 22 jaren, met het beleid van een oud veldheer de Franschen gestuit, toen zij in 1672 ons land gingen overweldigen; thans zou hij Engeland redden. Tot hem, den schoonzoon des Engelschen konings, wiens kinderen Protestanten waren gebleven, zag het Engelsche volk ter redding op. En in den naam en de kracht des Heeren heeft hij die grootsche taak vervuld.

Liefst laten we, om het heugelijk feit toe te lichten, uit hetwelk onze plaat een der merkwaardigste oogenblikken voorstelt, de Engelschen zelf spreken, wier vorst Willem werd, die „King William" eeuwigen dank schuldig zijn, en hem ook nog steeds al de hulde brengen, die hem toekomt.

„De komst van Willem, prins van Oranje, als de gekozen grondwettige koning van Engeland, na de afdanking van den willekeurigen en verraderlijken Jakobus II was," zegt James Macauly (niet te verwarren met den bekenden, thans reeds overleden geschiedschrijver) „de aanleiding tot het gelukkig verbond der Engelschen met de Nederlanders. In beteekenis wordt de landing van Willem te Torbay, 5 November 1688, in de geschiedenis van Engeland en van het later Europa alleen overtroffen door den ondergang der Onoverwinnelijke vloot. Het saamvallen van den datum met dien van het gedenkwaardig buskruitverraad is daarbij te merkwaardig, om niet algemeen te worden opgemerkt. Het moge om staatkundige redenen juist zijn de openbare gebeden en dankzeggingen, waarmede die dagen nog kort geleden herdacht werden, na te laten, toch zal geen waar vriend der vrijheid ooit vergeten wat ontzaglijke gevolgen de gebeurtenissen, die herdacht werden, in zich sloten voor kerk en volk. Slechts één geschiedkundig stuk zij aangehaald ten bewijze van de groote verlossing, gewrocht door de „roemrijke omwenteling van 1688."

Onder de papieren, gevonden na de vlucht van Jakobus II en zijn gevolg, was een brief aan zijn Jezuïetischen biechtvader Petre, geschreven door La Chaise, den biechtvader van Lodewijk XIV. Verwijzend naar de dragonnades en andere verschrikkelijke middelen, om het hervormd geloof in de Cevennes en andere streken van Frankrijk te onderdrukken, schreef La Chaise snoevend: „Door de macht der dragonders hebben wij in één jaar vele duizenden ketters in Frankrijk bekeerd. Door deze gelaarsde apostelen des geloofs hebben wij er in één maand meer veranderd dan Christus en zijn apostelen in tien jaar konden doen. *Uw* ketters zijn te sterk in de drie koninkrijken, en we moeten trachten hen door schoone middelen te bekeeren, alvorens wij hen met vuur, zwaard, gevangenis en straf op 't lijf komen. Maar ten slotte, overval de ketters, laat ijverige Katholieken hen allen offeren; het wasschen der handen in dat bloed zal een offer zijn Gode aangenaam." Hoe de koning ijverig bezig was de „schoone middelen" te gebruiken, door zijn Jezuietische raadslieden aangegeven, zoowel op de hoogescholen als door heel het land, leert de geschiedenis. Deze onderschepte brief openbaart de bedoelingen der opvolgers van hen, die den moord van den Bartholomeüsnacht en de Spaansche aanvallen op de Nederlanden en Engeland beraamden. De komst van Willem van Oranje maakte voor een tijd een eind aan dit gevaar."

Nadat alles tot den tocht was voorbereid, stak Willem in zee. „De Nederlandsche vloot," zoo zegt Macaulay, de bekende, uitnemende geschiedschrijver, een der grootste vereerders van den Oranjevorst, „zeilde snel voor den wind en bereikte de Hoofden (den ingang van 't Kanaal) tegen 10 uur op Zaterdagmorgen, den 3^{den} November. Willem zelf in het schip *den Briel*, ging vooraan. Meer dan zeshonderd schepen, de zeilen ontrold voor den gunstigen wind, volgden hem. Kort na den middag ging hij door de zeeëngte. Zijn vloot breidde zich uit tot op een mijl van Dover ten Noorden en van Calais ten Zuiden. De oorlogsschepen ter uiterste rechter- en ter linkerzijde begroetten tegelijk de beide vestingen. De troepen verschenen gewapend op dek. Het steken der trompetten, het gekletter der keteltrommen en 't geroffel der trommen werd duidelijk gelijktijdig op de Fransche en op de Engelsche kust gehoord. Een onnoemelijk aantal toeschouwers dekte de witte oevers van Kent, en een even groote menigte de kust van Picardië. Rapin de Thoyras, die, door de vervolging uit zijn land, Frankrijk, gedreven, dienst genomen had in het Nederlandsche leger, en nu met den prins naar Engeland ging, beschreef het tooneel, vele jaren later, als het meest grootsche en treffende, dat ooit door een menschelijk oog werd aanschouwd. Bij zonsondergang was de vloot op de hoogte van Beachy Head. Toen werden de lichten aangestoken. De zee was helder verlicht mijlen in 't rond. Maar de oogen van alle stuurlieden waren in den nacht gericht op drie groote lantaarns, die op den achtersteven van *den Briel* flikkerden.

Toen de Zondag, de 4de November, aanbrak lag de Nederlandsche vloot vlak voor het eiland Wight. Dien dag verjaarden zoowel Willems geboorte als zijn huwelijk. Gedurende een deel van den morgen werd zeil geminderd, en aan boord der schepen godsdienstoefening gehouden. Des namiddags en des avonds zette de vloot haar tocht voort. Torbay was de plaats, waar de prins wilde landen, maar de morgen van Maandag, den 5den November, was mistig. De loods van *den Briel* kon de bakens niet onderscheiden, en voerde de vloot te ver naar het Westen. Het gevaar was groot; tegen den wind in te keeren was onmogelijk. Plymouth was de naaste haven, maar te Plymouth was een bezetting gelegd onder den graaf van Bath. De landing kon belemmerd worden en een hindering kon ernstige gevolgen hebben. Bovendien was 't zoo goed als zeker, dat in dien tusschentijd de koninklijke vloot uit de Theems was geloopen en zich met volle zeilen 't Kanaal in begaf. Russell zag heel het gevaar in, en riep Brunet, den hofprediker, toe: „Gij kunt wel gaan bidden, doctor, alles is verloren!"

Op dit oogenblik keerde de wind. Een zachte bries verhief zich uit het Zuiden, de mist verdween, de zon brak door, en bij het zachte licht der herfstmaan wendde de vloot, zeilde om de hooge kaap van Beachy Head en ging veilig de haven van Torbay binnen."

Enkele weken daarna was Jakobus voor goed uit het land geweken, de burgerlijke en godsdienstige vrijheid gered, en kon Willem als koning van Engeland en stadhouder der Nederlanden met verdubbelde kracht zijn levenstaak voortzetten: de handhaving der ten koste van goed en bloed verworven vrijheid voor kerk en maatschappij.

De geschiedenis leert, hoe hij die taak heeft vervuld, aan de roeping der Oranjevorsten getrouw, Gode en het roemrijk geslacht waaruit hij ontsproot, gelijk hemzelf ter eere. De landing bij Torbay is een feit in de wereldgeschiedenis, een keerpunt, dat over eeuwen heeft beslist. H.

ONJUISTHEDEN

te vermijden is niet altijd even gemakkelijk, en wanneer ze gemaakt zijn is het plicht ze te verbeteren. Die laatste taak is de onze, wat betreft een mededeeling door ons in ons nummer van 1 Januari gedaan onder de rubriek „Leestafel." We zeiden daar, dat, wèl geteld, 25 vereenigingen als afdeelingen van het Nederlandsch Jongelingsverbond waren afgesneden, omdat zij hun verplichtingen ten opzichte van dat verbond niet waren nagekomen. We vonden dit een ernstig feit en wezen er daarom met eenigen nadruk op.

Het blijkt ons echter uit nadere inlichtingen dat we mis hebben gezien, want de 25 vereenigingen waren geen „afdeelingen", die van de ledenlijst van het Verbond geschrapt waren, maar eenvoudig vereenigingen, die niets van zich lieten hooren, en daarom eenvoudig uit de statistieke opgaven, waaronder zij vroeger werden opgenomen, werden weggelaten. De meeste dier vereenigingen waren niet bij het verbond aangesloten. De maatregel, dien wij bedoelden, om namelijk verbondsafdeelingen die hun verplichtingen niet nakomen, te schrappen, is, naar wij vernemen, nog slechts op zeer weinig afdeelingen toegepast. Het Verbondsbestuur gaat daarmede zeer gematigd te werk.

Ook wat we onder „rechtszaken" mededeelden heeft een verkeerden indruk gemaakt. Naar wat ons onder de oogen kwam omtrent de quaestie die te Vlaardingen de Jongelingsvereeniging verscheurde, *moesten* we wel oordeelen, dat het lid, dat het blijven of komen in de vereeniging werd ontzegd, het zoo nauw niet nam met den *geest* van het reglement. Dit nu is in het besproken geval *niet* zoo. Men stelde aan iemand, buiten het reglement om, voorwaarden, die hij niet aanvaarden *kon*, en die jonge man, op wiens levenswandel geen aanmerking te maken was, en die ook tegen *den geest* van het reglement geen bezwaar had, werd, naar we vernamen geweigerd, welk weigeren de betreurenswaardige scheuring ten gevolge had.

We zijn dus opheldering verschuldigd, omdat anders op hem, die een voorwaarde weigerde, welke volgens het reglement niet behoefde vervuld te worden, de blaam zou rusten, als ware zijn levenswandel in strijd met de beginselen in de statuten der Vlaardingsche vereeniging nedergelegd.

Zij deze betreurenswaardige geschiedenis alle vereenigingen ter leering, opdat zij niet *meer* vragen dan de statuten eischen; maar vergeten zij het ook niet, dat gezorgd moet worden, dat men het reglement der vereeniging handhaven kunne niet alleen naar de letter, maar ook naar den geest.

Omtrent de opening van het nieuwe vereenigingshuis van de Vereeniging *Obadja* te Rotterdam ontvingen we enkele mededeelingen, waarop we in ons volgend nummer zullen terugkomen, wanneer ook het 25-jarig feest der Vereeniging zal gevierd zijn.

DE WERELD OM ONS HEEN.

DE KEUZE VAN EEN BEROEP.

II.

Niet weinig jongens, die later groote mannen werden, toonden — zooals we een vorigen keer

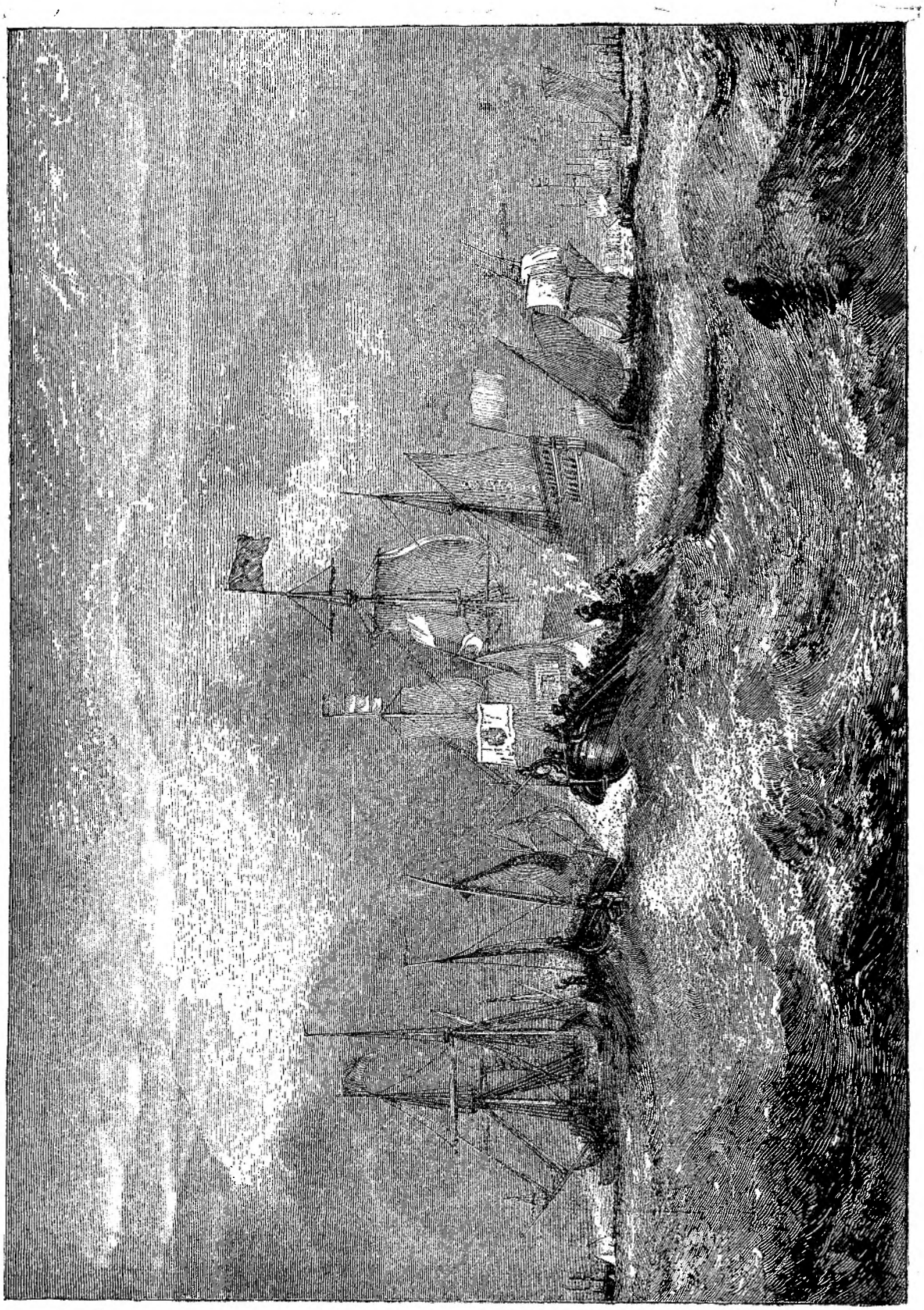

DE LANDING VAN WILLEM VAN ORANJE TE TORBAY.

zagen — reeds zeer jong op 't duidelijkst hun aanleg voor het vak, waarin zij daarna uitmuntten. Maar zoo is het niet gegaan met alle mannen, die vooraan stonden in de geschiedenis.

Verscheidenen hadden integendeel juist den grootsten *afkeer* te overwinnen voor 't een of ander, waarmede zij later voornamelijk in aanraking zouden zijn. Hun kwam vooral *geestkracht* en *wilskracht* te stade. En door de kloekmoedige aanwending van die beiden, werd de aanleg ontbolsterd en kwamen talenten tevoorschijn, die niemand in hen vermoed zou hebben.

Dat kan men dagelijks in kleine dingen waarnemen; b.v. in goed geordende gezinnen. Een zuigeling lust niets dan melk. Als 't kind grooter wordt ontwikkelt zich zijn smaak. Maar daarmede komt het ook in botsing met allerlei spijzen en dranken, die het volstrekt niet hebben wil. Laten vader en moeder nu maar violen zorgen, dan groeit de kleine wereldburger op tot een man of vrouw, die eigenlijk ieder tot last is; die er voor schrikken mag wanneer hij ergens aan tafel gevraagd wordt, en die thuis zoo lastig is als hij groot is. Daarom wordt het kind gedwongen alles te eten wat hem voorgezet wordt. En ieder zal wel in eigen omgeving — misschien wel aan zichzelven — voorbeelden weten van menschen, die volwassen de een of andere spijze een lekkernij achtten, waarvan ze als kind griezelden.

Dat is niet zoo vreemd als 't wel schijnt. De meeste jongens hebben daartoe ook wils*kracht* genoeg, wanneer de *wil* er maar is om ze te gebruiken. Denk maar eens aan het tabaksrooken. Geen schepsel wordt geboren met *smaak* voor tabak. Geen rooker is er, die zich niet de benauwdheid en ziekte herinnert, welke de eerste, en soms ook de tweede en derde sigaar hem veroorzaakte.

Hoe iemand zijn wil, zijn karakter, ja zijn geheele persoonlijkheid kan vervormen, toont onder anderen Robespierre. Als jongeling kon hij geen bloed zien, en viel flauw wanneer hij een aderlating bijwoonde. Als advokaat pleitte hij voor de afschaffing van de doodstraf. En toch heeft diezelfde Robespierre over Frankrijk een schrikbewind uitgeoefend, waarmede slechts de regeeringen van de slechtste en bedorvenste keizers te vergelijken zijn. Toch heeft diezelfde man honderden en duizenden op het schavot onschuldig laten vermoorden.

Gelukkig behoeven we niet bij zulke monsters alleen stil te staan. Want het is hiermeê, als met Blondin, van wien we vroeger gewaagden. Robespierre was evenmin voor dwingeland in de wieg gelegd als Blondin voor kunstenmaker was bestemd door God. Robespierres voorbeeld toont alleen hoe sterk de wil kan zijn, ook in verkeerde richting.

Zie daarentegen eens een man als de beroemde czaar Peter de Groote. Iedere Nederlandsche jongen weet dat deze keizer de grondlegger van Ruslands beschaving en grootheid was, doordat hij het volk den scheepsbouw leerde. Met eerbied staat men nog in zijn bouwvallig hutje te Zaandam, waar hij als eenvoudig scheepstimmerman het vak leerde, dat zijn land tot bloei moest brengen.

Welnu, diezelfde Peter was als jongen zoo bang voor water, dat hij zich altijd geweld moest aandoen om een plank over te loopen, die over een sloot lag! Wat zou er van hem geworden zijn, had hij die watervrees niet overwonnen?

Nu zal menig lezer — en niet zonder eenige reden — zeggen: „Dat is alles heel mooi, maar voor de meesten niet in de eerste plaats dienstig." Want de meesten weten *niet* zoo duidelijk welke hun aanleg en gaven zijn, om de zeer gegronde reden dat zij geen uitstekenden aanleg voor een of ander vak bezitten. En 't zou er heel treurig uitzien in de wereld wanneer alle menschen geniën waren. Als *allen* op den eersten rang zitten, is daardoor vanzelf de eerste rang vervallen.

Niemand meene dus dat hij minder nuttig is in de maatschappij, omdat hij niet zoo hoog staat, zijn invloed niet zoover reikt, zijn gaven niet zoo schitterend zijn als die van zijn meer bevoorrechten buurman. Niet bij ongeluk zijn we *allen* van elkander afhankelijk. Neen, God heeft het in aanbiddelijke wijsheid zoo gewild, zoo beschikt. En dikwijls hebben de minst geachten, de geringsten, door hun medewerking, den doorslag gegeven tot de gewichtigste gebeurtenissen. Dat is in *alles* zoo in de wereld. Al is uw horloge van het zwaarste goud, met de kostelijkste juweelen omzet, van het uitnemendste en fijnste raderwerk voorzien: 't is een dood en doelloos ding zonder het sleuteltje, dat er op past en dat ge voor vijf centen koopt.

De vraag is niet alleen of ik als man van talent allerlei mindere krachten aan 't werk kan zetten en leiden, en berekenen *hoe* ze doen moeten om een zaak tot een goed einde te brengen; die mindere krachten moeten voorhanden en gewillig zijn om zich te laten gebruiken. De beste veldheer kan den slag niet winnen zonder gewillige en moedige soldaten. Met bewonderenswaardig talent heeft Prins Maurits in 1600 den slag bij Nieuwpoort gewonnen. *Zijn* doorzicht heeft de zaken zoo geleid. Maar ga nu eens na hoeveel duizenden menschen daaraan hebben moeten medewerken om dat doel te berei-

ken! Ik spreek niet van zijn soldaten, maar van allen die er rechtstreeks bij betrokken waren.

Hoeveel kundige handen van allerlei soort zijn er noodig om één soldaat slagvaardig in 't veld te doen treden! Ja, hoeveel overleg werd er vereischt om dien éénen soldaat alleen maar van een goed zwaard te voorzien! Had Maurits zijn kanonnen niet op planken kunnen plaatsen, dan was er van de geheele zaak niets terecht gekomen. Dus hebben de houthakker en de timmerman een even belangrijk aandeel in het welslagen gehad als de kanonnier. Dat zou men zoo oppervlakkig niet zeggen!

De tijd ligt reeds lang achter ons, dat de zoon zijn vader geregeld in 't beroep opvolgde. De dagen der gilden zijn voorbij. Ieder moet weer zijn eigen baan breken. Nu is 't tamelijk onverschillig of men kruidenier dan wel drogist zal worden. Hoe zal men in zulke gevallen — en dat zijn verreweg de meeste — een verstandige keuze doen?

Daarover later. W.

ENQUÊTE.

Wat blieft u, Enquête?

Om u te dienen!

Bedoelt u dan de Enquête, die thans wordt ingesteld naar den toestand van de arbeiders, fabrieken enz. door een commissie uit de Tweede Kamer?

Zeer zekerlijk, die Enquête bedoelt uw dienaar, en die alleen.

Maar in *Excelsior?*

Wel zeker, dit blad wordt immers geschreven voor „Neêrlands Jongelingschap *en Volk*", en het „volk" heeft van die Enquête, door onze menschlievende Kamerleden ingesteld, immers hulp en verbetering te verwachten! Maar verbaas u niet te spoedig. Niet om het „volk" op het belang van het hangende onderzoek te wijzen, nam ik de pen op, neen waarlijk niet; mijn schrijven bedoelt slechts de aandacht te vestigen op een verschijnsel in de jongelingswereld, dat met den naam „bescheidenheid" glad verkeerd zou worden aangeduid.

Laat mij er even op mogen wijzen.

Zooals men weet, wordt door een commissie uit de Tweede Kamer een enquête (onderzoek) ingesteld naar den toestand van de arbeidende klassen. Zulk een onderzoek kan leiden tot verbetering van wat verkeerd is, en heeft dus inderdaad zijn zeer goede zijden, vooral in onze dagen, nu uit de kringen des volks meer en meer stemmen opgaan, die verkondigen, dat de verhouding tusschen patroon en knecht veranderd behoort te worden, dat het lot van den werkman verbeterd dient te worden en dat men nu eens beginnen moet met *de rechten*, die den werkman toekomen, te verzekeren.

Zooals men weet, wordt daarop vooral door de socialisten, wel niet met altijd even goede redenen, vaak ook met zeer afkeurenswaardige middelen aangedrongen. Alles stellen de socialisten in het werk, om den werkman in te prenten, dat het hem niet goed gaat door de schuld van de rijken, die hem aan 't lijntje houden met het doel, voordeel van hem te trekken. Dit nu wordt ook in de socialistische Jongelingsvereenigingen geleerd, wier bestaan in dit blad meermalen werd besproken.

De leden der bedoelde vereenigingen munten blijkbaar evenmin door bescheidenheid uit, als hun oudere voorgangers, en een sterk sprekend staaltje van die onbescheidenheid troffen we dezer dagen in een vrij „rood" gekleurd blad, en dat staaltje vinde hier een plaats.

Het luidt aldus:

Een Adres van het Jonge Nederland aan de Enquête-Commissie.

Door de Jongelingsvereeniging »Denk en Werk" te Rotterdam is eene missive aan de Commissie van Enquête van de Tweede Kamer der Staten-Generaal gezonden, waarin wordt gezegd dat die Commissie onbevoegd is zulks te doen op grond:

dat de Commissie bestaat uit leden der Tweede Kamer der Staten-Generaal, gekozen volgens den census met uitsluiting van alle arbeiders:

dat een enquête-commissie enkel goed kan werken, wanneer het eene deel bestaat uit leden der Tweede Kamer der Staten-Generaal, gekozen door Algemeen, Gelijk, Direkt Kiesrecht met Geheime en Verplichte Stemming door alle staatsburgers voor verkiezingen van Staats- en Gemeente-bestuur, en het andere deel bestaat uit arbeiders, gekozen door arbeiders, volgens de hierboven aangehaalde wijze;

dat de Tweede Kamer der Staten-Generaal bovendien onbevoegd is eenig besluit of benoeming te nemen of uit te doen vaardigen wegens schending van artikel 77 der Grondwet, dat voorschrijft dat het getal leden der Tweede Kamer wordt bepaald naar de bevolking, voor iedere 45000 één. Daar de Tweede Kamer 86 leden telt, zoo kan zij niet dan met schending der Grondwet eenig besluit of benoeming uitvaardigen.

Overwegende: Dat aan een ongrondwettige commissie geen vragen behoeven te worden beantwoord, zoo acht de Jong.-Vereen. »Denk en Werk" te Rotterdam zich niet genoodzaakt eenige schriftelijke klacht in te zenden, voordat aan de onderstaande eischen is voldaan:

1°. Invoering van het Algemeen, Gelijk, Direkt Kies- en Stemrecht;

2°. Het getal leden der Tweede Kamer te brengen op het aantal volgens de Grondwet aangegeven.

Namens de J.-V.: »Denk en Werk",
J. SMIT, *Secretaris.*

Men ziet dat de leden van *Denk en Werk — „Ora et labora"* raakt hoe langer hoe meer uit den tijd! — goed op de hoogte zijn van wat de Grondwet inhoudt. Ook is er heel veel waar, van wat die jongelui in dat adres hebben gezet.

Maar waar ter wereld gaat het heen, indien de leden van een Jongelingsvereeniging, die misschien nog niet eens allen zijn „uitgespeeld", zulk een toon aanslaan en adressen aan de Kamer zenden over zulke onderwerpen?

Het kijkje, dat ons door dit adres in „Denk en werk" c. s. gegeven wordt, stemt ons niet blijmoedig, en doet maar al te wel zien, dat deze jongelingen zich afkeeren van de Schrift, die ook hun voorhoudt, dat de *nederigheid* vóór de eer gaat, en ook, dat ze niet luisteren naar de stem van Hem, die eenmaal zeide: „Leer van Mij, dat Ik *zachtmoedig* ben en *nederig* van hart!"

UIT VROEGER DAGEN [1]).

III.

WETENSCHAP.

Daar is geen grooter macht op aard,
Geen die meer wondren heeft gebaard,
Geen die meer alle vleesch vervaart,
Dan die ik thans bezing.
Als apen om een glimworm, zien
Wij 't menschdom voor haar op de kniên
In heil'ge siddering.
En al wat wijs is, groot en knap
Kiest zich haar tot godin, zij heet — *de Wetenschap.*

Al wat de wetenschap u leert,
Als „onweêrsprekelijk" doceert,
— Al voelt ge klaar: het is verkeerd —
Zie toe dat gij 't gelooft!
Weet dat wie aan haar twijflen moog,
Een doren is in ieders oog,
Wien dwaasheid broedt in 't hoofd.
Verzet ge u tegen haar besluit,
Als ongeloovige werpt ze u den tempel uit.

Wees vrij zoo wijs als Salomo,
Alziende als Juno's hemelboô,
Bezit een tong als Cicero,
Dat alles baat u niet.
Is niet de wetenschap uw god,
Gij zijt der ware aanbidders spot,
En allemans verdriet.
Schoon ge ook den steen der wijzen vondt,
Wis dat de wetenschap u naar het dolhuis zond.

En daarom, mijn geleerde vrind,
Zorg dat ge die godin bemint,
Dat ge u aan haar oraklen bindt,
Haar aanhangt als een klis.
Want welken onzin men ook brouw,
De wetenschap blijft steeds getrouw
Al wie haar dienaar is.
Zoo gij slechts de eeuwgodin aanbidt,
Zorgt zij, dat ge op haar feest in 't voorgestoelte zit.

Weg met het dom en dwaas geslacht,
Dat de eedle wetenschap veracht,
Dat met haar afdoende uitspraak lacht,
Die uilen schuw van licht!
De wetenschap schept middagzon,
Zij laaft u aan de wijsheidsbron,
Wee, die niet voor haar zwicht!
Zij heersche in heerlijkheid alom,
Elk offre wierook in haar godlijk heiligdom!

„Maar — als eens de uilen waarheid spraken?"
„Onmooglijk." — „Hoe, mijn hooggeleerde heer,
Zijt gij de man, die 't uit zal maken?
Gewis in naam de wetenschap alweer."
Doch stil, 'k verneem een stem, die fluistrend zegt:
„Één leeft, die straks het hangend pleit beslecht,
De wetenschap betrekt in zijn gerecht:
Het is *de Heer!* H.

[1]) Zij nog eens herinnerd, dat onder dezen titel reeds in de beide vorige jaargangen liederen verschenen, door mij in den jongelingstijd vervaardigd. H.

BOEKBESCHOUWING.

Na een betrekkelijk kort tijdsverloop is dezer dagen bij dezelfde heeren, die *Excelsior* uitgeven, het tweede boek verschenen eener zoo we hopen lange reeks van werken, die elk een boek des Ouden Verbonds — en wel een profetisch behandelen.

De Heer Mr. M. J. van Lennep schonk ons eenigen tijd geleden de verklaring der profetieën van Jesaja, thans zijn die van Jeremia gevolgd; met beide uitgaven is aan elk, die den Bijbel liefheeft en recht wenscht te verstaan, een groote dienst bewezen, welken we vertrouwen, dat meer en meer zal worden gewaardeerd.

Voor beide boeken is de bewerking van Hoogduitsche geleerden gevolgd, voor Jesaja die van Delitzsch, voor Jeremia die van Keil. Uitvoerige, bevattelijke en hoogst belangrijke inleidingen geven een duidelijk overzicht van het geheel, de volgorde, de tijdsomstandigheden, plaatsen, toestanden, volken en personen. Ieder, die eenigszins met de profetie vertrouwd is, gevoelt aanstonds hoezeer daardoor haar recht begrip wordt vergemakkelijkt of althans bevorderd.

Ook doet dit de duidelijke tekst, nu eens naar de Statenvertaling, dan weder naar andere, maar altijd zoo verstaanbaar mogelijk. Tegenover elke linkerbladzijde, waarop de tekst zelf staat, vindt men op de rechter de toelichting, wat het lezen en volgen dezer verklaringen zeer gemakkelijk maakt, evenals de fraaie, groote druk. Soms gaat, alleen reeds bij de lezing van den tekst, den onderzoeker een geheel nieuw licht op over personen en zaken, doch vooral over het *redebeleid*, den *gedachtengang* in de heilige bladen.

Wij erkennen gaarne, dat we in lange jaren, ja wellicht nog nooit in onze taal boeken als deze

hebben aangetroffen. Men leert er veel, zeer veel uit, bovenal die hoogste wijsheid, welk de geleerde bewerker zelf deelachtig is, en zijn werk overal predikt en aanbeveelt. Niet allereerst, maar toch zeer stichtelijk zijn deze boeken tevens.

En wat een groot voorrecht is, ze behoeven niemand af te schrikken doordat zij „te geleerd" zijn. Juist om de niet licht door elk verteerbare voortbrengselen van groote geleerden meer toegankelijk voor het algemeen te maken, heeft Mr. van Lennep dezen arbeid verricht. Hij heeft ons thans iets geschonken, dat voor allen, van den geleerde tot den meest eenvoudige, bruikbaar en nuttig is. We raden allen lezers, o.a. leden van Jongelingsvereenigingen, Zondagsschoolonderwijzers, Evangelisten, elk die Gods Woord liefheeft, met deze beide werken kennis te maken: zij zullen er voor geest en hart beide een zegen van wegdragen. Niet alleen leert men de beide behandelde profeten grondig en klaarlijk verstaan, maar ook ziet men, *hoe* een boek des Bijbels moet behandeld en verklaard worden. En de kennis daarvan ontbreekt, helaas, maar al te veel.

Twee dingen vinden we in deze boeken uitnemend. Vooreerst dat zij ontzaglijk veel bevatten, waarmeê deskundigen, als godgeleerden en studenten, het zich een eer zullen rekenen winst te doen. Ten tweede, dat de geleerde bewerker desniettemin zoo eenvoudig heeft weten te spreken, dat letterlijk niemand, die maar eenige ontwikkeling bezit, voor dit werk behoeft terug te schrikken. Dat kenmerkt den man van echte wetenschap, die zelfs achter zijn boek een lijstje voegt, om woorden als *motief*, *futurum*, *coalitie* in goed Nederlandsch toe te lichten. Hoort, hoort, gij jongelui vooral, die kalt van *meetings*, *concours en deballoteeren!*

God zegene hem, die ons zoo treflijken arbeid leverde, die, als Da Costa slechts „dilettant-theoloog"— godgeleerde uit lust, niet krachtens zijn ambt, = zoovele godgeleerden in kennis hoogst waarschijnlijk, in ijver zeker overtreft. Geve de Heer hem al wat noodig is, om zijn gewichtige taak voort te zetten tot in lengte van dagen en veelheid van werken! H.

ANTWOORDEN.

(Zie «Vragenbus" nr. van 1 Januari.)

1. „Tendenz-roman" beduidt zulk een verdicht verhaal, dat niet of niet alleen geschreven wordt om den lezer eens aangenaam bezig te houden, maar om aan een bepaald doel bevorderlijk te zijn, b.v. hervormingen op maatschappelijk of ander gebied. „De Negerhut" b.v. is zulk een boek. Het werd geschreven tegen en tot afschaffing der slavernij en — trof doel!

Hierbij zij opgemerkt, dat *tendenz* wel, zooals een der inzenders opmerkt, in verband staat met het Fransche *tendre* ('t is de Duitsche vorm van 't Fransche *tendance*), maar niet met *tendre* (teeder), om zoo iets teeders uit te drukken; tendre is ook *strekking*, en zulk een roman heeft een bepaalde *strekking*.

2. Behalve in de Handelingen en in zijn brieven wordt nog van den apostel Paulus melding gemaakt in de Schrift, doch slechts éenmaal, en wel in 2 Petrus 3 : 15.

3. Hoewel er nooit een vorst geregeerd heeft onder den naam Napoleon II, wordt daarmede toch wel een bepaald persoon aangeduid, te weten de hertog van Reichstadt, zoon van Napoleon I (die op St. Helena stierf) en zijn vrouw Maria Louisa van Oostenrijk. Deze zoon, die bij zijn geboorte den titel van koning van Rome had ontvangen, werd in Oostenrijk opgevoed en stierf als jongeling. Toen later weder in Frankrijk een keizer Napoleon optrad (die in 1870 door de Pruisen werd gevangen genomen), welke de neef was van Napoleon I, noemde hij zich Napoleon III. Daardoor werd aangeduid, dat de Napoleons als de rechtmatige vorsten moesten beschouwd worden en dus ook de zoon des eersten, als Napoleon II, al had hij nooit geregeerd. De Bourbons deden evenzoo, toen Lodewijk XVIII Lodewijk XVI opvolgde. Lodewijk XVII heeft nooit geregeerd; 't was de ongelukkige *dauphin*, 't zoontje van Lodewijk XVI.

Tot zoover thans de antwoorden. De inzenders zullen nu zelf kunnen zien, in hoever zij op de vragen een juist bescheid hebben gegeven.

UIT HET LEVEN.

Van 't goede te veel.

Indien, heeft eens iemand gezegd, konijnen, slaapbollen en schelvisch zich ongehinderd konden vermenigvuldigen, zou de aarde spoedig een groot slaapbollenveld zijn, ondermijnd door konijnen en besproeid door een met schelvisschen opgevulde zee.

Wat de konijnen betreft weet ieder, dat er veel van waar is; vooral ondervindt men dat in Australië. Indertijd voerde men er eenige konijnen in, die er geheel onbekend waren, en liet hen vrij, om zoodoende een nieuw soort wild te bekomen. Doch de gevolgen waren grooter dan men dacht en ongewenscht ook. Noch rivieren, noch bergen konden de verbreiding der diertjes beperken. Weldra grimmelde en krioelde het in vele streken van konijnen. Groote inrichtin-

gen voor de schapenteelt moesten voor de konijnen de wijk nemen. Men had met hen het trojaansche paard ingehaald, wild genoeg gekregen, maar tot onberekenbare schade. Vallen, vergif, honden, jagers van alle soort, tot ichneumons toe, werden ten krijg tegen de konijnen opgeroepen. Maar alles om niet. Thans is het zoover gekomen, dat het parlement van Victoria en die van twee andere staten reeds niet minder dan ƒ2,520,000! hebben moeten aanwijzen om de uitbreiding dier kleine knaagdieren toch binnen zekere grenzen te houden. In die ontzaglijke som is nog niets begrepen van 't geld, door de burgers ter uitroeiing der viervoetige gasten besteed.

De billijkheid eischt te erkennen, dat de konijnen de kosten eenigszins loonen, doordat de verkoop hunner vellen een anderhalf millioen heeft opgebracht. Daarentegen en des ondanks zijn door hen ook 350 bunders goed bouwland geheel vernield.

Er zijn dure liefhebberijen. H.

Niets nieuws.

In de laatste jaren hoort men veel van de zoogenaamde vermageringskuur van Oertel, daarin bestaande dat men bijv. vóór en na het eten veel drinkt. Velen weten echter niet dat reeds Plinius, die vóór 18 eeuwen leefde, dit middel kende. Hij toch zegt in zijn *Historia naturalis:* „Wie den omvang van zijn lichaam vergrooten en zich een buik mesten wil, die moet bij het eten drinken; wie echter zijn omvang verminderen, zijn buik niet rond wil laten worden, die mag bij 't eten niet drinken, ook daarna maar weinig, of wat hetzelfde is, hij moet zich zooveel mogelijk van drinken onthouden."

Het zij allen te dikken of te mageren menschen aangezegd.

De Engelsche post heeft van Sept. 1885-October 1886 niet minder dan 1403,600,900 brieven te bezorgen gehad, dat is ongeveer zooveel als er menschen op de wereld zijn.

Dat deze post het soms lastig heeft blijkt o.a. hieruit: Zekere dame, die Jones heette en te New-Market woonde, klaagde over het niet ontvangen van een aan haar verzonden brief. Bij onderzoek bleek, dat er in de buurt 29 personen woonden, die Jones heetten, en de brief geen enkele nadere aanwijzing droeg. Een andere brief had tot opschrift: „Aan den Heer N. N. op drie mijlen van de plek, waar het vee wordt verkocht op de goederen des hertogs van Bucleugh. H.

Een Arabisch spreekwoord zegt:

„Men moet eten voor zich zelf, en zich kleeden voor anderen."

Er is zeer veel waars in.

Het theedrinken

schijnt niet zoo onschuldig een genot te zijn als men wel denkt. Althans zekere Dr. Bullard, van Boston heeft aan het *Boston Medical and Surgical Journal* een stuk gezonden, waarin hij de bijzonderheden geeft van *vier-en-zeventig* door hem onderzochte gevallen van chronische vergiftiging door thee, en tot de volgende slotsom komt: 1°. De werking van thee is ophoopend. 2°. Haar werking is vooral krachtig op jeugdigen en hen die onderhevig zijn aan bloedarmoede of lichamelijk ter neêr gedrukt zijn, hoewel personen, die overigens gezond zijn, mede soms teekenen van vergiftiging openbaren. 3°. De gemiddelde hoeveelheid van den drank, die vereischt wordt om teekenen van vergiftiging tevoorschijn te roepen *bij personen, die gewoon zijn aan het gebruik van thee*, is iets minder dan vijf kopjes per dag. 4°. Chronische vergiftiging door thee is een alledaagsche aandoening. Haar kenteekenen zijn meestal: Verlies van eetlust, slechte spijsverteering, hartkloppingen, hoofdpijn, braken, walging en zenuwachtigheid in vereeniging met allerlei vormen van zenuwlijden, zooals hysterie, neuralgie enz. Ook hardlijvigheid en pijn aan de linkerzijde van het hart doen zich dikwijls voor bij lijders aan vergiftiging door thee. De berichtgever voegt er het volgende aan toe: — „Hoevele jonge dochters, die frisch en gezond gingen naar onze groote kostscholen, kwamen niet vandaar terug, lijdende aan deze aandoeningen! Bij onderzoek zal het blijken dat haar hoofddrank op school bestond uit thee en niets anders dan thee."

De ondervinding dient hierbij geraadpleegd.

H.

Een later zeer beroemd geleerde gaf, gelijk 't meer met groote mannen gaat, in zijn jeugd volstrekt geen blijken, dat hij tot iets groots bestemd was. Hij bekommerde zich veelmeer om het lichaam dan om den geest, en was zelfs als bijzonder eetgraag, doch tevens als zeer onleerzaam bekend. Dat hij ongeveer nooit kende wat hem te leeren was gegeven, leed althans geen twijfel.

Op zekeren dag kwam een aanzienlijk heer de school, waar onze vriend op ging, bezoeken en deed bij die gelegenheid enkele vragen over de geschiedenis, o. a. over Karel den Groote. De veeleter en nietveelweter scheen ook nu weder voor

alles onverschillig, en gaf zoo slechte antwoorden, dat de onderwijzer eindelijk verstoord sprak:

„Gij moet hem maar niet meer vragen, mijnheer. Die jongen gelijkt evenveel op Karel den Groote als zwart op wit."

„Toch niet, mijnheer," antwoordde de knaap plotseling met guitigen blik, „ik lijk wel op hem."

„Zoo, hoe dan?" vroeg de heer.

„Wel, Karel de Groote hield niet van vasten; hij kon er niet tegen en ik ook niet."

De meester zag verbaasd den jongen aan, en de heer, die een goed geschiedkenner was, fluisterde den onderwijzer toe: „Die jongen heeft waarlijk gelijk in wat hij zegt van keizer Karel. Hoe weet hij dat?"

„Van mij niet," was 't antwoord, „ik wist het zelf niet."

De heer onderzocht nu, hoe de jongen aan zijn kennis kwam, en 't bleek toen, dat de knaap, dien ieder voor een domoor hield, niet alleen zeer veel las, maar het ook alles nauwkeurig onthield. 't Gevolg van het geheele geval was, dat hij de aandacht van den bezoeker zoozeer trok, dat deze hem de middelen verschafte om verder te komen. Na volbrachte studie werd hij een door geleerdheid uitmuntend man. H.

Een lastig geval.

Een Franschman, die hoorde dat Griekenland zeven wijzen had gehad, riep met meer echt Fransche dan degelijke geestigheid uit: „Wat moeten daar dan veel gekken zijn geweest!"

Een Nederlandsch jongeling maakte onlangs mede over de wijzen en dwazen een opmerking, die beter hout sneed. In een Jongelingsvereeniging werd namelijk het reglement herzien, en o. a. de gewone bepaling weer goedgekeurd: „bij alle stemmingen beslist de meerderheid."

„Daar moet ik mij bepaald tegen verklaren," sprak onze vriend.

„Waarom?" vroeg men verwonderd.

„Wel," antwoordde hij, „ik heb altijd, en 'k meen terecht, geloofd, dat de wijsheid te vinden is bij de minste menschen en niet bij de meeste. We hebben dus de beste besluiten bij de *minderheid* te zoeken; *die* moet beslissen."

Niemand wist daar zoo spoedig iets tegen te zeggen. Desniettemin werd het artikel als 't was voorgesteld aangenomen, en wel *bij meerderheid van stemmen*, waarbij onze vriend weer opmerkte, dat dit een „stemming in een cirkel" was. H.

Stijlbloemen.

Onder dezen naam hopen we van tijd tot tijd eens een „bloemlezing" te geven van allerlei fraaie uitdrukkingen, die hier of daar gebruikt worden. Wilden wij alle opnoemen, *Excelsior* ware, helaas, ook nu nog te klein.

1. Men vond het lijk geheel ontkleed; alleen bevond zich *in een zijzak* nog een geldbeurs.
2. Men vraagt gemeubelde kamers voor *een deftig heer, gelegen* aan de zonzijde.
3. Hij maakte *een beweging*, als wilde hij zijn hoorders in het diepst hunner ziel grijpen.
4. Er werden milde gaven uitgedeeld; toen allen wel *beschonken* waren, ging men uiteen.
5. Deze kapper levert zulke pruiken, *dat men er niets van bespeurt*, wanneer zij op het hoofd zijn.
6. Daar de meerderheid haar zin doordreef, nam *het overig* bestuur zijn ontslag.
7. Een *gestikte dekensfabrikant* vraagt een jongsten bediende.
8. De voorzitter zeide den aanwezigen dank, dat zij zich op deze vergadering *hadden vertegenwoordigd.*

(Lezers, wien het onjuiste niet duidelijk mocht zijn, zullen we gaarne inlichting geven.) H.

Familie.

Een predikant behandelde op de catechisatie de schepping des menschen, en besprak met de jongelui de waarheid, dat God uit éénen bloede het gansche menschelijke geslacht heeft gemaakt.

De zoon van een hooggeplaatst ambtenaar viel hem eindelijk in de rede met de woorden: „Maar dominé, papa zegt altoos, dat we van de apen afstammen."

„Zoo, mijn jongen," was het antwoord, „dat kan wel zijn. Maar met je particuliere familiebetrekkingen hebben we op 't oogenblik niets te maken." W.

Snugger!

„Jan, je vader heeft een zoon, die toch je broer niet is."

„Zoo? Wie dan?"

„Wel, jongen, dat ben je zelf!"

„Mooi!" dacht Jan, „dat is een aardig raadsel; dat zal ik onthouden." Den volgenden dag ontmoette hij Piet en viel hem dadelijk met zijn raadsel op 't lijf.

„Piet, dat kun je nooit raden: Je vader heeft een zoon, die toch je broer niet is. Wie is dat?"

„Wel," zei Piet dadelijk, „dat ben ik zelf."

„Misgeraden!" riep Jan triumfantelijk, „domme jongen, *dat ben* IK!" W.

Een goed gezicht.

„Wel Piet," vroeg een kostschoolhouder op zekeren morgen aan 't ontbijt aan een jongen, die voortdurend zijn oogen uitwreef, „wat scheelt er aan?"

„Ik weet 't niet, mijnheer, maar het is zoo raar voor mijn oogen. 't Is net of ik den boter op mijn brood niet zien kan!"

„Och, lieve," zei mijnheer tegen zijn vrouw, „geef den jongen een stuk kaas; dan zal zijn gezicht wel beter worden."

Mevrouw sneed een plak kaas op het brood van Piet.

„Nu, vriend," vroeg mijnheer, „kun je nu den boter zien?"

„Hè ja, mijnheer, nu is 't veel beter. *Nu zie ik zelfs den boter door de kaas heen!*" W.

Uit kindermonden (historisch).

Een jongen van een jaar of acht woonde met zijn moeder in een der Hollandsche dorpen. Hij werd godvreezend opgevoed en wist dus dat de Zondag moet geheiligd worden.

Op zekeren Zondagmorgen bleef moeder ongesteld tehuis, en de kleine jongen ging alleen naar de kerk. Hij droeg de stoof mede, zooals de vrouwen daar de gewoonte hebben.

Onderweg kwam hem een bevriende boer achterop rijden, die ook naar de kerk ging.

„Wel, kleine! wil je meerijden?"

„Dank u, baas, het is Zondag; dan mag ik niet rijden."

„Kom jongen, het paard loopt immers toch?"

„Neen baas; maar..... als u zoo goed wilt zijn de stoof meê te nemen, dan zou ik dat heel prettig vinden!"

Onafhankelijk!

Een onderwijzer op een klein dorp had de gewoonte dikwijls zijn horloge voor te zetten — noodig of onnoodig. Naar zijn horloge regelde hij de schooltijden.

Eens werd hem de opmerking gemaakt, dat de kinderen onrechtmatig straf kregen, omdat ze zoogenaamd te laat kwamen. „'t Is nu pas kwart vóór twaalven, meester!"

„Neen, 't is twaalf uur; kijk maar op mijn horloge."

„Neen, meester, 't is kwart vóor twaalven; zie maar naar de zon!"

„Ja, vriend, dat kan wel zijn. De zon gaat mij niet aan; *mijn* horloge staat op twaalf. De zon moet maar doen wat *zij* wil." W.

Een eigenaardige kwaal.

„Wat scheelt je, vrouw?" vroeg een geneesheer aan een landman, die met zijn zieke vrouw bij hem kwam om geholpen te worden.

„Ja, dokter, wat zal 'k zeggen. Ik weet het zoo niet uit te duiden. Ik zal maar zeggen: *Slijtage aan haar benul.*" W.

Persoonsverwarring.

Een boertje kwam 's morgens bij den dokter om hem te raadplegen. Hij werd aangediend en in het studeervertrek gelaten. Daar stond hij plotseling voor een geraamte. Van schrik vlood hij en ontsnapte door de voordeur.

Een paar uren later ontmoette hem de dokter. De boer zette het op een loopen. 't Hielp niet of de dokter hem nariep: „Vriend, sta even; van morgen wou je me immers spreken?"

„Ja juist!" schreeuwde de patient uit de verte, „maar ik heb je van morgen *naakt* gezien!"

W.

Een dure drukfout.

In 1864 werd te Washington in de Vereenigde Staten een tarief van inkomende rechten gedrukt; in het getal, dat het cijfer voor blik aanwees, kwam echter de komma op de verkeerde plaats te staan. Dit berokkende het land een verlies van 120 mill. gulden, daar de fout eerst — onbegrijpelijkerwijs = na 17 jaar werd ontdekt.

VRAGENBUS.

Wat moet men denken van de verschijning aan Jeanne d'Arc; was het werkelijkheid of pure verbeelding? V.

---

15 FEBRUARI 1887.

EXCELSIOR

geïllustreerd Tijdschrift voor
Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Haagenbirk en J. A. Wormser,

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's *f* 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen, enz. franco in te zenden: „Aan de Redactie van „Excelsior", bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

TAAL EN LETTEREN.

OVER HET AANSPREKEN.

Denkt niet, waarde vrienden, dat ge hier iets lezen zult over aansprekers, bidders of groef bidders, gelijk die lieden, al naar de plaats hunner woning, genoemd worden. 't Is treurig genoeg, dat zij er zijn moeten, en we verblijden ons daarom in de hoop op het land, waar noch aansprekers noch geneesheeren meer zijn zullen, omdat „de eerste dingen zijn weggegaan."

Het aanspreken, dat ik bedoel, is een geheel ander dan het „aanzeggen van overlijden." We hebben het thans over het woord en de wijze van uitdrukking, waarmeê en waarop men zich tot zijn naaste richt.

Volgens de spraakkunsten kent onze Nederlandsche taal als woord van aanspraak maar één, namelijk *gij*. Dat gebruikt men, onverschillig of men zich tot man of vrouw, tot een of meer, tot koning of bedelaar richt.

De Franschen hebben daarvoor *twee* woorden: *tu* en *vous;* de Engelschen ook: *thou* en *you*, al gebruiken zij 't eerste heel zelden; de Duitschers zelfs *drie: du*, *ihr* en *Sie*. Men zou dus in zijn onnoozelheid denken, dat het in geen taal zoo gemakkelijk is iemand aan te spreken als in de onze; 't is „gij" en altijd weer „gij".

Maar hoe de schijn bedriegt! Want de waarheid is, dat het in geen taal zoo hopeloos moeielijk is om te weten, hoe men iemand moet aanspreken. Een vreemdeling weet het, als hij jaren lang hier is geweest, soms nog niet. En dat is te erger, wijl hij dan heel licht iemand beleedigt, of zich belachelijk maakt.

In vroeger eeuwen hadden we, evenals de naburige volken, *twee* woorden om aan te spreken. Het eene *du* of *doe* gold voor één, het andere *gij* tot meer personen. Dit „du" wordt o. a. nog gevonden in de psalmberijming van Marnix van St. Aldegonde (einde der 16e eeuw). Doch toen raakte het al in onbruik. In onze Statenvertaling komt het niet meer voor; en nog slechts in enkele deelen van ons land is het in de spreektaal overgebleven. In het meervoud gebruikte men altijd *gij*, soms verzacht tot *ge*. Dit „gij" moest toen *du* wegviel voor enkel- en voor meervoud dienst doen, gelijk het Engelsche *you* en veelal het Fransche *vous*.

Ongelukkig echter — want het is een ware ramp! — is dit „gij" of „ge" in het grootste gedeelte van ons

land bij het spreken volstrekt niet in gebruik, tenzij dan op den kansel, in redevoeringen enz. Beproeft maar eens het in 't dagelijksch leven te gebruiken en te *zeggen:* „Jantje, toen *gij* naar school *gingt, liept gij* heel langzaam," of: „Ik zou wel willen dat *gij* mij een dikken boterham *gaaft!* — indien men u niet vreemd aankijken, ja uitlachen zal!

Maar hoe *spreken* we dan iemand aan?

Ja, dat doen we al heel wonderlijk — tenminste het *schijnt* wonderlijk. En is daarbij aan verscheidenheid geen gebrek. Bewijs volgt:

	Enkelvoud.	Meervoud.
1e naamv.	jij, je, u.	1e jelui, jijlui, jullie, u.
2e „	— —	2e — —
3e „	je, jou, u.	3e als 1.
4e „	je, jou, u.	4e als 1.

Soms nog hoort men voor U: *Uee* of ook *Uwes!*

Wanneer nu iemand dit lijstje inziet, dan zal hij misschien met verbazing ontwaren, hoe wij, in plaats van dat ééne onnoozele „gij", wel minstens acht aanspraakvormen bezitten, en onze taal, wat rijkdom in deze betreft, zelfs met het Maleisch kan wedijveren.

Nu zijn echter al deze verschillende vormen, hoe wonderlijk zij er ook mogen uitzien, zeer wel verklaarbaar. *Jij* en *je* zijn slechts afwisselingen van *gij* en *ge*. De *g* wordt verzacht tot *j*, wat in meer talen voorkomt: genever, jenever; Orange, Oranje; Garten, jardin, yard. Den ouden vorm „jou" vinden we in het Engelsch weerom; *gelui* of *jelui* is niet anders dan „gij", of „ge-*lieden*"; dat „lieden" „lui" worden kan, weet ieder. De eenigszins lastige uitspraak doet vaak de klanken verwisselen, en men krijgt *juilie* d. i. bij omkeering *jijlui*. De *ij*, die nu achteraan kwam, werd verzacht tot *i*, als in *loopt-i?* voor *loopt hij?*

Maar wat is dan toch dat *U?*

Ongetwijfeld een zonderling verschijnsel, vrienden, gelijk de geest, tot wien Hamlet zeide: „gij komt in zulk een raadselachtige gedaante!" Maar toch niet zoo raadselachtig, of zijn oorsprong is nog wel te ontdekken.

Het is een oude gewoonte om hen, wien men ontzag en eerbied wil bewijzen, niet rechtstreeks aan te spreken, maar alleen (in den derden persoon) *over* hen te spreken, als men zich *tot* hen richt b. v. „wat belieft Mijnheer?" „Uw Majesteit verlangt"; „Uw Hoogheid is welkom" enz.

Op deze wijs nu gebruikte men tot welgeboren lieden vroeger „Uw Edelheid", en zei in plaats van: „Gij wordt verwacht": *Uw Edelheid* wordt verwacht. Dit werd, als zijnde wat lang, mettertijd verkort tot „Uw Edele" en dit weder tot UEd., wat nog gebruikelijk is. De spreektaal echter, steeds tot kortheid geneigd, maakte van UEdele, *UwEe*, *Uwe*, *Uwes* en eindelijk U; korter kan het niet. „U" is echter altijd zijn oorsprong getrouw gebleven, daarin dat het de beleefde vorm is. Al de andere vormen zijn meer gemeenzaam en vertrouwelijk.

Het blijkt dus, dat tusschen de persoonlijke voornaamwoorden in den 2en persoon een volkomen verschil bestaat, wat de spreek- en de schrijftaal betreft. Dit nu is altijd een leelijk ding. Want het bederft de eene of de andere, omdat hetgeen we schrijven slechts de zichtbare voorstelling moet zijn van wat we spreken en niet iets anders. Men heeft er dan ook al allerlei aan willen doen. De een wilde met *gij* en *ge* gaan spreken, doch het komt er niet toe. Van Lennep wilde altijd *je* gebruikt hebben, zelfs als kinderen tot vader of moeder spreken, doch 't heeft geen ingang gevonden. De zaak is, dat zulke dingen zich niet laten dwingen. Men maakt geen taalwetten, maar moet nemen wat men vindt. We hebben nu eenmaal „gij" en „je" en „u" en de vraag is maar, hoe die te gebruiken.

Wat *je* en *jij* betreft is dit niet moeielijk. Zij vervangen *gij*, en er moet dus de *tweede* persoon van het werkwoord op volgen, bijv.: je *zijt*, *hebt*, *loopt*. Alleen in vragen zegt men: heb-je, wil-je, omdat de *t* in de uitspraak dan wat stootend is.

Maar moet men nu na *u* ook den *tweeden* persoon schrijven, of wel den *derden?* Moet men zeggen: u *hebt* of u *heeft*, u *zult* of u *zal*, enz.?

Hierop wordt tweeërlei antwoord gegeven. Die den derden persoon willen, redeneeren zoo: U is *uw edelheid* (verkort). Dat nu is bepaald derde persoon. Niemand zei: uw edelheid *hebt*, maar *heeft*. Daarom moeten we dat blijven doen.

Daartegen merken zij, die den tweeden persoon verkiezen, op, dat de beteekenis van *uw edelheid* niet meer aan *u* wordt gehecht; dat *u* in de plaats treedt van *gij*, en dus dezelfde rechten, denzelfden persoon van 't werkwoord moet hebben — den tweeden. Zij schrijven dus: u *kunt*, *moogt*, *hebt*, *zult* enz.

Bij dit laatste gevoelen houd ook ik het, of liever ik ben er toe bekeerd in de laatste jaren. Zeker moet het naar den oorsprong de derde persoon zijn, maar

1°. Is altijd de gewichtigste vraag: wat beduidt een woord thans. Niemand zal een stalknecht meer een *maarschalk* of een *stalboef* noemen; al was dat vroeger zijn gepaste naam, nu zou het zot wezen. En *u* vervangt thans *gij*.

2°. Is het onmogelijk, als men den derden persoon gebruikt, met *u* ook meer dan één persoon aan te spreken. Zeg ik tot één heer: „u is mij welbekend," dan moet ik tot drie heeren ook zeggen: „u *zijn*, u

hebben, u *loopen*". Sommigen doen dat ook, maar het klinkt dwaas en is ook vrij onzinnig. Daarentegen kan ik zeer goed zeggen: „Mijn Heeren, u *hebt*, u *zijt*, u *loopt*," want die vormen zijn het eigenlijke meervoud.

En op het bruikbare komt het toch maar aan.

We hebben hiermee een der lastigste dingen in onze taal behandeld, die trouwens heel wat splinterige vraagstukken heeft. Doch ook van deze geldt het: „Wilt ge een man zijn, kies partij!" — wel te weten na eerst onderzocht te hebben. H.

EENE VOORBEREIDING TER BEGRAFENIS.

Zes dagen vóór het laatste Paaschfeest, dat onze Heere Jezus op aarde vierde, kwam Hij te Bethanië, een dorp op ongeveer een half uur afstands van Jeruzalem gelegen. Daar zou Hij de nachten doorbrengen tot den daaraanvolgenden Donderdagmorgen, als wanneer Hij naar Jeruzalem zou gaan om het leven af te leggen, dat niemand van Hem nemen kon.

Bethanië had voor Jezus als mensch veel aantrekkelijks. Nergens op aarde, behalve daar, had Hij een plek, waar Hij het hoofd kon nederleggen. Want daar woonden zijne beste vrienden. Daar was meer dan één gezin, waarin Jezus vertrouwelijk en veilig kon verkeeren. Het gezin van Lazarus, Martha en Maria, alle drie door de banden der grootste genade van zijne zijde en der teederste dankbaarheid van hun kant aan Hem verbonden, was voor onzen Heiland een oase in de woestijn dezer goddelooze wereld. Voor deze drie was Hij in den vollen zin de Weg, de Waarheid en het Leven geworden. Lazarus had Hem leeren kennen bij ondervinding als de Opstanding en het Leven. Zij hadden voor Hem altijd de kamer gereed, waar Hij kon rusten en vrij ademen. Zij leenden altijd het oor aan zijne lessen en levenswoorden.

Daar woonde ook Simon, de melaatsche, die zijn huis voor Jezus openzette. Zeker had hij daarvoor gegronde reden. Dat Simon midden in het dorp woonde en daar een maaltijd kon aanrichten, is het bewijs dat hij melaatsch *geweest* was. Veilig kan men aannemen, dat zijne genezing een der duizenden reddende wonderen onzes Heilands geweest is.

De Heere nam zijn intrek bij Lazarus en zijne zusters. Simon de melaatsche bereidde *Hem* een maaltijd; dus een maaltijd ter eere van Jezus. Dat was toen veel waard en een teeken van moedige belijdenis Simon was een farizeër. De Hooge Raad had het besluit genomen, dat wie Jezus beleed uit de synagoge zou geworpen worden, dat is: in den kerkelijken ban gedaan worden. Evenwel schaamde de vermogende farizeër zich niet, Jezus in het openbaar te eeren.

Lazarus behoorde onder de genoodigden. Deze farizeër meende dus *niet* met de andere hoofden van de godsdienstige partij, waartoe hij behoorde, dat Lazarus moest gedood worden als straf voor de misdaad, dat hij zich het leven had laten hergeven.

Ook de twaalf discipelen des Heeren zaten mede aan. En zeer waarschijnlijk waren nog een aantal vrienden en vriendinnen des Heilands genoodigd.

Martha, de zuster van Lazarus, diende. Aan dezen kleinen trek van het verhaal ziet men, hoe de Heere Jezus geen karakters *vernietigt*, maar ze *heiligt*. 't Was nog niet lang geleden, dat Jezus Martha onderhouden had over haar „veel dienen", en gewezen had op het voorbeeld harer zuster Maria, die „het eene noodige" had gekozen. De godvreezende Martha had zeker de vermaning ernstig ter harte genomen. Toch diende zij thans weder. En Jezus liet haar zonder verbod dienen. Men ziet daaruit, dat de Heere niet bedoeld heeft dat men *niet* dienen, veel minder dat men *Hem* niet dienen mag. Maar *dit* had Hij Martha onderwezen, en dit had zij van Hem geleerd, dat het dienen nooit de hoogste plaats mag innemen, want dat het dan in eigengerechtigheid ontaardt. *Hooren* gaat vóór *dienen*. *Het geloof* is de grond der goede werken; en niet omgekeerd. Wie *dat* heeft begrepen en aangenomen en het talent van dienen heeft ontvangen, mag het naar hartelust oefenen.

Maria, de zuster van Lazarus en Martha, kwam onder den maaltijd binnen en verrichtte een werk, dat haar naam onsterfelijk maakte. Zij bracht een albasten flesch mede. Die flesch bevatte een pond zalf, „zeer kostelijke zalf", „onvervalschte nardus van grooten prijs". Daar de flesch luchtdicht gesloten was, om vervliegen en bederven van de zalfolie te voorkomen, brak zij de flesch en goot den inhoud over Jezus hoofd, daar Hij aan tafel zat of aanlag. Zoo overvloedig veel was er, dat Johannes kan spreken van het zalven van Jezus' voeten. Het kostelijk vocht droop van zijn hoofd langs zijn gezegend lichaam tot op zijne voeten. Daarna droogde zij zijne voeten af met haar hoofdhaar, en verrichtte alzoo aan Hem den dienst, dien heidensche meesteressen van haar slavinnen eischten, geheel vrijwillig. Het huis werd vervuld met den reuk der zalf.

Dat was verschrikkelijk in de oogen van Judas Simonszoon Iskarioth. Want hij was een gierigaard en een dief. Evenwel gaf hij zijne afkeuring niet zoo boudweg te kennen, maar onder een vroom

praatje. „Waarom is deze zalf niet verkocht voor driehonderd penningen, en den armen gegeven ?"

Daar herkent ge den *gierigaard!* Hij weet dadelijk de waarde te schatten. Driehonderd penningen zijn weggegooid, vermorst! En daar herkent ge den *huichelaar!* Hij was, zegt ons Johannes, „Judas die Hem *verraden zou.*" Het helsche plan had in zijn hart reeds post gevat. Den volgenden dag zou de *dief* zorgen, dat *hem* het verlies vergoed werd; dat hij het bloedgeld in handen kreeg.

De zonde is besmettelijk als de pest. Nauwelijks is het woord Judas' mond ontvloden, of er ontstaat gelegenheid voor Markus om te verhalen: „En er waren *sommigen*, die dat zeer kwalijk namen *bij zichzelven* en zeiden: „Waartoe is dit verlies van zalf geschied?" En Mattheus verhaalt: „En *zijne discipelen* dat ziende namen het zeer kwalijk, zeggende: Waartoe dit verlies?"

Markus schreef zijn verhaal, zooals op goede gronden wordt aangenomen, als 't ware uit den mond van Petrus. En Petrus, op zijn ouden dag zich deze gebeurtenis herinnerende, erkent dat ook *hij* besmet werd door het zondige woord van Judas. Mattheus, de ooggetuige, weet dat *alle* discipelen iets gevoelden van de schijnwaarheid van Judas' woord. Mogen we niet aannemen: *alle* discipelen, behalve „de discipel, dien Jezus liefhad"?

„En zij vergrimden tegen haar," voegt Markus er aan toe. Nog voelt Petrus, terwijl hij Markus verhaalt hoe de zaak zich toedroeg, met schaamte hoe de kwaadheid tegen Maria in zijn hart opkwam.

Maar geen der aanwezigen, die zich met Judas aan die zonde schuldig maakte, of hij stopt en dekt zijn geweten met het vrome argument van Judas. Zoowel Markus als Mattheus herhalen uit den mond der anderen het woord van Judas: „Want deze had kunnen boven de driehonderd penningen verkocht en die den armen gegeven worden." 't Is een waar en diep woord van Da Costa: „De leugen moet *altijd* een klein stukje waarheid tot locomotief hebben, want uit zichzelve komt ze in 't geheel niet voort."

Koninklijk en majestueus is de uitspraak des Heeren, die nu volgde: „Laat af van haar, wat doet gij haar moeite aan? Zij heeft een goed werk aan mij gewrocht. Want de armen hebt gij altijd met u, en wanneer gij wilt, kunt gij hun weldoen; maar Mij hebt gij niet altijd. Zij heeft gedaan wat zij kon; zij is voorgekomen, om mijn lichaam te zalven ter begrafenis. Voorwaar zeg Ik u, alwaar dit Evangelie gepredikt zal worden in de geheele wereld, zal ook tot hare gedachtenis gesproken worden van hetgeen zij gedaan heeft."

Heerlijker en veelzeggender goedkeuring kon de Heere op de daad van Maria niet geven. „Laat af van haar," bemoeilijk haar niet, vergrim nog veel minder tegen haar. „Zij heeft een goed werk aan Mij gewrocht."

Geen werk aan Hem of in zijn dienst verricht, behalve deze zalving, heeft de Heere *een goed werk* genoemd. Daarmede is gezegd, dat bij Maria de heiligste en reinste bedoelingen ten grondslag lagen. Hoe en in hoeverre dit het geval was, zullen we straks zien uit het slot van des Heilands woorden.

„Want de armen hebt gij altijd met u, en wanneer gij wilt, kunt gij hun weldoen; maar Mij hebt gij niet altijd." De ware en onbevlekte godsdienst voor God en den Vader is, zegt Jakobus, weezen en weduwen bezoeken in hunne verdrukking. Maar dat is, ook naar zijne bedoeling, slechts de *vrucht*, niet de grondslag, van den waren godsdienst. De *wortel* der zaak is het geloof in Christus Jezus als Verlosser en Zaligmaker, en de liefde tot Hem, daaruit voortspruitende. Jezus gaat boven alles, en wie Hem niet liefheeft boven alles, is zijns niet waardig.

Wanneer wij willen, kunnen wij den armen weldoen. Maar het weldoen der armen kan zeer ongepast zijn en zeer onheilig worden. Het wordt dat met name, wanneer het de hulde en aanbidding onzes Heilands moet vervangen.

Daar komt nog bij dat, evenals toen, niet altijd de *gelegenheid* bestaat, om den Heere Jezus rechtstreeks te belijden, en dus vóór alles zulke gelegenheid moet aangegrepen worden. „Hem hebben wij — in dien zin — niet altijd."

„Zij heeft gedaan, wat zij kon," wat in haar vermogen was. „Zij is voorgekomen om mijn lichaam te zalven tot eene voorbereiding ter begrafenis." Dat is de hoogste en heerlijkste beteekenis van Maria's handeling.

Meer dan alle vrienden des Heeren, oneindig veel dieper dan al zijn vertrouwde discipelen zelfs, heeft Maria het doel van Jezus komst in het vleesch begrepen en het schrikkelijk einde zijns aardschen levens voorzien. Waarlijk niet vergeefs heeft zij aan zijne voeten gezeten als heilbegeerige discipelin. Wat nog niemand vermoedde, en alleen zijne vijanden in bond met Satan zelf beraamden, *wist* zij reeds. Zij zag dat het Lam Gods thans stond geofferd te worden; dat zijn dagen geteld waren; dat zijn dood na enkele etmalen zou volgen. Zij gevoelde dat die dood schandelijk en schrikkelijk zou zijn, en dat er voor zijne getrouwen geene gelegenheid zou bestaan om Hem de Hem toekomende eer te geven. De anderen zagen dat *niet*. Niemand ter wereld zag het. Aan den

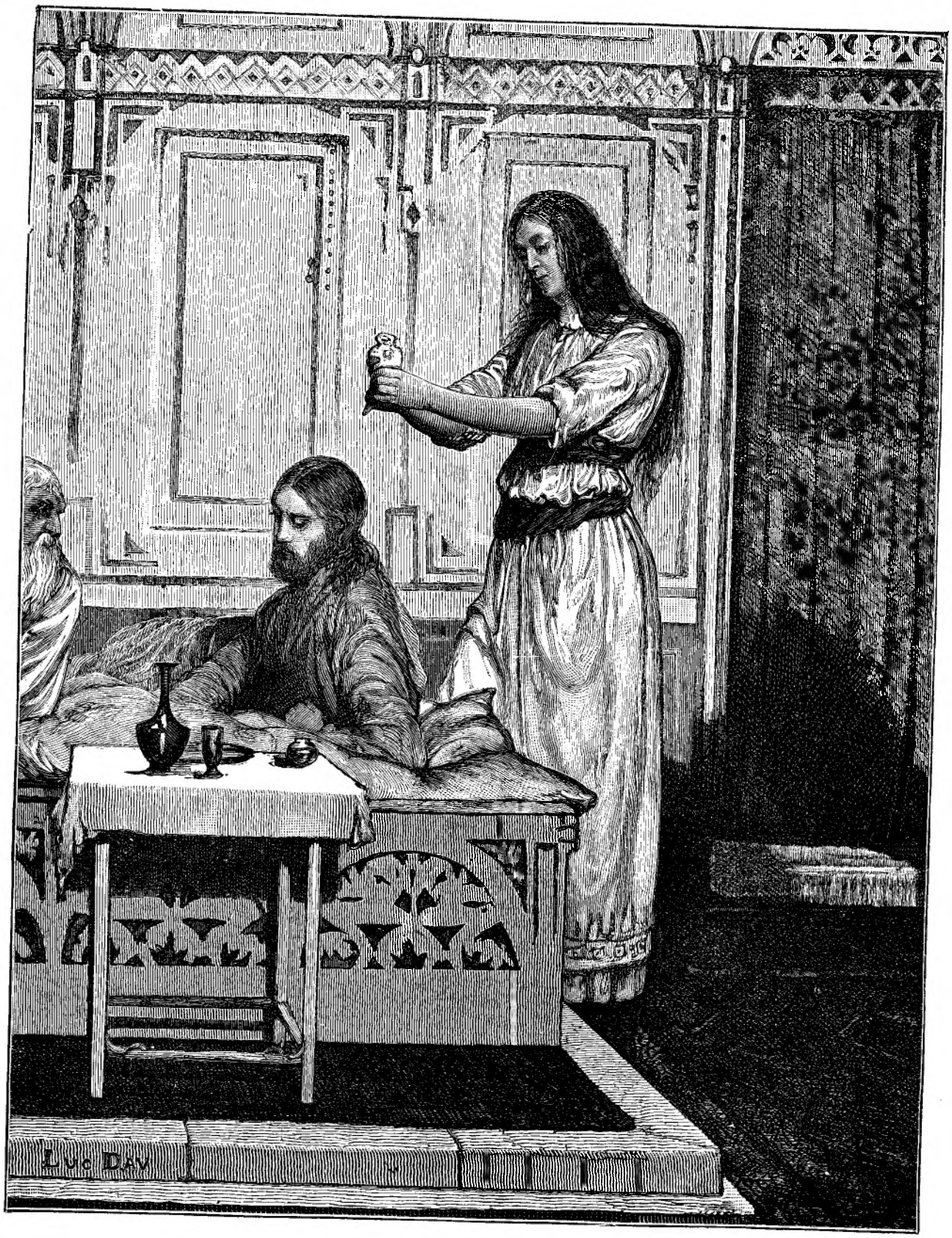

DE ZALVING DES HEEREN DOOR MARIA.

laatsten maaltijd zou zelfs nog onder de discipelen de vraag rijzen wie van hen de meeste ware. Alle anderen zagen een Messias, op 't punt om zich heerlijk te openbaren en het koninkrijk Davids weer op te richten. *Maria* zat aan met een *stervenden* Heiland; en zij zat met Hem aan voor de laatste maal. Straks zou dat heilig lichaam door beulshanden onteerd ten grave dalen, met bloed bedekt en niet met zalf gebalsemd. Hij zou zijn leven afleggen voor *haar*, om *haar* het leven te geven.

Haar hart vloeide over van liefde, van dankbaarheid, van ootmoed. Wat ze Hem in den dood niet zou kunnen doen, verrichtte zij nu aan Hem aan den vooravond van zijn sterven; zij balsemde Hem. Zij gaf Hem voor zooveel haar betrof, een eervolle begrafenis.

En daarmede nam zij, voor zooveel zij daartoe in staat was, zijne smaadheid op zich. Als straks, na zes dagen, de gehangene en gevloekte bij de misdadigers zou gerekend zijn; als dan *alle* discipelen zouden gevloden zijn, en een hunner vooral goed zou gezorgd hebben, dat ieder wél begreep dat hij hem nooit gekend had, dan zou op Maria de smaad rusten dat zij Hem met dát doel gezalfd had. Haar naam zou met den zijnen verbonden zijn. Wie Hem met afschuw noemde, zou òok minachtend van zijn vriendin spreken. Met den vinger zou zij nagewezen worden, want wat ze deed geschiedde in geen hoek.

Ja, onafscheidelijk was *haar* naam voortaan aan den *zijnen* verbonden in de lijdensgeschiedenis. Maar daarom werd ook door den Heere zelf aan haar het woord vervuld: „Indien wij met Hem lijden, wij zullen ook met Hem verheerlijkt worden." Want tijdelijk was geen grooter smaad denkbaar dan deze: die vrouw is de openbare discipelin van den godslasteraar, die den slavendood onderging. Maar voor eeuwig is geen grooter eere denkbaar dan de vervulling van 's Heeren Woord: „Voorwaar zeg Ik u, alwaar dit Evangelie gepredikt zal worden in de geheele wereld, daar zal ook tot hare gedachtenis gesproken worden van hetgeen zij gedaan heeft."

„*Nooit*," zegt de Heere, „nooit en nergens zal mijn borgtochtelijk lijden aan zondaren verkondigd worden tot behoudenis, of haar geloofs- en liefdedaad zal er bij genoemd en verhaald worden." *Niet:* waar deze *geschiedenis* of het *verhaal* van mijn lijden wordt medegedeeld; maar waar dit *Evangelie*, deze *blijde boodschap*, wordt gepredikt.

Zoo „schaamt Hij zich niet hen broeders te noemen," zegt de brief aan de Hebreën. Hij stelt zich met hen op één lijn.

Maar met oneindigen afstand tevens tusschen zich en hen. Waar *Jezus' Evangelie gepredikt* wordt, zal tot *hare gedachtenis gesproken* worden. Zij heeft „een goed werk" verricht. Maar in zichzelve heeft dat „goede werk" niet de minste waarde. Alleen als *geloofsdaad* beteekent het iets. Ter *redding* beduidt het *niets*. Al wie een *ander* Evangelie verkondigt dan dat van Jezus van Nazareth, „*is vervloekt.*"

Zoo zijn *alle* goede werken: niets waard; niet uit ons. De wortel ligt in *Hem*; niet in ons. Niet waar van Maria gesproken wordt, zal Jezus gepredikt worden; maar omgekeerd.

„*Hij* het *licht*, de *stralen wij*"

zong Ten Kate terecht.

Het slot van deze geschiedenis is hoogst treurig. Mattheus bericht ons: „Toen ging een van de twaalven, genaamd Judas Iskarioth, tot de overpriesters, en zeide: Wat wilt gij mij geven, en ik zal Hem u overleveren?"

Een vreeselijke les voor ons en voor iedereen. *Altijd* wanneer Jezus Christus vrijmoedig beleden wordt, trekt de Satan er partij van. *Toen* rijpte het plan in Judas hart; kan hij de drie honderd penningen niet meester worden, ontgaan hem *die*, dan neemt hij dertig zilverlingen van Jezus' doodvijanden. Maar in elk geval is niets verder uit zijne ziel verwijderd dan de gedachte: „Ziet, wij *hebben alles* verlaten en zijn U gevolgd; wat zal ons dan geworden?" Valt er niets te *stelen*, dan wordt de Meester *verkocht*. Maar *voor niets* gaat hij niet drie jaren meê. Vooral niet nu duidelijk blijkt dat alles voor deze aarde op *niets* uitloopt!

O hoe diep en waar is de meening der eerste bloedgetuigen van Jezus, dat *niemand* den eerenaam van martelaar mocht dragen, voordat hij zijn leven voor Jezus gegeven *had*. Gods genaderoeping is *onberouwelijk*. Zeker; maar — van *zijne* zijde. *Zijn* woord is een daad; *zijn* verkiezing staat vast. Aan onzen kant moet de proef op de som geleverd zijn. Wij moeten volharden *tot den einde*.

Deze geschiedenis *troost* ons. Maar ze zegt ons ook: *wees gewaarschuwd!* W.

HET NIEUWE HUIS.

„Huizen zijn kruisen," zegt een spreekwoord, dat bij Jongelingsvereenigingen niet al te zeer in waarde schijnt te worden gehouden. Tenminste, wanneer velen van hen een verlangenlijstje mochten inzenden bij een of anderen rijken vriend, zou deze vermoedelijk daarop ook vinden neergeschreven: *Een eigen lokaal!*"

De Rotterdamsche Jongelingsvereeniging *Obadja* was dezer dagen zoo gelukkig haar wensch in dit opzicht bevredigd te zien, want zij mocht in de Prinsenstraat haar „vrij lokaal" openen en plechtig

inwijden. Wanneer men daarenboven weet, dat in datzelfde lokaal het „zilveren feest" dier vereeniging gevierd is, springt het in het oog, dat de Rotterdamsche vrienden in de Louwmaand van het jaar 1887 heel wat gejubeld hebben.

Dat men feestelijk gestemd was, blijkt voor wie de feesten niet bijwoonde, glashelder uit de *feest-agenda*.

„Nu ja" zult ge zeggen, „dat is duidelijk; daar staat in wat en hoeveel er gezongen is, wie de feestrede hield en wat voor plechtigs er meer plaats had, maar anders is zoo'n agenda toch wel het meest prozaische stuk, dat zich denken laat!"

Neen, mijn vriend, deze agenda, die in deftig Latijn het: *„Grati este et in memoriam reducite"*, d. i. „Zijt dankbaar en herdenkt" op haar blauw, met zilver gesierd, dekblad draagt, biedt u poëzie, zelf in ongebonden stijl.

Reeds genoemd dekblad draagt, onder het in zilver geprentte beeld van het „vrij lokaal" den volgenden wensch:

O lang gewenscht verblijf, door God ons aangewezen
Waar Hij ons zichtbaar heeft geleid;
O, worde 's Heeren naam steeds binnen u geprezen
En onze ziel gevormd tot hooger zaligheid.

Het fraaie boek, dat zich als *feestagenda* aandient, mag naar onze meening aanspraak maken op hooger titel en *gedenkboek* worden genoemd. Werpen we er een enkelen blik in.

Met een gepast woord wordt het ingeleid, en eenige dichtregelen wijzen op het „dubbel feest" dat *Obadja* viert.

Op een ander blad herinnert de Heer Griffijn, hoe het plan tot oprichting van *Obadja* het eerst door twee jongelieden werd besproken, toen zij vóór 25 jaar bij een „volle beurt" in de *Prinsenkerk* op een plaatsje stonden te wachten. En nu werd in de *Prinsen*straat het „vrij lokaal" gebouwd. Dat hebben die twee zeker niet op die „eerste vergadering" gedroomd.

Wat verder maakt dit boek der gedachtenis melding van Melchior Sjoers, in 1879 te Dordrecht, waar hij Predikant was, overleden. Het portret van dezen „vooruitgereisden" vriend is in 't bezit der Vereeniging, en daarvoor wordt ook in het „vrij lokaal" door den Heer Liotard de „schoonste plek" gevraagd, want Sjoers was:

. . . . . .
»Één van die eens *Obadja* stichtten,
»Die, immer op haar eer jaloersch,
»Haar oog op 't hoogste doel bleef richten."

Een „boek der gedachtenis" noemden we deze agenda, en dat is zij ook, waar de herinnering aan wat eens de ook elders welbekende, en in Amsterdam nog niet vergeten Heer J. Schrieke voor *Obadja* deed, wordt verlevendigd door den Heer F. W. Sluyter, „uit de portefeuille" een schets wordt gehaald van een tweetal oude kameraden, waarvan de een in de armen der wereld viel en de ander in dienst van zijn Koning, diens Woord thans brengt aan den „onverschilligen Mahomedaan."

Bood *Excelsior* ons meer ruimte, we verhaalden iets meer van het schoone woord, dat de Heer J. Verhoeven van Kadipaten, uit Indië aan zijne „Zeer waarde Vrienden" richtte, en maakten melding van wat de Heer C. D. van der Valk voor deze bladzijden bood; — vooral vergaten we niet meer uitvoerig melding te maken van het frissche en opgewekte woord door den Heer B. J. Gerretson Jr. neergeschreven, dat getuigt van een liefde voor *Obadja*, die zeker niet minder sterk is, dan die van den Heer J. Hartman, die er op wijst, dat *„Dienen"* het wachtwoord moet zijn van den Christelijken Jongeling.

„Dat uw leden waarlijk vrij worden!" riep de Heer Van Oversteeg den feestvierenden toe, terwijl de Heer Voortman verhaalt, hoe men op allerlei wijzen geld bijeenbracht, om 't fonds voor het „vrij lokaal" te stijven.

„Blieft ge dat alles misschien poëzie te noemen?" vraagt wellicht een geduldig lezer of een vriendelijke lezeres, en ons antwoord daarop is, dat we weinig meer deden dan aanstippen, wat het gedenkboek bevat; maar inderdaad, poëzie zit er in.

Doch ook liederen bevat deze schoone agenda, vooral de Heer J. Isenbeck verdient een woord van hulde, want hij treedt waardiglijk als dichter op: een gedeelte uit zijn „Jubileumlied" bewijze het:

»En wij allen zingen blijde
»Uwen grooten naam ter eer,
»Voor hetgeen gij ons bereidde
»In en door Obadja, Heer!
»Onvergetelijke uren,
»Rijk aan leering en genot,
»Banden die den tijd verduren,
»Doen ons juichen in ons lot.

Maar stappen we nu van de agenda af, om met een enkel woord van de feesten gewag te maken. De plechtige inwijding had plaats op Zondag 23 Januari.

Toen de genoodigden en de leden der vereeniging bijeen waren weerklonken de tonen der muziek — Obadja bezit een muziekcorps = en deden de instrumenten het

„Nun danket alle Gott"

weergalmen. Daarop volgde een lied door de vergadering aangeheven, waarna de voorzitter der vereeniging, de Heer R A. Swanborn, de vergadering in den gebede voorging en de feestelijke inwijdingsbijeenkomst opende.

Vervolgens voerde de Heer J. Hartman namens de kommissie van Beheer het woord, waarop de Heer Swanborn eenige historische mededeelingen over de wording van het nieuwe huis deed. Hij wenschte der vereeniging geluk met het „vrij lokaal", bracht dank aan allen, die aan de totstandkoming er van hadden medegewerkt, maar bovenal aan Hem, wiens hulp ook in deze door alle medearbeiders krachtig was ervaren.

Na het zingen van eenige liederen door een zangkoor, met begeleiding van het „Fanfarecorps", nam de Eerevoorzitter der vereeniging, de Heer B. H. Metzuy het woord. Hij herinnerde de aanwezigen aan de „historische" personen, wier namen in de geschiedenis van *Obadja* met onuitwischbare letteren zijn gegrift, en wierp een blik op het „verleden" en vergeleek het met het „heden", de jongelingen wijzend op hun roeping en plicht. Het treffend woord van dezen grijze werd aandachtig aangehoord, en nadat de voorzitter hem, en allen die tot het slagen van dit feest hadden medegewerkt, dank had gebracht zong men het:

„Halleluja, eeuwig dank en eere",

waarna dit inwijdingsfeest door den eerevoorzitter met dank aan den Heere besloten werd.

Laat ons nog met een kort woord wijzen op het „*Zilveren feest*", dat Zondag 30 Januari werd gevierd. Ook dit werd door de „koperen monden" van het Fanfarecorps ingeleid, en door den voorzitter geopend, nadat de vergadering het eerste vers van Psalm 146 had gezongen.

Na het „welkom" van den voorzitter, waarin het: „Zijt dankbaar en herdenkt!" tot zijn recht kwam, bracht de secretaris verslag uit, en deed enkele grepen uit de jaren, die voorbij waren, om zoo te komen tot het laatste.

Op het uitbrengen van het verslag volgde de feestrede van Ds. J. Ph. van der Land, naar aanleiding van het woord uit de Openbaringen: „Die overwint zal Ik geven te zitten in mijnen troon."

We zouden wel uitvoeriger melding maken van dit feest, maar .... verslagen zijn altijd onvolledig en kunnen slechts zeer onvolkomen een indruk geven van de stemming, waarin men alles wat gesproken werd, aanhoorde en genoot. Volstaan we daarom met de vermelding van het feit, dat men *Obadja* op haar zilveren feest een verrassing had bereid.

Een damescomité namelijk — dames houden van aangename verrassingen — had een vlag, een Hollandsche driekleur, stillekens doen gereed maken, en deed dit geschenk aanbieden. Dat men met dit present ingenomen was laat zich van echte „Hollandsche jongens" denken; de dank uitte zich eerst in oorverdoovend handgeklap en gejuich, en daarna in de woorden van den voorzitter, die mededeelde, dat op 19 Februari de driekleur van het nieuwe gebouw in de Prinsenstraat voor de eerste maal wapperen zal.

Deze feestelijke bijeenkomst, die onvergetelijk was, werd door Ds. van der Land met dankgebed gesloten.

We hebben eenigszins uitvoerig van deze feesten melding gemaakt, omdat we ze van groote beteekenis achten.

In de beide groote steden van ons land, Amsterdam en Rotterdam, zijn nu flinke lokalen, waar de Christelijke Jongelingschap vergaderen kan, en daarover verheugen we ons. 't Is een bewijs, dat onze vereenigingen levenskracht hebben, wanneer zij na 25 jaar, met zooveel opgewektheid en frischheid den blik immer voorwaarts, immer hooger richten, en haar werk en streven een voortdurend *Excelsior* predikt.

Dat is noodig in onzen tijd van gevaar, van zonde en verleiding. God sterke elk onzer vereenigingen tot een overvloediger arbeiden, tot onvermoeide pogingen om de massa te bereiken, want voor alle vereenigingen blijft de opwekking noodig, die de Heer H. M. Corbeth in de *feestagenda* van *Obadja* schreef:

»Maar zijt ge er nog, nog zijt ge er niet,
»Zoolang ge nog geen schaduw biedt
»Aan alle jongelingen.
»Breidt daartoe steeds uw wortels uit
»En bladerkroon, tot die omsluit
»Ook de allerverste kringen."

Eerst dan, wanneer — en God de Heere geve dat het eenmaal zóó ver kome, die „allerverste kringen" zich scharen onder de banier, waarin geschreven staat: „Ik schaam mij het Evangelie van Christus niet", — eerst dan kunnen we in waarheid spreken van *de Christelijke Jongelingschap van Nederland.*

Dat, vergete men het niet, is het doel waarnaar allen hebben te streven.

UIT HET LEVEN.

Baas. „Waarom kom je zoo laat?"

Jongen — het hoofd latende hangen — „We hebben een zusje thuis gekregen."

„Laat dat niet weer gebeuren," zei de baas.

H.

---

1 Maart 1887.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's *f* 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen, enz., franco in te zenden: „Aan de Redactie van „Excelsior", bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

DE HAGEPREDIKER VAN ALKMAAR.

DOOR

E. GERDES.

II.

Wij springen een tijdvak over van nagenoeg acht jaren en brengen u thans niet op een herfstavond binnen Alkmaar, maar in eene kleine boerenhoeve tusschen Beverwijk en Velzen, beschenen als zij wordt op den 22 Juli 1566 door eene heerlijke morgenzon. De huisdeur is gesloten, maar in het woonvertrek zit het gezin van den boer rondom het morgenmaal, dat reeds verorberd is, en luistert aandachtig naar 't geen een der beide gasten zeggen, die gisteren avond gekomen zijn en hier den nacht doorgebracht hebben.

De spreker is een eenvoudig man met een zachtmoedig gelaat, doch wiens vurigheid van geest uit zijn donkere oogen straalt. Hij is een bekende van ons, dezelfde Jan Arendsz., dien wij in het vorige hoofdstuk bij pastoor Cooltuin aantroffen, en zich nu met zijn vriend Pieter Cornelisz. hier bevindt, waar hij weet dat hij welkom is als bij getrouwe belijders der Reformatie.

Het maal was afgeloopen. Jan Arendsz. had God gedankt voor den genoten zegen en smeekte thans des Heeren bescherming af over dit gezin, dat hij liefhad en waaronder zich eenigen bevonden, die door zijn woord voor den Heer gewonnen waren. Hij bad ook voor zichzelven en zijn vriend, want hij stond op het punt een moeilijken tocht te aanvaarden, uitgenoodigd als hij was door Willem van Zonnenberg, rentmeester van Hendrik van Brederode, om te Overveen, op het rechtsgebied van dien Graaf, eene openbare prediking te houden, de eerste in dit gedeelte des lands. Bemoedigd en gesterkt stond hij op en trad nu met zijn vriend naar buiten, wachtende op hun vriend en medebelijder Pieter Gabriël, predikant bij de Hervormde gemeente te Amsterdam, die hen hier met een wagen van den rentmeester zou tegemoet komen en afhalen.

Gij verwonderd u wellicht over deze verandering, alsmede over de stoutmoedigheid van onzen Jan Arendsz., die het waagt openlijk de hervormde leer, of liever het zuivere Evangelie aan het volk te verkondigen, en dat in tijden, waarin de bloedplakkaten nog volle kracht hadden en de kettermeesters ijver-

den, om ieder, die slechts een weinig van de leer der Roomsche Kerk afweek, te vangen en te veroordeelen.

Er was dan ook veel gebeurd, dat onzen Jan Arendsz. daartoe gebracht had. De profetie van Scheltins was vervuld en de stille bescheiden mandenmaker van Alkmaar was een hageprediker geworden naar het voorbeeld zijner geloofsgenooten en predikers in Vlaanderen.

Hoe was dit alles zoo geschied?

Onderwijl Jan Arendsz. op den wagen wacht, zal ik het u mededeelen.

Wij zagen hem het laatst in 1558 bij Cooltuin. Deze was intusschen voortgegaan met de verkondiging van de leer der Hervorming, maar werd spoedig hierin verhinderd voort te gaan. De vicarius van den Bisschop van Utrecht had vernomen dat Cooltuin predikte zonder de Mis te bedienen en verbood hem in de kerk op te treden. Nu onze pastoor niet in de kerk mocht spreken, sprak hij daarbuiten, en wist door zijne overtuigende bewijsvoeringen en door de kracht der waarheid zeer velen om en in Alkmaar tot verwerping van de Roomsche leer te bewegen. Dit zette kwaad bloed bij de vijanden der Hervorming. Er werd een klacht tegen hem ingebracht bij den onder-inqiusiteur Nicolaas de Castro, die zich met zijne dienaren naar Alkmaar begaf, om Cooltuin te vatten. Doch deze was bijtijds gewaarschuwd en had met zijn gezin naar Emden de vlucht genomen, waar wij hem later wel zullen ontmoeten. Zijne goederen werden intusschen verbeurdverklaard en ten behoeve des Konings in verzekering genomen (1560), waaraan Zijne Majesteit echter niet veel had, daar Cooltuin niet tot de rijken en de vele edelen behoorde.

Sedert Cooltuin's vertrek hielden zich de belijders der Hervormde leer eerst stil, maar van lieverlede kwam toch bij hen de begeerte op tot meer samenwerking en vooral tot onderlinge bespreking van het Woord Gods. Meer en meer werd nu de roepstem Gods luider in het hart van Jan Arendsz., die wanneer hij bij dag zijn beroep vlijtig had uitgeoefend, des avonds de gemeente in de verstrooiing bezocht, met haar bad en haar nu en dan wel eens voorging in de prediking des Woords. Weldra strekte hij zijne bezoeken uit naar de omliggende plaatsen, en hij stond verbaasd te zien hoe begeerig het volk was naar het Evangelie. Het volk hongerde en dorstte naar de gerechtigheid, en waar Jan Arendsz. verscheen, hing het aan zijne lippen, om den weg des heils te vernemen.

Dit kon niet onopgemerkt blijven, vooral daar de kerk niet meer zooals vroeger bezocht werd, de offerpenningen niet zoo ruim meer vloeiden en de inkomsten van de pastoors en priesters sterk verminderden. Dit laatste was in 't geheel niet naar den zin van den u reeds meermalen genoemden Egbert Huik, die de kerk te Alkmaar voor *f* 500 had gepacht van de Kanunniken te Utrecht [1]). Eens deed hij pogingen om afslag van zijne huurpenningen te krijgen en toen hem dit geweigerd werd, beklaagde hij zich bij den paus, 't geen ook niet veel hielp. Nu voer hij hevig uit tegen Jan Arendsz., Pieter Cornelisz. en Albert Gerritsz., die hij als de oorzaken van zijn verlies aanzag, en wist een aanklacht bij den kettermeester Ruard Tapper te bewerken, 't geen tengevolge had, dat onze drie vrienden, om gevangenisstraf en andere onaangenaamheden te ontgaan, Alkmaar verlieten en zich naar Kampen begaven [2]), wellicht in 't jaar 1563.

Hier werd spoedig door de prediking van Jan Arendsz. een kleine gemeente gevormd, en na verloop van eenige maanden, toen de vijand schijnbaar sliep, waagde hij zich met Pieter Cornelisz. weer naar Alkmaar, om zoowel daar als in de omliggende dorpen de belijders van 't Evangelie te bezoeken, en door vermanen en leeren de gemeente bijeen te houden. Ook werd door hen gedacht aan eene prediking in 't openbaar, maar Jan Arendsz. wachtte hiermede totdat er meerder drang van binnen en van buiten tot hem zou komen.

Hieraan werd ook voldaan.

In het begin van Juli 1566 kwam hij te Amsterdam met eenige voorname burgers bijeen, ten einde gezamenlijk te overleggen, of men al dan niet het prediken openlijk in Holland zou ondernemen. Het was eene merkwaardige bijeenkomst; het aantal mannen bedroeg slechts zeven, namelijk J. Arendsz., Reinier Kant, Frank de Waal, Cornelis Jansz. Koster, Albert Heijes, Willem Florisz. en Laurens Jakobsz. Reael, maar deze mannen hebben een werk aanvaard, dat duidelijk bleek uit God te zijn en

[1]) Deze bijzonderheden worden ons verhaald door Dr. J. G. J. Schotel, in een zijner vele belangrijke geschriften over de Reformatie.

[2]) Eenige schrijvers, of naschrijvers, noemen Campen, een plaatsje in O.-Friesland, waarheen zich Jan Arendsz. zou begeven hebben, en voegen er bij, dat zich daar ook Mr. Nannink van Foreerst bevond, en waar hij (J. Arendsz.) ook niet verre was van Cooltuin, die zich te Emden ophield. Het is mogelijk, maar niet waarschijnlijk. Immers, wij zien J. Arendsz. en zijn leermeester, benevens Pieter Cornelisz., zeer spoedig daarop weer te Alkmaar, en dat nog wel verscheidene malen vóór het jaar 1566. Mij dunkt, de afstand van Alkmaar naar Campen in O.-Friesland was, — vooral in dien tijd — te ver en te moeilijk, om dien zoo dikwijls af te leggen. Ik houd het er voor, — en in dit gevoelen word ik door vele geschiedschrijvers gesteund, — dat J. Arendsz. eerst veel later naar Campen en Emden is uitgeweken, met tal van Amsterdamsche burgers en vele edelen, toen de vervolging te Amsterdam op groote schaal begon. Wij zullen hierop in ons verhaal terug komen.

tot zegen van duizenden is geworden. Op 8 Juli werd die samenkomst gehouden buiten de stad, daar men het daar binnen nog niet recht vertrouwde, en de geschiedenis heeft ons een gedeelte van het gebed bewaard, dat Jan Arendsz. bij die gelegenheid tot God opzond. Hij bad, „dat God zijn H. Geest in het midden van hen wilde nederzenden, om te kunnen besluiten hetgeen inzonderheid zijne Hooge Majesteit tot eer kon gedijen." De vele bezwaren aan zulk een openbare prediking verbonden, werden ernstiglijk overwogen, maar zij telden het doodsgevaar lichter dan den last der verantwoording tegenover het eeuwig heil hunner landgenooten. Zij konden nog niet tot beslissing komen, maar er werd onderling goedgevonden des namiddags nog eens te zamen te komen, opdat „se des achternoens eyntelyck souden besluiten."

Een voor een, om geen opzien te baren, daar veler oogen op hen gevestigd waren, keerden zij stadwaarts terug. Nauwelijks waren zij in de stad, of zij hoorden het stadhuisklokje kleppen, ten bewijze dat er van wege de Burgemeesters eene bekendmaking aan het volk zou afgekondigd worden. Twee der vrienden begaven zich naar het stadhuis om te luisteren, en daar hoorden zij het volgende, dat ik u, vooral om u de benauwdheid dier tijden en den toestand, waarin de belijders verkeerden, woordelijk mededeel. Het was het laatst uitgevaardigde plakkaat van „Vrou Margriete", de Landvoogdes, en „verbood van nieus alle conventiculen (geheime bijeenkomsten), ende ongeoorloofde vergaderingen, secreete (geheime) ende openbare so wel binnen steden, vlecken ende dorpen. Ende oock alle predikingen tegens ende contrarie de voorsegde oude gheloove ende Catholycksche Relige, op peene (boete, straf) tegens de predickers, leeraers, ministers, (dienaren), ende diergelicke verleyders des volcx, van der doot en met een coorde oft strop aan der galge geexecuteert te worden, ende van confiscatie van alle heuren goeden binnen de Landen daer confiscatie stalgrijpt (plaatsvindt), te bekeeren ende appliceeren tot behouff ende prouffyte van dengheenen die deselve predickers, leeraers ende verleyders aentasten, vanghen, ende in handen van de Justitie stellen sullen. Ende by gebreecke van goede sullen wij hen doen gheven ende wtreycken van onsen eighen penninghen de somme van ses hondert ponden van veertich grooten onser vlaemsche munte 't pont. Stellende ende statueerende ghelycke peyne op ende tegens die gheene die willens ende wetens heure huysen, hoven, oft andere plaatsen hen toebehoorende leenen en toelaten sullen om aldaar eenige conventiculen oft ongeoorloofden vergaderingen gehouden te worden. Ende aengaende den Receptateurs (zij die anderen in hunne huizen opnemen) ende die gheene en die de voorsegde leeraars, predickers, ende verleyders, logieren, favoriseeren ende onderhouden, indien zij gewoonlic syn sulcx te doen ende daerenboven obstinate oft verherde ketters syn, willen en ordineeren wij dat selve daervan metter doot gepunieert ende heure goeden geconfiseerd te worden als de verleyders selve. Befangende (wat betreft) dengheenen die hen in eenige van de voorschreven conventiculen vinden sullen, hebben wij geordineerd ende ordineeren midts deesen bij maniere van provisie dat deselve daervan arbritralyck gheprenieert ende ghecorrigeert sullen worden, midts by den Rechters ende Wethouders aenschou nemende op de qualiteit van dien oft sy door curioosheyt oft nieussghiericheyt in de voorschreven prekinghe hen ghevonden hebben, oft tot deselve ghecomen zijn ghestoct ende gestaeft (van een stok voorzien) om de voorschreven predickers te sustineeren ende beschermen, dewelcke wy verstaen wt (uit) allen onsen voorschreven Landen van herwaerts over ghebannen te moeten worden op de galge."

Ik behoef u niet te zeggen, dat onze vrienden de afkondiging van dit vernieuwd plakkaat met aandoening en niet zonder kommernis aanhoorden. Maar zij verloren den moed niet. Er waren er onder het volk, die hun afkeer van zulk een plakkaat luide te kennen gaven en riepen: „'t Zal hun hard vallen tegen den steen te stooten!" terwijl een ander zei: „dit plakkaet sal oorsaeck sijn, dat de preeken, die in Hollandt noch niet opentlijk geschiedt is, terstondt sal openbaer worden."

En deze voorspelling werd vervuld. Dienzelfden avond kwamen de vrienden nogmaals bijeen, en werd het besluit genomen alomme in Holland te prediken, behalve te Amsterdam, waar men wegens de plakkaten niet in botsing met de Regeering wilde komen.

Nu vraagt gij wellicht: waarom alom in Holland en niet te Amsterdam; alsook wat bewoog de vrienden tot deze stoutmoedigheid?

Laat mij u, zoo beknopt mogelijk, iets omtrent den toestand des lands in dien tijd mededeelen. Dan ontvangt gij als vanzelf het antwoord.

Zooals u bekend is had keizer Karel V van Spanje deze landen als Graaf der Nederlanden in 1555 afgestaan aan zijn zoon Filips. Hij zag zich hiertoe gedrongen door aanhoudende ongesteldheid, door tegenspoeden in den krijg met Frankrijk en Duitschland, en wellicht ook door eene zekere moedeloosheid, die hem bevangen had toen hij den vrede te Passau moest teekenen, waarbij hij aan Duitschland vrijheid van godsdienstige overtuiging moest toestaan. Ook zag hij met verdriet dat de Reformatie zulke verbazende vorderingen maakte in de Neder-

landen, en zich nu machteloos gevoelende deze behoorlijk tegen te gaan, trok hij zich van het staatstooneel terug, om zich in een klooster te begraven. Toen Filips hier kwam bracht deze koning 3000 Spaansche troepen mede, en bij zijn vertrek naar Spanje liet hij deze hier achter, voorwendende dat zij dienen zouden tot bescherming der grenzen. Nu was dit wel waar, maar slechts een halve waarheid. Er was een angel onder verborgen. Het lag in het plan van Filips' staatkunde ons land op zijn Spaansch te regeeren, het als een wingewest te beschouwen en het van alle vrijheden en voorrechten te berooven. Hiertoe had hij bekwame lieden herwaarts gezonden, die geheel zijne inzichten deelden, b.v. den Kardinaal Granvelle, den Raadsheer Viglius, en anderen, die onder de leiding van de schrandere Landvoogdes Margaretha van Parma, 's Konings plannen ten uitvoer wilden brengen, waartegen zich echter de Prins van Oranje, als Stadhouder van Holland, Zeeland en Utrecht, benevens vele Edelen, b.v. Egmond, Hoorne, Hoogstraten, Floris van Pallandt, Hendrik van Brederode en anderen zich krachtig te weer stelden. Deze Edelen drongen er op aan, dat het Spaansche krijgsvolk het land zou verlaten en dat Granvelle uit den Raad van State zou verwijderd worden. Dit geschiedde niet zonder heftigen strijd, maar eindelijk moest de Koning voor den drang dezer Edelen zwichten: het krijgsvolk keerde naar Spanje terug en Granvelle verliet ons land, althans hij bemoeide zich niet meer in het openbaar met de regeeringszaken. Nu was er dus reeds veel verkregen, maar er bleef nog genoeg te wenschen over. De Koning had hier de Spaansche inquisitie ingevoerd en scherpe plakkaten tegen de Reformatie en ketters doen afkondigen. Deze inquisitie moest opgeheven worden en de plakkaten verzacht. Om dit te verkrijgen werd een der Edelen, namelijk Montigni, naar Spanje gezonden; ik heb in een afzonderlijk verhaal diens droevige geschiedenis beschreven.

In dezen tusschentijd nu had de Landvoogdes eene verzachting der bloedplakkaten doen afkondigen, welke verzachting Moderatie (matiging) werd genoemd, maar waaraan — kort daarna — zoo strenge uitvoering werd gegeven, dat het volk haar schimpwijze moorderatie heette.

Nauwelijks echter was het Spaansche krijgsvolk vertrokken en had ook Granvelle de hielen gelicht, of uit Frankrijk kwamen de Hugenooten (Gereformeerden) en uit Duitschland andere leeraars, die overal in Vlaanderen en het tegenwoordige België, vooral in de omstreken van Antwerpen de leer der Hervorming, het Evangelie, verkondigden. Deze beweging sloeg ook weldra naar ons land over. Floris van Pallandt, Graaf van Kuilenburg, ontbood een leeraar, Gerardus genaamd, die op zijne bezittingen, in Kuilenburg en Vianen, de Gereformeerde leer moest prediken, welk voorbeeld straks door anderen, b.v. door Graaf Brederode, gevolgd werd.

Nu kwam er leven onder de dorre doodsbeenderen, en de gemeente te Amsterdam, die nog steeds in 't geheim bijeenkwam, nam maatregelen, om herders en leeraars te beroepen, ten einde haar te stichten en te onderwijzen. Haar keus viel op Pieter Gabriel, een Vlaming, die reeds te Brugge de leer der Hervorming had verkondigd en thans met zijne vrouw in de Engelsche steeg woonde, waar hij „alle Sondaagen den Heydelbergschen Catechismus, eerst nieuwelijks in 't Nederduytsch uitgegeven, leerde, aan het kleyne getal der Geloovigen, die met groot gevaar hem quamen hooren" [1]).

In dezen stand van zaken nu, meenden de Amsterdamsche geloovigen niet langer werkeloos te moeten blijven, en gelijk wij gezien hebben, werd er besloten, dat Jan Arendsz. een aanvang zou maken met de openbare prediking der Hervormde leer, die dan ook 14 Juli 1566 in een open veld nabij Hoorn plaats had. Groot was het getal hoorders, zoo uit de stad als uit de omliggende dorpen. Het volk zong, waarschijnlijk toen voor het eerst in het openbaar, een psalm van Datheen [2]), waarna Jan Arendsz. een gebed opzond en, kalm en toch vol moed, — niettegenstaande hij het met zijne eigen ooren had gehoord, dat er een prijs van *f* 600 op zijn hoofd was gezet, — sprak over de woorden: Zoo de Heere het huis niet bouwt, tevergeefs arbeiden de bouwlieden, enz." Ps. 127. Met diepe stilte werd zijne rede aangehoord, en in weerwil van stoornis, die nu en dan plaats had, en waarbij een monnik zich kinderachtig aanstelde, zette Jan Arendsz. de prediking voort, die ruim drie uren duurde, bij welke gelegenheid ook gecollecteerd werd, althans toen twee jaren later sommige personen hierover als getuigen werden gehoord, werd er verklaard, „dat Pieter Florisz., die een groot adherant (aanhanger) van de nieuwe religie was, met het berdeken bij de Geuzen had omgegaen; evenzoo Jan Mestersz. Visschere en Jan Pothoeve."

Het gerucht der prediking buiten Hoorn verspreidde zich snel door het land, en de heimelijke gemeenten wenschten zeer „dat ook de openlijke preek bij haar mocht worden ingevoerd." Aan dezen wensch gaf Jan Arendsz. gehoor. Den 21sten Juli — derhalve een dag vóor het begin van dit hoofdstuk — predikte hij buiten Alkmaar op een korenveld. Het

[1]) Zie Lelong, beschrijving van de Reformatie te Amsterdam, 526.

[2]) De psalmen van Datheen waren 25 Maart 1566 in het licht gekomen. Hij had ze, blijkens de voorrede, opgedragen aan de gemeente onder het kruis.

was er stampvol; „al de schuiten en wagens bij Amsterdam waren er vol volk heengetrokken." Bij diezelfde gelegenheid predikte ook Pieter Gabriël voor eene schare van bij de 5000 menschen, waarvan er velen 's nachts op het veld bleven, om den volgenden morgen vroeg door en langs de duinen naar Overveen te trekken, waar dezelfde Amsterdamsche leeraar prediken zou, terwijl Jan Arendsz. den dag daarna, dus den 22sten, ook aldaar zou optreden.

Ik heb u thans, meen ik, op de hoogte van den algemeenen toestand des lands en het werk der belijders gebracht, en keer nu terug tot Jan Arendsz., die met Pieter Cornelisz. voor de deur van de bouwhoeve de komst van Pieter Gabriël afwacht.

Deze kwam spoedig en nadat onze Jan Arendsz. van zijn gastheer had afscheid genomen, zette hij zich met Cornelisz. en Gabriël in den wagen en trok aldus door het mulle zand naar Overveen.

EEN HOLLANDSCHE AFRIKAAN.

Wie den bovengemelden naam draagt mag er trotsch op zijn. Hij behoort aan een moedig, fier geslacht. Dat is reeds lang waar geweest, en in den Transvaalschen oorlog aan heel de wereld gebleken.

't Is velen bekend, hoe de Boeren, eer zij rustig de Z. A. Republiek konden gaan bewonen een bloedigen strijd hadden te voeren tegen het bloeddorstig en verraderlijk Kafferhoofd Dingaan. Wie deze bladzijde uit hun geschiedenis niet kent, niet weet hoe wreed deze barbaar tegen de Boeren te werk ging, kan het lezen in 't schoone werk van Ds. F. Lion Cachet: *De worstelstrijd der Transvalers*, dat in Zuid-Afrika reeds een huisboek is geworden. Schrijver dezes herinnert zich nog levendig, hoe hij den President der Republiek Paul Kruger, tijdens zijn verblijf hier te lande met vuur hoorde verhalen van den krijgstocht, door hem als knaap tegen Dingaan meegemaakt.

Tot de meest bekende Hollandsche heldengeslachten in Zuid-Afrika — waar *Excelsior* ook gelezen wordt — behoort dat van Uijs. Ook bij den moord door Dingaan op de boeren gepleegd vielen leden van dat geslacht. Een tooneel uit den strijd dier dagen schetst het volgende vers, dat we hier plaatsen minder om de dichterlijke waarde, dan wel om den inhoud, den geest die er uit spreekt, en wijl de maker, zoover we weten, een Engelschman is, wellicht alleen van afkomst. In een vertaling, die niet van ons is maar mede van een Afrikaan, volgt het hier. De dichter heet Alfred H. Bell. De Zulu's hier vermeld waren krijgslieden van Dingaan.

DIRK UIJS.

Geen sprake is er in dit lied
Van plaats of tijd, klimaat of ras;
Het zingt alleen een heldendaad,
Zoo eigen aan de Boerenklas;
De held vertoont geen zwier of praal;
Hem dekt satijn, noch zijde of goud;
't Is maar een knaap, een boerenzoon,
Daarbij slechts veertien jaren oud.

De vijand kwam met overmacht
In drommen op het hoopje neer;
Toen sprak de vader tot zijn zoon:
„Kom jongen, eer 't te laat is, keer!
„Wat kan ons kleine hoopje doen,
„Als twintig vechten tegen één?!
„Wij moeten vluchten; keer, mijn zoon;"
Te laat!.... daar boort door 't lichaam heen
De scherpe punt van 't moordend staal,
En trof den vader diep in 't vleesch!
De zoon verstomt van schrik! geen taal,
Geen woord, — een rauwe kreet, een heesch
Geluid werd slechts gehoord!.... Daar knalt
Een schot! Hij valt en bijt 't stof
De Zulu, die den vader trof!

De vader trekt toen uit de wond
Het moordtuig, slaat een blik in 't rond,
En zegt: „Komt mannen, voort, vooruit!" —
Maar langzaam ging de vlucht, omdat
De oude held, gewond en mat,
Met moeite zich in 't zadel houdt.
Het krijgsgeschreeuw komt nader! Luid
Weergalmt zijn echo door het woud!
Terwijl het bloed den ouden man
Ontvloeit en hem verbleeken doet,
Dacht hij aan 't lot der vriendenschaar
En van zijn zoon. *Zijn* eind' was daar,
Dàt voelt hij wel. Diep was de wond.
Intusschen wint de vijand grond.
Hij dringt: — Men gaat, doch niet de zoon.
„Voort," zegt hij, „voort naar gindschen berg:
„Ik kan niet meer.... Ga, red uw lijf!" —
„Neen, vader!" sprak de fiere borst,
„Ik laat u niet alleen; ik blijf!" —

Reeds was het troepje in volle vaart,
Maar 't mist den zoon, en keert beschaamd,
En helpt den vader van zijn paard,
En legt hem zachtkens op den grond.
Toen sprak de vader zacht maar streng:
„Mijn zoon, gehoorzaam, ga, terstond....
„Gaat allen heen! Uw trouw, uw moed
„Helpt mij nu niet, maar pijnigt mij....

„God zij met u.... Zoo als Hij doet
„Is 't welgedaan.... Groet elk van mij....
„Vertrouwt op God, Hij redt gewis
„Zijn volk uit hun bekommernis!"

In droeve stemming rijdt de stoet
Weer weg. Men zwijgt. Diep in 't gemoed
Drong d' echo van 't gesproken woord,
En daaraan denkend, reed men voort.
De zoon volgt het bevel niet op.
Laadt somber, zwijgend, zijn geweer!
De vijand nadert in galop!
Hij schiet den voorsten Zulu neer.
Maar 't schrikt niet af; de drom komt aan! —
„Kind," zegt de vader, „ga met spoed!"
De zoon ziet toen zijn vader aan,
Dien blik.... hij *kan* hem niet weerstaan,
Hij volgt, versuft, den kleinen stoet.
Maar — vluchtend — zag hij nog eens om,
(Diezelfde blik die hem deed gaan,
Trok onweerstaanbaar hem weer aan)
En.... ziet den vijand, van rondom,
De opgeheven assegaai
Bloeddorstig op hun prooi gericht!
Onmidd'lijk snelt op dat gezicht
De zoon den vijand te gemoet! —
Schoon honderd assegaaien blinken,
Hij telt niet.... voelt zijn moed niet zinken....
Twee vallen door zijn doodend lood;
Een derde geeft zijn mes den dood.
Thans vecht de knaap met leeuwenmoed!
Al drinkt de assegaai zijn bloed, —
Het stuit hem niet.... al valt hij neer, —
Het deert hem niet.... hij staat weer op
Bedekt met wonden, half gekerfd....
Zinkt naast zijn vader neer.... en sterft!

Het nakroost van den Hugenoot
Koos ballingschap, zelfs marteldood,
Als 't gold de *vrijheid van geweten!*
Maar *liefde* die zijn leven geeft,
Die sterft voor wat men dierbaarst heeft,
Is 't beeld dat nimmer wordt vergeten!
Volmaakte Liefde stierf aan 't Kruis!
Een *sprank* daarvan bezat Dirk Uijs.

DE ZEE.

I.

Nauw was op d' eersten dag het eerste scheppingswoord
Voor de aarde: „Daar zij licht!" uit 's Eeuwgen mond gehoord,
Of de eerste morgenstraal rees plechtig aan de kimmen,
De nevlen scheurend, die het aardrijk op deed klimmen.
Een bajert zag die dag: koud, somber, schijnbaar dood,
Maar levenskiem bij kiem verbergend in zijn schoot.
Reeds had, in vroeger tijd, Gods Geest, de watren broedend,
En met zijn eeuwge kracht den woesten chaos voedend,
Het voorbereidend werk ter vruchtbaarheid volbracht,
Dat zwijgend uitzag naar het wijken van den nacht.
Eén groote woestenij van zware, zwarte golven
Hield, als een kleed gestrekt, den barren grond bedolven,
Die sidderde onder 't wicht, den ongemeten last
Der baren, eeuwenlang als bergen opgetast....
Maar de avond daalde, zwart en somber als tevoren,
Toch.... profetie dat weêr een nieuwe dag zou gloren!

Hij kwam! Daar klonk opnieuw 't bevelwoord over de aard:
„De watren scheiden zich!" Met statelijken vaart
Hief 't kleiner deel zich op en zweefde naar den hoogen,
In wolken saamgeperst, tot vedren omgebogen,
In 't luchtruim drijvend, of als reuzig koepeldak
De zoldring welvend van des aardrijks oppervlak,
Dat nog begraven lag in de ongetemde watren
Des éenen oceaans. Maar hoor! wat woedend klatren,
Wat brullend bruisen, rollend dondren, slag op slag,
Vervangt de stilte van den eersten scheppingsdag!
De zeeën zwijgen niet, nog roerloos als tevoren:
Neen, de atmospheer ontstond, de winden zijn geboren,
En spelen kabblend met het spiegelvlak van 't meir;
Of stormen dreigend op de zilte baren neêr,
En doen ze buldrend naar de ontsnapte wolken klimmen....
Tot nogmaals 't licht verzinkt aan de onbegrensde kimmen.

En als weêr 't morgenlicht de wordende aarde groet,
Komt andermaal 't gebod des Scheppers tot den vloed:
„Stroom samen op één hoop! Geef plaats en ruimte aan 't droge!"
Daar tilt zich worstlend het gebergte naar den hooge,
De steenen scheuren en de bodem splijt in twee,

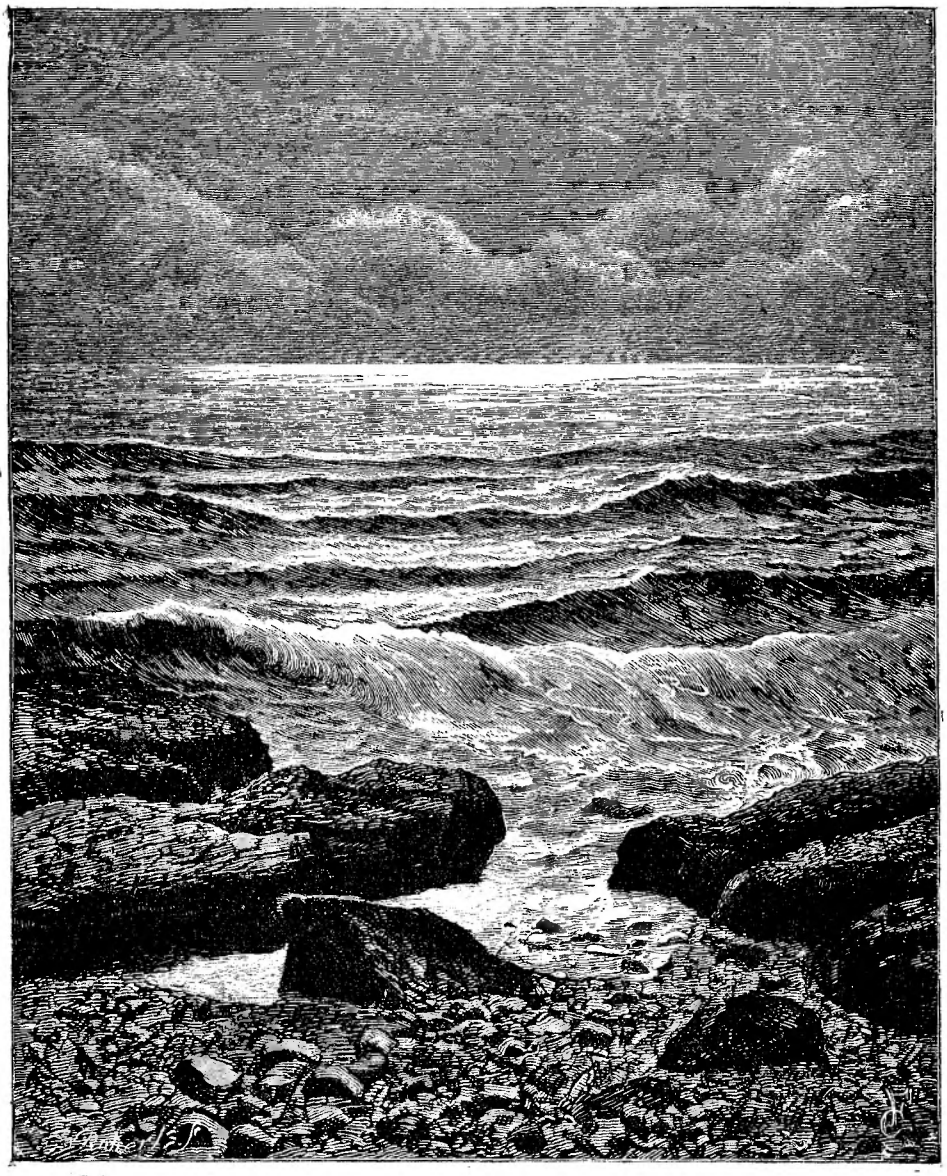

Een gapende afgrond vormt de bedding voor de zee.
De watren haasten zich, het vasteland ontruimend,
En storten naar omlaag, in blinde woede schuimend,
Te bersten stootend op 't onwrikbaar rotsgevaart,
Dat als een ijzren muur langs d' oever staat geschaard.
Ze spatten kokend op, in duizend bochten wringend,
En tuimlen op elkaêr, zich naar de diepte dringend,
En graven zich een bed in de ongevormde slib,
Slechts hier en daar getergd door zandbank, rif of klip....
En God bezag het werk van zooveel barensweeën,
En noemde 't droge: *de aard*, de watermassa's: *zeeën*.

Welkom, zoute, stoute golven!
Welkom, plassende oceaan!
Glinstrend kunststuk, dat de grootheid
Uitroept van Gods wonderdaên!
Tweelingbroeder van de wolken!
Eerstgeboorne der natuur!
Baspartij in 't lied der schepping!
Vloeibre spiegel van 't azuur!
Thans nog wentelen uw baren,
Van de winden voortgestuwd,
Droomrig door den grijzen nevel,
Die de zonnestralen schuwt;
Thans nog sterft uw scheemrig tintlen
In den zwarten vierden nacht.
Straks begint uw pracht, uw glorie,
Als opnieuw de morgen lacht.
Zie, daar rijst een heldre lichtstreep,

Waar de duisternis voor vlood,
En omgiet de luchte wolkjes
Met een krans van rozerood!
Nu niet meer die stomme worstling
Tusschen 't deinzend licht en 't grauw:
Duizend stralen stoeien vroolijk
Met het jeugdig hemelsblauw.
Purpren pluimen, vuurge vedren
Wuiven vriendlijk van den trans
't Welkom aan de ontwakende aarde,
Die zich baadt in gouden glans.
Statig stijgt de dagvorstinne,
Spiegling van Gods aangezicht,
De eeuwen oude, de eeuwig jonge,
Bron van leven, vreugde en licht!
Zeven kleuren smelten samen
Tot één zachten gulden gloed,
Die de speelsche golfjes tintlen
En als paarlen blinken doet.
't Zuiderwindje kust het meirvlak,
Dat ontelbre kuifjes plooit,
Tot het één tapijt gelijk is,
Met juweelen overstrooid.
't Water schittert, flikkert, vonkelt,
In den vollen zonneschijn,
Of 't kristal het groen woû sieren
Met een bruidskleed van satijn.
Nu, ter middaghoogte rijzend,
Straalt de vuurbol over 't meir,
Lichtend, blinkend, warmend, koestrend,
Heel zijn schat van vonken neêr.
Onder die omhelzing zwijmend,

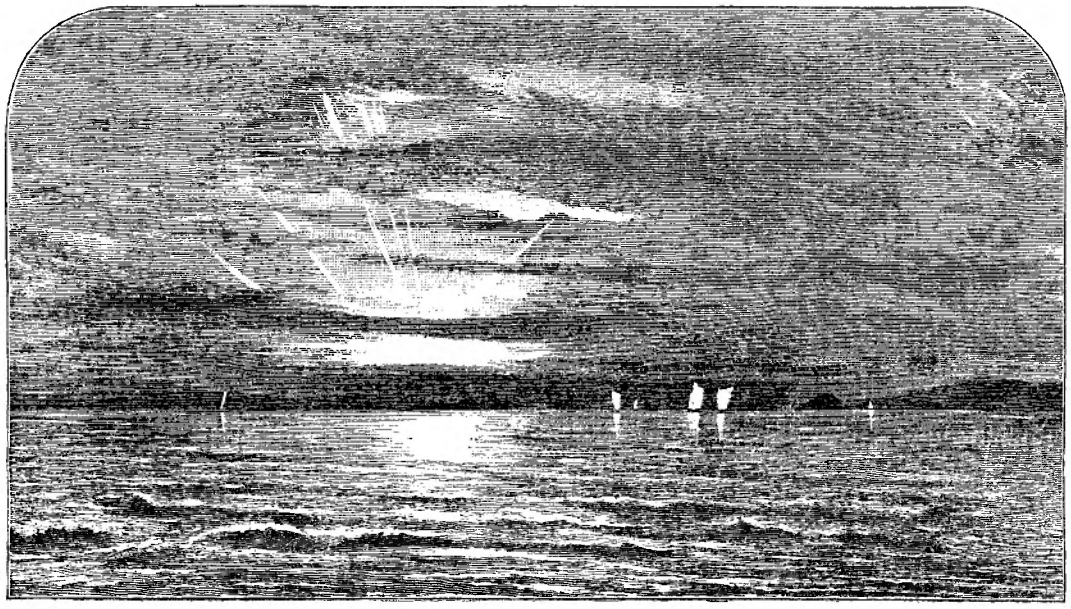

Zendt de zee haar cijns, haar groet,
Warme dampen, vochte nevlen
Heur beschermer in 't gemoet.
Ginds in 't luchtruim opgebonden
En tot wolken saamvergaard,
Dalen ze in millioenen drupplen
Neder op de dorstende aard.
Frischheid gevend, leven schenkend,
Deelen ze al hun gaven meê,
Paradijs en heide drenkend
Uit den overvloed der zee!

Maar de feestdag spoedt ten einde,
Die der aarde was bereid.
Nieuwe wondren van Gods almacht
Toonen nieuwe majesteit!
Zie, wat mengeling van kleuren,
Scherper nog dan de ochtendstond,
Die de zon penseelt en uitstort
Aan den wester horizont!
Kwijnend lila, zacht oranje,
Violet en donker geel,
Karmozijn en vloeiend purper,
Groenend blauw en gloeiend keel!
Dankbaar voor haar lichttresoren,
Spreidt de zee het rustbed zacht,
Waar de zon een nieuwen morgen
Tot vernieuwde weldaên wacht.
Dan.... een andre bron van vreugde
Is voor de aarde opgegaan:
Aan den donkerblauwen hemel
Prijkt de smetloos reine maan.
Als een nachtelijke luchter
Hangt ze aan 's werelds koepeldak,

15 Maart 1887.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's *f* 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen, enz., franco in te zenden: „Aan de Redactie van „Excelsior", bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

DE HAGEPREDIKER VAN ALKMAAR.

DOOR

E. GERDES.

III.

De beide vrienden hadden elkander veel te vertellen. Jan Arendsz., die met Reinier Kant gesproken had, wist aan Gabriël veel te verhalen van de kloekmoedigheid van dezen Amsterdamschen burger. Reinier Kant had daags te voren te elf ure voor den middag in de Warmoesstraat, waar destijds door de kooplieden beurs werd gehouden, het gerucht laten verbreiden: „Op morgen ten tien ure zal men, buiten Haarlem, te Overveen prediken."

„Gij begrijpt wel," zeide Jan Arendsz., „dat de Burgemeesters dit zochten te verhinderen, en om nu het volk in verwarring te brengen, lieten zij uitstrooien, dat Reinier Kant „des anderen daeghs, ter selver uure op den heiligen weg aan den Overtoom zou prediken."

„'t Was slim van de Overheid bedacht," meende Gabriël, „en heeft het gevolgen gehad?"

„Zeker, maar niet gunstig voor de Burgemeesters. Zoodra Reinier Kant dit gerucht vernam en wel begreep van welke zijde dit uitging, begaf hij zich terstond met Reael tot de Burgemeesters en verlangde te weten wie deze leugens had uitgestrooid, en toen de Burgemeesters hierop een ontwijkend antwoord gaven, verweet hij hun in toorn, „dat sy selfs de luyden waren, die sulk een gerucht lieten loopen." „Maar," vervolgde hij: „hoewel gij luiden door dit middel de predikatie buiten Haerlem zoekt te verhinderen, soo is 't niet moogelijk. Want dat werk des Heeren sal voortgangh hebben, ende al de Duivelen sullen 't niet weeren, noch eenigszins door hunne loogenachtige werktuigen beletten. Men sal tot Overveen prediken, en wij verhoopen 't ook in weinig dagen buiten Amsterdam te doen. Want het volk is vierig en verstaat het bedrogh van den paus en de leere des Antichrist. Ende sijn te deser uure al de schuiten en wagenen, die bij der stadt waren, vol volks naer Haerlem vertrokken, om des Heeren Woordt op morgen te hooren en wij gaen ook terstond derwaarts."

„Dat was kloeke taal," zeide Gabriel. „Hebben de Burgemeesters er zich tegen verzet?"

„Of zij het persoonlijk tegen de broeders Kant

en Reael gedaan hebben, weet ik niet, maar zij hebben terstond brieven aan de Wethouders van Haarlem gezonden, met vermaning om deze prediking krachtdadig te beletten."

„O!" riep Gabriël uit, „nu begrijp ik waarom er eergisteren avond zulk een beweging was te Haarlem! Gij weet, ik had mij derwaarts begeven en mijn intrek genomen bij onzen broeder IJsbrant Staeszoon die mij, als altijd, even hartelijk ontving. Hij is een moedig, geloovig man en zijne vrouw een recht liefhebbende huismoeder. Terwijl wij nu eergisteren avond in de kamer zaten en met elkander spraken over den weg des Heeren, hoorden wij — het was ongeveer negen ure — het luiden der klok. Vrouw Staesz. schrikte, want dergelijk luiden op zulk een laat uur heeft iets bijzonders te beteekenen. Staesz. stelde haar gerust en begaf zich naar buiten en vervolgens naar de Groote Markt, waar hij vernam, dat de vroedschap door dit luiden was bijeengeroepen, om met de Burgemeesters te beraadslagen over eenige brieven, die daar straks waren aangekomen."

„Dat zullen de brieven geweest zijn, waarvan de broeders Kant en Reael spraken," zeide Jan Arendsz.

„Ongetwijfeld," hernam Gabriël. „Toen Staesz. terugkwam verheelde hij mij niet dat er gevaar voor mij was, zoo de Overheid wist, dat ik mij hier in de stad ophield. Er waren hier wel vele vrienden, die goed en bloed over hadden voor de leer der Hervorming, maar er was ook eene macht van vijanden, die met de Burgemeesters ons gaarne zouden verbrand hebben, zoo ze ons konden vangen. Buiten het grondgebied van Haarlem, meende Staesz., was ik veilig, en op Overveen, waarvan Graaf van Brederode het rechtsgebied had, zou niemand het wagen de hand tegen mij uit te steken, maar in Haarlem vertrouwde hij het niet. „Ik raad u aan," zeide hij, „u verborgen te houden." Ik zag er de noodzakelijkheid van in en liet mij door mijn trouwen gastheer op zolder brengen, waar ik een tamelijk bangen en harden nacht heb doorgebracht onder een hoop spaanders.... Maar dat was niets. Ik heb mij al menigmaal met zulk een bed moeten behelpen."

„En is er huiszoeking gedaan?" vroeg Jan Arendsz.

„Gelukkig niet," was het antwoord. „Den volgenden morgen, bij het krieken van den dag, bezorgde mij mijn gastheer, die, zooals gij weet, een scheepstimmerwerf heeft aan het Spaarne, een arbeiderspak, belaadde een schuit met hout, en mij aan het roer plaatsende, bracht hij 't vaartuig door het Spaarne heen tot Berkenrode, waar hij mij afzette en ik vervolgens den weg door de duinen naar Overveen insloeg."

„Maar hebben de Burgemeesters geene pogingen gedaan om uwe prediking te verhinderen?" vroeg Jan Arendsz.

„Zeker hebben zij dat. Zij lieten al de poorten der stad sluiten, tot groot verdriet van eene menigte Amsterdammers, die in Haarlem herberg genomen hadden, met het doel de prediking bij te wonen. Doch de vijand bereikte zijn doel niet. Nood maakt vindingrijk. Gedrongen door de begeerte naar het Woord van God lieten zich verscheidenen aan touwen, op de stadsmuren gehaakt, naar beneden glijden. Anderen zwommen door de grachten, en weder anderen sprongen in de schuiten, die hun van bevriende zijde werden verstrekt. De schutters hielden de wacht aan de poort, maar telkens als zij deze moesten openen voor de melksters, die van 't land kwamen, drong er tegelijk een groote schare doorheen. De Overheid zag nu wel, dat alle tegenstand nutteloos was en liet te elf uur de poorten openen. Honderden stroomden naar Overveen, waar 't meeste volk den nacht op 't veld en in de bosschen had doorgebracht."

„Hoe begeerig is toch ons volk naar de waarheid!" riep Jan Arendsz. uit. „Ach, dat de Heer toch de oogen onzer Overheid opende, opdat zij niet langer den loop des Evangelies stuite!"

„Laat ons dankbaar zijn voor 'tgeen er reeds is geschied," zeide Gabriël. „Een sterke stad wordt niet zonder strijd gewonnen. Wij zullen de zege behalen, al is het ook, dat het ons bloed zal kosten. Trouwens, een goed krijgsknecht van Jezus Christus moet verdrukkingen lijden. Laat mij u echter zeggen, dat ik des Heeren nabijheid zeer ondervond. Hij ondersteunde mij, en te midden van de groote schare mocht ik de blijde boodschap verkondigen uit Efeze 2 : 8—10: „Want uit genade zijt gij zalig geworden door het geloof, en dat niet uit u, enz." Vier uren achtereen sprak ik, en wanneer ik soms vermoeid was, liet ik een psalm zingen, die heerlijk klonk te midden van het hooge geboomte."

Thans was het de beurt aan Jan Arendsz., om hem mededeeling te doen van zijne prediking te Alkmaar, waarvan wij u reeds een en ander hebben verhaald.

Intusschen had de wagen Bloemendaal bereikt. Van alle zijwegen en boschpaden, zuidwaarts van Haarlem, westwaarts van Zandvoort, oostwaarts van Sparendam en noordwaarts van Schooten, Zandpoort en al de omliggende streken, stroomde het volk in de richting naar Overveen. Eerbiedig werden onze drie vrienden begroet door allen, die langs den weg gingen, en waar hier en daar een bekende werd aangetroffen, moest de wagen stilhouden, om gelegenheid te geven tot een handdruk.

Den volgenden dag predikte Jan Arendsz. voor een groote schare over eenige woorden uit den 118den Psalm, en dat het volk begeerte had naar

zulke hagepreken en niet vermoeid werd ze aan te hooren, blijkt uit het feit, 'tgeen later voor commissarissen van het hof bevestigd werd, dat Jan Arendsz. drie uren achtereen sprak en er meer dan duizend lieden van verre moesten blijven staan, omdat zij niet tot de schare, die den spreker omgaf, konden doordringen. Nochtans ging niemand heen, en slechts hier en daar zag men eenige der achterste hoorders hunne plaatsen afstaan, om anderen gelegenheid te geven ook iets van deze hagepreek te hooren.

Wanneer ons een dergelijk tooneel uit den strijd onzer vaderen tegen de geweldhebbers dier eeuw, waarin zij leefden, voor den geest gebracht wordt, dan behooren zich velen te schamen, die niet eens de moeite nemen om eene straat ver te loopen van hun huis naar de kerk, om Gods Woord te hooren; die bang zijn voor een droppel regen of tegen koude en warmte opzien. Vanwaar die flauwheid bij zoovelen? Is het omdat zij den strijd ontduiken willen, die het deel is van hen, welke zich getrouw voegen naar des Heeren Woord? O, laat ons vreezen dat bij hen het licht duisternis wordt. Het volk van 1566 heeft getoond het Woord van God lief te hebben; het heeft er honger en dorst, koude en hitte om verduurd; het begaf zich ten hagepreek, wel wetende dat de vijand op hen loerde en dat gevangenis en marteling hen wachtte, — maar het heeft zich niet laten terughouden, ook dan niet, toen de gruwelijke vervolging van alle zijden uitbrak, en Alva met zijne Spaansche bloedhonden, met zijne inquisiteurs en scherprechters, met zijn bloedraad en plakkaten hen benauwde. Duizenden werden als schapen geslacht, maar duizenden stonden weder op, die èn met het zwaard des Geestes èn met het wapen der verdediging hunner rechten, den dwingeland tegenstonden en als weleer David den reus Goliath versloegen. Ons volk heeft overwonnen, toen het streed voor de eer des Heeren en voor de vrijheid van geweten. Hoe gering en onwaardig ook de werktuigen waren, waarvan zich de Almachtige bediende, het heeft Hem toch behaagd Nederland door hen te verlossen van de Spaansche dwingelandij, en door getrouwe dienstknechten als Jan Arendsz. het licht op den kandelaar doen plaatsen, waarvan wij, kinderen der Hervorming, nog heden ten dage den zegen genieten.

Wij moeten ons overigens van zulk een hagepreek een goede voorstelling maken. Velen denken, dat hagepreek zooveel beteekent als een preek, die achter een haag of heg, of in de nabijheid daarvan gehouden werd. Maar dit is niet zoo. Haag beteekent hier eenvoudig iets afgeslotens, dat niet in 't openbaar is. Hagepreek is dus eigenlijk eene niet publieke prediking, 'tgeen wel vreemd klinkt, daar wij toch duizenden in de open lucht bij elkander zien, om een preek te hooren. Maar oorspronkelijk werd dit woord gebruikt, toen de Gereformeerden, de Hugenoten en andere belijders hunne geheime bijeenkomsten hielden in huizen en schuren. Daar kwamen zij, als afgesloten van de wereld, bijeen. Later, toen de prediking der belijders in de bosschen plaatsvond, behield men dezen naam, zelfs toen deze in het open veld, ver van huizen, bosschen, hagen of heggen, geschiedde. Het volk was nu eenmaal met dezen naam vertrouwd en ieder wist het toenmaals wat deze beteekende.

In het eerst werden deze hagepreken ongewapend bezocht, maar gedwongen door den nood der zelfverdediging gingen velen er later toe over, om gewapend zulk eene prediking bij te wonen. Men heeft het den hageprediker Jan Arendsz. tot een verwijt gemaakt, dat hij zich omringd zag van eene schare van gewapende hoorders, maar hij heeft meermalen betuigd, dat hij èn in particuliere gesprekken èn in de prediking het dragen van wapens verboden of althans afgeraden heeft. „Ik betuig met Paulus," aldus verantwoordde hij zich menigmaal, „dat de wapenen van onzen krijg niet vleeschelijk zijn, maar krachtig door God, tot nederwerping der sterkten. Wij dragen het zwaard des Geestes, hetwelk is Gods Woord."

In weerwil hiervan bleef het volk zich wapenen, en het kwam ook nu en dan wel eens tot eene botsing met de dienaren der overheid, die zulk eene hageprediking met geweld wilden uiteenjagen. Om elken onverhoedschen aanval te verhoeden, werden de wagens en karren, waarin men gekomen was, rondom de zoogenaamde legerplaats gesteld, en waren er wachters uitgezet, van rapier, pistolen en zinkroer voorzien, die elken aanval wilden afweren. Van zulk eene gelegenheid maakten ook de boekverkoopers gebruik, die de geschriften van Calvijn, Luther, Cooltuin en anderen onder het volk brachten, terwijl er aan de uitgangen mannen stonden, die sommige voorbijgangers dringend uitnoodigden de prediking aan te hooren. Gewoonlijk stond de hageprediker op een wagen, ook wel op een stellaadje, omringd door vrouwen, wier mannen of broeders achter haar stonden, om haar in tijd van nood te beschermen. Na de prediking ging de schare uiteen, maar nog lang en van verre weerklonk een aangeheven psalm door de bosschen en langs de velden, ten bewijze van de waarheid der spreuk: Uit den overvloed des harten spreekt de mond. Het volk, gesterkt met geestelijke spijze, kon thans krachtige daden doen. De dag van 's Heeren heirkracht in deze landen was aangebroken, en al kwamen er ook spoedig donkere wolken opzetten, die een tijdlang het licht bedreigden, het licht zelf ging niet onder. God zelf schonk de overwinning.

„NIET DEZE, MAAR BARABBAS!"

De laatste vier en twintig uren van het leven onzes Heeren op aarde zijn zoo overstelpend vol van gewichtige en groote tooneelen, dat men verlegen staat bij de keuze van een onderwerp, om daarbij zijne aandacht te bepalen. Hoeveel moet er in de ziel onzes Heilands hebben omgegaan bij zooveel aangrijpends! De instelling des heiligen Avondmaals; de heerlijke gesprekken aan den disch en onder de laatste wandeling, die de Heere op vrije voeten met zijne jongeren maakte; de ontzettende zielestrijd in Gethsemané; de gevangenneming; de heenleiding naar Annas, naar Kajafas, naar Pilatus, naar Herodes, terug naar Pilatus; onder dat alles de verlating door zijne discipelen, de verloochening door Petrus, al de schandelijke en onteerende mishandelingen en bespottingen! — waarlijk, „een bloot creatuur *kon* den last des toorn Gods tegen de zonde niet dragen."

Eindelijk tusschen zeven en acht ure van den Vrijdagmorgen moest de stadhouder vonnis spreken, òf den gevangene op vrije voeten laten. Reeds meermalen had Pilatus den Heere Jezus verhoord, maar steeds op verkeerde, onrechtvaardige wijze. In het diepst zijner ziel was hij overtuigd van de vlekkelooze onschuld van den aangeklaagde. Allerlei had hij beproefd, om naar het recht van die onschuld te handelen. Maar vergeefs.

En geen wonder! Het recht is onkreukbaar. Doe er ook het geringste aan te kort en het wordt onrecht. Niemand meer dan Pilatus hielp er aan om Jezus het gruwelijkste onrecht aan te doen. Reeds dit ware genoeg geweest om Hem onmiddellijk vrij te laten, indien de rechter een rechtschapen man ware geweest, dat geen bepaalde beschuldiging werd ingebracht. Er werd veel geschreeuw tegen Jezus aangeheven, maar een ware beschuldiging kan altijd in weinige scherpbelijnde bewoordingen bestaan. Is er veel omhaal bij noodig, is er iets duisters in de beschuldiging, wees dan overtuigd dat ze *onwaar* is; dat de getuigenis partijdig, indien niet valsch is.

De Farizeën en overpriesters wisten ook wel dat ze veel beter hun doel bereikten door zijdelings den stadhouder te doen gevoelen, dat er wel terdege aanleiding bestond om *hem* aan te klagen bij *zijn* souverein. Pilatus kon van harte instemmen, om voor hem zeer gegronde redenen, met het woord van Kajafas: „Het is beter dat één mensch sterve!"

Bijna staat hij gereed om den Heilige aan de begeerte zijner vijanden over te leveren; — daar doet een uitroep te onpas zijn gedachte weer zwenken. „Hij heeft zichzelven Gods Zoon gemaakt." Nu neemt de stadhouder Jezus weder alleen, bevangen als hij is door bijgeloovige vrees. „Vanwaar zijt gij?" vraagt hij hem. Maar Jezus geeft op die vraag geen antwoord. Die vraag komt ook voor een rechter niet te pas. Er mag geen aanzien des persoons bij de rechtspraak zijn. „Wat hebt gij gedaan? was de eerste vraag geweest, en daarop was hij behoorlijk ingelicht. „Vanwaar zijt gij?" is geen vraag, die een antwoord toelaat. Het doet er niet toe vanwaar een beschuldigde is; de eenige vraag is of de beschuldiging waarheid bevat. Maar.... waarheid! Waarheid bestond voor Pilatus in 't geheel niet. „Wat is waarheid!"

Nog één redmiddel blijft den onrechtvaardigen rechter over, ten minste zoo meent hij. De gewoonte is dat het volk op het Paaschfeest een der gevangenen mag aanwijzen om losgelaten te worden. Welk een rechtspraak! De anarchie in top!

Pilatus weet nu een middeltje, heel slim en geslepen overlegd. Hij zal het volk laten kiezen tusschen twee gevangenen; dezen Jezus, die nooit anders dan overvloedig welgedaan heeft, die eigenlijk alleen door de overpriesters werd overgeleverd, en een zekeren gewetenloozen schurk, Barabbas, een moordenaar, tijdens een oproer met de wapens in de hand gegrepen, reeds tot den kruisdood veroordeeld, een schandvlek der maatschappij wiens leven niemand zal willen redden, met wiens invrijheidstelling de veiligheid van al de anderen gevaar loopt. Die keuze is niet twijfelachtig. Zóo zal Jezus vrijkomen!

„Wie van de twee wilt gij dat ik u zal loslaten?"

„Niet Jezus maar Barabbas!" zoo klinkt het hem als een donderslag in de ooren.

Natuurlijk! Begin maar even aan het recht te tornen en ge zult ondervinden dat Satan u tot grenzelooze onrechtvaardigheid meesleurt. Reken maar op den steun des volks, en vóor ge het weet zijt ge de slaaf der hel.

Maar daar is een verschrikkelijker en veel vernederender les uit dezen eisch des volks te leeren. Niet de boeven schreeuwden om de vrijheid van hun makker; de overpriesters en Farizeën raadden het volk om Barabbas te kiezen. De deftige burgers, de hooggeplaatsten in kerk en staat, de godsdienstigen in eigen oog gaven den doorslag bij deze satanische keuze.

„Zoo is de mensch!" zegt men. Maar wij allen zijn *menschen. Zoo zijn wij!* Wij allen kiezen — maar meestal in veel fijner vormen, onder veel bedriegelijker leuzen, Barabbas voor Jezus. Barabbas staat ons nader — Barabbas leeft van nature een krachtig leven in ons aller hart. Jesus is ons vreemd. Door Barabbas over te leveren verloochenen wij onszelven; door hem te kiezen pleiten wij onszelven vrij. Gaat Jezus vrij uit, dan staat het kruis gereed

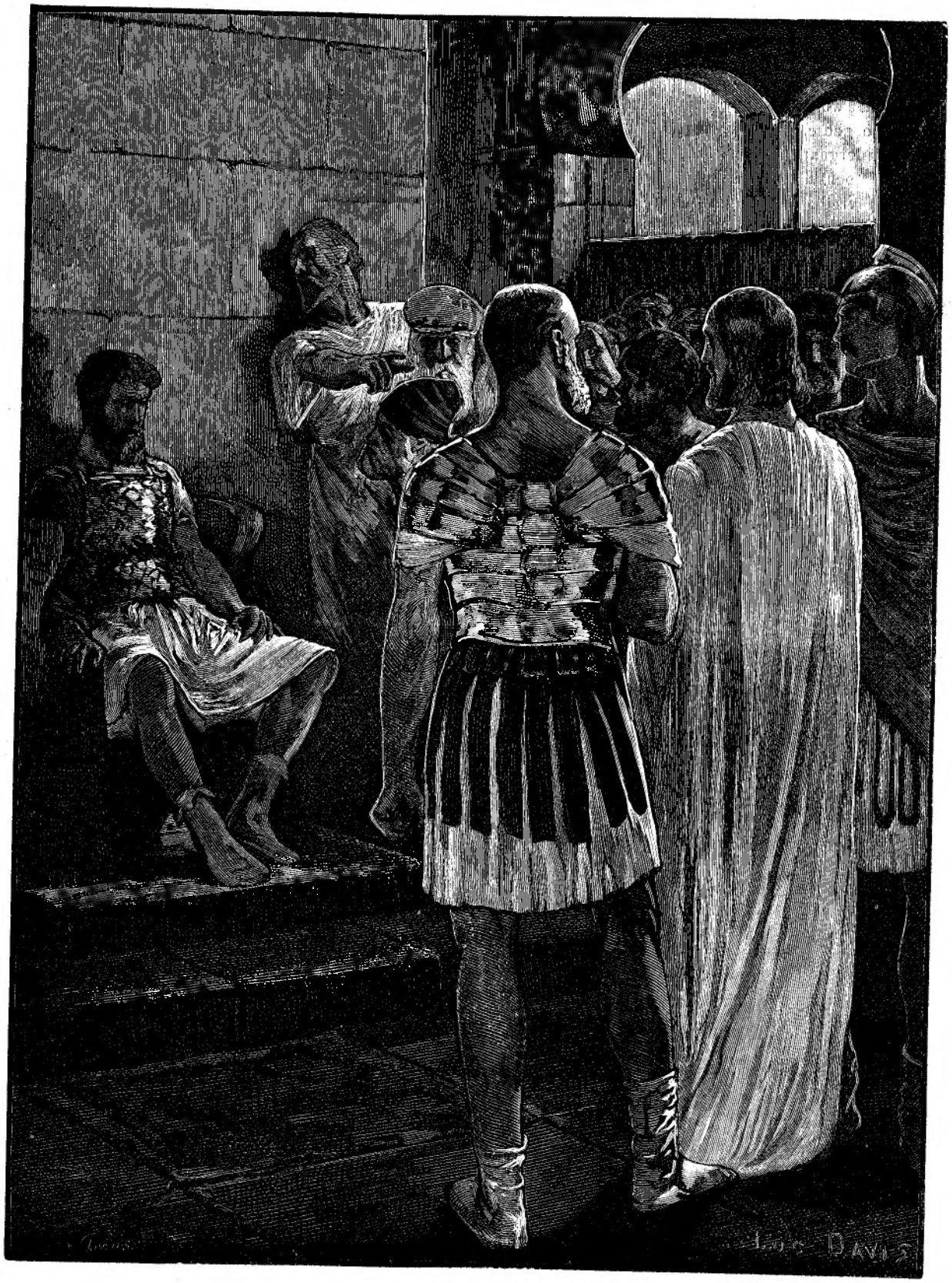

„NIET JEZUS, MAAR BARABBAS!"

voor Barabbas. Maar ook omgekeerd. Nooit en nergens kunnen beiden tegelijk blijven leven.

Voor louter Barabassen is de heilige Zone Gods in den dood gegaan. Die keuze besliste beider lot. Barabbas wordt vrijgelaten op het oogenblik dat Jesus de geeseling als voorbereiding voor den vloekdood ondergaat. In die keuze spiegelde zich geheel het borgtochtelijke van Jezus lijden af. „De straf die ons den vrede aanbrengt, was op Hem en door zijne striemen is ons genezing geworden."

Dat is wel de beste vrucht voor een iegelijk onzer, van de overpeinzing dezer gruwzame keuze, dat God ons doe zien en gevoelen: „*Gij* zijt Barabbas." Wie dat waarlijk gevoelt, wordt door Gods Geest er toe geleid om aan den voet van het kruis in het heilig bloed van Jezus verzoening te zoeken en dien ouden mensch Barabbas te kruisigen. Dan is er met den in onze plaats gestorven Heiland eene opstanding ten eeuwigen leven. W.

EEN TWEEDE AGENT.

Die lezers, die getrouw *de Jongelingsbode* lezen, zullen zich wel eens verwonderd hebben over de rubriek „Mededeelingen van onzen agent." Die mededeelingen hebben een zekere eentonigheid, die inderdaad meer of minder treffend is: heden was ik hier, om morgen ginds te zijn en overmorgen weer elders op te treden, en dat altijd en altijd maar door voor de Jongelingsvereenigingen. De Nederlandsche Jongelingswereld werd van Noord naar Zuid en van Oost naar West doorreisd, en door storm en sneeuwjacht, nu eens druipend van den regen — en dan van de zweetdruppelen, werd immer onvermoeid, de heer van Dis, de agent van het Nederlandsch Jongelingsverbond, in schier alle plaatsen van ons vaderland aanschouwd.

Meermalen werd de behoefte aan een tweeden agent uitgesproken, voor één man, al was hij dan ook zoo ijverig als de heer van Dis, was het werk te veel.

En daarom was het met blijdschap dat we dezer dagen uit *de Bode* vernamen, dat het verbondsbestuur als tweeden agent had aangesteld de heer M. J. Monfrooy, in den lande op Christelijk gebied waarlijk geen onbekende; een tijding die zeker het meest den heer van Dis met blijdschap heeft vervuld, daar nu de waarborgen vermeerderd zijn, dat meer voldoende de belangen der vereenigingen en des Verbonds zullen worden behartigd; en hoe beter 't werk kan worden verricht, hoe liever alle ware vrienden onzer vereenigingen het hebben.

Zij het den heer Monfrooy gegeven, de hem thans op de schouders gelegde taak blijmoedig af te werken, en ondervinde hij daartoe de onmisbare kracht van Boven.

De Jongelingsvereeniging te Vlaardingen: „Liefde en Vrede" is na den strijd, die daar heeft geheerscht en die ook door ons is aangestipt, weder opgericht.

Ook van Leiderdorp werd de stichting eener nieuwe Jongelingsvereeniging gemeld, die onmiddellijk in zeer bloeienden toestand verkeert, naar 't bericht luidt. Het oprichten van vereenigingen is altijd een goed teeken, en we verblijden ons er over, daar we er in zien, dat de stille oppervlakte der jongelingswereld eens weder door een frisschen wind wordt bewogen.

OUDE PSALMBERIJMING.

Vóor eenigen tijd gaven we een lied van Marnix. Hieronder volgt een gedeelte der berijming van Psalm 36 door D. Rz. Camphuijsen, een onzer vaderlandsche dichters, die in 1586 geboren werd en den 9den Juli 1627 ontsliep.

Wat zijt gij, Heere! groot en goed!
Hoe diep verdenkt zich ons gemoed
In uwe Godlijkheden!
Uw' goedheid, die de starren naakt,
Uw' waarheid, die de wolken raakt,
Is boven menschen reden.
Uw' trouwe, die nooit af en laat,
Maar als de vaste bergen staat;
Uw' wijsheid, niet te gronden,
Zijn aller dingen stuur en stut,
Den menschen en ook 't vee ten nut,
Elk op zijn' maat en stonden.

O! allersmakelijkste smaak
Van 't onuitsprekelijk vermaak,
Door uwe hand geschonken,
Wanneer het menschelijk gemoed
Met hemelvreugde wordt doorvoedt,
En in uw weelde dronken.
Zij proeven met der zielen mond,
In hunnen allerdiepsten grond,
Uws mildheids rijke vruchten.
't Is enkel zoet, wat hen bestroomt;
Al zaligheid, wat van U koomt;
Hun hart zwemt in genuchten.

Dat in Uw' tegenwoordigheid
De schat der hoogste wellust leidt, [1])
Kan ons vernuft beraken. [2])
Hoe nader men den oorsprong is,
Hoe liefelijker lafenis
Een dorstig hart zal smaken.
Is d' uitvloed, die de mensch hier heeft,
Terwijl m' in 't onvolmaakte leeft,
Zoo lustrijk in 't bestromen;
Hoe onuitspreeklijk zoet is dan
De bronäar zelv', waaruit en van
Al wat er is, moet komen.

ANTWOORDEN.

(Zie »Vragenbus" nr. van 1 Januari.)

1. Diakonessen kende de oudste Christelijke gemeente, blijkens hetgeen we in het Nieuwe Testament lezen. Het woord beteekent *dienares*. Zij deden onder de vrouwen wat de diakenen voor de mannen verrichtten, vooral wat het verplegen van zieken betreft. Van een afzonderlijk samenwonen van zulke diakonessen, een soort van wijding, een afzonderlijke kleederdracht, gelijk bij de diakonessen onzer dagen veelal wordt gevonden, meldt de Schrift niets. En bij zeer groote achting voor het werk der liefde dezer vrouwen ook in onze dagen — waarvoor God hen zegene! — blijven we al deze bijkomstige zaken, die „smaken naar" en leiden tot Rome, ten zeerste betreuren.

2. Den tekst in Joh. 3 : 8 overeen te brengen „met de jongste onderzoekingen en waarnemingen op dat gebied" — dat der natuurkunde — is niet noodig, om de zeer eenvoudige reden, dat hij er niet tegen strijdt.

Welke wind er woei wisten de Joden zoo goed als wij. Van Noorden- en van Zuidenwind enz. spreekt de Schrift herhaaldelijk. De Heer bedoelt dus niet, dat Nicodemus niet wist b.v. dat de wind van 't Oosten naar 't Westen ging. Maar zij wisten zoo min als wij de plaats aan te geven waar de wind ontstaat, en ook niet de juiste plek waar zijn werking eindigt. We weten van de natuurverschijnselen veel meer dan de oude volken, maar den wind volkomen naspeuren kunnen we niet.

Hierbij zij echter opgemerkt, dat men in den Bijbel niet moet zoeken wat hij niet bedoelt te geven, b.v. onderwijs in de natuur- of de sterrekunde. Gods Woord is de waarheid, maar het deelt de feiten mee in de taal en zegswijze der menschen. Het zou zot wezen uit Joz. 10 : 12 op te maken, dat de zon om de aarde wentelt, of uit Hand. 27 : 27 dat het land naar het schip toekwam, al staat er dat letterlijk. Wij zelf zeggen altijd: „De zon gaat op, het land komt dichterbij," en begrijpen dat dit slechts de uitdrukking is voor wat *het oog waarneemt* en niet van een bepaalde waarheid.

[1]) *beraken*, bevatten.
[2]) *leidt*, ligt.

UIT HET LEVEN.

Het masker van den duivel.

De vrome predikant Kämpfe in Maagdenburg, bekend door zijne voortreffelijke leerredenen en dappere strijdschriften tegen de Lichtvrienden, had eens over de verzoeking des duivels gepreekt. Een goudsmid in Maagdenburg zond hem den volgenden dag iemand, en liet hem spottend vragen, of hij de goedheid wilde hebben en hem zeggen hoe hij zijn masker moest inrichten, daar hij voornemens was den volgenden dag naar de maskerade te gaan en den duivel te spelen, en daar mijnheer de predikant, uit zijn laatste preek te oordeelen, den duivel zeer van nabij moest kennen, zoo kon hij nergens beter inlichting krijgen dan bij hem. Kämpfe liet hem zeggen: hij moest maar in 't geheel geen masker voor het gezicht nemen, maar heengaan zooals hij was, dan zou hij het best op den duivel gelijken.

Een maatstaf voor het gebed.

De beroemde Spurgeon legde eens een bezoek af bij een tamelijk vermogend man, die als Christen bekend stond, en vroeg hem om een gave voor een der vele nuttige inrichtingen, die onder Gods zegen door Spurgeon tot stand kwamen.

De man verontschuldigde zich en zeide dat hij niets geven kon, maar voegde er bij: „Mijnheer, ik beloof u, ik zal elken dag de inrichting in mijne gebeden gedenken."

„Och," antwoordde Spurgeon, „dat behoeft niet. Wanneer uwe gebeden een cent waard waren, zoudt gij ze er niet voor opzenden. W.

Voor zondagsschoolonderwijzers e. a.

Vaak hoort men de vermaning om toch vooral bij het spreken tot de jeugd kinderlijk te zijn, en dat is zeker uitstekend. Doch het baat een lamme bitter weinig of zijn kruiwagen splinternieuw is; hij

komt er toch niet verder mee. Hoe legt men het aan om kinderlijk te spreken?

Voorbeelden geven het beste antwoord.

Op een haveloozen-school vertelde de juffrouw van de achtste der tien plagen van Egypte, en vroeg aan de kinderen van een jaar of zes:

„Hebt ge wel eens sprinkhanen gezien?"

„Ja, juffrouw!" riep een manneke en wees met beide handen, „zoo groot — met zulke kromme smoelen!"

Voor zulk een gehoor moet men een bijzondere taal spreken, niet plat, maar voor hen berekend, van hen ten deele afgeluisterd.

Een andermaal werd op een Zondagsschool een lied gezongen, waarin de hoop eens Christens op de toekomst o. a. wordt uitgedrukt in deze woorden:

„Nog slechts een weinig lijden,
Nog slechts een korte nacht."

„Wat beteekent dat: „een korte nacht"?" vroeg de onderwijzer aan een meisje.

Geen antwoord.

„Is het wat naars of wat goeds?"

„Wat naars," zei 't kind dadelijk.

„Zoo? Waarom!"

„Wel, dan moet iemand zoo vroeg op."

Bij onderzoek bleek, dat de vader van 't meisje bij den reinigingsdienst werkzaam was, en er vaak voor dag en dauw uit moest. „Een korte nacht" was dus in dat gezin de uitdrukking voor een der meest ongewenschte dingen, en 't kind vatte het natuurlijk zoo op.

Tracht door te dringen tot de gedachtenwereld uwer leerlingen. 't Is vreemd, dat dit juist jongen onderwijzers, die er 't naast aan staan, vaak het moeielijkst valt." H.

De reinste staatslieden

bezit ongetwijfeld de Amerikaansche Unie. Volgens de laatste officieele opgaaf hebben de heeren in deze zitting (240 dagen) in 't geheel 138550 handdoeken gebruikt, d. i. ruim twee per dag voor ieder lid! Het wasschen alleen der doeken kostte 1770 dollars. Hoeveel zeep zal daar niet verbruikt zijn! H.

Joden en Engelschen.

De strijd, over den Joodschen oorsprong des Engelschen volks, van welken we onlangs melding maakten, duurt nog altijd voort. Als een nieuw staaltje der zonderlinge bewijzen diene 't volgende, aan plaatsnamen ontleend:

Dover is slechts een andere naam voor Debir. Jos. 13 : 26. — *Edinburg* is de stad van Eden, wijl men er een paradijsachtig uitzicht heeft. — Eboracum (*York*) is de stad van Eber of Heber. — *Londen* is Lan-Dan: de woning van Dan. Het oude Londen werd dus (?) bewoond door de Danieten, waarvan misschien een deel naar Denemarken (of Dan-mark) ging. — *Dublin* is Dublan, d. i. een beer of wolf. Dit dier stelt Benjamin voor (Gen. 49 : 27). De Benjaminieten woonden dus in Dublin; denkelijk kwamen zij daar in den tijd van Jeremia, van wien men weet, dat hij naar Ierland is gekomen, een Iersche prinses huwde, en de wet meebracht, die nu begraven is in den berg Tara, d. i. natuurlijk Thora (de wet). Dat ook de Sidoniërs Engeland bereikt hebben, blijkt uit den naam Sydenham.

Men kan met evenveel recht beweren, dat Adam en Eva te Ede in Gelderland hebben gewoond; dat Israel naar het beloofde land gaande over Amsterdam reisde, wijl daar een „Jordaan" is, en dat David zijn paleis had in „Sions kameren" te Utrecht. H.

Op een bal, onlangs door den burgemeester van Sydney gegeven, werden er japonnen, die een *f* 120.000 kostten, door sommige dames gedragen! „En toch," zegt het blad, waaraan dit bericht ontleend is, „kwijnen de liefdadige en godsdienstige inrichtingen in Sydney, wegens gebrek aan ondersteuning."

Zou 't alleen te Sydney zoo wezen? H.

„Ik heb nooit vijf minuten in mijn leven doorgebracht," zegt de Amerikaan Jones, „met te trachten te bewijzen, dat er een hel is. Ik heb nog nooit vijftien seconden op den preekstoel doorgebracht, trachtende te bewijzen dat er een God is. Alleen een dwaas behoeft zulke bewijzen." H.

VRAGENBUS.

Hoe vormen Hand. 9 : 7, Hand. 22 : 9, en Hand. 26 : 14 één verhaal zonder eenige tegenstrijdigheid?

---

1 April 1887.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Nederlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Haagenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's *f* 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen, enz. franco in te zenden: „Aan de Redactie van „Excelsior", bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

DE VERRIJZENIS VAN JEZUS.

Halleluja! de Heer is God!
Hij is het eeuwig leven.
De groeve spleet op zijn gebod,
Zij moest Hem wedergeven.
De Heer was dood, nu leeft Hij weêr;
De dood heerscht over Hem niet meer.
Hij is het eeuwig leven!

Nu is die groote Davidsspruit
Met kracht Gods Zoon bewezen,
Met majesteit den grafkuil uit-
Den hemel ingerezen.
Die God is ons een hoog vertrek;
Hij trad den duivel op den nek;
Zal straks hem gansch verplettren.

Geen vleesch is voor den dood bestand,
Van koningen of slaven;
Hij maakte Faro's trots te schand,
Herodes ligt begraven.
Maar Jezus is in 't graf gegaan,
En uit het graf weer opgestaan;
Hij is de Vorst des levens.

Neemt nu een harp en zingt zijn eer,
De dood heeft uitgesproken;
Zijn pijlen dooden ons niet meer;
Hun spits is afgebroken.
Wie scheldt ons met verdoemenis?
't Is Christus, die gestorven is!
Nog meer — Hij is verrezen!

Bid aan, bid aan, gij Godsgeslacht!
Kom Hem uw offers plengen!
Hij heeft Gods werk voor ons volbracht,
En zal 't in ons volbrengen.
Doodsbanden knellen nog de leên,
Maar 't Hoofd brak door die banden heen,
En leeft reeds in den hemel.

Hoe lenigt die verrijzenis
De smart der slangebeten!
Zoekt, Broeders, nu wat boven is,
Waar Christus is gezeten!
Verhoogd is daar dat heerlijk Hoofd,
Opdat al wie in Hem gelooft,
Niet sterf, maar eeuwig leve!

O Jezus, die ons leven zijt,
Wij staren op uw wonden.
Voer Gij ons aan in allen strijd,
Met wereld, hel en zonden.
Waak op, o Geest, in ons gemoed,
En schoei met ijver onzen voet,
Op 't pad van uw geboden!

J. DE LIEFDE.

PAASCHMORGEN.

„De Heere is waarlijk opgestaan!"

„Ja, de Heere is opgestaan!"

Met deze jubelkreten begroeten de Russen elkander, wanneer ze elkaêr op den Paaschmorgen ontmoeten. En wel hebben alle Christenen het recht en overvloedig reden om de heerlijke gebeurtenis van Jezus opstanding elkander als den besten heilgroet toe te roepen. Zonder de

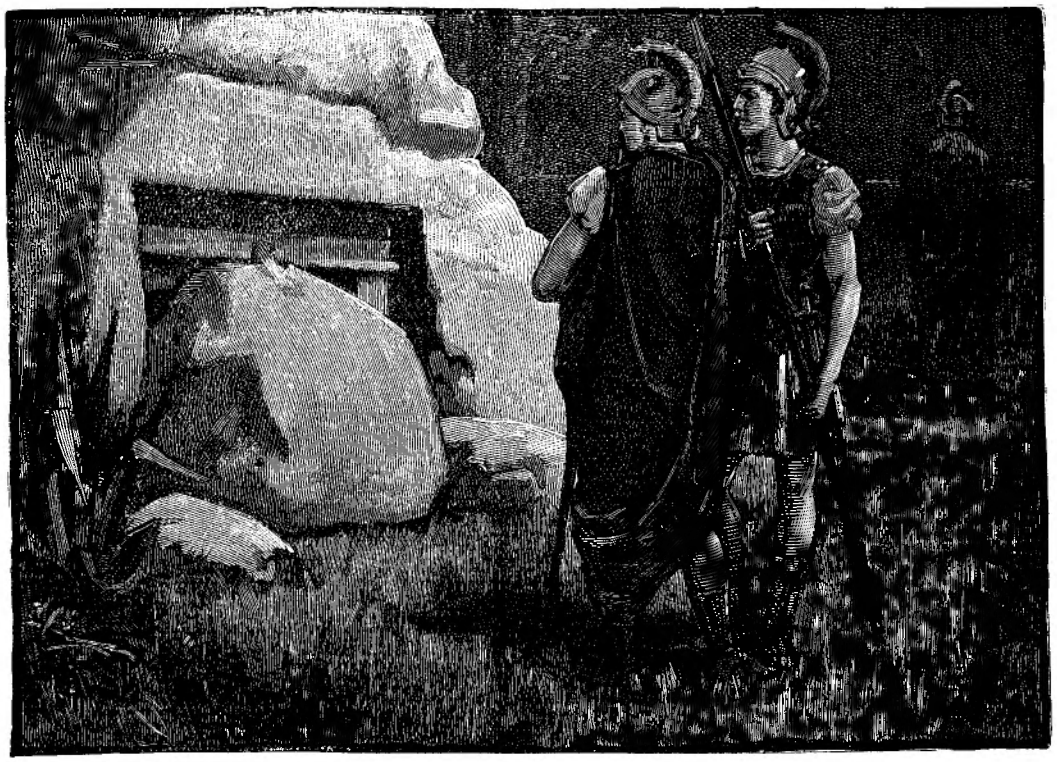

DE WACHTERS BIJ HET GRAF.

opstanding van Jezus Christus ware onze verlossing onvolkomen.

„Veel meer dan," zegt Paulus, „zijnde nu gerechtvaardigd door zijn bloed, zullen wij door Hem behouden worden van den toorn. Want indien wij, vijanden zijnde, met God verzoend zijn door den dood zijns Zoons, veel meer zullen wij, verzoend zijnde, behouden worden door zijn leven."

Opzettelijk gewagen we niet van de *„lichamelijke"* opstanding van Christus. Niet zelden dienen bijvoegelijke naamwoorden om gebrek aan geloof en overtuiging te kunnen verhelen. Ook in deze zij „uw woord ja ja, neen neen."

Eene opstanding, die *niet* lichamelijk is, bestaat niet. Dat lichaam, dat gegeeseld, gekruisigd, doorstoken is, dat in het graf werd gelegd, datzelfde lichaam verrees weer levend en verheerlijkt. Er is geen sprake van een „voortleven" onzes Heeren. „Hij is dood geweest, en ziet Hij is de levende tot in eeuwigheid."

Zoo ook en daarom, is er van ons geen sprake van voortleven of onsterfelijkheid. Na den zondeval is het denkbeeld onsterfelijkheid voor schepselen *heidensch* en niet meer. „Van den zaligen en alleen machtigen Heere, den Koning der koningen en Heere der heeren" wordt getuigd; „die *alleen* onsterfelijkheid heeft" (1 Tim. 6 : 16.). Wij allen zijn sterfelijk; en *dit* sterfelijke moet onsterfelijkheid *aandoen* (1 Cor. 15 : 53.). Ons *stof* moet opstaan, ons *lichaam* moet verrijzen, zullen we zalig zijn.

Dat onschatbaar voorrecht heeft Jezus ons geschonken door zijn verrijzenis. Hoe onbegrijpelijk het voor ons zij, welk een aanleiding tot spot-

ternij deze waarheid ook aan het ongeloof geve; het geloof juicht in deze „dwaasheid Gods, die sterker is dan de wijsheid der menschen," en verwacht „de opstanding *des vleesches.*"

De eerbare begraving van het stoffelijk overschot des menschen spreekt, hoewel meestal onbewust, deze verwachting uit. Zij verkondigt dat niet „alles uit" is met de scheiding van ziel en lichaam, maar dat het lichaam nog een andere bestemming heeft dan die, welke bij het sterven het naast voor de hand ligt: het tot stof wederkeeren. Naarmate de heugenis van Gods openbaring en de verwachting der opstanding verdwijnen voor den invloed van het heidendom, naar die mate verdwijnt ook de eerbied voor het doode lichaam des menschen. Van de eervolle begrafenis daalt hij tot de ruwe verbranding, om eindelijk op de laagste sport van kannibalisme terecht te komen. De lijkverbranding bij de Christelijke volken achten we dus niet een min of meer gelukte proeve van oplossing van een vraagstuk over de algemeene gezondheid, maar een hoogst bedenkelijk teeken van ongeloof en verachting van Gods Woord. De moderne lijkverbranding gaat uit van het denkbeeld, dat de dood des menschen normaal is, in de schepping thuisbehoort en eenvoudig tot de gewone stofwisseling moet gerekend worden. De onbruikbare stof moet zoo spoedig, zoo gemakkelijk en zoo onschadelijk mogelijk weer dienstbaar gemaakt worden aan de algemeene welvaart, en weer bruikbaar opgenomen worden in de algemeene stof na verdamping van de schadelijke gassen. Die lijkverbranding ontkent dus: 1°. den zondeval; 2°. de straf Gods op de zonde; 3°. de verlossing door het sterven en de verrijzenis des Heeren.

Niet alzoo de discipelen en discipelinnen des Heeren. Niet alzoo de hemelingen aan het graf des Heilands. *Zij eeren* het gestorven lichaam des Heiligen.

De voorloopige toebereidselen voor de begrafenis van Jezus waren reeds niet gering. Onmiddellijk nadat de Heere den geest gegeven had, trad de profetie in vervulling: „Hij is bij de rijken in zijnen dood geweest." De raadsheer Jozef van Arimathea stond zijn nieuw graf af, waarin nog nooit iemand gelegd was geweest. „In de steenrots uitgehouwen" was dat graf. *Dit* lichaam zou *niet* tot stof wederkeeren; de Heilige zou geen verderving zien. Hij kwam in zijn dood niet verder met den dood in aanraking, dan voorzoover Hij zich vrijwillig door den dood had laten overwinnen. Al het onreine, dat de aarddeelen in zich opnemen, houdt de steen buiten. En in dien steen was de dood nog niet in den vorm van een lijk binnengetreden. Dat heilig lichaam *was* geen lijk.

Omtrent honderd ponden gewichts aan mirre en aloë bracht de vermogende Nicodemus, en fijn lijnwaad, zoodat de begrafenis vorstelijk was. Maar toch voldeed ze niet aan de diepe, innige liefde der discipelinnen des Heeren. Nauwelijks een groot uur was beschikbaar om de plechtigheid te volvoeren, want de sabbath stond op 't punt van aan te breken. 't Kon dus, naar de meening der liefhebbende Maria Magdalena, der andere Maria en van Salome, niet geheel naar behooren gaan. Zij zaten met de andere vrouwen tegenover het graf, toeziende hoe en waar Hij gelegd werd. Daarop ijlden zij naar huis, om de enkele oogenblikken, die nog vóor den sabbath restten, te besteden aan het bereiden van specerijen en zalven. Den dag na den sabbath konden ze uitnemend goed gebruiken ter volvoering van het voorgenomen heilig liefdewerk. Die dag was een feestdag, waarop niet gewerkt werd, maar geen sabbath, waarop arbeid verboden was.

„En laat na den sabbath" „vroeg in den morgenstond," als het begon te lichten, ja, „als het nog duister was" begeven zij zich op weg naar het graf. Reeds zijn ze onderweg, ja bijna ter bestemder plaatse aangekomen, daar denken ze aan de schijnbaar onoverkomelijke bezwaren. Zij weten en herinneren zich nu, dat een steen voor het graf is gewenteld, te zwaar voor vrouwenkrachten. Dat haar bekend was hoe een zegel het graf sloot, waarvan de verbreking de doodstraf tengevolge had, en hoe bovendien het zegel door een wacht van Romeinsche soldaten bewaakt werd, blijkt niet. „Wie zal ons den steen van het graf afwentelen?" Maar Gods leidingen en wegen zijn op de seconde af berekend. Nauwelijks zijn die bange vragen gerezen terwijl het doel van de wandeling reeds in 't gezicht is, of de vrouwen, de oogen opheffende in plaats van moedeloos den voet wendende, zien dat de steen afgewenteld *is*. Zie, het geloof kan onbewust zijn, maar daarom niet minder sterk en levend. Zoo stroomt soms een rivier voor aller oog verborgen onder steenrotsen voort. Maar ofschoon niemand haar ziet, daarom *stroomt* ze toch even goed.

Het geloof en de moed der vrouwen vonden on-

middellijk het heerlijkste genadeloon. Toen nog niemand der discipelen iets giste van de heerlijke gebeurtenis, waren zij reeds uit den mond van onwraakbare getuigen, ja van den Verrezene zelf, volkomen op de hoogte van het feit, dat had plaatsgevonden. Zij gaan in het graf en vinden het lichaam van Jezus niet. Twijfelmoedig zien ze rond, zich verdiepend in het voor haar onoplosbaar raadsel waar het lichaam mag gebleven zijn. Maar op hetzelfde oogenblik staan bij haar twee mannen in blinkende kleederen, die haar toespreken: „Vreest gijlieden niet; zijt niet verbaasd; want ik weet dat gij zoekt Jezus, den Nazarener, die gekruisigd was. Wat zoekt gij den levende bij de dooden? Hij is hier niet, maar Hij is opgestaan. Gedenkt hoe Hij tot u gesproken heeft, als Hij nog in Galilea was, zeggende: „De Zoon des menschen moet overgeleverd worden in de handen der zondaren, en gekruisigd worden, en ten derden dage wederopstaan. Komt herwaarts, ziet de plaats waar de Heere gelegen heeft. En gaat haastelijk henen, en zegt zijnen discipelen, en Petrus," dat Hij opgestaan is van de dooden, en dat Hij u voorgaat naar Galilea; daar zult gij Hem zien. Ziet, ik heb het ulieden gezegd!"

„Vreest gijlieden niet!" Wel was er oorzaak van vreeze in alle opzichten. De dood is de koning der verschrikking. Wie leeft er, die niet „met vreeze des doods zijn geheele leven bevangen is"? Is dit leven niet „een gestadig sterven"? Het graf doet ons alles van nature huiveren en sidderen; omdat het graf onnatuurlijk is; omdat het spreekt van den toorn Gods over *onze* zonden.

Maar, helaas, de dood is voor den mensch een tweede natuur geworden, en wie dus nog zijns ondanks bij het graf zou kunnen blijven staan, vliedt wanneer hij een bode uit de gewesten des lichts en des levens ontmoet. Altijd wanneer engelen aan de bijbelheiligen verschenen, was hun eerste woord: „Vreest niet!" Want er is in de verschijning van een engel aan een zondaar evenveel reden tot vrees en schrik als er in de verschijning van 's konings stedehouder aan opstandelingen is. Het is — dat voelt de zondige mensch al wil hij het niet erkennen — geen andere reden dan Gods *genade*, waarom een engel hem niet zou verschijnen met een vlammend zwaard om Gods eere op hem te wreken.

En de grootste reden van vreeze voor den zondaar, die in Christus bloed geen verzoening vond voor zijn misdaden, is gelegen in de opstanding van dien Christus. Zijne verschijning is vreeselijk en schrikkelijk. Zelfs zijn liefste jonger „viel als dood aan zijne voeten," toen hij Hem op Patmos aanschouwde. Waar zal dan de goddelooze en de zondaar blijven? Die hier in zijn dood en opstanding hun leven niet vonden, zullen het eens, wanneer ze Hem levend zien, uitroepen: „Bergen, valt op ons! Heuvelen, bedekt ons! voor den toorn des Lams!"

Er was dus driedubbele reden tot vrees. Maar alle vrees wordt weggenomen door dit eene: „Want ik weet dat gij zoekt Jezus, den Nazarener, die gekruisigd was." Die Hem zoekt, zal Hem vinden, en bevinden dat hij eerst door Hem gezocht en gevonden werd. Die den gekruisigden Nazarener zoekt, en daarmede belijdt zelf des doods waardig te zijn, vindt den levenden Zone Gods, en door Hem en in Hem het leven zelf.

Maar bij de dooden is de levende niet te vinden. Zijn dood alleen verzoent ons, maar redt ons niet. En daarom gaat ieder zijner jongeren dit woord aan. Gedenkt hoe Hij nog in de dagen zijns vleesches en zijner vernedering, gesproken heeft dat Hij moest gekruisigd worden, maar ook dat Hij ten derden dage moest wederopstaan. Hij heeft daarmede gezegd wat Hij ook onomwonden heeft uitgesproken: „Niemand neemt mijn leven van mij, maar Ik leg het van mijzelven af. Ik heb macht mijn leven af te leggen en het weder aan te nemen; dit gebod heb Ik van mijnen Vader ontvangen."

„Komt herwaarts, ziet de plaats waar de Heere gelegen heeft." *De Heere.* Neen, het is een groote onwaarheid, die — ofschoon met de beste bedoeling — in Gezang 47 wordt uitgesproken:

„Deez' aarde....
Waarin *Uw lijk ten grave zonk.*"

„Zij hebben *Hem* gelegd," zegt Markus;
„De Heere *heeft gelegen*," meldt Mattheus.

Dat heilige lichaam is *de Heere*, en met den hoogsten eerbied spreekt de engel er van. Als een lam werd Hij ter slachting geleid; Hij heeft zich onvoorwaardelijk aan den wil zijns Vaders onderworpen; Hij heeft zich laten overleveren in de handen der zondaren, en die hebben, naar zijn eigen woord, met Hem gedaan al wat zij wilden. Maar dat alles is geschied „naar den bepaalden raad en de voorkennis Gods." En dit niet alleen; ook bij het toppunt der lijdelijkheid, *handelde* Jezus zelf alles wat Hij onderging. Hij

werd in Gethsemané gevangen genomen; maar niet dan nadat Hij onbetwistbaar getoond had dat Hij zich gevangen *liet* nemen. Immers op zijn enkel machtwoord vielen allen, die meenden Hem meester te zijn, weerloos ter aarde. Hij werd gebonden; maar herinnerde zijn voorbarigen jongeren op 't zelfde oogenblik dat meer dan twaalf legioenen engelen op zijn enkele bede Hem ten dienste zouden staan. In zijn antwoord op de plechtige vraag van Kajafas, in zijn gesprek met Pilatus, in zijn zwijgen tegen Herodes, overal toont de Heere dat Hij de meerdere is; overal laat Hij zien wat Hij Pilatus toevoegde: „Gij zoudt geen macht over mij hebben, indien ze u niet van boven gegeven ware." Naakt aan het vloekhout gespijkerd, bepaalt Hij de ure zijns doods niet alleen, maar bovendien het oogenblik waarop zijn medekruiseling zal sterven. Meer nog: als Koning geeft Hij den zieltogenden moordenaar een plaats bij zich in het Paradijs. Op het door Hem bepaalde oogenblik, als Hij *„weet* dat alles volbracht is," *geeft Hij den geest.* Hij *heeft* in het graf gelegen en *is* weder opgestaan.

De eerste boodschappers onder de menschen van Jezus opstanding zijn de vrouwen, zij worden tot de discipelen gezonden met de blijde boodschap. *En tot Petrus.* Zoo vol liefde en genade is de Heere Jezus dat Hij zijn ontrouwen discipel afzonderlijk gedenkt, en de tijding laat brengen en in die tijding de verzekering zijner vergeving. „Indien wij Hem verloochenen, Hij zal ons ook verloochenen; indien wij ontrouw zijn, Hij blijft getrouw; Hij kan zichzelven niet verloochenen."

Zooals aan Petrus, zoo komt de boodschap des heils tot een ieder onzer. Die Petrus zijn wij. Allen zijn wij ontrouwen, jegens wien de Vorst des levens getrouw is. Die dit gevoelt; die zóo de tijding ontvangt; die, gelijk Petrus nog dienzelfden dag, zóo afzonderlijk zijn Heiland ontmoet, die heeft den waren Paaschzegen.

God geve ze een ieder onzer!

W.

EEN FLINK WOORD.

Een paar maanden geleden had te Paardenkraal in de Z.-Afrikaansche Republiek het alle vijf jaar wederkeerend feest plaats, ter gedachtenis aan de herboren vrijheid, na de kortstondige overheersching door Engeland. Oud en jong kwam daar bijeen, en er werd dagen lang feest gevierd, op Christelijke, waardige wijs, al viel er ook een enkele wanklank op te merken in wereldsch genotbejag. Bij den steenhoop, als gedenkteeken der bevrijding opgericht, kwam men saâm om den Heere God te danken voor zijn hulp, en haar te vragen voor de toekomst.

Tot de jongelieden werd bij die gelegenheid een uitnemende toespraak gehouden door Ds. S. J. du Toit, lid van het gezantschap, dat vóor ettelijke jaren ons land bezocht, thans opziener van onderwijs in de Republiek. Hij vergeleek het gedenkteeken met de twaalf steenen, die Jozua oprichtte in de voor Israel gekliefde Jordaan, en riep de Transvaalsche jeugd toe: „Kiest u heden wien gij dienen zult."

Het slot dezer rede is in meer dan een opzicht zoo merkwaardig, zoo noodig om ook ten onzent gelezen te worden, dat we er gaarne een plaats voor inruimen.

„Ik zal u heden," zoo sprak de redenaar, „niet de *geschiedenis* van dezen steenhoop verhalen. Te versch is zij nog in geheugen; uw ouders hebben het u verteld; die geschiedenis leeft nog in uw hart.

Maar ik wil u op de *toekomst* wijzen. Gij zult ook geschiedenis moeten *maken* gelijk uw vaderen. Toen wij weinige jaren geleden, als een Deputatie dezer Republiek, in Europa waren, en voor het eerst in de Hoofdstad van Nederland feestelijk werden onthaald door de hoofden des volks en de aanzienlijken des lands, spraken de verschillende vertegenwoordigers een woord van welkom en hulde tot de vertegenwoordigers van het volk, dat dezen steenhoop heeft opgericht. En wat alstoen gezegd werd door Dr. Schaepman, den leider der R. C. partij, zal ik niet licht vergeten. Hij sprak tot de aanzienlijken van Nederland, op ons wijzende, aldus:

„Mijn Heeren, wij Nederlanders beschrijven geschiedenis en leeren geschiedenis, maar deze mannen *maken* geschiedenis!"

Dat is ook waar van u, jeugd van Transvaal! Maar welke geschiedenis zult gij maken? Zal zij even roemrijk zijn als die uwer vaderen, volhardt dan bij het *geloof,* bij de *taal,* bij de *zeden* uwer vaderen. Deze drie punten wil ik u gaarne heden op het harte binden.

Volhardt bij het *geloof* en de *godsvrucht* uwer vaderen! Gij hoort alhier spreken van Vechtkop en Bloedrivier, van Langnek en Amajuba. Nu die voortrekkers, die vaderen, die deze helden-

daden hebben gedaan, zijn uitgetrokken uit de Kaapkolonie. Veel, zeer veel moesten zij achterlaten. Maar één ding hebben zij niet vergeten, hebben zij op al hun zwerftochten medegenomen: de oude *Statenbijbel* lag in de wagenkist en ging overal mede. Zij hadden geen predikanten, geen onderwijzers, geen boeken haast. Maar zij hielden dien Statenbijbel in eere, en die Statenbijbel hield hen in waarde. Zij zijn niet achteruitgegaan tot onbeschaafdheid, zij zijn niet gedaald in zedelijkheid. Zij zijn edele mannen, zij zijn Christenhelden gebleven. Dat deed die Statenbijbel voor hen. Houdt dien Bijbel in eere, niet slechts op de kerkbanken, maar ook op de schooltafel, ook en overal in het huisgezin.

Volhardt ook bij de *taal* uwer vaderen. Daar waait tegenwoordig een vreemde wind! Ziet gij, hoe zij uw vreedzamen bodem opgraven, die vreemde goudzoekers? Het is mij alsof heel de maatschappelijke bodem beweegt onder onze voeten. Met die nieuwe bevolking stroomen ook vreemde zeden het land in. In de eerste plaats waarschuw ik u: eert de *taal* uwer vaderen. Denkt niet, dat is van weinig beteekenis. Neen, „de taal is gansch het volk." Met uw taal staat of valt uw nationaliteit. Daar drijft een vreemde stroom; wordt niet meegesleept. Als die jonge dochter weldra niet meer een Hollandsch *lied*, maar liever een Engelsche *Song* zingen wil; — als die jongeling straks zich genoodzaakt ziet om Engelsch te praten, omdat hij haar daardoor beter behaagt, wier gunst hij winnen wil; als onze jeugd eerst op Engelsche Novels (romans) verzot raakt, enz. dan vrees ik voor uw toekomst.

Eindelijk, volhardt bij de *zeden* uwer vaderen, bij dien eenvoud, bij die oprechtheid in handel en werken. Die goudontdekkingen mogen *geldelijk* een zegen zijn voor het land, maar *zedelijk* stellig niet. Wij zijn nu allen in een leerschool. Als wij in die nieuwe toestanden maar niet meer kwaad dan goed leeren! Een *woord* onder onze vaderen was voorheen meer te vertrouwen dan nu een *geschreven document*. Ik vrees voor u in de toekomst, en daarom roep ik u toe met al de kracht die in mij is, bij de voorvaderlijke zeden, vooral bij hun eenvoud en oprechtheid te volharden.

Ten slotte nog een woord tot de jonge dochters inzonderheid, de aanstaande moeders van het toekomstig geslacht. Alle groote mannen, voor wie de wereld monumenten en eerezuilen heeft opgericht, waarbij deze steenhoop in het niet verdwijnt, hadden voorname moeders. Voor die moeders was geen monument noodig: dat waren de zonen. Een bejaarde moeder verhaalde mij na den vrijheidsoorlog, dat zij haar acht zoons en schoonzoons vooraf had vermaand: haar toch die schande niet aan te doen van als lafaards terug te keeren uit den krijg. Gij had voorname moeders, die meegeleden en meegestreden hebben te Vechtkop en elders.

Wordt zulke moeders."

Tot zoover Ds. du Toit.

Godsdienst, taal, zeden — een heerlijk drietal, maar het een zonder verband met het ander niet te denken, juist daardoor zooveel te schooner. Jonge mannen van Nederland, laat uw godsdienst werk des harten, uw taal zuiver, uw zeden rein zijn!

En weest in alle drie Nederlandsch!

Vroeger ging het buitenland voor de kennis der godgeleerdheid bij ons ter school. Thans heeft ons christendom, door zich uit Duitsche bronnen te laven, allerlei schâ geleden: te beginnen met de Christusloochening tot den Kerstboom toe.

Aapt den vreemdeling niet na in uw taal. Spreekt zooals uw moeder. Knoeien is nooit goed. Noemt een broek een broek, geen *pantalon*. Zegt wel slachthuis, niet *abattoir*, voor vergadering niet *meeting*.

Hebt uw eigen Hollandsche zeden. Zit niet laat in koffiehuizen, noch ontheiligt des Heeren dag. Bezoekt niet èn kerk èn openbare vermakelijkheid. Oefent u niet in leugenachtige groetenissen en plichtplegingen. Laat dat alles over aan de vreemden!

Want dit is zeker — wij zullen spoedig niet meer wezen wat we zijn, tenzij wij anders worden dan we zijn. H.

DE ZEE.

II.

't Bevelwoord is vervuld: nu daalt de onmisbre zegen
Des Makers op zijn schepslen neêr:
„Vermenigvuldigt u; bevolkend allerwegen
De onmeetbre watren met uw heir!"
Hun, wel in overvloed, maar toch als nedre knechten,
Het bruikleen, niet de heerschappij!
Straks volgt de drager van Gods beeltnis èn.... zijn rechten,
Als 't edelste in der schepslen rij.
Dàn hebt ge 't doel bereikt, waartoe gij werdt geschapen,

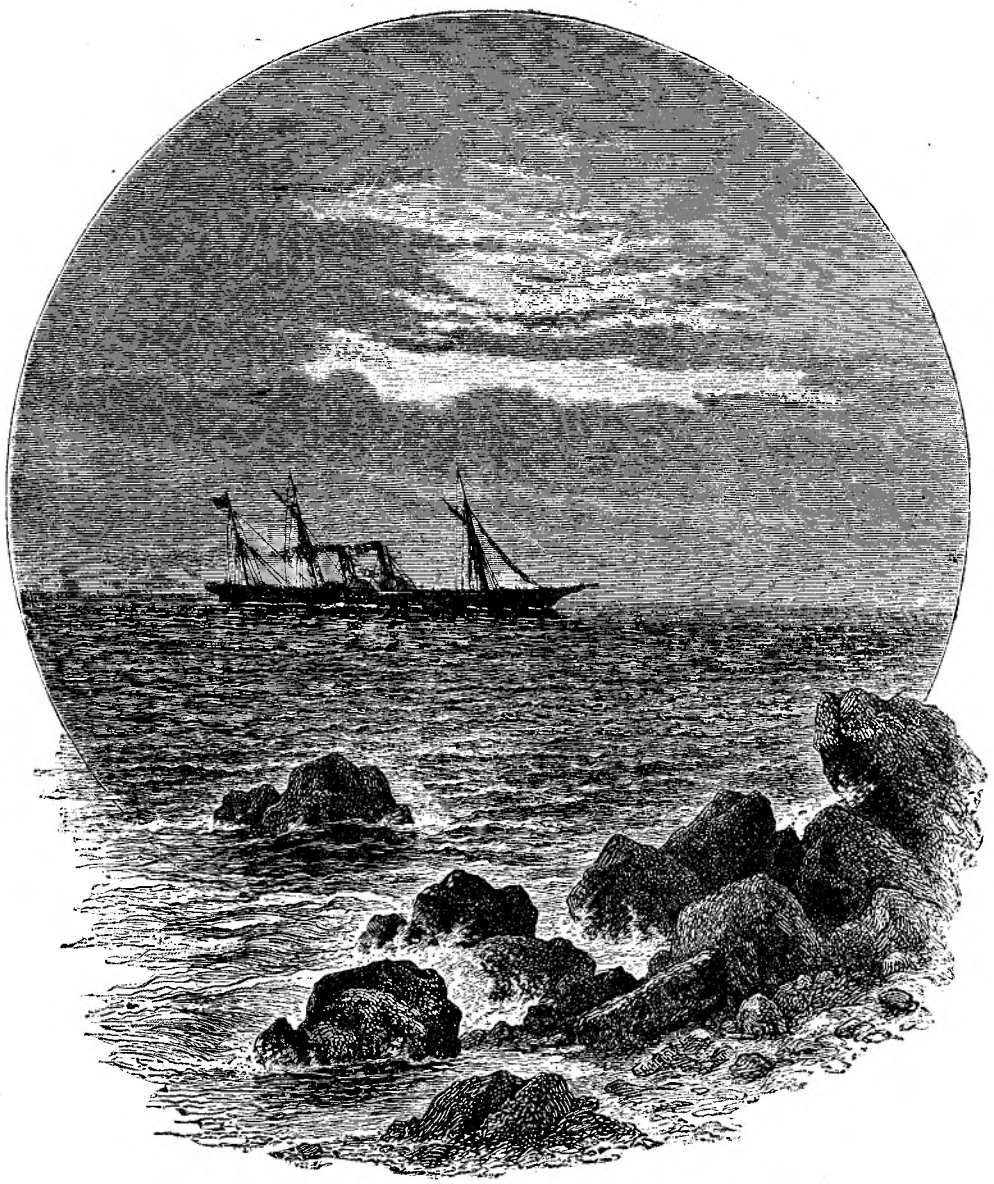

Wanneer ge, ontzaglijke oceaan!
Zijn vijand — maar zijn slaaf! zijn geesel — maar zijn wapen!
Den rug hèm buigt ten gladden baan.
Wanneer de zwakke mensch, uws Scheppers onderkoning,
Gehuisvest op een plank of wat,
Ver van zijn vaderland, zijn magen en zijn woning,
Zal dobbren op uw zwalpend nat.
Hij komt, de majesteit, die God zich heeft verkoren,
Als heerscher van de jeugdige aard,
Die aan haar stof, waaruit zijn lichaam wordt geboren,
Een geest, als zoon zijns Scheppers, paart.
Wel dekt een zesde nacht het kunstwerk met zijn wieken,
Dat zich Gods almacht heeft bereid,
Maar zie, nog luttel tijds of 't eerste morgenkrieken,
Verkondigt nieuwe heerlijkheid!
Een nieuwe wording volgt: „Een talloos heir van zielen,"
Zoo klinkt het zesde scheppingswoord,
„Van vee, en wild gedierte, en allerlei reptielen,
Breng de aarde uit haar tresoren voort!"
Het stof neemt vormen aan, als de uiting der gedachten,

Die spreken uit dat woord van God,
Niet levenloos; bezield, geordend in geslachten,
Naar eisch en inhoud van 't gebod.
Maar de edelste in de rij, neen, eenig, boven allen
Is hij, wien 't laatst Gods hand formeert.
Hij is de koning, die al de andren als vasallen,
Als knechten, naar zijn wil regeert!
Wat vorstelijke bouw! Heel 't schepsel, neergebogen,
Blijft stof, een spanne tijds bezield,
Hij heft het vrije hoofd onsterfelijk naar den hoogen,
En buigt slechts — als hij biddend knielt.
Nu hoor, daar ruischt het woord, de rijke Vaderzegen;
De nieuwe heerscher wordt gekroond:
„Vermenigvuldig u, verbreid u allerwegen;
U diene al wat op aarde woont!"

Nu, zwaai dus uw schepter, gezalfde des Heeren,
En heersch over de aarde, de lucht en de zee!
't Is alles gereed om als koning u te eeren.
Deel alles den glans van uw heerlijkheid meê!
En zie, bij het recht is de macht hem gegeven,
Zijn wil is een wet, en zijn woord is een daad;
Waar hij zich vertoont, daar ontplooit zich het leven,
't Verwildert en sterft, waar 't zijn zorgen ontgaat.
Ja, zelfs als de zoon zich ontsteelt aan zijn Vader,
Zijn rechten verbeurt en zijn kroon trapt in 't slijk,
Zijn leven ontrukt aan zijn eeuwigen Ader,
Rest meer dan de schim van 't oorspronkelijk rijk.
Daar dobbert voor 't eerst op de ziltige baren,
Wanstaltig, een speelbal van winden en weêr,
Een schijnbare prooi van onnoembre gevaren,
De knoestige stam als een bootje op en neer.
't Gaat weerloos zijn weg waar de golven 't maar dragen,
Tot eindlijk zijn maker de visschen bespiedt,
Die veilig den kamp met de stroomingen wagen,
En... 't roer is ontstaan, dat het scheepje gebiedt!
Daar heft zich de mast, om er 't zeil aan te binden,
De drijvende woning schiet vleugelen aan,
Die, klapprend en zwellend door d'adem der winden,
Den schipper van boomstok en roeispaan ontslaan.
Straks opent zich de aarde en ontdekt heur tresoren,
Sinds eeuwen begraven, jaarduizenden oud,
Want alles heeft waarde, niets gaat er verloren,
Als steenkool herrijst het voorwereldlijk woud.
Zie 't vuur thans het water tot wolken verdampen,
Die wolken, gevat en getemd in heur vlucht,
Doen 't schip zegevierend de baren bekampen,
Den adlaar te snel, die 't verliest in de lucht!
De mensch triumfeert over duizend bezwaren;
Eén sprank van Gods Geest, in zijn boezem gedaald,
Onthult hem wat wondren Gods schepslen bewaren,
Waarmeê de natuur hem heur schatting betaalt.
Hij baant zich een weg tot aan de uiterste stranden,
't Kompas is zijn gids op de onmeetlijke zee,
Koraalrif noch zandbank belet hem het landen,
Hij vindt, waar 't hem goeddunkt, een veilige reê.
De rotsige klip, in de stroomen bedolven,
Vergruizelt tot stof door de macht van zijn hand,
Of wordt, in het hart van de kokende golven,
't Onwrikbare voetstuk, waar 't seinlicht op brandt.
Hij duikt in de diepte, trots duizend gevaren,
En tooit zich met paarlen, in d' afgrond gegaard.
Of spant zich een draad door de schuimende baren
En bliksemt zijn woord tot aan de einden der aard.
Hij heerscht, naar Gods wil, over 't werk zijner handen,
Ook 't water volbrengt zijn bevelen gedwee.
Alle afstand verdwijnt tusschen volken en landen;
De heer van het droge is ook koning der zee!

W.

De Hageprediker van Alkmaar,

DOOR

E. GERDES.

VI.

Van nu aan werden de hagepreken bijna onafgebroken voortgezet, tot zegen van het volk en niet minder van vele geestelijken, pastoors en priesters. Velen van deze laatsten, die het tot dusver niet gewaagd hadden openlijk uit te komen voor de Hervormde belijdenis, die zij reeds lang heimelijk voorgestaan hadden, traden thans moedig op. De geschiedenis is zeer karig in het mededeelen van dergelijke feiten, en slechts nu en dan vernemen wij iets dienaangaande uit den mond van getuigen voor een gerechtshof. Zoo b. v. lezen wij van zekeren Pieter Dirksz., die pastoor is geweest te Nieuwe Nierop en „getrouwd is bij een valschen leeraar, een korfmaker, genaamd Jan Aerendsz." Ook wordt ons bericht, dat er eenige geestelijken te Haarlem waren, die zeer begeerden eens met Jan Arendsz. te spreken, en maar niet begrijpen konden, dat een eenvoudige korfmaker (aldus werd hij gewoonlijk genoemd) uren achtereen over een tekst ot over de Heilige Schrift kon spreken. Zonder dit te bedoelen, gaven zij hierdoor hunne geestelijke armoede te kennen. Een

DE VUURTOREN.

priesterlijk gewaad waarborgt geenszins een priesterlijk verstand en kennis aangaande de hemelsche dingen, die het Gode behaagt door feiten te openbaren. Zulk een gewaad bedekt dikwijls de grootste onwetendheid of — gelijk het door iemand uitgedrukt wordt — onder zulk een geestelijk omhangsel is vaak een geraamte verborgen, maar het was al veel, dat die Haarlemsche geestelijken met onzen hageprediker wilden spreken. Het bewees ten minste dat zij naar meer kennis verlangden.

Jan Arendsz. wilde hen gaarne daartoe gelegenheid verschaffen, en had dan ook de samenkomst met deze priesters, Jan Gerritsen, Claas Pietersz. en Jan Lap plaats in 't Gulden Vlies te Haarlem [1]). Reinier Kant en Jelis Reiniersz., twee geloovige broeders uit Amsterdam, vergezelden Jan Arendsz., die als voorwaarde had bedongen, dat men zich alleen op de Heilige Schrift zou beroepen, en indien deze onzekerheid overliet, dat men dan zou bidden „om het verstand des Heiligen Geestes." Merkwaardig was het ook, dat zich bij deze samenkomst een notaris bevond, die alles moest opteekenen wat er gesproken werd. De ruimte waarover ik te beschikken heb, laat niet toe, dat ik u den inhoud van dit gesprek kan mededeelen, maar gij kunt u verzekerd houden, dat de drie geestelijken thans de bron leerden kennen, waaruit die hageprediker al zijn kennis, zijn moed en bekwaamheid putte, want Jan Arendsz. was zeer bedreven in de Heilige Schrift, die een machtig wapen was, waarmede hij alle menschelijke leerstellingen en verzinsels kon terneder slaan.

Wij kunnen ons geen denkbeeld vormen van den ijver en de werkzaamheid van dezen zoo eenvoudigen, ongeleerden man. Sedert hij gehoor had gegeven aan de roeping, om als hageprediker dienst te doen, scheen het alsof zijn lichaam geen vermoeienissen kende. Niet slechts dat hij dikwijls drie, vier uren achtereen sprak, maar het gebeurde niet zelden, dat hij op éénen dag twee, drie dergelijke hagepreeken hield op verschillende plaatsen. Nauwelijks had hij op een plaats gesproken, of een schuit lag reeds gereed, om hem naar een andere over te brengen, waar hem eene talrijke schare verwachtte.

[1]) Dr. Schotel bericht, dat deze samenkomst plaats had te Alkmaar, ten huize van Clement, waard in 't Gulden Vlies. Ik ken de bron niet, waaruit hij deze mededeeling heeft geput, maar de meeste schrijvers noemen Haarlem als de plaats dezer bijeenkomst.

Het zou u te vermoeiend wezen. zoo ik u alle plaatsen opnoemde, waar Jan Arendsz. sedert Juli 1566 tot einde Augustus het Evangelie verkondigde. Ook de gemeente van Amsterdam had het voorrecht hem te hooren. Wij weten het, in 't eerst onthield hij er zich nog van in of bij Amsterdam in het openbaar te prediken, maar al gaandeweg werd zijne vrijmoedigheid grooter, de broeders te Amsterdam drongen steeds sterker bij hem aan, zoodat hij eindelijk aan dezen drang toegaf en in het laatst van Juli te Amsterdam kwam, waar hij met een schuit uit Waterland werd gehaald. „Men plaatste hem" — dus meldt de historie — „op de zoogenaamde Rietvink, onder Sloten, op een bekwame stede, en 't volk, in groote menigte beneden den wind van hem, om te beter te kunnen hooren. De vrouwen zaten 't dichtst bij, en de mannen stonden achter haar, zoodat er goede orde en gehoor was." Op 4 Augustus predikte Jan Arendsz. opnieuw terzelfder plaatse. De overheid, die dit met leede oogen aanzag, deed alle pogingen, om de bijeenkomst te storen, maar de schutterij, die ter bescherming van onzen hageprediker opgekomen was, belette het haar. Verschillende reizen trad nog Jan Arendsz. aldaar op, totdat er iets plaats greep, 'twelk hierin eene verandering bracht.

Ik heb u hierboven medegedeeld, dat na het vertrek der Spaansche troepen vele Hugenoten en Vlaamsche Hervormden als predikers optraden. Bij gebrek aan kerken en geschikte localiteiten, waarin veel volk kon samenkomen, moesten zich deze predikers behelpen met het hemelsche dak als beschutting. Dit ging goed, zoolang het niet regende of wanneer geen stormwind 't gehoor bedierf. Dan konden velen zulke hagepredikingen niet bijwonen, en morden, zeggende, dat de Roomschen zoovele prachtige kerken bezaten, terwijl zij geen plaats hadden van samenkomst. Dit gemor werd dagelijks grooter, te meer daar velen uit het volk met afgunst, ook met afkeer op die rijk versierde gebouwen neerzagen en verbitterd werden door den overmoed der geestelijken. Dit gaf aanleiding tot den beruchten beeldenstorm, een in de geschiedenis betreurenswaardig feit, dat niet voortkwam uit een hart, 't welk geleerd heeft zich in ootmoed te buigen, wetende dat de bekeering van zondaren en de reiniging van hart, huis en kerk niet geschiedt door geweld, maar door 's Heeren Geest. En Gods Geest komt niet over ons ter verwoesting, maar tot opbouwing.

De beeldenstorm begon in Vlaanderen. Op 23 Augustus 1566 kwamen er, 's morgens te 9 ure, eenige Antwerpsche kooplieden en burgers te Amsterdam, om handel te drijven op de beurs, en verhaalden wat er in Vlaanderen en Antwerpen twee dagen tevoren had plaats gehad; hoe het volk bij hoopen de kerken was ingedrongen, de altaren en beelden had verbrijzeld en „schandelicke stucken had bedreeven." Zij vertoonden tevens eenige brokken en steenen van altaren en beelden, die zij opgeraapt en meêgenomen hadden.

Als een loopend vuur ging dit van mond tot mond. Het volk begon zich te verzamelen; er ontstond gemor onder de ontevredenen, en toen tegen den avond de vesper in de Oude kerk werd gezongen en de geestelijken een aanvang maakten met het doopen van eenige kinderen, waarbij zij, volgens gebruik, den duivel bezworen uit de kinderen te varen, floot, siste en spotte het volk, drong de kerk binnen en — de beeldenstorm nam een aanvang. Het lust mij niet, dat onzinnige bedrijf hier verder te verhalen. Ik wenschte slechts in zooverre er melding van te doen, als om aan te toonen, dat — ongezocht en ongedacht — de Gereformeerden, althans voor eenigen tijd, een vasteren voet kregen. De burgemeesters namelijk, verlegen met de zaak, riepen den raad in van achtbare mannen, die als ijverige voorstanders der Hervorming bekend stonden, en met dezen werd eene keure ontworpen, waarin onder anderen bepaald werd, dat men alle beelden uit de groote en kleine kerken zou wegnemen en de kerken tot nader order gesloten blijven; dat de prediking van de leeraars der Gereformeerden buiten de stad onverhinderd zou geschieden, en hun, bij slecht weder, het Zieken- of Leprozenhuis zou worden afgestaan, — welke keure nog denzelfden dag onder trompetgeschal werd afgekondigd.

Ook in andere steden van ons land had de beeldstormerij plaats, maar Jan Arendsz. en Pieter Gabriël gingen door met prediken, alsof er niets gebeurd ware. Zoo sprak de eerste b. v. den 28sten dier maand op de Lastaadje, vlak voor de stad, voor eene ontelbare schare, predikte vier uren achtereen en wilde vervolgens naar Zaandam overvaren, maar het volk liet hem niet vertrekken, bracht hem de stad binnen en — na overleg met de gemeente en hare beide leeraren, Pieter Gabriël en Nicolaas Scheltius — werd Jan Arendsz. als predikant beroepen. „Daar wierden ook diakenen en diakenessen verkooren, om aalmoesen te vergaaderen, en aan de behoeftigen, sonder onderscheydt van Religie, uyt te deelen." [1]).

Dat Scheltius, van wien ik u in het eerste hoofdstuk verhaald en wiens naam ik daar straks genoemd heb, reeds als predikant bij de Gereformeerden beroepen was, blijkt uit hetgeen de historie ons van dezen man bericht. Scheltius was nog altijd pastoor te St. Maarten, waar men hem — om welke reden dan ook — ongemoeid liet, niettegenstaande het bekend genoeg was, dat hij getrouwd was, „bij syne echtgenoote ses leevende kinderen had," en een voorstander was van de nieuwe Religie. Tot hem begaven zich, waarschijnlijk reeds in Juli 1566, de ons bekende voorstanders van de gemeente Reinier Kant en Laurens Jakobsz, Reaal. „Zij vonden hem in het pastoorshuis, nog dragende zijn geestelijk gewaad," verhaalt Kok in zijn Vaderl. Woordenboek, en gaven hem hun verlangen te kennen, het pausdom te verlaten. Hij gaf hierop tot antwoord, „dat hij hierin werd teruggehouden, alzoo hij met den last eener huisvrouw en van verscheidene kinderen was bezwaard," waarop gemelde afgevaardigden hem antwoordden, „dat deze hindernis thans geweerd was, naardien God een middel verschafte, om hem en zijn gezin van het noodige te verzorgen, door de Hervormde gemeente te Amsterdam. De tijd was nu gekomen, om meerder dienst te doen. Hij behoorde 't licht, 'twelk in hem was ontstoken, niet uit te blusschen, maar in dezen veegen tijd aan de gemeente mede te deelen: deed hij 't niet, aan God den Heere zou hij van dit verzuim rekenschap moeten geven."

Scheltius wilde zich echter nog eerst beraden met zijn vriend en vroegeren ambtgenoot Cooltuin, die, zooals wij weten, in 1559 naar Zaandam was gevlucht. Met goedvinden der gemelde broeders, aan wie hij bij handtasting beloofde, ingeval hij tot de Hervormden overging, geen andere kerk zijn dienst te zullen toezeggen dan Amsterdam, — begaf hij zich naar Emden. Cooltuin versterkte hem in zijn gevoelen en vermaande hem erustig, de voorgekomen gunstige gelegenheid waar te nemen, en 't gevolg was, dat hij reeds 27 Augustus, in het Leprozenkerkje, zijne eerste leerrede hield over de gelijkenis van het mosterdzaad.

Tot dusver ging het dus niet zonder voor-

[1]) Zie Lelong, Reformatie van Amsterdam, bladz. 531.

spoed. De zon der Hervorming brak meer en meer door de nevelen van het pausdom heen en de gemeente dankte den Heer voor zijne goedertierenheid, toen zich plotseling donkere wolken boven ons land en vooral boven de Amsterdamsche gemeente samenpakten.

Plotseling, zeg ik; — toch niet geheel onverwacht. Gij herinnert u, dat de burgemeesters de keure hadden doen afkondigen, waarbij den Gereformeerden meerdere vrijheid werd gegund. Deze keure moest echter nog door de Landvoogdes bekrachtigd worden. De burgemeesters hadden zich naar Brussel begeven en de keure onderworpen aan den raad aldaar, die hun toevoegde: „Die van Amsterdam hebben er nog geen roodt hemdt om gedragen," 'tgeen zooveel beteekende, dat de gemeente er nog niet gestraft was. De landvoogdes wilde dus de keure niet bekrachtigen en beval dat men de prediking der Gereformeerden zou beletten. In het eerst stoorden zich de burgemeesters niet veel aan dit bevel en = hiertoe gedrongen door den aanwas der gemeente — gaven zelfs verlof tot gebruikmaking van andere kerkgebouwen voor den dienst der Gereformeerden, eerst van de Minderbroedersdaarna van de Oude Kerk, die van alle beelden gezuiverd, en waarin 15 December door meer „als duysendt menschen" het eerste Avondmaal gevierd werd. Dit kwam ter oore van de landvoogdes, die nu den prins van Oranje naar Amsterdam zond. De prins, die destijds nog niet openlijk de Hervormde leer had beleden, wist de gemeente te bewegen, zich meer naar de eischen van vrouwe Margaretha te schikken, en zoo kwam er 18 Januari 1567 een verdrag tot stand, waarbij bepaald werd, dat de Gereformeerden niet meer in de genoemde kerken zouden prediken, maar hun drie andere plaatsen — pakhuizen — zouden worden afgestaan.

Deze donkere wolken waren echter slechts de voorboden van veel zwaardere, die zich boven de gemeente, de stad en het geheele land samenpakten. Gij weet het, hoe de koning van Spanje, verbitterd over den beeldenstorm, dien hij alleen aan de ketters toeschreef, woedend, dat de Hervormde leer zulk een uitbreiding verkreeg, en vertoornd op Margaretha, die de plakkaten niet gestreng handhaafde, den hertog van Alva met een Spaansch leger herwaarts zond, om de ketters te straffen en de Nederlanden tot een Spaansch wingewest te maken. Gij weet, dat daarmede de reuzenstrijd aanving, dien onze vaderen tachtig jaren lang hebben volgehouden, een strijd, waaraan wij in een ander verhaal eenige bladzijden hebben gewijd. Het gevolg van Alva's komst hier te lande was, dat duizenden, die het zwaard des scherprechters vreesden, het land ontweken, en onder dezen bevonden zich ook Jan Arendsz. en zijne ambtgenooten, die naar Emden de vlucht namen.

Voordat dit laatste geschiedde, had Jan Arendsz. nog een anderen strijd te strijden. Er kwam verdeeldheid in de gemeente, en wel over de viering van het Heilig Avondmaal. Eenige leden waren meer de zienswijze van Luther toegedaan, terwijl anderen, met Jan Arendsz. die Calvinist was, zich vasthielden aan het gevoelen van Calvijn en den Heidelbergschen Catechismus. De twist hierover liep zoo hoog, dat zich velen wilden afscheiden en in eene andere kerk samenkomen. Jan Arendsz. echter, zachtmoedig en verdraagzaam als hij was, wenschte deze scheuring te voorkomen, en dacht door een weinig toegevendheid op dit punt van geloofsverschil de gemeente te kunnen samenhouden. Hij verklaarde zich bereid, den eerstvolgenden Zondag de artikelen der Augsburgsche (Luthersche) geloofsbelijdenis van den kansel voor te lezen en niets te leeren wat daarmede in strijd was. Maar nauwelijks had dit de gemeente van Antwerpen vernomen, of zij zond haren leeraar Caspar van der Heyden met twee ouderlingen naar Amsterdam, om Jan Arendsz te nopen, zijne verklaring te herroepen, en waarlijk er zou bittere vijandschap en scheuring ontstaan zijn, indien de komst van Alva dit niet had verhinderd, waardoor de gemeente wel iets anders en beters te doen kreeg, dan over een leerstuk te twisten, namelijk zich te vereenigen tegen den algemeenen vijand.

Meen nu echter niet, dat Jan Arendsz, staande dezen twist, minder geacht of bemind werd. In geenen deele. Hij zoowel als Pieter Gabriël waren zelfs „zeer aangenaam bij het volk, want zij bejaagden geen schandelijk gewin, leefden zeer matig, waren gastvrij en ontvingen allen, die hun hulp en raad inriepen; zochten de tafelen der rijken niet, maar schikten zich, genoodigd, naar den tijd, bij arm en rijk, zonder met lekkernijen gediend te zijn; ook hadden zij zich gedurende de vervolging, onder de huisluiden, meest met brei en melk beholpen; hunne kleeding was insgelijks gering, doch eerbaar." Ongetwijfeld zal

veler oog dan ook vochtig geworden zijn, toen de omstandigheden deze beminde leeraars dwongen, het land te ontvluchten, en ik stel mij voor, dat er aan de boorden van het IJ, bij het afscheid een dergelijk en roerend tooneel zal plaats gegrepen hebben, als Lukas ons zoo treffend beschrijft in Handelingen 20 vs. 32—38.

V.

Wij gaan vijf jaren voorbij.

Vijf jaren, die bloedige dagen in de geschiedenis van Neêrlands volk hebben aan te wijzen, want sedert Alva's komst (Augustus 1567) was niemand, die ook maar van verre eenige neiging tot de leer der Hervorming te kennen gegeven, of zich niet slaafs aan de Spaansche politiek van Koning Filips onderworpen had, het leven zeker. Egmond en Hoorn onthoofd, de Raad van Beroerte ingesteld, de dood van Graaf Adolf van Nassau, de slag bij Jemmingen, Zutphen en Naarden uitgemoord, Gelderland en Friesland geheel in de Spaansche macht, het beleg van Haarlem, — zie hier slechts eenige grepen uit dit vijftal jaren, die nooit — nooit voor onze herinnering kunnen gebracht worden, of wij denken met diepe smart aan het bloedige lijden onzer vaderen. 't Is waar, er kwamen ook dagen, waarop God verademing schonk, en waarbij Hij aan Alva liet zien, dat Hij regeert, maar toch, over 't geheel waren die vijf jaren verschrikkelijk, en zouden door niet minder leed gevolgd worden. Ons volk heeft toen wel het kruis leeren kennen, maar ook gedragen. Het was zich bewust, dat de oorlog, dien de Spaansche Koning ons aandeed, niet bloot was om het geheel in zijne macht te hebben, maar vooral om het *volk* een godsdienst op te dringen, waarvan het een afkeer had. Het verlangde vrijheid van geweten, vrijheid om zijn God te dienen overeenkomstig de leer der H. Schrift, vrij van alle menschelijke toevoegselen. En om deze vrijheid, die hun de Koning wilde ontnemen, te behouden, hebben zij tachtig jaren lang gestreden. O wij, die een tijd beleven, waarin onze verdrukking zeer licht is, waarin niets ons verhindert, onzen Heer te dienen naar de overtuiging van ons hart en overeenkomstig zijn Woord, — wij mogen wel met eerbied de namen noemen van hen, die voor de eere Gods zijn opgekomen en voor hunne vrijheid hebben gestreden, terwijl wij ook hen niet zullen vergeten, die geduldig bleven in deze verdrukking.

Bij dit laatste heb ik vooral de zoodanigen op het oog, die in O.-Friesland een schuilplaats gezocht en gevonden hadden, en van alles wat zij bezaten, beroofd, leven moesten van hetgeen hun door de goede hand Gods dagelijks geschonken werd. Wij willen u echter geen schets geven van den toestand van zoovelen, die zich te Emden bevonden, maar ons in deze bladzijden alleen bezig houden met Jan Arendsz en enkelen zijner vrienden.

Ongetwijfeld ging het hem zeer aan het hart, dat hij zijne jeugdige, bloeiende gemeente moest vaarwel zeggen; dat hij ze moest zien uiteenspatten, daar allen, die slechts eenigszins hiertoe in staat waren, de wijk genomen hadden naar Londen, Wezel, Emden en andere plaatsen, waar Alva's hand hen niet bereiken kon. Maar hij had de hoop niet verloren, dat deze tijd van verdrukking spoedig voorbij zou gaan, en de Heer het hem vergunnen zou, naar zijn vaderland terug te keeren. Hij had zijn land lief. In den vreemde gevoelde hij zich niet te huis, al waren daar ook vele vrienden en broeders des gemeenen geloofs, met wie hij bidden en arbeiden kon.

De geschiedenis meldt ons dan ook, dat hij te Emden niet stil zat. Niet slechts was hij, volgens het getuigenis van zijne tijd- en lotgenooten, velen tot leering en stichting; maar hij was ook werkzaam in het belang van het vaderland. Heer Diederick Sonoy, de vriend van Prins Willem, die alles in het werk stelde, om den Spanjaard allerwege afbreuk te doen, — soms op een zeer wreede en woeste wijze, — was aanhoudend bezig, om geld, schepen en manschappen te werven, ten einde de Spanjaarden ter zee te bevechten. De Watergeuzen hadden destijds geen veilige haven in ons land, waar zij zich bij storm bergen, of van waaruit zij den vijanden bestoken konden, en nu was Sonoy's oog gericht op Enkhuizen, waar hij wel eenige vrienden had, maar die wakker moesten gehouden worden. Doch de Enkhuizers konden niets doen zonder bijstand van buiten, zoodat Sonoy de hulp inriep van onzen Jan Arendsz, die dan ook geen moeite ontzag, de uitgeweken Nederlanders op te roepen en aan te sporen, zich naar Enkhuizen te begeven, ten einde die stad weder aan 's Prinsen zijde te brengen; 'tgeen dan ook, onder Gods zegen, gelukt is.

Tot mijn spijt kan ik u niets van het bijzon-

der leven van Jan Arendsz, ook niet van zijn huiselijken kring vertellen. De geschiedenis meldt er ons geen letter van. Zelfs weten wij niet eens, of hij zijne vrouw en kinderen te Emden bij zich had, dan of deze in 't vaderland waren achtergebleven. Wij weten alleen van zijn werk te Emden, dat hij daar (1571) de Synode bijwoonde. In het volgende jaar werd hij, benevens zijn oude getrouwe vriend Pieter Cornelisz, als leeraar beroepen in zijne geboortestad Alkmaar, en mij dunkt, hieruit blijkt wel degelijk zijn geloofsmoed en zijne vaderlandsliefde, daar hij aan die roeping gehoor gaf. Immers, juist omstreeks dien tijd had Don Frederik, de zoon van Alva, zich van de Veluwe meester gemaakt, en was, na Zutphen en Naarden uitgemoord te hebben, over Amsterdam naar Haarlem getrokken, waar het vreeselijk beleg een aanvang nam.

Doch Jan Arendsz liet zich hierdoor niet terughouden. Waar de Heer roept, moet zijn dienstknecht zeggen: Zie hier ben ik. Hij begaf zich dan naar Alkmaar, om daar slechts een jaar werkzaam te zijn en dan zijn geest in des Vaders handen over te geven. Hij woonde nog de Noord-Hollandsche Synode bij en presideerde die vergadering. Wel een bewijs, dat men de verdiensten waardeerde van dezen eenvoudigen mandenmaker, die zich door geen andere geleerdheid onderscheidde, dan die hem door den Heiligen Geest van de hemelsche dingen geschonken was. Pieter Gabriël en Scheltius, Cooltuin en zoovele andere leeraren uit dien tijd gingen hem in taalgeleerdheid en wetenschappelijke kennis veel te boven; maar zij konden prijs stellen op zijn gezond oordeel, zijn kloek verstand, zijne groote belezenheid in de H. Schrift, zijne vrijmoedigheid en blijmoedigheid in de verkondiging des Evangelies, en zekere welsprekendheid, waardoor hij de harten zijner hoorders wist te treffen.

Slechts eenige maanden was hij in zijne vaderstad — wellicht in zijn ouderlijk huis [1]) toen de Spaansche troepen op Alkmaar aanrukten. Jan Arendsz heeft ze gezien en den aanvang van het beleg beleefd. Maar de Spanjaarden zouden de poorten van Alkmaar niet binnenkomen. De heldhaftigheid der ingezetenen, de wakkerheid der Geuzen en — het gebed van Gods kinderen heeft het hun belet. Den 21sten Augustus 1573 nam het beleg een aanvang, en vijf dagen later [1]) ontsliep Jan Arendsz met een gebed en eene profetie op de lippen. Toen hij zijn einde voelde naderen, riep hij de zijnen tot zich, en al zijne vrienden en bekenden, ook de raadsheer Nannink van Foreest, stonden aan zijn sterfbed. Hoe zwak ook naar het lichaam, bleef zijn geest helder tot aan de laatste oogenblikken, en „te midden der alarmtrommen" stortte hij een gebed uit, dat tot zegen werd voor allen die het hoorden. 't Was een dier gebeden — zegt Mevrouw Bosboom-Toussaint [2]) — waarbij de biddende bijkans een verheerlijkte wordt, een Abrahamsgebed, een gebed, zooals Luther bad met de overtuiging, dat zijne zaak Gods zaak was; een gebed, waarmee de biddende als een andere Jacob den Heer des hemels overweldigt, die zulke worsteling met zijn schepsel niet versmaadt, als de uitdrukking van het volkomenst geloof bij het onwankelbaarst vertrouwen. Hij dan — bad, dat zijne stad ditmaal niet ter prooie mocht worden van de vijanden, dat de Heere zich daar eene hutte wilde bouwen ter zijner eere en aanbidding; [3]) en dat, met de zegevierende stad, land en kerk beiden mochten behouden en bevrijd worden van den smaad en de smarte, door het Spaansche juk hun opgelegd. En toen hij eindigde, rezen allen, die daar rondom hem geknield lagen, op, met de zekerheid, dat hij verhoord zoude worden, en dat hij zelf, nu den geest gevende, zijn graf zou hebben in eene vrije stad."

Jan Arendsz ging heen in de rust, die daar overblijft voor het volk van God en voor alle Gods kinderen. Maar zijne nagedachtenis is ons ten zegen gebleven. Wij hebben de uitkomst gezien van zijn werk, van zijn godzaligen wandel; voor ons een aansporing, hem daarin te volgen, en daardoor te bewijzen, dat wij uit God zijn en waarachtig in Hem, die eene verzoening is voor onze zonden. Dan zullen ook onze lippen den vrede verkondigen, en stervende zullen wij uitroepen: Op uwe zaligheid wacht ik, o Heere!

[1]) Er wordt beweerd, dat Jan Arendsz de zoon was van onbemiddelde ouders, en men geeft als reden hiervoor aan, dat zijn vader zich een plaats had gekocht in het Alkmaarsche gasthuis. Maar dit is geen bewijs, want vooreerst kon niemand zich een plaats verkrijgen, die niet een *gezeten burger* was, en ten anderen was de koopsom voor dien tijd niet zoo gering.

[1]) *Van Groningen* stelt Arendsz sterfdag op 28 Aug. Zie zijn werk De Watergeuzen, Bladz. 443.

[2]) Zie *In Memoriam*: Tafereelen uit Hollands tachtigjarigen strijd, bladz. 34.

[3]) Ongeveer Arendsz eigen woorden, volgens 't verhaal van Mr Nanning van Foreest, die het beleg van Alkmaar in het Latijn heeft beschreven.

EEN VERZOEK AAN AL DE LEZERS.

Er bestaat nu een negental jaren een Vereeniging, waarop we gelooven, dat vooral in onze dagen de aandacht dient gevestigd, wijl zij strijdt tegen een kwaad, dat onze maatschappij in den grond bederft.

Deze Vereeniging, wier hoofdzetel in Engeland is, draagt den naam van „Gebedsvereeniging voor de waarneming van den Rustdag", (*The Sabbath Observance Prayer Union Society*) en telt haar leden en vrienden in alle deelen en landen ter wereld. Op de lijst van het Algemeen Comité vinden we, naast die uit het Britsche rijk en zijn bezittingen, namen uit de Vereenigde Staten, Nederland, Duitschland, Oostenrijk, Italië, Turkijë, Hongarijë, Rusland, Zwitserland enz. De Vereeniging werd opgericht in 1878, en heeft sinds dien tijd tot nu toe bijna 1,000000 gedrukte oproepingen tot het gebed verspreid. Dit geschiedt jaarlijks op een bepaalden tijd. 't Vorig jaar was de verspreiding sterker dan ooit in 220,000 exemplaren, o.a. in 't Bulgaarsch, Armenisch en Arabisch. Ook ten onzent werden ze hier, voor 't eerst naar we meenen, uitgezonden.

Omtrent de gevolgen, welke deze roepstem ten vorigen jare heeft gehad, bevat het uitvoerig, in 't Engelsch uitgegeven verslag mededeelingen uit alle oorden der wereld, uit Beyroeth in Syrië, Konstantinopel, Tapro-Sz-Marton in Hongarijë, Berlijn, Kopenhagen, Amsterdam, Kampen, Genève, Vevey, Napels, Bathurst en Stanmore (N.-Holland), New-York, Philadelphia, Londen, Oxford, Glasgow, Aberdeen en Montrose. In laatstgenoemde Schotsche stad woont Ds. A. Campbell, een der secretarissen, met wien schrijver dezes in briefwisseling staat.

De *Negende Samenkomst* (in elke plaats waar men zich daartoe wil vereenigen), zal gehouden worden **van 10—17 April 1887.**

Ook voor dit jaar gaat weder de oproeping uit, die men in zijn geheel reeds in menig blad zal hebben gevonden, en die ook afzonderlijk verkrijgbaar is.

De aangegeven onderwerpen luiden aldus:

1. Dat allen, die nu gedwongen zijn te werken op den dag des Heeren, rust mogen hebben; en dat allen die rust hebben of verkrijgen, den dag in den dienst des Heeren doorbrengen.
2. Dat de nieuwsbladen hun grooten invloed mogen gebruiken om de heiliging van den dag des Heeren te bevorderen.
3. Dat bijzondere zegen moge rusten op de pogingen in verschillende landen, om Zondagsrust op de postkantoren te verkrijgen.
4. Dat alle drinkhuizen en alle winkels, die op den dag des Heeren open zijn, mogen gesloten worden, en dat de burgerlijke overheid de wetten op de viering van den Rustdag moge handhaven.

Bij elk punt is een korte toelichting gevoegd, die we hier achterwege laten. Ieder toch gevoelt, dat hier de vinger op de wond wordt gelegd. De oproeping sluit met de woorden:

> „Allen die den Rustdag wenschen geheiligd te zien, wordt verzocht zich op den genoemden tijd met elkander in den gebede te vereenigen, waarbij men in de keus der onderwerpen zich richte naar de bestaande nooden en behoeften. De toenemende ontheiliging van den dag des Heeren is een verderf ook voor ons volk. Het worde wakend en biddend tegengegaan."

Nu wenschte ik wel aan allen die gelooven, dat de heiliging van den dag des Heeren zoowel voor het christelijk leven als voor de maatschappij een der uitnemendste zegeningen is, en tevens betreuren dat de dag des Heeren meer en meer ontheiligd wordt, te vragen dat zij aan deze roepstem 't oor leenden. *Predikanten*, *Zondagsschool-onderwijzers*, *Jongelings-vereenigingen* enz., kunnen krachtig meewerken; dit kan ieder in zijn kring. Bidstonden kunnen gehouden, de zaak zelf ernstig besproken worden. Dat zal een zegen afwerpen.

Zeer aangenaam zal 't mij zijn bericht te ontvangen van hetgeen geschied is. 't Wordt opgezonden aan het Engelsche comité, dat er getrouw verslag van geeft. Van het Engelsche verslag over 't vorig jaar, alsmede van de in onze taal overgebrachte oproeping voor 1887, zijn bij mij enkele exemplaren te verkrijgen.

H.

UIT HET LEVEN.

Tegen een rooden neus.

Onlangs las men in de *Irish Times*: „Tegen toezending van ƒ 6 onder de letters .... ontvangt men een voorschrift om een neus, door dronkenschap rood geworden, de oude kleur te hergeven. Het helpt in 9 gevallen van de 10." Eenige dagen later plaatste de secretaris der afschaffingsvereeniging er onder: „Verspil geen ƒ 6. Ga naar 't Volkskoffiehuis. Teeken de onthouders-gelofte, en in 99 gevallen van de 100 krijgt uw neus zijn oude kleur terug."

H.

Waardeloos.

Een Amerikaansch predikant verhaalde onlangs: Kort voor zijn dood, had ik een gesprek met Generaal Logan, waarin hij zeide: „Ik heb dikwijls gewenscht een predikant te zijn." Ik antwoordde: „Daar zoudt gij veel van uw eerzuchtige plannen voor hebben moeten opofferen." Waarop hij liet volgen: „Dat zou minder wezen. Straks komt het eind, en dan zijn die dingen toch waardeloos." H.

Sprekende cijfers.

Uit de *officiëele* opgaven voor het jaar 1885, blijkt dat de uitgaven van de bevolking der Vereen. Staten in ronde cijfers nagenoeg 3,500 millioen dollars beliepen, en dat die verdeeld waren als volgt:

Suiker en Stroop	$ 155,000,000.
Laarzen en Schoenen . .	„ 196,000,000.
Katoenen goederen . . .	„ 240,000,000.
IJzer en Staal	„ 290,000,000.
Vleesch	„ 303,000,000.
Brood	„ 505,000,000.
Tabak	„ 600,000,000.
Sterke dranken	„ 900,000,000.
Scholen	„ 100,000,000.
Buitenl. Zending	„ 5,500,000.

't Is onnoodig er veel bij te voegen. Men vergelijke slechts *Brood en Vleesch* met *Sterke dranken*, en deze weder met *Scholen* en *Zending*. Is het bij ons beter?

H.

Een geleerde Kaffer.

Een Kaffer met name *Veni, vidi, vici.* („Ik kwam, zag en overwon" — gezegde van Caesar) kwam onlangs voor den Magistraat te Port-Elizabeth wegens schennis van het Stadsreglement. De man was blijkbaar een geleerde. Vóórdat zijn zaak voorkwam zei hij: „Ik kwam in den kroeg; ik zag den drank, maar hij overwon mij in plaats van ik hem. Je ziet dus, dat ik een valschen naam draag." H.

Stijlbloemen.

1. Uit een plaatselijke verordening:

De herbergier zal tevens vleeschhouwer en bakker mogen zijn, voor zoover zijn beroep het vereischt. Hij zal alzoo gasten mogen bedienen, herbergen, spijzigen, *bakken*, *slachten*, enz.

2. Men besloot de oude vereeniging *op te heffen* en een nieuwe *daar te stellen.*

3. Dit gebouw *eigent zich niet* tot de ontvangst van hooge bezoekers.

4. Genoemde goederen kosten veel *te duur.*

5. Men kan tegenwoordig reeds in tien dagen naar Amerika *vertrekken.*

6. Hij maakte verschillende *bemerkingen* op het gesprokene.

7. God zal uw tranen eens afdrogen,
Die gij *beneden op der aard*,
Gestort hebt, *toen gij zuchtend waart*,
Uit beide uw geheiligde oogen.

8. Dit pad is voor het verkeer gesloten *van af* den overweg.

9. Uit een onuitgegeven gedicht, waarvoor de uitgever dien het aangeboden werd, bedankte:
„ . . . . . Die heuchelijke dag,
Waarop ons lofgezang, ter eere van Uw wondren,
Met heel de Englenschaar, zal door den hemel dondren."

10. Het zal mij een waar genoegen zijn, *Uw kennis te maken.*

11. *Diepgevoelde dankbetuigingen deden zijn hart te zeer beklemmen,* dan dat hij het *zou hebben kunnen uiten.*

12. Wanneer een *doling u benart*,
Zoek dan een gids voor 't dwalend hart.

H.

VRAGENBUS.

1°. In den strijd tusschen Gregorius IX en Innocentius IV aan de eene en keizer Frederik II aan de andere zijde stonden de bisschoppen van Utrecht gewoonlijk aan de zijde van den keizer en de graven van Holland aan de zijde van den paus.

Hoe moet ik dit verklaren?

2°. In welke dagen *kan* er nooit iets geschied zijn. [1])

A. DE B.

CORRESPONDENTIE.

We herinneren inzenders van antwoorden op de prijsvraag, dat de ouderdom van den schrijver er bij dient gevoegd. Voor zoover daaraan niet is voldaan, bestaat er nog gelegenheid toe. De uitslag wordt weldra bekend gemaakt.

J. C. W. te G. — Gij zijt »de vriend die feilen toont", en die is ons welkom. Ge hebt volkomen gelijk. Op bl. 49 staat een zotte stijlfout. Doch onze medewerkers zijn niet onfeilbaar en — de Redactie evenmin. Maar pas op! Is het wel mogelijk van bloemen »kennis te nemen?" Overigens, hoe meer ge ons helpt hoe beter.

[1]) Is dit een vraag of een raadsel? RED.

15 April 1887.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Haagenbirk en J. A. Warmser,

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's *f* 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen, enz. franco in te zenden: „Aan de Redactie van „Excelsior", bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

TAAL EN LETTEREN.

MET OF ZONDER N.

Onder de vele dingen, die al lang op een plaats in „Excelsior" wachtten, behooren ook de woorden waarvan we hier iets zullen zeggen, om, kon 't zijn, dezen of genen, die soms met de zaak verlegen zit, uit de moeite te helpen. De ervaring toch leerde ons, dat die moeite bestaat.

Er zijn, gelijk ieder weet, zekere woorden die *eigenschappen* der dingen aanduiden, b.v. *lang*, *rood*, *hoog*. Zij dragen den alweer vrij wonderlijken naam van *bijvoegelijke naamwoorden.*

Waren die woorden nu maar als in 't Engelsch onveranderlijk, dan zouden we er hier niet veel van zeggen. Doch zoo is 't niet. *Lang*, wordt *lange* en *langen* enz. En de kunst is juist om te weten, wanneer ik 't zus of zoo schrijven moet.

Het bijvoeglijk naamwoord is, nederig als een bijvoegsel past, geheel onderworpen aan het woord waarbij het behoort. Het woord *goed* is *mannelijk* in: de goede man; *vrouwelijk* in: de goede woning; *onzijdig* in: een goed kind.

Nu hebben we vroeger gezien, hoe de lidwoorden *de* en *het* enz. worden verbogen; ook zij schikken zich wat het geslacht betreft naar het zelfstandig naamwoord (b.v. *de* man, *het* huis). Welnu, wie op het lidwoord let, weet ook hoe het bijv. naamwoord verandert. Want als het lidwoord *s* of *n* krijgt (niet bij de *r*) krijgt het bijv. naamwoord *n*. b.v.:

1. de goede man
2. des goeden mans
3. den goeden man.

In plaats van het lidwoord kan er evengoed een voornaamwoord staan b.v. deze, die. De zaak blijft dezelfde.

Maar als er nu *geen* lidwoord of zoo iets voor staat?

Wel, dan krijgt het *bijv. naamw.* toch wat het ook anders zou krijgen, of liever, 't neemt de uitgangen van 't lidwoord over, b. v..

Mannelijk enkelvoud.

1. Goede wijn,
2. goeden wijns,
3. goeden wijn,
4. goeden wijn.

Maar nu is nog een ander geval mogelijk. Onze taal laat toe, dat men het zelfstandig naamwoord bij het bijv. naamwoord *weglaat*; bv.: *de wijze*, *de rijke* voor de wijze, rijke (man, vrouw, persoon). Dan zegt men dat het bijv. naamw. *zelfstandig* is gebruikt. In het aan onze taal verwante Engelsch gaat dat zoo niet; in 't Duitsch maakt het voor de verbuiging geen onderscheid, doch bij ons wel, waaruit men ziet, hoe verschillend zich takken van één stam kunnen ontwikkelen.

In onze taal wordt een zelfstandig gebruikt bijvoegelijk naamw. geheel als een *zelfstandig naamwoord* verbogen, en wel als zwak verbogen woord b. v. als: *de vorst*, *des vorsten*.

Men schrijft dus:

	Meervoud:
1. de wijze,	de wijz*en* enz.
2. des wijz*en*,	
3. den wijze,	
4. den wijze.	

Komt nu een bijvoegelijk naamwoord *achter* den eigen naam te staan, b. v. Karel *de groote*, Jan *de oude*, dan is 't best het even zoo als zelfstandig te behandelen, wat ook vrij algemeen geschiedt en dus te schrijven: Karel *den groote*.

De tegenwoordige taal maakt, zooals ieder weet, onderscheid tusschen: een *groot* man en een *groote* man, een *goed* vorst en een *goede* vorst. Daar nu al wat de zaken duidelijker maakt te prijzen is, willen we ook dit onderscheid gaarne aannemen, evenals dat tusschen *na* en *naar*, *nog* en *noch*, *leerling* en *leerlinge*. Doch ten eerste zijn het altemaal kunstmatige onderscheidingen. Vandaar dan ook, dat iedereen ze vaak, vooral in 't spreken, vergeet, al zijn ze te hooren. Ten tweede is het zeer noodig, dat de onderscheiding niet nog lastiger te vatten zij dan 't geen men er door duidelijk wil maken. Dat komt ook voor.

Gelijk de vrienden bemerken, betreft al wat we hier gezegd hebben de *vorm*verandering der bijvoegelijke naamwoorden, die dus tot de veranderlijke woorden behooren. Groote moeielijkheden levert, dat is duidelijk, die verandering niet op. Waar een *e* moet toegevoegd, hooren we aanstonds; de *n* plaatsen we zooals boven gezegd. Ook de tweede verandering, die der zoogenaamde trappen van vergelijking, b. v. *lang*, *langer*, *langst*, is een zeer eenvoudige.

Over het *gebruik* van het bijvoegelijk naamwoord is echter vrij wat meer te zeggen. We zullen dus, om niet al te uitvoerig op eens te worden, dit maar tot een kort hoofdstuk maken, en behandelen, zoo God wil, weldra het onderwerp verder.

H.

„HOOFD OP!"

„Een, twee!... links, rechts!... zwaaien met de armen!... laat de pas hooren!... Een, twee, drie vier!... laat hooren de pas!... zet je strijkijzers maar tegen de wereld!... hoofd op!...."

Wanneer iemand er op gesteld mocht zijn, deze en dergelijke toespraken te hooren, dan raden we hem of haar aan, eens een bezoek te gaan brengen aan een exercitieveld, waar in 't laatst van de Meimaand en in 't begin van Juni de recruten, dat zijn de miliciens die nog niet geoefend zijn, de jonge soldaten, dus, worden gedrild.

't Schouwspel is niet onvermakelijk, ze daar te zien marcheeren, die jonge soldaten, in hun grijswitte broek en blauw mouwvest, met de politiemuts op de kort afgesneden haren, en met een uitdrukking van wanhoop op het gloeiende gelaat, die duidelijk doet zien, hoe moeielijk hun het beklimmen van de onderste sporten op de militaire ladder valt. Ze zwoegen maar voort, die jongens, die korten tijd geleden nog geen flauw denkbeeld van exerceeren hadden, en geen onderscheid wisten te maken tusschen krijgstucht en een regel van drieën.

Och vriendelijke lezer, — lezeressen gaan vermoedelijk toch niet naar een exercitieveld! — als ge eens zulk een schouwspel bijwoont, lach dan die arme jongens, die „gedrild" worden, niet uit, maar heb een weinigje medelijden met hen, want *dat* komt hun toe.

Die jonge soldaten, die ge daar allen zonder onderscheid met den titel „boeren" hoort aanspreken, al komen zij misschien ook uit Amsterdam, verkeeren in een voor hen al zeer vreemde wereld. Alles wat ze tehuis hadden, missen ze hier ongeveer, en zelfs hij, die 't „het minst gewend" is van hen, verkiest inderdaad de vroegere ontbering vaak nog boven de betrekkelijke weelde, die den soldaat wordt verschaft; want overvloed van voedsel en kleeding is nu eenmaal niet het hoogste wat een mensch begeert en behoeft.

Maar zoo er onder die jonge mannen zijn, en waarom zou dat niet het geval wezen? — die uit een Christelijke omgeving komen, die ouders hebben verlaten welke hun vóórgingen om te wandelen in de geboden des Heeren, dan, o, *beklaag*

dan die recruten, die ge daar ziet marcheeren, want dan vloekt elk deel hunner tegenwoordige omgeving tegen wat hen omringde.

„Hoofd op!" .... zouden we denzulken wel onophoudelijk willen toeroepen, want inderdaad, dat hebben ze noodig, het hoofd omhoog en den blik opwaarts geslagen te houden, om temidden van zóóveel verleiding, die hen omringt, niet af te wijken van het goede spoor.

„Hoofd op!" .... te midden van alle godslasteringen, waaraan de kazernetaal, helaas, zoo rijk is; te midden van den boosaardigsten spot; „hoofd omhoog," want de Koning der koningen hoort óók wat gij hoort, en waartegen ge zoo weinig kunt doen, jongeling, die den Heere vreest, en zoo dikwerf om zijns naams wille in de kazerne smaadheid lijdt.

Hoofd omhoog en van den Heere *der Heirscharen* uw hulpe gewacht, wanneer de verzoeking u te machtig dreigt te worden, en het kwade zaad, het onkruid, dat in de kazerne met zoo kwistige hand wordt uitgestrooid, dreigt wortel te schieten. Van Boven alleen kan u kracht gezonden worden in den moeilijken strijd, dien ge thans te doorworstelen hebt en daarom, naar Boven het oog gericht!

Lezer, indien we bovenstaande regelen neerschreven, was het om er de aandacht op te vestigen van jongelieden, die wellicht dit jaar het ouderlijke huis voor de kazerne zullen verwisselen, en daar ondervinden zullen, dat de strijd zwaar is, die dáár moet worden gestreden.

Ach, wat kan er weinig worden gedaan in 't belang van de militairen, en *wat* er gedaan wordt, hoe weinig wordt het vaak gesteund!

Maar op ééne zaak wenschen we te wijzen, vóór onze jongelui zullen worden opgeroepen in werkelijken dienst, namelijk op de *Militaire Tehuizen*, die in tal van garnizoensplaatsen te vinden zijn. Verzuime geen jong militair daarheen te gaan, want, bekend als men daar met het soldatenleven is, heeft men daar voor iederen komenden vriend den zoo onmisbaren goeden raad, een vriendendienst, in één woord: een *tehuis*, dat liefderijk als zonen opneemt al wie komen, van Noord en van Zuid, van Oost en van West.

Daar, in zulk een tehuis ligt ook Gods Woord geopend, als de beste gids voor ieder op den levensweg; en uit dat Woord klinkt het elken moedelooze, elken kleingeloovige, elken wankelende tegen: „Die Mij volgt zal in de duisternis niet wandelen, maar zal het licht des levens hebben!"

En daarom bevelen we bij vernieuwing de *Militaire Tehuizen* aan, — aan de Christenen in den lande, om ze te steunen, ze hebben zóóveel noodig, — aan de aanstaande soldaten, om ze te bezoeken, want daar kunnen ze veel ontvangen en daar telkens de zoo onmisbare vermaning hooren: „Hoofd op!" ....

Mogen we aan de jongelieden, die dit jaar „onder dienst" moeten, herinneren, dat men volstrekt niet behoeft *gerevaccineerd* te worden, als men milicien is, wanneer men daartegen bezwaren heeft in te brengen, al zijn het ook de in onze negentiende eeuw zoo weinig getelde gemoedsbezwaren.

DE JORDAAN.

Onder alle rivieren op den aardbol is er zeker geene, die meer algemeen bekend is dan het riviertje de Jordaan; Het riviertje, zeggen we, want de Jordaan haalt niet zelfs bij de Maas of de Schelde. Toch is zij onder alle rivieren der aarde groot!

De Jordaan heeft haar oorsprong in de bergstreken van Libanon en Hermon, vloeit vandaar in een zuidelijke richting, en vormt eerst het meer Merom, of El-Hureh, dat reeds 320 voet *beneden* de oppervlakte der Middelandsche zee gelegen is. Dit meer is eigenlijk een moeras vol biezen, 3 mijl lang en 2 breed. 't Wordt zomers ten deele bebouwd. Vandaar, met een verval van 200 voet op een afstand van 12 mijlen, bereikt zij de zee van Tiberias — ook wel de zee van Galilea genoemd. Deze zee is bijzonder schoon en liefelijk, maar onderhevig aan zware stormen. Zij is ongeveer 6 uur lang van noord tot zuid, bij 3 uur breedte en 50 el diepte. Vandaar volgt de rivier haar loop in zulk een kronkelende richting, dat zij ongeveer driemaal zoo lang is als de rechtlijnige afstand dien ze doorloopt, namelijk 60 mijlen, totdat zij zich ontlast in de Doode Zee.

„Zoo kronkelend," schrijft luitenant Lynch, — die in 1848 bij een onderzoekingstocht door de Vereenigde Staten uitgezonden den geheelen afstand bevaren heeft, — „zoo kronkelend was de loop der rivier, dat ten einde van den tweeden dag, nadat wij het meer van Tiberias verlaten hadden, wij slechts twaalf mijlen afstands hadden afgelegd in een rechte lijn." In 't geheel is de rivier een 40 uur lang.

Niet alleen is de rivier zoo bochtig, maar het verval is niet minder opmerkelijk, daar de Doode Zee 680 voet lager ligt dan het meer van Tiberias, of wel, 1300 voet beneden de oppervlakte der Middelandsche Zee. Het verval bedraagt dus p. m. elf voet op de mijl. Welk een snel vlietende stroom het dus moet zijn, kan men zich het best voorstellen, als men hem vergelijkt bij bekende rivieren. De ontzaglijke Mississippi, b. v. heeft op sommige plaatsen slechts zes duim verval per mijl. Van daar heet de Jordaan in 't Hebreeuwsch de *Jarden*, d. i. die naar beneden vloeit.

Het is daarom niet vreemd, dat de heer Lynch de vaart tusschen het meer Tiberias en de Doode Zee zeer gevaarlijk vond, en beschrijft als afwisselend met kleinere en grootere watervallen, stille meertjes en steile hellingen.

Het dal van de Jordaan (het Ghor) is van weerszijden ingesloten door hooge, steile bergen. Hoe steil die bergen moeten zijn laat zich begrijpen, als men bedenkt dat de stad Jeruzalem, welke ongeveer dertien mijlen ten westen van de Doode Zee ligt, p. m. 200 voet *boven* de oppervlakte der open zee ligt, en dus 3300 voet *hooger* dan de Doode Zee — een helling van ongeveer een voet op de tien.

Hoe steil de opklimming zij aan de westzijde, nog steiler plaatsen vindt men aan de oostzijde, waar men bergtoppen aantreft, die 5000 voet boven de oppervlakte der Doode Zee verheven zijn.

De Doode Zee is te wel bekend en zoo dikwijls bezocht en beschreven, dat we er hier althans niet over uitweiden. Zij is p. m. 40 mijlen lang van noord tot zuid, bij 9 mijlen breedte, en beslaat dus gemiddeld een oppervlakte van 360 vierkante mijlen. Deze oppervlakte schijnt voldoende om door uitwaseming het water te ontlasten, dat de Jordaan aanvoert. Dat de hitte in het dal en bij gevolg de uitwaseming van water vrij sterk moet zijn, blijkt daaruit, dat de aanvoer der Jordaan gemiddeld geschat wordt op ruim *zes millioen* ton water per dag. Dan zijn er nog een menigte andere kleine stroomen, die eveneens min of meer water aanvoeren — want de Doode Zee is het laagste punt in die merkwaardige vallei.

Dit dal of, beter gezegd, deze diepe kloof, houdt niet op bij de Doode Zee, maar strekt zich verder uit ten zuiden tot aan de oostelijke vertakking of inham der Roode Zee, genaamd de Golf van Akaba. De verlenging heeft echter een anderen naam. Indien men een tamelijk groote kaart van die streek opslaat, zal men die vallei daarop aangeteekend zien, en gemerkt met den naam Wadi-Arabah (*de weg der vlakte*). Zij strekt zich uit bijna rechtstreeks van de Doode Zee tot aan genoemde golf, aan de oostzijde begrensd door de gebergten Seir en Hor, en aan de westzijde door de hoogliggende zandwoestijn Zin.

Deze Wadi-Arabah schijnt ook geheel en al beneden de oppervlakte der open zee te liggen, en is alleen van de golf van Akaba gescheiden door hooge klippen langs den waterkant.

De bijzonder lage ligging dezer dalen geeft den geleerden aanleiding te onderstellen, dat in vroeger dagen, lang voor het begin der geschiedenis, de genoemde zijtak der Roode Zee, (de golf van Akaba) zich uitgestrekt heeft binnenslands tot noordelijk van het boven vermelde meer Merom; dat ten gevolge van de een of andere beroering of aardbeving er een bergrug opgeworpen is ter plaatse van het tegenwoordig uiteinde dier golf; dat het overig gedeelte binnenslands daarop voor een tijd een lang en diep meer is geweest, 't welk langzamerhand is uitgedroogd, zoodat, ten tijde dat de menschen aldaar begonnen om te zwerven, zij er een vallei vonden van bijzondere vruchtbaarheid.

Dat de vulkanen aldaar vroeger eene groote rol gespeeld hebben is in elk geval niet te betwijfelen. Het blijkt duidelijk genoeg o.a. uit het verzinken van Sodoma en Gomorra, en uit de heete bronnen, die er nog heden ten dage gevonden worden. Zelfs is het wel mogelijk, dat ter plaatse waar nu de Doode Zee is, eertijds de krater van een vulkaan bestond.

Over den oorsprong der Jordaan is veel getwist. Dit staat thans vast, dat zij ontstaat uit de saamvloeiing van twee rivieren, de Harbani en de Banias, aan den voet van den berg Hermon. Tot aan de Galileesche zee heet de rivier soms de kleine Jordaan; daarna de groote. Doch ook deze is grootendeels geen 2 el diep en maar 9 breed, en telt wel dertig watervallen. Watervogels, roofvogels, jakhalzen enz. bewonen de oevers der rivier. De oevers zijn steil en rijzen in den regel wel 16 el hoog op. Daarom treedt de rivier niet buiten haar boorden; wel zwelt zij in het voorjaar en is dan zeer hoog, als de sneeuw op de bergen smelt.

Over de Jordaan kon men gaan, ten eerste bij het meer Merom over de zoogenaamde *Jakobsbrug*. Deze bestaat nog, en diende al in overouden tijd voor den grooten handelsweg van Damaskus naar de

DE JORDAAN.

Middellandsche Zee. Haar naam berust echter op een dwaling. Want Jacob is niet *hier* over de Jordaan getrokken. Verder had men drie veren ten Noorden van de Doode Zee, (bij Beth-Abara) bij Jericho en noordelijk bij Beth-San.

Uit al het bovenvermelde zal een goed Bijbellezer aanstonds zien, hoezeer de kennis dezer dingen tot recht verstand der Schrift bijdraagt.

De tocht van Israel over de Jordaan zou b.v. weinig indruk gemaakt hebben, ware hij geschied in den tijd van den gewonen, lagen waterstand. Destemeer moest hij bij de heidenen ontzetting wekken, nu hij geschiedde toen de Jordaan vol was, ten dage des oogstes (de eerste oogst in 't voorjaar) aan al haar oevers, en dus zeer diep en snelstroomend. Wederom begrijpen we, hoe de Efraïmieten, als de oevers der Jordaan bezet waren, er niet over konden vluchten. Wel was de rivier ondiep, maar met sterk verval en steile hooge oevers. Wederom blijkt uit de ligging der veren hoe een Israeliet, die uit het Noorden kwam en het gehate Samaria wilde mijden, betrekkelijk gemakkelijk den omweg door het Overjordaansche kon maken.

Ook blijkt duidelijk hoe de Jordaan, ongeschikt voor scheepvaart, de belangen des handels niet dienen kon; er lag dan ook aan heel de rivier geen enkele plaats van eenige beteekenis. Noch personen, noch goederen werden op de Jordaan vervoerd. God had het Joodsche volk niet tot handelsvolk bestemd, Het moest juist van andere volken afgezonderd blijven. De Jordaan was welbeschouwd een scheiding tusschen geheel eigenlijk Kanaän en de streek ten oosten, gelijk de Middellandsche Zee Palestina in 't westen afsloot. Eerst toen Israel over de Jordaan was, stond het in zijn eigenlijk vaderland. H.

DE WERELD OM ONS HEEN.

KANTOORLEVEN.

I.

„Wat blijft, beklijft." Dat is een spreekwoord, 'twelk onze voorouders nog wel eens plachten te gebruiken. Zoo hadden ze meer gezegden, die ons, haastige menschen als we zijn, wel wat wonderlijk in de ooren klinken en, ronduit gezegd, wat saai voorkomen. „Het walletje bij het schuurtje houden." „Het *gestadige* jagertje wint." „Zoetjes aan, dan breekt het lijntje niet!" „Haastige spoed is zelden goed." „Langzaam maar zeker." Al die spreekwoorden gelijken wel wat op het eerstgenoemde. Wie niet beter weet komt er somtijds toe om te denken, dat die Hollanders uit vorige eeuwen zoo half en half druilooren waren, die alles maar zoo langzaam en voorzichtig mogelijk deden. Maar ook alleen: *wie niet beter weet*, en niet begrijpt, dat zij met hun kalmte en vastberadenheid verder kwamen en vrij wat solider waren dan hun nageslacht is. Van „hals over kop," „bliksemtrein" enz. wisten ze niet. Maar daarom hebben ze toch ook niet hun tijd versuft of verslapen!

Soms hadden ze ook, evenals men tegenwoordig

dikwijls heeft, een soort van zwijmel, een aanval van onzinnig verlangen om „hals over kop" rijk te worden en hun geld te steken in zaken, die volstrekt geen geld waard waren. Dan dreven ze b. v. eenige maanden of jaren achtereen den tulphandel; en dreven dien zoo onzinnig, dat een geheel huis voor één tulp verkocht werd.

Men lacht hen daarom in dezen tijd dikwijls uit, als waren ze allen onnoozele halzen. En onderwijl verbeuzelen de grootste lachers hun tijd, hun geld, ja dikwijls hun zaligheid, aan stukjes papier met of zonder mooie plaatjes er op, die weinig meer of nog minder waarde hebben dan een tulp; aan schuldbrieven van landen, die geen cent rente betalen, of van maatschappijen, die in 't geheel niet bestaan. Toch is er één groot onderscheid tusschen hun dwaasheid en die, waaraan tegenwoordig velen lijden; een onderscheid waardoor juist de hunne des te meer in het oog valt. Bij hen kwam het slechts enkele malen voor; maar thans zijn tienduizenden er meê behebt, en is men er dus zóo aan gewoon, dat men er niet eens meer om lacht — of treurt.

In 't algemeen hadden onze voorvaderen deze goede eigenschap, dat ze niet „van den hak op den tak sprongen;" dat ze „geen oude schoenen wegwierpen vóor ze nieuwe hadden;" dat ze „den huid niet verkochten vóor de beer geschoten was;" dat ze ter dege goed begrepen, dat „de schoenmaker zich aan zijn leest moest houden." Zij wisten ook wel, dat iemand zijn vak niet zoo maar in een „blauw maandag" leert, maar daarom zeiden ze ook: „men moet door een zuren appel heenbijten."

En tegenwoordig leert een mensch, die pas komt kijken, reeds dat hij zooveel mogelijk van alle vakken iets moet weten, maar zijn er niet velen, die verstand genoeg hebben om dat betrekkelijk weinige, dat ze weten *moeten*, *goed en grondig* te leeren. 't Komt onder den zoogenaamden werkmansstand niet zelden voor, dat men menschen ontmoet, die zich *„losse mannen"* noemen. Verzoekt zoo iemand om werk — en vraagt men hem welk ambacht hij verstaat, dan is het antwoord: „Ik ben los man." Dat moet dan beteekenen: „Ge kunt mij gebruiken voor wat ge wilt." Maar och, begin daar eens aan! Dan zult ge bemerken, dat in die woorden, in plaats van groote bekwaamheid, een geheele lijdensgeschiedenis ligt opgesloten. Die woorden beteekenen meestal: „Ik heb niets goed geleerd; ik heb mijn tijd verbeuzeld; daarna heb ik geen lust gehad om mij in een of ander vak te bekwamen; toen kon geen mensch mij gebruiken; daardoor bleef ik arm of verviel tot armoede; vervolgens zocht ik mijn troost in den drank; en nu kan ik geen werk vinden, omdat ik — ja eigenlijk omdat ik geen werk verrichten kan."

Zulke „losse mannen", — rechte ridders van de droevige figuur — loopen er bij honderden langs 's heeren straten en ontstaan en al meer en meer niet alleen onder den werkmansstand, maar in *alle* standen. Ze zijn nog meer te vinden onder den burgerstand dan daaronder. En dat is meer betreurenswaardig dan iemand vermag uit te spreken. Zonder een krachtigen, flinken, „goed onderlegden" burgerstand kan geen volk op den duur onafhankelijk bestaan.

Och, och, hoeveel kantoorbedienden vindt men tegenwoordig niet, die hun levensroeping opvatten zoo ongeveer op deze manier:

„Er zijn twee soorten van kantoorbedienden: jongens met geld en jongens zonder geld. De eersten behoeven niets degelijks te werken; dat doet papa voor hen en zij zijn geroepen om eenmaal papa op te volgen. De laatsten moesten eigenlijk ook niets behoeven te doen, want zij kunnen niet helpen dat ze zulk geld en zulke papa's niet hebben. 't Gemis van de laatsten is erg, maar kan gemaskeerd worden. Men houdt zich alsof men geen naaste familie heeft. Maar 't gemis van geld is schande en die zich gedraagt alsof hij geen *geld* heeft, is zoo dom dat hij het leven haast niet waard is. Bijgevolg is de voorname roeping van de arme kantoorbedienden om zich zoo te gedragen alsof ze een ruim inkomen te verteren hadden.

Ze hebben dus, om hun vak *goed* uit te oefenen, noodig: 1°. een rotting; 2°. een paar lichtkleurige glacé handschoenen; 3°. een koffiehuis met minstens twee billards; 4°. een meisje. Deze vier hulpmiddelen zijn hier opgenoemd in strenge volgorde, het noodzakelijkste het eerste. Grondige kennis van de rekenkunst is minder noodig, maar een vereischte is op de hoogte te zijn van publieke vermakelijkheden. Die soms in zijn hoofd mocht krijgen om eens een half uur vroeger op kantoor te komen of vrijwillig een paar uur langer te blijven werken wanneer het druk is, toont daardoor een paar eeuwen te laat geboren te zijn. Maar welopgevoed is de man, die allen mogelijken tijd beknibbelt om te gaan schaatsenrijden

als alle menschen van verstand aan 't werk blijven. In overoude tijden bleven kantoorbedienden soms jarenlang in dezelfde betrekking, en maakten zich wel onmisbaar voor hun patroons, maar verdroegen ook allerlei kuren. Dat dwaze geslacht behoorde reeds lang geheel uitgestorven te zijn; men denke van zijn patroon en van zijn betrekking, „voor jou een ander!" Een verstandig Nederlander vraagt er niet naar hoe zijn eigen land er uitziet; maar wie nooit in het buitenland geweest is en toch reeds twintig jaren oud werd, moest zich doodschamen."

Hoe ongeloofelijk het ook moge klinken, er zijn jongelui in overvloed, die zich werkelijk inbeelden dat zij door zulk een denk- en handelwijze hun meerderen evenveel ontzag inboezemen als het eerste het beste onnoozele naaistertje, dat zij het hoofd op hol brengen. Die werkelijk denken dat een man van zaken er trotsch op is wanneer zijn bediende pomade in zijn haar smeert, en het er voor houdt dat de verkoop beter gaat wanneer zulk een jong mensch van twintig jaren of daaronder een verguld doekspeldje draagt. Zij lachen wat met de tobbers zonder genie, die jaar uit jaar in op dezelfde kantoorkruk zitten. Maar ze schreeuwen moord en brand wanneer zulke „tobbers" eindelijk procuratiehouders of zelfs deelgenooten van achtenswaardige firma's worden op 't zelfde oogenblik dat aan *hen* een ander spreekwoord van de vervelende voorvaderen vervuld wordt: „Twaalf ambachten, dertien ongelukken."

W.

UIT HET LEVEN.

Stijlbloemen.

1. Al wie een hond laat losloopen, zal beboet worden met drie gulden, *en bij herhaling gedood.*

2. Vrijdag was het mistachtig en een slechte kleeverige hitte. Tegen den avond was er meer regen en om 2 uur eenige donderbuien. Te 4 uur was de storm gevaarlijk nabij, want de bliksem en donder was schijnbaarlijk prikkelend. Buiten 't dorp was de regen zwaar geweest. Het weder bleef onveranderd op Zaturdag, de een storm na den ander na een korte breekingen van zonne licht. De volgende dag was de hemel bewolkt en een mist regen volgde. Op Maandag maakte de zon een brave poging voor oppermacht, maar kreeg alleen een onpartijdige overwinning, terwijl een storm in den middag voorbij trokken, dat de hemel bewolkt achterliet, en tegen den avond was er sterke wind, het weder was fraai helder (*Volksbode* van Bedford).

H.

Uit een gelegenheidsgedicht:

„Geen spruit van Nassau's heldenstam,
Die ons heeft geregeerd,
Tot zulk een hoogen leeftijd kwam,
God zij daarvoor geëerd!" W.

In Engeland is men weder eens heftig aan 't strijden over den waren naam van den grooten schrijver van *Hamlet.* Er zijn niet minder dan 14 lezingen, als:

Shackesper;	Shakspeyr;
Shackespere;	Shakyspere;
Shacksper;	Shakspire;
Shackspere;	Shaxpeare;
Shaksper;	Shaxper;
Shakspere;	Shatxpere;
Shakspare;	Shaxpear.

In de eerste folio-uitgaaf zijner werken leest men *Shakespeare* (d. i. die de speer drilt) wat het best past bij 't wapen: een hand die een speer vat. De dichter zelf echter noemt zich nu zoo, dan zoo. Men weet, dat er ook van Vondel's naam een zestal schrijfwijzen bestaan. Dergelijk verschijnsel kwam trouwens in vroeger tijden telkens voor. Men schreef op den klank af, zonder te letten op de spelling, indien die al vaststond, wat vaak niet zoo was. Vandaar spellingen als Blauw, Blaeuw, Blau, Blaeu, enz. Over 't geheel bekreunde men zich ook ten onzent weinig om de spelling, gelijk uit oude boeken blijkt. Ons woord *zoo* b.v., vindt men op vier wijzen geschreven. Zelfs trof ik spellingen aan, als: *erreten* voor *erwten!*

H.

De kracht des Evangelies.

De bekende, onlangs overleden Amerikaansche predikant Beecher — met wien we overigens volstrekt niet dwepen — bracht eenige weken voor zijn dood, na den afloop van den Zondagmorgendienst, een zestal Indianen, van den Choctaw-stam, uit het verre Westen, op zijn spreekgestoelte, en stelde hen zijn talrijk gehoor voor. Zij konden wel Engelsch verstaan, doch niet goed spreken. Een hunner, een bejaard christen, sprak hen in zijn eigen taal toe, hetwelk door een tolk overgezet werd. Hij zeide:

„Broeders, dit is ongetwijfeld de eerste maal, dat een Choctaw-Indiaan tot u spreekt. Doch het is u bekend, hoe de Indiaan is opgevoed, en wat zijn gewoonten zijn. Dertig jaren lang bleef ik dezen gewoonten getrouw. Alles, wat mijn oogen zagen, geloofde ik, en noemde het heilig. De beelden aanbad ik; zoo ook de zon, maan en sterren, en de wilde beesten en alles wat wild en woest was; en in dezen godsdienst groeide ik op. De Indianen, die in 't verre Westen opgroeien, hebben geen kennis aan God, noch aan Jezus.

Ik heb op deze reis veel gezien en gehoord, en heb altijd gemeend, dat uit deze groote stad New-York veel kennis en wijsheid gezonden wordt. Ik beschouw het volk in het Oosten als zeer vriendelijk, omdat zij het Evangelie zoo ver over de wereld verspreidden. Zóoveel wist ik reeds van ulieden. En terwijl ik nu hier ben, en deze schare in deze groote kerk zie, veronderstel ik, dat gij allen tot deze kerk behoort, en mijn hart is er door verblijd. Gij staat misschien vooraan in het doen van een goed werk, en men heeft mij verteld, dat gij veel kennis over de wereld verspreid hebt. Daar ben ik blij mee. Ik ben opgegroeid in duisternis; doch er kwam licht, en daar ben ik dankbaar voor. En nu heb ik reeds 20 jaren lang den Bijbel gelezen, dien gij ons gezonden hebt, en heb daaruit het Evangelie mogen prediken, en dat er slechts één Vader, daarboven, is, en één Zaligmaker voor alle menschen, Jezus Christus."

Daarna zongen zij een christelijk lied in hun eigene taal, en maakte Beecher de snedige opmerking, dat als Generaal Sherman dit bijgewoond had, hij het eenige jaren geleden door hem gezegde wel zou intrekken, n.l., dat de eenige goede Indiaan, dien hij ooit gezien had, een doode Indiaan was.

H.

Nooit te oud om te leeren.

Ettelijke jaren geleden bezocht onze tegenwoordige Koning een der kleine fabrieksplaatsen in ons land, waar hij bij den burgemeester den nacht doorbracht. De daar gevestigden groote weverij had voor haar gevel gas-illuminatie aangebracht, en wel in groote letters: „Leve de Koning."

Een der kijkers, een eenvoudig boertje, stond vol verbazing de woorden aan te gapen. Eindelijk sprak hij: „Wel, wel, hè 'k van mien lèv'n! Een mins is toch nooit te oud om te leeren! Levie de Koning! 'k Heb altied edocht dat de man Wullem hiette!" W.

Geneesmiddel.

Een vrouw, die veel van dansen hield, ging onlangs naar een danspartij, terwijl haar man en de kindermeid maar op den kleine moesten passen. Na verloop van eenige uren bevindend, dat hij de kleine niet meer kon stil krijgen, ging de man naar de danszaal, en vertelde zijn vrouw dat zij naar huis moest komen, waarop hij slechts ten antwoord kreeg dat hij weer heen kon gaan, en haar moest laten blijven waar zij was. Een half uur later reed de man met een ernstig gezicht een kinderwagentje de danszaal binnen, juist te midden van een quadrille, waarmee zijne vrouw bezig was. „Daar Marie," schreeuwde hij, „daar is de jongen: hij heeft honger!" Toen keerde hij zich om en ging heen. De vrouw is na dien tijd nog niet weer bij een danspartij gezien. H.

DE PRIJSVRAAG.

De antwoorden die inkwamen waren tot onze blijdschap van dien aard, dat zij de keus van het beste ver van gemakkelijk maakten. Blijkbaar hadden alle inzenders zich tijd en moeite getroost, en zich beijverd zooveel mogelijk iets goeds te leveren. We konden echter slechts één bekronen, en hebben, alles overwegende, den prijs toegekend aan den (voor zoover wij weten) [1] jongsten onder de inzenders, nl. onzen lezer

LIEUWE ROORDA,

te *Dockum*,

die over het boekwerk: **E. GERDES: In Leiden en Vlaanderen,** in prachtband met 4 platen in kleurendruk, gelieve te beschikken.

Onze vriend Roorda heeft van zijn werk alle eer. Hij geeft de bronnen aan — zeer goede — en heeft er met oordeel uit geput. Taal en stijl beide zijn, als we zijn leeftijd in aanmerking nemen, beter dan men in het algemeen zou durven verwachten. Als onze vriend zich blijft oefenen, en dat met lust, kan hij 't met Gods hulp nog wel zoover brengen, dat hij een flink stuk voor Excelsior schrijft. Misschien nemen we uit wat hij nu zond later eens iets over.

De andere inzenders zouden zeker bekroond zijn, als we zooveel kronen rijk waren. Zij hebben zich flink gehouden, en kunnen er met voldoening op terugzien. We hopen spoedig een nieuwe prijsvraag uit te schrijven.

CORRESPONDENTIE.

J. J. V. te G. Dank voor Uw schrijven. Zooveel in 't vermogen der *uitgevers* staat, zal op Uw wenk gelet worden. Meldt, ons eens of ook in Uw vereen een bidstond is gehouden.

W. C. B. te K. Gij hebt gelijk. We zullen trachten de noodige verandering aan te brengen.

---

[1]) Niet allen hebben, ook na het tweede verzoek, hun ouderdom opgegeven.

1 Mei 1887.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Haagenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's *f* 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen, enz. franco in te zenden: „Aan de Redactie van „Excelsior", bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

DE KOPEREN SLANG.

Reeds was het ruim negen en dertig jaren geleden dat Israel door een hooge hand en een sterken arm door Jehovah uit Egypte was uitgeleid. Dien geheelen langen tijd had het volk in de woestijn rondgezworven, de straf des Heeren dragende. Allen die boven de twintig jaren oud uit het land der dienstbaarheid waren getogen, behalve Jozua en Kaleb, moesten in de woestijn vallen; geen van hen zou het Beloofde Land binnentrekken; slechts één hunner — Mozes — zou het *zien*. Dat oordeel was acht en dertig jaren vroeger uitgesproken. Slechts weinigen der mannen, die het getroffen had, waren nog overgebleven. En die enkelen wisten dat ook hun dagen geteld waren; dat zij binnen het jaar zouden sterven. 't Was in den tijd dat Mozes zijn roerenden negentigsten Psalm dichtte: „Wij vergaan door uwen toorn en door uwe grimmigheid worden wij verschrikt. Gij stelt onze ongerechtigheden voor U, en onze heimelijke zonden in het licht uws aanschijns. Want al onze dagen gaan henen door Uwe verbolgenheid; wij brengen onze jaren door als eene gedachte. „En verder: „Keer weder, Heere! tot hoe lange en het berouwe U over uwe knechten! Verblijd ons naar de dagen, in dewelke Gij ons gedrukt hebt, en naar de jaren, in dewelke wij het kwade gezien hebben."

Een groote doodenmarsch was die tocht. Welk een les voor de kinderen van dit ten doode opgeschreven heir! De kinderen, waarvan sommigen reeds den zestigjarigen ouderdom naderden, en die dus het grootste en beste deel huns levens hadden doorgebracht in een vermoeienden, vervelenden, doelloozen pelgrimstocht. Mocht soms iemand meenen dat er geen volkszonden bestaan, dat er geen erfschuld is, dat een geslacht, een volk niet solidair aansprakelijk is; de treurige geschiedenis dezer veertigjarige omzwerving is daar om hem van die dwaling te genezen.

Wie de poging waagt om zich ook slechts even deze bij uitstek sombere werkelijkheid van den toestand der Israelieten in de woestijn in te denken, leert iets gevoelen van de diepte en den weemoed der klacht door Mozes geuit: „Het uitnemendste is moeite en verdriet, want het wordt snellijk af-

gesneden en wij vliegen daarheen. Wie kent de sterkte uws toorns en uwe verbolgenheid, naar dat Gij te vreezen zijt?"

Want dat was het schrikkelijkste: dat lot overkwam hun door Gods *toorn*. 't Was louter eigen schuld. Eigen schuld, die ook de kinderen een voorrecht boven al het aardsche begeerlijk, ontroofde.

IJzingwekkend eentonig moet het leven in de woestijn geweest zijn. Langzaam was acht en dertig jaren geleden de terugtocht naar de Roode Zee aangevangen. Altijd verder terug ging de reis, verder terug van het land, waar men om zoo te zeggen vlak voor had gestaan. Na jaren terugtrekkens, ging het eindelijk weer langzaam vooruit. Zeer weinig afwisseling was er in die jaren, en de afwisseling, die er was, moest nog bovendien ten hoogste treurig heeten. 't Was de opstand van Korach, Dathan en Abiram, welke eindigde met den ondergang van ongeveer vijftienduizend menschen.

Daarna, in de eerste maand van het veertigste jaar der omzwerving, stierf Mirjam, de zuster van Mozes, eene moeder in Israel, ruim honderd dertig jaren oud. Spoedig daarna leed het volk aan watergebrek. Het barstte in jammerklachten en murmureeringen uit. Wie zal den eersten steen op deze murmureerders werpen? Zeker niet hij, die eenigszins zichzelven mocht leeren kennen en zich in hun toestand verplaatst. God zelf toonde zich bij die gelegenheid een genadig en gaarne vergevend God. Het was een zonde van groote ondankbaarheid en van zeer ongegrond wantrouwen. Had niet de hand des Heeren hen, honderdduizenden in getal, nu negen en dertig jaren gevoed, gelaafd, gekleed, geleid in een huilende wildernis, waar niet voor één mensch spijze of drank te bekennen was? En was zijn arm verkort bij het aangroeien der jaren? Toch straft de Heere het volk niet, en geeft Hij alleen aan Mozes bevel, om tot de steenrots te *spreken* en hun alzoo „water uit de steenrots voort te brengen." Maar Mozes sprak tot *hen*, hij, de zachtmoedigste onder de menschen: „Hoort toch, gij wederspannigen, zullen wij water voor ulieden uit deze steenrots voortbrengen?" En hij *sloeg* de steenrots.

Neen, *wederspannigen* waren ze op dat oogenblik niet; maar kleingeloovigen, zinkende Petrussen. En Mozes' te groote, maar niet zuivere ijver voor den naam des Heeren werd door Jehovah „ongeloof" genoemd, en zijn gedrag „een niet heiligen van God voor de oogen der kinderen Israels." De toorn des mans werkt nooit Gods gerechtigheid.

Toch, al wordt het volk hier als 't ware door des Heeren eigen mond verontschuldigd, welk een zelfverwijt moet dat volk verteerd hebben bij het bewustzijn, dat deze grootste aller profeten zoo nabij het einddoel, door de ergernis, die *zij* hem gegeven hadden, ten slotte dat einddoel moest missen!

Slechts korte dagen later moest Aäron afscheid van zijn volk nemen, op den berg Hor klimmen en aldaar sterven, honderd zeventien jaren oud. Welke herinneringen zullen de borst der enkele overgeblevenen van zijn leeftijd doorkruist hebben, zoowel als die van de ouderen dergenen, die jonger dan twintig jaren uit Egypte waren getrokken! Hoeveel hadden ze met dien man doorgemaakt! Daar kwam hun de treurige geschiedenis van het gouden kalf voor den geest. Kort daarna was de plechtige wijding van Aäron tot hoogepriester gevolgd. Zij herdachten het onbetamelijk gedrag van Aäron en Mirjam jegens Mozes en de zevendaagsche melaatschheid der laatste. Maar ook hoe nog kort geleden bij den opstand des volks in zake den ondergang van Korach, Dathan en Abiram, Aäron als middelaar tusschen de dooden en de levenden gestaan had, en Jehovah zich door zijn hoogepriester had laten verbidden. En nu, hij was bijna de laatste der mannen, die in de woestijn zouden vallen. En dat oordeel was hem en Mozes ter elfder ure om hunnentwil overkomen!

Nog waren de beproevingen niet ten einde. De koning van Harad, van het voorttrekken der Israelieten onderricht, streed tegen het volk en aanvankelijk met goeden uitslag. Maar God hoorde de stem des volks en zijne beloften, en gaf den Kanaäniet volkomen in Israels hand.

Toen reisden zij van den berg Hor, waar Aäron gestorven was, op den weg der Schelfzee, om het land der Edomieten heen, want de nakomelingen van Edom, Israels broedervolk, mochten hun land behouden. Doch de ziel des volks werd verdrietig op dezen weg. En het volk sprak tegen God en tegen Mozes: „Waarom hebt gijlieden ons doen optrekken uit Egypte, opdat wij sterven zouden in de woestijn? Want hier is geen brood, ook geen water. En onze ziel walgt van dit zeer lichte brood." Toen zond

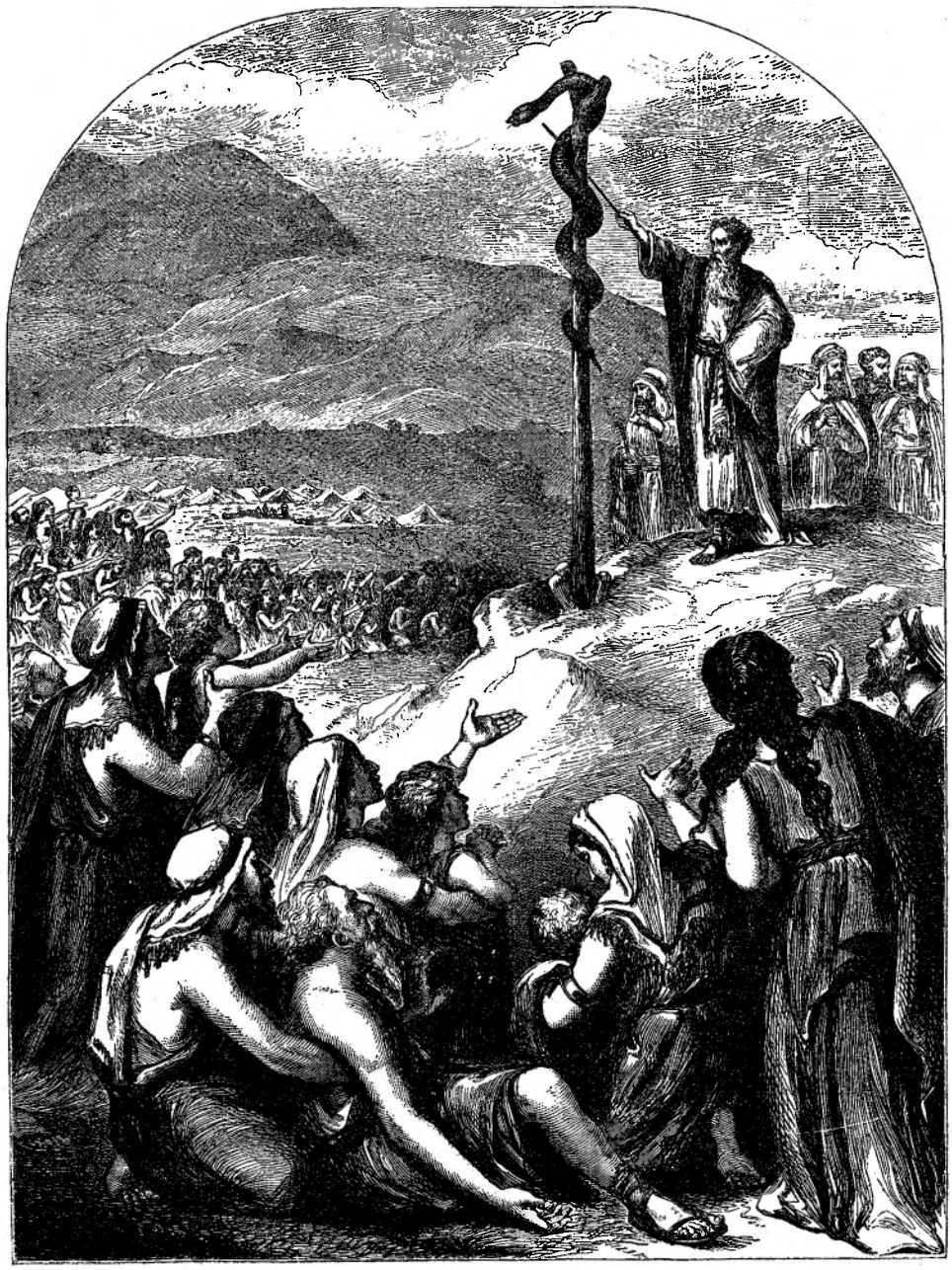

DE KOPEREN SLANG.

de Heere vurige slangen onder het volk, die beten het volk, en er stierf veel volks van Israel. Daarom kwam het volk tot Mozes en zij zeiden: Wij hebben gezondigd, omdat wij tegen den Heere en tegen u gesproken hebben; bidt den Heere, dat Hij deze slangen van ons wegneme. Toen bad Mozes voor het volk. En de Heere zeide tot Mozes: „Maak u eene vurige slang en stel ze op eene steng, en het zal geschieden, dat al wie gebeten is, als hij haar aanziet, zoo zal hij leven." En Mozes maakte eene koperen slang, en stelde ze op eene steng, en het geschiedde, als eene slang iemand beet, zoo zag hij de koperen slang aan, en hij bleef levend.

Zoo luidt het bijbelsch verhaal van een der wonderlijkste gebeurtenissen uit Israels omzwerving.

Vlak bij het doel moet het volk toch nog weer een grooten omweg maken. Het ongeduld en de ontevredenheid rijzen ten top. De ontberingen zijn waarschijnlijk ook werkelijk niet ge-

ring geweest. Het manna smaakte het volk niet meer. Water was schaarsch. 't Kan alles wel waar zijn, maar slechts hij, die zich vastzet in zijn eigengerechtigheid, kan Gods zegeningen gering achten. Wie echter eenigszins een blik in zijn zonde gekregen heeft, en leerde verstaan, dat hij alles verbeurde en alleen op den eeuwigen dood aanspraak heeft, klaagt niet over het onsmakelijke brood, maar bewondert de genade, die hem nog een overvloedige bete geeft. Deze murmureering heeft kwaadaardiger karakter dan die van eenige maanden vroeger. Het volk vergadert zich niet alleen „tegen Mozes en Aäron;" neen, het spreekt tegen God en tegen Mozes. Het verwijt God zijn ongevallen, waarvan het alleen de schuld is, en vergeet de ongehoudene goedertierenheid des Heeren, hun dag op dag bewezen.

De straf volgt onmiddellijk. Venijnige slangen dringen de legerplaats binnen en bijten de bewoners. Op die beten volgt onverbiddelijk — zij het ook niet onmiddellijk — de dood.

Dat brengt het volk tot inkeer en berouw. Hoe dikwijls, helaas, is het noodig, dat God zijn vele zegeningen ons in herinnering brengt door een enkele kastijding, die, hoe vreeselijk ook, toch niet in 't minst in eenige verhouding staat tot hetgeen wij verdienden. Het volk komt tot den door God als middelaar aangewezen man, tot Mozes, met schuldbelijdenis en bede, om tusschen te treden. En Mozes — als altijd, en voor de hoeveelste maal? — vervult zijn goddelijke roeping en bidt voor het volk.

God laat zich verbidden. Immer had Hij zelf zijn Naam voor Mozes' ooren uitgeroepen: „Heere Heere! God! barmhartig en genadig! lankmoedig en groot van weldadigheid en waarheid! die de weldadigheid bewaart aan vele duizenden, die de ongerechtigheid en overtreding en zonde vergeeft; die den schuldige geenszins onschuldig houdt, bezoekende de ongerechtigheid der vaderen aan de kinderen en aan de kindskinderen, in het derde en vierde lid."

De vergeving wordt echter *middellijk* geschonken. Niemand kan iets tot zijne zaliging toebrengen. Maar ook evenzoo ontvangt niemand vergeving, zonder dat hij er iets aan doet. *Dit* moet men er aan doen, *haar aannemen*. En bij deze gelegenheid geeft God een der schoonste en diepzinnigste typen van onzen Borg en Middelaar Jezus Christus.

Mozes ontvangt bevel om een afbeelding in koper te maken van de doodvijanden, die Israel ten verderve brengen. Een koperen slang moet op een steng geplaatst worden. Die slang is het behoudmiddel; hij is — naar het woord onzes Heeren zelf — type van Hem en van zijne verhooging aan het kruis.

Welk een vernedering voor onzen Heiland!

De slang is het zinnebeeld des *Satans*. En hier wordt ze het tijpe van den *Zone Gods* gemaakt. In deze afbeelding wordt ons aanschouwelijk voorgesteld, wat Paulus zegt: „Die geen zonde gekend heeft, dien heeft God *zonde gemaakt* voor ons." „Christus heeft ons verlost van den vloek der wet, *een vloek geworden* zijnde voor ons."

Niet *ieder* der Israelieten vindt het leven in het zien op deze koperen slang. „Het zal geschieden," zegt de Heere, „dat *al wie gebeten is*, als hij haar aanziet, zoo zal hij leven. Er is geen *voorbehoedmiddel*, maar een *redmiddel*. Wie soms denken mocht: Ik zal de koperen slang aanzien, dan bijten de levende slangen mij niet," moest bedrogen uitkomen. „De gezonden hebben den medicijnmeester niet van noode, maar die krank zijn." Slechts hij, die den doodelijken beet onderging, die het vergif der zonde in zijn ziel en lichaam gevoelt, slechts *hij* zal baat zoeken en vinden in een blik op de koperen slang.

Wie is er — in geestelijken zin — die *niet* werd gebeten? Neem dus veilig aan, dat, wie niet op den verhoogden Zoon des menschen ziet; de beet niet voelt, en het gif niet voor gif houdt.

„En het geschiedde, *als eene slang iemand beet*, zoo zag hij de koperen slang aan en hij bleef levend."

Het was een middel, waar wel terdege een krachtig geloof, een hopen tegen hope, bij behoorde. Het middel was voor het natuurlijk verstand eenvoudig en kortweg bespottelijk. De geneeskunst was toen nog niet ver gevorderd, maar zooveel kon een klein kind er wel van weten, dat het aankijken van een stuk koper niet helpt tegen een doodelijke wond!

En dat is met Christus Jezus aan het kruis nog steeds het geval. Ons allen wordt gepredikt Jezus de gekruisigde, den Joden een *ergernis* en de Grieken een *dwaasheid*, maar ons, die gelooven, de *wijsheid Gods* en de *kracht Gods*. Nu, die stervende Israelieten in de woestijn werden ook niet behouden door *hun* wijsheid of kracht. Het mid-

del was schijnbaar buiten alle verhouding tot de kwaal. Van *begrijpen* was daar geen sprake. Alles kwam aan op het *geloof*. Wat God zegt dat doet Hij. En Hij roept de dingen, die niet zijn, alsof zij waren. Wat *niet* kan, *kan* wel omdat *Hij* het wil. Evenals de genezing door de koperen slang is de genezing door den gekruisigden Christus. Wat bij de menschen onmogelijk is, is mogelijk bij God. „Want *niets* is bij God onmogelijk." Dat is de *kracht* Gods.

En de *wijsheid* Gods? Zij is, dat niemand meer aan zijn eigen redding behoeft te doen, dan haar dankbaar aannemen. Dat is een wijsheid, dien wij evenals Israel, met oneindige dankbaarheid hebben aan te nemen. Dat is zoo wijs, dat alle andere wijsheid er bij in 't niet verzinkt. Want had God geëischt dat wij ons eigen geneesmiddel op eenigerlei wijs hadden bevorderd of gegeven, niemand zou zijn behouden.

Meer nog. Jezus leert ons dat *niemand uit zichzelven* naar de koperen slag, of wat hetzelfde is, naar Hem opziet. „Als de Zoon der menschen zal verhoogd zijn, zal Hij ze allen tot zich trekken."

Hij trekke ons allen. En Hij geve ons genade opdat wij ons *laten* trekken.

W.

HET HEILSLEGER.

(*Salvation-army*).

Over dit leger en zijn werkzaamheden is reeds ontzaglijk veel gesproken en geschreven. De een keurt het evenzeer af, als de ander goed. Er wordt allerlei van verhaald, waarbij men het hoofd schudt en ook wel eens vraagt: is het waar?

Vandaar, dat we met genoegen hier een plaats geven aan de zeer *betrouwbare* meêdeelingen, die volgen; betrouwbaar, wijl ze van niemand anders komen, dan van den „generaal" Booth zelf, die de ziel der geheele zaak is.

Kort voor zijn terugkeer van New-York naar Londen, gaf de generaal, de stichter en het hoofd van het *Heilsleger*, aan een dagbladschrijver een verklaring van den oorsprong, het doel en de wijze van werken, die hij volgt:

„De arbeid van het leger is", zei hij, „voornamelijk voor de lagere klassen bestemd, vooral in de groote steden. Het doel is om die menigte menschen te bereiken, welke buiten de kerken staan; menschen waarop kerken en kerkelijke vereenigingen weinig of geen invloed oefenen. De kerken hebben geen inrichtingen om met zulke personen te handelen, noch om hen te behouden nadat zij gered zijn.

Ons werk, zei de generaal, geschiedt bijna uitsluitend in de groote steden. Wij zijn pas begonnen om met de landelijke bevolking in aanraking te komen. Wij beweren, dat het moeielijker is om met de slechtste kringen te plattelande te handelen, dan met die in de steden. Nogtans gaan wij vooruit ook op het platteland.

Het denkbeeld om de beklagenswaardige menschen waaronder wij arbeiden naar de kerken te doen gaan, is zeer schoon, maar dikwijls geheel en al onpractisch. Zij hebben geen lust om daar heen te gaan, en de kerken, zooals zij thans zijn ingericht, kunnen niet tot hen gaan. Ik zeg, *kunnen niet*, en ik meen het. Ik weet wat ik zeg, omdat ik gedurende mijn geheele leven onder dit volk gearbeid heb. Er is een kloof tusschen hen en de kerken. Ik beschuldig de kerken niet — God verhoede dat! Er zijn even zulke goede menschen en toegewijde personen in de kerken als in ons leger. Ik wijs enkel op een feit, dat door de stedelijke leeraren zelf openlijk erkend wordt. Ik spreek hier van de dronken, stelende, zwervende massa's in London en New-York en al onze groote steden, De kerk heeft haar houvast aan deze menschen geheel verloren. Het was in het doel om deze lieden te bereiken en te behouden, dat het Heilsleger zijn oorsprong vond.

Ik begon in het midden van Londen, waarvan gezegd werd dat er binnen den omtrek van een mijl een millioen menschen waren, die nooit ter kerk gingen. Mijn hart bloedde om hen. O, welke ellende en onkunde, welke onreinheid en helsche boosheid heerschten daar! Ik geloof, dat gij nergens in uw steden zulke goddeloosheden hebt als wij, in Londen. Nu trachtte ik deze menschen door de gewone middelen te bereiken, want ik was een Wesleyaansch Methodistisch leeraar; maar zij wilden niet eens naar mij luisteren. Doch ik wist, dat indien ik hun aandacht kon trekken, en hen op de een of andere manier kon noodzaken zoolang te luisteren, tot de gedachte aan Christus, den liefhebbenden, den stervenden, den verrezen Christus bij hen levendig werd, zij er belang in zouden stellen en behouden konden worden.

Toen zij niet tot mij wilden komen, begon ik

te bedenken hoe tot hen te gaan. Dagen achtereen bestudeerde ik hun neigingen en de dingen welke hen lokten tot de kroeg, den schouwburg en de danszaal. Uren achtereen sloeg ik hen gade, terwijl zij uit en in de kroeg gingen. Ik nam mij voor om een wijze van doen te volgen waarin zij belang konden stellen, mits er niets kwaads in lag. En langs dezen weg begon ik.

Ik zal u een voorbeeld geven van de manier waarop ik eerst te werk ging:

Ik kondigde een vergadering aan, maar noemde het zoo niet. Ik zeide niet, dat Ds. Booth zou prediken want dit zou hen afgeschrikt hebben. Zulk een aankondiging had hen slaperig gemaakt; of indien ik gezegd had, dat ik zou spreken over het Laatste Oordeel, zouden zij gezegd hebben: „Wij willen geen oordeel; laat ons naar den schouwburg gaan;" of over den dood: „Dood! laat ons daar niet over denken; laten wij een borrel gaan nemen."

Wat deed ik? Na veel beproeving en vele vergeefsche pogingen, kreeg ik twee meisjes, die vrij goed bespraakt waren, en kondigde aan dat *Happy Sallie* (Gelukkige Sallie) zou zingen en spreken. „Wat?" riep de menigte, „Happy Sallie zingen en spreken? Dat zal pleizierig zijn! Laat ons eens gaan zien, wat dit is." Op zoo'n manier vonden wij den weg om hun aandacht te trekken en lang genoeg te behouden, dat zij eenig denkbeeld kregen van den Zaligmaker. Alzoo begonnen wij ons werk.

De wijze van werken van het Leger, zooals gij ze thans ziet, ging met langzame ontwikkeling. 't Een na het ander is er bijgevoegd, al naar gelang zulks noodig was; doch het hoofddoel is altijd geweest om deze soort van zondaars belang in te boezemen en te bekeeren. Wij ontvangen een groot aantal vrouwelijke leden, en zij brengen ons talrijke mannelijke recruten. Een zeker man b. v. is een zondaar, doch wellicht niet bijzonder slecht, maar zorgeloos en gevoelloos. Wij nemen zijn vrouw aan als lid, en in vele gevallen brengt zij haar man tot ons.

Er heerscht overal het denkbeeld omtrent ons, dat wij gemeen volk zijn. Wat anders kunt gij verwachten? Denk eens vanwaar wij gekomen zijn! Van de straat opgeraapt. Duizenden hunner, die thans onze beste leden zijn — en onder deze velen van onze beste ambtsleden — waren, vóór zij onder den invloed van het leger kwamen, jaren achtereen haast onophoudelijk beschonken geweest. Vele waren dieven, andere lichtekooien. Gij kunt niet verwachten dat onder ons de beschaafden en de geleerden gevonden worden.

Wij trachten de vraagstukken van sterken drank en grondbezit, alsmede het „sociale" kwaad, op het gebied der seksen, op te lossen langs een weg dien wij den alleen practischen achten.

Vraagt gij, of wij eenige merkbare verbetering bespeuren in de zeden van die streken, alwaar wij gearbeid hebben? Ja, zekerlijk. Neem b. v., de „Grecian Theatre" en „Eagle Tavern;" ze waren de slechtste plaatsen in Londen. Men had er een tooneel, alwaar honderden geheel aan hun lot overgelaten meisjes gewoon waren te dansen. Ik kocht het huis voor zestigduizend dollars; in 't geheel heeft het mij over de honderdduizend gekost, en wij veranderden het in „Heilstenten."

De Admiraal Fishborn ging onlangs naar den burgemeester van London, en vroeg hem of het werk, door het Reddingsleger verricht, eenige merkbare verandering had gemaakt op de zeden in die omstreken. Hij antwoordde, dat het karakter van het volk in die streek er geheel door veranderd werd.

Ik ben bereid de volgende uitdaging te doen: Geef mij eenig deel van New-York om in te werken. Het maakt geen verschil hoe laag het gezonken is. Ik zal twee officieren zenden om daar te arbeiden, en in zes maanden tijds maak ik mij sterk om uit de bekeerlingen een korps werkers in het Leger op te richten, die hun eigen onkosten zullen dekken. Wat de soort van volk betreft, wij arbeiden het liefst onder de Anglo-Saksen (Engelschen en Amerikanen).

't Is waar, wij zijn luidruchtig in ons werk. De aard daarvan noodzaakt er ons toe openbare optochten te houden. Hierdoor halen wij ons den schip der fatsoenlijken en den spot en de mishandeling der ruwe standen op den hals. Het vereischt moed en opoffering om zich met ons te vereenigen. Hier ter stede (NewYork) werden wij uitgefloten, maar nochtans vind ik de behandeling hier zeer zacht, vergeleken met die welke wij kort geleden in Londen moesten doorstaan. Daar werden wij met steenen gegooid, en waren wij onderworpen aan allerlei soort van mishandeling; doch er is verandering gekomen, en wij worden thans zoo vriendelijk bejegend als men maar wenschen kan."

Tot zoover „generaal" Booth. We zullen in dit blad geen strijd openen over het al of niet

wenschelijke van zulk een leger, als middel ter bekeering. Immers dit is zeker: Een der eerste vragen is, die der tijden en gelegenheden; een der eerste zaken, waarop te letten valt, de soort menschen, waaronder men optreedt, hun zeden, landaard, karakter, enz. enz. Te Parijs b. v. schijnt de taak van het leger wanhopig moeielijk. Men lacht er mee — echt Fransch. En nu staat dit bij ons vast: dat hier in Nederland voor dit leger volstrekt geen plaats is. Alles, het volk, de toestanden, de zeden, onze denkbeelden van godsdienst en evangelisatie enz. enz., 't strijdt er ten sterkste tegen. Voor Nederland past het leger, als we ons niet zeer bedriegen, in geen geval en wellicht voor meer landen niet.

We halen ten slotte het oordeel aan van een man, wiens meening bij duizenden gezag heeft, den beroemden predikant O. Funcke te Bremen.

„Hier (te Londen) een ontzaglijke beweging verwekt te hebben blijft de onbetwistbare roem van het Reddingsleger. Men moet toestemmen dat het een poging is, die werkelijk de groote menigte omvat en in beroering brengt.

Maar nochtans en desalniettemin kan ons dit alles niet weerhouden deze nieuwe zendingsmanier *bij het licht van het Evangelie te beschouwen.* Indien zij dit licht niet velen kan, moeten wij, in weerwil van alle oogenblikkelijke goede uitkomsten, het er voor houden, dat deze beweging geen duur heeft, dat zij vanzelf verflauwen, of wel in het vleeschelijke verloopen moet. Wellicht heeft reeds menig lezer, terwijl hij in den geest met mij die zonderlinge vergaderingen bijwoonde, gedacht: „Waren Jezus en Zijn apostelen tegenwoordig geweest, zoo waren zij zeker met tranen heengegaan. „Bij storm weerkaatst de zon haar stralend gelaat niet in zee" — en in zulk een opgeschroefd, dweepziek razen en tieren kunnen wij zeker het heilig aangezicht van Jezus Christus nooit ontdekken. Moest wezenlijk alleen *zóó* het Christendom verbreid worden (dacht ik meer dan eens) dan kan het de wereldgodsdienst niet zijn; want maar al te sterk wordt hier ook op de onreine hartstochten der menschen gewerkt.

Het moet reeds hoogst bedenkelijk voorkomen, dat de uitwerking van het leger eerst *toen* van beteekenis werd, toen al die uitwendige en dwaze bombarie van uniformen, militaire teekenen, krijgsmuziek enz. werd ingevoerd. Het lijdt geen twijfel, dat men op dezen weg hoe langer hoe verder gaan en telkens naar nieuwe indrukmakende en opzienbarende dingen zoeken moet, om de beweging gaande te houden.

Bedroeven moet het, dat in deze beweging zoo vele edele krachten en middelen door uitzinnige geestdrijverij verspild en verdorven worden. Eén hoop blijft over, dat namelijk ten slotte toch nog de geest de overhand op het vleesch verkrijgen moge. Want dat de beweging in den geest begonnen is, dat ook bij velen, die haar tegenwoordig drijven, ware godsvrucht en een vurige liefde voor het van God vervreemde volk, een innige begeerte om het te redden, gevonden worden, — valt volstrekt niet te betwijfelen. Het ongeluk is, dat men met vleeschelijke middelen den Geest te hulp wilde komen; dat men zonder Christelijke geduldsoefening groote uitkomsten wilde doen zien, en dat men, over enkele uitkomsten opgetogen, nu hoe langer hoe meer in geestvervoering geraakte, hoe langer hoe vleeschelijker werd in de keus zijner middelen, totdat men zoover kwam, dat men, om zielen voor God te winnen, Gods woord en Naam juist onteerde."[1])

Vooral nu het zeker schijnt dat het „Leger" ook in Nederland zal optreden, zij op het bovenstaande de aandacht gevestigd.

H.

EEN STOMME PIONIER.

Daar staan de reusachtige Germaansche krijgers plotseling roerloos op hun tocht door het woud. Ze zijn terug gehouden door een vijand, die onzichtbaar is, die daar ter plaatse reeds *geweest* is, maar die een teeken heeft achtergelaten, dat door niemand straffeloos beleedigd wordt.

Deze blonde zonen van het noorden worden door niets verschrikt. Hun gespierde vuist wringt den wolf den gorgel dicht tot er den laatsten adem uit is. Hun ijzeren knieën nijpen de zijden van het halfwilde paard zoodat de sporen van hun zwakker nageslacht onnoodig zijn. Hun geduchte knods slaat den beer en den oeros voor den kop dat ze zieltogend neerstorten. Wanneer de toorn in hun borst opbruist tegen elkander, weergalmt het woud van de slagen hunner zwaarden. Geen woedende bergstroom houdt hen tegen. Geen

[1]) Zie het schoone werk onder den titel: *Beelden en Schetsen uit Engeland*, door Otto Funcke, ook hier in vertaling verschenen.

orkaan doet hen deinzen. Maar hier staan ze machteloos. Waarvoor?

Voor een stuk hout van een paar el lengte, van boven voorzien van een speerpunt en van een dwarshout, waarin de letters S P Q R gesneden zijn!

Maar dat stuk hout is een pionier, een baanbreker. Dat stuk hout is de vertegenwoordiger van de machtigste natie der wereld. Raak dat stuk hout niet aan! Het wreekt zich bloedig. 't Is zoo goed of het geheele Romeinsche rijk tegenover u staat! Wie willig hoofd en knie buigt voor dit teeken, heeft ten minste kans in nederbuigende goedheid als bondgenoot van Rome beschouwd te worden. Maar wie er zich aan vergrijpt, ziet zijn vrouw en kinderen als slaven weggesleept, zijn vee geslacht, zijn woning verbrand, zijn volk uitgeroeid, en zichzelf als een beest uit een vreemd land, als een vogelvrije curiositeit, gespannen voor de zegekar van een onmeedoogenden overwinnaar.

Dat weten die mannen. Die gedachten vertegenwoordigen zij, zooals ze daar staan. Die grijsaard voelde het eerste dons om de lippen toen het vreemde volk voor de eerste maal de moerassen en wouden naderde, waar zijn stam woonde. Hoevelen zijner tijdgenooten zijn in dien allereersten vrijheidskrijg gevallen! Zijn zoon, de reus, die in volle mannelijke kracht aan zijne rechter zijde staat, heugt het nog als gisteren hoe Arminius de Romeinsche legioenen versloeg, en hoe ook *zijn* heldenarm meê de overwinning mocht bevechten. En die jongeling groeit op in het vaste voornemen om — naderen de tirannen weer — te overwinnen of te sterven.

En hadden ze zich nu plotseling den weg afgesneden gezien door een geheele legerafdeeling van Romeinen, dan hadden ze met onbezweken moed getracht zich een doorgang te banen, of ze waren als vrije helden gevallen. Maar deze speer! Wat? Is ze *te* weerloos en is het beneden den krijgsman om haar aan stukken te slaan?

Het tegendeel is waar. De wilde helden gevoelen juist de overmacht van die speer. Ze kunnen de S P Q R niet lezen; maar instinktmatig gevoelen zij dat juist in die onbegrepen teekens de kracht ligt die hen moet overwinnen. Want een Romein is nauwelijks half zoo groot als een Germaan, en de spieren van drie Romeinen zijn nog niet genoeg om de reuzenkrachten van een dezer blauwoogige en blondharige kinderen van het Noorden te temmen. Maar die Romeinen hebben wat zij, Germanen, missen. Ze hebben S P Q R en al den aankleve van dien.

„*Senatus Populus Que Romanus.*" „*De Senaat en het Volk van Rome.* Een geheele geschiedenis ligt in die vier woorden; een geschiedenis van eenheid, orde, beschaving, van geestelijke overmacht over ruwe natuurkracht.

Zij, Germanen, hebben niets wat op S P Q R gelijkt. Hun kracht wordt verbrokkeld; hun eenheid verdwijnt in onderlinge veete; zij gevoelen zich de minderen.

En toch ook weer niet. Wat enkelen hunner gezien hebben van het leven en streven, waarvan „S P Q R," het zinnebeeld is, heeft hun doen gevoelen dat het zóo *niet* zijn moet. Die Germanen kunnen wel bijgeloovig zijn in de hoogste mate, maar zij worden geen spotters met al wat heilig is zooals hun zuidelijke vijanden. Zij kunnen ruw en in dronkenschap vrouw en kinderen verdobbelen, maar ze zijn geen wreedaards met voorbedachten rade en uit vervalscht zingenot.

Onze plaat is een type van de latere geschiedenis dezer Germaansche volksstammen. „S P Q R" heeft hen overwonnen. En dat is voor hen de weldaad bij uitnemendheid geweest, in rang volgende op die van het Evangelie. Die onderwerping is het keerpunt in de wereldgeschiedenis geweest, dat thans nog alles beheerscht. De beschaving, in dit edele ras geplant, heeft het tot beheerscher der wereld gemaakt.

Rome heeft zijn krachten en gaven aan het Germaansche ras ingegoten en is de mindere geworden.

Bijna geen land ter wereld dat niet door Germanen wordt geregeerd, naar — Romeinsch recht.

Helaas, ook de Romeinsche ondeugden zijn in den loop der eeuwen meer en meer eigendom der Germanen geworden. Nog zit er pit en kern in den ouden stam, al drong het bederf diep door. Het behage God, ook in het kleine deel van het Germaansche ras, dat Nederlanders heet, nieuw leven te wekken en te kweeken door zijnen Geest. Dan kan het nog, als vroeger, in zijn God kloeke daden doen.

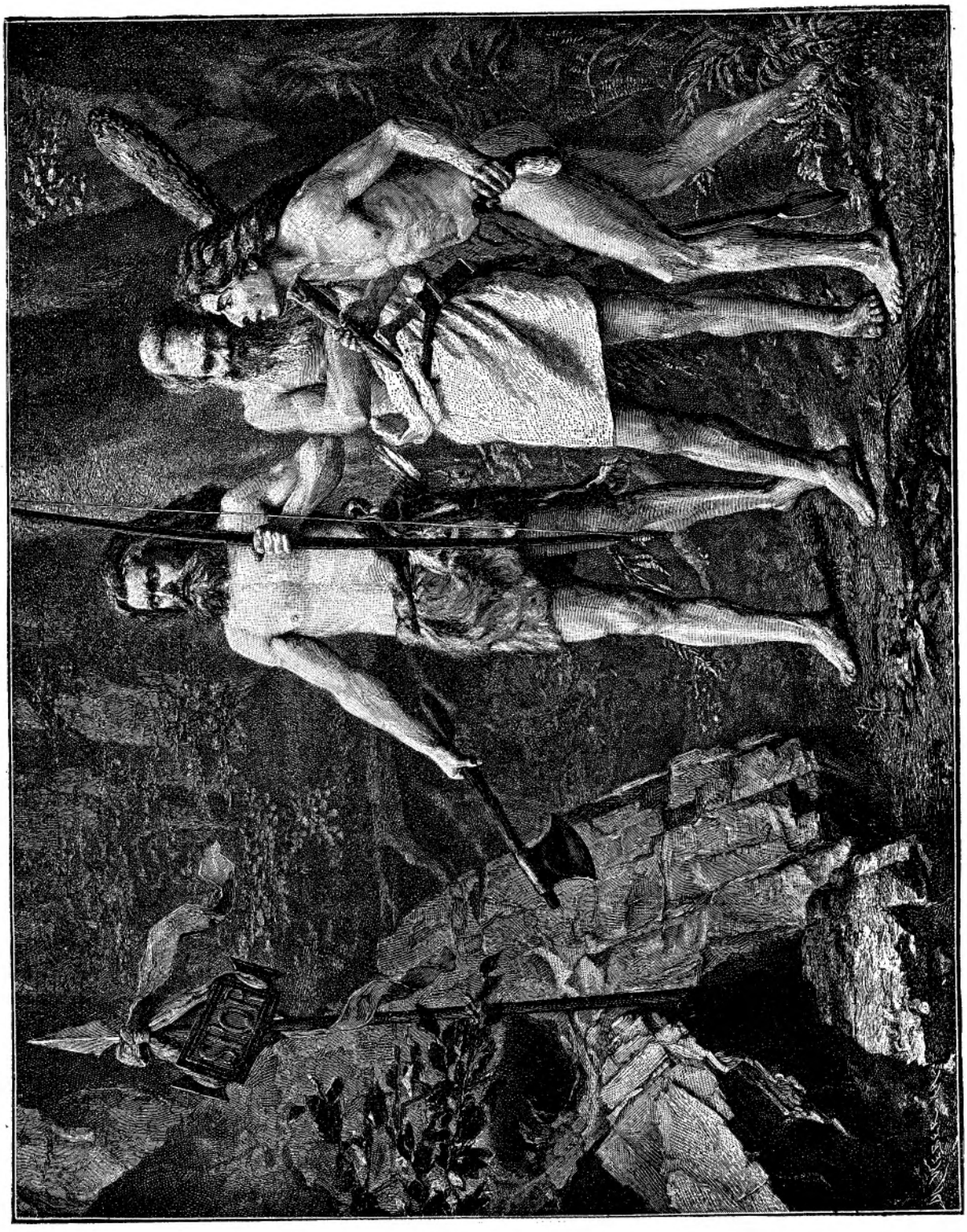

EEN STOMME PIONNIER.

NEDERLANDSCHE GEDICHTEN UIT AFRIKA.

Hoeveel oorzaak wij ook mogen hebben om trotsch te zijn op onze wakkere stamgenooten in Zuid-Afrika, op het veld der fraaie letteren onderscheidden zij zich tot nog toe weinig of niet. De tijden en gelegenheden waren er trouwens nog niet gunstig voor.

Des te meer verblijdde het ons daarom onlangs vandaar een dichtbundel te ontvangen, die mede bewijst hoe krachtig het oude Hollandsche element er leeft en herleeft. De titel luidt: *Bloemen in het Kaapland geplukt.* Wel is waar zijn de gedichten niet afkomstig van een geboren Zuid-Afrikaan. De schrijver, de heer Hubertus Elffers, is geboortig uit Haarlem, heeft ettelijke jaren geleden, op twintigjarigen leeftijd, om gezondheidsredenen Nederland moeten verlaten, en een betrekking aangenomen als leeraar in de Nederlandsche taal aan de Normaalschool te Kaapstad. Na tweejarigen arbeid aldaar is hij overgeplaatst naar het Gymnasium te Stellenbosch, waar hij tot op heden een soortgelijke betrekking bekleedt als eertijds in de Kaapstad. 't Is dus een Nederlander, die in deze gedichten spreekt, doch zijn arbeid kan mede krachtig strekken om den schoonen strijd, die in Zuid-Afrika voor onze taal, de taal des volks, wordt gestreden, te doen winnen.

De schrijver bezit ongetwijfeld aanleg en dichterlijk gevoel, en met genoegen zeggen we, dat zijn werk te Kaapstad door de pers zeer gunstig is ontvangen. Er heerscht gevoel, ernst en degelijkheid in deze poëzie, bovenal een besliste, echt christelijke en oprecht vrome geest. Los en geestig is de heer Elffers meer dan eens, getuige de dichterlijke weeklacht getiteld:

MAAT.

Hè, wat een maat! mijn heden, wat een maat!
Ik peins en suf, tot m' alle lust vergaat!
Hoe in de wereld kwam 'k tot zulk een fabrikatie!
't Was 't eerste woord! — neen, 't laatst van d' eersten zin! —
Neen, ook niet! — 't eerst idée, daar lag de fout al in!
Zulk dichten! foei! 't is niets dan tobben om wat statie.

Daar! klaar is 't — niet in 't hoofd, maar op 't papier,
Het wou niet! — zie, dat was 't! 't Bevalt mij ook geen zier.
'k Moet verder nog — maar eerst, eerst wil 'k die maat vergeten!
't Is zonde — minder niets! 't Woord wil de pen niet uit;
'k Voel ergens als een dam, waarop elk denkbeeld stuit!
Is 't moog'lijk? — 'k heb een uur op één couplet gezeten!

Vriend, als gij dichten wilt, ga toch uw gang!
Zeg niet, 'k heb 't niet geleerd; — uit uw gezang!
Het letten op de maat, laat dat aan and'ren over.
Gelukkig hij, die voor zichzelf slechts musiceert!
Voor 't eigen oor alleen de dichterharp hanteert!
Hij pand' zijn vrijheid niet voor 't schoonste kunst'naarsloover.

Neen, vriend! blijf om uwszelfs wil bij uw leest:
De kunst'naarsatmosfeer kwelt maar den geest!
Gij juicht en jubelt, waar die wijzen reek'nen
Met voet en maat en rijm; en sukk'len tot het past:
Tot wat zacht vloeien moest, als diamant soms krast!
En zij het smeltendst schoon met harde lijnen teek'nen.

Even goed weet hij den toon van diepen ernst te treffen. B.v. in het volgend gedicht, dat we elk, jong of oud, ter lezing aanbevelen. 't Spreekt van fieren, vromen moed, die in God zijn oorsprong vindt, die roemt in de genade van Jezus Christus.

ROEM.

Ik ben een Christen! — ja, 'k wil het weten!
'k Noem mij naar Jezus, en roem in die eer!
Wie zou het hooge onderscheiding niet heeten,
Dienstknecht te wezen van zulk eenen Heer?

Dienstknecht! — ook Vriend, ja, en Broeder zelfs noemt Hij
Al wie oprecht aan Zijn dienst zich verbindt!
Komt men beladen met schuld — die verzoent Hij;
Vreed' is het eerst, dat de ziel bij Hem vindt!

Ik ben een Christen! — mijn mond heeft 't beleden;
God is getuige geweest van mijn keus!
Wat ik toen uitsprak, herhaal ik nog heden;
Ik ben een Christen! — blijft eeuwig mijn leus.

Wereld, wat zoekt g' in mijn wezen naar trekken,
Overgebleven uit 't zondig voorheen?
Waarom toch wilt gij mijn zwakheên ontdekken?
Waarom bespiedt gij aanhoudend mijn schreên?

Baart u mijn misstap laaghart'ge voldoening,
IJdel is 't opzicht, dat g' over mij houdt:
Van alle schuld vind ik volle verzoening,
Wijl mij mijn zonde van harte berouwt.

Ik ben een Christen! — och, of ge 't kondt weten,
Wereld, hoe innig gelukkig ik ben!
Nooit kunt g' uw schatten, uw heerlijkheid meten
Met wat 'k geniet, sinds ik Jezus erken!

Ik ben een Christen!—een krijgsknecht voor 't goede:
Geen dag vergaat zonder moeite en strijd!
Maar dreigt er nood—waar ik minst het vermoedde,
Sterkt mij mijn Heer met geduld en beleid.

Ik ben een Christen! — vandaar dat voor 't leven
Hier en hiernamaals, naar lichaam en ziel,
Jezus, de Trouwe, mij alles wil geven:
'k Rust dus in Hem, wat te beurte mij viel'!

Ik ben een Christen! — 'k wil nederig wand'len;
Ootmoed past 't meest aan wie alles bezit.
Als mij bevolen wordt, zóó wil ik hand'len,
Steeds zonder schroom, of de wereld al vit!

Wereld, o staak er uw nietig beschimpen!
Niet gij, maar ik kom tot blijdschap en rust!
Als gij in smarten der hel eens zult krimpen,
Baadt mijne ziel zich in hemelschen lust!

Ik ben een Christen! — en zóó wil ik sterven,
Na het gehoorzaam voldoen aan mijn plicht;
Zóó, uit genade den hemel beërven,
't Oord, mij bereid in het eeuwige licht!

Of we dan blind zijn voor de gebreken, de soms zeer merkbare, die dezen arbeid aankleven? Volstrekt niet. Maar een goed begin is alles, belooft veel, vooral als men zulke levensteekenen ontwaart op een nog braakliggend veld. Daarom laten we den dichter liefst tijd om de gebreken te overwinnen, en brengen hem onze beste wenschen en groeten.

Voor hen, die het fraai uitgevoerde boek in groot formaat in eigendom mochten begeeren, zij vermeld, dat de prijs op *f* 3.— is gesteld.

H.

EEN MERKWAARDIGE ONTDEKKING.

Gelijk velen lezers niet onbekend zal zijn, is er reeds ontzaglijk veel getwist over de ligging van het oude Ophir, dat in de Schrift, in de tijden van Salomo, als een goudland wordt vermeld. De een zoekt het hier, de ander daar. Doch meer en meer wint het gevoelen veld, dat Ophir nergens anders is te zoeken dan in Zuid-Oost-Afrika, in of nabij de Zuid-Afrikaansche Republiek, de Transvaal.

Dit land is thans het groote aantrekkingspunt. Van alle kanten trekken de lieden naar de Goudvelden, om hun geluk in de groote loterij te beproeven. Die Zuid-Afrikaansche goudvelden zijn echter geen nieuwe zaak, neen, het feit dat goud over een groote uitgestrektheid in Zuid-Afrika gevonden werd, was reeds aan de Ouden bekend, en wordt door geschiedschrijvers vermeld.

In een werk omtrent 10 jaren geleden door wijlen Thomas Bain uitgegeven, leest men van puinhoopen, die zich over een aanzienlijk deel van Zuid-Oostelijk Afrika uitstrekken en die aantoonen, dat daar eenmaal een volk woonde, waarvan weinig of niets bekend is. Van zekere puinhoopen bij Pike's Kraal zegt hij: De puinhoopen liggen 11 mijlen ten Oosten van de Kraal, zij zijn zeer uitgestrekt; een groep bedekt een aanmerkelijk gedeelte van een zachte helling, terwijl een ander gedeelte — blijkbaar een fort — op een hoogen granietheuvel staat. De muren zijn nog dertig voet hoog en gebouwd van graniet, dat in kleine blokken ter grootte van onze baksteenen gekapt is, en zonder metselkalk te zamen gevoegd. De merkwaardigste dezer muren ligt op den rand eener loodrechte rots en is ter hoogte van 30 voet geheel ongeschonden; de muren zijn omtrent 10 voet dik van onder, en 7 of 8 voet van boven. Op vele plaatsen komen balken van rotssteen, wel 10 voet lang, uit de muren te voorschijn, en moeten er verscheiden voeten diep in zitten, want men kan ze nauwelijks bewegen. Ze zijn hoogstens 8 duim breed en 3 duim dik, en bestaan uit zeer harden steen, met een metalen ring en van een groen-zwarte kleur. Op een steen, rondachtig van vorm en 9 voet lang, zijn sieraden gegrift, bestaande uit langwerpig ronde figuren, het eene binnen het andere en gescheiden door waterpas loopende banden van rechtop staande lijnen. Het dikke bosch en de reusachtige brandnetels, de naijver der inboorlingen en gebrek aan middelen belet't'en nader onderzoek.

Deze puinhoopen werden in 1871 ontdekt door een Duitschen ontdekker, den heer Carl Mauch, op $20^1/_2$ graad Zuiderbreedte en $31^1/_2$ graad Oosterlengte in Matabeleland. Zij liggen 4,200 voet

boven de oppervlakte der zee, en worden de puinhoopen van Zimbooe, Simbabye of Mazembave genoemd.

Omtrent de ligging van Ophir, waarheen de schepen van Salomo gingen, en van Scheba, welks koningin kwam om Salomo te bezoeken, hebben als gezegd, van overoude tijden verschillende meeningen bestaan, doch er zijn vele redenen om te gelooven, dat het land Ophir in Zuid-Oostelijk Afrika gelegen was. 't Is zeer mogelijk, dat aldaar vroeger een beschaving heeft geheerscht, later verdwenen, doch die in onze dagen weer door een zooveel betere wordt vervangen, welke onze stamgenooten er brengen.

H.

DE WENSCH DER HEIDENEN.

Het zal geschieden dat de Heidenen naar den wortel van Isaï, die staan zal tot een banier der volkeren, zullen vragen, en zijne rust zal heerlijk zijn.

Jesaia XI : 10.

Daar klimt uit millioenen harten
Een onbewuste bede omhoog,
Ontwrongen door de ontelbre smarten,
Waaronder zich de menschheid boog;
Een bede om redding, om ontferming,
Een kermend zuchten om bescherming,
Soms steigrend tot een wanhoopskreet,
Een angstgil, merg en been doorborend,
Zóo aklig schril! . . Maar straks versmorend
In nieuw en feller nijpend leed.

Daar klemt zich om ontelbare armen
Een slavenketen, eng en zwaar,
En scheurt, gespeend aan elk erbarmen,
De teêrste banden uit elkaêr.
Daar krimpen — of zijn straffen slapen —
Zoovelen, naar Gods beeld geschapen,
Tot vee verlaagd door vreeze en schrik,
Voor 't snerpen van de led'ren riemen;
Den rug doorploegd met roode striemen
En hijgend naar den jongsten snik.

Zie hoe genade en schuldvergeven
In roof en doodslag wordt gezocht;
Hoe zielerust en eeuwig leven
Met woesten zelfmoord wordt gekocht!
Ach zie, hoe de eigen moederhanden
Den zuigling werpen in de tanden
Van 't roofdier, dat naar 't offer haakt!
Hoe van der schepslen kunstgewrochten,
Ja, van afschuwlijke gedrochten,
De mensch zijn God en Redder maakt!

Hoe lang nog zal die jammer duren,
Die de aarde hult in zwarten nacht?
Wie telt de dagen niet, ja de uren,
Dat vruchtloos redding wordt gewacht?
Wie voelt zich 't hart van liefde ontgloeien?
Wat held verbrijzelt Satans boeien
En stoot den helschen dwingland neêr?
Wie zal die zondebanden slaken
En de aarde tot Gods woning maken?
Wanneer en wie? Hoe lang nog, Heer?

Daar staat de banier, waar de volken naar vragen,
Een groenende loot uit een dorrenden tronk;
In de aarde geplant in de volheid der dagen,
Toen de Eeuwge der menschheid zijn Eenigen schonk.
Toen alles in gruwlen en leed lag verzonken,
Of in een gehuichelden godsdienst gehuld,
Toen had reeds het lied van Gods englen weêrklonken:
„De aloude belofte werd heden vervuld!"
Hij kwam, de Beloofde, de lichtende sterre,
Reeds vierduizend jaar door de vadren verwacht,
Begroet in 't geloof en verwelkomd van verre,
Een stralende zon in stikdonkeren nacht.
Hij d a a l d e in de diepte, (Hij, Koning des levens!)
Den afgrond des doods, waar de menschheid in v i e l.
Hij daalde, als de Redder en 't redmiddel tevens,
En stelde als rantsoen voor verloornen zijn ziel.
Dat zag — en 't gezicht deed den dwingland verbleeken —
De koning des doods, die vol grondloozen haat
Zich opmaakte om 't werk van den Heilige te breken,
Hem lokkend met vleitaal, of tergend met smaad.
Daar schuifelt de slang, haar bestrijder betrachtend.
Gebelgd op den leeuw, die haar naderen dorst;
Maar deze, de schande en de foltring verachtend,
Springt neer in haar schuilhoek en biedt haar de borst.
O heilige strijd, die de schepping doet beven!
Die kamp heeft de stervende menschheid verlost,
Haar kerker ontsloten, haar 't leven hergeven,
Maar — aan haar Verlosser het leven gekost!

Doch, mocht al de Satan zijn weêrpartij moorden,
En was ook de worstling ontzetting en bang:
De nagels, die Christus de verz'nen doorboorden,
Vergruisden den giftigen kop van de slang!
De Leeuw overwon!
Maar de heerlijke strijder,
Die Satan zijn prooi en vermogen ontnam,
Is ook de zachtmoedige en vorstlijke lijder,
Ten offer geslacht als een vlekkeloos Lam.
Dát was het, wat Isrels profeten verkondden,
Wat de eeredienst toonde door de offers der wet:
Een koning in slavengedaante gevonden,
Een heilge in de plaats van rebellen gezet.
Daar gaat Hij, verraden, als booswicht gebonden,
Het edel gelaat van het bloedzweet nog klam,
Met doornen gekroond, die zijn schedel doorwonden,
Van snijdende geesling de schouderen stram!
Daar hangt Hij, wien de englen als Schepper aanbidden,
Door priesters en rechter Godslastraar verklaard,
Gevonnisd, aan 't vloekhout gespijkerd, in 't midden
Van hemel en aarde, als die beiden onwaard!
Zoo smaakt Hij den dood, als bezolding der zonden,
Als scheiding van God, en verzinkt in het graf,
De Heilge, in wien nimmer een smet werd gevonden,
Legt willig het leven als schuldoffer af.
In Hem heeft de menschheid den doodsnik gegeven.
Zij daalt in het graf, met Gods banvloek belaên;
Voor eeuwig? Zal 't tarwegraan nimmer herleven?
Breekt nooit in dien doodsnacht een paaschmorgen aan?
Neen! Liefde onzes Gods, die we dankbaar begroeten!
Die diepte is het keerpunt, de zege is behaald;
Gods Heilige zal het verderf nooit ontmoeten;
De dood is vernietigd; 't rantsoen is betaald.
Daar dalen Gods boden, naar de aarde gezonden,
En wentlen den steen van de grafspelonk af;
De Koning herleeft, want de dood is verslonden,
Zijn prikkel vernield èn de zege van 't graf.
Hoort, hoort, daar weerklinkt op den dag zijner kroning,
Waarop Hij den zetel zijns Vaders bestijgt,
Het woord van den eeuwig gezegenden Koning,
't Bevel, dat ten jongsten der dagen eerst zwijgt:
„Gaat henen en maakt, als getuigen uws Heeren,
De boodschap des heils allen volkren bekend;
Gaat henen om allen mijn wegen te leeren,
Tot alles wat leeft naar den Redder zich wendt!
Verkondigt alom aan de verste geslachten
Het woord van genade, verzoening en vreê,
Waar de einden der aarde verlangend naar wachten.
Werpt, visschers der menschen, het net in de zee!"
Straks daalt van zijn troon, als verkwikkende regen,
Zijn Pinkstergeest neder, de gave ons beloofd,
Een loutrenden, sterkenden, zalvenden zegen,
't Bewijs onzer eenheid met Hem als ons Hoofd.
Zijne is de victorie! Daar gaan zijn gezanten,
Onwrikbare strijders vol heiligen moed,
Alom in de wereld zijn kruisbanier planten,
Zijn koninkrijk stichten ten prijs van hun bloed!

Nu... ruischt u een bede om ontferming in de ooren
En wenkt u de heiden, die meelijden vraagt,
Gaat heen, laat dien broeder Gods vredegroet hooren;
„Sta op, word verlicht, 's Heeren heerlijkheid daagt!"

Neen, Heer der Heeren!
Uw Godlijk woord
Zal nimmer ledig wederkeeren,
Wordt nergens vruchteloos gehoord.

Uw woord is waarheid;
Den zwartsten nacht
Verdrijft het door zijn zonneklaarheid.
Waarin Gods liefde ons tegenlacht.

't Zal triumfeeren
Tot, wijd en zijd,
Al 's aardrijks einden U vereeren
En aller tong uw naam belijdt.

De tijd zal komen,
Dat overal
Uw levensvolheid de aard doorstroomen
En meê ten leven wekken zal.

Dat elk zich buige
En, U ter eer,
Verlangend bidde, dankbaar juiche:
„Kom Jezus, ja, kom haastig, Heer!"

W.

UIT HET LEVEN.

Gebed om regen.

Eenige jaren geleden, zoo deelt iemand aan de „Christian Conservator" mede, hielden de Methodisten, nabij het dorp, waar ik nu woon, een vergadering in de open lucht. Op een schoonen namiddag, kwam er een troep woestaards rondom en over 't veld loopen, met groote ontkurkte kruithoorns over hun schouders, om over den grond strepen kruit te strooien. Hun doel lekte uit. Zij hadden plan om tot den avond te wachten, en dan het kruit aan te steken.

De voorzitter der vergadering, grootelijks onthutst, snelde naar een der tenten en zeide: „Wij zullen van avond iets vreeselijks ondervinden. Wanneer zuster Titus — eene zeer vrome vrouw, welker geloof in God, wat gebedsverhooring betreft, dikwijls aangehaald werd — wanneer zuster Titus bidt, neigen zich de hemelen. Wij moeten om regen bidden." Daar er geen wolkje te zien was, begonnen sommigen te wankelen; maar deze zuster *bad* om regen, opdat het kruit *nat* zou worden, en in minder dan een uur viel de regen met stroomen neer. Het kruit werd niet alleen nat, maar weggespoeld. Men zei, dat de regen verscheiden duimen diep viel. Alzoo verloor de duivel zijn kruit, en zijn dienstknechten waren in hun plan, om het kamp te verwoesten, teleurgesteld. De „C. Conservator" heeft dit feit van een ooggetuige. H.

In een Hollandsch blad, dat in N. Amerika verschijnt, leest men 't volgende, door een der lezers ingezonden:

— Vriendelijk zou ik UEw. wel willen verzoeken, om een plaatsje in *De Wachter*, op verzoek van mijn moeder, tot aandenken van een jong kind, bij wier ouders zij gediend heeft, in het Oude Vaderland, ongeveer dertig jaar geleden, in Noord Holland, Andijk. Dat kind gaf een gedicht, zijnde nog maar elf jaar. In het jaar 1863, op vijftienjarigen leeftijd, is het in zijn Heiland ontslapen, en juicht voor den troon, en geniet de zaligheid die in het volgende is vervat.

Wat moet het in de hel niet zijn:
Een eeuw'ge wroeging, angst en pijn,
Een eeuwig knagend naberouw;
Want ziet het was een zandgebouw,
Waarop ik meende vast te staan
En zoo den hemel in te gaan.
Maar o! die pas, die was niet goed,
't Was niet verzegeld met Gods bloed,
Genade in Christus, dat is 't deel,
Wie dat niet heeft, die heeft niet veel,
En wie het heeft, die heeft genoeg,
Schoon hij aan 't lijf geen kleeren droeg.
Het is een kleed, een rein gewaad,
Waarmeê hij rein voor Jezus staat;
Een kleed, dat om zijn leden past,
Waarmeê hij is een bruiloftsgast,
Als hij zal zitten bij het Lam,
Met Jacob, Izaak, Abraham.

Dat dit ons aller deel zij of worde is mijn wensch en bede.

Teunisje Poen.
H.

Op de knieën.

„Ik bracht eens," zoo verhaalt James E. Murdock, „drie weken door in het „Witte Huis," als de gast van President Lincoln.

In zekeren nacht — 't was juist na den tweeden slag van Bull Run, in den oorlog tot bevrijding der slaven — was ik rusteloos en kon niet slapen. Ik lag te denken over hetgeen ik den volgenden dag zou verrichten. 't Was na middernacht en tegen de morgenschemering, toen ik een zachte stem hoorde, uit een kamer naast des Presidents slaapvertrek.

De deur stond gedeeltelijk open. Ik ging de kamer binnen, en daar zag ik een tooneel, 't welk ik nooit zal vergeten — de President lag geknield voor een open Bijbel.

Het licht was laag neergedraaid. Hij was met zijn rug naar de deur gekeerd. Ik stond een oogenblik stil, zwijgend, terwijl ik met verbazing en bewondering het tooneel aanschouwde. Toen hoorde ik hem smeeken pleitend en weemoedig:

„O, God! Gij die Salomo hoordet in den nacht, toen hij bad om wijsheid, hoor mij! Ik kan dit volk niet leiden. Ik kan de zaken van deze natie niet besturen, zonder Uw hulp. Ik ben arm, en zwak, en zondig! O God! die Salomo hoordet, toen hij bad om wijsheid, hoor mij, en behoud dit volk!"

Men weet, hoe hij zijn pleit heeft gewonnen.

H.

De kracht van het beginsel der vrijwilligheid.

Onlangs werd het reglement van de Amerikaansche Harvard-Universiteit zoodanig gewijzigd, dat het bijwonen van de morgen-godsdienstoefening door de studenten niet langer verplicht maar vrijwillig was. In zijn jongst verslag nu verklaart President Elliot dat deze regel gunstig gewerkt heeft op de dagelijksche opkomst, en dat het getal studenten, die deze godsdienstoefening bijwoonden, gedurende de laatste drie maanden grooter was, dan ooit te voren. H.

Lord Byron, de hoog geprezen Engelsche dichter, deed tegen het einde van zijn kortstondig leven aan een Amerikaan de volgende belijdenis:

„Ik heb eenmaal beproefd, de door mij beleefde dagen te tellen, welke, zooals men het gewoonlijk uitdrukt, gelukkig mogen genoemd worden; ik kon er niet meer dan elf bij elkaêr krijgen en toch geloof ik van die allen een duidelijke herinnering te hebben. Menigmaal doe ik mij zelf de vraag, of ik van heden af tot aan mijn dood in staat zal zijn, om het twaalftal vol te maken. Dit is dan de geheele som van aardsch geluk! Een Arabische kalif, die zijn eigen leven beschreef, verhaalt ons, dat hij veertien gelukkige dagen beleefd heeft. Gibbon, die dit mededeelde, beroemt zich, dat hij den beheerscher der geloovigen overtroffen heeft; hij zegt niet met hoeveel misschien het dubbele."

Daar is geen geluk zonder den vrede, dien Christus schenkt. En 't is juist die vrede, welken ongeloovigen, gelijk de bovenvermelde, elk op zijn wijs waren, missen.

H.

Aan den eenen kant van de sloot zat een varken; en aan den anderen kant lag een man. Het varken was nuchter en de man dronken. Het varken had een ring in den neus, de man een aan zijn vinger. Iemand voorbijgaande zeide met een luide stem, zoodat het varken hem hooren kon: „Aan het gezelschap dat men houdt, erkent men iemands karakter," — Onmiddellijk stond het varken op en verliet de plek.

Dit verhaal komt uit Zuid-Afrika, natuurlijk niet uit Nederland.

H.

Vader: „Hoe vreeselijk warm! Bijna te warm om uit te houden."

Verkwistende Zoon: „Ja vader, die hitte is waarlijk vreeselijk. Kijk hier, die gulden, dien gij mij gisteren gegeven hebt, is versmolten tot een dubbeltje".

H.

Smakelijke inleiding.

Een predikant verhaalt dat, toen hij onlangs in eene zeer oude kerk in Londen preken zou, de koster die hem in het portaal opwachtte, hem naar de konsistorie geleidde, waar hij hem twee karaffen wees en vroeg: „Zal u sherry of port gebruiken?" De predikant glimlachte, waarop de koster hem vertelde, dat drie honderd jaren geleden eene vrome vrouw bij haar sterven een zekere som vermaakt had om er wijn en koek voor de leeraars voor te koopen, en sedert dien tijd wordt bij elken dienst geregeld wijn en koek aangeboden. — Goed bedoeld en toch niet goed!

H.

Getuigenissen van heidenen.

„Wij allen zijn onbezonnenen en onvoorzichtigen allen onkundigen, klaagzieken, eerzuchtigen; wij leven als boozen, te midden der boozen." — (Seneca).

„Ik zie wat beter is en keur dit goed; toch volg ik wat minder goed is." — (Ovidius).

„De eeuw van onze ouders, die slechter waren dan onze voorouders, heeft ons voortgebracht, die weer ondeugender zijn, en nauwelijks in staat een nog meer verdorven geslacht te geven." — (Horatius).

„Het geslacht wordt geroepen om te bederven en bedorven te worden.

Niemand wordt zonder ondeugden geboren." — (Tacitus).

Toelichting is te vinden in Romeinen 3 : 9, 10, 11 en 12.

H.

De stem van het geweten.

Vóor eenige jaren reisde ik derde klas tusschen Zwolle en Leeuwarden. Tegenover mij zat een veekooper. Hij begon een praatje:

„Vroeger kon je hier in 't land goedkooper reizen. Het kostte je maar een fooitje. Er werd zoo niet op de plaatskaartjes gelet. Ik heb er menig guldentje meê verdiend."

Ik zag den man zwijgend aan.

„Dat is geen stelen, mijnheer. Ze moeten zelf maar opletten."

Ik zweeg en bleef hem aanzien.

„Het *is* geen stelen! Ieder moet op zijn eigen zaken passen."

Ik bleef zwijgen en hem aanzien.

„Houd jij het dan voor stelen?"

„Heb ik gezegd, mijnheer, dat het stelen is?" hernam ik eindelijk.

„Ik zeg je nu," barstte hij toen met een paar vloeken uit, „dat het geen stelen *is*. Waarom kun je dat niet toestemmen?"

W.

Reden tot dankbaarheid.

Een Puritein en zijn zoon zouden elkander op zeker bepaald punt ontmoeten en daartoe ieder eenige uren te paard afleggen.

Toen ze elkander genaderd waren, sprak de zoon: „Vader, dank God met mij; mijn paard is driemaal onder weg gestruikeld, en toch ben ik er heelhuids afgekomen!"

„Mijn zoon," hernam de vader kalm, „dank God met mij; mijn paard is niet eens een enkelen keer gestruikeld!"

VRAGENBUS.

1. Hoe moeten wij Jozua 10 : 12 en Jezaja 38 : 8 verklaren?
2. Hoe wordt de stenographie uitgevoerd?

C. K.

ALGEMEENE VERGADERING.

Het Bestuur van het Nederlandsch Jongelingsverbond bericht, dat de *Algemeene Vergadering* dit jaar D. V., zal gehouden worden op *Donderdag* 19 *Mei* (Hemelvaartsdag) in het lokaal der Jongelingsvereeniging „Obadja", Prinsenstraat te *Rotterdam*.

Woensdagavond te 9 ure, Bidstond in genoemd lokaal.

Donderdag te 10 ure.

I. Opening der vergadering door den Voorzitter.

II. Verkiezing van drie leden des Bestuurs, en wel voor de aftredende Heeren Ds. P. J. Moeton, A. J. Hoogenbirk en C. J. Huvers, waarvan de laatste niet herkiesbaar is.

CANDIDATEN:

Ds. P. J. Moeton en Ds. D. J. Karres.
A. J. Hoogenbirk en D. H. des Bouvrie.
J. van Bommel en J. E. Lens.

III. Behandeling van Voorstellen en Vragen.

a. De algemeene vergadering worde in 1888 gehouden te Zwolle. *Het Bestuur.*

b. De algemeene vergadering in 1888 worde (met het oog op de noordelijke provinciën) niet ten zuiden van Amsterdam gehouden. *Workum.*

c. Welk onderscheid moet er gemaakt worden tusschen een Christelijke Jongelingsvereeniging en een Vereeniging van jongelingen met een bepaald Christelijk doel? *Het Bestuur.*

d. Aan wie kunnen Diploma's van het Verbond worden afgegeven, en hoe is het misbruik daarvan te voorkomen? *Het Bestuur.*

e. Wat kan er gedaan en vermeden worden om de nafeesten vruchtbaarder te maken voor het leven en den goeden naam onzer Vereenigingen? *Het Bestuur.*

f. Is het wenschelijk dat hij, die als lid eener Vereeniging toetreedt, dadelijk recht heeft te stemmen, in zake de Vereeniging betreffende? *Leeuwarden.*

g. Wie kan lid worden eener Christelijke Jongelingsvereeniging? *Rotterdam.*

h. Waarom ondervindt de Jongelingsbode zoo weinig belangstelling bij leden en begunstigers der Vereenigingen?

IV. Te 5 ure GEMEENSCHAPPELIJKE MAALTIJD, tegen vergoeding van 75 cents de persoon.

Wegens de jaarvergadering der Nederlandsche Zendingsvereeniging zal er ditmaal geen openbare vergadering in een kerkgebouw gehouden worden.

We bevelen deze Vergadering zeer aan in de belangstelling van al onze lezers, inzonderheid der jongelingen en hun vereenigingen. Laat ons naar eenheid streven en door eenheid trachten sterk te worden.

Zij de Heere met ons ook in deze vergadering, die rijke vruchten afwerpe voor onze jongelingschap, Gode ter eere!

15 Mei 1887.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Warmser,

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's *f* 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen, enz. franco in te zenden: „Aan de Redactie van „Excelsior", bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

IN DE SCHEMERING

DOOR

P. J. KLOPPERS.

„Wijzelv', wier vaderen voorheen
Hier knielden voor een hout of steen,
Wijzelv' zijn sprekende bewijzen:
Ook hier hebt Gij Uw rijk gesticht!"

't Raakt zoo langzamerhand uit de mode, dat de schrijver zich door een ander bij de lezers doet inleiden. 't Is dan ook zoo hard noodig niet meer. Er was een tijd, dat men zich honderdmaal bedenken zou, eer men zijne gedachten neêrschreef en daarmede dus feitelijk uitsprak, dat ze naar de bescheiden meening des schrijvers, waarde genoeg hadden aan de vergetelheid ontrukt te worden. Nog meer vooroordeelen of wezenlijke bezwaren moesten overwonnen, eer men geloofde, dat ze belangrijk genoeg waren om ze anderen en velen door middel der drukpers als op te dringen. Doch wanneer dan ook al òf gevoel van eigenwaarde òf eigenwaan in dezen beslist had, daarmede was de weg nog niet gebaand. De lezers zetten zich niet zoo ras tot lezen, tenzij ze wisten, dat het werk hunne belangstelling verdiende. Geen wonder, dat de schrijver alle mogelijke waarborgen aanbracht door aanbeveling, inleiding, voorwoord of opdracht van zijn werk aan personen, welke reeds te goeder naam en faam bekend stonden.

Maar zie, het drukken is zoo goedkoop geworden en de lust tot lezen zóó sterk, en de eischen zijn, naarmate het getal der lezers toenam, zooveel milder geworden, dat men waarlijk wel met de deur in het huis vallen kan. Het zij mij vergund den middenweg te houden. Reeds meen ik eenig vertrouwen bij u te vinden, wijl de uitgever en de redactie van Excelsior mij de deur tot u ontsloten. Moge echter vooral het doel, dat ik mij voorstelde, u belang doen stellen in dezen arbeid. Ik wensch in tafereel bij tafereel, naar tijdorde gerangschikt, u de geschiedenis der Christelijke Kerk hier te lande als zichtbaar voor te stellen. Deze poging zal, naar ik mij vlei met welgevallen begroet worden door ieder Christen, jong of oud, die zich het „Excelsior" tot levensleuze koos. Zelf verlangende, mede te mogen bouwen aan dien heerlijken tempel van Christus' Kerk in dit goede land, stelt hij als een wijs en trouw werk-

man belang in de grondlegging en den voortgang van het werk. En worden lezers en schrijver beiden steeds meer, ook door dezen arbeid zelve mede gebouwd als levende steenen tot dat geestelijk huis, rustende op het fondament der Apostelen en Profeten.

Twee eeuwen waren reeds voorbijgegaan na de geboorte van onzen Heiland en Heer Jezus Christus. De pogingen der vrije volken, welke de boorden van Eems, Rijn, Maas en Schelde bewoonden, om de lijnen van Cesars veroveringen op hun gebied met het bloed zijner legioenen uit te wisschen, waren uit gebrek aan weerstand nagenoeg opgegeven. De toenemende zwakheid der Romeinen en de groeiende ontwikkeling der Barbaren hadden die beiden dichter tot elkander doen naderen dan immer tusschen overwinnaars en overwonnenen het geval was. Daarbij voegde zich de drang der volken uit het Noorden en Noord-Oosten van ons werelddeel, waartegen noch de Romeinen noch de oorspronkelijke bewoners bestand waren. 't Al duidde op een ondergaan in anderen, waartegen men geen redmiddel wist dan zich krampachtig vast te houden aan hetgeen men bezat in taal, zeden en bovenal in zijn godsdienst. De laatste nu had tot heden weinig te vreezen. Immers de volkerenstroom, welke zich naar het Zuidwesten bewoog, bestond voor het meerendeel uit Scandinavische en Germaansche stammen en hun godenleer was nagenoeg één met die van de bewoners dezer landen. Waren zij niet allen uit Tuisko gesproten en straalde zijn vriendelijk en alziend oog niet uit den helderblauwen, schitterenden hemel over hunne stammen? Als zij in zijn heilige bosschen het vuur tot het bloedig offer ontstaken, vervulde dan Wodan hunne ziel niet met wijsheid en kloek verstand en waakte hij niet voor hun volksbestaan te midden der krijgshafte horden, welke hen omgaven? En donderde Thor niet met zijn hamer over de schedels hunner vijanden en bracht hij geen stil geluk en huiselijken vrede in hunne tente, waar zij hem ter eer het haardvuur onderhielden? 't Is zoo, Loki, de booze spotter, de lasteraar van Tui, Loki zoekt hun kwaad, wanneer zij goed doen en zijne macht is geducht, als die van Wodan zelven. 't Is zoo, huivering bevangt ook den dappere, wanneer hij de blikken van Trenzir en de Hel, Loki's kinderen, uit het Nevelenhuis op zich gericht ziet, als de laatste hare dienaren, loomheid en zwakte vooruitzendt, om den door het Noodlot aan den dood gewijde te verwittigen, dat zij hem straks op het bed der ziekte met de nevelgordijnen behangen, overdragen zal in haar afschuwelijk rijk, waar zij hare slachtoffers met honger spijst. Doch gelukkig is ook Loki zelve wel te verbidden, wanneer de Germaan zijn dienst maar niet verwaarloost, en meermalen gebeurt het, dat het al ten goede uitkomt, wat hij ten kwade bedacht heeft. En ook de wreede Hel mag hare prooi niet behouden. Straks is zij gedwongen, Wodan's zegepraal te aanschouwen, als deze zijne dapperen samenbrengt in het Walhalla, waar zij bier zullen drinken uit de schedels der verslagenen en alle bevrediging van zinnelijke lusten hun wacht.

Zie nu, dat alles hebben de stammen der Germanen gemeen en boezemen niet hunne meer- en riviernymfen, hunne drollen en kabouterm annetjes, hunne nachtmerries en weêrwolven aan Batouwer en Saks gelijke vrees of gelijk vertrouwen in? En leeft niet de geheele natuur bezield door goden en godinnen, als een hoor- en zichtbare getuige van die onzichtbare godenwereld, welke de phantasie der Germanen zich droomde en welke zij op hare zwerftochten steeds meer bevolkte? De storm, die hunne wouden zweept, de bliksemschicht, die hunne eeuwenoude eiken splijt, de regen, die den grond onbegaanbaar maakt, de zon, die leven en vreugde ontsteekt, *dat* zijn hunne goden en Tuisco en Wodan en die honderden anderen, 't zijn slechts de beelden, welke ze van de godheden huns harten of, misschien juister, hunner verbeelding gemaakt hebben. De dienst der natuur is ook bij de Germanen, ook bij onze voorouders ontaard door het onstoffelijke in stoffelijken vorm over te gieten, door personificatie van het afgetrokkene. o Voorzeker, 't valt niet te miskennen, dat er in deze phantatische voorstellingen eensdeels veel is, waarvan Paulus schrijven zou: „Zijne onzienlijke dingen worden, van de schepping der wereld aan, uit de schepselen verstaan en doorzien," anderdeels ook den Germanen de eere, doch dan ook den éisch niet onthouden: „de wet niet hebbende, zijn zij zichzelven eene wet." Doch waartoe ons vermoeid om het voortreffelijke aan te wijzen in een heidendom, dat juist door zijn eenvoud en diepen zin zijne belijders te vaster en te duurzamer knelde in zijne boeien? Hoe de poëzie u ook tegenruische

uit de heilige wouden onzer voorouders, hoe ze u ook verbaze de diepte, waartoe gevoel en verbeelding, door wijsgeerig denken en traditie gesteund, doordrongen in hun godsbegrip, neen, uit deze heilige eiken konden zij en kunnen ook wij het kruis niet opbouwen, dat daar spreekt: „tenzij iemand wedergeboren worde!" Niets van dit voortreffelijke en schoone kon behouden; ook de Germaan moest zondaar, diep gevallen zondaar zich gevoelen en onredbaar verloren. Voor hem, evenmin als voor ons, een „altijd hooger", tot het ideaal bereikt zij, en dat volgens de algemeene wet van ontwikkeling, maar..... als ge straks de vaan des kruises geplant ziet in den goeden grond der Bataven, dan zal het ook hier zijn: wat bij menschen onmogelijk is, was mogelijk bij God!

Maar hoe kon dan eeuw na eeuw voorbijgaan, zonder dat het Christendom hier blijvende sporen achter liet? Dienden dan niet Batavieren en Friezen in de legers en lijfwachten der Romeinsche Keizers? En toch, dit weten we, reeds vroegtijdig had zich het evangelie des kruises eenweg gebaand in de gelederen der wereldveroveraars? Straks zetelt de eerste Christen-keizer reeds op den troon der Cesars en nog blijven de bewoners dezer streken in den nacht van het heidendom verzonken?

Voorzeker, er is aanleiding tot deze vraag. Toch vergete de lezer niet, dat de tijd der vervolgingen noch evangelie-predikers in de gelederen, noch ook nieuwe godsdiensten in de wingewesten duldde, dat de ruwe leefwijze onzer voorouders en hun middelen van bestaan in strijd waren met het Christendom niet alleen, maar ook een hinderpaal stelden voor de verbreiding daarvan. Ook is het zeer wel mogelijk, dat de roepstem des evangelies enkelen bereikte, dat de uit Rome's legioenen teruggekeerde Batavier beter wapenrusting uit den strijd medebracht en beter buit dan de Romeinsche adelaren behalen konden. Doch zoo min als de heilige eiken op den eersten slag vielen onder de bijl van den prediker tegen de goden, zoo min kon ook het Germaansche volk in zijn geheel, zoomin kon zelfs een zijner stammen in het bijzonder zijne altaren op eenmaal neêrwerpen en zich voor het kruis buigen. Daarbij voegde zich het al meer terugtrekken der Romeinen, die dan toch in dezen vroegsten tijd de aangewezen zendelingen zouden zijn geweest, en het al meer toevloeien van heidensche stammen. Gewis, al deze bezwaren zouden voor den Koning der Kerk geene hinderpalen geweest zijn, om ook hier het licht op den kandelaar te plaatsen en schijnende te houden, maar ook bij de oogenschijnlijk gunstigste omstandigheden zou daar geen glans doorgedrongen zijn, eer het Zijn tijd was, te werken. Moge dan ook het bovenstaande niet geheel en al voldoen ter beantwoording van de belangstellende vraag: „waarom niet vroeger?" dit antwoord zal ons moeten bevredigen: de Heere onze God sprak *op Zijn tijd* over deze streken het „Er zij licht!" uit en toen was het licht, hoe groot ook de duisternis geweest ware!

Komt, verplaatsen wij ons nog eenmaal, eer we van de Batavieren scheiden, aan den oever van één hunner heilige stroomen. Daar staan ze, te midden van de plechtigste stilte, rondom hunne priesters geschaard. Ze hebben het aangezicht naar het Noorden gericht, waar ze Tuisko's vriendelijk gelaat op hen gericht wanen. De priesters hebben zich gladde stukken hout uitgekozen en wrijven deze tegen elkaâr. Daar vertoont zich de heilige vlam. Nu is 't, of een heilig huiveren de gansche vergadering bevangt. De hoofden worden ontbloot, de sterke mannen buigen de knie voor den Machtige, wiens naderen ze in de heilige vlammen meenen te wachten. Zóó luisteren ze in ademlooze stilte. De priesters leggen de vlammende stukken hout op het eenvoudig altaar neêr, en, als de laaie zich verheft, dan voorspellen zij met luide stem zege en buit aan hunne stamgenooten. Wodan is goed en vriendelijk voor zijne vereerders en deze zijn hem dankbaar. Doch waar is het offer?

Wacht u, vermetele, dat gij den heiligen grond met uwe onheilige voeten niet aanroert! De priester zou *u* ten offer wijden tot een zoen aan de vertoornde goden!

Hier breken drie priesters door den kring, en geleiden het offerdier, dat ze met kransen van groen en wilde bloemen versierd hebben. Ze slachten het binnen den kring en vangen het verzoenend bloed in hunne gewijde vaten. Tot een offer aan de godheid worden de edelste deelen door de vlammen verteerd; het overige wordt aan de hoofden der familiën door de priesters geschonken, nadat zij het met bloed besprengd hebben. Nu wordt de *minnedronk* rondgegeven, de hoorn, waaruit vreugde en vrede in aller hart stroomt. Helaas, weldra is de godsdienstoefening ontaard in woest drinkgelag!

Gij hebt genoeg gezien, om te erkennen, dat ook onze voorouderen blinde heidenen waren, als de overige Europeesche volkstammen, om te erkennen, dat Gods ontferming alleen ze uit het duister tot het licht voerde. Doch, zie, reeds daagt het in 't Oosten! Komt, gaan we samen uit, om den rijzenden dag te begroeten.

Wachter, wat is er van den nacht?

De morgen is gekomen en nog is het nacht.

De Heere komt! De stilte gaat voor Hem heen! Reeds ruischt ze in de kruinen der heilige eiken boven de hoofden van Wodan's priesteren!

DE ZEGEN EENS AARTSVADERS.

„En Farao zeide tot Jakob: „Hoevele zijn de dagen der jaren uws levens?"

En Jakob zeide tot Farao: „De dagen der jaren mijner vreemdelingschappen zijn honderd en dertig jaren; weinig en kwaad zijn de dagen der jaren mijns levens geweest, en hebben niet bereikt de dagen van de jaren des levens mijner vaderen, in de dagen hunner vreemdelingschappen."

En Jakob zegende Farao, en ging uit van Farao's aangezicht."

Zoo luidt het aandoenlijk verhaal des Bijbels van de gebeurtenis, waarvan onze plaat de voorstelling is.

Deze Jakob had het recht om Farao te zegenen. Want „hetgeen minder is wordt gezegend van hetgeen meerder is." En Jakob *was* meerder dan Farao. Eén enkel woord duidt het aan. Hij verbetert Farao's uitdrukking: „De dagen der jaren zijns levens" zijn „de dagen der jaren zijner *vreemdelingschappen*." In dat woord toonde hij „een beter, dat is een hemelsch vaderland" te zoeken. Zoo hoog nu de hemel is boven de aarde, zoo hoog staat ook het ware gevoel van een vreemdeling op aarde te zijn, boven het zich hier thuis gevoelen. Deze Jakob was van God gezegend met *eeuwige* zegeningen. Hij kon dus iets geven aan Farao, die niets had dan zijn *aardsche* koningrijk.

Dát is de macht van hen, wien de Zone Gods, de Messias, de „macht gegeven heeft om kinderen Gods te worden.

W.

DE WERELD OM ONS HEEN.

Onmisbaar.

Wie is onmisbaar? een mensch! Men mag zich daarvan voorstellen zooveel men wil; het is enkel hoogmoed en opgeblazenheid wanneer iemand meent dat hij zelf onmisbaar is, en menschenvergoding wanneer hij het van een ander denkt. Ja, men staat er verbaasd over, hoe spoedig na hun verscheiden de belangrijkste mannen en vrouwen, niet meer gemist worden, en hoe vlug — wat beter of iets minder goed — hun plaatsen weer bezet zijn. 't Is letterlijk van allen waar, wat de Psalm zegt van den mensch, waar hij met de bloemen des velds vergeleken wordt: „Als de wind daarover gegaan is, zoo is zij niet meer; hare plaats kent haar niet meer." Haar eigen plaats weet niet meer dat zij er gestaan heeft, en zou haar niet herkennen. 't Gaat met het verdwijnen van de menschen als met de steentjes, die men in 't water werpt. Er ontstaat een kuiltje, gevolgd door eenige kringen, die al wijder maar tevens al flauwer worden, en in enkele oogenblikken kan niemand meer aan het water bemerken dat er een steentje doorgezonken is.

Toch worden niet alle menschen even gemakkelijk en even schadeloos gemist, en is er niemand van wien men zeggen kan dat het er in 't geheel niet op aan komt of hij er is of niet. En het is eigenaardig hoe de regel bijna zonder uitzondering doorgaat, dat juist de invloedrijkste menschen na hun dood den diepsten invloed hebben, veel dieper dan bij hun leven. Laat ons maar even blijven bij twee voorbeelden uit de vaderlandsche geschiedenis. Prins Willem III heeft zeker nog vijftig jaren na zijn dood den grootsten invloed gehad op zijn volk, en aan zijn krachtigen geest is het te danken geweest dat de Republiek der Nederlanden niet veel vroeger alle gezag bij de overige mogendheden verloor. De groote staatsman-evangeliebelijder Groen van Prinsterer vond bij zijn leven weinigen die naar hem hoorden. Zijn blad „De Nederlander" moest hij staken, nadat het van 1851—1855 was verschenen, omdat, zooals hij zelf getuigt, zelfs zijne vrienden hem geheel in den steek lieten. Het uitgeven van verreweg de meeste zijner geschriften kostte hem veel geld, omdat er bijna geen koopers voor te vinden waren. En thans elf jaren na zijn ontslapen, beroept bijna ieder Christen — en ook wel anderen — zich terecht of te onrecht op

DE ZEGEN EENS AARTSVADERS.

Groen van Prinsterer. Maar dat niet alleen: zijne beginselen werken hoe langer hoe meer door, en steeds meer begint Groen van Prinsterer den tijd van zijn nageslacht te beheerschen.

Wat in het groote waar is, gaat altijd ook in het kleine op. Want het groote zoomin als het kleine wordt door *menschen* gedreven; het wordt door *beginselen* beheerscht. En daarom kunnen we deze opmerkingen ook gebruiken, nu we nog eens een paar woorden samen willen spreken over heel wat anders dan het regeeren van landen of het regelen van den politieken toestand; en wel over het heel eenvoudige leven van een kantoorbediende.

Er zijn, helaas, vele kantoorbedienden, die men in 't geheel niet onaangenaam mist wanneer ze vertrekken of sterven, en wel die van de soort, welke we de vorige maal schetsen. — Maar er zijn er gelukkig ook nog velen, die betrekkelijk onmisbaar zijn. En ieder kan het met Gods hulp op het gebed er toebrengen.

Heel buitengewoon knap behoeft men daarvoor niet te zijn. Maar men moet er wel nauwgezet en trouw voor wezen. En eigenwijsheid werkt daartoe eer tegen dan meê.

Wanneer een jongen van 15 of 16 jaar van school komt, weet hij, als hij goed geleerd heeft, betrekkelijk veel en velerlei, maar hij weet alles in theorie. En ofschoon de theorie voor de praktijk zooveel is als de wortel voor de plant, — en juist daarom — kan men met de enkele theorie bitter weinig uitvoeren. En van de praktijk leert men op school weinig.

Dat kan ook niet anders. Want praktijk beteekent, dat men in het dagelijksch leven is; dat men niet alleen zich *voorstelt* dat men zaken doet, of boekhoudt, of vreemde talen spreekt, maar dat men het werkelijk *doet*. Nu is het groote onderscheid, dat in de theorie niemand met een anderen wil er tusschen komt, dat de onderwijzer u zegt: zoo moet het," en dat dan allen het doen. En dat in de praktijk allerlei menschen en allerlei belangen meespreken. Wanneer iemand les in de handelswetenschap krijgt, zegt de onderwijzer hem eenvoudig: „Stel u voor dat A bij u komt, en 100 balen tabak of koffie van u koopt voor zooveel of zooveel per kilo. Schrijf nu een factuur van dat postje, en maak een briefje aan den cargadoor, die het voor u aan A verzenden zal." Dan spreekt geen levende ziel u tegen wanneer ge het boekt en quasie verzendt. Maar wanneer ge op kantoor zit als werkelijke eigenaar van 100 balen koffie, en mijnheer A komt om te koopen, dan neemt die maar niet genoegen met alles wat gij verkiest te boeken en zoogenaamd aan zijn adres te verzenden. Dan komt er heel wat anders kijken! Dan moet ge niet alleen weten hoe veel u de koffie gekost heeft, maar nog veel andere dingen bovendien. Ten eerste: *hoelang* die koffie reeds in uw bezit is, want ge moet de *rente* van uw geld berekenen, afgezien van de *winst*. Ten tweede: De *onkosten* van vervoer (transport), van knechts (personeel), van pakhuishuur; want wanneer ge daar niet op rekent, gaat al uw winst aan onkosten weg. Ten derde: hoe de markt is: *willig* of *gedrukt*. Willig is ze wanneer de vraag het aanbod overtreft. Is er meer aanbod dan vraag dan is het omgekeerde het geval, en is de markt gedrukt of slap. Ten vierde moet ge berekenen of er kans is dat de markt willig zal blijven of eerstdaags dalen zal; met andere woorden of het zaak is, om met uw goed wat „wijs" te wezen; òf om met de kans van verkoop uw voordeel te doen en elk redelijk bod aan te nemen. Ten vijfde moet ge weten of zooveel mogelijk trachten te weten *wie* A is. Is hij geroutineerd in het vak? Weet hij veel van de „markt?" Biedt hij gewoonlijk te laag? Weet hij iemand met mooie praatjes in te pakken? Is hij solide?

Welnu; dàt leert een jongmensch zoo maar niet in een oogenblik! Zwijgen en hooren komen daarbij te pas. Opletten is de boodschap! Uit de oogen kijken! Niet maar als een machine doen wat er geboden wordt, maar beproeven door opmerken er achter te komen *waarom* het zóo en niet anders gedaan wordt.

BELANGRIJKE PUNTEN.

In ons vorig nummer deelden we de agenda mede van de jaarvergadering van het *Ned. Jong. Verbond*, die op Donderdag 19 Mei (Hemelvaartdag) te Rotterdam zal worden gehouden.

De *omvang* van de agenda is gelukkig *niet* zeer groot, maar de *beteekenis* van sommige vraagpunten ongetwijfeld wèl. Dit laatste geldt voornamelijk van het punt dat aldus luidt:

Welk onderscheid moet er gemaakt worden tusschen een Christelijke Jongelingsvereeniging en een Vereeniging van jongelingen met een bepaald Christelijk doel?

HET BESTUUR.

En het geldt ook niet minder van de vraag, door de afdeeling Rotterdam ingezonden, welke dus gelezen wordt:

Wie kan lid worden eener Christelijke Jongelingsvereeniging?

Vooral deze beide vragen zijn van gewicht, en we drukken op dat onderstreepte woord, omdat we de beteekenis der andere punten, door *alleen* de twee genoemde te bespreken, niet wenschen te miskennen.

Naar aanleiding der bovenstaande, door ons aangehaalde punten, zij ons een enkel woord gegund. En wel allereerst over de Bestuursvraag.

Toen we het jaarverslag van het Verbond lazen, vernamen we van een Vereeniging uit Amsterdam de klacht, dat zij niet bloeide, ook *omdat* er zoovele andere vereenigingen waren opgericht met één bepaald doel voor oogen, die natuurlijk in de Jongelingsvereeniging wèl te gebruiken krachten roofden. Ziedaar in de bedoelde Vereeniging een oorzaak voor achteruitgang van andere.

Het is waar, dat in Amsterdam bijv., onder den naam *Jongelingsvereeniging* heel wat kringen en kringetjes zijn opgericht, die inderdaad van het *oorspronkelijke* en door de geschiedenis van meer dan dertig jaar wèl geteekende beeld eener Christelijke Jongelingsvereenigingen bitter weinig hebben.

Men heeft voor allerlei doeleinden op Christelijk gebied *Jongelingsvereenigingen*, en wij zijn zekerlijk de laatsten, om dat af te keuren en dien kringen het recht te ontzeggen, zich onder den titel *Jongelingsvereeniging* aan te melden. Taalkundig gesproken is immers *elke* vereeniging van *jongelingen* gerechtigd zich met dien naam te sieren! Maar oorspronkelijk zijn zeer zeker onze vereenigingen *niet* opgericht, om bijv. zich toe te leggen op ééne werkzaamheid in Gods koninkrijk, maar bedoelden ze veeleer de onderlinge stichting en den vriendschappelijken, gezelligen omgang van hen, die als lid tot haar toetraden.

Zij beoogden onder meer den jongelingen liefde in te boezemen voor *al* het werk, dat in 's Heeren wijngaard moet worden verricht. Zoo leerden zij den leden hun Bijbel lezen, en werkten mede, om de geschiedenis der zending te leeren kennen. Zoo waren zij scholen, waarin de leiding onzes Gods met ons volk werd besproken en niet het minst golden zij als *voorbereidingsplaatsen*, waar de jeugdige vrienden werden bekwaamd, om straks, als de mannenleeftijd mannenkracht met zich bracht, in den zoo omvangrijken arbeid, dien de Heere zijn dienstknechten te verrichten geeft, niet geheel zonder kennis van zaken, maar wèl gewapend en goed voorzien de hand meê aan den ploeg te slaan.

Wij hebben, om in enkele woorden onze meening duidelijk te maken, het altijd ongeveer zóó beschouwd, dat wat de *knapen*vereeniging was voor de *jongelings*vereeniging, deze laatste moest zijn voor zooveel arbeid op Christelijk gebied, waarin de krachten van den jongeling niet toereikend zouden zijn.

Een *Jongelingsvereeniging* die zich, om nu maar eens *iets* te noemen, uitsluitend bezighoudt met de belangen van het Weeshuis te Neerbosch, is naar onze meening geen vereeniging, zooals men in den regel verwacht, dat een Jongelingsvereeniging zal zijn. Haar werkzaamheden behooren een *voorbereidend* karakter te dragen, *kweekplaatsen* kunnen zij zijn, waar men gevormd en geoefend wordt voor den strijd die reeds wacht; maar nooit was de oorspronkelijke bedoeling hen dienstbaar te maken aan de bevordering van één enkele Christelijke inrichting of aan iets anders van dien aard.

En nu de tweede vraag: *Wie kan lid worden?* ieder voelt, dat deze vraag uit de Maasstad is ingegeven door het verleden jaar te Vlaardingen voorgevallene, waarop we bij gelegenheid de aandacht hebben gevestigd.

Wie kan lid worden? Wij zouden daarop ten antwoord willen geven: *Ieder*, die bereid is, de Statuten der Vereeniging te onderteekenen. Het spreekt wel vanzelf, dat de Statuten van een *Christelijke* vereeniging het *Christelijk karakter* moeten doen uitkomen. Ook is het zoo noodig als brood, dat, met het oog op de quaestie der rechtspersoonlijkheid, in het reglement een bepaling niet ontbreekt, die recht op het *handhaven* van het Christelijk standpunt schenkt.

Nu is het wel is waar niet te ontkennen, dat de onderteekening van de Statuten nog geen volstrekten waarborg biedt voor het zuiver houden van het karakter der vereeniging. Er zullen altijd en in iedere vereeniging menschen worden gevonden, die het met die onderteekening zoo nauw niet nemen, en veel geneigdheid betoonen, nu en dan eens een sprongetje zijwaarts te maken. Vooral bestaat dit gevaar in een Jongelingsvereeniging, welker leden volstrekt nog niet altijd doordrongen zijn van de beteekenis der waarheid, dat men *alles* doen moet ter eere Gods.

Ook zouden we die nu en dan ter zijde springende leden volstrekt niet bij den eersten zijsprong willen verwijderen, al geeft het Reglement daartoe de macht. Neen, *zij* juist zijn het, die in de Jongelingsvereeniging betere dingen kunnen leeren kennen, dan die van deze wereld; en juist voor dezulken kunnen, onder Gods zegen, onze Vereenigingen van onberekenbaar nut zijn.

Maar toch, het reglement moet *de macht* verschaffen, hen te verwijderen, wier leven een moedwillig en voortdurend in 't aangezicht slaan is van de beginselen, die de Vereeniging belijdt. Is dat zoo, en wordt die macht op zeer voorzichtige en beleidvolle en broederlijke wijze *gebruikt*, dan bestaat er geen bezwaar, *ieder* toe te laten, die door onderteekening van de Statuten een blijk van *instemming* met de beginselen der Vereeniging geeft.

Dat is de eenige grens, die men o. i. hebben mag en kan, maar deze schijnt, naar onze zienswijze, dan ook voldoende.

EEN NIEUWE „RING"

is opgericht, en onze lezers weten, dat zulk een bericht door Excelsior niet anders dan met ingenomenheid kan worden ontvangen.

Ringen van vereenigingen toch leggen zekere banden, die heilzaam werken, en toonen, dat er organisatie komt in de gelederen van de Christelijke jongelingen, die nog maar al te weinig van elkander weten, en veel te veel op zichzelf staan. Saamwerking is in vele gevallen volstrekt onontbeerlijk om een doel te bereiken, en tot zulk een saamwerking kunnen de Ringen van grooten dienst zijn. Hoe meer Ringen, hoe beter en meer arbeid er kan worden verricht.

De nieuwe Ring, dien wij bedoelen, is de Ring *Sneek*, waarvan, naar het *Correspondentieblad* mededeelt, de heer Dr. L. Wagenaar, predikant te Heeg, Voorzitter, en de heer K. L. Okma, te Jutrijp, Secretaris is.

De Ring bestaat uit de volgende vereenigingen:

Sneek „Ebenhaëzer", Heeg „Johannes", Oosthem „Die Mij vroeg zoeken, zullen Mij vinden", Gauw „Obadja", Oudega (Wijmbr.) „Onderzoekt de Schriften", Scharnegoutum „Samuel", Hommerts-Jutrijp „Samuel".

Vier maal per jaar minstens zullen er vergaderingen worden gehouden.

Zoo gaan we vooruit! Ruste 's Heeren zegen ook op den arbeid van dezen Ring, en moge het Sneeksche voorbeeld nu eens in gansch ons vaderland door een algemeene ringformatie worden gevolgd!

UIT HET LEVEN.

Stijlbloemen.

Uit een gedicht, getiteld „*Nero*," en handelende over den brand van Rome, die door dezen keizer louter tot vermaak gesticht werd:

„Weidscher, grooter schouwspel heeft de Heer der aarde,
Koortsig hunkrend naar dit nachtlijk uur, zich thans beschikt;
Door de wereldstad ten ondergang te doemen,
Wordt zijn lage ziel geschud en zelfs verkwikt.
Zie, de zoete glimlach speelt hem op de wangen,
En het licht des brands speelt dartlend om den rozenkrans,
Wild en als bezield is 't flikkeren der oogen,
Zijne teedre vingers tripplen als ten dans.

Zie, hoe voor dat heldenstuk een Imperator,
Wijfs en wulps getooid, bij zang en *klagend luitgeschal*
Worstlaar, declamator en het koord bedansend,
In zijn heerschershanden draagt den wereldbal.

Lust het hem, *hij werpt eensklaps tot duizend brokken,*
Als een eigenzinnig kind, dien toornig op den grond,
Slechts, omdat zijn overprikkeld, zondig leven,
Er een nieuw verzonnen leedvermaak in vond."

Sommige der overgenomen zinsneden en uitdrukkingen hebben we cursief laten drukken. Men zou zich echter vergissen, indien men meende, dat op de overige geen zeer gegronde aanmerkingen zijn te maken.

VRAGENBUS.

1. Welke beteekenis heeft het woord »vertellen" in Jo 28 : 27?
2. Wat wil 't woord »doorkennen" zeggen in Job 35 : 15?
3. Sprak Elihu recht of onrecht van Job?
4. Is er ook iets te zeggen van het vervangen der *n* door —, b. v. in manne voor mannen, gelijk men dat in oude boeken vaak ziet?
5. Wat beteekende toch de plaat, die het onderwerp der vorige prijsvraag uitmaakte (zie »Exc." 1 Oct. '86).

Al deze vragen zijn van L. R. te D.

Een opmerking hierbij. Er staan nog tal van onbeantwoorde vragen. De redactie kan zeer wel beproeven er bescheid op te geven, maar meent dat het veel beter is, als zij 't laatst komt, en de »Vragenbus aanleiding geeft dat de *lezers* elkaar van dienst zijn. Is dat zoo moeilijk vrienden? We gelooven het niet, of liever we weten het beter.

A. de B. verzekert, dat hij wel degelijk een vraag, *geen* raadsel opgaf. Uit zijn toelichting blijkt, dat het zoo is.

CORRESPONDENTIE.

L. R. te D. — Met genoegen lazen we uw schrijven. Zeker mag een bekroonde weer meedingen. Als ge *biddend* voortgaat, zal uw vrees — overigens gewettigd — ijdel blijken.

A. de B. te S. Dank voor uw inlichting. Hebt ge 't echter wel *volkomen* juist?

1 JUNI 1887.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Haagenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's *f* 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen, enz. franco in te zenden: „Aan de Redactie van „Excelsior", bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

„HIJ HEEFT GAVEN GEGEVEN."

Alles wat het eeuwige, vleeschgeworden Woord Gods heeft gedaan, geleden, ondergaan, ontvangen, is Hem om onzentwille geschied. „Hij heeft *onze* krankheden op zich genomen, en *onze* smarten heeft Hij gedragen. De straf, die *ons* den vrede aanbrengt, was op Hem, en door zijne striemen is *ons* genezing geworden." Hij is om *onzentwille* opgewekt en verheerlijkt aan de rechterhand des Vaders in de hemelen. Zijne hemelvaart nut ons, naar de heerlijke belijdenis van den Heidelbergschen Cateehismus: „Ten eerste, dat Hij in den hemel voor het aangezicht zijns Vaders onze Voorspreker is. Ten andere, dat wij *ons vleesch* in den hemel tot een zeker pand hebben, dat Hij, als het Hoofd, ons zijne lidmaten ook tot zich zal nemen. Ten derde, dat Hij ons zijnen Geest tot een tegenpand zendt, door welks kracht wij zoeken dat daarboven is, waar Christus is; zittende ter rechterhand Gods, en niet dat op aarde is."

Een rechtstreeksch gevolg van Christus' hemelvaart is de uitstorting des Heiligen Geestes. Ons Hoofd is gekroond in de hemelen, en in zijne kroning deelen al zijne leden, ook die hier op aarde zijn.

Op den Pinksterdag sprak Petrus tot de saamgevloeide menigte: „Deze Jezus heeft God opgewekt, waarvan wij allen getuigen zijn. Hij dan, door de rechterhand Gods verhoogd zijnde, en de beloften des Heiligen Geestes ontvangen hebbende van den Vader, heeft dit uitgestort, dat gij nu ziet en hoort."

Ook vóor de vleeschwording onzes Heeren werkte de Heilige Geest op aarde in de harten der menschenkinderen en rustte Hij op degenen, die behouden werden. Want er is *één* Kerk, „die de Zone Gods zich van het begin der wereld vergadert." Er is niet een Mozaische èn een Christelijke, geen Oud-Testamentische èn een Nieuw-Testamentische kerk; ééne kerk van het begin der wereld tot haar einde, van den eersten tot den laatsten, die behouden wordt. De uitdrukkingen „Christelijke godsdienst", „Christelijke leer" en zoovele van dien aard er mogen zijn, moeten we niet anders beschouwen dan als uitvindsels van menschelijke wijsheid, wier diepste

grond is, dat men zich stoot aan de heerlijke eenheid van Oud en Nieuw Verbond; dat men zich ergert aan de „dwaasheid des kruises;" dat men de volle waarde van onzen gezegenden Heiland miskent.

Toch, ofschoon dat waar is, kon tijdens de omwandeling des Heeren op aarde getuigd worden: „De Heilige Geest was nog niet, overmits Jezus nog niet verheerlijkt was.

Het Hoofd der nieuwe menschheid moest nog door zijne vernedering heen; Hij moest den vloek en den toorn Gods nog dragen voor degenen, die de Vader Hem gegeven had; Hij was nog niet verheerlijkt. Het lichaam was nog niet bereid. De Geest rustte onder de oude Bedeeling op Gods uitverkorenen, maar Hij *bezielde* nog niet het lichaam; Hij woonde nog niet in de gemeente, gelijk onze ziel in ons lichaam woont.

Aan Christus Jezus was door den Vader „de belofte des Heiligen Geestes gegeven." Hij heeft die ontvangen, die belofte is aan Hem vervuld, toen Hij als ons Hoofd, als de Eerstgeborene uit de dooden, die de gevangenis gevangen genomen had, als onze Hoogepriester met zijn eigen bloed voor den Vader trad. Toen heeft God Hem een naam gegeven, welke boven allen naam is.

En ten tienden dage daalde van Hem uit de Geest in de gemeente neder om haar tot zijn lichaam te bezielen. Dat was „gelijk de kostelijke olie op het hoofd, nederdalende op den baard, den baard van Aäron; die nederdaalde tot op den zoom zijner kleederen." Daardoor eerst in den vollen zin des woords „wonen broeders ook samen."

Niet aan enkelen, aan *individuen*, werd de Geest gegeven. Alles in de Schrift rust op onze *solidariteit*, op onze gemeenschappelijkheid. In Adam is het geheele menschelijke geslacht gevallen als eenheid. In Christus is de geheele nieuwe menschheid, de geheele gemeente, verlost als *eenheid*. Steeds wordt die gemeente ons voorgesteld als de *bruid* des Lams, het *lichaam* des Hoofds. In dat *lichaam* daalt de Geest neer om een woning te maken. In zijn Hoogepriesterlijk gebed bad de Heere Jezus: „En Ik bid niet alleen voor dezen, maar ook voor degenen, die *door hun woord* in Mij gelooven zullen; opdat wij allen één zijn, gelijkerwijs Gij, Vader in Mij, en Ik in U, dat ook zij in Ons een zijn." Zoo ook daalde de Geest neder niet op de honderdtwintig, die daar in een der zalen van den tempel vergaderd waren, alleen maar te hunnen nutte, tot hunne behoudenis, opdat ze dan ook verder zouden zien hoe ze anderen 't zij velen of weinigen voor Jezus zouden winnen. Neen, zóo groeit een lichaam niet. Er is geen hoofd, waaraan eerst een romp wordt toegevoegd, en dan armen en beenen. De leden ontwikkelen zich aan en uit het geheel. Al Gods kinderen onder de Nieuwe Bedeeling, tot den laatste van Gods uitverkorenen, gelooven *door hun woord*. De kerk van Christus is het lichaam, waaraan ze niet toegevoegd worden, maar waaruit ze geboren worden en zich als leden ontwikkelen.

De Gemeente van Christus ontving den Heiligen Geest toen Hij op de jongeren en de discipelen werd uitgestort. *De Gemeente* als één geheel, ingesloten haar leden, die nu leven en zelfs die nog geboren moeten worden.

Die Geest kwam in de gemeente wonen met groote verscheidenheid van gaven. Evenals in het menschelijk lichaam. Indien het geheele lichaam het oog ware, waar zou het gehoor zijn? vraagt Paulus terecht. Ik loop op mijn voeten en schrijf met mijn rechterhand. Maar geen mensch, die recht van lijf en leden is, denkt er aan dien regel om te keeren en op zijn handen te loopen en met zijn rechtervoet te schrijven. Dat is zóo eenvoudig, dat vele mijner lezers misschien denken: „Het is tijd verspillen om ons dát uit te leggen." Maar in geestelijke zaken is dat voor velen zoo eenvoudig niet. „Al deze dingen werkt een en dezelfde Geest", zoo leert ons Paulus wanneer hij van de verschillende werkingen en gaven des Geestes in het lichaam van Christus spreekt. Maar Hij werkt al deze dingen niet in allen. Neen: in den een dit, en in den ander dat. Mijn oog kan niet *voornamelijk* zien, en ook nog loopen, praten, schrijven, eten en drinken. Mijn oog is *alleen* geschapen om te zien. Voor hetgeen mijn geest verder wil doen, vindt hij andere leden ter zijner beschikking aan hetzelfde lichaam.

Eén ding echter hebben alle leden van mijn lichaam met elkander gemeen doordat zij leden zijn van dat lichaam door dien geest bezield. Zij *leven* daardoor. Maar dat is ook het *eenige*, dat zij met elkaêr gemeen hebben. Juist wanneer zij *gezond* leven, hebben zij elk de meest verscheiden werkzaamheid.

Zoo is het ook in het lichaam van Christus. Alle leden, alle geloovigen, hebben dit eene met elkander gemeen door dien Geest, dat zij door

Hem *gelooven*, door Hem *leven*. Is het lichaam van Christus gezond, dan zullen ook al de leden ieder een andere gave, een andere werkzaamheid hebben. Dat is het wat Paulus ons leert in Efeze 4: Eén lichaam is het, en één Geest gelijkerwijs gij ook geroepen zijt tot éene hoop uwer beroeping; één Heere, één geloof, één doop, één God en Vader van allen, die daar is boven allen, en door allen en in u allen. Maar aan elkeen van ons is de genade gegeven naar de mate der gave van Christus."

En juist *dit* is een groot struikelblok voor duizenden geloovigen, vooral voor jonge Christenen. *„Hij heeft gaven gegeven;* dat leert ons drieërlei: Ten eerste: een diep en grondig besef van onze *eenheid*. Ten andere: een goed inzicht in onze individualiteit. En eindelijk: volkomen nederigheid.

Wij zijn één. Alle geloovigen over den geheelen aardbodem, allen, die door God geroepen zijn uit de duisternis tot zijn wonderbaar licht zijn één lichaam. Wij bestaan niet voor onszelven. 't Is maar niet de vraag hoe wij ieder voor zich zalig worden.

Wij zijn één ter wille van ons Hoofd. Ons aller zaligheid is zelfs niet het doel, het hoogste; *alles* ter eere Gods.

Ook de gaven die Christus ons schonk. Alle gaven moeten besteed worden tot opbouwing van het lichaam. De leden zijn daar om elkander en daardoor het geheele lichaam op te bouwen en gezond en volkomen te maken. Ook de Christen die voor zichzelven werkt in de eerste plaats of in den diepsten grond, is egoïst. „Niemand zoeke of zie op hetgeen zijns zelfs is."

Gelijk wij allen één zijn, zoo zijn we ook ieder een persoon. In die individualiteit ligt voor een goed deel ons geschapen zijn naar Gods geslacht." Een dier is geen persoon; het is slechts een exemplaar uit dezelfde soort. Niet alzoo de mensch. Die is een deel, een lid van de menschheid, maar hij is ook zichzelf. Daarnaar heeft het onzen Heiland behaagd zijne gaven te regelen in de uitdeeling. Door de gaven des Geestes wordt persoonlijkheid, karakter en aanleg geheiligd. Aan de gaven weet men zijn roeping. Wie tot de een of andere werkzaamheid niet de minste gave heeft, ontving ook zeer zeker niet de roeping tot die werkzaamheid. Dat dus niemand zich begeve tot iets, dat hem niet op de hand gezet is. Zulks kan niet geschieden zonder groote schade zoowel voor zichzelven, als voor de gemeente. Een ieder bemoeie zich *alleen* met hetgeen hem aangaat, dat is in dit geval met hetgeen *zijn* plicht is.

Zoo leeren we uit de verdeeling der gaven naar-dat Hij wil, nederigheid. Wel hebben we ieder onze persoonlijkheid, maar niemand is op zichzelf compleet. Zoo is de hand geheel en al onderscheiden van den arm, maar wat is ze zonder arm waard? Nooit zijn de leden met elkander vermengd; maar allen tezamen vormen één geheel. Het eene lid heeft het andere dus beslist noodig en is zelf zonder al de andere niets. De leden zijn allen slechts gelukkig, dat is het lichaam is slechts geheel gezond, zoolang zij dat begrijpen en zich daarnaar gedragen. Zoo wordt het billijk gevoel van groote waarde, dat elk lid voor zichzelf zou mogen hebben, getemperd en geheiligd door het gevoel van volstrekte afhankelijkheid niet alleen van het hoofd, maar ook van al de anderc leden.

De voornaamste les thans uit een en ander, vooral voor jonge of pas bekeerde Christenen te trekken, is wel deze. Heeft iemand gaven of éene gave ontvangen: hij bestede die getrouw, uit alle macht, ter wille van het Hoofd, ten dienste van de leden. Hij begrave zijn talent niet, want het zal met woeker geëischt worden. Maar ook: hij hunkere niet naar anderer gaven; hij benijde niemand, die andere, in zijn oog rijkere, schoonere gaven heeft. Hoe dikwijls komt dat voor! Hoe menigmaal kan men hooren: „O, kon ik spreken als die en die! O, hadde ik een ander beroep! O, ware ik toch predikant!" En hoe menigmaal verlangt men juist het onbereikbare. Een toetssteen voor zulke verlangens is ook wel deze: verlang ik naar iets dat schittert, dat naam geeft? Zoo gemakkelijk en zoo listig maakt Satan ons wijs, dat al zulke verlangens gekoesterd worden ter eere Gods, terwijl niets dan zelfzucht, verwekt door Satan, die zich voordoet als een engel des lichts, de wortel is.

Onze gave zal wel aan den dag komen. Als we dán maar getrouw zijn in het besteden en „opwekken" van de gave die in ons is. Iemand die pas bekeerd is, behoeft niet dadelijk Zondagschool te houden, èn armen te bezoeken, èn zieken te verplegen, èn bijbellezingen te leiden. Slechts zeer weinige uitgelezen Christenen ontvingen zooveel en zoover uiteenloopende gaven als vele jongbekeerden zonder eenigen schroom onmiddellijk willen gaan besteden. „Gij zult niet.

begeeren uws naasten goed"; ook niet zijn gaven, die Christus hèm en niet ù verleende!

Wanneer het Pinksterfeest ons dat doet inzien en betrachten; wanneer we voortaan *alles* wat onze hand vindt om te doen, maar ook *niets anders* dan dat, uit alle macht beter verrichten, dan is het voor ons en onze omgeving een rijk gezegend feest geweest, waarvoor Gode tot in eeuwigheid dank zal worden gebracht.

W.

TAAL EN LETTEREN.

De toepassing.

De leer en de praktijk zijn twee.

We hebben een poos geleden de *leer* der bijvoegelijke naamwoorden behandeld. Thans zullen we spreken over 't een en ander, dat bij hun gebruik valt op te merken.

Zooals ieder weet, plaatst men in onze taal het bijv. naamw. meest *voor* het woord waarbij het behoort. Wij kunnen niet als de Franschen zeggen: „een man oud." Slechts enkele uitdrukkingen zijn er, waarin *een* der n. achter het zelfst. n. w. komt, b. v. „God-almachtig". Gouverneur-generaal, (want „generaal" beduidt daar niet „veldheer", maar „algemeen".) Indien er echter *vele* bijv. naamw. bij het z. n. w. komen, kan het zeer goed zijn die er *achter* te plaatsen. Zoo verhaalt onze Bijbel zeer schoon, dat Job was „een man, oprecht, vroom, godvreezend enz. In één geval is het zelfs *noodig*, namelijk als het b. v. nog een nadere bepaling heeft. B. v. het zou niet goed zijn te zeggen: „hij is een afhankelijk man van anderen". „Afhankelijk" moet *achter* „man" staan, om vereenigd te wezen met „van anderen" waar 't bij behoort. We bedoelen niet een „man van anderen" maar een „afhankelijke van anderen". Even verkeerd is b. v.: „Hij is een afkeerige knaap van leeren." Eigenlijk moest het b. v. n. in zulke gevallen steeds achteraan komen, doch het gebruik veroorlooft nu eenmaal te zeggen: „een nuttige wenk voor den lezer", „een schadelijke wind voor de planten" enz. En de hoofdzaak is en blijft, dat we begrepen worden.

Dat deelwoorden als b. v. dienst kunnen doen weet men. Maar hoe zou 't komen, dat men niet kan zeggen: „een gesprongen man", maar wel „een gesprongen ketel", daar toch beide *springen?* Voorts lette men er op, hoe zonderling we sommige deelwoorden gebruiken, b. v. „een gestudeerd man, (wat eigenlijk evenzeer verkeerd is als: „een gesprongen man" — waarom?) brekende waar, vallende ziekte enz. enz.

Een der moeielijkste dingen is zeker de behoorlijke *volgorde* van verscheiden b. n. Natuurlijk zal niemand schrijven: „de zieke, ongestelde man", want in „ziek" is „ongesteld" reeds besloten, en de opklimming (*climax*) eischt, dat het sterkste woord het laatst kome. Men zal zeggen: „'t is een onaangenaam, droef, pijnlijk gevoel". De volgorde om te keeren, zou doen denken aan den man, die van iemand zei: „Hij werd in dat gevecht gedood en gewond." In vele gevallen is voor die juiste plaatsing een grondige kennis noodig der zoogenaamde *synoniemen*, d. i. woorden, die in 't algemeen 't zelfde uitdrukken, doch met zekere wijzigingen b. v. *blijmoedig*, *opgeruimd*, *vergenoegd*, *verheugd*, enz. Dit behoort tot de stijlleer.

Wel lette men er goed op, hoeveel een enkele , of een enkel - kan aanduiden. Zeg ik: „Wij ontvangen nieuwe, goede tijdingen", dan bedoel ik dezulke, die nieuw en goed zijn. Laat ik de komma weg, dan meen ik, dat er wederom goede tijdingen zijn gekomen. „Kleine, belangrijke boeken" zijn dezulke, die klein zijn en belangrijk. Zonder komma is het een tegenstelling tegenover groote belangrijke werken.

Het koppelteeken eindelijk kan den zin geheel veranderen. Zeg ik een „oude boekenkoopman", dan is dat een bejaarde boekhandelaar; een oude-boekenkoopman, daarentegen kan jong zijn, doch handelt in oude boeken. De „breede kerkeraadskamer" is een breede kamer voor den kerkeraad. Zet ik een - tusschen het b. v. n. en het z. n. w., dan kan de kamer smal zijn, maar vergadert er de breede kerkeraad.

Gij begrijpt nu hoe dwaas het is, als iemand zegt: „ik ben gestikte dekensfabrikant"; „ik woon bij 't oude mannenhuis"; „daar is de versche haringkoopman", enz. enz.

Gelijk ieder weet, worden vele b. n. van andere woorden gevormd door *voor-* of door achtervoegsels, b. v. *wan*hop*ig*, leer*zaam*, *on*denk*baar*, krijgs*haftig*, *ver*geef*lijk* enz. Over die voor- en die achtervoegsels ware ontzaglijk veel te zeggen. We zullen dat echter niet doen, en ons slechts tot enkele opmerkingen bepalen. En zulks ten eerste met het oog op ons doel, ten tweede, daar men in elke meer uitgebreide spraakkunst hier-

omtrent het noodige — ja soms meer dan dat! — kan vinden. Hier slechts eenige „practicale" opmerkingen:

Vooreerst lette men er wel op, dat in den regel het achtervoegsel natuurlijk *niet* den klemtoon heeft. De uitspraak ber*gachtig*, woel*achtig* is dus verkeerd, hoe vaak ook gehoord. Bij sommige woorden echter heeft het gebruik de verkeerde uitspraak zoo vast doen wortelen, dat zij wel niet meer zal verdwijnen; b. v. waar*achtig*, deel*achtig*. Het eerste woord sprak men reeds zoo uit in den tijd van Huyghens, die daarom zeer geestig kon zeggen:

„Het is waer*achtigh*, Jan,
Gij sijt een eerlijk man.
*Waer*achtigh is het — maer
Dat is wat min dan waer."

En ons daarin meteen de beteekenis van dit „achtig" leert verstaan.

Het achtervoegsel *loos* moet nooit den klemtoon hebben, b. v. *ouder*loos, *have*loos. Toch zegt men haast altijd godde*loos*, wat eigenlijk fout is. Doch 't gaat daarmee als met de Amsterdamsche uitspraak aar-dappelen voor aard-appelen; een uitspraak, die men wel in 't Engelsch, maar zeker niet in onze taal zou verwachten. Zij is er nu eenmaal gelijk b. v. dat fraaie or*den*telijk!

Dat in den uitgang *lijk* (eigenlijk *gelijk*, zoodat „vriendelijk" wil zeggen: gelijk een vriend enz.) de ij toonloos behoort te zijn, is welbekend. Verkeerd is dus het versje gerijmd:

„Een kind is ons geboren,
Zijn naam is Wonderlijk;
Hem is de troon beschoren
Van 't hemelsch Koninkrijk."

Maar zorgt nu, vrienden, dat ge niet zoover gaat als velen, en „rijk" in „heilrijk", „leerrijk" uitspreekt als heilr'k enz. (de ij als in „vriendelijk"). Want „rijk" is geen achtervoegsel als de straks genoemde, en dient zijn vollen klank te behouden.

Men dient goed te letten op de beteekenis dier schijnbaar zoo onnoozele achtervoegsels. Onlangs zond mij iemand een opstel, waarin stond: „Een onderwijzer moet mededeelbaarheid bezitten". Daar nu „baar" o. a. uitdrukt, dat iets voor dit of dat gebruikt wordt („draagbaar, merkbaar" is wat gedragen, bemerkt kan worden) zou het lot van een „mededeelbaar" onderwijzer soms diep treurig kunnen zijn. De bedoeling was: mededeelzaamheid.

Ten slotte — want de ruimte laat ditmaal niet meer toe = nog een opmerking: In den laatsten tijd komt het meer en meer in zwang, voor „ig" „*erig*" te zeggen. Bijv. die os is stooterig"; „de weg is zanderig". Onze vaderen zeiden stootig (zie b. v. den Statenbijbel) en hun kinderen doen 't best het daarbij te houden. Niet dat de langere vorm bepaald slecht is, maar meestal kan men met den korteren volkomen volstaan, en wat uitwint is toch altijd prijselijk in onze dagen, wier leus is: »tijd is geld."

H.

DE ARMADA.

Reeds twintig jaren lang woedde de groote krijg, die nog zestig jaren zou duren. Onnoemelijke opofferingen had Nederland zich reeds getroost. Duizenden waren voor de vrijheid van geweten en van haardsteden gevallen, zoowel in den krijg als door beulshanden. Het edelste bloed van Oranje was door een sluipmoordenaar vergoten. Maurits, die fiere leeuwenwelp, was waardig zijn grooten vader opgevolgd, maar hij was nog jong. Spanje was reeds niet meer de eerste mogendheid, maar toch was, naar allen oogenschijn, de tegenstand van een landje zoo klein als de Zeven Provinciën tegen Spanje, eenvoudig een dwaasheid, die op niets goeds kon uitloopen.

Daar kwam bij dat de toestand inwendig alles behalve rooskleurig was. Een geschiedschrijver (van Reyd) meldt omtrent het jaar 1588:

„In 20 jaren stonden de zaken nooit gevaarlijker. Zeeland, Holland, Utrecht en Friesland alleen. Het land zonder hoofd, zonder raad. De krijgslieden muiteden en de burgerijen morreden en scholden op de overheid. De overheden hadden geen tijd om iets tegen den vijand van buiten te arbeiden. De twist niet met de Malcontenten of Papisten, maar met geloofsgenooten en gedeeltelijk met de predikanten. Boven dit alles de toorn der koningin (Elisabeth van Engeland)." „Misnoegen der bezettingen, wegens wanbetaling," voegt Mr. Groen van Prinsterer er aan toe, „tot hevige dadelijkheden uitgebarsten te Heusden, Woudrichem, Willemstad, Schoonhoven, Naarden, Veere, Arnemuiden, Bergen op Zoom, vooral te Geertruiden-

berg, dat in April 1589 aan den vijand overgeleverd werd. Van buiten niets te hopen, van binnen geen eigen kracht. De gedachten van Filips II op Engeland gevestigd, anders waren Holland en Zeeland gewis verloren geweest."

Dat laatste was evenwel het behoud van geheel Nederland. „De gedachten van Filips II op Engeland gevestigd." Die gedachten waren op zichzelf niet dwaas. Maar God vangt de wijzen in hunne arglistigheid, en verwart de gedachten en raadslagen der volken en vorsten, zoo zelfs dat dezen ten slotte razen van machtelooze woede.

Koningin Elisabeth, wier gezant en vertegenwoordiger in de Geunieerde Provinciën aanwezig was om Engelands hulp te verleenen, maar werkelijk veel bijdroeg, niet zonder schuld van de Staten, om de verwarring te vermeerderen, en het gevaar te verergeren — drong aan op vredesonderhandelingen met Spanje. Dit was echter bij alle richtingen olie in 't vuur. Spanjes koning was evenwel met Engelands voortdurend bezig over deze zaak. Zijne onderhandelingen moesten dienen tot dekmantel voor de toebereiding van een geweldigen, onverhoedschen, verpletterenden aanval op Engeland. Gelukte die dan was Nederland een wisse en bijna weerlooze prooi.

Te Lissabon werd een oorlogsvloot verzameld, die haars gelijke in de geschiedenis niet zou hebben. Ook Parma, die voor Spanje den krijg in Nederland voerde, wapende zich te water. Gelukkig deed hij dit zoo overmatig, dat al zijn geldelijke kracht daardoor aan den oorlog te land onttrokken werd.

Paus Sixtus V schonk Engeland aan Philips II, alsof hij daar geven van had! „Holland en Zeeland zouden na de victorie van Engeland, vanzelf te voete vallen."

Eindelijk in April 1588 ontwaakte Elizabeth uit haar zorgeloosheid, en drong bij de Staten aan op het zenden van twintig oorlogschepen. Deze werden ook uitgerust en gezonden. Ook Engeland wapende zich min of meer.

In het laatst van Mei stak de Spaansche vloot van Lissabon uit in zee. Deze vloot werd, in trotschen overmoed, „de Onoverwinnelijke" genoemd. Zij was 90 groote en 40 kleinere oorlogschepen sterk, en bemand met 20000 man troepen, 10000 matrozen en 2600 stukken geschut. Daarbij voegde zich de zeemacht van Parma.

In het begin van Augustus vertoonde de Spaansche vloot zich dicht bij Plymouth. De Engelsche officieren waren aan het strand van Plymouth bezig met een echt Engelsch spel; het balwerpen. Daar komt een bode, een Vlaming, kapitein van een Schotschen zeeschuimer, hun de booze tijding brengen. Maar de verdediging van Engeland was aan goede handen toevertrouwd! Met de grootste koelbloedigheid hoorde de Engelsche vice-admiraal Drake het nieuws. Velen der bevelhebbers meende dat men onmiddellijk maatregelen moest nemen. Maar Drake sprak doodbedaard: „Daar is nog tijd genoeg om het spel te eindigen èn om de Spanjaarden te overwinnen."

Den 31^{en} Juli had de eerste ontmoeting tusschen de vijandelijke vloten plaats. Den 14^{den} Augustus werd de Spaansche Armada na zware verliezen door de vereenigde Nederlandsche en Engelsche vloten op de vlucht gejaagd. Het gros van de Spaansche zeemacht zon er op om achter Ierland om sluikswijs naar huis te keeren, door een gevaarlijke zee den Spaanschen stuurlieden ten eenemale onbekend. In de maand October werd het overschot der vloot door een zeer hevigen, aanhoudenden storm beloopen, die ontzettende schade aanrichtte. Van de 130 schepen keerden slechts 53 in Spanje terug. De helft der manschappen was gesneuveld of verongelukt. Daaronder zoovelen van edelen geslachte, dat Filips II, na verloop van enkele dagen het rouwdragen verbood, opdat niet al te zeer de grootheid van het verlies zou blijken.

De ondergang dezer vloot was een keerpunt in de wereldgeschiedenis. Menschenmacht had haar zeker niet veroorzaakt. Gods hand had ingegrepen; zijn mond had gesproken: „Tot hiertoe en niet verder!" In beide landen werd het met dankbaarheid erkend. De gedenkpenning door de Zeven Provinciën geslagen, had tot randschrift: „Gods adem heeft ze verstrooid."

W.

BLIJDE TIJDINGEN.

Eenigen tijd geleden lazen we in de *Standaard* een bericht van den heer Grelinger, den velen onzer lezers niet onbekenden agent van het Britsch en Buitenl. Bijbelgenootschap, omtrent de gezegende omkeering in China. De oude vijandschap tegen het Evangelie, die nog kort geleden bleek, is thans verdwenen. De Bijbel, het Evangelie mag overal zijn vrijen loop hebben.

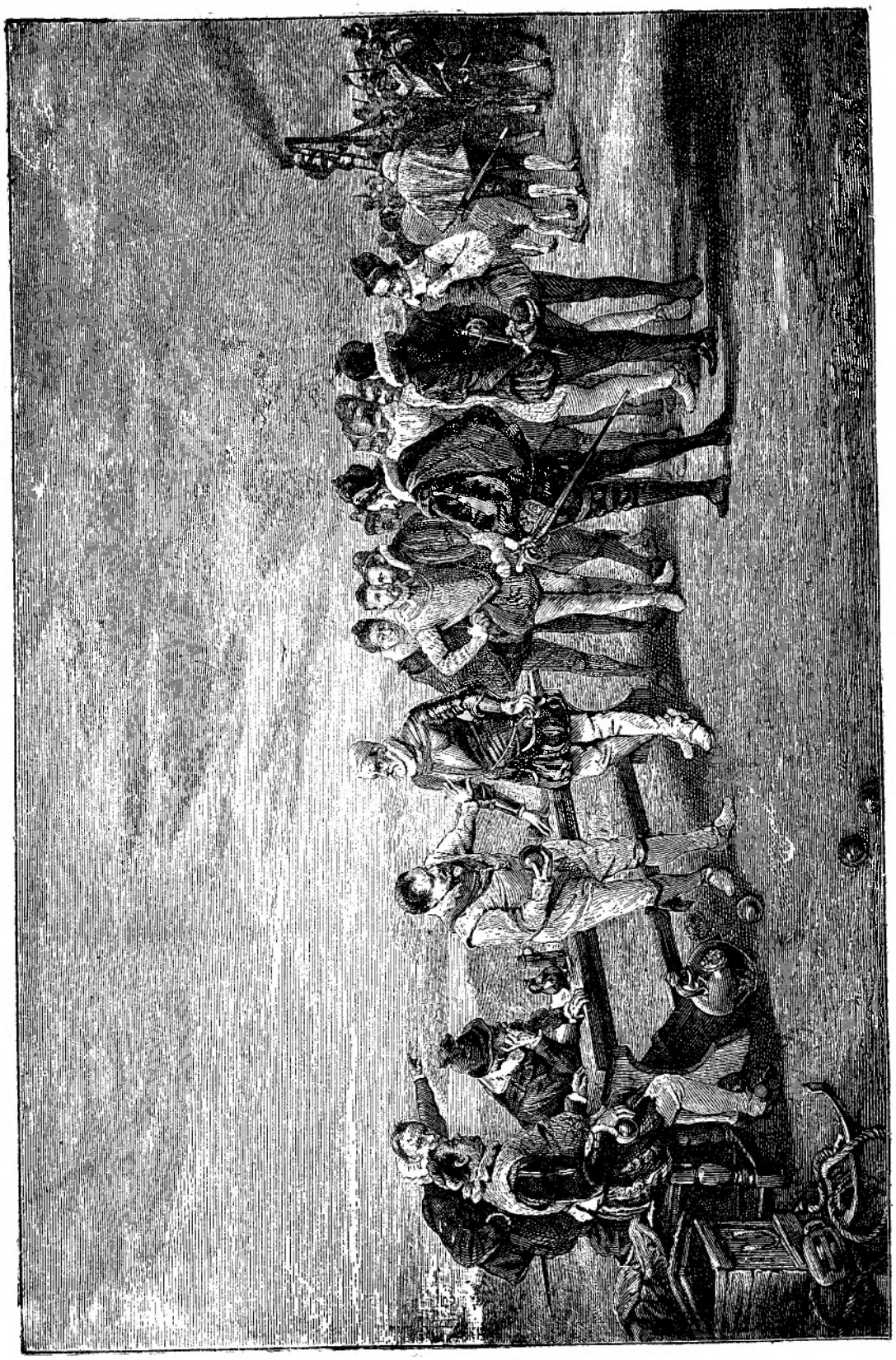

„NOG TIJD GENOEG !"

Hoedanig de toestand was blijkt o. a. hieruit. Een Engelsch Bijbelcolporteur, Mr. Burnet, heeft verleden jaar een reis van 560 Engelsche mijlen door de Chineesche provincie Ngan-hwei gemaakt en daarbij o. a. ook nog een belangwekkend bericht verkregen. Op een plaats, Hwui Lung Ki, werd hij met zijn begeleiders zoodanig met natte klei uit de rivier beworpen, dat zij er als steenbakkers uitzagen. Ter zelfder plaatse kwam hem iets ter oore, dat in staat is, licht te verspreiden over de raadselachtige verdwijning van een ander Bijbelcolporteur, Johnson, genaamd, die in 1869 in dezelfde provincie een reis had ondernomen, en daarna spoorloos is verdwenen. In den loop van het gesprek, hetwelk zich ontspon uit den op hem gewaagden aanslag, vernam Mr. Burnet van een ouden bewoner van die plaats, hoe voor ruim twintig jaar ook een vreemdeling tot hem was gekomen om boeken te verkoopen. Dienzelfden dag ontstond er brand in de stad, en een geheele wijk werd in asch gelegd. De schuld hiervan werd den vreemdeling geweten, en een aantal lieden overvielen het schip gedurende den nacht, en maakten hem en allen, die met hem waren van kant; ook de schuit werd vernield. De heer Burnet kwam echter heelhuids buiten de stad.

Bekend is het, hoe nog verleden jaar in China de gemoederen fel gebeten waren op de Christelijke zendelingen en op de Chineezen die het Heidendom hadden afgezworen, om het Christendom te omhelzen. Het kwam zelfs hier en daar tot bloedige botsingen. De Chineesche bekeerlingen waren echter niet tot afval te brengen. Gelukkig dat de gezindheid der Regeering te hunnen opzichte geheel is omgekeerd. In de laatste maanden is door den keizer proclamatie op proclamatie uitgevaardigd, om het Chineesche volk te vermanen, in vrede met de Christelijke zendelingen en hun volgelingen te leven, terwijl tevens verklaard wordt dat de Christelijke godsdienst den mensch leert goed te handelen, en deswege dient geëerbiedigd te worden.

Deze stukken zijn in zoovele deelen van China verspreid geworden, dat er uit blijkt, dat elke onderkoning der achttien provinciën bevelen op dit punt schijnt gekregen te hebben. Kennelijk wil de regeering een beweging over het geheele groote rijk in het leven roepen, om de gansche bevolking het gevaar, dat in de vervolgingen der zendelingen van de Christelijke kerk en der inlandsche Christenen, gelegen is, te doen zien. Ook schijnt zij te verlangen dat valsche voorstellingen omtrent de leer der Apostelen van het Christendom, welke denkbeelden bij het Chineesche volk gevonden worden, zullen worden weggenomen.

Men heeft deze daden van den Chineeschen keizer vergeleken met het edict, dat Constantijn de Groote liet uitgaan, toen hij den Christenen vrijheid van godsdienst verzekerde. Hierin moge iets overdrevens gelegen zijn, maar toch konden de bevelen der Chineesche regeering, waarbij tot verdraagzaamheid ten opzichte van de belijders van het Christendom wordt aangespoord, wel het begin zijn van een machtige beweging.

Aan welke omstandigheden is dit middellijk te danken?

De Markies Tseng, welke jaren lang Chineesch gezant geweest is bij het Engelsche Hof, een door en door bekwaam man, die door zijn beleid vóór eenige jaren een oorlog tusschen China en Frankrijk wist te voorkomen, schijnt, nu hij in zijn vaderland is teruggekeerd, een weldadigen invloed op de regeering van zijn land te oefenen. Den tijd, dien hij in Engeland doorbracht, heeft hij besteed om alles met eigen oogen te bezien. Hij bezocht zelfs de vergadering der Vrije Schotsche Kerk. Hij is zeer welwillend gezind ten opzichte van de Christenen en van het Christendom, en daarom mogen wij de jongste besluiten van den keizer allerwaarschijnlijkst aan zijn invloed toeschrijven.

China telt meer dan 400 millioen inwoners. Geen land is dichter bevolkt dan het rijk, dat zich het „Hemelsche" noemt. Doch er is ook schier geen land, waar de zending met meer te worstelen heeft dan juist in China. Het grootste zedebederf wordt in dat land gevonden.

Eerst in het begin van deze eeuw is men begonnen pogingen aan te wenden, om in dat groote rijk het Evangelie te laten verkondigen. De eerste zendeling, die het waagde in China het vischnet van het Koninkrijk Gods uit te werpen, was Robert Morrison, welke in 1807 te Makao aankwam. In Chineesche kleeding ging hij het land door, om op die wijze, zonder argwaan te wekken, de taal en de zeden der Chineezen te leeren. — En welk een reuzenarbeid heeft die dienstknecht Gods verricht door den Bijbel in het Chineesch te vertalen! Hij stierf in 1834, in de vaste hoop, dat ook China eenmaal het Christendom zou aannemen. Nadat het ijs door Morrison gebroken was, kwamen nog

bij zijn leven andere zendelingen met hem arbeiden. Onder deze onderscheidde zich vooral Gützlaff, die de Apostel der Chineezen genoemd wordt.

Tegenwoordig arbeiden 30 zendinggenootschappen in dit groote rijk. Toch zijn de beschikbare krachten nog zoo weinig op het onafzienbaar arbeidsveld. —

Een hoopvol teeker is echter dat ook Li Hung-

DE ARMADA.

Tschang, de leidende staatsman van China, zich zeer geneigd toont tot het Christendom over te gaan, sedert zijn echtgenoote door een zendelingdoctores van een zware ziekte genezen is. De gemalin van Prins Hung is reeds tot het Christendom overgegaan.

H.

EEN AANGENAME VERGADERING.

Daar quam van allen kant veel volx gheloopen.

Dat was ons en velen voorzeker met ons de 34e Jaarvergadering van het Ned. Jongelingsverbond, van welke we hier — zij 't slechts in enkele woorden — melding maken.

Zij werd gehouden in het nieuwe, eigen gebouw der Rotterdamsche J. V. *Obadja*, wier Tehuis in doelmatige inrichting nergens in ons vaderland,

zoover wij weten, wordt overtroffen. De ruime zaal was overvol. Van de Lemmer tot Arnhem en de Klundert was men opgekomen en — heeft er zeker geen spijt van gehad.

Obadja had het leeuwendeel van den dag, doch, anders dan de leeuw, niet nemende maar gevende. Hadden we niet — en met vreugd [1]) — bespeurd, dat onze Nederlandsche jongelingen meer en meer tegen vreemde woorden zijn, we zouden zeggen: Obadja ontving ons „gentleman-like", een onvertaalbaar woord, 't best op zijn Hollandsch wellicht door „net" weer te geven. Er waren wegwijzers, er was een goed lokaal, een flinke regeling, een — laatst maar niet minst — uitnemende maaltijd, en bovendien werd de geest zoomin als het lichaam vergeten. Want wederom waren het Rotterdamsche vrienden, die op keurige wijs twee gewichtige vraagstukken inleidden.

Het eerste daarvan gold het verschil tusschen een Christelijke Jongelingsvereeniging en een vereeniging van Christelijke jongelui tot een bepaald doel. 't Was misschien jammer dat de inleider, hoe schoon zijn rede ook was, toch op een gebied overtrad, dat braak had kunnen blijven. Misschien had hij „doel" als „standpunt" opgevat, althans dit er bij gedacht. Kortom, we raakten al aanstonds in den grooten strijd onzer dagen op kerkelijk gebied in betrekking tot de J. V. verzeild en — het berouwt ons niet. We vonden het flink, dat men openlijk voor zijn richting uitkwam en tevens verklaarde: Dat belet mij niet in vrede en saamwerking in de vereeniging te leven. Terecht zei de voorzitter, hoe de mogelijkheid daarvan niet behoefde bewezen te worden, maar uit de geschiedenis bleek, herinnerend aan Mr. Feringa's laatste woord: „Zeg den broederen dat zij vereenigd blijven." Ook was 't uitnemend, dat de grijze heer T. M. Looman, een „toevallige", te kort gebleven gast, waarschuwde tegen oordeelen eer men daartoe door de jaren en de ervaring is bevoegd.

De beste toestand zou zeker zijn, indien elke J. V. een wereld in 't klein, een „Jongelingswereld" trachtte te wezen, waar des Heeren Geest woonde. Doch dit ideaal zal moeilijk bereikt worden, en het is dan ook niet juist verkeerd als er b. v. een Chr. Gereformeerde of een Luthersche Vereen. bestaat. Want al moge zulk een krachtens haar standpunt zekere eigenaardigheden hebben, in hoofdzaak wordt, als 't goed is, in al die Vereenigingen overal 't zelfde verricht. Dat zij een beperkten kring omvatten is een bezwaar, maar hun recht. Wat we niet goed noemen is dat een J. Vereen. zich zoo noemt, als b. v. haar *uitsluitend* doel is te werken voor de Zending, voor Neerbosch enz. *De* Jongelingsvereen. is er *om de jongelingen*. Vandaar ook, dat zij als zoodanig liefst, tenzij de nood haar is opgelegd, niet naar buiten moet werken b. v. door Zondagsschool enz. Laat de Vereeniging vormen, opleiden, en de leden zich voorts ten dienste stellen van Vereenigingen of personen, die hen bij Christelijken arbeid dringend behoeven, en wier *taak* het is dergelijken arbeid te drijven.

Uitnemend was ook de inleiding tot de vraag: „Wie moet lid eener Chr. Jong. Vereen. zijn?" Op groote plaatsen of wel bij elken nieuweling, dien men niet kent, zal 't goed zijn steeds een proeftijd te stellen, waarna iemand zich aan *kan* melden om stemrecht. Zoo sluit men niemand uit en voorkomt — *zooveel mogelijk* — dat de Vereeniging in een verkeerde richting loope. Een zekere kern, althans het bestuur, moet op vasten bodem staan door wel omschreven belijdenis, wel aangeduid standpunt.

Zooveel mogelijk — zeiden we. Want ten slotte is het de Heere God alleen, die den mensch en een vereeniging van menschen bij de waarheid houden kan.

Een paar opmerkingen voegen we hieraan toe. Vooreerst dat het niet goed is den tegenstander bij een bespreking tot zwijgen te willen brengen, door een grap of iets lachwekkends. Men kan daarmee wel handgeklap en voetgetrappel verwekken, maar als bewijs is dat van even weinig kracht als het luid betoon der instemming van duur. Wees zoo geestig als ge wilt, maar laat het aan de Franschen over om de lachers op uw zij te zien te krijgen.

Eens woonde ik een vergadering bij, waarin het wezenlijk ernstig vraagstuk werd besproken, of men den kinderen op Zondagsscholen „prijzen" moet geven. Velen waren er om goede redenen tegen, al kon men 't nog niet afschaffen. Anderen waren er voor, en nu zei de voorzitter: „Er staat geschreven: het is zaliger te geven dan te ontvangen: geven is dus ook zalig." Heel aardig, maar een flauw gezegde toch. 't Heeft de zaak geen stap verder gebracht.

Een andere opmerking is, dat de goede dunk, dien we als redacteuren reeds van 't platteland

[1]) Men zorge slechts niet aanstonds alles te willen hebben en vooral niet bar te zijn.

hadden gekregen, op deze vergadering is bevestigd. Eigenlijk is haast elk Nederlander een platteland er — want bergen hebben we niet veel — maar we begrijpen elkaar. 't Komt ons voor, dat men in de steden meer „veelweterij" vindt, en op het platteland minder breedte maar veel meer diepte. Toen *Excelsior* werd opgericht, schenen sommigen bevreesd, dat het voor 't platteland te hoog zou zijn. Edoch

het platteland, schoon plat,
staat wis zoo hoog, dat het ons blad,
volkomen vat.
Sapienti sat [1]).

Dat *Excelsior*, wel te verstaan dit tijdschrift, blijkbaar met genoegen en niet zonder vrucht door onze jongelingen wordt gelezen, bleek ondubbelzinnig ter vergadering, en vernamen we met genoegen, wijl het bewijst dat de niet lichte arbeid niet ijdel is. God schenke schrijvers en lezers zijn bekwaammakende genade. Wat de vereeniging of saamsmelting met de *Jongelingsbode* betreft, zoo kunnen we alleen zeggen, dat onze Redactie het plan gaarne zal overwegen, doch zich niet ontveinst, dat er ernstige bezwaren aan zijn verbonden. De *Bode* is orgaan van een verbond en aan zijn stof gebonden. *In zijn soort* kan hij kwalijk beter zijn dan hij is. Dat vergete men nooit!

Daar waren te dezer vergadering mannen grijs van haar en vergrijsd in des Heeren dienst, gelijk de Voorzitter, gelijk de heer Puttelaar, de heer Looman en anderen; ook jongelingen, die hun baard nog wachten. Doch men gevoelde zich ondanks dit en menig ander nog wel zoo groot verschil, één, gelijk allen dat in den grond der zaak zijn, welke eenzelfde allerheiligst geloof en niet beschamende hoop en onvergankelijke liefde vereent rondom Hem, dien de eere zij ook van deze samenkomst!

H.

HET ZEEUWSCH VERBOND.

Gelijktijdig met het Nederlandsch Jongelingsverbond vergaderde op Hemelvaartsdag het *Zeeuwsch Jongelingsverbond* in de hoofdstad der provincie, waarin het arbeidt: Middelburg. Een veertigtal leden en eere-leden van zes aan het Verbond behoorende Vereenigingen waren ter vergadering tegenwoordig, die geleid werd door den Voorzitter des Verbonds, de heer W. A. de Rijcke. Deze sprak, na de opening der vergadering, den saamgekomenen een woord van welkom toe.

Uit de mededeelingen betreffende de afdeelingen van het Verbond bleek, dat het ook in Zeeland gaat als overal elders in onze Vereenigingen: hier mag van bloei en krachtigen arbeid worden getuigd, ginds moet over slapheid en gemis aan leven worden geklaagd.

Ter vergadering waren ook leden aanwezig van vereenigingen, die nog niet bij het Verbond waren aangesloten, maar waarvan verzekerd werd, dat men plan had tot het Verbond toe te treden.

Mocht zulk een toetreding meer algemeen worden, want, het wordt schier onbescheiden het zoo dikwerf te herhalen, maar 't is hoog noodig! — *saamwerking* op verschillend gebied is noodig, en de taak onzer Vereenigingen wordt met den dag zwaarder.

Waren er in de vergadering te Rotterdam belangrijke punten aan de orde, in die te Middelburg niet minder.

Zoo ontstond een levendige gedachtenwisseling over de vraag: „Ligt het oprichten van Zondagsscholen op den weg der Christelijke Jongelingsvereenigingen?" en bleek, na flinke bespreking de vergadering het hierover eens, dat daar, waar aan Zondagsscholen *behoefte* is, en andere leden der gemeente zich dien arbeid *niet* aantrekken, de Jongelingsvereeniging die taak, als zij kan, moet aanvaarden.

Ook werd gesproken over de vraag: „Wat kan er gedaan worden om de leden der Knapenvereeniging in de Jongelingsvereeniging te brengen?"

Dat ook in Zeeland er behoefte aan gevoeld wordt, — door ons werd reeds dikwerf daarop gewezen, — dat ons Christelijk publiek wat meer belang mocht stellen in den arbeid onzer Vereenigingen, bewees duidelijk het aan de orde stellen van de vragen: „Wat kan er gedaan worden om het publiek meer belang te doen stellen in het houden der openbare lezingen?" en: „Is het houden van Volksvoorlezingen op Christelijk gebied als een roeping voor Christelijke Jongelingsvereenigingen te beschouwen, en als zoodanig aan te bevelen?"

De klacht werd uitgesproken, dat als men een lezing doet houden door „mannen van naam", het

[1]) D. i.: Meer behoeft niet gezegd.

publiek dan wel zoo vriendelijk is, zulk een lezing te komen aanhooren; maar, is hij die „lezen" zal, wat minder bekend, al is dan het onderwerp ook nòg zoo uitlokkend, de menschen komen niet.

Men kent ons oordeel over het houden van lezingen voor het „publiek," onze neiging om den arbeid der Vereenigingen te beperken tot dat eigenaardig terrein, dat men de „Jongelingswereld" noemt. De Zeeuwsche vrienden zullen met het doen houden van lezingen voortgaan, moge het hun baten!

Ook werd nog een hartig woordje gesproken over de betrekking tusschen de oud-leden en de Vereenigingen, daarover werd geklaagd. Maken schier niet overal vele oud-leden het Nederlandsche spreekwoord: „oude liefde roest niet!" te schande?

Met het Nederlandsch Verbond werd de gebruikelijke telegrafische gelukwensch gewisseld.

Zegene God het Zeeuwsch Verbond en doe Hij het bloeien en groeien! En doe iedere Zeeuwsche Vereeniging wat in haar vermogen is, om, als een volgend jaar op Hemelvaartsdag het Verbond te Groede zijn 19de jaarvergadering mag houden, het te doen verkondigen, dat onder de Zeeuwsche Jongelingschap velen zijn toegetreden, om mee te behooren tot de *Christelijke* Jongelingschap in ons vaderland.

TER NAVOLGING.

Tot de redactie van *Excelsior* te behooren brengt vaak veel arbeids, maar ook veel aangenaams met zich. Het laatste — om ons daarbij te bepalen — vooral, wijl er zulk een goede, recht hartelijke verhouding tusschen schrijvers en lezers bestaat. Elk op hun beurt mogen ze nu en dan dwalen — wat menschelijk is — ze trachten ook telkens weer hun leven te beteren.

We wekten in 't vorig nr. de lezers op eens aan de beantwoording der vele vragen te denken. Kort daarop ontvingen we van onzen vriend C. Oranje, te Goes, als bescheid daarop een drietal antwoorden op vroegere vragen. We geven daaraan gaarne een plaats, wijl uitvoerigheid met degelijkheid saamgaat, en komen er wellicht naderhand zelf op terug. Voorloopig zij het „ter navolging" [1])

[1]) We verzoeken vriendelijk het papier, voor stukken die ter perse moeten, slechts aan *één* zijde te beschrijven.

Antwoorden.

(„Excelsior", 1 Februari 1887.)

Toen in 1328 met Karel IV het huis van Capet was uitgestorven, maakten twee personen tegelijk aanspraak op den Franschen troon, n.l. Filips VI van Valois, de zoon van een oom — en Eduard III, de zoon van een zuster des overledenen konings. Dit had den honderd-jarigen oorlog tusschen Frankrijk en Engeland tengevolge.

Dat het ongelijk aan den Engelschen koning Eduard lag, behoeft geen betoog. Immers was de „Salische wet" nog steeds van kracht, en bijgevolg ook de vrouw met haar nakomelingen van de erfopvolging uitgesloten. Bovendien is, zooals Dr. A. Kuyper zoo schoon in „ons Program" zegt, „eene natie het product van Gods bestel in de historie en derhalve is elk rijk begrensd door de natuurlijke straallengte van het aldus gevormd nationale leven;" ergo mocht en mag Engeland er nooit aan denken Frankrijk te annexeeren, wijl God die twee landen, wel verre van die met elkander te vereenigen, door de wateren vaneen scheidde. De toeleg van Eduard III en zijn opvolgers om Frankrijks kroon aan die van Engeland te snoeren, moest dus mislukken, ook waar de destijds ware bezitter, de dauphin Karel, later Karel VII, (Filips VI van Valois; Jan de Goede; Karel V de wijze, Karel VI de krankzinnige; Karel VII) in een benepen toestand verkeerde. Immers, niet alleen de hertog van Bourgondië en Filips de Goede, maar zelfs zijne moeder, de koningin, stelden zich tegen den dauphin en heulden met den vijand.

De toestand van den toekomstigen koning was inderdaad zeer hachelijk. Orléans, de laatste versterkte stad, die hem overbleef, werd belegerd. Het water was tot aan de lippen gekomen. Maar, als de nood het hoogst is, is God nabij. Zoo ook hier. Echter zou thans de Bestuurder aller dingen niet met donderslag of pest Zijn almacht toonen, — neen, een eenvoudig boerenmeisje, Jeanne d' Arc, werd door den Alleenwijze bestemd om den dauphin tot „koning bij de gratie Gods" te kronen.

Zie haar gaan tot Baudricourt, die haar eerst na lang beraad tot den koning zendt. Aanschouw haar, in heur mannenkleêren voor den dauphin staande, terwijl zij hem mededeelt, dat zij van Godswege geroepen is, Orléans te doen ontzet-

ten en hem te Rheims te kronen tot koning van Frankrijk Ja, meer; zie haar het stoute plan volvoeren, — of neen, zie het God door haar hand ten uitvoer brengen!

Haar taak is geëindigd: de kroning is geschied! Waar zij thans tot haar ouderlijke woning terug wil keeren en den staf weder wil opnemen, om de kudde te hoeden, — daar wordt die ruste haar niet gegund: neen, zij moet blijven en door haar tegenwoordigheid den strijdenden moed inboezemen. En ja; zij geeft toe. Ach! hoe droevig is haar uiteinde Zij valt bij het beleg van Compiègne den vijand als een welkome buit in handen. Ha! wat zijn de Engelschen blijde, en ook vele Franschen, die haar glansrijke overwinningen slechts met leede oogen aanzagen, wijl hun hiermede de palm der eere ontging! — Het doodvonnis is over haar uitgesproken: „schuldig aan tooverij en godslastering"! klinkt het uit des rechters mond. Zij wankelt, herroept en wint. . . . éénen dag levens, want straks neemt zij fier het gesproken woord terug en houdt staande, dat zij van God gezonden is, om die boodschap te verrichten, welke taak zij thans volbracht had. Willig geeft zij haar lichaam aan de vlammen over, over niets berouw hebbende, dan over haar zwakheid, die haar deed wankelen en over alle mogelijk begane misdaden, voor welke zij den gekrenkten ootmoedig vergiffenis vroeg.

En waar nu een inzender in het 1e Februarinummer van „Excelsior" vraagt: „Wat moet men denken van de verschijning aan Jeanne d' Arc; was het werkelijkheid of pure verbeelding?", daar dunkt het mij, insteê van een rechtstreeksch antwoord te geven, veiliger te zeggen: De maagd van Orléans is in Gods hand het *gezegende* middel geweest om Zijn raad ten uitvoer te brengen.

„Maar wij allen brengen Gods raad ten uitvoer," zult gij zeggen.

Ja, maar toch zijn al die gevallen niet hetzelfde. Nemen wij bijv. onze Jeanne en den ontwerper van den godsdienst der Halve maan. Beiden beweerden Goddelijke openbaringen te hebben ontvangen; doch, als we bij het licht der historie Mohameds oogmerken zien, kunnen wij van hem gerust zeggen: Hij was een bedrieger en heeft geen enkele Goddelijke openbaring ontvangen, zoomin van Gabriël als van zijn afgerichte duif en den os, dien hij geleerd had, hem na te volgen. Maar hij speculeerde op het fanatisme der Arabieren, en wendde die Godsopenbaringen voor, om aldus des te zekerden zijn heerschzucht bot te kunnen vieren.

Niet zoo bij Jeanne d' Arc! Het verschil is te duidelijk zichtbaar, dan dat het zou behoeven aangetoond te worden.

Maar of nu dat meisje werkelijk, en zoo ja, op welke wijze, een hemelsche openbaring, een verschijning Gods, ontvangen of gezien heeft, wie zal die vraag beantwoorden? Is de rij der openbaringen met die aan Johannes gesloten? Als Petrus in zijn 2en brief (I, 19) zegt: „En wij hebben het profetische woord, dat zeer vast is, en gij doet wel, dat gij daarop acht hebt, als op een licht, schijnende in een duistere plaats", — sluit hij dan elk ander licht uit? Of als Johannes in zijn „Openbaring" vermaant „aan het Woord niets toe te voegen", — bedoelt hij dan, dat alle openbaringen valsch zijn, ook al komen zij met dat Woord overeen en al toonen zij in Gods weg te zijn?

Zoo zouden we kunnen voortgaan met vragen;— „één dwaas kan meer vragen, dan zeven wijzen antwoorden." Mag ik den inzender vragen, of hij niet met mij gelooft, dat het oplossen, of liever, het trachten op te lossen van het door hem gestelde probleem, behoort tot datgene, dat ons in Gods Woord verboden is? Of hij niet met mij gelooft, dat het onderzoeken van de mogelijkheid der goddelijke openbaringen onder de Nieuw-Testamentische bedeeling, is: een trachten door te dringen in de geheimen der Godheid?

Dit blijft intusschen zeker: Jeanne d' Arc heeft niemand misleid. Heeft zij dan gedwaald, zoo dwaalde zij ter goeder trouw.

Beantwoord is de vraag hiermede niet. Of zij ook toegelicht is, sta anderen ter beslissing.

(„Excelsior, 15 Maart 1887.)

»Hoe vormen Hand. 9: 7, Hand. 22: 9 en Hand. 26: 14 één verhaal zonder eenige tegenstrijdigheid.

De schijntegenstrijdigheid is tweeërlei:

a. In Hand. 9: 7 lezen we: „En de mannen *stonden* verbaasd," terwijl het in Hand. 26: 14 luidt: „En als wij allen *ter aarde gevallen* waren."

1. *a.* „Verbaasd staan" kan men, zoowel in staande als in liggende houding; evenzoo verslagen, onthutst, in twijfel staan, enz.
2. *a.* 't Is mogelijk, dat Paulus' dienaren bij de plotselinge uitstraling van licht ter aarde vielen en daarna opstonden, doch van den schrik roerloos, „verbaasd." bleven „staan."

---

b. In den eersten tekst wordt gezegd, dat de metgezellen van Paulus wèl *de stem hoorden*, maar niemand zagen, terwijl zij, volgens Hand. 22 : 9 wèl het licht zagen, maar *de stem* Christi *niet hoorden.*

1. *b.* 't Waarschijnlijkst is, dat zij een geluid als van den donder hoorden, maar de woorden niet konden onderscheiden. (Dat stem ook donder kan beteekenen, blijkt uit Ps. 18: 14. Ps. 19: 2. 4. Ps. 29: 3, 4, 5 enz.) even als het volk Israëls (bij Sinaï), dat wel den donder van Gods stem hooren, maar niet de woorden onderscheiden kon, die tot Mozes gesproken werden.
2. *b.* Zij hoorden én de stem én de woorden, maar verstonden, d.i. begrepen ze niet („hoorende, niet verstaan.") Evenzoo was het bij de Babylonische spraakverwarring. De een *hoorde* wel de woorden van den ander, maar *verstond* ze niet.

Voor het gevoelen onder punt 1. *b.* pleit Joh. 12 29; waar de stem van God den Vader door Jezus gehoord werd. De schare echter hoorde en hoorde niet. Zij hoorde het geluid, maar zij hoorde niet de woorden.

(Excelsior, 1 April 1887.)

Na den dood van paus Innocentius III werd de kardinaal Cencius Sabellius onder den naam van Honorius III tot die waardigheid gekozen. Deze was eerst een goed vriend van den Duitschen Keizer Frederik II, dien hij binnen Rome kroonde; die vriendschap hield echter op, toen twee graven uit Toscane, door den Keizer verdreven, tot den paus hun toevlucht namen. Hierop volgde zelfs een openbare vijandschap, die bleef voortduren onder de opvolgers van Honorius, Gregorius IX en Innocentius IV, welke beide pausen hem zelfs in den ban sloegen. De kroon van Duitschland werd door Gregorius IX aan Robert, den broeder van den Franschen koning, aangeboden; doch deze weigerde, daar hij verklaarde niet te begrijpen, hoe de paus er toe kon komen om een zoo godvruchtig en goed vorst als Frederik te verbannen.

Innocentius IV deed den keizer opnieuw in den ban, verklaarde hem van alle waardigheid vervallen, ontsloeg de onderdanen van den eed van getrouwheid, en gaf den daartoe gerechtigden vrijheid een anderen keizer te kiezen. Eenige misnoegden in Duitschland nu kozen eerst Hendrik van Thuringen, en toen deze gestorven was *Willem graaf van Holland*, tot keizer.

Holland dus stond aan de zijde van den paus, wijl zijn graaf, door diens toedoen, in macht was geklommen! De andere staten daarentegen, en daaronder de bisschoppen van Utrecht, waren nijdig. Bovendien werd Utrecht beheerscht door de Franschen, en, zooals uit 't voorgaande blijkt, stond Frankrijk aan de zijde des keizers, — derhalve koos ook Utrecht partij voor Frederik!

UIT HET LEVEN.

Spiritisme

De Zendelingen in China hebben veel moeite wegens het ondervragen der geesten door de Chineezen. Dr. Faber behandelt de vraag, hoe men daarmede handelen moet. Hij zegt: „Vele wetenschappelijke heeren beschouwen het inwerken van geesten in de natuur eenvoudig als bedrog en dwaling. Daartegen verheft zich nu het nieuwe spiritisme, *een nieuw opleven van het oude heidendom*, met nauwlijks gelooflijke kracht.

„Spiritisme is met elken vorm van het heidendom meer of minder verbonden.

„Gezonde opvatting der natuur en der Schrift, wijzen den weg, hoe daartegenover gehandeld moet worden. Men late het geloof aan de werkelijkheid eener geestenwereld onaangetast, maar trede beslist op tegen elk soort van geestenvereering en geesten-verkeer. *Die als christen zich met geesten in verbinding stelt, moet even zeker van de gemeente worden uitgesloten, als de afgodendienaars.*

„Het omgaan met geesten is voor christenen veel te laag, daar zij kinderen Gods zijn. Kinderen Gods moeten met Hem verkeeren. Alzoo — elk eigenwillig verkeer met geesten is zonde, waarvan de christen een afschuw hebben moet."

Dusver Faber, die al de ellende van den omgang met geesten in de heidenwereld meer dan overvloedig ondervonden heeft. H.

Een Indiaan, die door een blanke gewaarschuwd werd tegen al te grooten ijver, antwoordde daarop: „Ik weet niet of het waar is wat gij van te grooten ijver zegt. Wat mij betreft, zoo geloof ik, dat het beter is, dat het water uit een ketel opborrelt, dan dat het geheel niet kookt."

H.

Een nieuw Zendingsschip.

Het eerstvolgend stoomvaartuig, dat gebouwd zal worden ter verspreiding van het Evangelie, zal bekostigd worden door de Methodistenkerk in Amerika. Zij is overeengekomen met een der grootste firma's in Engeland, voor het bouwen van een boot van zeer lichten diepgang, om de rivieren en binnenmeren van den Congo-Staat en Middel-Afrika te bevaren.

De boot zal ongeveer ƒ 50,000 kosten, waarvan voor de helft reeds is ingeschreven, meestal in bijdragen van ƒ 2.50. Zij zal in stukken gebouwd worden, en aldus per stoomboot verscheept worden van Liverpool naar den Congo; van daar in schuiten, mijlen de rivier op, en vervolgens 200 mijlen op den rug der inboorlingen, naar Stanley-Pool.

De boot is 90 voet lang, 16 voet breed en 5 voet diep. Zij is geheel van staal en gegalvaniseerd ijzer. De kajuiten zijn bovendeks en het ruim is ingericht voor vrachtgoederen. Zij zal door electrisch licht verlicht worden. Op het dek zal een stoomzaag gesteld worden, waardoor zij haar eigen brandhout langs de rivier kan klein maken.

H.

Nieuw-York wordt thans geplaagd door de ratten, en wel door een soort, die tegen een gewone kat is opgewassen. In sommige hotels houdt men honderd katten zonder nog den ratten baas te kunnen worden; niet alleen komen zij de kamers binnen en knabbelen aan alles, maar zelfs loopen huizen gevaar in te storten door hun graven aan de grondslagen. Het heet dat het Noorweegsche ratten zijn, een naam die althans in Parijs aan die soort gegeven wordt, welke er vroeger de gewoonste, zwart van kleur en uiterst stoutmoedig en kwaadaardig was; zij heeft thans voor bruingrijze ratten plaats gemaakt.

H.

Onnoozel.

De Z.-Afrikaansche *Potchefstroomer* meldde dezer dagen:

Een Boer kwam onlangs met een groot bezwaar bij onzen geachten Landdrost en zeide: „Mijnheer, het Gouvernement heeft een groot onregt aan den Staat begaan."

„Waarmede, oude vriend?" vroeg Z.WelEd. den Boer.

„Met de telegraaf, Mijnheer," was het antwoord, „want ziet u, 'ik het die ding al voor een geheele week opgepas en nooit uit die oog gelaat. Als ik nie kon nie, dan het mijn dochter die ding moet oppas, of anders mijn vrouw, en daar is nog nie een enkel ding op verbij gegaan nie, of die kinders moet ver mij belieg het. Neen, mijnheer, die ding sal nooit betaal nie!"

H.

Hoeveel Londen eet en drinkt.

In een jaar tijds wordt er het volgende door de Londenaars gegeten: — 500,000 ossen, 2,000,000 schapen, 200.000 kalveren, 300,000 varkens, 8,000,000 hoenders, 500,000,000 visschen, 500,000,000 ponden oesters, 1,000,000 tonnen ingemaakt vleesch, enz. Hierbij gebruikt men 200,000,000 quarts bier en 10,000,000 quarts wijn. Dit laatste in weerwil van de duizenden afschaffers. —

H.

Ongeloof.

Een geleerde zeide eens: „Ik heb gedurende eenige jaren alle boeken, die tegen den Christelijken godsdienst gericht waren, gelezen, en ik zou een ongeloovige geworden zijn, ware het niet om drie dingen.

Ten eerste: Ik ben een mensch. Ik ga ergens heen, en nader die plaats iederen dag. Ik heb gelezen alles, wat bedoelde boeken mij zeggen kunnen. Zij geven geen enkelen lichtstraal in de duistere toekomst, en laten mij stekeblind. Ik laat mij het eenige licht niet ontnemen.

Ten tweede: Ik had eene moeder. Ik zag haar de donkere doodsvallei ingaan, die ik spoedig moet betreden; zij leunde op een onzichtbaren arm, zoo gerust als een kind slaapt op den arm eener moeder. Ik weet dat dit geen droom was.

Ten derde: Ik heb drie moederlooze dochters. Zij hebben geen anderen beschermer dan mij. Ik

zag hen liever dood, dan in deze zondige wereld zonder den troost van het Evangelie."

Een Londensch prediker ontmoette eens een ongeloovige, die wenschte dat „alle kerken van de aarde verdwenen, en dat Spurgeon's de eerste ware." — „Maar wie van u ongeloovigen zal de verantwoordelijkheid voor zijn Weeshuis op zich nemen?" vroeg de leeraar. Het stilzwijgen, dat nu volgde, getuigde beter dan een lange rede tot verdediging van den Christelijken godsdienst.

H.

In een aanzienlijk gezelschap had John Wesley eens met grooten ernst tegen zijn zuster de stelling verdedigd: *De stem des volks is de stem van God.* Ten laatste, toen hij den twist wilde geeindigd zien, sprak hij op hoogen toon: „Voorwaar, zuster, de stem des volks is de stemme Gods."

„Ja" antwoordde zij „die stem riep: Kruis Hem, Kruis Hem!"

H.

Stijlbloemen.

1. Het was, *op zijn zachtst gezegd*, een allerijselijkst schouwspel.

2. *Door ziekelijke omstandigheden* wordt een kruidenierszaak te koop aangeboden.

3. De pruiken door mij geleverd zijn zoo vervaardigd, dat men *er niets van zien kan*, als zij op het hoofd zijn.

4. Een waschvrouw wenscht gaarne *nog eenige kinderen in de wasch te nemen*, en elken Zaterdag geregeld thuis te bezorgen.

5. Dit roerend tooneel *deed* allen de tranen uit de oogen *persen.*

6. Wegens gebrek aan *deelname* is deze tak van werkzaamheid *opgeheven.*

7. „Er was geen enkele samenzweerder, die geen blijk gaf, dat hij aan den moord had deelgenomen, het staal niet in het *levenlooze* lichaam drukte, *tot* Cesar *aan zijn vijf en dertig wonden was bezweken.*"

Men leert hieruit, wat men zelfs in Stuarts „Romeinsche geschiedenissen" niet vinden kan, dat eerst het lichaam van Julius Cesar levenloos werd en dat hij daarna aan zijn wonden bezweek!

8. Dezelfde dichter, die *Nero* bezong, heeft een lied gemaakt op *Petrus.* We zouden niet durven verzekeren dat dit gelukkiger geslaagd is. Eenige coupletten volgen hieronder als proeve.

„Omdat Simon uit de Joden,
„Rome's goden stout heeft aangerand,
„Hij een nieuw verbond wil stichten,
„Vaan van tweedracht heeft geplant;
„Een misdadiger den koning
„Aller aardsche volken noemt,
„Geef ik morgen prijs zijn leven,
„Wordt hij tot het kruis gedoemd."

. . . . . .

Siddring overvalt den oude,
Zijwaarts richt hij zijne wankle schreên.
Nauwlijks groet hij dezen vreemdling.
Bij 't versnellen zijner treên.
Groètend ziet die hem in de oogen
Bij den glans van 't sterrenkoor;
Petrus, slaat ge uw oog ter neder,
Petrus spreek, waar beeft gij voor?

. . . . . .

Hij verdween. Oneindig sneller,
Dan hij 't aklig kerkerhol ontvlood,
IJlt nu Petrus, stadwaarts keerend;
Straks wordt hij aan 't kruis gedood.
Als hij keert met rassche schreden,
Rijst voor Hellas 't morgenschoon,
't Gouden huis van Nero schittert,
Als een kostbre zonnetroon.

Vindt de zon bij 't statig rijzen,
Strooiend blijdschap over volk en land,
Christnen saam in dankbre vreugde,
Petrus looft in boei en band.
Maar hun vreugd verkeert in rouwe,
Als de zon in 't westen daalt,
Des Apostels stervende oogen,
Petrus aan het kruis bestraalt.

VRAGENBUS.

Pag. 92 vindt men dat de Doode Zee 1300 voet lager ligt dan de Middellandsche Zee; voorts wordt daar ook van mijlen en de hoogte der bergen geschreven.

Vraag: Op welke wijze komt men tot de juiste berekening van de hoogte der bergen en van het lager liggen der binnenlandsche wateroppervlakten?

Welke voetmaat en welke mijlen worden dus bedoeld?

Is het verder vergund te vragen, dan zou men wel willen weten, hoe men tot de juiste berekening komt van de doorgraving der tunnels, zooals b v. van die de groote Gothardtunnel, waar men van weerszijden des bergs met doorgraven begonnen is, en die met groote hellingen en bochten in den berg, de beide doorboringen nauwkeurig deed aaneensluiten.

d. O.

15 Juni 1887.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Haagenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's *f* 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen, enz. franco in te zenden: „Aan de Redactie van „Excelsior", bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

Het Christendom en het Zwaard.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

> Zoo groeit de lelie onder doornen,
> De roos op scherpe doornenhagen.
> VONDEL.

We staan bij Zülpich, midden in het slaggewoel. De man, die daar, aan het hoofd zijner dapperen, het breede slagzwaard zijne eigene oogste maaien doet, is Chlodowig of Clovis, Childeriks zoon, de vorst der Salische Franken. Reeds heeft hij den laatsten glans van Romes ondergaande zon met zijn heldenzwaard uitgeslagen en Syagrius, zijn tegenstander, moest ze met den dood bekoopen, de schande, dat hij Romes laatste stadhouder in Gallië heeten mocht. Alle stammen der Franken onderwerpen zich, uit vreeze voor den toorn van den wreeden en woesten Sicamber, aan zijn gezag, of ze sluiten een verbond van vriendschap en vrede met hem. Zijne vierschaar is de toevlucht voor de verongelijkten van alle stammen, want de goden hebben hem evenzeer met ondoorgrondelijke wijsheid als met onbesuisden moed toegerust. Maar Galliër en Germaan verdragen zich niet op den duur. Clovis' toenemende macht wekte hunne bezorgdheid op en de verschillende stammen van vrije lieden, de Alemanen, besloten hem onverhoeds op het lijf te vallen, liever dan zijn aanval af te wachten. Met de Friezen en Saksen verbonden, vallen zij in zijne landen. De machtige held ontzet. Hij weet het immers: 't is niet slechts hun aantal, dat hun de zege belooft, maar deze duizenden hebben bij de goden gezworen, dat hij vallen moet en ze zullen als wanhopigen strijden. IJlings wendt hij zich tot Siegebert, den vorst der Ripuariërs, en beweegt dien hem bij te staan. Ze snellen voort met hunne legers. Reeds bij Keulen ontmoeten zij de zegevierende Alemanen. Een verwoede kamp volgt. Reeds is de zon ter kimme gedaald en nog is de strijd niet beslist. Clovis overziet het slagveld. Hij verbleekt. De Ripuariërs vluchten, de Saliërs snellen hen na. De kans dreigt verloren. Hoe! Zal hij onderliggen voor den nijd? Zullen zijne vijanden hem den fieren hals zien buigen voor? Neen, dat nooit! Bij de Goden, doch de Goden baten niet meer; zegevierend ach-

tervolgen de Alemanen reeds zijne dapperen. Hunne woeste zegekreten dringen hem in het oor en snijden hem door het hart. Wat zouden de Goden, waar hij, Chlodowig, zelfs geen uitweg ziet?

„Chlotilde, zoo zult gij dan den nimmer overwonnene overwinnen. Liever u den triomf gegund, dan dezen ellendigen Barbaren. Nimmer zullen ze zeggen, dat Chlodowig het hoofd voor een vijand boog!"

Wie was de machtige, die in het huis van dezen sterke drong en hem zijne heilige vaten ontroofde? 't Was de zachte Chlotilde, de moeder zijner zonen, die den onverzettelijken Frankenvorst reeds had weten over te halen zijne beide zonen door den doop in de gemeente der Christenen te brengen. Meermalen, als zijne woestheid haar bedreigde, als hij den overwonnenen de wraak van den sterke wilde doen gevoelen, had zij hem gewezen op den God der Christenen, die de onderdrukten beschermt en allen uitredt, die geloovig op hem hopen.

Hij heft zijn zwaard op en zweert: „God van Chlotilde! Chlodovig zal u dienen met al zijne Franken, zoo Gij hem doet triomfeeren!" En de God der Christenen hoorde en ook de woeste Clovis werd een werktuig in Zijne hand. Voortaan zal het bloedig zwaard der Franken de afgodsbeelden verbrijzelen en voor het Evangelie een weg banen door de heilige wouden der Germanen.

De Sicamber zet zijn ros aan. 't Is, of een ongekend vuur door zijne aderen gloeit. Hij rent tegen den vijand in. Zijne Franken zien hem en zij volgen. De krijg ontbrandt opnieuw. Op zulk een schok hebben de Alemanen, die zich van de overwinning reeds zeker waanden, niet gerekend. Zij wijken. De onstuimige Franken horten op hunne gelederen en doorboren ze. De vijand vlucht. Zijne duizenden bedekken het slagveld.

De God van Chlotilde heeft overwonnen!

En wilt ge nu een tooneel des vredes aanschouwen? Volgt mij dan naar Rheims, den zetel van den heiligen Remigius. De bisschop en al zijne priesteren staan daar in hunne ambtskleederen, tot eene buitengewone plechtigheid gereed. Voor hen bevindt zich een onafzienbare rij van doopelingen, in het wit gewaad der nieuwbekeerden gehuld. Het vuur in hun blik is niet gedoofd, de woestheid van hun inborst niet getemd. Maar ziet, *deze* gaat hun voor en zouden zij niet volgen? Al voerde hij hen in den donkeren schoot der Hel, ze zouden hem gehoorzamen. Nu treedt hij voor hen uit en nadert het doopvont.

„Buig uwen fieren nek, Sicamber!" Zoo spreekt de heilige en giet het water over den trotschen kruin van Chlodovig uit. „Aanbid nu, wat gij vroeger verbranddet; verbrand nu, wat gij voorheen hebt aangebeden!"

Drie duizend Franken volgen hem. Een Pinksteroogst in het Westen, waaraan slechts de verslagenheid des harten en het „bekeert u!" geheel ontbreekt. 't Is de groote sterke wind, scheurende de donkere wouden en brekende de heilige eiken der Germanen voor den Heere henen; doch de Heere is in den wind niet.

Het reuzenzwaard, dat in de vuist van den Christen Clovis evenzeer naar bloed bleef dorsten, is aan zijne verstijfde hand ontvallen. Zijne zonen verdeelen onder zich het machtige Frankenrijk. Oorlogen en bloedige veeten tusschen de vorstelijke familiën verhaasten den ondergang van het stamhuis der Merovingers. Slechts eenmaal flikkert de oude luister op, toen Chlotaris II het grootste deel van Clovis' gebied onder zijn scepter vereenigt en de Saksers schatplichtig maakt.

Dezen zijn echter niet gezind de vreemde overheersching lijdelijk te dragen en, met de Friezen verbonden, trekken zij tegen Dagobert, den zoon van Chlotaris, ten strijde. Andermaal beslissen de wapenen ten voordeele der Franken en de St. Thomas-kapel te Utrecht, door Dagobert gesticht, zegt het op nieuw aan de onderworpenen, dat ze te kiezen hebben tusschen het Christendom en het zwaard. „Het Christendom en de slavernij!" zóó verstaan de Friezen het en zij zweren eeuwige trouw aan hunne goden.

Dagobert, die de kapel aan den heiligen Thomas wijdde, wellicht omdat hij, naar zijne meening, het aarzelen der Friezen om het Christendom aan te nemen, aan geen beter schutspatroon opdragen kon, beval de kapel in de hoede van den bisschop van Keulen. Deze schijnt zich echter weinig om de kapel bekommerd te hebben, althans meer dan eens werd ze door de Friezen verwoest. Maar beter apostel van het Evangelie des vredes was voorzeker de heilige Eligius, de goudsmid en muntmeester des konings, die zijn vorst tegemoet snelt, als deze met de duizenden Saksische gevangenen Frankrijk binnenrukt. De Saksers worden den meestbiedende als slaven verkocht. Ook Eligius koopt ze bij dertig- en veertig-, ja, bij honderdtallen gelijk. En als

ze de zijnen zijn, schenkt hij hun de vrijheid weder en veroorlooft hun terug te keeren tot de hunnen. Velen echter willen niet, met hun schande beladen, wederkeeren; welnu, zij kunnen blijven, en Eligius zorgt voor hen, mits ze het Christendom omhelzen.

Hierbij laat Eligius het niet blijven. Straks, als Dagobert in zijn heldengraf rust en zijn zoon Siegebert II, die hem opvolgde, de bekeering zijner volken meer dan de verdediging van zijn rijk behartigde, ontving hij verlof van zijn vorst, om eene zendingsreize te ondernemen. Reeds vóór dien tijd was hij om zijne bekwaamheid, zijn Christenzin en zijne deugd tot bisschop gewijd. Nadat hij in Vlaanderen en Antwerpen het Evangelie gepredikt had, wendde hij zich naar het Noorden tot de Zeeuwen en West-Friezen. De door hem vrijgekochte en tot hunne stammen wedergekeerde gevangenen bezorgden hem een goede ontvangst bij hunne stamgenooten. De tempels werden omvergeworpen, de altaren der Goden gebroken, = en toch, nog schemerde het slechts aan de kimmen. Telkens verbreidden zich de schaduwen over den noordwestelijken hemel van Europa en kampten met den groeienden dag.

Hiertoe werkte niet slechts de halsstarrigheid der Friezen mede, doch evenzeer de in het oog vallende ongelijkvormigheid van leer en leven bij eenige zendelingen. Zoo vinden we gewag gemaakt van Wilfrid, den bisschop van York, een man, die zich bij zijn vorst gehaat maakte door zijn trots en zijn weelderig leven. Nimmer vertoonde hij zich naar buiten, of hij was door een ganschen stoet van bedienden vergezeld. In zijne woning heerschte koninklijke pracht en aan tafel liet hij zich uit gouden schotels bedienen. Door zijn koning uit het land verdreven, door diens haat achtervolgd, zocht hij een schuilplaats bij den Frankischen vorst, welken hij persoonlijk aan zich verplicht had. Deze gaf hem vrijheid om het evangelie aan de Friezen en Saksers te prediken en Wilfrid mocht zich in de hooge bescherming van den vorst verheugen. Zooals het heet, maakte hij vele bekeerlingen, doch na korten tijd vinden we schijn noch schaduw van zijne werkzaamheid weder. Slechts in de Zuidelijke streken, waar het Christendom reeds blijvend gevestigd was, wist hij de Kerk meer onder het Pauselijk gezag te brengen. Dit werd hem dan ook door den heiligen vader ruimschoots vergolden. Door 's pausen bemiddeling toch werd hij tot tweemalen toe in zijn bisdom hersteld.

Gij verlangt naar wat blijvends. We billijken dien wensch. Doch wie daar de eerste geschiedenis van de vestiging des Christendoms in deze landen verhaasten wil, wie zich teleurgesteld vinden mocht, wanneer hij den blik laat rusten op de wegbereiders, dien verwijzen we naar de regels van Vondel, welke we boven dit hoofdstuk plaats gaven. En nu — niemand onzer wage het immer den God der historie in Zijn doen te bedillen. Ook voor dit Zijn scheppingswerk geldt het onwedersprekelijk: „En God zag, dat het goed was!"

HET LEGER DES HEILS.

Onze lezers zullen zich herinneren, dat wij in een onzer vorige nummers eenige mededeelingen deden over den werkkring van dat merkwaardige „leger", dat in het buitenland reeds zoovele „slagen" leverde, en zooveel opgesmukte overwinningsberichten in zijn organen plaatste.

In de veronderstelling, dat vele onzer lezers, vooral die van buiten de stad, wel iets naders zullen wenschen te vernemen van de wijze, waarop het leger hier te lande optreedt, laten we hier een verslag volgen van een vergadering, die we bijwoonden op Dinsdagavond, den 24 Mei. j. l.

Om ieder in staat te stellen, zelf een oordeel over dien „zendingsarbeid" te vellen, zullen we de beschrijving der samenkomst zoo getrouw mogelijk geven, dat wil zeggen, ook doen uitkomen, wat ons zeer onaangenaam en onheilig voorkwam, en alleen datgene weglaten, wat zonder schade voor den indruk kan worden gemist.

Op dien Dinsdagavond dan bevonden we ons in de Gerard Doustraat, een der straten in het nieuwe gedeelte van Amsterdam — te acht uur, te midden van een dringende, joelende menschenmenigte, die allesbehalve den indruk gaf van naar een godsdienstoefening te gaan. De menschen, die op de opening van de *Volkszaal*, zooals deze „legertent" heet, wachtten, waren van verschillenden stand. We zagen er uit de aanzienlijke en uit de laagste klassen, mannen en vrouwen, knapen en meisjes, uniformen van de infanterie, politie, ja, zelfs een schutter was op het terrein.

Na eenig wachten werden de deuren geopend en zagen we ons na een geweldig gedrang, letterlijk de zaal binnen geworpen.

Deze zaal is langwerpig vierkant en wordt door eenige petroleumlampen verlicht. Aan de achterzijde is een verhevenheid, waarop een deur uitkomt, op welke „estrade" de tot het leger behoorenden plaats nemen. De wanden der zaal zijn behangen met rood doek, waarop verschillende bijbelteksten met duidelijke letters zijn aangebracht. Zoo staat op de verhevenheid aan de eene zijde der deur het bekende Bijbelwoord op den wand geschreven: *„Alzoo lief heeft God de wereld gehad...."* en aan de andere zijde: *„Het bloed van Jezus Christus, Gods Zoon, reinigt van alle zonden...."*

Onmiddellijk na de opening was de zaal gevuld met een publiek, waarvan het grootste deel blijkbaar gekomen was, om de orde te verstoren. Reeds voor de *meeting* een aanvang nam, weerklonken de straatdeuntjes der kwaadwillige spotters, die blijkbaar van beschaving noch fatsoen veel begrip hadden.

De straks besproken verhevenheid werd, terwijl in de zaal het grootste rumoer heerschte, langzamerhand gevuld met vrouwen en mannen, meisjes en knapen, die, blijkens de zilveren *S. S.* (*saved sinner* = verlost zondaar) op hun kleeren, tot het leger behoorden. Een drietal uniformen werden zichtbaar: eene van een Engelsche vrouw, miss Railton, die geheel in 't zwart was gekleed, en een zeer ouderwetschen hoed droeg; en die der beide officieren, die hier de leiding hebben: staff-captain Tyler, en luitenant Govaers, welke laatste een Nederlandsch onderwijzer is, die in Londen tot den officiersrang bij het leger werd opgeleid. Hun kenmerk bestond uit een rood vest en het *S. S.*

De samenkomst werd met gezang geopend. In uiterst gebrekkig Nederlandsch las Tyler een lied voor, waarvan het refrein luidt:

Prijst den Heer, terwijl gij reist
Naar het land van eeuwge eer,
Dat elk harte Hem steeds prijst,
Prijst gij den Heer!

De heer Govaers nam zijn viool ter hand, en weldra klonk het lied door de zaal. De wijs was er op berekend, om spoedig nagezongen te kunnen worden, en had de gewenschte uitwerking: want luider en luider weerklonk telkens het refrein, en men kon aan het zingen hooren, dat de kracht, waarmede het lied werd aangeheven, aan allesbehalve hartelijke instemming was toe te schrijven.

Toen het lied geëindigd was, nam de heer Tyler het woord. Hij sprak Engelsch en het werd door den heer Govaers vertaald.

„Wilt gij," vroeg hij, „mij dezen avond de leiding der bijeenkomst overlaten? want gisteren avond was het eerste deel der vergadering geheel verstoord."

„Ja! ja! ga je gang maar! zing maar 'n moppie!" was 't antwoord, dat door eenige belhamels gegeven werd.

Tyler liet zich door die ruwe bejegening niet uit het veld slaan.

„Gij hebt het mij dus beloofd, en ik houd u aan uw woord!"

Daarop sprak hij in gebroken Nederlandsch een kort gebed uit.

Thans werd weer een lied opgegeven, en andermaal klonk een van die meesleepende deunen door de zaal, die men geneigd is dadelijk mede te zingen.

De heer Govaers nam vervolgens het woord. Zijn spreken is niet zeer opwekkend om te hooren, terwijl er niet veel geestdrift in zijn optreden te bespeuren valt.

„Mijne vrienden!" zeide hij ongeveer, „God komt met zijn roepstemmen ter bekeering tot u, en het „haast u om uws levens wil".... (uit het publiek: „och, kom! houd den mond maar!").... „is ook een woord voor u. Eenmaal zal er een dag komen, waarop gij verschijnen moet voor het aangezicht van een rechtvaardig God!".... (een stem uit het publiek: „Die is er niet!"....) „Ja, Hij is er wel!" hernam Govaers onverstoorbaar kalm, „Hij is er wel, of ge 't gelooft of niet! Ach, laat u redden! Wilt gij gered worden?"

Deze vraag werd met een luid „ja!" beantwoord door een kerel met een woest uiterlijk, die, schamper lachend, een brutalen blik naar de verhevenheid wierp, waarop de spreker te midden der zijnen stond.

Dit „ja!" wekte eenige stoornis, waarvan andere woelgeesten gebruik maakten, om uit volle borst door de zaal te doen weerklinken:

Oranje boven! Oranje boven!
Leve Willem drie!

Het rumoer werd hoe langer hoe geweldiger, niettegenstaande de herhaalde waarschuwingen der door de zaal verspreide „soldaten" van het Leger, en het handelend optreden der politie, die eenige uiterst rumoerige kinderen Israels uit de zaal moest zetten.

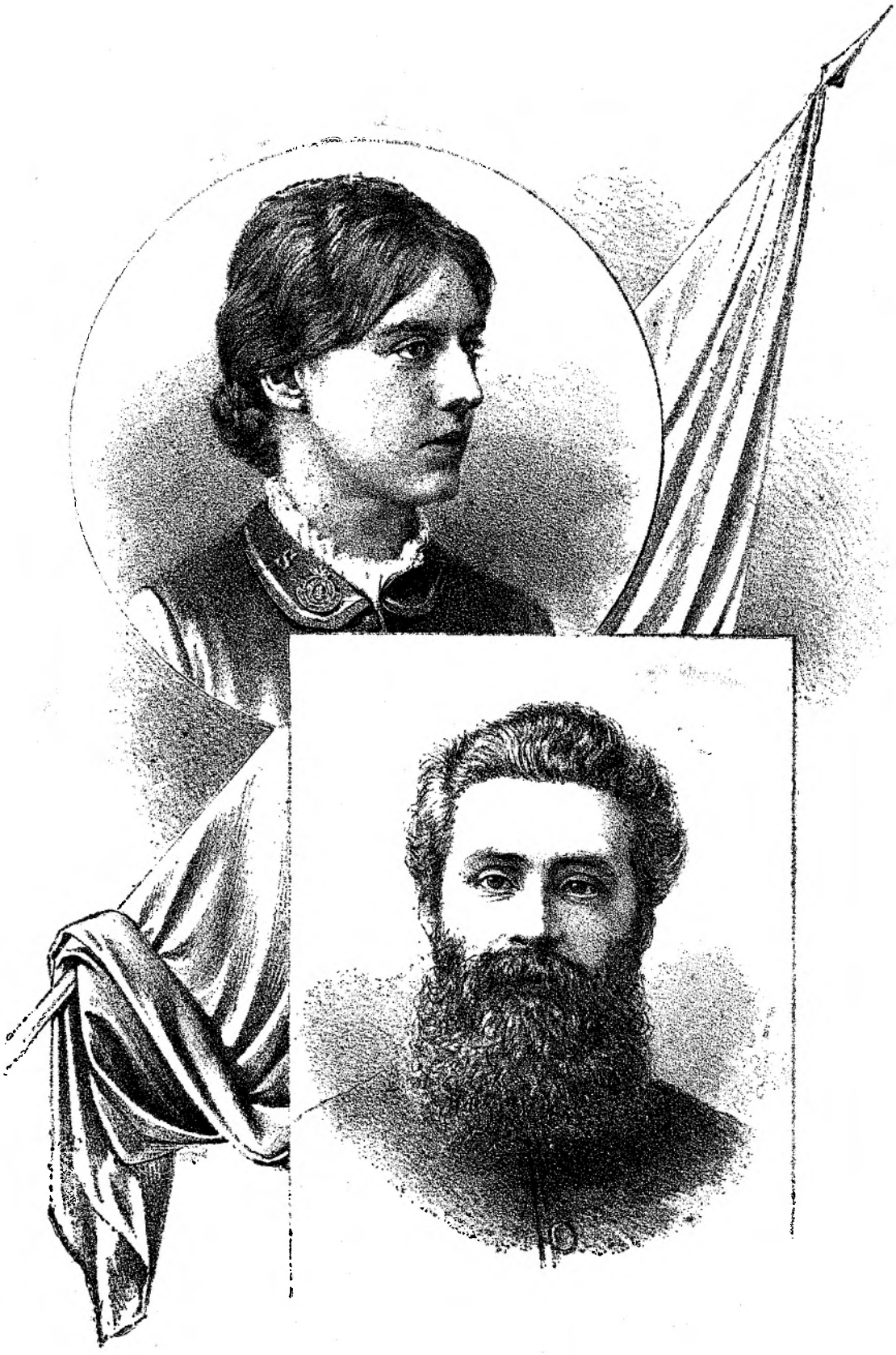

DE „MAARSCHALKIN" EN KOL. BOOTH—CLIBBORN.

Om aan het geweld een einde te maken, verzocht de heer Tyler, dat men weder zingen zou, en met behulp van de viool en de krachtige en welluidende stemmen van degenen, die op de verhevenheid zaten, overstemde het gezang al het lawaai, en zoo keerde eenigermate de kalmte weer.

De tot het leger behoorenden knielden neder, en toen het zingen geëindigd was, zond de heer Schoch, op wiens initiatief het leger hier te lande optreedt, een gebed ten hemel, dat onmiddellijk weer gevolgd werd door 't zingen van een ander lied, waaraan het publiek met al de kracht zijner longen deelnam.

Toen de rust was wedergekeerd, werd door den heer Govaers de collecte aanbevolen. Dit lokte een luid uitgesproken bekentenis uit van een man, die, naar zijn uiterlijk te oordeelen, een steenkolenwerker was: „Ik heb geen centen!" riep hij. „Dat is jammer," hernam de heer Govaers, „maar misschien wil een ander dan wel dubbel geven!".... „Eerst muziek voor mijn centen!" riep er een uit het publiek, en 't was maar goed, dat men dadelijk weder aan 't zingen ging, want anders ware de orde nogmaals verstoord.

Uit Joh. 6: 22 en vv., dat hij in „zijn" Nederlandsch voorlas, nam de heer Tyler aanleiding, om een kort woord te spreken, waarvan de hoofdinhoud was: „Laat u redden, *nu*, nu 't de welaangename tijd is; spoedig zou het voor eeuwig te laat kunnen zijn."

We hadden alle gelegenheid, den kalmen moed en het onuitputtelijk geduld te bewonderen van den kloeken staff-captain, want schier bij elk woord volgden gemeene aardigheden en tergende, spottende opmerkingen van de zijde van het publiek. O, hoe klopte ons hart van heilige verontwaardiging bij den gruwelijken en gemeenen spot met het heiligste, bij een vijandschap tegen het Kruis, zóó duidelijk en zóó weerzinwekkend getoond, dat we ternauwernood konden nalaten, te midden van dat publiek het woord der Schrift te doen hooren: „Geeft het heilige den honden niet en werpt uwe paarlen niet voor de zwijnen!" 't Was schier te veel, daar te staan zonder te getuigen tegen een zóó verregaand spotten met het Woord van God.

Maar de leden van het Leger des heils hadden grooter geduld dan wij. Dat bleek, toen Mevrouw Schoch, een zeer beschaafde dame uit den aanzienlijken stand, opstond en een eenvoudig lied zong, dat op alle publiek misschien indruk zou gemaakt hebben, behalve op het daar vergaderde. Het refrein:

> Op Golgotha, op Golgotha!
> Het was voor mij, dat Jezus stierf,
> Aan het Kruis op Golgotha!

werd op hinderlijke, spottende wijze, onder geweldig voetgetrappel door de aanwezigen mede gezongen en telkens herhaald.

Maar mevrouw Schoch verloor den moed niet, en zong het lied ten einde toe. Daarna sprak zij eenige oogenblikken, maar moest dit weldra staken door de meer dan ergerlijke houding van een deel der aanwezigen; zij werd letterlijk uitgejouwd.

Niet ontmoedigd door zooveel vijandschap, probeerde Tyler alleen een lied te zingen, maar raakte spoedig van de wijs. Toen bij een tweede poging om te zingen, de aanwezigen bemerkten dat het lied, dat de staff-captain aanhief, de wijs had van 't „Wien Neerlandsch bloed", toen barstte alles los en deed deze vaderlandsche zang de wanden der zaal schier dreunen.

„Daaraan zie ik, dat ge wel zingen kunt, als het u maar bevalt!" zei Tyler, „geve God, dat ge eenmaal zoo zingen moogt tot verheerlijking van Zijn Naam!"

Op deze wijze ging het den ganschen avond door. We moeten zeggen, dat er van de zijde der lieden van het Heilsleger geen aanleiding tot spot werd gegeven, al was in dit optreden ook veel, dat ons land vreemd is, en, meenen wij, het maar altijd vreemd moet blijven.

Het gelukte den heer Schoch slechts eens, het rustelooze publiek eenige oogenblikken tot luisteren te dwingen, maar tot onder de gebeden toe was de spotlust niet te beteugelen, zelfs niet toen de krachtige stem van Tyler, onder een gebed in 't Engelsch door miss. Railton uitgesproken, luide riep: „Spot niet!"

De rust was eindelijk niet meer te herstellen. Toen een vrouw uit de „geredden" opstond en vriendelijk „twee minuten stilte" verzocht, werd zij vrij rumoerig ontvangen. Met groote vrijmoedigheid getuigde zij desniettemin, dat de Heere een werk der genade aan hare ziel had gewerkt. Een man, die verklaarde „niets geen berouw over zijn bekeering te hebben", werd met een luid hoeraatje tot zwijgen gebracht.

Wanneer de geredden het hunne gezegd hadden, lieten zij daarop een „amen" volgen, dat in de zaal hier onbeschaamd, daar spottend en elders weer lachend werd nageroepen.

Eindelijk werd door Tyler gevraagd, dat zij, die zich bij de geredden aan wenschten te sluiten, op het platform zouden komen en daar neerknielen.

Er werd gewacht, gesist, gefloten, gezongen!....

Daar verscheen één man, en knielde met gebogen hoofd neêr; nevens hem knielde Govaers, en al de anderen op het platform volgden hun voorbeeld. Zachtkens ruischte het lied:

»Kom nu tot Jezus! kom!"

maar niemand meer scheen lust te hebben, aan die uitnoodiging gehoor te geven.

Toen het lied zweeg, bad mevrouw Schoch lang en vurig; op haar volgde een ander. Daarna hoorde men 't gebed van een zeer jeugdigen knaap, inderdaad kinderlijk, eenvoudig en treffend.... „Amen! amen!" klonk het hier en daar.

De aanwezigen begonnen nu luidruchtig de zaal te verlaten; nog steeds lagen de geredden geknield.

Eindelijk verzocht Tyler nog een lied te zingen, waaraan op niet zeer stichtelijke wijze door de aanwezigen voldaan werd. Daarna sprak hij een kort gebed uit en zeide de heer Schoch, dat zij, die geen redding begeerden, moesten heengaan, terwijl het den heilbegeerigen vrij stond te blijven.

. . . . . .

Wij gingen heen. Ons hart was ontroerd. Al de teederheid, waarop het heilige kan aanspraak maken, werd daar gemist, en des Heeren Naam was er prijs gegeven aan gruwelijken spot. Van waarachtige geestdrift, van bezieling, van overtuiging was daar wel eens weinig te bespeuren; maar de ruwste, grievendste lastering zat daar ten troon, en werd door de aanvoerders van het leger met een ons onbeprijpelijk geduld verdragen. Door een andere wijze van optreden had men het hinderlijke zeker veel kunnen verminderen.

Maar men denke aan oorsprong en doel van het Leger des Heils, geboren te midden van het laagst gezonken deel der Londensche bevolking.

Of het werk op deze wijze in Nederland op zijn plaats is? De lezer oordeele, ... maar wij kunnen die vraag vooralsnog niet bevestigend beantwoorden.

Nog eene opmerking ten slotte.

Hat kan zijn, dat het Leger des Heils hier te lande lang blijft of spoedig weer vertrekt, om 't even, men mag niet vergeten dat het een gewichtige les predikt.

„*Zijt gij bereid* OM CHRISTUS' WIL *een dwaas gescholden te worden?*", dus luidt een vraag, die we in een der boekskens van het leger lazen.

Door de mannen en vrouwen van het Leger des Heils wordt die vraag onvoorwaardelijk met „ja" beantwoord. Uit hun optreden spreekt een open, vrijmoedige belijdenis, spreekt een manmoedig breken met al wat de „wereld" prijst.

Och, of elk Christen, niet op die wijze, maar wel zoo kloek en onbewimpeld uitkwame voor zijn belijdenis, en van deze merkwaardige mannen en vrouwen leeren wilde, wat het zeggen wil in toepassing te brengen het woord: „Ik schaam mij het Evangelie van Christus niet!"

UIT HET LEVEN.

„Hier wordt men geschoren" stond op het uithangbord van een scheerder, en toen een rechtsgeleerde het huis na hem betrok bleef het uithangbord onveranderd.

(Dit verhaal is niet van ons: wij geven 't slechts weer.) H.

Schedelkenner: "De bult der verbeeldingskracht op uw hoofd is bijzonder groot. Gij behoort verzen te schrijven."

Bezoeker: „Ik schrijf verzen. Doch gisteren bracht ik een vers bij een uitgever, en de bult dien gij nu voelt, zit ter plaatse waar hij mij een slag heeft gegeven." H.

Een raadsel van Ds. de Liefde.

Wij geven in *Excelsior* geen raadseltjes op, want het is geen blad voor kinderen. Maar op het onderstaande raadsel van den bekenden Ds. J. de Liefde kan ook wel menig volwassene een poosje zitten turen en denken vóor hij het antwoord vindt.

„*Wie is met mij naar zee getogen,*
En dus mijn omgekeerde ontvlogen?"

Ten einde het nu niet al te moeielijk te maken, vertellen we onzen lezers dat ze moeten zoeken in de Vaderlandsche geschiedenis. W.

We geven onzen lezers hier een gedicht uit de zeventiende eeuw, dat evenzeer hun diepe verontwaardiging zal opwekken, als het hun Protestantsch hart goed doen zal.

POËZIE.

Ik zweer volkomen af
Den Bijbel tot aan 't graf,
En ik belach, bespot
Het Gereformeerd Gebod,
En ik vervloek veelmeer
De Gereformeerde leer,
En uit mijn huis moet voort,
Die naar den Bijbel hoort,
En die den Bijbel roemt,
Die is misschien verdoemd.

Die houdt de Roomsche wet,
Staat in mijn hart gezet,
De kerkdienst en de mis
Gaat zeker en gewis.
Al 't priesterlijk geslacht
Bescherm ik met mijn macht.
Die voor het Pausdom dient,
Blijft altoos mij tot vriend.
Dat hij den Hemel erft,
Die Roomsch blijft tot hij sterft.

De zuster van den President der Vereenigde Staten, Mej. Rose Elizabeth Cleveland, die als „*first lady of the land*," (eerste dame des lands) belast is met het toezicht over het „Witte Huis," de woonplaats van den President, wordt beschreven als een dame, die evenzeer algemeen geacht als bemind is. In verscheidene opzichten is zij een zeer eigenaardige vrouw, en heeft over het geheel meer het voorkomen van eene schoolonderwijzeres dan van meesteres in het Witte Huis. Zij is vrij en rondborstig in het beoordeelen van personen en zaken. Haar kleeding is niet altijd naar den laatsten smaak, evenmin als wat zij zegt zeer lichte kost is. Iedereen acht haar, en door die haar kennen wordt zij beschouwd als een deugdzame vrouw, die haar zinnen meer gezet heeft op den ernst des levens dan op het lichtzinnige.

Eenigszins leert men haar kennen uit een schrijven, onlangs door haar gericht aan Dr. Crosby, in betrekking tot het vraagstuk van den sterken drank. Zij zegt:

„Ik durf beweren dat, wanneer de Amerikaansche moeder, aan alle zijden door de ruwe aanvallen van den jeneverkoning benauwd, de mannen van Amerika tegenkomt, met den zuigeling in haar armen als haar eenigen schepter, haar moederschap op haar voorhoofd als haar eenige kroon, hen smeekende om bescherming van haar rijk — haar tehuis, zij in elke smeekstem tevens een bewijsgrond aanvoert. God ziet in den van tranen vergezelden angstkreet der gekwetste en misleide moeder, zuster en vrouw zijn bewijsreden ter uitroeiïng van den drankhandel."

Nog sterker spreekt het volgende: Onlangs bij gelegenheid van een maaltijd, waaraan zij te gast was, verzocht zij den tafelbediende haar wijnglas weg te nemen. Haar voorbeeld werd onmiddellijk daarop gevolgd door de andere aanwezig zijnde dames.

Zonder dat nu in alles aan onze vrouwen ter navolging te willen stellen, gelooven we toch dat dergelijk een vastheid van karakter zulks wel verdient.

H.

VRAGENBUS..

ANTWOORDEN.

(*Zie blz.* 120).

Het woord »vertelde" in Job 28 : 27 beduidt zooveel als „ontdekken," «berekenen". »Doorkennen" in Job 35 : 15 is „grondig kennen," »naspeuren".

Dat men oudtijds vaak een — in plaats van een **n** zette geschiedde kortheidshalve. Men had meer dergelijke teekenen die letters of woorden voorstelden. In het Hoogduitsch komt, althans in het schrijven, zoodanige verkorting nog wel voor zoodat b. v. *n. n.* wordt aangeduid door n̄, enz.

VERZOEK.

Vriendelijk wordt allen lezers verzocht om, indien in hun kring is gehoor gegeven aan de uitnoodiging tot de bidstonden voor Zondagsheiliging, hieromtrent mij een kort bericht te zenden. Adres aan de uitgevers van dit blad. H.

Correspondentie.

A. de B. Wijl blijkbaar niemand het antwoord weet te geven, verzoeken we u, in een geval als dit, het zelf te willen doen, onder herinnering aan onze vroegere opmerking.

1 Juli 1887.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Haagenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's *f* 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen, enz. franco in te zenden: „Aan de Redactie van „Excelsior", bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

„Stilzwijgende, om op te merken".

„En die man ontzette zich over haar, stilzwijgende, om op te merken of de Heere zijnen weg voorspoedig gemaakt had, of niet".

Zoo lezen we in Gen. 24: 21 van den man, dien Abraham zond om een vrouw voor zijn zoon Izak te zoeken, van den getrouwen en vertrouwden Eliëzer. Deze Eliëzer geeft ons bij die gebeurtenis een zeer treffende les in het *ware* stilzwijgen en opmerken.

Men vindt menschen in overvloed, ook onder de Christenen, die altijd bezig zijn, altijd spreken en nooit stilzwijgen; ook niet om op te merken.

Ook vindt men velen, die altijd stilzwijgen maar niet om op te merken; och neen; eenvoudig omdat ze niets te spreken hebben.

En eindelijk zijn er niet weinigen, die stil*zitten* voor stil*zwijgen* houden, en die opmerken waar niets op te merken valt, *omdat* ze voortdurend stilgezeten hebben.

Tot geen van die drie soorten behoorde deze man. Hij zweeg stil na gesproken, hij merkte op na gehandeld te hebben; en hij sprak weer na gezwegen, hij handelde weer na opgemerkt te hebben.

Daarin is hij een voorbeeld voor alle kinderen Gods. Want blijkbaar vloeide zijn stilzwijgen en opmerken niet voort uit gezond verstand en bedachtzaamheid, maar uit ware vreeze Gods, die zijn natuurlijke gaven heiligde en bestierde.

Deze Eliëzer verliep zich niet in werken in eigen kracht; en evenmin verzonk hij in lijdelijkheid.

Abraham was oud en welbedaagd; hij telde ongeveer honderd veertig jaren. Vóor drie jaren had hij Sara verloren. Zijn zoon Izak was een man van veertig jaren oud, en nog ongehuwd. Sedert vele jaren was Eliëzer Abrahams lijfeigene, meer zijn vertrouwde vriend dan zijn ondergeschikte. Onze Westersche begrippen geven ons een geheel verkeerd denkbeeld van het woord „knecht", in den zin waarin het meermalen in den Bijbel voorkomt. Minister Heemskerk zou naar de oostersche spreekwijze de „knecht" van koning Willem III zijn. Eliëzer was blijkbaar een zeer verstandig, godvreezend, vermogend man. „Al het goed zijns heeren was in zijne hand."

Hij had het opperbestier over alles wat Abraham bezat, en dat was niet weinig!

Deze man werd door Abraham geroepen en met de meest eervolle taak belast, die zich denken liet; hij moest de onderhandelaar zijn in het huwelijk van Izak; hij moest de vrouw voor den erfgenaam zijns heeren zoeken. Eliëzer zwoer Abraham op zijn verzoek dat hij voor Izak een vrouw zou nemen uit Abrahams maagschap en niet uit de dochteren der Kanaänieten. „Geen ongelijk juk met de ongeloovigen!" Dat was ook voor de heiligen van den ouden dag de leuze. En wilde die vrouw niet volgen, dan zou Eliëzer ontslagen zijn van den afgelegden eed.

Eliëzer *zwoer*. Hij begon dus alles behalve met „stilzwijgen". Integendeel, hij sprak het ernstigste, gewichtigste woord, dat ooit over menschenlippen komen kan. Hij beloofde en riep bovendien den Almachtige als getuige aan en als wreker in voor 't geval dat hij zijn woord niet hield. Zijn stilzwijgen werd dus voorafgegaan en voorbereid door spreken; zijn lijdelijkheid door de krachtigste werkdadigheid; maar *voor het aangezichte Gods*.

Zoo maakte hij zich voor de reis gereed. Ook hierin handelde hij krachtig. Hij deed wat hij kon om gereed te zijn zoodra God hem tot handelen zou roepen.

Hij verbond zich met eede, maar met overleg en verstand. Hij zorgde dat geen onmogelijke taak van hem geëischt kon worden. En daarna rustte hij zich niet alleen toe tot de reis, maar nam ook de gebruikelijke geschenken mede. Hij hield de eer en den stand zijns heeren op. Tien kemelen belaadde hij met hetgeen noodig kon zijn.

Tegen den avond kwam hij aan de stad van Nahor, waar de verwanten zijns heeren woonden. Daar liet hij de kemelen ter ruste nederknielen bij den waterput, ten tijde als de putsters uitkwamen om het vee te drenken. Water is een van de kostbaarste dingen in het Oosten. Het drenken van het vee moet met overleg en verstand geschieden. 't Was en het is de post van de dochters des huizes.

Ook nu „zweeg" die man niet stil, maar sprak. Hij sprak, terwijl het beslissend oogenblik naderbij gekomen was, met zijnen God. Daar komen de dochteren der stad aan, om hun belangrijk dagelijksch werk te verrichten. Allicht is daaronder een der jonge dochters, die als betrekking aan Abraham in aanmerking zou kunnen komen. Hoe zal Eliëzer dat weten? Meer nog: hoe zal hij weten of zij in *alle* opzichten de geschikte vrouw voor Izak is? God moet het hem toonen. Welnu, hij gebruikt vrijmoedigheid en vraagt God om een teeken. Ook dit doet hij op eene wijze die toont dat zijn verstand „met Goddelijk licht bestraald" is.

Duizenden hebben van den Heere God teekenen begeerd, maar als een soort van toovermiddel. Teekenen, die niet in het minste verband stonden tot de zaak waarvoor zij het begeerden. Zij hebben gevraagd b. v.: „als ik dien of dien tekst opsla;" of: „als van morgen in de kerk dit of dat psalmvers gezongen wordt." Maar deze man vraagt een teeken, waarbij ook zijn verstand te pas kwam. Zoodra hij gebeden had, was voor hem den tijd gekomen om „stil te zwijgen," maar niet met *gesloten* ooren en oogen. Zoodra zijn *stilzwijgen* begon, kon ook zijn *opmerken* beginnen. Daarom vraagde hij een teeken waaruit hij, wanneer het vervuld werd, zien kon of zij al of niet dienstvaardig, huishoudelijk, echt vrouwelijk was. Hij zou haar om drinken vragen. 't Zou goed zijn wanneer ze aan dat verlangen gehoor gaf. Maar daarmeê zou ze nog niet toonen een goede huisvrouw te zijn. Neen, wanneer ze zou zeggen: „Drink, en ik zal ook uwe kemelen drenken," dàn zou ze daardoor toonen de geschikte vrouw voor een herdersvorst te wezen.

En veel meer nog. 't Is een diep woord van Salomo: „De rechtvaardige kent het leven van zijn vee, maar de barmhartigheden der goddeloozen zijn wreed." Wilt ge weten of iemand goed is voor menschen, let dan op zijn gedrag jegens de dieren, die weerloos aan hem zijn overgegeven. Vertrouw u niet toe aan iemand, die de dieren hard behandelt. Een dierenplager is zeer zeker ook voor de menschen wreed en onrechtvaardig. Indien de jonge dochter dadelijk aan de vermoeide kemelen dacht en hen verzorgde, toonde ze daardoor een goede huisvrouw te zijn, ook voor haar echtgenoot.

Nog had Eliëzer zijn gebed niet geëindigd, of daar kwam Rebekka, een jonge dochter „zeer schoon van aangezicht," met hare kruik op den schouder. Eliëzer liep *haar* te gemoet. Men zegt wel eens: „Een goed gelaat is de beste geleibrief," en zonder grond is het spreekwoord niet.

Tot haar richtte Eliëzer de vraag: „Laat mij toch een weinig water uit uwe kruik drinken." En ziet, nauwelijks is hem de vraag over de lippen, of Rebekka voldoet letterlijk aan de voor-

waarden door Eliëzer van God ootmoediglijk als teeken verwacht. Dat niet alleen, maar zij *haastte* zich en liet hem drinken uit hare hand, en zij *haastte* zich en goot haren kruik ledig in den drinkbak, en zij *liep weder* en putte voor *al* zijne kemelen.

Toen ontzette die man zich over haar, „stilzwijgende om op te merken of de Heere zijn weg voorspoedig gemaakt had, of niet."

Zoodra het teeken vervuld was, nam die man gouden versierselen en gaf ze aan de jonge dochter. Ook daaraan kan men zien dat het teeken echt was en de vraag gebillijkt. Door *willekeurige* teekenen bekomt men niet de minste zekerheid. 't Is ontelbare malen voorgekomen, dat het willekeurig gestelde teeken onmiddellijk volkomen vervuld werd en dat hij, voor wien het dienen moest, dadelijk daarna toch ter prooi was aan de ergste twijfelingen.

Maar na de vervulling van het teeken zweeg Eliëzer ook niet meer. Hij nam door een verstandig gesprek de proef op de som. Voordat hij zijn gouden sieraden der maagd ten geschenke gaf, begon hij een gesprek met haar om te zien of de vervulling van het teeken op *haar* paste. Er waren meer gedienstige jonge dochters en bekwame huisvrouwen dan de nichten van Abraham. En Abraham kon ook nichten hebben, die volstrekt niet deugden. Flink, hulpvaardig en bekwaam te zijn was *eene* der voorwaarden. Maar 't was slechts de éene zijde van de zaak.

En daarom, begon de knecht te vragen: „Wiens dochter zijt gij?" 't Antwoord was bevredigend. Ze was de dochter van Bethuel, Abrahams neef. Verder: „Is er ook ten huize uws vaders plaats voor ons om te vernachten?" Izaks vrouw moest uit een familie genomen worden, die ook maatschappelijk zich min of meer met hem meten kon. De opheffing der rangen en standen is niet naar Gods wil. En ook het antwoord op die vraag was voldoende. „Er is stroo en veel voeders bij ons, ook plaats om te vernachten."

Nu zijn voorloopig alle billijke voorwaarden vervuld. En nu is opnieuw de tijd voor Eliëzer gekomen om te spreken. „Die man neigde zijn hoofd en aanbad den Heere." Dat kan ook alleen geschieden wanneer het teeken gevraagd is overeenkomstig den wil des Heeren. En buitendien, hoe dikwijls past het woord van den Heere Jezus: „Zijn niet de tien gereinigd? En keert niemand terug om God te danken behalve deze vreemdeling?" Die op den rechten tijd stilzwijgt, zal ook op zijn tijd spreken in dankzegging. Hij zeide: „Geloofd zij de Heere, de God van mijnen heer Abraham, die zijne weldadigheid en waarheid niet nagelaten heeft van mijnen heer; aangaande mij, de Heere heeft mij op dezen weg geleid, ten huize van mijns heeren broederen."

Dat spreken is ook het *rechte* dankgebed. 't Is niet in allerlei vrome woorden: „Kijk eens hoe knap *ik* ben". Eliëzer treedt geheel op den achtergrond. De God van *zijnen heer* heeft zijne weldadigheid en waarheid van *zijnen heer* niet nagelaten, en hem op den rechten weg *geleid.*

En nu was het ook met alle lijdelijkheid gedaan. God had hem op den rechten weg geleid, nu moest hij wandelen. Zoodra hij in huis is, zal hij zelfs niet eten of drinken vóor hij „zijne woorden gesproken heeft". Nu heeft hij zelfs veel te spreken; een gansch verhaal. En nu spreekt hij zóo, dat de zwakke Bethuel en de gierige Laban niet anders kunnen zeggen dán „Van den Heere is deze zaak voortgekomen, wij kunnen kwaad noch goed tot u spreken".

Tot den einde toe handelt Eliëzer krachtig en voortvarend. Zoodra het beslissende woord gesproken is, staat hij zelfs geen dag uitstel toe. „Een dag of tien" mag Rebekka niet blijven; den volgenden morgen zal de stoet vertrekken. En daar helpt niets aan; Eliëzer staat op zijn stuk en ziet zijn begeerte vervuld. Hij kan, als een recht getrouw dienaar, niet rusten, vóor zijn roeping goed volbracht is.

Aan zulk een man vertrouwt Rebekka zich gaarne toe; onder zijn geleide gevoelt zij zich terecht veilig. Op zulk arbeiden geeft de Allerhoogste zijn zegen; zulk stilzwijgend opmerken bekrachtigt Hij met zijn amen.

W.

PLANTIN MORETUS.

De lezers van „Excelsior", die in Amsterdam wonen, en misschien ook vele buitensteedsche onder hen, zullen zeker wel eens een bezoek brengen aan de tentoonstelling van voedingsmiddelen, die in den loop van den zomer daar gehouden wordt. Niet omdat die tentoonstelling voor hen zoo buitengewoon belangrijk is. Och neen, er zijn veel te veel tentoonstellingen en over 't algemeen zijn ze niet meer waard dan gefatsoeneerde

kermissen. Verreweg de meeste bezoekers hebben dan ook van een tentoonstelling niet het minste nut. Ook wie meent, dat hij daar veel leeren kan bepaald in zijn eigen vak, slaat gewoonlijk den bal mis. De geheele omgeving is er niet naar.

Wie de thans bedoelde tentoonstelling bezoekt, zal daarheen gaan om het oud-Hollandsche marktplein. En dat is zeker de moeite waard om te gaan zien.

We wenschen thans de aandacht eenige oogenblikken te vestigen op een der daar opgerichte huizen, en wel op *„het winkeltje van Plantin"*.

Dat winkeltje is de getrouwe copie van een zeer belangrijk en beroemd huis in Antwerpen. Het is het winkeltje van een der grootste Antwerpsche boekverkoopers uit de zestiende eeuw. Men kan daar zeer nauwkeurig zien, hoe de boekhandel toen was ingericht. Niet alleen raden we een bezoek aan dit namaaksel aan, maar wie ooit in Antwerpen komt, moet er vooral den tijd afnemen om het museum Plantin-Moretus te bezoeken. Hij zal verbaasd staan over alles wat hij daar ziet, en ons toestemmen, dat men gewoonlijk betrekkelijk veel tijd besteedt aan het bezoeken van veel dingen in vreemde steden, die het op lange na niet zoo waard zijn als dit museum.

Plantin werd in de eerste helft der zestiende eeuw geboren en bereikte den ouderdom van 75 jaren. Hij was een der grootste, geleerdste en ondernemendste uitgevers van zijn tijd. Zware dagen heeft hij in Antwerpen doorgebracht, ten tijde van de Spaansche overheersching. Soms werd hem het vuur zoo na aan de schenen gelegd, dat het veiliger was te vertrekken. Hij heeft dan ook onder anderen een paar jaar zijn beroep in Leiden uitgeoefend. Hij was Doopsgezind. Domheid was zeker zijn gebrek niet. Ondanks zijn anti-Roomsche gevoelens was hij met Alva op den besten voet. En dat wil wat zeggen, want als iemand een fijnen neus had om ketters op te sporen, dan was het zeker deze verschrikkelijke man. We zouden dan ook niet durven beweren, dat die vriendschap Plantin uitsluitend tot eer verstrekt. Iemand, die heel veel van Plantin weet, zeide eens: „Hij meende God beter te kunnen dienen door voor Hem te leven dan door voor Hem te sterven". Wanneer hij door dit woord geteekend wordt, dan is hij er tevens door veroordeeld. Dan klinkt beter en mannelijker en bovenal Christelijker, wat een van Plantins tijdgenooten sprak: „Het is thans geen tijd, waarin een Christen op zijn bed behoort te sterven."

Zooveel is zeker, dat de Doopsgezinde Plantin het wijwaterbakje heel vromelijk had hangen boven zijn plaats in den winkel en op de drukkerij en in zijn slaapkamer. Die bakjes hangen er nog. En ze hebben hem diensten bewezen. Philips II — of eigenlijk Alva — stelde Plantins drukkerij van elke huiszoeking vrij. Huiszoeking was iets waar een mensch onder Alva's regeering nog al eens last van kon hebben. 't Was voor Plantins zaken ook maar goed, dat hem dit privilegie geschonken was, want hij was bezig met het drukken van — den Bijbel in 't Vlaamsch.

Zulke praktijken herinneren ons onwillekeurig aan een gezegde van een oud, godvreezend, geestig man, toen hem gevraagd werd wat hij dacht van winkeliers, die Zondags het *halve* luik voor het winkelraam laten staan en toch in 't geniep verkoopen. „Dat wil zooveel zeggen", sprak onze oude vriend, „als: hier bedriegt men God en menschen".

Plantin werd dan 75 jaren oud en was er finantieel niet slechter op geworden. Hij had een knappen meesterknecht, zekeren Moretus, die met de jongejuffrouw Plantin huwde, en wiens naam, ten minste in zijn vaderstad, onafscheidelijk aan dien van zijn vorigen patroon verbonden is.

Gedurende drie eeuwen zette het geslacht Plantin—Moretus de zaak met goed geluk voort. Wat eigenaardig mag heeten is, dat nooit een der opvolgers eenig werk van een der voorgangers vernietigde. Werd de ruimte te klein, dan werd een belendend perceel aangekocht en bij de vorige huizen zóo ingedeeld, dat allen samen één goed geheel vormden.

De laatste afstammeling van het geslacht schonk vóor eenige jaren de geheele verzameling aan de stad zijner inwoning, en liet zich alleen zoo ongeveer de waarde der gebouwen betalen. Het is een geschenk van onberekenbare waarde. Antwerpens regeering legt veel geld aan de kostbare verzameling ten beste. Het museum is voor niet te zien. Met genoegen hebben we meermalen opgemerkt, dat het door menschen van allerlei stand op den rechten prijs geschat wordt. 't Is volstrekt geen bijzonderheid er eenige werklieden in hun werkpakje aan te treffen, die een vrij half uurtje daar komen doorbrengen. En dat is een tentoonstelling, waar men werkelijk in allerlei vakken iets leeren kan. De inrichting en het

bestuur van het geheele museum werd opgedragen aan twee der voornaamste Vlaamsche letterkundigen, de heeren Emm. Rosseels en Max. Roose. Ze kon moeilijk aan bekwamer handen toevertrouwd worden.

Men vindt in het museum verscheidene kamers, waar alles op smaakvolle wijze in strengen stijl is tentoongesteld; verder een heerlijke bibliotheek, een drukkerij, een prachtige binnenplaats, Plantins woonkamer, slaapkamers, salons, en zijn winkeltje, waarvan men nu de copie te Amsterdam zien kan.

In al die kamers zijn schatten van „manuscripten", handschriften van monniken uit de middeleeuwen van bijbels en gebedenboeken enz. Vele zijn versierd met penteekeningen in allerlei kleuren, zoo frisch of de arbeid gisteren gereed kwam. Verder „incunables", dat zijn drukwerken uit den eersten tijd van de boekdrukkunst. Toen werden de letters niet afzonderlijk gegoten en dan gezet en gedrukt; men sneed een geheele bladzijde in hout uit en drukte met dat houten blok. De zoo vervaardigde boeken heeten „incunables".

Voorts vindt men kostbare geschenken, aan Plantin vereerd zoowel door Alva als door Willem I; portretten van een groot aantal der familieleden, meest door Rubbens geschilderd; allerlei acten, koopbrieven, contracten enz. uit vroeger dagen, duizenden platen in koper gegraveerd, met de oorspronkelijke teekeningen van de beste meesters en onberispelijke afdrukken er naast; allerlei letters en alphabeths op allerlei grootten en in de meest verschillende vormen in hout gesneden; exemplaren van de door de firma Plantin-Moretus gedrukte boeken; de eerste persen waarop de oude Plantin drukte; zijn bed, zijn bidstoeltje, in één woord al zijn huisraad. Op de prachtige binnenplaats wast nog een wijnstok, door Plantin zelf geplant, die jaarlijks heerlijke vruchten oplevert.

Men zou een boek kunnen schrijven als een geheelen jaargang van Excelsior over alles wat er te zien is en over de geschiedenis van dit huis, en ten slotte nog slechts vluchtig werk geleverd hebben. In dit kleine opstel kunnen we dan ook maar zeer terloops een en ander aanduiden. Maar — naar we vertrouwen — genoeg om onze lezers, wanneer ze op het oude marktplein achter het Rijksmuseum te Amsterdam komen, met belangstelling naar het „winkeltje van Plantin" te doen zien.

De zinspreuk van Plantin was „Labora et Constantia", dat is: Werken en standvastig zijn. Wat hij daarmede bedoelde gaf hij te kennen in zijn handelsmerk. Dat is een geopende passer, wiens eene punt vaststaat, terwijl de andere een cirkel beschrijft.

Nu, dat is een goed zinnebeeld. Een passer dient nergens toe, wanneer *beide* zijn punten bewegen. Maar het komt er niet alleen op aan *dat* de eene punt goed vaststaat; het is van evenveel belang *waar* hij staat. En zoo is het met den mensch ook. Hij moet om flink vooruit te kunnen gaan *standvastig* wezen. Maar hij moet vóor alles opletten op de plek waar hij staat. Alleen op vasten grond met gezonde beenen kan men standvastig zijn, omdat men alleen daar vast kan staan. Een huis kan heel aardig en schijnbaar onbewegelijk staan op een zandgrond, maar als storm aanrukt en de regenvlagen nederkletteren, blijft er van die standvastigheid niet veel over. Ook al valt het huis niet in, dan verschuift de grond. Vast staat men alleen op de Rots der eeuwen. Wanneer nu iemand mocht denken, „dat is in eens een heel ander onderwerp; dat wordt er maar bijgevoegd om met een zedeles te eindigen; dat heeft betrekking op de zaligheid der ziel, maar niet op het dagelijksch leven en beroep," dan toont zoo iemand de zaak nog niet goed te begrijpen De zaligheid onzer ziel is niet iets, dat zoo geheel op zichzelve staat en buiten het dagelijksch leven omgaat. „Zonder Mij kunt gij *niets* doen," heeft de Heere Jezus tot zijne discipelen gezegd.

Ook voor zooveel ons beroep aangaat moet wel degelijk onze voet vaststaan op deze Rots. Dat kunnen we van den passer leeren, ook al weten we niet zeker of vader Plantin dat er wel mee bedoeld heeft.

Staat de eene punt van den passer zóo *goed* vast, dan kan de andere punt naar hartelust cirkels trekken. Dat moeten we er ook uit leeren. Een Christen moet zooveel mogelijk alle hem geschonken talenten gebruiken en besteden. 't Moet niet gemakkelijk zijn hem in ijver, nauwgezetheid en flinkheid te overtreffen.

Maakt een passer hoekerige cirkels, dan merkt ge daaraan dat de eene punt die vaststaan moet, beweegt. Doet een Christen zijn werk langzaam en slapjes, dan *staat* hij niet goed, vrienden!

Laat ons altijd denken aan den passer van Plantin! W.

SPREKENDE STEENEN.

In den zomer van het jaar 1868 deed de Duitsche zendeling Klein, op een reis in het land der Moabieten, ten oosten der Jordaan een merkwaardige ontdekking. In de bouwvallen van Dhiban, in de Schrift Dibon geheeten, vond hij een zwarten steen, van boven rond, twee voet breed en bijna vier hoog. (*zie de plaat*) Op den steen stonden 34 regels in de oude Phenicische taal gegrift. De zendeling schreef er eenige woorden van af, en de consul van Pruisen trachtte voor *f* 1000 den steen te koopen.

Doch de Franschen waren den Duitschers voor. Zij lieten een afgietsel nemen van het inschrift, en boden een *f* 4000 voor den steen. Deze aanbiedingen deden de Arabieren begrijpen welk een schat zij in dat oude gedenkstuk bezaten. Opdat het nu niet weggenomen zou worden, legden zij een vuur onder den steen aan, begoten hem met koud water, sloegen hem, toen hij bros was geworden, in stukken, en verdeelden die als toovermiddelen onder de gezinnen van hun stam.

De Franschen echter wisten de meeste stukken weerom te krijgen, en met behulp van het vroeger genomen afgietsel werden zij ook weer aan elkander gezet. De steen bevindt zich thans in het Louvre te Parijs.

Het inschrift luidt als volgt:

„Ik Mesa ben de zoon van Kemosj-Gad, Koning van Moab. Mijn vader regeerde meer dan 30 jaren, ik richtte dezen steen op voor Kemosj (in den Bijbel Kamos, de oppergod der Moabieten) te Kircha (in den Bijbel Kir Moab of Kir Heres of Kir Hasereth) een steen der redding, want hij (Kemosj) redde mij van alle plunderaars, en liet mij mijn lust zien aan al mijn vijanden; zelfs aan Omri, koning van Israël.

„Nu benauwden zij Moab vele dagen, want Kemosj was toornig op zijn land. Zijn zoon volgde hem op, en ook hij (Achab) zeide: ik wil Moab benauwen.

„In mijn dagen zeide Kemosj: ik wil mijn lust aan hem (Achab) en aan zijn huis zien, en ik zal Israel voor eeuwig verwoesten.

„Nu nam Omri het land van Medeba in, en de vijand hield het 40 jaren bezet in zijn dagen en in de dagen zijns zoons. En Kemosj erbarmde zich zijner in mijn dagen en ik versterkte Baal-Meon en Kiriathaïm. Ik viel Ataroth aan en nam het in en doodde alle krijgslieden, tot bevrediging van Kemosj en Moab.

„En Kemosj sprak tot mij: Ga, ontneem Neb aan Israel. En ik ging in den nacht en streed tegen haar, van dat de dag aanbrak tot den middag, en ik nam haar in en doodde te zamen 7000 man. Doch de vrouwen en maagden doodde ik niet, maar ik wijdde hen aan Aschbar-Kemosj (de godin Astarte); en ik nam weg de vaten van Jehovah en offerde hen aan Kemosj.

„En de koning van Israel versterkte Jahaz en woonde daarin, toen hij tegen mij krijg voerde, en Kemosj verdreef hem voor mij, en ik nam uit Moab 300 mannen, al zijn armen, en bracht hen in Jahaz onder dak, en nam het in om het met Dibon te vereenigen. Ik bouwde Kircha en liet de gracht voor Kircha door de gevangen mannen van Israel graven."

Zoo luidt het inschrift.

Omtrent koning Mesa van Moab, wiens gedenkteeken na bijna 3000 jaar weer is ontdekt en ontraadseld, lezen we een en ander in 2 Kon. 3. Wij zien daaruit, dat hij schatplichtig was aan den koning van Israel en alle jaren de wol van 100,000 schapen en 100,000 rammen moest leveren. Doch na Achabs dood, zegt de Schrift, viel hij af, vermoedelijk onder de regeering van Ahazia, Achabs zoon en opvolger.

De koning van Israel, van wien het gedenkstuk zegt, dat hij uit Jahaz werd verdreven, is ongetwijfeld Joram, Ahazia's broeder en opvolger. Nu echter verbond Joram zich met Josaphat, den koning van Juda, met welken hij vermaagschapt was, en met de Edomieten tegen Moab. Daarop volgde de nederlaag der Moabieten (2 Kon. 3).

Dat de steen van dit laatste niet spreekt, is blijkbaar, daar hij opgericht werd vóór den inval der bondgenooten en in allen gevalle slechts spreekt van gebeurtenissen uit een vroegeren tijd. Uit 2 Kon. 3: 27 ziet men, dat Mesa ten slotte weer van zijn vijanden werd bevrijd.

Ook hier dus wat we reeds meer zagen. In deze eeuw des ongeloofs, der verwerping van Gods Woord, doet de Heere zelfs de steenen spreken om zijn getuigenis te bevestigen. H.

GERED DOOR GEZANG.

Een gezelschap uit het Noorden der Vereenigde Staten, zoo verhaalt een dame die zelf daarbij behoorde, bevond zich op het dek van een pleizierboot, die op een schoonen zomeravond van 1881

de historische rivier de Potomac zachtkens afvoer. Een heer, die sedert als Evangelisch zanger naam gemaakt heeft, vervroolijkte de partij met zijne vele schoone en algemeen bekende liederen, waarvan het laatste de voor ieder Christenhart zoo streelende herhaling bevatte: „Jezus, Liefste

SPREKENDE STEENEN.

mijner ziel." De zanger zong de eerste twee verzen met veel gevoel, en met bijzonderen nadruk sloot hij de laatste regels, zoodat het de harten deed trillen.

Nadat de muziekale tonen weggestorven waren, heerschte een wijle stilte onder de luisteraars. Toen stapte een heer uit de schare op den zanger toe, en sprak tot hem:

„Vergeef me, mijnheer, daar ik u vreemd ben. Hebt gij niet zelf deelgenomen aan den laatsten oorlog?" [1])

„Ja mijnheer", antwoordde de zanger zeer beleefd; „ik diende onder Generaal Grant."

---

[1]) Den oorlog tusschen Noord en Zuid, tot afschaffing der slavernij; 1861—1865.

„Nu, zei de spreker verder, met een zucht, „ik streed aan de andere zijde, ik ben er zeker van, dat ik in deze zelfde maand, achttien jaar geleden, op een helderen avond, zeer nabij u was. Het was juist zulk een avond als nu. Als ik het niet mis heb, hadt gij de wacht. Wij, van 't Zuiden, hadden een zware taak, en gij waart een van den vijand. Ik kroop dichtbij uw post met mijn moordwapen in de hand; de schaduw bedekte mij. Terwijl gij op en neer staptet, neuriedet gij de wijze van 't lied, dat gij daar juist hebt gezongen. Ik hief mijn geweer op en mikte op uw hart; ik was door onzen bevelhebber daartoe gekozen, omdat ik een zeker schutter was. Doch, daar klonken in den nacht, de woorden in mijn oor:

»Dek mijn onbeschutte hoofd,
Met de schaduw van Uw vleugel.

Uw gebed werd verhoord. Ik kon toen niet schieten, en er werd dien nacht op uw kamp geen aanval gedaan. Ik gevoelde mij zeker, toen ik u van avond hoorde zingen, dat gij de man waart, wien ik alzoo belet werd het leven te benemen."

De zanger greep de hand van den Zuiderman, en zeide met diepe ontroering:

„Ik herinner mij dien nacht zeer goed; met klaarheid gevoel ik nog de neergedruktheid en eenzaamheid, waarmee ik mijn post betrok. Ik wist, dat het een zeer gevaarlijke was. Ik was meer gedrukt, dan ik mij herinner ooit geweest te zijn, zoolang ik in dienst geweest ben. Terwijl ik aan mijn huis en mijn vrienden en alles wat mij dierbaar was, dacht, stapte ik op mijn eenzame wacht op en neer. Toen kwam de gedachte van Gods zorg over alles wat Hij geschapen heeft met bijzondere kracht in mij op. Indien Hij zoo zorgt voor de muschjes, hoeveel te meer voor den mensch, dien Hij naar Zijn beeld geschapen heeft; en ik zong het gebed uit mijn hart, en voelde mij niet meer alleen.

Hoe dat gebed verhoord werd, heb ik nooit geweten, vóor dezen avond. Mijn Hemelsche Vader heeft het best gedacht om deze kennis voor mij achttien jaren verborgen te houden. Hoeveel Zijner goedheid jegens ons zal voor ons verborgen blijven, totdat Hij het in het licht der eeuwigheid ons zal openbaren! „Jezus, Liefste mijner ziel," is steeds een geliefd loflied geweest; *nu* zal het mij nog onuitsprekelijk dierbaarder zijn."

H.

Een Jubeljaar.

AVONDZANGEN.

»Het zal geschieden des avonds
dat het licht zal wezen."

Een paar weken geleden is een boek verschenen, zooals er niet elk jaar het licht zien; een boek door verschijning, naam en inhoud om strijd van beteekenis; een boek dat die beteekenis zal behouden ja daaraan winnen, wanneer zoo menige „boeiende roman", zoo menige „vermakelijke liederbundel" reeds lang is vergaan en vergeten.

„*Vesper*, *Poëzie in den avond des levens*, heet dit boek, een nieuwe dichtbundel van Ds. J. P. Hasebroek, thans rustend predikant te Amsterdam; maar, rustend zonder ledigheid — getuige ook dit zijn werk — de rust beidend die overblijft voor het volk van God.

Met Beets, Ten Kate en enkele andere vrienden of kunstgenooten behoort Ds. Hasebroek tot die letterkundigen en dichters, wien nog bij hun leven de hulde van meer dan één menschengeslacht mag ten deel vallen, en die tot in de grijsheid onverzwakt en in steeds nieuwe en lieflijke tonen zingen en verhalen wat in des menschen hart opkomt, maar alzoo, dat hij hooger stijge tot die dingen, die in geens menschen hart zijn opgekomen, welke God bereid heeft, dien die hem liefhebben.

De dichter van „Vesper" werd in 1812 te Leiden geboren, en begon aan de hoogeschool aldaar op 17-jarigen leeftijd zijn studiën. Toen een jaar later de opstand in België uitbrak verwisselde ook hij, gelijk Ds. A. Brummelkamp en zoo menig student uit dien tijd, het boek met het geweer, en trok uit ten strijde. In zijn gedichten, ook weder in dezen bundel, vindt men menige herinnering daaraan. In 1836 werd hij als predikant beroepen te Heiloo, het lieflijk dorp, waar hij zoo schoone dagen te midden van lieve vrienden sleet, die de herinnering daaraan zoomin als hijzelf ooit verloren; 't was een „Muiderkring", maar in den beteren zin des woords, want de geest was een andere, een betere. Zeven jaren later vertrok Ds. Hasebroek naar Breda, en vandaar in 1849 naar Middelburg. Zijn vroegere gedichten en ook weder deze herinneren aan die standplaatsen. In 1851

kwam hij te Amsterdam, en was daar meer dan dertig jaren een leeraar en leidsman voor velen. Jaren lang was hij er onder de leeraren der Hervormde Kerk nagenoeg de eenige, door wiens prediking een Christen wezenlijk kon gesticht

Maar niet alleen met het gesproken woord trachtte Ds. Hasebroek tot de harten te komen. Hij deed het evenzeer in een reeks van werken in dicht en ondicht. Het eerste, een dichtbundel, verscheen in 1837; en nu na vijftig jaar, nadat de

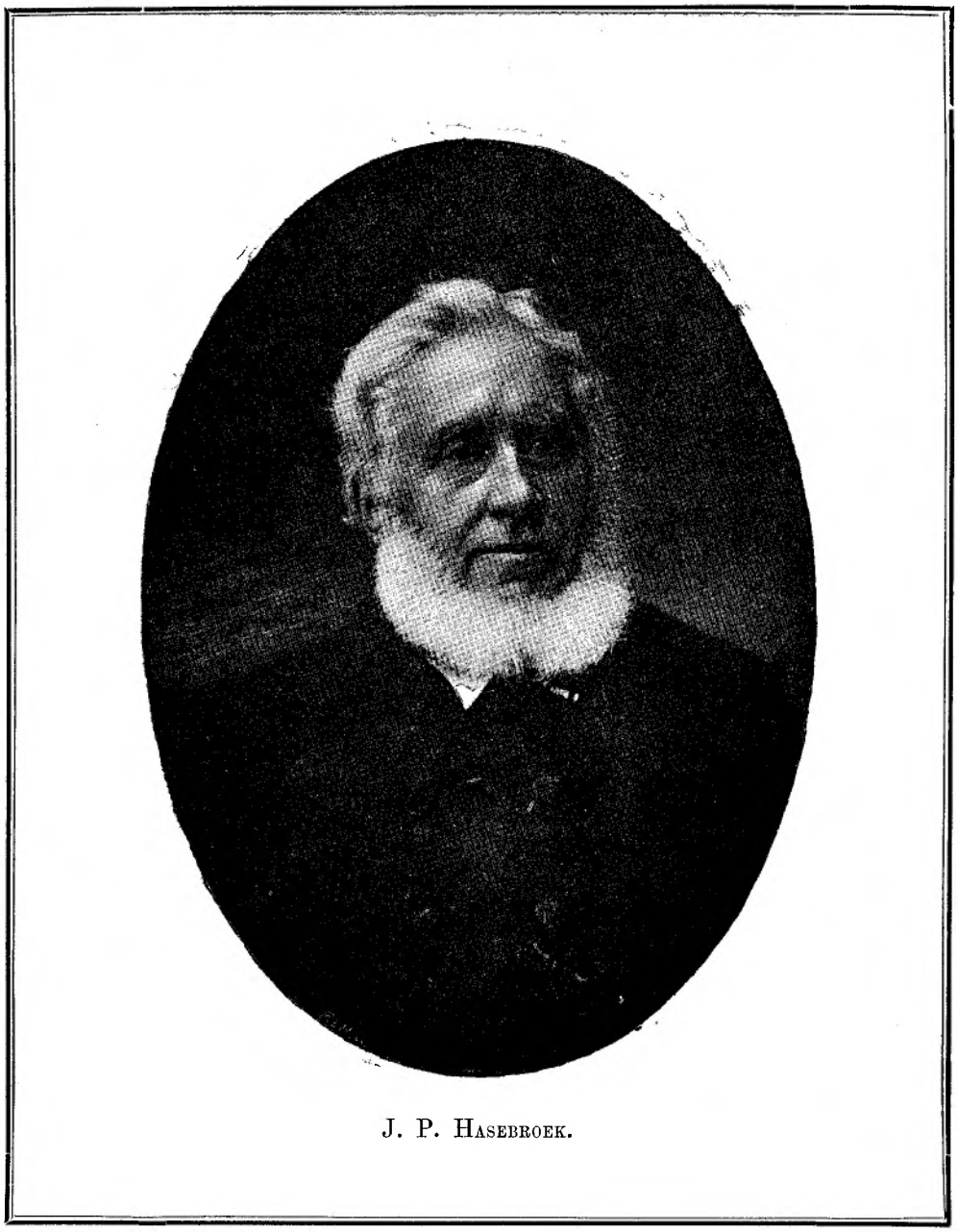

J. P. Hasebroek.

en opgebouwd worden, en zoo iemand zich wist *geliefd* te maken dan zeker hij, terwijl de schoone vorm, het boeiende zijner leerredenen onwillekeurig aantrok, en zijn meesterschap in taal en stijl telkens bleek.

vijfentwintiger een vijfenzeventiger is geworden, wederom een dichtbundel mocht verschijnen, wenschen we, met dank aan God die tot dit alles heeft bekrachtigd, den grijzen dichter van harte geluk met dit zijn jubeljaar, 't welk de waarheid

des woords bewijst: „In den grijzen ouderdom zullen zij nog vruchten dragen."

Geheel een vreemdeling is Ds. Hasebroek wel voor geen onzer lezers. Wie kent niet zijn „Waarheid en Droomen", dat eenig schoone boek, door ons volk zoozeer gelezen en geliefd, tegenhanger der „Camera Obscura", van zijn vriend Beets; een werk, 't kind eens zelfden geestes en toch weer evenveel daarvan verschillend als onderling beider poëzie? Hoe menig christenhart heeft niet met genot den schrijver-dichter gevolgd in zijn „De God des hemels en de bergen der aarde". Welk een genot en meer dan dat verschaften niet de „Windekelken" aan zoovelen, 't zij al dan niet „ten priesteren der dichtkunst gewijd", mits zij slechts wisten te gevoelen met den dichter, bovenal met hem te gelooven en lief te hebben. Wie kent ze niet, die liederen en zangen als „Twaalf uur" — „O hoofd gekroond met doornen".... Maar genoeg. Een lange lijst zou de opsomming vormen der vele werken, ook der vertaalde, waarmee Ds. Hasebroek ons volk begiftigde, en dat volk toonde die op prijs te stellen.

„Vesper" is het jongste boek van den dichter, welke in de laatste jaren, die der rust, gelijk wij zeiden, bewijst hoe hij rust verstaat, en telkens door grootere of door kleinere werken toont, dat arbeid nog gestaag zijn lust is en zijn leus: *repos ailleurs* [1]).

De bundel, welken de heer Steelink, wiens etsen in de prachtuitgaaf van „Waarheid en Droomen" zoozeer naar des dichters hart waren, wederom in een sierlijk gewaad stak, geeft ons alles wat in de laatste jaren aan de pen van den grijzen zanger ontvloeide, wiens beeltenis het werk siert [2]). 't Is een zeer overvloedige oogst, waaruit we gaarne ettelijke aren lezen, die mogen doen verlangen naar meer.

Velen onzer lezers zijn nog jong. Laat hen lezen wat een oud en beroemd en vroom man zegt:

DROOMEN.

»Wat was 't den jongling zoet, het uur des nachts te groeten
Die stil op 't aardrijk nederzonk,
En, moê van werk of spel, op 't dons de rust te ontmoeten
Die trouw hem steeds de peluw schonk:
Maar zoeter nog werd hem die rust door 't spel der droomen
Met hun volschoonen geestendans,
Waarin hij voor zijn blik een wereld op zag komen
Vol liefde en lust, vol licht en glans.
Die tijd verdween voor mij. Een andre nacht gaat dalen:
De nacht des grafs is in 't gezicht.
Den grijs, die haast natuur zijn schatting moet betalen,
Luikt straks de doodslaap de oogen dicht.
En dan? — O! zoeter, dan hem jonkheidsdroomen streelden,
En blinkend in veel heller schijn,
Omweemlen in zijn rust hem de allerschoonste beelden,
En die niet langer — droomen zijn!"

En een woord voor ieder jonkman, die van harte Ps. 119 vs. 5 zingt, een les aan onze geschiedenis ontleend en overleerrijk, geeft

DE SCHOONSTE KROON.

»Fredrik Hendrik van Oranje,
Vader Willems groote zoon,
Wint, in 't heldenpleit met Spanje,
Zich eens Stededwingers kroon.

Om Breda slaat hij zijn benden,
Als een kring van levend vuur,
Dat, hoe 't offer zich moog wenden,
Bres schiet in haar vestingmuur.

Wat verschil met 's Jongslings leven
Ginds, die eens, aan 's Dochters zij',
Hem den Vadernaam zal geven,
Vorst en held, hoe jong, als hij!

Op den zoom der Spree geboren,
Brandenburgs toekomstig Heer, [1])
Sloeg hij in 't door hem verkoren
Leeuwendaal zijn tente neêr.

Daar biedt 't weeldrig 's Gravenhage,
Als een ander Capua,
Lokkend, hem van dag tot dage
Weeldes zwijmkelk voor en na.

O hoe duizlen hem de zinnen!
O hoe gloeit hem hoofd en hart!....
Zal de lust den Held verwinnen,
In der zonde net verward?

Wat te doen? Zal hij gaan vluchten?...
Ja, een vluchtling wordt de Held
Voor een vijand, meer te duchten
Dan de dood op 't oorlogsveld.

Straks bij Hendrik aangekomen,
Welk onthaal weêrvaart er hem?...
Door den Prins aan 't hart genomen,
O! hoe streelt hem 's Vorsten stem:

»Heil u, jongling! Al mijn glorie
Hebt gij schittrend óverstraald!
Win 'k Breda, 't is een viktorie,
Die bij uwe vlucht niet haalt!"

[1]) »Elders rust", 't woord van Marnix.

[2]) O. a. ook het *Paaschlied*, in een vroegeren jaargang van *Excelsior* verschenen.

[1]) Fredrik Willem, Keurvorst van Brandenburg, later de groote Keurvorst geheeten, en echtgenoot van Louise, Prinses van Oranje, dochter van Prins Frederik Hendrik, bovenal bekend als dichteres van het Evangelisch lied: „Jesus meine Zuversicht."

Schoone les, die vrucht zal kweeken,
Waar ze in 't hart een weêrklank vindt:
»Stedendwingers-kronen bleeken
Bij uw kroon als ge, onbezweken,
Mensch, in 't kwaad uzelf verwint!"

En hoor dit flinke, krachtige lied op het 3de eeuwgetij der afzwering van Philips II, een lied voor 26 Juli 1881.

»Wees welkom, dag van Zegen
Voor Neêrlands geuzenkroost,
Toen vrijheid, duur verkregen,
Hun vaadren heeft getroost;
Toen Filips' keetnen braken,
En daar, waar 't volk vol vrees
Eens 't martelvuur zag blaken,
Nu 't dankaltaar verrees.

Wel zong eenmaal Oranje.
Als ons 't Wilhelmus leert:
»Den koning van Hispanje
Heb ik altijd geëerd."
Toch breekt hij nu de krone,
Waar hij eens trouw aan zwoer,
Om 't geen van Karels zone
Ons arme volk ervoer.

»Weg — roept hij — met dien Herder,
Die zelf zijn schapen slacht!
Die Drijver jaag' niet verder
Zijn volk als 't hert ter jacht!
Op, Neerland! 't juk verbroken,
En op uw speer den hoed
Der vrijheid opgestoken,
Al kost het goed en bloed!"

Waar volk en vorst zoo spraken,
Verwierp hun vrijheidskreet
Filips als heer, en braken
Zij d' Eedbreker hun eed.
En God sprak daartoe 't Amen.
Daarvan tuigt 's lands Verleen. —
Dies prijzen wij hem samen
Met danklied en gebeên.

Wat heil! Waar 't juk van Spanje
Dus afgeworpen werd,
Daar heerscht nu een Oranje,
Als koning naar ons hart.
Hem zwoeren wij een trouwe,
Die 't kind van de ouders leert:
»Den Koning uit Nassauwe
Heb ik altijd geëerd."

Ziet gij slechts uit uw woning
Op volk en koning neêr;
Wees beider Opperkoning
Gij, aller heeren Heer!
Naar d' eed, u toegezworen,
Vernieuwd bij 't feestaltaar,
U blijven wij behooren....
Mijn Vorst! mijn Volk! maak 't waar!"

En wilt ge nog krachtiger, gespierder taal, waarin de vorm met den inhoud om het meesterschap strijdt en beide evenzeer u meeslepen, lees dan het

WILHELMUSLIED.

»Wilhelmus van Nassouwen!"
Klonk in zijn heldeneeuw,
Bij 't dondren der kartouwen.
De kreet van Hollands leeuw.
En 't schettren der trompetten,
En 't romm'len van de trom,
Bij 't grommen der musketten,
Gaf d' oorlogskreet weêrom.

»Wilhelmus van Nassouwen!"
Werd Hollands zegegalm.
De God van zijn vertrouwen
Schonk hem den zegepalm;
En wie die palmen zwierden,
Wat zongen ze op 't festijn,
Waar zij triumf op vierden? —
't Moest weer Wilhelmus zijn.

»Wilhelmus van Nassouwen"
Klonk sinds, drie eeuwen door,
Langs Nederlands landouwen,
Het lied des volks in koor:
In onspoed en in zegen,
Eén leus, één lied, één klank
Kwam uit 's volks mond u tegen:
't Wilhelmus bleef zijn zang.

»Wilhelmus van Nassouwen!"
Zoo blijv' 't in Nederland,
Zoolang de heem'len blauwen,
Wier boog zijn erf omspant.
Blijf gij, o God der Vaderen!
Zijn zonen met die leus
Om uw banier vergaderen,
En Willems eed hun keus!"

Zoo ware voort te gaan, gedoogde het slechts onze ruimte. Uit de bijna 350 gedichten is de keus, bij zooveel schoons, moeielijk. Noode gaan we veel voorbij. Slechts nog een enkele verwijzing naar het onder nederigen titel zoo rijke „Allerlei".

»Vanwaar het kwaad? Een vraag die dikwijls zich laat hooren
En zoo gij 't rechte wist, wat zou 't u baten, zeg? —
Boer, zie die varkens eens: zij loopen door uw koren —
Hoe komen zij er in? — Vraag 't later, jaag ze eerst weg!"

»Van nature is ieder Iets;
Dat gaat makk'lijk en kost niets.
Maar gij moet ten strijde u gorden,
Zal dat Iets ooit Iemand worden."

»Sterf, dichter, en op 't graf zal u uw grafsteen zegenen;
Maar leef, en gij loopt kans, dat steenen op u regenen."

waar menigeen bij zal denken: „Maar al te waar, schoon trok niet altijd", om te sluiten met het schoone:

»De een meent: In godsdienst moet het godlijke Alles wezen,
Maar de ander leert: zijn doel, zijn kroon is menschelijkheid.
'k Heb tusschen deze twee me een standplaats uitgelezen:
Wat 'k moet, heeft Christus' naam van Godmensch mij gezeid."

Is den dichter van *Vesper* het verleden dierbaar, het heden vergeet hij daarom niet. Hij leeft het mee nog krachtig mee. Dat getuigen gedichten als „Ons Prinsesje", „De Koning en de Koningin" en zoo menig lied op openbaar of op huiselijk hooggetij. Men leze het in den bundel zelf.

„Avond" heet dit boek, maar 't is van avondliederen vol eens zulken, die weet dat hem een blijde morgen wacht. En we raden ieder, 't zij het voor hem nog morgen, reeds middag of bereids avond is, te hooren wat deze grijze dichter, die hooger dan alle kunst en gaven het kruis van Christus heeft leeren schatten en dat heeft verkondigd, nog in de grijsheid voor jong en oud gezongen heeft.

Dichter te zijn, een boek als *Vesper* aan zijn volk te kunnen schenken, is een voorrecht aan weinigen gegeven. Doch dat ontmoedige niemand. Want voor allen is een voorrecht bereikbaar 't welk ook deze dichter, die allereerst prediker des Evangelies was, het hoogste noemt en roemt, namelijk dat van een kind Gods en een erfgenaam des eeuwigen levens te zijn. Dat getuigt ook zijn *Vesper*, en maakt het boek van te hooger waarde. Zij het velen tot genot, tot ontwikkeling, tot leering, bovenal tot zegen. H.

JERUZALEM IN ONZE DAGEN.

Niet lang geleden, vond men in dit tijdschrift een opstel 't welk ons den huidigen toestand der „Heilige stad" deed kennen. Daaraan sluit zich hetgeen hier volgt, waaruit men zal zien, hoezeer de oude hoogheid is verdwenen en hoe de bevolking er leeft.

Niettegenstaande de armoede van volk en stad is er een gestadige aanwas der bevolking en een voortdurende groei in de uitgestrektheid van Jeruzalem. Twintig jaren geleden waren er maar drie of vier gebouwen buiten de muren, terwijl zij nu bij honderden geteld kunnen worden. Wanneer een vreemdeling de stad bezoekt, staat hij verwonderd over het bouwen. Doch deze schijnbare groei is geen gezonde. Wij zijn gewoon over den groei van een plaats te oordeelen, in overeenkomst met zijn winstgevenden handel en rijkdommen, die langs verschillende wegen worden vermenigvuldigd; doch dit is niet zoo met Jeruzalem. Wat men hier ziet, is geheel het gewrocht van buitenlandsch kapitaal; en inderdaad worden de bewoners der stad in het leven gehouden door geld van buiten.

In dit opzicht, als in vele andere, is Jeruzalem geheel verschillend van elke andere stad in de wereld. Elk Joodsch huisgezin ontvangt openbaren onderstand. De Joden zijn verdeeld in nationale vereenigingen, en alle fondsen die verzameld worden, b. v. in Duitschland, of Rusland, worden naar Jeruzalem gezonden, om verdeeld te worden onder de leden van Duitsche of Russische vereenigingen van Joden. Op deze wijze ontvangt ieder persoon hulp, wat „Haluka" genoemd wordt. Arme Joden in Europa weten, dat als ze maar eenmaal in Jeruzalem zijn, ze iets ontvangen zullen tot hun onderhoud. Zoo komen ze daar wonen, in ellende en armoede, en dewijl er geen arbeid voor hen is, leven ze in werkeloosheid.

Wat de oorsprong moge geweest zijn van deze Haluka, weten we niet, maar dat ze een verkeerde strekking heeft, is zonneklaar. Elke gulden op deze wijze besteed, is een vloek voor Jeruzalem, en in het bijzonder voor de Joden. Dat is geen overdrijving van een Christen, maar de getuigenis van verstandige Joden zelf. Werd dit geld teruggehouden, dan zouden de arme Joden tijdelijk lijden, doch het gevolg zou zijn, dat zij uitgedreven werden in de wereld waarin zij een bestaan konden vinden. Dit echter wenschen ze niet te doen. Het gevoel van „te wonen in de Heilige stad," schijnt op te wegen tegen alle leed of druk, die ontstaan kunnen uit vuilheid, armoede en nood. De Joden door geheel de wereld, dienden na te laten zulk een geest te voeden, of zulk een staat van zaken te doen voortduren.

Gaan we tot de bevolking der Christenen, dan bemerken we, dat de zaken onder hen niet veel beter zijn dan onder de Joden, alhoewel onder hen niet zulke vreeselijke armoede heerscht. De Protestanten maken alleen een zeer kleine veree-

niging uit. De reden hiervan toont tevens aan het beslissend verschil dat er bestaat tusschen het Protestantisme en de verschillende vormen van het naamchristendom. Het Protestantisme leert onafhankelijkheid en zelfvertrouwen, de Roomsche en de Grieksche Kerken leeren juist het tegenovergestelde. Protestanten zijn geleerd hun eigen brood te verdienen, en te betalen voor wat zij ontvangen.

De Latijnsche en de Grieksche kloosters bezitten vele eigendommen, en ieder huisgezin, dat tot een van die vereenigingen behoort, heeft vrije huishuur. Het gebeurt menigmaal dat een huisgezin, dat tot de een of andere vereeniging behoort, een huis in eigendom heeft, maar dit verhuurt in plaats van er zelf in te wonen, en dan een huis van het klooster ontvangt zonder er eenige huur voor te betalen. Dit wordt niet in het geheim gedaan, maar met de volle wetenschap van de kloosterheeren. Ieder huisgezin ontvangt, op gelijke manier, tweemaal per week eene gift van brood. Nu en dan wordt er soep gegeven. De eenvoudige, of liever karakterlooze Oosterlingen, redeneeren als volgt: „Huishuur en brood vrij; dat is een schoone godsdienst!" Vandaar worden zij of „Grieken," of „Latijnen," wat hun hetzelfde is.

Het ergste van dit alles is, dat priesters en patriarchen dit verderfelijk stelsel voeden. 't Gevolg is dat het Protestantisme, geheel tegenovergesteld in geest en richting, geen vasten bodem in Jeruzalem winnen kan. H.

EEN WELBESTEED LEVEN.

De „bestendige lezer" herinnert zich zeker nog het merkwaardig verhaal, dat we onlangs gaven omtrent de bekeering van „Adoniram Judson, den „Apostel der Birmanen", den man die overvloediger gearbeid heeft dan velen, zijn leven niet achtende om de zaak des Heeren.

Het is ons aangenaam thans in korte trekken dat leven te schetsen, 't welk een zoo diep beschamend voorbeeld geeft.

Toen eenmaal bij Judson het besluit om zich aan het Zendingswerk te wijden was gerijpt, vertrok hij met zijn echtgenoote naar Britsch-Indië en landde in Juni 1812 te Calcutta. Gedurende de reis waren hij en zijn vrouw van gevoelen veranderd omtrent den doop, en lieten zich in de maand September, na hun aankomst, herdoopen. Van nu af aan werden zij door de Baptisten-kerk in Amerika ondersteund.

De zendelingen genoten een hartelijk ontvangst te Calcutta, of liever gezegd, in de naburige Hollandsche volkplanting te Serampore, door den eerwaarden Dr. Carcy, die in 1793 van Engeland naar Indiê vertrokken was. De berichten, die zij van Birma ontvingen, waren zoo ontmoedigend, dat zij besloten in Indië te arbeiden; doch dit werd hun beslist verboden door den agent van de Engelsche Oost-Indische Compagnie, die toen daar het hoogste gezag uitvoerde. Daar er dus voor hen geen keus overbleef, gingen zij scheep in een oud, vervallen vaartuig naar Rangoon, een zeehaven van Birma, alwaar zij 13 Juli 1813, na een vervelende en gevaarlijke reis aankwamen, die aan Mevr. Judson bijna het leven had gekost.

God bepaalde alzoo de bestemming van zijn verkoren dienstknecht, door omstandigheden waarover hij geen beheer had. Birma werd toen geregeerd door een inlandschen koning, die zijn hoofdstad te Ava had. Een zendingspost was daar reeds door het Londensch Zendinggenootschap gevestigd, doch tot dusver met weinig vrucht. Carey, zoon van Dr. Carey, van Serampore, was de eenige zendeling in het land, toen Dr. Judson er aankwam. Het Boeddhisme was de volksgodsdienst, en geen inboorling had nog het Christendom omhelsd.

Een vertaling van het Evangelie van Mattheüs en een spraakkunst, vervaardigd door Carey, waren de eenige hulpbronnen voor de studie der taal. Een woordenboek was er niet, en geen tolk werd er gevonden die meer kon dan de namen van aangewezene voorwerpen in het Birmeesch uitspreken. Onder deze ontmoedigende toestanden zette Dr. Judson er zich toe, ondersteund door zijn God en zijn getrouwe wederhelft zich de taal eigen te maken, als het eerste middel om het Evangelie aan het volk van Birma bekend te doen worden.

De geschiedenis van de volgende dertien jaren vormt in de oorkonden der Christelijke Zending een der merkwaardigste verhalen, waarvan de heldendaden te veel zijn, zelfs voor korte opsomming. Dr. Judson hield dagelijksche samenkomsten met Birmeezen van verschillende klassen, die hem kwamen bezoeken. Sommige waren overtuigd van hun zonden, doch hadden geen moed om in het openbaar Christus te be-

lijden, uit vrees voor den toorn des konings. Hij ging ijverig voort met de zware taak van het vertalen van den Bijbel. Zijn hart werd verblijd door de aankomst van meer zendelingen. Hij ondernam een reis naar Ava, om zijn zaak voor den koning te bepleiten en werd door zijn majesteit met een weidsche vertooning van barbaarsche pracht ontvangen, doch een gehoor werd geweigerd, toen hij des konings overwegingen voor het christendom vroeg.

Op den 27sten Juni, 1819, na *zes jaren* van onvruchtbaren arbeid, genoot Dr. Judson de vreugde den eersten Birmeeschen bekeerling te doopen. Dit getal groeide langzaam aan tot tien, waaronder een vrouw, en een man van uitstekende geleerdheid. Laatstgenoemde legde een zeer voldoende belijdenis van Christus af, na een langen en harden strijd met zijn eigengerechtigheid en met de begeerte om zijn roem als leermeester zijner landgenooten te behouden.

Toen in 1824 Judson en zijn vrouw pogingen aanwendden om een tak hunner zending in Ava te vestigen, brak de eerste oorlog uit tusschen Birma en Engeland, en Dr. Judson werd, onder verdenking van een verspieder te zijn, gevangen genomen. Daarop volgde de onvergetelijke geschiedenis zijner gevangenschap van *eenentwintig maanden* in een ellendige cel. Zijne enkels werden door een, twee, ja drie of vijf paar boeien dicht aan elkander geketend, naar de luimen van den cipier, en een bamboe tusschen zijn beenen gestoken en aan den muur vastgehecht, zoodat hij zijn voeten niet kon verroeren, en hij op den vloer uitgestrekt lag. Men liet hem honger lijden; stroopte zijn kleederen af; hij werd bespot, aan de hitte van de middagzon en aan de kille nachtkoude blootgesteld, terwijl men hem bij de aanvallen der koorts, zonder hulp of verzorging liet liggen.

Gedurende al dien tijd wijdde zijn getrouwe gade zich aan de verzachting van zijn lijden, met een moed die zelden is geëvenaard. Zoo vaak zij door de wreede cipiers werd teruggestooten, keerde zij telkens terug, en beproefde door aanhoudend verzoek en door fooien, zoover haar beperkt inkomen veroorloofde, toegang tot haar man te bekomen, en in zijn behoeften te voorzien.

Een belangrijk voorval in die gevangenschap was het *verbergen van de geschreven vertaling* van een gedeelte des Bijbels, waaraan Dr. Judson tien jaren gearbeid had. Toen hij gevat werd doorzochten de politiebeambten zijn huis en eigendom, zich meester makende van alles waar hun oog op viel, en dat Judson en zijn vrouw toebehoorde. Elk stukje papier inzonderheid werd met verdenking aangezien. Mevr. Judson zorgde er derhalve voor het kostbare geschrift te verbergen, waarin zij eindelijk slaagde, door het vast te naaien in een stijf en vuil kussen, dat de begeerlijkheid der politiebeambten niet kon gaande maken. Dit kussen gaf zij aan haar man om onder zijn hoofd te leggen.

Door de zorg zijner vrouw behield Judson zijn leven, doch 't was ten koste van haar eigen; want toen de oorlog in 1826 geeindigd was, vond Judson zijn vrouw ziek te bed, en tot een geraamte uitgeteerd. De levenslamp flikkerde op door de vreugde haar man vrij te zien; na eenige dagen zeilden zij de rivier af naar Rangoon; doch zij overleed in datzelfde jaar, te Amherst, een nieuwe Engelsche volkplanting.

Dr. Judson liet andere zendelingen in Rangoon achter, en vestigde zich in de naburige plaats Maulmain, waar hij zich wijdde aan de vertaling van den Bijbel, en afgezonderd leefde. Dagen achtereen woonde hij dikwijls in een eenzame hut, diep in het bosch, en bracht zijn tijd door met vasten en bidden. Hij zag niemand dan dezulken die hem om godsdienstig onderwijs kwamen bezoeken. Hij doopte meer dan honderd bekeerlingen, vele waarvan hem met een brandende liefde beminden. Zijn arbeid breidde hij uit tot aan Prome en tot de wilde Karenstammen. Hij voltooide zijn Birmeeschen bijbel, een reuzenwerk, 't welk hem op een lijn plaatst met Hieronymus, Wycliffe, Luther en andere Bijbelvertalers.

Na acht jaren van eenzamen arbeid, uitgesloten van alle christelijke gemeenschap, kwam Dr. Judson in kennis met Mevr. Sarah H. Boardman, een weduwe van uitnemende godzaligheid en groote talenten. Gedurende elf jaren was zij de vreugd van zijn leven en de steun in zijn arbeid. Zij leerde de taal spoedig aan, en onder haar toezicht werd een gezangbundel in het Birmeesch vervaardigd. Niet lang echter duurde het genot. Haar gezondheid begaf haar in 1845. Met de hoop haar leven te behouden, ondernam hij eene reis naar zijn geboorteland. Hij had in *drieendertig jaren* geen voet op Amerikaanschen bodem gezet! De behoefte aan rust, de begeerte om het leven zijner gade te behouden, en

om drie zijner kinderen te laten opvoeden, deden hem nu tot een kort verblijf in zijn vaderland besluiten.

Mevr. Judson echter overleed op de reis, en werd op het eiland St. Helena begraven. Hij zelf vertoefde slechts negen maanden in Amerika, en in November 1846 was hij wederom op zijn post in Birma terug.

Hij hervatte zijn arbeid aan het woordenboek, en predikte en onderwees met zijn vroegeren ijver, ofschoon nu bijna zestig jaren oud. Zijn geesteskrachten waren onverminderd, doch zijn lichaam ontwaarde de gevolgen van de inspanning waaraan het onderworpen was geweest. In 1850 vatte hij een zware kou, die zich tot koorts ontwikkelde, waartegen zijn verzwakt gestel niet bestand was. De crisis stond hij door, doch de zwakheid die hierop volgde, verontrustte zijn vrienden. Een zeereis werd aanbevolen, en hij werd aan boord van een schip gebracht, bestemd naar Mauritius. In de eerste vijf dagen der reis werden zijn levenskrachten door de verkoelende bries opgewekt; doch zijn krachten begaven hem op nieuw, en op Vrijdag, 10 April, 1850, blies hij den laatsten adem uit. Zijn lichaam werd aan de diepte toevertrouwd, maar zijn geest leeft voort, en de roem van zijn naam is onsterfelijk.

Want „de leeraars zullen blinken als de starren des uitspansels altoos en eeuwiglijk," zegt de Heere. H.

UIT HET LEVEN.

Een getuigenis.

„Een Chinees, die tot God den Heere was bekeerd, sprak eens: „Een mensch, die een zondaar is, is gelijk iemand die in een put is gevallen. Een Confuciaansch wijsgeer komt daarlangs, en geeft den man een geduchte les: „Wat een dwaas zijt gij, daarin te vallen! Ik raad u, als gij er uit zijt, er niet weêr in te vallen," en zoo ging hij zijn weg. Nu komt ook een Boedhisten-priester voorbij. Deze zeide, op medelijdenden toon: „Och, arme man! wat heb ik een medelijden met u, maar ik kan u, zoo diep, niet bereiken; als gij halfweg klimt, kan ik u erop helpen." „Ach, mijnheer!" zei de arme zondaar, „dat is *juist* de moeilijkheid; als ik *halfweg* kon klimmen, dan kon ik de andere helft *ook* wel." „*Dan* kan ik u niet helpen; gij moet daar dan maar sterven", is 't antwoord. Toen kwam de Heere Jezus met een almachtigen arm van genade. Hij bukte zoo diep, als de arme man gevallen was, en lichtte hem op, niet maar tot aan den rand van den put, waar hij er weêr invallen kon, maar tot een veilige plaats, waar hij voor altijd geborgen was." H.

De groote Fontein.

Een oud heer ging een beroemde badplaats bezoeken, met het doel om zijn gezondheid te verbeteren. Terwijl hij op een morgen aan de bron stond en een dronk waters nam, kwam een dame bij hem, om, op haar vasten tijd, haar gewone glas te nemen. De oude heer wendde zich tot haar en vroeg heel vriendelijk: „Hebt gij ooit uit de Groote Fontein gedronken?"

De dame kreeg een kleur, zag verwonderd op, en ging weg zonder antwoord te geven.

In den volgenden winter, kreeg deze heer eens een uitnoodiging om een godsdienstige vergadering en bedestond bij te wonen. Na deze vergadering, vroeg men hem, om een dame, die op sterven lag, te bezoeken. Toen hij de ziekekamer binnentrad, sloeg zij het oog zeer nauwkeurig op den ouden heer, en zeide met een vriendelijk gelaat: „Kent ge me niet?"

„Neen; zijn we elkander niet vreemd?" was het antwoord.

„Herinnert ge u niet, dat gij verleden jaar, op de badplaats, aan een vrouw vroegt: „Hebt gij ooit uit de Groote Fontein gedronken?"

„Ja", zeide de heer, „dat herinner ik mij."

„Wel, mijnheer, ik ben die persoon. Ik dacht, toentertijd, dat gij zeer ruw waart; maar uw woorden zijn in mijn ooren blijven klinken. Zij volgden mij tot in mijn slaapkamer, ja, tot op mijn peluw toe. Ik was zonder vrede of rust, totdat ik Christus vond. Nu verwacht ik spoedig te zullen sterven, en gij waart, onder God, het werktuig, het middel, tot mijn verlossing. Wees jegens anderen zoo getrouw, als gij jegens mij geweest zijt. Wees nimmer bevreesd, om met die u vreemd zijn over godsdienst te spreken."

Welk een zegen werd er op dat kort, maar getrouw woord geschonken! H.

Dezer dagen werd door de Presb. Vrouwen-Zendings-vereeniging, te Cleveland een vergadering gehouden. Eene der dames maakte toen de opmerking dat terwijl het geheele bedrag, verleden jaar door *al* de Kerkgenootschappen bijgedragen voor het buitenl. Zendingswerk, $5^1/_2$ millioen dollars beliep, de dames in datzelfde tijdsverloop 25 millioen besteedden aan glacé-handschoenen!

Voorwaar de wereld is een „ijdelheidskermis!"

H.

VRAGENBUS.

Jeanne d'Arc.

Onze lezers herinneren zich dat voor korten tijd de vraag omtrent Jeanne d'Arc en de verschijningen, die zij zeide gehad te hebben, door een onzer jonge correspondenten beantwoord is.

We wenschen daar een enkel woordje aan toe te voegen.

Zeer zeker kan men zulke verschijningen dikwijls beschouwen als louter vruchten van een overspannen en verwarde verbeelding. De zenuwen kunnen een allerwonderlijkste rol spelen. Maar even zeker is het dat zulks niet altijd het geval is. Er is een geheimzinnig verband tusschen de geestenwereld en het menschelijk geslacht, een verband dat dikwijls zondig misbruikt wordt, maar aan den anderen kant ook niet onderschat mag worden en zonder grond geloochend wordt.

't Is moeielijk aan te nemen dat iemand als Jeanne d'Arc haar werkelijk groote en edele daden alleen verricht heeft als uitvloeisels van een verhitte verbeelding.

We zijn er diep van overtuigd dat het een zware zonde is om willekeurig het gordijn op te lichten, dat tusschen ons en de geestenwereld hangt. Ook is het ons bekend dat meermalen openbaringen van geesten in spiritistische samenkomsten verhinderd en onmogelijk gemaakt werden door het vurig stil gebed van slechts een der aanwezenden. Voor ons lijdt het geen twijfel dat spiritisten de speelbal zijn van demonen.

Maar even stellig erkennen we, dat Gods hand niet is verkort, en dat Hij bovendien dikwijls dingen toelaat, die een aan het stof gekluisterd geslacht voor inbeelding aanziet. God laat soms de inwerking van geesten op den menschengeest toe. Niet alleen tot het gebied der gewijde geschiedenis behooren de feiten van zichtbare hulp en uitredding door engelen, die „als gedienstige geesten uitgezonden worden."

Naar onze meening is het zeer moeilijk om over de geschiedenis van Jeanne d'Arc een bepaald oordeel uit te spreken. Gods leidingen met haar en door haar met Frankrijk zijn onmiskenbaar. Voor 't minst komt het ons onvoorzichtig voor, om alles wat zij mededeelde en zonder twijfel oprecht geloofde, te schrijven op rekening van ziekelijken godsdienst of kranke verbeeldingskracht.

Onze lezers kunnen aan hetgeen we hier neerschreven zeker zelf wel zien dat de bedoeling niet is verbetering, veel min tegenspraak, maar eenvouding aanvulling van hetgeen door onzen geachten inzender in 't midden werd gebracht.

PRIJSVRAAG.

De navolgende prijsvraag, waaraan elk zijn krachten eens beproeve, wordt opgegeven ter beantwoording vóór 1 September a.s.

„Welke voordeelen werpen bij een behoorlijk en rechtvaardig bestuur overzeesche bezittingen voor het moederland af, en zou ook Nederland op een of andere wijze van zijn Oost- en zijn West-Indische bezittingen meer nut kunnen trekken dan tot nu toe?"

Bij de antwoorden lette men vooral op ***beknoptheid***, ***duidelijkheid*** en ***degelijkheid.*** Met nadenken en goeden wil zal dit schijnbaar niet gemakkelijk onderwerp toch door velen kunnen behandeld worden.

Het beste antwoord wordt bekroond met het boekwerk:

Isaac Levyssohn; De Russisch-Poolsche Jood. Uit het Engelsch vertaald en van aanteekeningen voorzien door F. Lion Cachet. Met platen. In stempelband.

De antwoorden mogen niet grooter zijn dan zes bladzijden van ***Excelsior***, en moeten zijn voorzien van een ***gesloten*** briefje, ***waarop*** een merk dat ook onder het antwoord staat, en ***waarin*** de naam, de woonplaats en de ouderdom des schrijvers zijn vermeld.

15 Juli 1887.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser,

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's *f* 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen, enz. franco in te zenden: „Aan de Redactie van „Excelsior", bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

Het Paaschfeest der Joden onzes tijds.

Nog altijd viert Israel, in zoover het niet geheel van der vaderen wetten en zeden is vervreemd, over het rond der aarde zijn Paaschfeest. Het doet zulks nog in het uitzicht op den Messias, niet wetende, althans niet geloovende, dat ons Pascha is voor ons geslacht, namelijk Christus. Want het deksel van Mozes ligt op Israels aangezicht, en het leeft nog in de verwachting der komende zon, lang nadat zij is opgegaan.

Niet groot is het aantal dergenen die weten, *hoe* Israel den oud-vaderlijken eeredienst onderhoudt. We ruimen daarom hier gaarne een plaats in aan de beschrijving der viering van het Paaschfeest, zooals die thans nog onder Gods oude volk plaats vindt.

Op den avond van den dertienden, nl. bij het begin van den veertienden dag van Nizan, doorzoekt elk Israëliet ter dege zijn huis om te zien, of er ook zuurdeesem of iets gezuurds is overgebleven, en den volgenden avond vangt het Paaschfeest aan.

De wet is duidelijk en streng op dit punt, dat er „geen zuurdeesem in uw huizen gevonden worde", en „er zal geen zuurdeesem bij u gezien worden." Als een voorbehoedmiddel, opdat het onderzoek grondig zij en met gewenschten uitslag bekroond worde, heeft men een der huisgenooten bevolen negen stukjes gezuurd brood in onderscheiden deelen van het huis te verbergen, in plaatsen onbekend aan den huisvader. Een der kinderen verricht gewoonlijk deze taak, en het jeugdig vernuft doet dan ook zijn best om zulke plekken op te zoeken, waar men het zuurdeesem slechts met de grootste moeite kan vinden.

Doch de huisvader rust niet, vóor en aleer hij alles gevonden heeft. Met een waskaars en een houten lepel in de linker- en een veeren borstel in de rechterhand, doorzoekt hij alle hoeken en kasten en kamers van het huis. Wanneer hij een stuk gezuurd brood gevonden heeft, legt hij het zorgvuldig in den lepel, en veegt met den borstel rondom de plek, opdat er geen enkele kruim van het verbodene overgelaten worde. Als hij de negen stukken alle gevonden heeft en geen anderen zuurdeesem in het gansche huis

aantreft, gevoelt hij zich voldaan, dat het onderzoek grondig geweest is, zoover menschelijke voorzorg reikt, en dat nu het huis geschikt is om er het Paaschfeest in te vieren.

Maar de goede man had zich deze moeite wel kunnen besparen, daar zijn vrouw de laatste twee weken haar uiterste best gedaan heeft om haar huis van zuurdeesem (*chamels*) te reinigen. Geen hoek, dien zij niet schoon maakte; geen meubelstuk, met scheur of spleet er in, dat zij niet wiesch met koud en heet water, en welks ruwe plaatsen zij niet met een gloeienden steen wreef, of er wellicht iets gezuurds tusschen de naden van het hout mocht verborgen zijn.

Des morgens van den 14den van Nizan, eet men den laatsten maaltijd van gezuurd brood in een afgezonderden hoek van het huis, voor dat doel bestemd. Met de grootste zorg wordt daarna die hoek schoon gemaakt en men verbant, volgens de letter der wet, voor de volgende week alle zuurdeesem uit het huis. De huisvader brengt wat er van den maaltijd overgebleven is met de negen stukken brood, den vorigen avond verzameld, naar een openbare plaats, gewoonlijk in de omgeving van de synagoge, en verbrandt het daar. Bevreesd, dat er op zijn erf gezuurde levensmiddelen mogen overgebleven zijn, spreekt hij een zekere formule uit, waarbij hij alle recht tot bezit er van prijsgeeft.

Aldus wordt de zuurdeesem „vernietigd"; en dus vindt het Paaschfeest het huis gereed voor wat volgt. Het behoeft wel niet gezegd te worden, dat al deze bijzondere vlijt, aan de uitroeiing des zuurdeesems en het gezuurde besteed, geschiedt overeenkomstig Rabbijnsche voorschriften, welke tot in de kleinste bijzonderheden afdalen, wat de gebruiken hieraan verbonden betreft.

Eindelijk breekt de 15de van Nizan, dat is, de avond van den 14den, aan. Op dien avond werd het Paaschlam voor het eerst gegeten door het uit Egypte verloste volk, bijna vier-en-dertig honderd jaar geleden. Volgens de wetten van deze plechtigheid (zie Exod. 12) was elk huisvader priester in dit geval. Het aartsvaderlijk recht van het priesterschap lag toen nog versch in het geheugen des volks; ook schijnt het dat Mozes, vóór dat hij latere openbaringen ontving, geen begeerte had het te veranderen, en tevens, dat het de oorspronkelijke bedoeling was, dat recht te doen voortduren, dewijl het bevel, om „alle eerstgeborenen den Heere te heiligen" (Exod. 13) onmiddellijk volgt op dat betrekkelijk het Paaschlam. Zelfs toen er toebereidselen gemaakt en bevelen uitgevaardigd werden omtrent de afkondiging van de Tien Geboden, vindt men niets vermeld wat betreft het onderscheid en het recht van een geordend priesterschap. „En gij zult Mij een priesterlijk koninkrijk en een heilig volk zijn (Exod. 19:9)," was de groote bedoeling van dien tijd. Het was eerst met de zonde van het „Gouden Kalf" (dat de H. Schrift niet noemen wil bij zijn eigenlijken naam, misschien dien van *Apis*), dat de stam van Levi in de plaats van Israels eerstgeborenen gesteld werd om het priesterschap te bedienen.

In de viering van het Paaschfeest, heden ten dage, zien wij een afschaduwing van het aartsvaderlijk leven, toen elk huisvader insgelijks de priester des huizes was.

Na den avonddienst in de synagoge keert de Jood huiswaarts en vindt zijn woning versierd met de beste en kostelijkste dingen in zijn bezit. Het rijkste zilvergoed, kandelaren, tafeltoebehooren, enz., worden uit hun schuilplaatsen te voorschijn gebracht, om der gelegenheid luister en sierlijkheid bij te zetten. De kostelijkste huiselijke oudheden en juweelen ziet men dan, ten einde de oogen te verlustigen en het gemoed tot de herinnering van het verledene te stemmen. Daarenboven beweegt zich ieder huisgenoot zachtkens, als in heilige verwachting. Het huis is dan ook waarlijk dien avond in een heiligdom verkeerd en de tafel in een altaar.

Bijzonder in het oogloopend, is op de tafel een groot bord, waarop de volgende gerechten moeten staan:

1. Een stuk half gebraden vleesch, ter gedachtenis van het Paaschlam. Als iets zonderlings dient opgemerkt dat dit stuk vleesch, ofschoon bekend staande in het ritueel van dien avond als de „Paaschofferande," in gewoon spraakgebruik „de arm" genoemd wordt, ter herinnering aan den „uitgestrekten arm" waarmede de Heere de kinderen Israels uit Egypte leidde (vergelijk Deut. 5:15 en andere soortgelijke Schriftuurplaatsen).

2. Naast dit ligt een hardgekookt ei, als zinnebeeld van rouwbedrijf, 't welk, volgens Rabbijnsche voorschriften, door de rouwbedrijvenden moet gegeten worden. Dit wederom toont een der

schoonste trekken van den Joodschen ceremoniedienst. Terwijl hij het feest van de bevrijding uit de Egyptische dienstbaarheid viert, treurt de Jood terzelfder tijd over de Egyptenaren, die in de Roode Zee omkwamen. Zoo zegt dan de Midrasch: „Op den morgen toen de Israelieten de Roode Zee doorgingen, maakten de engelen zich gereed om den lof des Heeren te zingen. Maar de stem van den Troon der heerlijkheid bracht hen tot zwijgen, zeggende: Zult gij lofliederen zingen, terwijl Mijn schepselen in de zee verdrinken?" Uit dien hoofde is het, dat de Israeliet het zinnebeeld van rouw, het gekookte ei, op zijn bord heeft, naast het zinnebeeld van den uitgestrekten arm, die zijn voorouders van Egyptische dienstbaarheid verloste (vergelijk *Sidus ha Minhaguim*).

3. Het derde gerecht op het bord is „bittere saus", welke men dien avond moet eten ter gedachtenisviering van de *bitterheid des levens*, die Israel tijdens de Egyptische dienstbaarheid verduren moest.

4. Tot opheldering en verduidelijking van dit zinnebeeld is het vierde artikel, naast de *(mazoe)* „bittere saus", een mengsel van verschillende specerijen *(charoezeth)* genaamd, hetwelk de kleur van klei voor baksteenen heeft. Hier doopt men de „bittere saus" in, eer men ze gebruikt.

5. De vijfde toespijze op het bord bestaat uit de een of andere groente, zooals salade, asperge, rauwe uien of iets van dien aard, daar de armen zulke dingen plachten te eten (zie Job. 30 : 4).

De voornaamste spijze van het Paaschfeest is eigenlijk het ongezuurde brood, dat men ook wel het brood der armoede noemt. Het zou te veel ruimte innemen om de overige redenen voor het gebruik van al deze dingen op te geven, gelijk dit door de Rabbijnen gedaan is. Zeggen we dus slechts, dat behalve de reeds vermelde dingen, men op het bord drie ongezuurde krakelingen *(matsoth)* aantreft, elk afzonderlijk in een witten doek gewonden, zoodat ze elkander niet raken, in overeenstemming met het manna, door de zwervelingen veertig jaar in de woestijn gegeten, hetwelk van den Hemel nederkwam, tusschen twee lagen dauw of rijm.

Een flesch wijn met een beker er bij, plaatst men op de tafel voor elk volwassen persoon; vier glazen wijn dienen er door een ieder, bij tusschenpoozing, gedronken te worden, gedurende de plechtigheid van dien avond. De zitplaatsen met hooge kussens zijn zóo ingericht, dat zij die rondom de tafel plaats nemen, zich in een liggende houding kunnen stellen, volgens de „vrijheidswijze" *(cheeroet)*, welke in Oostersche landen, onder de onafhankelijke en gegoede klasse heerscht. Ook doet de huisvader een wit kleed aan, hetwelk een teeken is van hoogen stand, in het Oosten.

De woning binnentredende, groet hij zijn gezin en begint zijn priesterlijk werk. In de eerste plaats wijdt hij, om zoo te spreken, het feit van het Pascha in, door over een beker wijn, den Hemel te loven. In het belang van het geheele huisgezin geschiedt dit, en elkeen in het huis, (Joodsche dienstboden zijn niet uitgesloten, en niet-Joodschen dienstboden wordt het toegestaan, indien zij zulks begeeren) drinkt met hem een beker wijn. Nu doet de huisvader het witte kleed aan en gaat zitten; de andere leden des huizes volgen zijn voorbeeld. Een bekken met water wordt daarop rondgegeven en iedereen wascht zijn handen. De schaal wordt een weinig boven de tafel gehouden en elkeen der huisgenooten raakt die met de hand aan. Dit wordt gevolgd door een korte toespraak, in de Syro-Chaldeesche taal, hierop nederkomende, dat „dit is het brood der schaarschte, hetwelk de voorouders gegeten hebben enz. Tevens wordt „elk die hongerig is," uitgenoodigd om aan het feestmaal deel te nemen, en de hoop te kennen gegeven, dat, „gelijk men hier nu aanzit, men alzoo het volgend jaar in het land Israels moge aanzitten; dat, gelijk men thans dienstbaar is, men het volgend jaar vrij moge zijn."

Hierna leunt het hoofd des huisgezins achterover in zijn stoel, en een der jongere huisgenooten, veelal de jongste zoon, begint vragen te doen over de bijzondere plechtigheden van den avond. Met een gevoel van waarde en priesterlijke deftigheid luistert de vader naar deze vragen, en deelt daarop het verhaal van den uittocht der kinderen Israels, als zijn antwoord, mede. Het ritueel van dit gesprek bevat, benevens de geschiedkundige feiten, de voornaamste Rabbijnsche bepalingen omtrent dit feest en ettelijke schoolsche bespiegelingen en redeneeringen van de Rabbijnen der Middeneeuwen, alsmede zeer stichtelijke liederen.

Onze ruimte verbiedt een uitvoerige beschrijving te geven van den ganschen inhoud der plechtigheden, in dertien punten bestaande. Slechts vermelden we nog éen plechtigheid, die de godsdienstige opvoeding van den Jood aantoont,

met betrekking tot het practisch en huishoudelijk leven: de ongezuurde koek, liggende in het midden der reeds vermelde drie, moet namelijk in tweeën gebroken en een gedeelte er van verborgen worden, zoodra het hoofd des huisgezins zijn plaats inneemt aan de tafel. Dit beschouwt men als een zinnebeeld van de practische zuinigheid, die elk Israeliet gedurende zijn leven moet in acht nemen. Uit den overvloed, dien God hem geschonken heeft, moet hij een deel afzonderen voor den tijd der behoefte, die hem treffen kan. Doch nadat het feestmaal geëindigd en iedereen verzadigd is, wordt het stuk koek, dat verborgen was, te voorschijn gehaald en gegeten, als een teeken dat men dien avond niets meer behoort te nuttigen, noch zich aan luidruchtige vreugde overgeven.

De gebruikelijke dankzegging wordt nu door allen gezamenlijk opgezegd, waarna men den vierden beker uitdrinkt en een anderen afzonderlijk vult en op de tafel zet voor een of ander behoeftig persoon. Men noemt dezen beker, den „Eliasbeker," naar Elia, die een zwervend leven in den dienst van God sleet, en wiens terugkomst men verwacht vóór de eindelijke verlossing aanbreekt (zie Mal. 3 : 1).

Nu opent men de deuren, als een teeken van gastvrijheid en veiligheid, onder de bescherming Gods, en het huisgezin staat op om „den grooten lof" (*hallel haggadol*), bestaande uit ettelijke Psalmen, aan te heffen. Doch 't is, als grijpt een trilling van schrik en voorgevoel nu de harten der aanbidders aan. — De spionnen der Inquisitie en andere werktuigen der verdrukking in de Middeneeuwen waren namelijk gewoon van deze gelegenheid zich te bedienen, en in der Joden huizen te sluipen of met geweld binnen te dringen, ten einde hen van hun goederen te berooven en tot den marteldood te slepen. Ter herinnering hiervan, haalt men met groote plechtigheid aan, Psalm 73 : 6, 7. „Stort Uw grimmigheid uit over de Heidenen, die U niet kennen, en over de koninkrijken, die Uw naam niet aanroepen. Want men heeft Jacob opgegeten, en zij hebben zijn liefelijke woning verwoest."

Dadelijk hierna zegt men „de groote Lofpsalmen" op, en besluit de plechtigheden met het zingen van lofzangen, en tevens ook liederen voor kinderen bestemd, die gedurende al dien tijd wakker moeten blijven. Nu begeeft men zich ter ruste; maar het hoofd des huizes en de zonen, die oud genoeg zijn, blijven aan de tafel zitten om „Het Hooglied van Salomo" op te zeggen, hetwelk het lied van Israels ondertrouw aan den Heere is.

't Is mogelijk dat de gebruiken niet in alle landen volkomen dezelfde zijn, doch groot zal het verschil wel niet wezen.

Vormendienst, waaraan het waarachtig leven ontbreekt, is de godsdienst van den huidigen Israëliet, zoo hij al niet tot beslist ongeloof is vervallen. Toch zijn de Joden „beminden om der vaderen wil", en de dag komt dat Israël zijn Koning zal zien en erkennen, den eens verworpen nu verhoogden Christus. Want alzoo heeft de mond des Heeren gesproken.

H.

EEN LEERRIJKE GESCHIEDENIS.

Eenige jaren geleden deed een leeraar in Amerika, een ernstig beroep op de leden zijner gemeente om zichzelf en hun bezittingen aan God te wijden. Onder andere opmerkingen waagde hij de voorspelling, dat de tijd niet meer ver af was, wanneer menschen, begaafd met verstand, ondervinding en bekwaamheid tot het waarnemen van tijden en gelegenheden, zich even zoo bepaald zouden opmaken om geld voor Christus' zaak te winnen, als Moody en anderen om zielen te vangen.

Reeds den daaropvolgenden dag ontving hij een wissel van vier honderd dollars, om gebruikt te worden in het belang van den „Amerikaanschen Raad van Buitenl. Zending." Hij was meer dan verrast zoo spoedig een bewijs te zien voor de leer die hij had gepredikt, en gevoelde aanstonds een diepe belangstelling in de gevers.

De wissel was de gift van een waardig echtpaar, levende in zeer gewone omstandigheden. Zij deelden in den bijgaanden brief het volgende mede:

„Twee jaar geleden besloten wij, om zoo spoedig wij uit de schuld waren en onze zaken op goeden voet stonden, het overschot van ons inkomen gedurende het overige van ons leven aan het werk des Heeren te wijden, liever dan het op te leggen en eerst dán te geven als wij het niet langer konden gebruiken. Dit jaar is onze verwachting verwezenlijkt. Wij zijn bijenhouders zoowel als boeren, en hebben nu tweehonderd twintig bijenkorven."

Deze brief kwam in Februari. De volgende zomer was een buitengewoon goede tijd voor honig, en in Augustus schreven zij weder: Wij hebben nog nooit zulk een inzameling van honig gehad. Het schijnt alsof de vensters des hemels werkelijk geopend werden. Wij hebben zulk een overvloed gehad, dat wij nauwelijks krachten hadden om het te bezorgen of plaats om het te bergen."

Noch de boer, noch zijn vrouw genoten een goede gezondheid. Evenwel schreef de vrouw: „Onze liefderijke Vader heeft ons dagelijks geholpen. Nooit is er een jaar geweest, waarin wij meer gevoeld hebben dan dit jaar, dat wij door God ondersteund werden in onze dagelijksche bezigheden, naardien wij den honig hebben zien vloeien, totdat wij in onze zwakheid gereed waren uit te roepen: „Heere, het is genoeg!" Nogtans heeft de gedachte ons ondersteund, dat wij mede-arbeiders waren met de zendelingen in heidenlanden. En terwijl onze lichaamskrachten tot het uiterste toe waren belast, hebben onze harten zich verheugd in God onzen Zaligmaker, omdat het ons vergund werd voor Hem te lijden en te arbeiden."

Nadat al de onkosten waren afgetrokken, werd een som van *f* 5000 opgezonden naar den Amerikaanschen Raad, als de inkomsten van dat honiggetij, en een nog grootere som werd gegeven aan de Binnenlandsche zending en voor andere liefddadige doeleinden.

De geschiedenis van dit waardig paar is zeer belangrijk en vol aanmoediging. Zij waren beide menschen van zwakke gezondheid, maar van aard arbeidzaam en oppassend. Een tijdlang hadden zij te worstelen met armoede en de verijdeling van al hun plannen. Onder de opleiding van een godzalig leeraar werden zij geleid tot een volkomen toewijding van zichzelf en al hun bezittingen aan den Heer.

Daar de inkomsten van de boerderij nauwelijks genoeg waren om hun noodige uitgaven te dekken, bedacht de vrouw, in haar begeerte om geld te verdienen, onderscheiden middelen, ten einde toch iets te kunnen geven. Zij kon alleen in leunende houding werken, maar leerde bloemen maken uit was, en vogels opzetten en die bewerken. Een soort van canapé in een rijtuig geplaatst, stelde haar in staat alleen uit te rijden naar de naburige steden, waar zij haar werk inruilde voor hoeden, die uit de mode waren, bedorven lint en stukjes zijde. Deze hoeden, ten getale van zeven- of achthonderd, zond zij, nadat ze weder in fatsoen gebracht en opgemaakt waren, naar de scholen voor de Indianen en vrijgemaakte zwarten.

Na eenigen tijd begonnen zij voor datzelfde doel bijen te houden. In het eerst slaagden zij niet. Twee of drie jaren gaven de bijen verlies, en werd hun geloof zeer beproefd. Maar God leidde hen door een weg, dien zij niet kenden, en van lieverlede kwam de zegen, die, ware hij in het eerst gekomen, hun hart eng zou hebben gemaakt. Zij werden in staat gesteld al hun schulden te betalen en met dankbare harten wijdden zij nu al het overige den Heer toe. Binnen den tijd van zes jaar had dit vrome paar in 's Heeren schatkist de som van ruim $ 18,000 gelegd.

Hun belangstelling was niet beperkt tot deze of gene bijzondere afdeeling van het zendingswerk; Een haardkleedje, door een jonge meisjes-gezelschap gemaakt, werd door hen gekocht en met andere bruikbare artikelen ingepakt en weggezonden, om het hart van een binnenlandsch zendeling te verblijden; vijftig hoeden werden er bijgevoegd, om verkocht te worden ten voordeele van een kerk, die hij in 't „Indianen-gebied" trachtte te bouwen. Ook zonden zij hem verscheiden bijenzwermen, in de verwachting dat hij daardoor in staat gesteld mocht worden om de hulp te ontberen, die hij ontving van de Binnenlandsche Zending.

Het was slechts door vlijt en zuinigheid, dat zij in staat gesteld werden zulke milde bijdragen te geven. Maar zij genoten gedurig de verwezenlijking van des Zaligmakers woorden, dat het zaliger is te geven dan te ontvangen.

De getrouwe leeraar, door wien dit waardig echtpaar is opgekweekt, was zelf een levend voorbeeld van de zorg Gods voor dezulken die Hem eeren, door hun leven en hunn middelen aan Hem te wijden. Hij leerde en beoefende het geven van „een-tiende," als een christenplicht en voorrecht. Hij was er in geslaagd een huisgezin van zeven kinderen groot te brengen van een jaarwedde van *f* 1700, (niet veel, vooral in Amerika) en als zijn vrienden hem het geven van wat hun voorkwam boven zijn vermogen te zijn, afrieden, was zijn antwoord altoos: „Ik kan niet minder geven. De negen-tienden reiken nu verder dan het geheel placht te doen, vóór ik dit verbond met den Heer maakte." Vier zijner kinderen kregen een graad op de Hoogeschool, grooten-

deels zichzelf onderhoudend, en hebben allen den regel van het huisgezin waargenomen, om een tiende van hun inkomen den Heer toe te wijden, zelfs de prijzen ingesloten, door ijverige studie verkregen. H.

EEN BEMOEDIGEND WOORD.

Al kunnen we nog in menig opzicht wat ons tijdschrift betreft niet roemen; al is en blijft onder anderen uitbreiding van den lezerskring dringend noodig, over één ding valt niet te klagen, nl. de ontvangst, die *Excelsior* totnogtoe van zoo vele zijden te beurt viel. In zoo menig blad, gelijk in zoo menigen brief werd er over gesproken met een waardeering, welke God geve dat het blad steeds verdienen moge.

Gewoonlijk zwijgen we daarover, doch ditmaal zij een uitzondering vergund.

Dat we voor het ons in zoovele opzichten verwante Zuid-Afrika hartelijke genegenheid voelen is onzen lezers bekend. Nog pas spraken we over het dichtwerk van den Heer Elffers te Stellenbosch, in de Kaapkolonie, gelijk we kort geleden het vermanend woord te Paardekraal, in de Z.-A. Republiek, bij het feest tot de jongelingen gericht, ook onzer jongelingschap voorlegden. Zuid-Afrika is een land dat we gelijk zijn volk liefhebben, en met reden.

Vandaar onze verrassing, toen we van daar een getuigenis mochten vernemen, voor *Excelsior* even bemoedigend als loffelijk.

In de *Patriot*, een groot blad, dat de belangen der Hollandsch-Afrikaansche partij bepleit, en aan de Paarl bij de heeren D. F. du Toit & C°. wordt uitgegeven, leest men namelijk dit:

„EXCELSIOR.

Amice Redakteur,

Het bekende gedicht van Longfellow, waar velen zoo mee dwepen, kan mij nooit aantrekken. Een jongeling, die in dwazen overmoed, trots alle waarschuwing, de Alpen op *wil* en zijn dood vindt, had in mijn oogen zijn verdiende loon en niets meer.

Of het daarom was dat het prospectus van een nieuw tijdschrift onder den naam *Excelsior*, in der tijd door mij ontvangen, zonder verdere kennisneming op zijde gelegd werd, is wel mogelijk. Nu gij echter zoo goed waart mij een aantal Nos. van den derden jaargang ter inzage en beoordeeling te zenden, was ik wel verplicht er nader kennis mee te maken. Dat heb ik gedaan en erken gaarne, dat mij in langen tijd niet zulke flinke, frissche lektuur onder de oogen gekomen is.

Het sentimenteele of liever gezegd laffe, waarmede men den jongeling gewoonlijk afstoot, vindt in *Excelsior* geene plaats; 't is alles *matter of fact* [1]) zooals de Engelschman het noemt. De redaktie is gedachtig aan Ps. 119:9 „Waarmede zal de jongeling zijn pad zuiver houden? Als hij het houdt naar Uw woord." Zij licht hem voor op dat pad, wijst hem de strikken aan die voor zijn gangen gespreid zijn, dient hem van vriendenraad en waar er een waarschuwing te pas komt wordt die niet uit de hoogte en als aan kinderen, maar broederlijk en in mannentaal gegeven.

Kortom, de H.H. Hoogenbirk en Wormser, onder wier Redaktie *Excelsior* staat, hebben eer van hun werk. En dat de uitgevers van het tijdschrift de heeren Höveker & Zoon te Amsterdam zijn, is reeds waarborg genoeg dat den lezers geen demoraliseerende prullen aangeboden zullen worden, en ook wat druk, papier en illustraties aangaat, waarde voor hun geld bekomen. Wie dan ook voor *f* 3.50 per jaar d.i. 5s 10d (in Zuid-Afrika komen er natuurlijk postgelden bij) 288 blz. kwarto formaat van zulk innerlijk en uiterlijk gehalte ontvangt, zal zich niet beklagen.

Wel is waar, komt er in *Excelsior* het een en ander voor dat meer onmiddellijk voor Hollandsche jongelieden dienstig is, maar er schiet genoeg over voor de Afrikaansche jongelingsschap en het Afrikaander volk, om het blad een groote circulatie onder ons toe te wenschen. Gij kunt, mijn waarde vriend! als uitgever van twee nieuwsbladen zeer veel doen om onze menschen met zulk een voortreffelijk tijdschrift bekend te maken. Geloof mij dat gij daardoor een goed werk verricht; want ook onze jongelingschap, in de steden en dorpen vooral, heeft dezelfde verzoeking als in andere deelen der wereld.

Niet alleen behoort het blad getrouwe lezers te vinden, waar er in Zuid Afrika een Christelijke Jongelingsvereeniging opgericht is, maar ook in de buitenwijken en op de afgelegene

[1]) Degelijke kost.

boerenplaatsen kan *Excelsior* veel nut stichten. Twee, drie of meer kunnen er des noods gezamenlijk voor inteekenen, en ik houd mij overtuigd, dat gij u wel met de ontbieding en verzending wilt belasten. Ik durf het blad van ganscher harte aanbevelen, gelijk ik hierbij doe. Beschouw dit schrijven als privaat of voor de pers, het is mij om het even, zoolang het doel bereikt wordt om *Excelsior* in wijder kring bekend te maken. H."

We kennen den schrijver van dit waardeerend woord niet, maar zeggen hem hartelijk dank en hopen dat hetgeen hij schreef er toe strekke om den nog zoo kleinen kring onzer lezers in Zuid-Afrika recht groot te maken. We zouden het een bijzonderen zegen Gods achten, als ons blad er toe mocht bijdragen om de banden tusschen Nederland en zijn vroegere bezitting, alsmede tusschen de Hollandsche bevolking in de onafhankelijke Staten nauwer toe te halen. We gevoelen ons steeds tot dit land getrokken, dat den Hollandschen naam eer aandoet, dat door een krachtig en degelijk geslacht wordt bewoond, 't welk de vroomheid eert en der vaderen kracht bewaard heeft. Zuid-Afrika en Nederland hebben beide belang bij wat tot toenadering leidt. Daartoe werke ons blad mede. Het verbinde die van éénen bloede en, beter nog, ééns geestes zijn!

H.

Een getuigenis aangaande den Bijbel.

Onlangs werd er in de Engelsche Universiteits stad Oxford een vergadering van het Bijbelgenootschap gehouden, waarbij, naar Engelsch gebruik, de hoogleeraar Williams het voorzitterschap bekleedde. In zijn toespraak gaf hij enkele der redenen aan, door welke hij tot de slotsom gekomen was, dat de Heilige Schrift het eenige en echte boek Gods is.

„Reeds dit", zoo sprak hij, „onderscheidt den Bijbel van de heilige boeken der andere godsdiensten, dat hij in alle mogelijke talen wordt overgezet. De Hindoe's en de Mahomedanen beschouwen elke vertaling der Veda's (het godsdienstige boek der Indiërs) en des Korans als een feitelijke heiligschennis; de klank en de toon der woorden van de heilige Sanskriettaal en van het Arabisch zijn voor hen van de grootste kracht en beteekenis; de inhoud komt eerst in de tweede plaats. En zoo moeten millioenen en nog eens millioenen, die geen letter Sanskriet en Arabisch verstaan, de Veda's en den Koran in het Sanskriet en in de Arabische taal hooren en lezen. Hoe zou het er uitzien, wanneer de Christenen in alle deelen der wereld den Bijbel eens alleen in de Hebreeuwsche en Grieksche taal mochten lezen en hooren?

„Vervolgens heb ik", ging hij voort, „noch in de Veda's noch in den Koran zulke openbaringen omtrent onze natuur en onze behoeften gevonden als in den Bijbel. „Heilig uw lichaam! Heilig uw dagelijkschen arbeid! Verlaat u niet op uw eigen verdiensten! Maak u los van de zonde!" zijn leeringen van onzen Bijbel. Doch de Veda's zegen: „Maak u vrij van uw lichaam! Maak u los van allen arbeid! Vertrouw slechts op eigen verdienste! Maak u los van alle ellende!"

„Voorts ontbreken in de Veda's en den Koran de historische stukken ten eenenmale, die in onzen Bijbel de kostbaarste paarlen bevatten.

„En als een zeer merkwaardigen karaktertrek zou ik dit willen aanvoeren: Onze Bijbel onderscheidt zich door een voortschrijdende ontwikkeling. Het licht der openbaring wordt steeds helderder, stap voor stap, totdat het zich in de Zendbrieven en de Openbaring van Johannes in zijn volkomen glans vertoont. In de Veda's en den Koran is juist het omgekeerde het geval. De vroegste en oudste uitspraken dier boeken bevatten nog het meeste licht; hoe verder men echter voorwaarts schrijdt, des te donkerder wordt het om ons heen.

„Ik heb een menschenleeftijd lang de heilige geschriften der Hindoe's en Mahomedanen bestudeerd, maar moet thans openlijk als mijn gevestigd oordeel dienaangaande uitspreken: Zij beginnen met allerlei veelbelovende dingen, midden onder enkele stralen van waarheid en licht en enkele verheven gedachten, die uit de bron van alle waarheid en alle licht gevloeid zijn; maar zij sluiten met verdorvenheid en schrikkelijke onreinheid. Zij geven eerst den goeden wijn, en daarna den minderen, ja den droesem; de Bijbel geeft steeds beter en heerlijker dingen, en het beste komt het laatst: de blik op het nieuwe Jeruzalem met zijn vloeren van edelgesteenten, poorten van paarlen en straten van goud! H.

UIT HET LEVEN.

Uit de 19e eeuw.

In Pennsylvanië (Vereenigde Staten) woont een tooverheks, die reeds 85 jaar oud is. Dat mensch moet wonderlijk knap zijn, zóó knap dat de lieden, die tot op 25 mijl van haar woonplaats, Lancaster, wonen, haar in alle noembare en onnoembare gevallen raadplegen. Tegen betaling geeft zij den aanvrager een toovermiddel om zijn huis tegen het inslaan van den bliksem te beveiligen, om zijn vijanden in verwarring te brengen, hun fonteinen te laten opdrogen of hun een of ander groot ongeluk te laten overkomen, wat hij ook moge begeeren en waarvoor hij betaalt. Zij kan den groei van een zuigeling beletten, de schoonheid van een vrouw laten verwelken, man en vrouw van elkander te scheiden of minnetwisten bijleggen. Echtgenooten brengen hun vrouwen, ouders hun kinderen tot haar, om „gedokterd" of „onttooverd" te worden, en om middelen te bekomen tot welslaging in zaken Indien een kind misvormd, onnoozel, blind, zwaar van tong is, of wat ook, brengt men het dadelijk bij haar. In haar behandeling gebruikt zij geen geneesmiddelen, maar vertrouwt op haar toovermiddelen; zij blaast op, of beademt de zieke lichaamsdeelen, zwaait haar hand er over en mompelt eenige woorden er bij, die niemand verstaan kan noch begrijpen. De voorwaarden die zij stelt en zonder welke zij niemand in behandeling nemen wil, zijn: dat hij of zij die aanzoek doet om door haar geholpen te worden, onbepaald geloof in haar kunst en eerbied voor haar persoon heeft. Geschiedt dit, dan volgen er genezingen die onverklaarbaar zijn, zelfs voor de hedendaagsche wetenschap.

En dat in het verlichte (?) en ons vaak tot voorbeeld gestelde Amerika.

H.

Een brave boerderij.

In een almanak van het jaar 1790 leest men omtrent de boerderij van Gen. Washington, den bevrijder der Vereenigde Staten. Zij is 10,000 bunders groot, aan één stuk. Hier woont hij (Mount Vernon, waar hij thans begraven ligt) en houdt 240 man, meest slaven. In 1787 had hij 700 bunders tarwe, 600 met haver en evenveel met koren, gerst aardappels en boonen, 500 met gras en 150 met knollen. Hij houdt 140 paarden, 112 koeien, 235 werkossen en jong vee en 500 schapen. Als het weer het toelaat, gaat hij elken dag de boerderij rond. Hij legt zich toe op allerlei verbetering in den landbouw. In 1786 slachtte hij 150 varkens, voor eigen gebruik.

H.

Gedachten van John Newton.

Apollos trof in de gemeente twee zeer uitmuntende menschen aan, Priscilla en Aquila. Zij *liepen* aan den eenen kant niet *van hem weg*, omdat hij nog te wettisch was, en aan den anderen kant *niet met hem weg*, om zijn welsprekendheid.

Christus heeft *onze* natuur medegenomen naar den hemel, om *ons daar* te vertegenwoordigen; en heeft ons *zijne* natuur op de aarde achtergelaten, opdat wij *Hem hier* zouden vertegenwoordigen.

Ik zie het onvoordeelige van het twisten duidelijk in het geval van Job en zijn vrienden; want, indien God niet tusschenbeiden gekomen ware, en zij tot dezen dag toe geleefd hadden, zouden zij nog getwist hebben.

Abel behaagde Gode, en daarom vermoordde Kaïn hem; derhalve zou het een gevaarlijke zaak zijn, Gode te behagen, indien er geen leven na dit leven was.

Een wijze beschouwt de menschen zooals hij de paarden beschouwt: hun prachtigen opschik ziet hij aan voor het tuig.

God handelt met ons, zooals wij doen met onze kinderen: eerst *vermaant* Hij ons, dan geeft Hij *lichte kastijdingen*, en eindelijk *zware slagen.*

Iemand, die altijd in gezelschap is, gelijkt den zoodanige, die altijd vertering maakt; daar hij die zich altijd afgezonderd houdt, op zijn best kan vergeleken worden met een kaars in een ledige kamer.

Liefde en vrees zijn evenals zon en maan: zelden ziet men beide tegelijk.

Ik heb van vele *slechte pausen* gelezen, maar de *ergste* paus is het *eigen ik.*

1 Augustus 1887.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser.

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's *f* 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen, enz. franco in te zenden: „Aan de Redactie van „Excelsior", bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

De Apostel der Nederlanden,

door

P. J. KLOPPERS.

III.

»Hij (Willebrord) quam 't Utrecht,
Dat Wiltenburg hiet te voren."
Melis Stoke.

De opvolgers van Clovis hadden in geen enkel opzicht den heldengeest hunner groote voorzaten geërfd. Na Dagobert, wiens strijd we in ons vorig tafereel in herinnering brachten, verviel het Frankische rijk onder zijne *Rois Fainéants* (luie koningen) al meer. De bestuurders hunner paleizen en rentmeesters hunner goederen namen tevens de zorgen voor de regeering op zich, terwijl de vorst zijne dagen met zijne gezellen in brasserij en zingenot sleet. Al meer daalde dan ook het gezag der koningen, naarmate dat der hofmeiers steeg en in den tijd, waarvan we nu spreken, kon moeielijk iets anders getuigd worden dan dat de machtige major domus Pepijn van Herstal het Frankische rijk in zijn geheel bestuurde, terwijl niemand zich om den koning bekommerde. En waarlijk, 't was eene wijze beschikking van den Koning der Kerk, dat ernstiger gemoederen de volkeren leidden, over welke Hij besloten had Zijn licht te laten opgaan. Zie, meer dan eens had eene enkele scheur in de wolkenbergen aan den kerkelijken hemel onzer voorouders een naderenden morgen geprofeteerd, maar telkens weder waren de lichtstreepen overschaduwd. Doch zie, thans hullen de randen dier wolkgevaarten, zich in purper en goud. De zon zal boven hen verrijzen; een nieuwe dag zal aanbreken.

In het jaar 696 ongeveer, toen Pepijn van Herstal op het toppunt van zijne macht gestegen was, zien we een twaalftal eerwaardige mannen vergaderd op de plaats, waar eenmaal de St. Thomas kapel van de eerste overwinningen des Christendoms op het erf der Friezen getuigde. Helaas, wat is er overgebleven van den arbeid van een Wilfrid en Wigbert, van een Eligius en anderen! Het puin, waarin de Dagobert-kapel neêrgezonken is, zegt het aan de twaalven, dat het den onverzettelijken Frieschen koning Rad-

bout gelukte de nog zoo teedere planten op den akker des Christendoms in deze gewesten te vertreden en de altaren der goden alom op te bouwen. Met weemoed en heiligen toorn is hun hart vervuld, als ze aanschouwen, hoe de heidenen dezen berg huns Heeren verwoest en ontheiligd hebben. Doch het ontmoedigt hen niet. Ook tot deze twaalven heeft de Meester gesproken: Alreede zijn de velden wit om te oogsten! Ze zijn uit Ierland overgestoken, om de blijde boodschap des Evangelies herwaarts te voeren en hebben tot hiertoe de wanden van een zelfde klooster hen bijeengehouden, een beter band dan de afzondering van de wereld bindt thans hunne zielen saâm. Ze zijn één in hope tegen hope, in gelooven ondanks wat ze aanschouwen. De overtuiging, dat Hij, die met hen voer toen ze in hun ranke bark de kust van hun vaderland verlieten, toen ze de woeste baren der Noordzee moesten trotseeren en straks den hun vreemden Rijnmond met zijne tallooze banken opvoeren, dat Hij de Heer is, die ook over de onstuimige golven der tijdzee gebiedt, dat ze het scheepke Zijner Kerke niet verzwelgen, dat Hij den woesten storm van het heidendom gebieden zal, wanneer deze hen benauwt.

En waarlijk, hun leidsman is er juist de man naar om den moed in hun hart levendig te houden. Of ze ook aan eigene roeping twijfelen mochten, aan de zijne nooit. Is niet de Heilige Willebrordus, als weleer de jeugdige Samuel, van kindsbeen af den Heer gewijd geweest. En ruischte niet de stem der profetie reeds vóór zijne geboorte over zijn wieg. [1]) Op zekeren nacht toch droomde zijne moeder, eene adellijke vrouw uit Northumberland, dat ze hare oogen naar den avondhemel ophief. Zwart en donker was het hemelgewelf. Maar de halve maan rees op aan de kimmen en naarmate ze steeg aan het firmament, wies haar lichtschijf, totdat ze, geheel vol geworden, haar glans over het gansche uitspansel verspreidde. Toen daalde ze neder en viel op de legerstede der ontstelde vrouwe en baadde haar in eene zee van licht. Des morgens sprak ze er met haar geestelijke over en deze betuigde haar: „Een zoon zult gij ontvangen, die even snel zal wassen als deze maan. Hij zal over alle landen het Evangelie des kruises verbreiden en stroomen van licht zal hij in den duisteren nacht van het heidendom werpen." En heeft niet zijn vader Wilgils, die zelf door geheel Northumberland den roem zijner strenge zeden verspreidde, die zelf der wereld afstierf, om als een kluizenaar voor God alleen te leven, heeft zijne vrome moeder hem niet reeds, toen hij nog een kind was, aan het klooster gewijd? Is hij niet de beschermeling van den machtigen Pepijn en heeft niet diens gemalin Plechtrude zijne handen gesterkt, door hem een klooster met aanhoorige goederen in het Zuiden ten geschenke te geven. Waar hij gaat of staat, voert hij zijn altaar mede, benevens een schat van reliquieën, om welke hij opzettelijk eene reis naar Rome gedaan heeft? Zijn zijn makkers niet zelve getuigen geweest van de eer, welke hun leidsman bij den Heiligen Vader genoot en nog heugt het hun, hoe te Rome de gansche gemeente in de kerk van Cecilia vergaderd, jubelde, toen de Paus hem de kleederen van de aartsbisschoppelijke waardigheid omhing en den kromstaf hem reikte, gelijk de hofmeier der Merovingers het voor zijn zendeling begeerd had! Maar bovenal, was het hun niet telkens duidelijk, hoe teeder en nauwgezet de vrome Willebrord voor den Heer zocht te leven en te arbeiden en droeg niet zijn gelaat reeds de sporen van die godsvrucht, welke onwillekeurig ontzag bij anderen wekt?

Daar stond dan nu de eerste aartsbisschop van Utrecht op zijn zendingspost, maar zoover zijn geestesblik reikte, was de bodem nog onontgonnen. Wel heeft Pepijn hem Utrecht tot zetel aangewezen, wel hem vrij geleide verleend om in de Noordelijke streken zijns rijks het Evangelie ongestoord te prediken, maar Radbout zal het niet gedoogen. De Friesche koning heeft bij de assche zijner voorvaderen gezworen, dat hij en zijn volk den goden getrouw zullen blijven. En wreken zal de Friesche vorst zich op den machtigen Frank, die met zijn godsdienst zijne heerschappij aan de Friezen opdringen wil. Reeds trekt hij met een machtig leger tegen Pepijn op. Bij Wijk bij Duurstede ontmoeten de legers elkaâr. Er wordt verwoed gestreden, maar de avond van den dag vindt de Friezen vluchtende en hun koning is genoodzaakt een groot deel zijner landen aan Pepijn af te staan, terwijl hij dezen belooft Christen te zullen worden. Bisschop Wolfram, door Pepijn afgezonden, om Radbout en de zijnen tot het Christendom te bewegen, mag reeds eene

[1]) We wenschen hier en daar uit de menigte der Willebrordlegenden eene enkele in te voegen; de lezer zal ze genoegzaam van de historie weten te onderscheiden.

schoone vrucht binnenoogsten. Radbouts zoon heeft het Christendom aangenomen. Welk een heerlijk verschiet opent zich nu ook voor Willebrord! Vrij en onbelemmerd, door den vorst beschermd, zal hij straks zijn Evangelie-arbeid onder de Friezen kunnen aanvangen! Slechts één ding ontbreekt nog. Dat ook Radbout het heilig teeken des doops aan zijn voorhoofd ontvange! Doch de dag nadert, die al de wenschen van Wilbrord en Wolfram vervullen zal.

Ginds bij de heilige bron te Hoogwoude staat de bloem der Friezen, gereed tot eene gewijde plechtigheid. Reeds heeft hun koning den voet in het heilig water geplaatst. Nog één oogenblik en Radbout, de onverzoenlijke vijand van den Nazarener, is Christen. Reeds heft Wolfram de hand op, om met het water des doops 's konings voorhoofd te besproeien.

„Waar zijn mijne voorzaten nu?" vraagt Radbout. „Waar zijn de Friesche koningen, die zonder dezen doop gevallen zijn in den strijd? Zijn ze ook in die hemelsche verblijven, waarop gij mij het uitzicht opendet, indien ik mij doopen liet, of zijn ze in de helsche verdoemenis?"

„Dwaal niet, o waarde vorst! God is zeker van het getal zijner uitverkorenen! Uwe voorvaderen, de koningen van Friesland, die zonder het heilige sakrament des doops gestorven zijn, verblijven in de eeuwige verdoemenis, want alleen zij, die geloofd zullen hebben en gedoopt zijn, zullen de eeuwige vreugde met Christus deelachtig worden," zoo antwoordt Wolfram.

„Dan zal ik liever met mijne groote voorzaten in het zalig Paradijs van Wodan wonen dan met uw ellendig getal arme Christenen in uw hemel," herneemt Radbout, en trekt zijn voet terug en weigert den doop.

Wolfram houdt niet op bij den koning met beloften en bedreigingen aan te houden. Gunnen wij nog een oogwenk der legende gehoor.

„Wat spreekt gij, dat Wodan zijn getrouwen geen paradijs zou schenken," roept de koning uit. „Een geest verscheen mij met een schitterend lichtkleed omgeven, en een gouden kroon op het hoofd en hij spoorde mij aan, bij het geloof mijner vaderen te blijven.

„Laat de bisschop der Christenen u dien hemel eens toonen, welken hij u belooft, dat kan hij niet! Ik daarentegen zal hem, indien hij het verkiest, de gouden woningen toonen, welke ik voor u bereidde," zoo sprak hij.

Wolfram nam het voorstel aan en zond een zijner diakenen met een bode des konings, om de gouden woning te zoeken, onder voorwaarde, dat Radbout zich zou laten doopen, wanneer de afgezanten teleurgesteld wederkwamen. Bij Medemblik, werwaarts de geest Radbout verwezen had vonden zij een man, die hun naar het doel van hun tocht vraagde. Als hij dit van hen vernomen had, zeide hij: „Volgt mij, ik zal u geleiden naar de plaats, die gij zoekt. Hij voerde hen op een marmeren pad, aan welks einde ze een schitterend gouden paleis zagen. Van verbazing getroffen, sloeg de Christen het teeken des kruises. Onmiddelijk verzonk de gouden woning voor hunne oogen in het slijk en zij zagen zich alleen en door eene onherbergzame wildernis omringd, waaruit zij te nauwernood den terugweg wedervonden. Bij hun wederkeer vernamen ze, dat Radbout gestorven was.

Zoo spreekt de overlevering. Zeker is het, dat Radbout stierf, drie dagen nadat hij weigerde den doop te ontvangen. In hem viel de meest verbitterde vijand van het Christendom in Friesland, een man, die in den arbeid der zendelingen niets anders zag dan staatkunde van de zijde der Frankische heerschers.

UIT DEN OUDEN TIJD.

De Nederlanders in het Mohawk-dal.

De naam van „Nederlander" heeft, Gode zij dank, in den vreemde nog steeds een goeden klank, en daar zijn redenen voor.

We hebben van tijd tot tijd ons voorgeslacht gevolgd op zijn tochten en nederzettingen in den vreemde ver over zee, in vroeger eeuwen; en de wijze, waarop wat we verhaalden werd ontvangen, noopt ons weder een enkele bladzijde samen te gaan lezen. Ditmaal betreft zij de oude Nederlanders van nu twee eeuwen geleden in dat Amerika, waar ons volk nog steeds geacht is, waar men er trotsch op is van Nederlanders af te stammen.

Aan de oevers van Manhattan en Long Island, (New-York) aan de Hudson te Albany en Kingston, aan de Delaware te Nieuw-Amstel, waren de Hollanders alreeds gevestigd met hun kerken, leeraars, en schoolmeesters, toen de Mohawk-„valley" nog bewoond werd door de zes

Indiaansche natiën, die een schildpad als geslachtswapen droegen. De „Mohawks" werden verondersteld te wonen in den kop, de „Senecas" in den staart, en de andere geslachten in de verschillende pooten.

De kerk van „Nieuw-Nederland" was gelijk die van het oude gevestigd op de beginselen der Synode van Dordrecht. Toch valt niet te ontkennen dat de menschen, die in hun oude Vaderland velen jaren gestreden hadden tegen gewetensdwang, en nog steeds bereid waren hun laatsten druppel bloed te storten op het altaar der vrijheid, der vrijheid om te doen en te denken volgens de overtuiging van hun eigen geweten, — nogtans niet genegen waren dit voorrecht in ieder geval anderen te laten genieten.

Gedurende enkele jaren werd personen die tot andere kerken behoorden toegelaten bij hen te wonen; doch onder de regeering van Gouverneur Stuyvesant werden andersgeloovenden onderdrukt: sommige werden werden gevangen genomen, en andere uit de Provincie verbannen. De zaak ging eindelijk zoover, dat de Directeuren van Amsterdam zich genoodzaakt zagen tusschenbeiden te treden, en het verkeerde in orde te brengen. In een brief, geschreven 16 April, 1663, werden de lieden bestraft als volgt:

„In de jeugd van uw bestaan behoort gij de bevolking van uw kolonie liever aan te moedigen, dan tegen te werken. De gewetens der menschen moeten vrij en niet gebonden zijn, zoolang zij matig, vreedzaam, onschadelijk en niet vijandig tegen het bewind zijn. Zulke zijn de grondstellingen van voorzichtigheid, naar welke de overheden van deze stad geregeerd hebben, en het gevolg is gebleken: namelijk, dat de verdrukten en vervolgden van alle landen bij ons een veilig toevluchtsoord gevonden hebben. Volgt dezelfde maatregelen en gij zult gezegend zijn."

De wijze raad werkte. De vervolgingen hielden op; doch het kwaad alreeds begaan was niet gemakkelijk vergeten. Volle vrijheid ook op ieder gebied heerschte niet „Patroon van Renselaer," de stichter van Renselaerswijk (nu Albany), b. v. verkocht alleen het eigendomsrecht zijner landerijen voor een zeker getal jaren. Volstrekt eigendomsrecht was niet verkrijgbaar.

Ten einde plaatselijken moeilijkheden te ontkomen, en om een vrijheid te genieten zooals in het oude Vaderland, besloten eindelijk een 15tal flinke mannen onder de leiding van Arendt Van Corlaer een nieuwe woonplaats te zoeken, een trek die, getuige „de trek" in Afrika, ons volk steeds is eigen geweest. Zij kochten van de „Mohawk Sachems" in 1561 „de groote vlackte", gelegen tusschen Schenectady en Utica, hetgeen toen genoemd werd „het verre westen" De verhuizing naar hun nieuwe woonplaats geschiedde in de lente van het volgende jaar (1662). 't Gezelschap bestond uit de volgende 15 personen:

1. Arent van Curler (Corlaer).
2. Catalijntje De Vos, weduwe van Arend Andriese Bratt.
3. Philip Hendricks Brouwer.
4. Marten Cornelise van Esselstijn.
5. Pieter Danielse van Olinda.
6. Jacques Cornelise van Slijk.
7. Symon Volkerts Veeder, de Bakker.
8. Sander Leendertse Gleen.
9. Teunis Cornelis Swart.
10. Willem Teller.
11. Pieter Jacobse Borsboone, de Steenbakker.
12. Jan Barentse Wemp.
13. Gerrit Banker.
14. Pieter Adriaanse (*alias* Soegemakelijk).
15. Harmen Albertse Vedder.

Al spoedig werd het land verdeeld, de boomen nedergeveld, huisjes gebouwd, het zaad gezaaid, de stad Schenectady aangelegd, en een borstwering van boomstammen met bastions op iederen hoek om de stad gemaakt.

Met dezelfde vreedzame gezindheid, die beroemd is geworden in William Penn en de Kwakers, stichters der „stad van broederlijke liefde", woonden nu Hollanders en Indianen naast elkander. De Mohawk-Indianen bewonderden het eenvoudig, mannelijk gedrag van Corlaer, stichter der nederzetting. Dit was zelfs oorzaak, dat jaren achtereen de Gouverneurs der Provincie, beide Hollanders en Engelschen, aangesproken werden als „Corlaer." Bij den naam van den stichter was het dorp bekend bij de Fransche en Canadasche Indianen, voor wie altijd schrik bestond wegens moord en roof. H.

(Slot volgt).

BUNYAN'S GEBOORTEHUIS.

JOHN BUNYAN.

Daar zijn enkele werken — maar ook slechts enkele — die het voorrecht hebben langer dan een of twee menschengeslachten in handen van een groot aantal lezers te blijven. Verreweg de meeste pennevruchten duren niet langer dan weinige jaren; gesteld dat ze zelfs zoolang frisch blijven.

De meeste van die betrekkelijk zeer weinig geschriften, die eeuwenlang bekend en gelezen blijven, zijn van godsdienstigen inhoud. En trekken we nu van deze godsdienstige boeken die af, welke door de een of andere groep menschen als de heilige boeken van hun gewaanden godsdienst worden beschouwd, zooals de Thalmud, de Koran enz., dan doet zich het merkwaardig verschijnsel voor, dat alleen de geschriften, die het zuiverst met den inhoud van het boek der boeken, den Bijbel, overeenkomen, van blijvende waarde en van blijvenden invloed zijn.

Wellicht is sedert de Hervorming geen boek zóóveel gelezen als de beide voornaamste werken van den man, wiens naam aan het hoofd van dit opstel staat: „The Pilgrim's progress," en „The holy war." En waarlijk men moet erkennen dat niet licht werken te vinden zijn, die zoo tintelen van menschenkennis en van kennis der Heilige Schrift beide, en bovendien op zoo meestelijke wijze het aangename in den vorm met het diepzinnige van den inhoud weten te vereenigen.

De levensloop van dezen Bunyan was zeldzaam merkwaardig.

Het ligt niet in ons plan een uitvoerige beschrijving van zijn leven te geven. Slechts enkele korte mede-

deelingen van merkwaardige voorvallen uit zijn leven zullen hier volgen.

John Bunyan werd in het jaar 1628 te Elstow bij Bedford, geboren. Zijn vader was ketellapper, dat vooral toen niet veel meer beteekende dan landloopen. Evenwel moet zijn vader tot de besten onder zijn beroepsgenooten behoord hebben, want hij had een vaste woonplaats en liet zijn zoon ten minste eenigen tijd school gaan, hetgeen onder de ketellappers een zeldzaamheid was,

Waarschijnlijk stamde Bunyan af uit een geslacht der Heidens (Gipsies).

't Bleek al vroeg dat de jongen een buitengewone verbeeldingskracht bezat, maar ook dat hij op weg was om voor de galg op te groeien. Hij werd in zijns vaders vak opgeleid en had al heel spoedig zoo degelijk de slechte zij daarvan aangeleerd, dat hij zijns gelijke in het dorp niet vond. Hij schreef later van zichzelven omtrent zijn jongelingsjaren:

„Ik vond er vermaak in om mij door den duivel te laten omleiden naar zijn goedvinden; ik was vervuld van allerlei ongerechtigheid; die werkte en openbaarde zich zóo sterk in mijn hart, dat ik naar mijne jaren gerekend mijns gelijke niet had in vloeken, zweren en liegen, en misbruiken van Gods heiligen naam. En deze dingen waren mij zóo eigen, dat ze mij als een tweede natuur geworden waren."

Toch werkte Gods Geest reeds vroeg en krachtig aan zijn hart. Daartegenover stond hij aan de geweldigste verzoekingen en aanvechtingen van Satan bloot.

Verscheidene malen in zijn jeugd werd hij op kennelijke wijze door God uit levensgevaar gered. Eens stortte hij in een zeebaai, kort daarna viel hij uit een bootje in de rivier de Ouse. Beide keeren was zijn dood bijna zeker. Op achttienjarigen leeftijd werd hij ingelijfd bij het Parlementsleger. Bij het beleg van Leicester werd hij gecommandeerd bij een legerafdeeling, die een aanval moest ondernemen. Een zijner kameraden vroeg en verkreeg verlof om in zijne plaats uit te trekken. Eenige uren daarna werd deze plaatsvervanger door een musketkogel doodelijk in het hoofd getroffen.

Spoedig daarop werd Bunyan uit den krijgsdienst ontslagen. Zijne vrienden wenschten dat hij zou huwen, in de hoop dat zijn bandeloosheid daardoor zou verminderen. En werkelijk hij verwierf zich de hand van een goed meisje, de dochter van een godvreezenden vader, met hetwelk hij op zijn negentiende jaar in 't huwelijk trad.

Het jonge paar was zoo arm, dat het zelfs geen bord of lepel in huis had. Twee boeken, ziedaar alles wat zijn vrouw hem als bruidschat medebracht: „The plain man's pathway to heaven. (De eenvoudige geloovige op weg naar den hemel)" en „The practice of piety. (De practijk der godzaligheid)". De lezing van deze boeken is voor Bunyan ten zegen geweest.

Verschillende roepstemmen Gods kwamen nog tot hem, waaraan hij soms gehoor gaf, niet zelden om ze spoedig daarna met opzet te verwaarloozen.

In 1653 op vijfentwintigjarigen leeftijd, werd Bunyan te Bedford lid van de Doopsgezinde gemeente van John Gifford. Deze Gifford had een zeer bewogen leven gehad. Meermalen was hij, als vurig koningsgezinde, in levensgevaar geweest; hij had als vluchteling rondgezworven, en was eindelijk in Bedford aangeland, waar hij door aanzienlijke partijgenooten werd onderhouden.

Het was echter slecht aan hem besteed, want Gifford was toen een der meest woeste spelers en dronkaards van den omtrek. Hij haatte de Puriteinen met een volkomen haat, en vatte in allen ernst het plan op om zekeren Anthony Harrington, een der meest bekende en godvreezendste Puriteinen, van het leven te berooven, alleen omdat de godsvrucht van dien man hem hinderde. Op zekeren avond verloor Gifford al wat hij bezat door het spel. Hij stond op het punt een zelfmoord te begaan, toen hij het oog sloeg in een boek, dat zoogenaamd toevallig op tafel lag, en waarin hij een ernstige vermaning tot bekeering las. De indruk daarvan was zoo overweldigend dat zijn plan uit zijn gedachten verdween, en hij van dit oogenblik aan als een wedergeboren zondaar voor Gods aangezicht mocht leven.

Na een proeftijd goed doorgestaan te hebben, werd hij door de Puriteinen van Bedford tot hun voorganger gekozen. Met grooten zegen is Gifford in zijne gemeente werkzaam geweest. Voor Bunyan was zijn omgang met dezen uitnemenden man beslissend. Er is alle grond om aan te nemen dat de figuur Evangelist in de „Pelgrimsreize" Gifford voorstelt.

Gifford ontsliep in 1656, en onmiddellijk werd Bunyan door de kleine gemeente uitgenoodigd om als zijn opvolger op te treden. Na veel strijd gaf Bunyan toe.

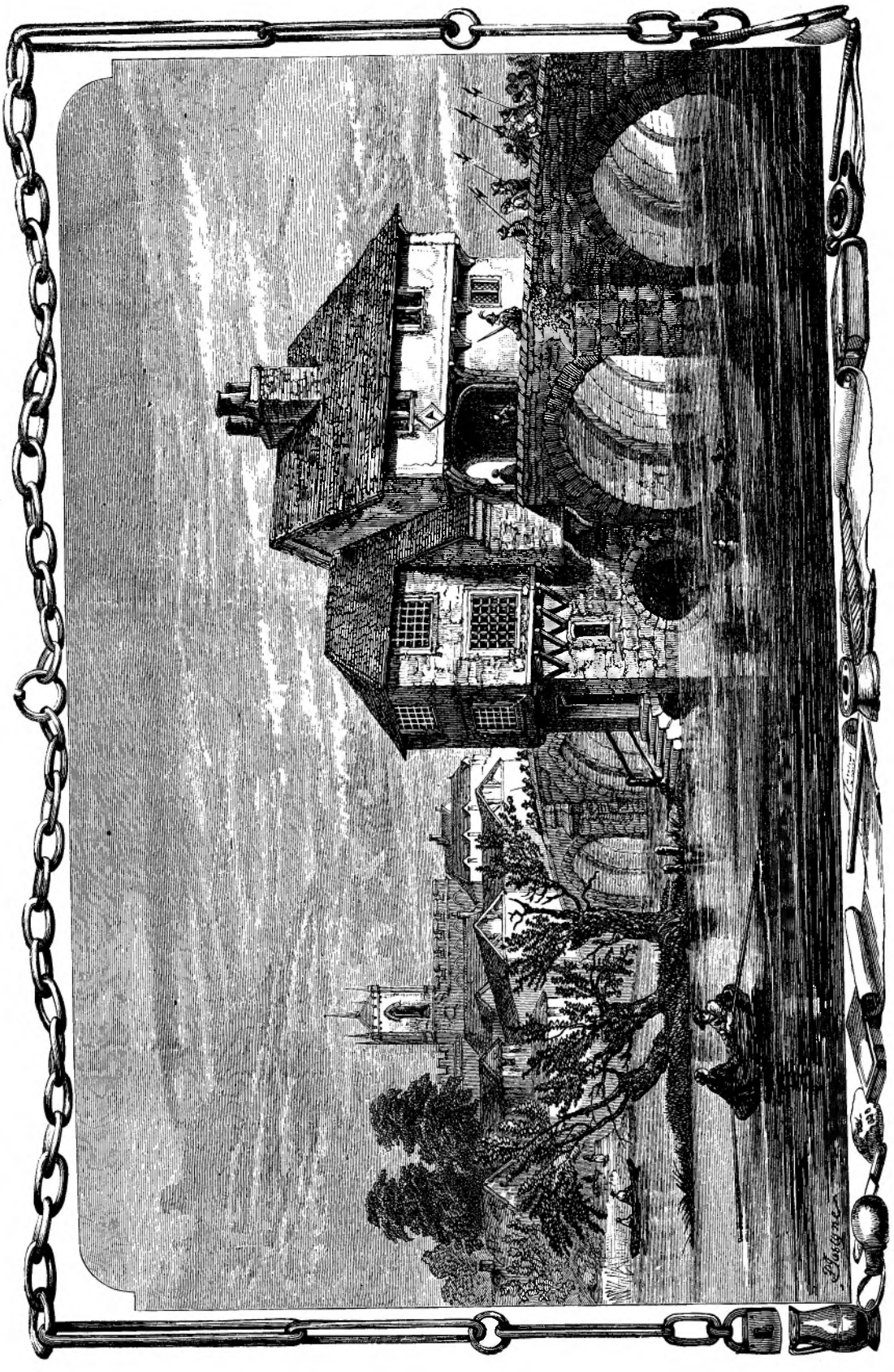

BUNYAN'S GEVANGENIS.

Pas had Bunyan zijn ambt aanvaard, of honderden, ja duizenden verdrongen zich om hem te hooren. Met zeldzame frischheid en menschenkennis ontvouwde hij welsprekend de heilgeheimen van Gods Woord Voor zeer velen was de ongeletterde prediker het middel tot waarachtige bekeering. Maar ook hierin toonde het Woord Gods zijn kracht, dat het slechts zeer kort duurde of Bunyan stond bloot aan de schandelijkste lasteringen; zoo vuil zelfs, dat ze onder de oogen van een eerbaar publiek niet mogen gebracht worden.

De herstelling van de Stuarts op den troon was het sein tot onderdrukking van alle gewetensvrijheid en tot vervolging der Christenen. „Dissenters", afgescheidenen, werden niet meer geduld, en hun voorgangers, als niet wettig geordend, werd het prediken verboden. Bunyan was er echter de man niet naar om aan der regeering het recht toe te kennen zich in de zaken der Kerk van Christus te mengen. In zijn oogen was dat verbod van nul en geener waarde.

Het gevolg van zijn stoute houding was natuurlijk vervolging. „*Allen*, die godzaliglijk leven willen in deze tegenwoordige wereld, zullen vervolgd worden." Dat God Zijn zoon „tot Koning over Zion gezalfd heeft", is de aanstoot en ergernis de eeuwen door. En de dienstknecht is niet meerder dan zijn heer.

Bunyan werd gevangen genomen te Samsell in een bijeenkomst van geloovigen. Na allerlei wederwaardigheden kwam de afloop van zijn rechtsgeding hierop neer, dat hij ruim twaalf jaren in de gevangenis te Bedford doorbracht, alleen omdat hij Gode meer gehoorzaam was dan de menschen.

Bunyan vond in den cipier van de gevangenis een zeer welwillend vriend, die hem alle mogelijke vrijheid gaf; zelfs zoozeer dat hij daardoor zichzelven aan geen geringe gevaren blootstelde. Deze man gaf zijn gevangene eindelijk verlof om zoo nu en dan zijn vrienden te gaan bezoeken, op zijn woord van eer dat hij terugkomen zou. Dit kon echter niet geheim blijven. Zijn vijanden kregen kwaad vermoeden. Op zekeren dag werd een officier naar de gevangenis gezonden, met last om daar in het holst van den nacht aan te komen en naar Bunyan onderzoek te doen. Juist had Bunyan verlof gekregen van den cipier om den nacht uit te blijven, maar in den loop van den avond gevoelde Bunyan zich zoo onrustig, dat hij besloot op staanden voet naar de gevangenis terug te keeren. De cipier was verwonderd en min of meer ontevreden omdat hij op zulk een ongelegen uur zich aanmeldde.

Nauwelijks was hij een uur geleden in zijn cel teruggekeerd, of de bode meldde zich aan, met de vraag of alles in orde was. Op het bevestigend antwoord, vroeg hij verder of Bunyan nog gevangen zat. Toen ook deze vraag bevredigend werd beantwoord, eischte hij: „Breng hem dan hier!" Aan dit bevel werd onmiddellijk voldaan, zoodat er in 't minst niets aan te merken was. Nadat de officier vertrokken was, sprak de cipier tot zijn gevangene: „Nu, voortaan kunt ge gaan en komen naar uw goeddunken; gij weet beter dan ik het u zeggen kan, het geschikte uur."

Ten einde in de behoefte van zijn gezin te voorzien, hield Bunyan zich in de gevangenis onledig met het schoenlappen, maar tevens besteedde hij een deel van zijn tijd aan het schrijven van zijn meesterwerk: „Des Christens reis naar de eeuwigheid". In dezelfde gevangenis waren ongeveer zestig van Bunyans vrienden en geestverwanten om dezelfde redenen opgesloten. Dezen las hij een deel van zijn boek voor. Het vond echter alles behalve algemeene instemming. Het gevolg daarvan was dat het eerst zes jaren na zijn in vrijheidstelling verscheen.

Gedurende zeer vele jaren heeft Engeland niet vermoed welk een uitnemenden schat, ook uit letterkundig oogpunt beschouwd, het in dit klassieke werk bezat. Het boek was en bleef lectuur voor de geringe standen, maar eindelijk zijn de oogen voor de vele en velerlei verdiensten van dit geschrift opengegaan. Reeds bij zijn leven werd het vertaald in het Fransch, Vlaamsch, Nederlandsch, Waalsch, Gallisch en Iersch. Sedert verscheen het bovendien in het Latijn, Spaansch, Portugeesch, Italiaansch, Duitsch, Estonisch, Armenisch, Arabisch, Hindostansch, Bengaalsch, Tamulsch, Mahrattasch, Canaieesch, Gurajattasch, Orissasch, Burmeesch, Maleisch, Cingareesch, Malukkaansch, Bechuaansch, Pichuanasch, Samoaansch, Tahitisch en Nieuw-Zeelandsch. In de laatste paar jaren zijn weder minstens vijf verschillende uitgaven in Engeland verschenen. Er zijn uitgaven van 1 penny (5 cent) tot van £ $2^1/_2$ (dertig gulden). Kort geleden verscheen een nieuwe geïllustreerde Engelsche uitgave, gebonden in houten banden. Het hout was afkomstig van de kerkbanken uit de kerk te Bedford, waar Bunyan gewoonlijk predikte. Een uitgave met

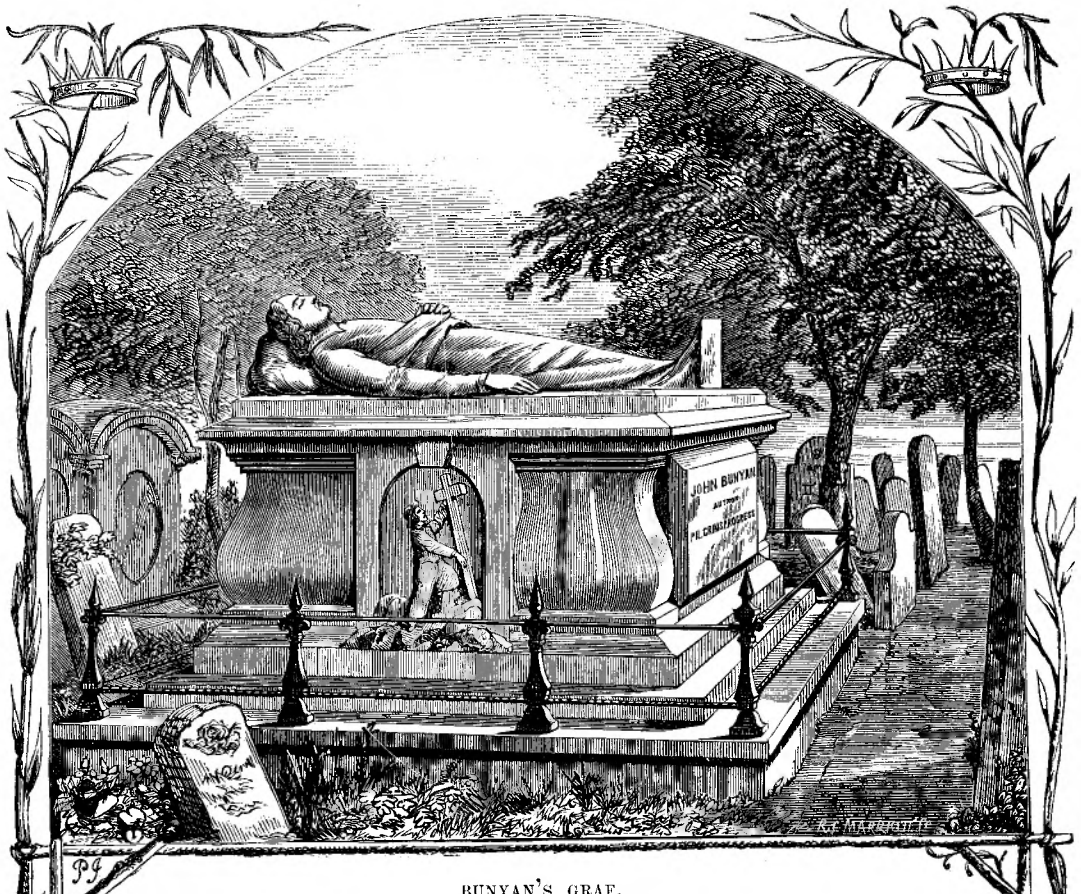

BUNYAN'S GRAF.

honderd platen, die Cassell in Londen vóor twintig jaren bezorgde, had zoo grooten aftrek, dat in een week eenvoudig op het prospectus honderdduizend exemplaren verkocht werden.

Bunyan was een rijzig man, van forschen bouw: zijn gelaat was blozend; hij had fonkelende oogen, rossig haar en droeg knevels; de mond was breed, het voorhoofd tamelijk hoog. In zijn kleeding was hij zeer eenvoudig. Hij was stil van aard, vriendelijk en dienstvaardig; beleedigingen vergat hij spoedig; op zijn woord kon men rekenen. Hij wist dikwijls een geestig woord te spreken en zijn vijanden den mond er meê te snoeren. Een godgeleerde vroeg hem eens: „Hoe durft gij, ongeletterd man, prediken? Ge kent immers niet eens den grondtekst der Schrift." „Hebt gij den oorspronkelijken tekst?" vroeg Bunyan. „Wel zeker!" was 't antwoord. „Toch!" riep Bunyan uit, „kent gij de oorspronkelijke stukken, die door de profeten en apostelen geschreven zijn?" „Neen, dat niet, maar we bezitten echte afschriften van het oorspronkelijke". Hoe weet ge dat?" vroeg Bunyan. „Wel, we gelooven op betrouwbare gronden dat de afschriften juist zijn." „Nu," zei Bunyan, „ik geloof op even betrouwbaren grond dat de Engelsche vertaling, die ik ken, goed is."

In 1688 werd Bunyan aangetast door de vreeselijke en geheimzinnige zweetziekte. Deze ziekte heeft gewoon-

lijk een verloop van slechts enkele uren, mees met doodelijken afloop, en sleepte toen ter tijd vele honderden in Engeland ten grave. Juist dezer dagen kwam de tijding uit Frankrijk dat door deze ziekte, die sedert een paar eeuwen niet meer epidemisch was in Europa, weder uitbrak.

Bunyan herstelde wel grootendeels, maar moest spoedig ondervinden, dat hij zich niet meer als vroeger vrijelijk aan alle weer en wind kon blootstellen.

Kort na zijn herstel gewerd hem uit London het verzoek om een poging in 't werk te stellen tot verzoening van een zoon met zijn vader, die genen onterven wilde. Gedienstig en hulpvaardig als altijd nam hij het op zich, begaf zich naar Reading, en mocht in zijn onderneming slagen. De terugreis naar London legde hij te paard af. Onderweg werd hij door een hevigen stortregen overvallen. Doornat en uitgeput van vermoeienis kwam hij te London, aan maar werd dadelijk door een hevige koorts overvallen. Zijn vriend Strudwick, een kruidenier, en zijn gezin, bij welke hij zijn intrek genomen had, verpleegden hem met voorbeeldige liefde. Maar slechts tien dagen duurde de ziekte. Spoedig voelde Bunyan dat zijn einde naderde. Gelaten en blijmoedig zag hij het tegemoet. Den 31en Augustus 1688 ontsliep hij op zestigjarigen leeftijd.

Op het thans verlaten kerkhof van Bunhill-Fields te London is zijn graf. Een smaakvol gedenkteeken dekt zijn gebeente. Het heeft twee opschriften. Het eerste luidt:

„John Bunyan
Author of the Pilgrim's progress."

en het andere:

„The Pilgrim's Progress is now finished;
And Death has laid him in his earthly bed."

dat is:

„John Bunyan
Schrijver van Des Christens Pelgrimsreize."

en

„Des Pelgrims reis is nu geëindigd
En de dood heeft hem op zijn aardsch bed gelegd."

Van hem geldt wel het woord, dat Johannes op Patmos uit des Heeren mond mocht opschrijven: „Zalig zijn de dooden, die in den Heere sterven, van nu aan. Ja, zegt de Geest, opdat zij rusten mogen van hunnen arbeid; *„en hunne werken volgen hen."* W.

De Christelijke Jongelings-Vereeniging. [1])

»Vandaar *onze Jongelingsvereenigingen* om, toen gemeen verkeer in de maatschappij den geest onzer jongelingen ontkerstenen ging, op eigen terrein het sociale element in hen te voeden". Dr. A. Kuyper.

Is het voor den mensch op elken leeftijd en in iedere omstandigheid aangenaam en bemoedigend, gunstig van zich te hooren spreken, te zien, dat zijn streven gewaardeerd wordt, — in meer dan gewone mate kan dit van den jongeling gezegd worden. De jongelingsleeftijd toch is, over 't algemeen, de moeilijkste, bijna had ik gezegd: de meest kritieke van alle leeftijden; (het woord *kritiek* echter behoort niet in een *Nederlandsch* opstel thuis.) Wij kunnen dit zeer goed waarnemen in onze vereenigingen. Als wij die kringen eens een weinig bestudeeren, merken wij al vrij spoedig op, dat de meeste misslagen daaruit voortvloeien, dat de jongeling geroepen wordt te beheeren en te besturen en daartoe niet of slechts gedeeltelijk in staat is. Vandaar, dat de taak, door hem zoo vol moed aanvaard, dra te zwaar wordt voor de zwakke krachten. Daarbij komt, dat hij die reeds zoo moeilijke taak nog wat uitbreidt, doordat hij in vermetelen overmoed mannenwerk wil gaan verrichten. Geen wonder dan ook, dat hij alras geneigd zou zijn, den moed te laten vallen, in weerwil van de groote volhardingskracht, die den Hollanders gemeenlijk wordt toegeschreven, zoo hij niet af en toe nieuwe krachten putten kon uit de bron, door vriendelijke handen voor hem geopend.

Het spreekt van zelf, dat het hart des christen-jongelings van dankbare liefde zal kloppen voor die mannen, die hij *zijne* vrienden, ware *jongelingsvrienden* noemen mag. Inzonderheid zal dit zich doen gevoelen, wanneer het een hooggeplaatst, invloedrijk persoon is, die het niet beneden zich acht, temidden van al die prachtige cactussen en anjelieren, zich ook neder te buigen tot het nederige halfvertreden bloempje, dat zich siert met den schoonen naam van *christelijks-jongelings vereeniging.* Wat moeten dan de *jongelingen*, die zich aan den avond van 15 Juni l.l. in het „Schuttershof" te Middelburg bevonden, wel gevoeld

[1]) Gaarne geven we dit opstel van onzen jongen vriend C. Oranje te Goes hier een plaats. Het wekke tot onderzoek, leide tot overweging en vinde navolging! Red.

hebben, toen de hoogleeraar Dr. A. Kuyper, bij zijne wandeling door den lusthof, die aan Neêrland's Christenvolk toebehoort, ook verpoosde bij onze „vereenigingen." Vrienden! één van Gods kinderen plaatste uwe, bijkans door ieder vergeten, kringen op ééne lijn met: de verschillende instellingen der christelijke barmhartigheid, de Gereformeerde gemeente, de anti-revolutionaire partij, de Christelijke pers, de School met den Bijbel en de Vrije Universiteit. Wat dunkt u? Is dat niet eens recht moedgevend?

Maar voor deze weldaad behooren wij, jongelingen, niet alleen den machtigen redenaar onzen nederigen dank te brengen, — wij zijn ook verplicht de woorden van Z.H.Gel. te overwegen en er zooveel mogelijk leering uit te trekken!

Zooals te verwachten is, treffen wij hier, als elders, gespierde taal aan. 't Is dan ook een ver van makkelijk werk — natuurlijk niet voor de Redactie van „Excelsior", maar voor een gewoon jongeling — die woorden te ontleden. Wijl echter de geachte Redactie dit ook zeer wel weet, en zij niettemin gaarne ziet, dat hare lezers *beproeven* iets nuttigs te doen, vertrouw ik, dat zij in dit geval hare eischen eens heel laag stellen en deze *poging* althans waardeeren zal.

De zinsnede, waarin Dr. Kuyper over onze vereenigingen spreekt, begint met *vandaar*. Er is derhalve een hoofdzin voorafgegaan, waarin de oorzaak staat uitgedrukt van het hier vermelde feit. Wij moeten eerst naar die hoofdgedachte zoeken.

De hoogleeraar had zijnen hoorders het onderscheid doen zien tusschen de drie stroomingen, die allen haren oorsprong nemen bij het feit, dat de verleider der menschen dikwijls ook in schoone schaapskleederen en met bekoorlijk sirenengezang tot ons komt; dat Satan ook beproeft in naam van Staatsmacht of Algemeen Belang den vrome te verlokken. Als bijzonder persoon mag het kind Gods in de binnenkamer vrij zijn Heer dienen, maar de Staat als geheel rekent niet langer met dien God noch ook met het hemelsch Jeruzalem; het aardsche Vaderland met al zijne instellingen weigert zijne roeping met betrekking tot het betere Vaderland, dat daar boven is, te vervullen en bindt tegen dat hemelrijk den strijd aan.

Die strijd nu is de bron, waaruit de drie stroomingen ontspringen. Het geldt hier de uiterst belangrijke vraag, welke regel, volgens Gods Woord, bij dien strijd de gedragslijn moet bepalen. De Doopers geven ten antwoord: „door *mijdinghe*", de Moderaten: „door „*menging*" en de Calvinisten: „door *isolement*."

Ofschoon deze drie stroomingen op hetzelfde punt ontspringen, loopen ze geheel en al uit elkaar. Het pad der „mijdinghe" eindigt in helschen gruwel: afsnijding van het verband tusschen de eerste en de herschepping, wijl de Doopers *vaderland* en *wereld* woorden van gelijke beteekenis achtten. De Moderaat komt er toe het wonder te loochenen, de door de zonde veroorzaakte klove te dempen, de wedergeboorte te niet te doen en de waarheid Gods niet uit de Schrift, maar uit de Rede te putten; want hij maakt het Hemelsche Vaderland ondergeschikt aan het aardsche.

Tegenover die beide partijen nu staat de stoere Calvinist, die, waar „Dooper" het aardsche en „Moderaat" het hemelsche vaderland te kort doet, zoowel het eene als het andere zijne rechten gunt; ofschoon God in beiden de alleenheerschappij heeft, toch ieder op zijn eigen terrein doet terugwijken, opdat, volgens art. 36 der Geref. Geloofsbelijdenis, het aardsche Vaderland de glorie van het hemelsche zou dienen en beiden aan hunne bestemming beantwoorden zouden, n. l. om eere te geven aan God den Vader, den Almachtige, Die én deze aarde én dien hemel alleen om zichzelfswil tot aanzijn riep. — Jean de Labadie wilde eene vergadering van, volgens *zijn* oordeel, bekeerde menschen, volkomen *afgezonderd* van de anderen. Hoe kon dan het zout zijne bederfwerende kracht uitoefenen? En als omgekeerd Erasmus *vermenging* wil, die noodzakelijk leidt tot *vervloeiing*, dan moeten wij vragen: „Indien het zout smakeloos wordt, waarmede zal het gezouten worden?" Calvijn echter treedt op met zijn *isolement*, hij wil het zout afscheiden, om het alzoo, zuiver en bederfwerend, op de spijzen te laten inwerken.

De slotsom der uitvoerige beschouwingen luidde aldus: „En zoo zijn ook wij dan, M. H., niet op eene *Doopersche* scheiding („in een hoeksken met een boeksken"!) maar op een *Calvinistisch*, een echt profetisch isolement bedacht geweest, in het minst niet, om ons buiten het vaderlandsche leven te stellen, maar om juist door ons isolement het ons toebetrouwde pand voor dat Vaderland te redden." Deze gedachte wordt nu door het voeg-

woord *vandaar* aan onzen gevolgaanduidenden bijzin verbonden. „Vandaar", zoo wordt onder zooveel schoons gezegd, „*onze Jongelingsvereeniging.*"

Zietdaar het ontstaan onzer vereeniging in weinige woorden beschreven! De verleider kwam ook tot de jongelingen, om hen door schoone en zoete toovermiddeltjes te bekoren, in slaap te sussen en zoo meê te voeren op den breeden stroom der ongoddelijke beginselen, die zich vooral in de Fransche revolutie openbaarden. De tijdgeest, waartegen Da Costa zoo krachtig waarschuwde, trachtte ook tot de harten der jongelingen door te dringen. Het gemeen verkeer in de maatschappij werd gevaarlijk, wijl het den geest onzer jongelingen ontkerstenen ging. Onderlinge gesprekken, gezamenlijke spelen, gezellige wandelingen, in één woord, het gemeenschappelijk verkeer der jongelingen moest worden afgeraden. O! was de geest van het gezegende *Réveil* ook tot de harten onzer jongelingen doorgedrongen, zoodat velen hand aan hand naar Sion wandelen en en zich in hunnen Heiland verlustigen konden, — al te spoedig werd die opwekkende adem afgekoeld en verdrongen door den koulen wind, die uit het Noorden des ongeloofs en der onzedelijkheid begon op te steken. Steeds driester werd de tijdgeest in zijn optreden, immer onverzadelijker, naarmate hij meer voedsel erlangde. En ja, ook de Christelijke geest onzer *jongelingen* werd aangetast, ook *die* sfeer moest door den onzuiveren walm verpest worden, ook die wateren moesten beroerd worden, zoodat zij slijk en modder opwierpen . . . . . de geest onzer jongelingen werd ontkerstend, dat is ontchristend, van den levenden Christus ontdaan! En juist, wijl dit niet opeens geschiedde, maar de duivelsche machten slechts langzamerhand de levenslucht vergiftigden, merkte men het niet op, dan nadat men er door anderen op werd gewezen.

Het buitenland, voornamelijk Engeland, toonde, wat voor jongelingen kon en moest gedaan worden. Het bericht kwam tot ons over, dat men had opgericht *Young men's Christian associations*, dat zijn: Christelijke vereenigingen van jongelingen. Deze plante werd op onzen kouden Nederlandschen bodem overgebracht en ontving den naam, niet van *Christelijke vereeniging* van *jongelingen*, maar van: *vereeniging* van *Christelijke jongelingen*, of kortweg *Christelijke jongelingsvereeniging.* Geschied was alzoo, wat geschieden moest volgens Calvinistisch beginsel: er was *geisoleerd*, d. w. z. er was *scheiding gemaakt.* En daaruit blijkt dan ook dadelijk, naar mijne bescheiden meening, dat onze vereenigingen niet moeten zijn: Christelijke vergaderingen van jongelingen, zooals meestal beweerd wordt, maar vergaderingen van Christelijke jongelingen. De jongelingsvereenigingen moeten niet zijn plaatsen, waarheen men alle mogelijke jongelingen, van wat geur of kleur ook, zoekt te trekken; daarvoor richte men op *tehuizen.* Men make het daar zoo gezellig mogelijk, om de jongelingen te lokken; en zijn ze eenmaal over den drempel, dan zorge men, dat zij het Tehuis niet verlaten, zonder dat zij onder den klank van het Evangelie zijn geweest, zonder dat zij gehoord hebben van de oneindige liefde, die er is in Christus Jezus. Gewis, zulk een Tehuis kan, als het op de vleugelen des gebeds gedragen wordt, rijke vruchten opleveren. Maar is eene Christelijke jongelingsvereeniging zulk een Tehuis? Het kan wel zijn, dat de leden der jongelingsvereeniging tevens de vogelaars zijn, die de nog in de zonde levende vrienden naar hun Tehuis lokken, maar dat neemt toch niet weg, dat vereeniging en tehuis *twee* zaken zijn, die we niet met elkander mogen verwarren. Door de jongelingsvereeniging zijn de Christelijke van de onchristelijke jongelingen *gescheiden*, in het minst niet, om zich buiten het jongelingsleven te stellen, om tegen den ongeloovigen medejongeling te zeggen, als de Doopers, „ik wil niets met u uitstaande hebben, want ik ben rein en gij zijt vuil," — maar om ook niet, als de Moderaat, in „vermenging" te vallen en aldus hoe langer hoe meer te vervloeien. Daarom isoleerden zij zich, scheidden zij zich zelven af, om juist door dat isolement, door die afscheiding het hun toebetrouwde pand voor het Vaderland te redden, om op eigen terrein het sociale element in zich te voeden. [1])

Wat moeten wij verstaan door *het sociale element?* „Sociaal" beteekent, gemeenschappelijk; derhalve, het sociaal element: het gemeenschap-

[1]) Natuurlijk wil ik den lezers van »Excelsior" deze meening niet opdringen, maar toch meen ik, dat men door zuivere redeneering tot deze gevolgtrekking *moet* geraken. Niettemin wil ik gaarne overtuigd worden; gevoelt een mijner medelezers of ook de redactie lust om mij aan te toonen, dat de Christelijke jongelingsvereeniging wel degelijk hare poort open moet zetten ook voor andere dan *christelijke* jongelingen, — het zal mij zeer aangenaam zijn.

pelijk bestanddeel, datgene dus, wat zij met elkander gemeen hebben; hier: *het Christelijk beginsel.* Dat Christelijk beginsel, dat bij gemeen verkeer in de maatschappij ontchristend, dus tot *niets*, zou worden, moet in de gemeenschappelijke vergaderingen gevoed worden. Ook de jongelingen moeten, om 's Heeren Woord geschaard, trachten elkander op te bouwen in de leer, die tot de godzaligheid leidt en het on- en bijgeloof zoeken te bestrijden, om alzoo mede te werken tot uitbreiding van Gods Koningrijk. Zij doen dit door middel van huune werkzaamheden, die in de meeste vereenigingen vrijwel dezelfde zijn; de voornaamste is immer de Bijbelbespreking. En hier juist vinden we de klip, waarop zoovele jongelingen gestrand zijn; 't is juist bij de Bijbelbespreking, dat men mannenwerk wil gaan doen en zich daardoor de taak onuitvoerbaar maakt. Hoe dikwijls gebeurt het niet, dat men op het gebied van het onbegrijpelijke wil overstappen, en dat wij met ons klein jongelingsverstand het ondoorgrondelijke willen verstaan.

Dat wij, om maar eens één voorbeeld te geven, zoo gaarne zouden willen weten, waar de *ziel* van Lararus geweest is gedurende de vier dagen, dat zijn lichaam in den schoot der aarde lag.

Onze Bijbelbespreking en ook onze andere werkzaamheden moeten allen, middellijk of onmiddelijk, daartoe leiden, dat wij elkander op Jezus kunnen wijzen en op de volheid Zijner ontfermende genade. Dit stemt gij mij toe, niet waar? En nu is zoo menig jongeling dikwijls verlegen, om te weten, welke voordracht hij nu eens zal maken enz. Maar het beste middel om te weten, of het goed is of niet, is de beantwoording dezer vraag: Kan die voordracht, of wat het dan ook anders zijn moge, strekken tot stichting mijner medeleden (daarom behoeft het evenwel volstrekt geen vervelend, langdradig vers te zijn) of tot vermeerdering hunner maatschappelijke, Bijbel- of andere kennis? Korter gezegd: kan het nut doen?

Als wij ons dat telkens weêr afvragen en wij doen ons werk biddend, dan zal de vrucht niet achterblijven. Maar dan moet ons werk ook niet maar zoowat afgeraffeld wezen maar het moet de kenteekenen in zich dragen van liefde voor de vereeniging, van lust om te werken. En dan, vrienden! let hier wel op, Dr. A. Kuyper voegt het u zoo juist toe: het moet *op eigen terrein* geschieden. Ziet dan wél toe, dat gij het terrein der *Kerk* of der *particulieren* niet betreedt, door openbare lezingen te regelen of u geheel en al aan een of ander weldadig doel te wijden. Neen, ook voor *u* is er een *eigen* terrein, en wel dat arbeidsveld, dat men zoo eigenaardig met den naam van „de Jongelingswereld" bestempelen kan. Besteedt dan op *dit* veld al uwe kracht, beploegt en bemest het, laat er uwe graankorrels in vallen, zaait uw zaad ook hier in den morgenstond en trekt uwe hand des avond niet af, want voorzeker mag, hoewel door Hem niet met die bedoeling uitgesproken, ook hier het woord des Heilands herhaald worden. „De oogst is wel groot, maar de arbeiders zijn weinige. Bidt dan den Heer des oogstes, dat Hij arbeiders uitstoote" ook in *dit* gedeelte van Zijn wijngaard, opdat door hunnen arbeid en de werking van den Geest spoedig onze vereenigingen zich in een ongekenden bloei mogen verheugen en ook het inwendige zendingswerk door en onder jongelingen de komst van het Godsrijk verhaaste!

KOLONIALEN.

Vermoedelijk weet ieder onzer lezers wel, dat met bovenstaanden naam de soldaten van het Indische leger worden bedoeld, die in onze overzeesche bezittingen het Nederlandsche gezag helpen handhaven.

Klagen onze Nederlandsche soldaten wel eens over de weinige waardeering die hun te beurt valt, koloniaal te zijn werd en wordt nog vaak als het ergste beschouwd, waar een mensch toe komen kan; en men mag veilig zeggen, dat niemand het als einddoel van zijn wenschen beschouwt: als koloniaal naar „de Oost" te gaan.

Nu is er voor de minachting, waarmede velen op de kolonialen nederzien, wel eenige reden. Verscheidene jongelieden toch, die in ons land of daar buiten niet wilden „oppassen", hun jeugdige jaren verbeuzelden, en ten slotte maar één gebrek overhielden, dit namelijk: nergens goed voor te zijn, namen en vonden dan ook dikwerf hun toevlucht tot het „Koloniaal Werfdêpot" te Harderwijk, waar zij „gekleed" en „gevoed" en „gedrild" werden, en van waar zij naar Indië werden gezonden, om daar oud-Hollands wapenroem mêe op te houden.

Het ligt in de reden dat al deze menschen, die uit verschillende landen van Europa komen, noch door den heldenroem, noch door den maarschalks-

staf — dien men zegt, dat ieder soldaat in den randsel draagt — noch door liefde voor ons gezag in Indië tot hun tocht naar die gewesten werden bewogen, maar dat alleen de zucht, om uit hun omgeving weg te komen, hen dreef naar Harderwijk. Men treft in ons Indisch leger dan ook velen aan, die men kan rekenen tot het „uitschot der maatschappij" te behooren.

Maar hebt ge, vriendelijke lezer, nu wel eens over het lot van zulk een koloniaal, zulk een „uitschot" nagedacht?

Hebt ge wel eens gedacht aan die mannen bijv. die in Atjeh tegen een moedigen, sluwen vijand moeten strijden, een vijand, die volstrekt niet tegen een sluipmoord opziet, die met ieder wapen vertrouwd is?

En hebt ge misschien ook wel eens gedacht aan dien anderen vijand, waartegen elk wapen vruchteloos scheen, die vreeselijke ziekte, de Berri-Berri?

Die ziekte sleepte duizenden reeds ten grave, duizenden, die ver van de plaats hunner woning, ver van hun ouders en vrienden stierven in een vreemd land!

Hebt ge wel eens gedacht aan de vrome vaders en moeders, die zulke zonen, zoo ver afgedwaald, vaak hebben, en die, o, zoo gaarne, nog eens een enkel woord zouden spreken met hun kind?

Lezers, hebt ge er wel eens aan gedacht, dat die kolonialen *menschen* zijn, menschen als gij, maar die meestal leven zonder zich te bekommeren om het heil hunner onsterfelijke ziel? Die schier elk woord van ernstig vermaan daar ginds moeten ontberen, en bijna nooit iemand ontmoeten, die hen wijst naar boven en spreekt van de dingen die het Koninkrijk Gods aangaan.

Wat wordt er nu voor die door bijna ieder verachte kolonialen door onze Nederlandsche jongelingen *gedaan*? Hoe tracht men nu het „goede zaad" te werpen, daar waar het onkruid door den vijand der zielen in kwistige hoeveelheid wordt uitgestrooid?

Men geeft, dus zou het antwoord kunnen luiden, op de havenplaatsen, waar de kolonialen scheep gaan, Bijbels en traktaten aan die mannen, en spreekt zoo mogelijk hun een ernstig woord toe.

Voortreffelijk!

Maar verder, wat doet men *in Indië*?

Tot dusverre weinig of niets!

Maar thans is men eindelijk aan het werk getogen, de Heere geve er zegen op. De Nederlandsche Militairen-bond is werkzaam om in Indië Militairen-tehuizen te doen oprichten.

Dat is iets! Een *tehuis* moet onzen soldaten in Indië, waar zij van alles verstoken zijn, een welkome plaats bieden; een plaats waar tevens het Woord des Heeren hun wordt verkondigd. Daaraan bestaat groote behoefte. Men heeft de behoefte daaraan te Amsterdam zóó gevoeld, dat men voor de oprichting dier tehuizen in Indië een Vereeniging heeft opgericht, die gelden voor het stichten van zulke tehuizen verzamelt.

Wie hier nu spoedig helpt, helpt dubbel!

Komt, Jongelings-vereenigingen, met uw gaven, met uw krachten, en helpt!

Hier ligt terrein om te arbeiden. *Hier geldt het jongelingen*, vaak zonen van ons eigen vaderland!

De Zending onder de heidenen heeft immers de liefde van uw hart? Maar in der heidenen land zijn *Nederlandsche* jongelingen, die evenals de heidenen noodig hebben, dat men hen vermaant en opwekt, en wijst op Hem, die „de zonde der wereld wegneemt"!

Deze Amsterdamsche Vereeniging telt aan leden en begunstigers 90 personen.

Wat zullen op dit gebied der militairen-tehuizen, onze Jongelingsvereenigingen *doen*?

Geve God de Heere dat het veel moge zijn, want veel is er noodig!

UIT HET LEVEN.

Voltaire en de verrezen Christus.

Toen men eens in Frankrijk ter eere van den ongeloovigen Voltaire een feest vierde, en er daarbij veel gesproken was over de verdiensten van den „filosoof", trad er een man op, die in den geheelen omtrek als een Christen bekend stond. Hij verklaarde, dat Voltaire toch iets belangrijks vergeten had: als hij dat gedaan had, zouden zijn woorden en zijn gansche leerstelsel nog grooter geloof gevonden hebben.

De lieden waren verbaasd, want zij verkeerden in de meening, dat Voltaire in zijn stelsel niets vergeten had, maar integendeel iets volkomen had geleverd, en wachtten thans met spanning af, wat het dan wel zou zijn, dat vergeten was.

De Christen zeide toen: „Mijn heeren, wanneer Voltaire zich ook voor zijn leer had laten kruisigen; wanneer hij daarna van de dooden opgestaan en ten Hemel gevaren ware, evenals

mijn Heiland, Jezus Christus, dan zouden in ieder geval zijn woorden nog grooter geloof gevonden hebben en ware zijn aanhang belangrijk grooter geweest."

Op deze herinnering wist niemand iets te antwoorden.

H.

Eens heidens getuigenis.

De Heidensche Maharaja van Mysore in Zuid-Indië — deze heeft heerschappij over vier millioen menschen — zeide eens tot een afgezantschap van Protestantsche Zendelingen: „Ik weet het goede, dat gij zendelingen gedaan hebt, hoog te schatten; ik ben ook verzekerd, dat gij zult voortgaan, den zedelijken en geestelijken toestand van het volk te beteren. Van harte stem ik in met de groote taak, de opvoeding der vrouwen, die gij onlangs in handen genomen hebt. De rechtvaardige grondstellingen, welke uw godsdienst beheerschen, moesten zich aanbevelen bij iedere goede regeering en bij alle welgezinde menschen, Daarom wil ik ze ondersteunen en u verzekeren van mijn medegevoel met uw gewaardeerd werk. Ik wensch u allen mogelijken zegen op uw onbaatzuchtigen en heiligen arbeid."

Zoo spreekt en oordeelt een Heidensch vorst over de Evangelische Zendelingen. Velen die Christenen heeten zouden van hem wel kunnen leeren. H.

„Ik heb bevelen, stellige bevelen, daar niet te komen — bevelen, waaraan ik niet durf ongehoorzaam zijn", zeide een jongeling, die aangezocht werd, om in een speelhuis te gaan.

„Kom! wees geen kind, kom meê, als een man!" riepen zijn makkers.

„Neen, ik kan de bevelen niet breken", zei hij.

„Welke bijzondere bevelen hebt gij dan toch? Kom, laat ze ons zien, als gij kunt," riep men.

Nu nam de jonkman een net, klein boek uit den zak en las overluid: „Ga niet op het pad der goddeloozen, en ga niet op der boozen weg. Vermijd hem, ga er niet langs, keer er u van af, en ga voorbij!"

„Nu", sprak hij, „ziet ge, dat mijn bevelen verbieden met u te gaan. 't Zijn Gods bevelen, en met ***Zijn*** hulp, zal ik ze doen." H.

Het hiervolgende schoone lied werd door een Z.-Afr. dichter vervaardigd bij het feest der 50-jarige regeering van Koningin Victoria. Het bewijst hoe ook daarginds onze taal met eere haar rang handhaaft:

Eén juichtoon rijst uit millioenen monden;
Eén danklied stijgt tot 's Hemels troon;
Eén Lofzang ruischt door beide wereldronden;
Heel de Aard' deelt in dien blijden toon!

't Is feest, een heerlijk feest, langs Theems en Humberboorden;
't Is feest in 't verre Canada;
Alom in Noord en Zuid weergalmen lofakkoorden
Ter eere van Victoria.

't Gebulder van 't kanon verkondt de blijde mare
Van 't vijftigjarig Jubelfeest
Der Koningin, die steeds in 't reine, goede en ware
Een edel voorbeeld is geweest.

Haar Hof, — een toonbeeld voor Europa's hoven,
Waar reinheid steeds haar schepter voert,
Zag nooit zijn glans door ééne smet verdooven;
Werd nooit door kuiperij beroerd.

Geen schrijver van Europa's hofschandalen
Vermat zich ooit op haren naam
Met bitterheid in 't hart meedoogenloos te smalen;
De lasterpijl brak op Haar faam.

Heil U, o Koningin! In luide jubeltonen,
Bij feestbanket en orgelklank;
In oost en west alom waar Britten wonen,
Ruischt statiglijk het lied van dank;

„God spaarde Haar, die in millioenen harten
Zich eenen eerzuil heeft gesticht,
De Koningin, die onder leed en smarten
't Oog op Haar schepper hield gerigt."

J. v. d. Tuuk.

H.

De jongste berichten uit Jeruzalem luiden zeer opwekkend. De straten, vroeger zoo ellendig slecht zijn in volkomen orde gebracht, en de wegen die van Bethlehem en Hebron naar de stad leiden, wijder gemaakt en hersteld. De bevolking neemt bij den dag toe. De heer Lourens

Oliphant, meldt dat van de Turksche Regeering vergunning bekomen is om een spoorweg in het Heilige land aan te leggen en om kleine stoombooten op de zee van Galilea te laten varen. Het spoor zal vooreerst gelegd worden van Acre, de oude rivier Kison met een brug van 60 voet overgaan, en langs het Karmel gebergte de vallei der Jordaan door. Waarlijk een teeken des tijds!

H.

De Russen, die vaak voor halve barbaren versleten worden, gevoelen heel goed, dat de Zondagstreinen indruischen tegen het Vierde Gebod, en hierin maken zij velen ook in ons land beschaamd, die er geen kwaad in zien van Zondagstreinen gebruik te maken. Maar wat doen zij nu; hebben zij het loopen van den trein op den christelijken rustdag gestaakt? Neen, zij hebben er een middel op bedacht: aan elken trein wordt een groote kerkwagen gehaakt, waarin op Zondag en Feestdagen godsdienstoefening gehouden wordt; zoodat een ieder die met een Zondagstrein reist en het begeert van den dienst gebruik van kan maken.

Wij zeggen niet: „Ga heen en doe desgelijks," maar toch kunnen andere volken aan den „onbeschaafden Rus" een voorbeeld nemen. H.

Een kunstwerk.

In de Congres-Bibliotheek te Washington bevindt zich een Bijbel van groote waarde. Hij werd door een monnik in de 15de eeuw geschreven. Het perkament, waaruit de bladzijden bestaan, is volkomen gaaf gebleven. Ieder der 1000 bladzijden is een kunststuk. Het werk is met Duitsche letters geschreven, die elk op zichzelf uitstekend uitgevoerd zijn. De inkt is koolzwart en nergens is een vlekje of verkeerde streep te herkennen. De eerste letter van elk kapittel is zeer groot, gewoonlijk 2 of 3 duim lang en met rooden of blauwen inkt gesierd. In ieder dezer versierde letters is het beeld van den Heilige aangebracht, waarover, zoo men meent, het kapittel handelt. Zelfs onder een vergrootglas heeft men geen onzuiverheid kunnen ontdekken.

Met dat al mogen we God danken, dat de drukkunst de reuzentaak van Bijbels afschrijven onnoodig heeft gemaakt, daargelaten nog dat een arbeid als boven beschreven toch een waar „monnikenwerk" is en blijft. H.

Vleiend.

„Wel beste vriendin!" vroeg de onderwijzerkweekeling aan een meisje van een jaar of zeven, dat zoet geweest was, en dus met een praatje beloond werd; „wien vind je wel het liefste kind van de geheele klas?"

Henriëtje, na eenige aarzeling: „U, mijnheer!"

HET FRIESCHE VERBOND,

waarvan, zooals onzen lezers bekend is, het militair Tehuis te Leeuwarden uitgaat, zal weldra weder zijn jaarfeest vieren.

Het werd bepaald op 10 Augustus, en zal weder worden gehouden op het schoone buiten „Haersma State" van Mevr. de Wed. Pel te Drachten.

De Welkomstgroet zal door Ds. Douma te Drachten worden uitgesproken, en de openingsrede door Ds. Ploos van Amstel te Reitsum.

Voorts komen verschillende belangrijke onderwerpen ter sprake, waaronder de verhouding van de jongelings-vereeniging tot de militairen-tehuizen.

De slotrede zal gehouden worden door Ds Van der Sluis te Franeker; als sprekers zullen o.a. optreden de heer Dr. Van Goor van Bunschoten, Ds. Van Kasteel van Kollum, Ds. Bouma van Driesum, Ds. Van Melle van Minnertsga enz.

VRAGENBUS.

ANTWOORDEN.

Onze vriend A. de B. te Sneek deed vóor eenigen tijd de vraag: »In welke dagen kan er niets geschied zijn?

Daar kwam maar geen antwoord op. 't Ligt ook niet zoo voor de hand. We verzochten hem toen zelf de lezers uit den droom te helpen.

Thans schrijft hij ons hierop het volgende:

ANTWOORD OP DE VRAAG:

»*In welke dagen kan er niets geschied zijn?*"

Niettegenstaande een jaar $365^1/_4$ dag telt, rekent men in het burgerlijke leven reeds sedert eeuwen het jaar op 365 dagen.

Daardoor liet men ieder jaar $^1/_4$ dag of 5 uur 48 min. en 46 sec. wegvallen, waardoor na vele jaren de jaargetijden in andere maanden vielen. Om dit te veranderen, liet Julius Cesar in 45 v. Chr door den Egyptischen sterrenkundige Sosigenes, den naar hem genoemden kalender of tijdrekening berekenen, waardoor de lengte van het jaar op 365 dagen en 6 uren werd bepaald.

Nu had men echter het jaar iets te groot genomen en wijl hieruit ook verwarring ontstond, liet Paus Gregorius XIII in 1582 op raad van Aloysius Lilius van Verona, 10 dagen uitvallen. Men schreef na den 4den October den 15den.

En hierop doelde nu mijne vraag. Wijl de 5de, 6de, 7de, enz. tot en met den 14den Octobèr (1582) niet hebben bestaan, kan er op die *datums* ook niets hebben plaats gehad. Waarom de door mij ingezondene vraag door velen niet is begrepen, is mij niet onverklaarbaar. Beter zoude zij gevat zijn, als zij luidde: »Op welke datums en van welk jaar kan er niets geschied zijn"? want ik erken, dat de dagen wel bestaan hebben; 't was alleen maar eene verandering van datums.

---

15 Augustus 1887.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Warmser,

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's *f* 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior", bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

Het Bezoek op het Kasteel.

door

P. J. KLOPPERS.

IV.

»A Dieu ta vie
En Dieu ta fin." [1]).

't Was in de lente van het jaar onzes Heeren 785, dat een drietal geestelijken de streken van Devonshire doorreisden, ten einde de belangstelling der leeken en wel voornamelijk der aanzienlijken in hun klooster gaande te houden en voor het geestelijk voedsel, dat ze op kasteelen en sloten brachten, stoffelijke ondersteuning, het loon van Christus' arbeiders, te ontvangen. 't Was tegen den avond, toen ze op eenigen afstand de spitsen van een ouden ridderburgt uit het geboomte zagen rijzen.

„Gij zijt meer bekend in deze streken dan wij, broeder Sdibert. Wiens mag het slot zijn, dat ginds ligt? Zouden we er gastvrij onthaal en een nachtverblijf vinden?"

„Naar mijne gissing moet het het kasteel van den heer van Kirton zijn," antwoordde de aangesprokene, terwijl hij naar alle zijden den blik wendde, om zich te vergewissen van de juistheid zijner vooronderstelling. „Ja, 't kan wel niet anders. De bewoner is een der hoogste edellieden des rijks en zeer gezien bij den vorst. Ofschoon hij zich meer met de belangen van het rijk dan met die der kerk inlaat, zal hij ons toch hoffelijk ontvangen. Daaraan twijfel ik geenszins en wie weet, of ons verblijf hem en den zijnen nog niet ten zegen strekt."

„Broeder Sdibert, ge spreekt woorden van troost en liefde. Reeds begon ik te vreezen, dat we den nacht onder den blooten hemel zouden moeten doorbrengen," hernam de oudste van het drietal. „Moge 't onthaal ginds uwe verwachting niet teleurstellen! Ofschoon ik toch menigen nacht in onherbergzame wouden doorbracht, ik gevoel thans te zeer behoefte aan rust, om mij niet te verblijden."

[1]) »*Aan God uw leven, In God uw eind*," devies van Jean Taffin, eersten Waalschen Predikant te Haarlem. 't Scheen ons zeer toepasselijk op het leven van den man, wiens geschiedenis we hier aanvangen.

Ernstige gesprekken verkortten den afstand en weldra stond het drietal aan de groote poort van het kasteel. De oudste liet den ijzeren klopper op de deur vallen, en weinige oogenblikken later vertoonde zich het grijze hoofd van den portier boven de poort. Op zijn vraag, wat zij wenschten, antwoordde de geestelijke: „Zeg aan uw meester, dat hier drie broeders uit het Adescantre-klooster voor zijne poort staan, zich vleiende, dat hij hun toestaan wil den nacht onder zijn gastvrij dak door te brengen."

De portier vertrok, en keerde spoedig weder met de boodschap, dat de eerwaarde vaders welkom zouden zijn op het kasteel, 'tgeen hij dan ook metterdaad toonde, daar hij tegelijkertijd de poort wijd voor hen opende en na deze weêr zorgvuldig gesloten te hebben, hen in de tegenwoordigheid van den gastheer leidde. Deze ontving hen met al den eerbied en de hoffelijkheid, welke hij aan zijne gasten en aan zichzelf verschuldigd was en noodigde hen uit, nadat zij zich in hun nachtverblijf verfrischt zouden hebben, aan zijn huiselijken avondmaaltijd deel te nemen. Daarna gaf hij last de reizigers naar hunne slaapvertrekken te geleiden en hen van het noodige te voorzien.

„Onze Heiland en de heiligen mogen de gastvrijheid loonen, edele heer, die gij aan de geringsten zijner dienaren bewijst," zeide broeder Sdibert. Met gebogen hoofd ontving de gastheer den zegen van den geestelijke en daarna liet hij het drietal aan de zorg zijner bedienden over, terwijl hij zich met een hoffelijke buiging verwijderde. Nadat zij zich verfrischt hadden, werden zij door een dienaar ter tafel geleid, waar hun gastheer hen met zijn gezin reeds wachtte. Dit laatste mocht niet groot heeten, zoo men daarvan althans de schare van bedienden afrekende, welke in een lager gedeelte der zaal, maar toch in gemeenschap met hun heer het avondmaal gebruikten. Aan het hooger einde was de gastheer gezeten, aan het hoofd van den disch. Naast hem, aan zijne linkerzijde, zat zijn zoon, een vijfjarig knaapje, de trots en de vreugde van den edelman en zijne gade. Op den jeugdigen Winfried was de hope van het geheele adellijk huis gevestigd en de vader zag nu reeds in den veelbelovenden en vurigen knaap den toekomstigen erfgenaam van zijne goederen en titels, van zijn rang en zijn invloed. Hij en zijne gade, welke aan de andere zijde van den jongen Winfried gezeten was, wijdden aan het kind al hunne zorgen en oplettendheden, en trachtten zooveel in hen was, zijn geest te verrijken met al de kundigheden, welke hun tijd bezat. Trouw werd het ouderenpaar in deze taak bijgestaan door de beide dochters des huizes, nu reeds, ofschoon zijzelve nauw de kinderschoenen ontwassen waren, de steun en het geluk harer moeder. Wel verre van den jongeren broeder de plaats te benijden, welke hij in de verwachtingen harer ouders innam, zagen ook zij in den kleinen Winfried het voorwerp van hun toekomstigen trots.

Toen de geestelijken binnentraden, stonden allen op van hunne zitplaatsen en bogen zich eerbiedig voor hen. De oudste van het drietal breidde de handen zegenend uit en sprak:

„Gezegend zij deze vriendelijke woning en allen, die er zich in bevinden!"

De gastheer geleidde nu zelf zijne gasten naar de drie zetels, welke aan zijne rechterzijde open gehouden waren. Nadat hij hen aan zijne gade en kinderen en dezen aan hen voorgesteld had, werden de spijzen opgedragen en de afgematte reizigers vonden welhaast bij het vorstelijk maal de oude opgewektheid weder. Natuurlijk liepen de gesprekken over het klooster en zijne bevolking, over den vooruitgang, welken het Evangelie had in Engeland en aan de overzijde van het Kanaal, vooral ook over de pogingen welke door de kerk aangewend waren om de Friezen tot bekeering te brengen. Mochten ook allen levendig aandeel nemen in de mededeelingen der eerwaarde vaders, niemand kon daarin meer belangstellen dan de jonge Winfried. Onophoudelijk rustte zijn blik op den spreker en naarmate de mededeelingen aan belangrijkheid wonnen, werd zijn blik vuriger en kleurden zijne wangen zich hooger. 't Ontging den gastheer niet en zijne gespannen wenkbrauwen toonden duidelijk, dat de belangstelling, welke het jeugdige kind toonde, hem minder aangenaam was. Broeder Sdibert had wel recht geoordeeld, toen hij hem van te voren aan zijne reisgezellen geschetst had als een man, die, ja, den meesten eerbied bewaarde voor de kerk en hare vertegenwoordigers, maar toch meende, dat de adel te voornaam was om zich op ééne lijn met de geestelijkheid te plaatsen en dat de aanzienlijken al wonderwel hun plicht volbrachten, wanneer ze door ruime bijdragen kerken en kloosters steunden. En waarlijk, zijne bezorgdheid was niet uit de lucht gegrepen. Immers de gevallen waren niet zeldzaam, dat de zonen van

den hoogsten adel, dat zelfs leden der koninklijke familie den geestelijken stand kozen, een verschijnsel, naar zijn gevoelen veroorzaakt door de zucht naar avonturen in vreemde gewesten, waaraan de zendingsreizen der geestelijken maar al te veel bevrediging boden. Hoe, zou hij dat ook van zijn eenigen zoon moeten beleven! Zouden al zijne verwachtingen den bodem ingeslagen worden en dat tengevolge van het romantisch verhaal, dat een drietal paters aan zijn eigen disch gegeven hadden. Hij zou er voor waken, zooveel in hem was. Hij hunkerde naar het einde van den maaltijd en 't scheen, dat zijn misnoegen niet onbemerkt gebleven was; immers het gesprek kwijnde al meer en vruchteloos vraagde elk der gasten aan zichzelf, wie toch in gedrag of woorden aanleiding mocht gegeven hebben tot deze ontstemming. Hun gastheer was echter te zeer edelman, om zich niet spoedig meester te zijn, toen hij bemerkte, dat zijn misnoegen op anderen, vooral op zijne gasten werkte. De maaltijd was geëindigd en zich tot zijne echtgenoote richtende, zeide hij:

„Elinde, onze Winfried moest te bed gaan. Indien onze eerwaarde gasten mij veroorloven, zal ik hem zelf geleiden en daarna zouden de vaders mij verplichten, den avondgodsdienst te leiden." De edelvrouwe antwoordde niet. Zij kende haren gemaal en wist, wat er in hem omging. Reeds duchtte zij de uitbarsting van den storm, welke het hart van haren echtgenoot bewoog. De gasten beantwoordden den vragenden blik van den edelman met eene buiging, welke evenzeer van onderwerping als toestemming getuigde.

„Vader, laat ook mij in het klooster gaan!" zeide de jonge Winfried, toen hij aan de hand van den edelman de trappen besteeg, welke naar zijn slaapvertrek leidden. 't Arme kind wist niet, welk een lont hij in de brandstof wierp, die zich in het donker gemoed van zijn vader opgehoopt had. Als ware hij door een slang gebeten, liet de vader plotseling de hand van zijn zoon los. Hij plaatste zich tegenover hem en staarde den knaap met onheilspellende blikken aan. Een oogenblik stond hij daar zonder te spreken, terwijl de jeudige Winfried zich het hart van angst benepen voelde bij den onheilspellenden blik zijn vaders. Deze was echter al te zeer meester over zichzelven om niet terstond te gevoelen, dat een kind van vijf jaren, dat zijn lief en dierbaar kind niet de prooi moest zijn, waarop hij wrake oefenen kon voor deze wonde in zijn vaderhart. Reeds ontspanden zich zijne trekken, reeds week het doodelijk bleek van zijn gelaat, maar toch hief hij dreigend den vinger op en langzaam en ernstig sprak hij:

„Winfried, hoor! Spreek mij nimmermeer daarover, indien ge uw goeden vader niet hevig vertoornen wilt. Luister goed! Wanneer gij mij ooit weder zoo iets vraagt, moogt ge nooit weêr blijven, als er gasten komen. Tot uw straf zullen deze reizigers morgen vertrekken! Neen, gij moet dienaar van den vorst worden, evenals uw vader, verstaat gij mij, kind?"

De arme Winfried beefde over al zijne leden. Dat was zijn eenig antwoord. De edelman zag, dat hij geen ander ontvangen zou en verheugde zich, bij de gedachte, dat deze eerste schok zijn kind voor goed van zulke droomerijen zou genezen hebben. „Ga nu slapen!" zeide hij, „en spreek tot niemand hierover!"

Nadat hij zijn zoon aan de zorg der bedienden overgegeven had, begaf hij zich weder in de eetzaal. Geen trek op zijn gelaat verraadde, wat er in hem omging. Op zijn verlangen legde men een geschreven deel der Heilige Schrift op een lessenaar in het midden der zaal, waarna hij den oudste der geestelijken verzocht de aanwezigen door zijne lezing te stichten.

De barmhartige Samaritaan.

Tot Jezus kwam een zeker wetgeleerde, Hem verzoekende, en zeggende: „Meester, wat doende zal ik het eeuwige leven beërven?"

En Jezus zeide tot hem: „Wat is in de wet geschreven? Hoe leest gij?"

De wetgeleerde vroeg aan Jezus, aan den *Zaligmaker*, wat hij moest *doen* om het eeuwige leven te beërven. Dat is een vraag, waarop Jezus geen antwoord heeft. *Hij* was gekomen om alles te doen, waardoor *wij* het eeuwige leven deelachtig zouden worden. Daarom verwees Hij dezen wetgeleerde, evenals vroeger den rijken jongeling, die met ongeveer dezelfde vraag tot hem kwam, naar de *wet*. De wet zegt: „*Doe* dat en gij zult leven." Een *wetgeleerde* heeft Jezus niet noodig. Toch is er tevens geen beter teeken van de hulpeloosheid, waarin de wet ons laat, dan deze dat juist de wetgeleerde, geroepen om anderen te onderrichten, bij haar geen troost vindt. Want wél

kwam deze man in trotschheid des harten Jezus *verzoeken*, maar de kreet van het onrustige hart klinkt door de overmoedige vraag heen.

Op Jezus' heenwijzing naar de wet, is 's mans antwoord spoedig gereed. 't Is eigenlijk wel wat beneden hem om dezen ongeleerden, ambteloozen Jezus op zijn vraag te antwoorden, maar hij zal Hem de maat volmeten. Hij, antwoordende, zeide: „Gij zult den Heere uwen God liefhebben uit geheel uw hart, en uit geheel uwe ziel, en uit geheel uwe kracht, en uit geheel uw verstand, en uwen naaste als uzelven."

Welnu, dat antwoord is onberispelijk. Jezus' wederwoord kan dus zeer kort zijn en is het ook. „Gij hebt recht geantwoord; doe dat, en gij zult leven." Een ander antwoord heeft de wet niet. Ja toch: de keerzijde evenzeer: „Doet gij dat niet, dan zult gij verdoemd worden." En elk geweten dat nog niet als met een brandijzer toegeschroeid is, zegt tot zijn eigenaar: „Dat doet gij *niet*!"

Ziet het aan dezen wetgeleerde. Hij kwam om uit Jezus' mond een woord op te vangen, waarnaar deze veroordeeld kon worden. Jezus heeft echter in 't geheel geen antwoord gegeven, maar den verzoeker zelf laten zeggen wat er te zeggen viel. Nu kon de man dus tevreden heen gaan. Och neen, de wet geeft nu eenmaal geen vrede aan den zondigen mensch. Nu Jezus zich stipt aan de wet houdt, is het met het *verzoeken* gedaan, maar de punt der wet is in de conscientie des verzoekers gedrongen en hij voelt zich genoopt om *zichzelven* te *rechtvaardigen*. Ja, God heeft naar den uiterlijken eisch der wet van dezen wetgeleerde altijd het zijne gehad. Maar dat: „Gij zult uwen naaste liefhebben als uzelven", en „daardoor leven," dat heeft eenige behoefte aan zelfrechtvaardiging in 't leven geroepen. „Wie *is* mijn naaste?"

Ook nu richt de goddelijke wijsheid van Jezus het antwoord zoo in dat de mond van dezen wetgeleerde zijn eigen vonnis velt. Jezus zegt maar niet kort en goed: „Dat zijn alle menschen"; of: „Dat zijn alle menschen met wie gij in aanraking komt." Dat zou ook niet waar zijn. We kunnen zoo maar niet alle menschen, zelfs al zijn ze ons volslagen onbekend, liefhebben als onszelven.

Jezus antwoordt met een voorbeeld, een verhaal uit het dagelijksch leven gegrepen. Een zeker mensch kwam af van Jeruzalem naar Jericho: langs een woesten, weinig gebruikten weg. Hij viel onder moordenaars, die hem plunderden, zwaar verwondden en zonder zich verder om hem te bekommeren, voor dood lieten liggen.

Toevallig was dien dag de weg vrij druk bezocht. Een priester kwam er langs en kort daarna een Leviet. Twee menschen van het slag van onzen wetgeleerde; van hen die de wet, „Gijij zult uwen naaste liefhebben als uzelven" precies wisten en aan duizenden met verpletterende duidelijkheid gedurig voorhielden. Zooals die deden was het zeker goed. En hoe deden zij? Ze zagen den halfvermoorde hulpeloos liggen en gingen zoo gauw mogelijk tegenover hem voorbij.

Misschien niet in hunne theorie, maar wel ter dege in hun practijk toonden deze wetgeleerden dat *die* man tenminste hun naaste niet was. Zij hadden hem niet lief als zichzelven, maar ze *hadden* dan ook eigenlijk geen „naaste". Want welke reden ter wereld zou er bestaan voor ieder ander om *hen* te helpen, wanneer *zij* eens zoo aan den weg lagen en een ander er aankwam? Hun gedrag gaf hun geen recht of aanspraak op eenige hulp hoegenaamd. Een wetgeleerde, die zoo maar voorbijloopt wanneer iemand hulp behoeft, voelt bij eenig nadenken wel dat zijne uitlegging van de wet niet precies de rechte is.

Daar komt nog iemand denzelfden weg langs. Een zeker Samaritaan. Die ziet den verslagene ook, maar gaat *niet* voorbij. Hij werd met innerlijke ontferming bewogen, en tot hem gaande, verbond hij zijne wonden, goot er olie en wijn in; hief den man op zijn eigen rijdier, voerde hem in de herberg en verzorgde hem. Een duidelijk bewijs dat die man niet op de hoogte der wetgeleerde wetsuitlegging was. Hij was dan ook eigenlijk nog minder dan iemand uit de schare, die de wet niet kende; en zóo iemand was reeds vervloekt. Hij was maar een Samaritaan, met wien de Joden zelfs geen gemeenschap hielden, door wiens land ze niet eens reisden, alles behalve een hunner naasten! Gelukkig dat er nog wel eens een Samaritaan in het land der Joden kwam. Wat zou er anders worden van een verwonden Jood, dien zelfs zijn eigen beter onderrichte landgenooten voorbijgingen?

Toch had die Samaritaan het aan het rechte eind. Hij kon zich ontfermen. Ja, het woord waarmede Jezus het medelijden van dezen reiziger aanduidt, wordt overigens nooit van iemand dan van den Heer zelven gebruikt: hij *werd met innerlijke ontferming bewogen*. De man was het

voorbeeld, het type, van den Zone Gods, wien de Joden ook naar het hoofd wierpen: „Zeggen we niet wèl dat gij een Samaritaan zijt en den duivel hebt?" Zeer kennelijk bedoelde de Heere dan ook met dezen Samaritaan zichzelven. Zooals die Samaritaan zijn hulpeloozen doodvijand opnam, verpleegde, kosten voor hem maakte en ook verder alles voor zijn rekening nam, zoo heeft onze Heiland alles voor ons, *zijne* doodvijanden, gedaan.

De gelijkenis was ten einde. Alleen restte nog de vraag: „Wie dan van dezen dunkt u de naaste geweest te zijn dergenen, die onder de moordenaars gevallen was?"

Waarschijnlijk zonder al te diep na te denken, en ook omdat de toepassing zoo na voor de hand lag, antwoordt de wetgeleerde: „Die barmhartigheid aan hem gedaan heeft."

Die vraag: „Wie was de naaste van hem, die onder de moordenaars gevallen was? heeft al menigeen verkeerd verstaan. De vraag was *niet*: „Wiens naaste was de verslagene?" Zoomin de Samaritaan als de priester of de Leviet was wettelijk verplicht om den armen Jood te helpen. Het was gunst, *genade*, van den Samaritaan, dat hij zijn leven er aan waagde om zijne menschlievendheid uit te oefenen. Niet de verslagene was de naaste van den Samaritaan, maar de Samaritaan was de naaste van den man, die onder moordenaars gevallen was. Die ongelukkige, die zonder eenige aanspraak er op en alleen door de innerlijke ontferming van den Samaritaan van een wissen dood gered was, *die* was verplicht zijn naasten, in dit geval den Samaritaan, lief te hebben als zichzelven.

Wel zeker, zoo begreep de wetgeleerde het ook. Stel eens dat hij zich zoo verlaagde om zulk een ongelukkige te helpen, dan zou dat ook naar zijne meening 's mans plicht en dure roeping wezen om hem, den wetgeleerde, den voornamen man, lief te hebben als zichzelven. Die gelijkenis vond hij wel mooi.

Maar waarschijnlijk werd hij minder aangenaam verrast door de korte krachtige toepassing uit 's Heeren mond: „Ga heen en doe desgelijks."

Hoe moest de wetgeleerde doen? Als de priester of als de Leviet? Waarlijk niet! Als de Samaritaan dan? Ach, wie is daartoe werkelijk in staat! Neen, hij moest doen als de man, die onder de moordenaars gevallen en door den Samaritaan gered was. Dat is *alles* wat wij, zondaren, doen kunnen, en alles wat God van ons verlangt. *Dankbaar zijn.* De Samaritaan was de naaste van den verwonde. Niets had die verwonde hem te geven dan lof en dank en prijs. Niets anders verlangde de Samaritaan ook. Al het andere zou hem niet geëerd maar beleedigd hebben.

Maar dat is ook het moeilijkste van alles: waarlijk dankbaar zijn aan een weldoener. Zoo licht, o zoo licht, voelt men zich vernederd en beleedigd door den plicht der dankbaarheid. Om waarachtig dankbaar te zijn, moet men Christen wezen. Want dankbaarheid onderstelt het genoten hebben van een onverplichte weldaad. En dat is juist wat iemand, die geen schuldgevoel en geen ootmoet kent, *nooit* erkent.

Deze gelijkenis omvat het geheele Evangelie. Zij valt in de drie deelen, die men overal in de schriftuurlijke verkondiging van het Evangelie vindt: *ellende*, *verlossing*, *dankbaarheid.* Zij is de grondlijn voor onzen heerlijken Catechismus. Een man wordt uitgeplunderd en half vermoord. Een ander redt hem onverplicht. Hij is zijn redder dankbaar door hem lief te hebben als zichzelven. Daardoor vervult hij de wet, die reeds door den redder aan hem vervuld is.

Niet door iets te *doen* wordt gij zalig, zoo leert de Heere Jezus ons hier, maar door u geheel aan mij te geven, aan mij, die Ik mij geheel voor u overgegeven heb. Nu eerst is het: „Ga heen en *doe* desgelijks" geen onmogelijke wettische *eisch* voor ons. Wij *hebben* Hem lief omdat Hij ons eerst heeft liefgehad. W.

HET EERSTE LEGERCORPS

van het onzen lezers eenigszins bekende *Leger des Heils* is thans in Nederland gevormd.

Dit geschiedde in een plechtige vergadering, die op Dinsdag 25 Juli te Amsterdam in het welbekende verkooplokaal Frascati saamkwam.

Laat ons eens zien hoe die vorming haar beslag kreeg.

Toen we te ruim 7 ure genoemd lokaal binnen traden, zagen we een groote menschenmenigte bijeen, die aan 't zingen was. Op het platform stond een jeugdig „soldaat" die — zooals de Transvalers zouden zeggen — een waar „roodbaaitje" was.

De jonge man toch droeg een rood vest, midden op de borst waren met gele letters de woorden *Leger des Heils* aangebracht. Zijn leeftijd kon

op 18 à 19 jaar worden geschat. Hij had een flinke stem, die hij volstrekt niet spaarde, want zonder eenig muziekinstrument beheerschte hij het gezang der menigte en zette telkens met frisschen moed het refrein in:

'k Geloof het Heiland, dat voor mij
Uw bloed verzoening wrocht,
Dat Gij voor mij, van zonde en schuld
Mijn vrijheid hebt gekocht.

Het zingen ging vrij regelmatig en bijna ongestoord, maar werd ook zonder noemenswaardige tusschenpoozen voortgezet, zoodat er tamelijk veel van de kracht der longen van hen, die medezongen, gevergd werd.

„'t Is ontegenzeggelijk het pleizierigste geloof dat er is, de lui zien er niets devoot uit ook," zei een heer, die naast mij had plaats genomen; en de houding van officieren en soldaten gaf voor die opmerking wel eenigen grond.

Eindelijk zou de eigenlijke plechtigheid een aanvang nemen. De zaal, behalve de galerijen, was ontzaglijk vol, en de politie was goed vertegenwoordigd om elke verstoring der orde onmiddellijk te kunnen onderdrukken.

Het platform zat vol met soldaten, waarvan velen het roode vest droegen. Enkele vrouwen, in het leger „zusters" geheeten, waren kenbaar aan hun tuithoed met het roode lint, de meesten droegen echter slechts als onderscheidingsteeken het reeds vroeger genoemde S. S.

Daar traden de officieren op het platform! Voorop Staf kapt. Tyler, met zijn in uniform gekleede wederhelft. Daarachter commissionair Smith, uit Amerika, ook in uniform, die de samenkomst leiden zou, en daarachter luitenant Govaars, met zijn viool.

Nog weerklonk het refrein:

Ik geloof, Jezus redt,
En zijn bloed maakt mij witter dan sneeuw.

toen de mannen en vrouwen van het platform nederknielden.

Na het zingen ging een soldaat in gebed voor, die zich met groote welsprekendheid van deze taak kweet. Men zou aan 's mans uiterlijk niet gezegd hebben, dat hij zoo wel ter taal was.

Terwijl hij nog bad, deed kapt. Tyler een zuster uitnoodigen om, wanneer de eerste gebeden had, hem te volgen. De stoornis, door die uitnoodiging teweeg gebracht, deed wel wat aan den eerbied des gebeds tekort.

Toen het bidden geëindigd was begon men te zingen, en daarna kwam het woord aan de „verloste" soldaten, die aan het publiek de zegeningen, door het leger ondervonden, zouden bekend maken.

De eerste getuige was een man van rijzige gestalte, die er vrij armelijk uitzag. Zijn gelaat droeg de duidelijkste sporen van een „veelbewogen" leven.

Zijn verhaal was eenvoudig en niet overdreven, hij vertelde geen onmogelijke dingen.

Na zijn getuigenis zong de vergadering weêr een lied.

Daarop kreeg iemand het woord, die voorgesteld werd als „*de bekeerde kroeghouder*". De man zag er inderdaad als een tapper uit, en zijn rede kon allerminst als een voorbeeld van welsprekendheid gelden. Doch dit was een waarborg voor haar oorspronkelijkheid.

De man vertelde hoe hij kroeghouder was geworden. Het was door het ontvangen van een erfenis, die echter in zijn tapperij geheel was opgeteerd. Het had hem veel moeite gekost aan de „zondaarsbank" neer te knielen, en zijn tapperij was hem daarbij 't voornaamste bezwaar geweest. Maar thans was hij bekeerd en had een erfenis, die niet verteren kon; een schat, die niet verdorven kon worden.

Daarna kwam, als derde getuige, den man aan 't woord, die zoo pas de vergadering met gebed geopend had. Hem zou men 't best een „bekeerd leeglooper" kunnen noemen, want leegloopen scheen voorheen 's mans eenige arbeid te zijn geweest.

Op een Zondagmorgen, zoo verhaalde hij, was hij uit verveling de „volkszaal" van het leger binnengestapt. Na het einde der „meeting" wilde hij naar de kroeg om een „happie" te nemen; maar hoewel hij de deur der herberg reeds in de hand had, was 't hem onmogelijk daar binnen te treden. Hij keerde terug naar de „volkszaal", had acht dagen zwaren strijd, en vond toen vrede, nadat hij aan de „zondaarsbank" had neergeknield.

De welbespraaktheid van dezen soldaat kwam mijn meergenoemden buurman naar 't scheen verdacht voor, want hij maakte de opmerking: „als dat maar geen geleerd lesje is!" Wij mogen echter niet veronderstellen, dat de officieren tot zulke propagandamiddelen hun toevlucht zouden nemen.

Toen de getuigenissen waren afgelegd, zongen twee jonge meisjes, in uniform, een lied, waarbij

een deel van 't publiek zich echter vrij onwaardig gedroeg, door met gegil en geschreeuw het gezang te verstoren. De vrouwelijke heldinnen volbrachten echter hun taak ten einde toe.

Daarna trad commissionair Smith handelend op. Hij las een kort gedeelte van een hoofdstuk uit Lucas' Evangelie en begon uiteen te zetten wat het Leger des Heils bedoelt en werkt.

Hij trachtte verschillende bezwaren, tegen de manier van werken van het heilsleger ingebracht, te ontzenuwen. Tegenover de beschuldiging dat in de samenkomsten van het leger de orde werd verstoord, deed hij opmerken,dat die verstoorders der orde niet met het leger uit Londen waren gekomen, maar in „Holland" werden aangetroffen. Hun uniform diende, om de aandacht te trekken, en overigens zag de „commissionair" geen onderscheid tusschen een zwarte jas en een roode. De *S. S.* die de heilssoldaten op hun jaskraag dragen, meende hij even „vroom" te kunnen noemen als een witte das; en dat de wijzen der liederen van het heilsleger geen „kerkwijzen" waren, was alweer de schuld, niet van de officieren, maar van de menschen, die wel op de hoogte waren van straatdeuntjes, doch niet van kerkgezang. Overigens deed de wijs er niet toe, als de woorden maar doel troffen.

Ook de muziekinstrumenten werden verdedigd. Met minachting zag men neer op des heeren Govaars viool, maar gelijkt zulk een instrument niet sprekend op de harp, als waar koning David op speelde? De spreker gebruikte een *cornet à piston*, en *blies* daar de lucht in, en bij een orgel werd de lucht in de pijpen *getrapt*.

Men kan gemakkelijk nagaan, dat na zulk een verdediging de slotsom van des commissionairs betoog was, dat alle bezwaren uit vooroordeel ontsproten.

Voorts verhaalde hij van twee dronken lieden, die te Londen te midden van hun roes waren staande gehouden door heilssoldaten, en in de „meeting" na veel gebeds waren bekeerd. Hij deelde nog meê, dat het leger thans 5500 officieren, 2500 corpsen en meer dan 100.000 soldaten telt. Het plan bestaat het arbeidsveld aanmerkelijk uit te breiden.

Voorts werden verschillende vragen omtrent het leger in de vergadering gedaan en beantwoord, bij welke gelegenheid er den nadruk op werd gelegd, dat men volstrekt niet tegen eenige kerk optrad.

Deze plechtige bijeenkomst werd gesloten met het overreiken van het vaandel, dat natuurlijk het glanspunt van den avond worden moest.

Daar werd de vlag ontplooid! en we zagen een rood doek met blauwen rand. Aan de bovenzijde was een klein stukje doek met de kleuren der Nederlandsche vlag aangebracht. In het midden prijkte een gouden zon, waarin de woorden **Bloed en Vuur**. Het geheel wapperde aan een langen, rooden stok, met vergulden knop.

Smith hield de vlag omhoog en zwaaide haar, onder 't gezang der soldaten, die staande hem omringden, voor het oog der vergadering heen en weêr.

„Soldaten"! dus luidde Smit's toespraak ongeveer, „ik overhandig u namens onzen generaal deze vlag! De roode grond wijst op het bloed van Christus; de blauwe rand op de noodzakelijkheid, een heilig leven te leiden; en de gouden zon is het zinnebeeld van den Heiligen Geest. Dat aan deze vlag ook de nationale kleuren werden aangebracht moet u leeren, dat een goed heilssoldaat tevens een goed „Hollander" is.

Staf. kap. Teyler, aan u geef ik deze vlag! De generaal vertrouwt u; de officieren vertrouwen u; uwe kameraden vertrouwen u; de soldaten vertrouwen u! Moge deze vlag u menigmaal ter overwinning geleiden!

Daarop werd de vaandeldrager naar voren geroepen. 't Was een man van rijzige gestalte en donker uitzicht.

„Neem deze vlag," sprak Smith, „en waar ge u ooit met haar vertoonen zult, moogt ge *nooit* terugtrekken. Die vlag mag niet dan in de schamelste wijken der stad worden ontplooid."

De man omklemde de roode stok, en alle soldaten zagen op naar de eerste Hollandsche heilsvlag, wier kleuren hun in de oogen schitterden.

Met de vlag in de hand knielde Smith ten slotte neder en bad.

Zijn voorbeeld werd door de mannelijke en vrouwelijke soldaten gevolgd, en luide weerklonk telkens het *Amen*, toen in dat gebed de generaal, Neerlands Koning, de Staten Generaal, de stedelijke overheid enz. enz. herdacht werden.

Knielend hieven de soldaten ten slotte een lied aan, onder welk gezang de menigte de zaal verliet.

Er waren ook dien avond weder vele rustverstoorders, doch hun toeleg om alles in de war te sturen, gelukte niet geheel; wel ging veel van het plechtige der overreiking van de vlag verloren.

Deelen we ten slotte onzen lezers nog eenige eigenaardigheden van het leger mede.

Ieder soldaat ontvangt een „pas," waarvan de datum elke drie maanden moet worden vernieuwd. Ook ontvangen zij dertien „patronen." Iederen Vrijdag moet zulk een patroon — een papiertje waarop de naam staat van den soldaat die het draagt — worden ingeleverd. Wordt dit nagelaten, dan wordt de soldaat, wiens „patroon" ontbreekt op de inspectie, onmiddellijk door een van de officieren opgezocht.

Deze maatregelen moeten dienen om de soldaten te kunnen nagaan in hun levenswandel, en om hen zoo noodig, onder de tucht te stellen.

Voorts kunnen we nog melden, dat ook in het Noorden des lands eenige legercorpsen zijn opgericht, en dat daar ook een tweede orgaan van het leger wordt uitgegeven.

Een goed opschrift.

Gozlar in den Harz is een zeer oude stad, waarin men nog veel fraaie huizen uit de middeleeuwen vindt. De meeste van deze huizen dragen opschriften op de gevels, die getuigen van den vromen zin der voorvaderen. Een daarvan geven we hier weder:

Zu diesem Hausz, Herr Jesu Christ,
Dein Segen gib zu aller Frist.
Las Alles darin gedein woll,
So ist es deiner Gnaden voll,
Was Du segenst bleibt bestehn,
Ohn dein Hülff thut alles vergehn.
Hinrich Roseman.

Wir bawen hir alle feste,
Und seind doch fremde Geste;
Da wir sollen Ewig sein,
Da bawen wir gar wenig ein.
Aº 1617.

Is dat geen goed woord? Welnu, wie onzer lezers of lezeressen beneden de twintig jaren daarvan de beste vertaling geeft, liefst in dichtmaat, dien zenden we als premie een exemplaar van *Lohman: Van den Harz naar Scheveningen, vertaald door J. P. G. Westhoff*

De antwoorden moeten vóor 1 October a. s. ingezonden zijn.

UIT HET LEVEN.

Tijdens het onlangs te Londen gevierde feest van koningin Victoria, bevond zich daar ook de koningin van Hawaii, het Australische eilandenrijk, dat om zoo te zeggen, door het Christendom gesticht is, 't welk uit barbaren beschaafde menschen maakte. De koningin van Hawaii opende o. a. den bazar van de matigheids-vereeniging der kerk van Engeland. Bij het feest werd ook het volkslied van Hawaii gezongen. Als merkwaardigheid volgt hier één versje:

Hawaii ponoi
Nana i Kou Moi,
Ka lani alii,
Ke alii,
Koor: Makna lani e,
Kamehameha e,
Na Kana e pale,
Me Ka ihe.

Misschien wil een der lezers het wel ten dienste der anderen vertalen. H.

Men verhaalt dat eens eenige geleerden, die een woordenboek saamstelden, achter het woord „krab" ter verklaring hadden geschreven: „Een kleine, roode visch, die altijd achteruit gaat." Om echter zeker te gaan, riepen zij het oordeel in van den grooten dierkenner De Buffon. Deze nu sprak: Mijn heeren, een krab is niet rood, is geen visch en gaat niet achteruit; op deze drie dingen na, is uw bepaling goed."

Het verhaal klinkt vrij ongelooflijk, maar dat groote geleerden soms bijzonder onwetend zijn in wat hun vak niet raakt, is waar. We weten van een drietal zeer beroemde mannen, met groote uitnemende gaven, van welke heeren de een geen gewone deelsom kon maken; de tweede begreep van de wiskunde niets en leerde de bewijzen eenvoudig uit het hoofd om toch maar zijn examen te kunnen doen; de derde kon geen geestigheid begrijpen, die zelfs een kind vatten kon. H.

Correspondentie.

Van verschillende zijden worden ons boeken ter bespreking voorgesteld. Men hebbe een weinig geduld. We hopen in staat te zijn het een na het ander te behandelen.

Tevens herinneren we nog eens aan de *antwoorden* op vragen en op de prijsvraag.

1 September 1887.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Haagenbirk en J. A. Warmser,

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's *f* 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior", bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

Lodewijk van Nassau in zijn eersten en laatsten strijd. 1568—1574.

door

E. GERDES.

I.

Lodewijk van Nassau in zijne beteekenis voor ons Land.

Er wordt niemand geboren zonder levenstaak. Ieder mensch, rijk of arm, heeft eene roeping te vervullen, eene roeping, die met korte, maar gewichtige woorden aldus wordt omschreven: God lief te hebben boven alles en zijnen naaste als zich zelven.

Het ligt niet in mijn plan, u in het breede aan te toonen, dat slechts zeer weinige menschen hieraan gehoor geven. Verreweg de meesten vertolken deze spreuk aldus: Zich zelven lief te hebben en hun naaste te haten. Reeds aan de poorten van het Paradijs werd het bewijs hiervan gegeven, en Kaïn, die zijn broeder doodsloeg, vindt zijn evenknie in allen, die de gemeente Gods vervolgen. De wereld gelooft niet in de Openbaring Gods en in de feiten, die binnen en buiten Jeruzalem hebben plaats gevonden, en de Christen, die daarin juist zijn heil en zijne vreugde vindt, wordt dikwijls genoodzaakt, als een goed krijgsman de waarheid te verdedigen. Vandaar de strijd, dien onze vaderen tachtig jaren lang hebben volgehouden; een strijd, die eigenlijk nog altijd voortduurt, en eerst ten volle met zegepraal zal bekroond worden, als de Heer komt met zijne duizenden heiligen, om een einde te maken aan de ongerechtigheid.

Ik wil u in deze bladzijden bekend maken met een man, die bij het licht hem geschonken, en de genade, hem deelachtig geworden, het zich ten levenstaak zag gesteld, het zwaard aan te gorden tegen despoten, die een vrij volk onder het knechtschap van bijgeloof en onwetendheid wilden houden. Het is waar, hij heeft in dezen strijd het onderspit gedolven, — de Heer weet waartoe —, maar heden nog, na meer dan drie eeuwen, schittert zijn naam als die van een Christelijken held, een goed krijgsknecht van Jezus Christus, en zoo lang onze volkshistorie nog in eere blijft, zal, naast Prins

Willem van Oranje, Lodewijk van Nassau daarvan de meest roemvolle bladzijden beslaan.

Lodewijk van Nassau, geboren in 1538, was de zoon van Willem den Oude, een der eerste Duitsche vorsten, die de Kerkhervorming in zijne landen invoerde. Was zijn vader een ijverig voorstander der Reformatie, zijne moeder, de vrome Juliane van Stolberg, heeft meer nog dan haar gemaal, door eene echt Christelijke opvoeding, door woord en gebed op het gemoed harer kinderen gewerkt. Prins Willem, de oudere broeder van Lodewijk, getuigt hiervan in een zijner brieven: „Daar ik van kindsbeen af in de nieuwe Religie ben opgevoed en mijn vader daarin had geleefd en gestorven was, zal niemand het vreemd kunnen vinden, dat die leer zoo in mijn hart gegrift was en er zulke wortelen in had geschoten, dat zij op haar tijd vruchten heeft gedragen."

De nieuwe Religie, waarvan Prins Willem spreekt en waarin hij met zijne broeders en zusters onderwezen werd, was eigenlijk de leer der Hervorming, maar toch in eenige ondergeschikte punten afwijkende van het Calvinistische stelsel. De Augsburgsche Confessie, door Melanchton opgesteld, drukte destijds het algemeen gevoelen uit der protestantsche vorsten in Duitschland, en Graaf Lodewijk van Nassau was daarmede zoo ingenomen, dat hij eens verklaard heeft, „dat hij al de overige geschilpunten zou laten rusten, indien maar de leer van de rechtvaardigmaking des geloofs, met de toereiking van den Nachtmaalsbeker aan allen, alsmede het huwelijk der geestelijken werd gehandhaafd."

Dat Lodewijk van Nassau de Augsburgsche Confessie was toegedaan en zich aan de zijde der Lutherschen heeft geschaard, moet ons niet verwonderen, daar wij weten, wie zijne ouders waren, die hem van zijne prilste jeugd af in de leer, zooals Luther die verkondigde, hadden onderwezen. Dat hij echter — vergun mij dit woord — geen blind ijveraar voor de Luthersche leer is geweest, blijkt reeds uit de boven aangehaalde woorden, ofschoon het niet te ontkennen valt, dat hij nu en dan zeer tegen het Calvinisme optrad. Zelfs verzekert ons de geschiedenis, dat hij meer dan eene poging heeft gedaan, om de Nederlandsche Hervormden over te halen, de Augsburgsche belijdenis aan te nemen. 't Schijnt mij echter toe, dat hij dit deed minder om de leer zelve, dan wel om eenheid te bevorderen, en alzoo eendrachtelijk tegen den vijand op te treden. De Duitsche (protestantsche) vorsten — ik heb het u reeds gezegd — waren der Luthersche belijdenis toegedaan en stonden tegenover het Calvinisme. Lodewijk meende nu de goede zaak te kunnen bevorderen, door het algemeen aannemen der Augsburgsche Confessie, in welk geval de Duitsche vorsten ons hun hulp zouden aangeboden hebben. Vreemd intusschen schijnt het menigeen toe, dat Lodewijk, in 1571, de Calvinistische belijdenis van la Rochelle met Jeanne d'Albret (moeder van Hendrik IV), den Koning van Navarre, den Prins van Condé en admiraal Coligny heeft onderteekend. Echter reeds vroeger, in 1566, had hij de Calvinistische belijdenis, te Antwerpen op de eerste Synode der Nederlandsche Hervormde kerken vastgesteld, met Brederode, den Graaf van Culemburg en anderen onderteekend. Hieruit blijkt ten minste, dat hij niet zoo hevig tegen de Calvinistische leer gekant was, maar ze — in het algemeen — als een hinderpaal beschouwde tot bevordering van de eendracht. [1])

Doch hoe het zij: Luthersch of Calvinistisch, zijn geloof stond vast, en dat geloof schoot diepe wortelen. Het was voor hem geen zaak bloot des verstands, maar bovenal des harten. Met een vrijen geest bezield verlangde hij ook zekerheid van die vrijheid, waarin Gods kinderen uit genade mogen roemen. Van daar dat hij er naar verlangde met mannen te verkeeren, die, evenals Paulus „vergetende hetgeen achter is, zich strekten tot hetgeen voor is, jagende naar het wit, tot den prijs der roeping Gods, die van boven is in Christus Jezus."

Eene hoogere opleiding en vorming verkreeg hij dan ook te Straatsburg en te Genève, in welke laatste stad hij de lessen bijwoonde van Calvijn en omgang had met mannen als Junius en Peregrin de la Grange, die zulk een voorname plaats op het kerkelijk en staatkundig gebied ingenomen hebben. Overal waar hij kwam, toonde hij een besliste voorstander en aanhanger der Hervorming te zijn. Ronduit kwam hij voor

[1]) Guy de Brès, een Calvinist bij uitnemendheid, had een paar malen eene bijeenkomst met den Prins over de wenschelijkheid van een vereeniging der Luthersche en Calvinistische belijdenis. In een brief, waarin hij dit onderhoud mededeelt, schrijft hij: „Zoo wij toch allen ééne leer beleden, zou men ons onmogelijk kunnen aantasten, zonder tevens geheel Duitschland te krenken."

zijn gevoelen uit, hetzij hij zich onder vrienden of vijanden bevond. Menigeen achtte dit onvoorzichtigheid, meenende dat de goede zaak hierdoor nog meer vijanden zou verkrijgen. Maar Lodewijk van Nassau was van gevoelen, dat „wanneer men zijn geloof voor God belijdt, men dit eveneens voor de menschen moet doen. God verlangt oprechtheid in woord en wandel. Men moet geen schemerachtige kleur kiezen, maar in het openbare leven toonen wiens partij men voorstaat." Hiertoe behoort moed, geloofsmoed, en dezen bezat hij in hooge mate, meer, althans in den eersten tijd, dan Prins Willem, die als stadhouder van Koning Filips, met veel beleid en omzichtigheid meende te moeten handelen. Om slechts een enkel voorbeeld aan te halen. In 1565 had er te Brussel, in het verblijf van Floris van Pallandt, graaf van Culemburg, eene bijeenkomst plaats van ruim twintig Edelen, waarvan het meerendeel nog tot de Roomsche Kerk behoorde, maar toch afkeerig was van geloofsvervolging. De meesten stemden zelfs met de beginselen der Hervorming in, al beleden zij ze niet allen in het openbaar. Een bewijs hiervan is, dat die bijeenkomst met toespraak en gebed geopend werd door Junius, die thans als predikant de Hervormde gemeente te Antwerpen diende. Deze bijeenkomst had tengevolge dat er een verzet beraamd werd tegen de Spaansche geloofsvervolging, welk verzet werd achtervolgd door een schrijven aan den Koning. In dit stuk verzekerden zij den Koning, dat zij goed en bloed zouden overhebben voor de verdediging van de vrijheid dezer landen tegen eenige vreemdelingen, die zich niet om de eere Gods bekommerden, muar wien het te doen was om eigen eer en hebzucht, en dit onder het valsche voorwendsel van te arbeiden ter handhaving van het Katholieke geloof. Dit stuk was door enkele Edelen onderteekend, maar de naam, die er boven prijkte, was die van graaf Lodewijk van Nassau, en hierdoor was de eerste schrede gezet op den weg, die uitliep op den strijd, dien onze vaderen tachtig jaren lang hebben volgehouden. Lodewijk van Nassau was er dan ook de ziel van en heeft zijn beginsel gehandhaafd tot aan zijn laatsten ademtocht.

Inderdaad waren aller oogen op hem gevestigd. De Edelen wisten wat zij aan hem hadden Veel woorden gebruikte hij niet, maar zijn daden toonden wat er in zijn hart sprak. Dat wist ook Brederode, die hem schreef: „Niets ter wereld zou ik, naar mijn meening, beter kunnen doen, dan met u gaan, en dat wel om vele redenen. Gij hebt slechts te bevelen en gij zult zien hoe ik u zal gehoorzamen en volgen." Ook de Edelen Le Revel en de Feyennes schreven hem: „dat zij hem niet alleen wenschten te handhaven en als eedgenoot te verdedigen voor de bescherming der verdrukten, maar dat, indien ook al anderen hun plicht in dit opzicht, om namelijk elkander, volgens 't Compromis, hulp en bijstand te verleenen, verzaakten, zij echter hun goed en bloed voor deze rechtvaardige zaak veil hadden, en dat zij voor zijn voeten zouden willen sterven, als voor een heer, die 't waardig was en van wien zij erkenden, dat geheel hun behoud afhing." Deze laatste woorden moeten niet beschouwd worden als eene vleierij; ze waren oprecht gemeend. De Edelen geloofden dat, onder den zegen Gods, graaf Lodewijk van Nassau de eenige man was, die voor een waarachtig beginsel streed en gaven had ontvangen, om aan het hoofd der beweging te staan, iets dat Prins Willem in 1565 en 66, krachtens zijn ambt, nog niet kon en mocht doen. Om u eens te doen zien, dat al de verbonden Edelen hiervan doordrongen waren, deel ik u een uittreksel mede van een brief van den Wapenkoning Nicolaas van Hammes, die het verbond der Edelen onderteekend had, een ijverig aanhanger der Reformatie en een vriend van Prins Willem I. Deze brief, gedagteekend 27 Februari 1566, werd uit Breda gezonden naar Dillenburg, waar zich destijds Graaf Lodewijk bevond. „Wij allen, dus schrijft van Hammes, wachten met een ongelooflijk groot verlangen op uw terugkomst, omdat wij de hoop koesteren, dat gij het vuur in de harten der Edelen alhier zult helpen ontsteken. Zij willen, dat wij tegenover de onverzettelijkheid en verharding die bloedgierige wolven slechts vertoogen en smeekschriften, woorden derhalve, zullen stellen, maar zij van hun kant niet ophouden met verbranden, onthoofden, verbannen en hun woede op allerhande wijs te koelen..... Wij lijden aan een bederf, dat hoe langer hoe meer toeneemt en verergert. Dat bederf is de vervalsching van 't geloof, van 't recht, van 't geld, tallooze schulden, ambten en schenkingen in de handen van onwaardigen; genees nu alles eens met woorden.... Ik bid u dus om u te haasten en ons met uw raad bij te staan.... Wij bevelen ons zeer nederig in uwe gunsten aan en bidden

God, dat Hij u schenke Zijne genade en vermeerdering van de gaven Zijns Geestes."

Het antwoord hierop was de komst van Graaf Lodewijk en het smeekschrift, dat door hem en Brederode, in tegenwoordigheid van vele Edelen, in April 1566, der Landvoogdes werd aangeboden, hetwelk voorloopig geen andere uitwerking had dan dat sedert dien tijd de naam van Geuzen in omloop werd gebracht en de Edelen nauwer aan elkander verbonden werden.

Ik heb u dit alles slechts medegedeeld, om u te overtuigen dat aller oog in dien tijd meer op Graaf Lodewijk, dan wel op Prins Willem gevestigd was. Ik heb u ook de reden daarvan gezegd: Prins Willem was destijds meer de man van 't woord, Graaf Lodewijk die van de daad. Prins Willem schreed *langzaam* voorwaarts; achttien jaren had hij noodig om, in geloofszaken, zoo ver te komen als zijn broeder hier toen reeds stond. Wel schemerde in hem het hemelsche licht, maar 't moest tijd hebben om door te breken.

Thans wil ik u een blik gunnen in het karakter van Graaf Lodewijk, en u hem schetsen in zijn voorkomen, om daarna hem in zijn strijd gade te slaan.

Volgens het getuigenis zijner tijdgenooten moet hij een zeer beminnelijke man geweest zijn. Hij had niets van het min of meer gereserveerd karakter van zijn broeder Willem van Oranje. Dien hij liefhad beminde hij met al de liefde van zijn hart en gaf zich over geheel zooals hij was. 't Was geen afgunst, die hem bezielde toen hij 't zwaard trok; geen poging om anderen het gezag ten eigen bate te ontweldigen, — maar zijn doel was louter anderen zoo gelukkig te maken als hij het zelf was, en allen te doen deelen in het voorrecht den Heer onbelemmerd, naar overtuiging des harten en naar de openbaring van het goddelijke woord te dienen. Dat is ook de aard der liefde. Dat is ook de roeping van elken Christen: te arbeiden aan het heil van anderen. En aan deze roeping heeft hij ook beantwoord. De Heer had hem een groote mate van blijmoedigheid en een opgeruimden geest geschonken. Helder van verstand en begaafd met een snellen blik zag hij nog uitkomst daar, waar anderen met vrees vervuld waren. Moedig, soms voortvarend als hij was, zag hij geen gevaar, en wanneer hem dit overviel, dan wist hij zijnen vijanden zooveel ontzag in te boezemen, dat zij hem nog in zijn nederlaag eerden. Dit bleek onder anderen in 1572. In September van dat jaar moest hij de stad Bergen, die hij tegen Alva verdedigde, den Spanjaard overgeven. Hij zelf was door hevige koortsen aan het ziekbed gekluisterd, en toen de dag naderde dat de Nassausche benden op eene eervolle wijze de vesting zouden verlaten, reed men hem, op een wagen uitgestrekt, ter poorte uit. Toen Lodewijk de tent was genaderd, waarvoor zich de Spaansche bevelhebber, omringd door zijn staf, had gesteld, ging er een kreet van ongeveinsde bewondering op. Don Frederik de Toledo zelf verwijderde zich niet, dan na eerst den zieke hoffelijk gegroet te hebben, en liet hem met alle eerbewijzen en onder bedekking van een sterk geleide naar de Duitsche grenzen overbrengen. Zóó wist de vijand hem te schatten in zijn moed en krijgsbeleid. De Spanjaard bestreed en bewonderde hem, te meer, „omdat hij aan zijn moed die innemende vriendelijkheid van gelaat paarde, dat openhartige en toetredende in zijn omgang, dat beminnelijke in spraak en manieren, dat verhevene en heldhaftige in zijn geheele persoonlijkheid, 'twelk een krijgsman, een vorstelijk krijgsman vooral, tot een der schoonste en edelste gestalten onder de menschen maakt."

Vriendelijkheid van gelaat, waarlijk deze had hij. Dit getuigt Baron van Utenhoven, een Gentenaar, die zijne hulp inroept, in de volgende bewoordingen: „Ik bid u uit onzer aller gemeenschappelijken naam, om ons zulk een redmiddel te willen verschaffen, dat wij den Heer daarvoor mogen loven, die u in zijne genade met zulke rijke gaven heeft begiftigd, dat gij met een goeden wil en bijzondere goedheid, *die uit uw gelaat spreekt*, ook de macht bezit van de arme verdrukten uit den muil der wreede wolven te trekken."

Men behoeft dan ook zijn gelaat, zooals ons dit door de teekenstift op 28 jarigen leeftijd is bewaard, aan te zien, om daarop minzaamheid, vriendelijkheid, goedheid en openhartigheid te lezen. Wanneer men het portret van Willem van Oranje, door Goltius geteekend, vergelijkt met het zijne, dan valt het terstond op, dat de uitdrukking van Prins Willems gelaat meer bezorgdheid te kennen geeft, dan dat van zijn broeder. 't Is waar, Prins Willem had vele zorgen, was ook een man van overleg, en diep nadenken, maar terwijl deze zijne zorgen bewaarde, wierp Lodewijk ze op God. Dit lag geheel in zijn karakter. Verre van zorgeloos en loszinnig te zijn,

drukten de zorgen hem niet neer, en zijn geest wees hem steeds den weg aan, dien hij als Christen en krijgsman moest innemen. Niet de minste vlek ligt er op zijn gedrag en wandel, en hetzij hij onder geloofsgenooten verkeerde of te midden van Roomschen stond, overal en te allen tijde sprak zijn gelaat het uit wat er in zijn hart omging, 't geen ook door zijn zinspreuk: *lijdzaamheid* en *onschuld* werd bevestigd.

DE WERELD OM ONS HEEN.

In den vrijen tijd.

't Is een wondervreemd gevoel voor een jongeling, vooral indien hij uit een Christelijk gezin komt, wanneer hij voor het eerst „de beenen onder een vreemde tafel steekt", zooals men dat weleens noemt. Thuis was alles zoo recht huiselijk, en al werden nukken en knorrige buien ook ernstig bestraft, toch kon de schuldige altijd, ook in de strengste terechtwijzing, gevoelen dat ze van een *vader* of van eene *moeder* kwam. Maar bij een vreemde worden daarmeê korte metten gemaakt! Daar komen zulke kuren volstrekt niet te pas en is zwijgen en als *ondergeschikte* het hoofd buigen de boodschap. Nu, dat is zoo erg nog niet. Menigeen heeft God op rijperen leeftijd innig er voor gedankt, dat hij ook in dit opzicht „het juk in zijn jeugd gedragen heeft." Een strenge meester vormt gewoonlijk flinke mannen.

Er zijn erger dingen voor jongelui, die door hun beroep buiten het ouderlijk huis worden gebracht. De tijd, die met arbeid bezet is, is de ergste niet. Maar de vrije tijd!

Een jongmensch, die zijn vak leert of een betrekking buitenshuis vervullen moet om in zijn dagelijksche behoeften te voorzien, heeft natuurlijk niet de mooiste kamer in het huis van zijn patroon tot zijn beschikking, wanneer hij zoogenaamd intern is. Zelfs dikwijls moet hij zich met een kamertje behelpen, dat alleen goed is om 's nachts dienst te doen. En niet altijd zal hij het treffen dat de huiselijke kring van zijn patroon een aangename is. Maar ook al kan men zich een eigen kamer huren en daar wonen zooals men wil, dan is het toch geen zaak om daar maar altijd te blijven zitten lezen en te leven als een monnik in zijn cel. Een mensch is een gezellig wezen, en vooral jongelui hebben gelukkig heel weinig van menschenschuwheid of menschenhaat van doen.

En dat is juist gevaarlijkste. Hoe komt men aan zijn vrienden? Welke vrienden houdt men er op na?

Over 't algemeen is het goed niet al te veel vrienden te hebben. Gewoonlijk zal men zien dat een allemansvriend geen enkelen waren vriend heeft. 't Is een ongelukkig verschijnsel wanneer iemand volstrekt niet van anderen weten wil en op iedereen wat aan te merken heeft; doch jongelui, die zoo maar iederen mooiprater en elk, die een fatsoenlijk pak kleeren aan heeft, „o, zoo'n aardigen, zoo'n fermen kerel" vinden, zijn er zoo mogelijk nog erger aan toe.

Die hebben gewoonlijk weinig in hun mars en loopen gevaar dat hun hersens nooit gesloten raken.

Men kan natuurlijk niet vermijden dat men met allerlei menschen in aanraking komt. Het maatschappelijk leven brengt dat meê. En het behoeft ook niet vermeden te worden. Maar een degelijk mensch — we zeggen nog volstrekt niet een Christen — een man van karakter, past er wel op dat hij zijn *vertrouwen* alleen geeft aan enkelen, die beproefd zijn op dat punt.

Nu is het, helaas, meestal der jeugd eigen om te leven alsof een mensch met twee monden en slechts één oor geschapen was. Veel praten en weinig luisteren komt meer voor dan men zoo oppervlakkig denken zou. De wijze Salomo leert ons echter: „Het is een *zot*, die zijn ganschen geest uitlaat."

Sluit u dus niet te spoedig aan. Let eens op, vóor ge een jongmensch blijken van vertrouwen geeft, ten eerste hoe hij in zijn werk is, en ten tweede vooral hoe hij met zijn vrijen tijd handelt.

Een gezonde flinke jongen, die altijd over zijn tijd is, al is het maar een paar minuutjes, kan alleen reeds daardoor de grootste onheilen over zichzelven en over anderen brengen. Over zichzelven, want „die zich slap aanstelt in zijn werk, is een broeder van den doorbrenger." Elken dag vijf minuten te laat aan den arbeid, dat is op een jaar van drie honderd werkdagen, *vijftien honderd minuten* tijdverlies. Niet minder dan vijf- en twintig uren! Dat zou men oppervlakkig niet

denken, dat elken morgen vijf minuten over achten te beginnen in plaats van te acht ure, gelijk staat met het verluieren van drie volle werkdagen in een jaar. En toch zien duizenden jongelui daar niet tegen op, die zich wel de oogen uit het hoofd zouden schamen wanneer ze drie etmalen achtereen in bed bleven liggen. 't Is toch precies hetzelfde. Zoo is de macht van het kleine. Menige patroon heeft honderd bedienden en knechts in het werk. Als die honderd man alle dagen elk vijf minuten te laat beginnen, staat dat gelijk alsof een man een geheel jaar vrijaf nam.

En dat het roekeloos omspringen met den tijd ook over anderen de vreeselijkste onheilen kan brengen, leeren we onder anderen uit de verschrikkelijke geschiedenis in Richteren 19, 20 en 21 ons beschreven. De Leviet, die in dat verhaal wordt genoemd, zou 's morgens vertrekken, maar bleef nog drie volle dagen langer dan hij zich voorgenomen had. Den vierden dag zou hij dan toch met zonsopgang afreizen. Maar jawel! Hij stond op en ging weer zitten, en nam nog eens afscheid, en het slot was dat hij bezweek voor de verleiding van zijn schoonvader: „Blijf en laat uw hart vroolijk zijn". Hij vermorste nog een dag. Den vijfden dag nu zou het stellig en zeker 's morgens vroeg gebeuren, en tóch draaide en seurde hij „tot de dag zich neigde." En toen was er alle haast bij; anders kon hij zijn geheele verdere leven daar wel blijven hangen. Want dit komt er nog bij dat zulke doenieten áls ze dan wat doen zullen, het allerongelegenste tijdstip daarvoor uitkiezen, en dan ook niet tegen te houden zijn, al stond iemand met de punt der bajonet op hun borst gericht. *Welnu, die luiheid van den Leviet kostte aan vijf en zestigduizend strijdbare mannen het leven, behalve de vrouwen en kinderen.* En aangezien Israel straks klaagde dat de vrouwen uit Benjamin *uitgeroeid* waren en geheele steden waren uitgemoord, kan men het aantal dergenen, die door het plichtverzuim van dien éénen man omkwamen, veilig op een honderd duizend schatten!

De groote koning David viel in zijn zwaarste zonde omdat hij op het dak van zijn huis wandelde in het jaargetijde, waarin de koningen ten strijde uittogen, en terwijl hij zelf een belangrijken oorlog voerde.

Ja „ledigheid is des duivels oorkussen". Bij iemand, die niet op de minuten past en die niet de seconden telt en uitrekent, behoeft de duivel niets te doen. Zoo iemand moet hij maar stil laten begaan, die heeft de meeste kans om hem vanzelf in handen te vallen.

Lees nu eens wat er wel honderdmalen in den Bijbel verhaald wordt van Godsmannen; als ze wat te doen hadden, waren ze altijd „vroeg op". Ja, God laat door de profeten zelfs meermalen van zichzelven getuigen dat Hij alle pogingen in 't werk stelde om Israel te redden „vroeg op zijnde".

Maak dus nooit een jongmensch tot uw vriend, die niet „vroeg op is" en „op" zijnde, ook iets uitvoert.

Nu is 't echter niet alleen de vraag of iemand *vlijtig* is, het komt er ook op aan *wat* hij uitvoert. Een jongeling, die alles behalve een druiloor is, vroeg opstaat en laat naar bed gaat, maar 's avonds heel geregeld de koffiehuizen bezoekt, of naar de komedie gaat, kan al evenmin een geschikt vriend gerekend worden als een die 's morgens niet uit zijn bed te krijgen is. En hoevelen, die jong buitenshuis moeten gaan, worden maar al te spoedig langs dat hellend vlak naar den afgrond gesleurd. Hoe menigeen begon met zich nooit te vervelen, en liep daarom ééns in de week een glas bier te drinken in een café' om te eindigen met daar geregeld den geheelen avond, ja tot in den nacht te zitten, al zijn geld te verdrinken, zedelooze praatjes eerst te hooren, daarna mede te voeren; op nog erger plaatsen te komen, en ten slotte ziel en lichaam te verderven. Dat ging in gezelschap van prettige, uiterlijk zeer beschaafde vrienden.

Daarom is het zoo goed de eene of andere liefhebberij te hebben; muziek, schermen, het leeren van talen of iets dergelijks. Men kan niet voortdurend alleen in zijn beroep bezig zijn. Zoowel de geest als het lichaam moet ontspanning hebben. Maar het moet edele ontspanning zijn. De geest ontspant zich niet door het nemen van vadsige rust; nog veel minder door zich in allerlei zedelijk — of liever onzedelijk — vuil te wentelen; maar door verandering van bezigheid.

Er is wel wat toe noodig voor een jongmensch, die op eigen wieken moet drijven, vooral in een groote stad waar veel verleiding is, om zich van grove zonden rein te houden. 't Voornaamste is wel dat men strijdt op leven en dood, tegen *menschenvrees.* Menigeen, die door geen geeseling tot een slechte daad zou te bewegen zijn geweest,

is er door een spottenden glimlach toe gebracht. Als tien, twaalf frissche jongens u een oud wijf noemen omdat ge geen kaart speelt of jenever drinkt, dan komt er heel wat kijken om dien smaad zooals 't behoort te doorstaan zonder er voor te bezwijken. Wie meent dat hij wel *alleen* zoo iets 't hoofd kan bieden, slaat den bal glad mis en valt het spoedigst.

Daar is hulp van boven voor noodig, vrienden! Hulp van Hem, die het kruis verdragen en de schande veracht heeft. En die is gelukkig te krijgen. Daar behoort op de knieën om gesmeekt te worden. En dan *zal* Hij kracht geven om staande te blijven. Ook al vielen we reeds menigmaal, want Hij „geeft mildelijk en verwijt niet".

Hij geeft dat echter niet altijd en uitsluitend *onmiddellijk*. Een van de beste hulpmiddelen, die Hij ons verstrekken wil, is een *goede* vriend. Een vriend die gelijke verzoeking, maar ook gelijken strijd en gelijk gebed kent. Wat ik u bidden mag: sluit u aan bij *ernstige*, *degelijke* jongelieden. Ge zult ondervinden dat de godvreezendsten de vroolijkste zijn. Wie zou vroolijker zijn dan hij, wiens zonden vergeven en wiens ongerechtigheden bedekt zijn? Geloof me: de vroolijkheid der wereldlingen is niets anders dan een vijgeblad voor de doodelijke vrees voor den dood. Ieder die nog niet met God verzoend is, is uit den aard der zaak een lafaard, al gaat hij ook aan als Goliath.

Een *ernstig* jongmensch is juist niet iemand, die nooit over iets anders kan spreken dan over Goddienst. Let maar op en ge zult zien dat zeer dikwijls zij die het teederst voor Gods aangezicht leven, het meest algemeen ontwikkeld zijn. „De vreeze des Heeren is het beginsel van *alle* wijsheid." Niet zoo, dat iemand uit den Bijbel aardrijkskunde en rekenen kan leeren, zooals soms te onrechte de Christenen nagegeven wordt dat zij beweren. Neen, in geheel anderen zin. Iemand die geen hooger leven kent, leeft hier maar voort als een koe in de wei. Dat dier eet gras, en vindt het lekker, het herkauwt en gaat rustig slapen. 't Beest leeft om te eten, totdat — het geslacht wordt. Een wereldling is er niet beter aan toe. Hij werkt om te kunnen eten, en eet om te kunnen werken; zoo'n soort van draaimolen. Hij ziet geen zedelijk doel in de schepping. Hij telt dus eigenlijk in de wereldorde evenveel en even weinig meê als een paard, dat voor een rijtuig loopt, waarin een mensch zich van de eene plaats naar de andere laat vervoeren. Niemand zal zeggen: „Dat paard gaat naar Haarlem en neemt mijnheer in het rijtuig meê." Iedereen zegt natuurlijk van dien stilzittenden en schijnbaar niets doenden man: „*Hij* gaat naar Haarlem. Want het is niet genoeg, ja het beteekent weinig, *dat* men iets doet, het komt er op aan te weten *waarom* men het doet. Het *waarom* nu van de dingen, leert ons alleen de Schrift; de vreeze des Heeren. Zoodra ik de oorzaak en de reden van eenige zaak weet, begin ik er eerst waarlijk belang in te stellen; eer niet. „Alles ter eere van God!" eerst zoodra ik dat weet en geloof, zie ik alles in zijn ware licht. Van iemand, die het door Gods genade zoover gebracht heeft, valt altijd wat te leeren. Zoo iemand is een waar vriend. De vriendschap van zulk een is een jongeling meer dan goud waard.

Wie in de vreeze des Heeren wandelt en dankbaar uit Gods hand het onschatbaar geschenk van zulk een vriend aanneemt, kan veel missen en toch gelukkig zijn. Hij kan bestaan tegen de verzoeking, die er ligt in het hebben van „vrijen tijd". W.

Het Loofhuttenfeest.

Nog enkele weken en Israel viert weder zijn loofhuttenfeest. Ach, welk een verschil tusschen het feest, zooals het thans wordt gevierd, en het echte, dat vroeger Jeruzalem deed weergalmen van lofzangen en vreugdeklanken! Wat zijn de Israelietische feesten zonder tempels, zonder offers? Minder dan schaduwen; ja carricaturen!

Onze plaat stelt voor het feest in den tempel, waarbij heel het volk met de palmtakken wuifde, om straks het water te gaan scheppen en met vreugdegejuich voor het aangezicht des Heeren uit te storten.

Heerlijk is de beteekenis van het loofhuttenfeest, zoowel voor Israel als nationaal godsdienstig feest, als voor de Christelijke kerk als type van de heerlijkheid, die Gods kinderen wacht.

„Het was," zoo zegt een schrijver [1]), „het feest der

---

[1]) J. A. W. »De heerlijkheid der nieuwe bedeeling in de schaduwen des Ouden Verbonds."

verzameling, op den uitgang des jaars, wanneer al de arbeid uit het veld was ingezameld." (Exod. XXIII: 16*b*) Niet het minst was 't het feest van den voleindigden wijnoogst. Vooral dit feest was een oorzaak van groote vreugde. „Gij zult vroolijk zijn op uw feest, zeven dagen zult gij den Heere uwen God, feesthouden in de plaats, die de Heere verkiezen zal; want de Heere uw God, zal u zegenen in al uw inkomen en in al het werk uwer handen, daarom zult gij immers vroolijk zijn" (Deut. XVI: 14*a*, 15). Het feest duurde zeven dagen en een dag, welke laatste telkens afzonderlijk vermeld wordt. Op den eersten dag begonnen allen te wonen in loofhutten, saamgevlochten van „takken van schoon geboomte, palmtakken en weien van dichte boomen met beekwilligen" (Lev. XXIII: 34—45). Groote offers werden Jehova gebracht volgens zijn bevel. Elken dag werden geofferd twee lammeren en veertien eenjarige lammeren. Bovendien op den eersten dag van het feest dertien jarige varren, en elken dag een var minder, zoodat op den zevenden dag zeven varren werden gebracht. Op den achtsten dag van het feest bestond het offer uit een var, een ram, zeven eenjarige lammeren. Geen dezer offers werd gebracht zonder „een geitenbok ten zondoffer." (Num. XXIX : 12—39). Ook hun heerlijkste feest was onvolmaakt, werd ontsierd door de slagschaduw der zonde.

Het Loofhuttenfeest is voor Israel herinnering aan hunne omzwerving in tenten in de woestijn. „Zeven dagen zult gij in de loofhutten wonen; alle inboorlingen in Israel zullen in loofhutten wonen, opdat uwe geslachten weten dat Ik de kinderen Israels in loofhutten heb doen wonen, als Ik hen uit Egypteland uitgevoerd heb," (Lev. XXIII : 42. 43). Daarom is het feest, zooals vanzelf spreekt, eerst gevierd in Kanaän. Kanaän is type van de rust des hemels. Het Loofhuttenfeest is beeld van de voltooiing der verlossing. Het is de volkomenheid van Paaschfeest en Pinksterfeest samen. Het duurt zoo lang als die beiden samen: zeven dagen en één dag. Het werd gevierd met ongeëvenaarde vreugde, met optochten en liederen en met palmtakken in de hand. Op den achtsten, „den grooten", dag van het feest, werd de plechtige watersprenging verricht rondom het altaar. Juichend en jubelend, temidden van ontelbare scharen, die als deelgenooten opkwamen, plengden de priesters water voor het altaar des Heeren, als dankzegging voor den vruchtbaarmakenden vroegen regen in de zevende, en den laten regen in de elfde maand. Mede werd in dat water de gedachtenis vernieuwd aan het water, waarmede Jehova in de woestijn zijn volk drenkte. Voor Jesaia is deze watersprenging beeld van de volkomen heerlijkheid, die, onder de bedeeling des Geestes, op de verheerlijking van den Messias volgen zal (Jes XI en XII). „Gij zult water scheppen met vreugde uit de fonteinen des heils". (Jes. XII: 3). De Heere Jezus verklaart de beteekenis van deze watersprenging door op zichzelven te wijzen als de eeuwige Fontein van het levend water des Geestes, die niet alleen den dorst der smachtenden lescht, maar henzelven tot springaders van levend water maakt. „Op den laatsten dag, den grooten dag van het feest, stond Jezus en riep, zeggende: Zoo iemand dorst, die kome tot mij en drinke! Die in mij gelooft, gelijk de Schrift zegt: Stroomen des levenden waters zullen uit zijn binnenste vloeien." (Joh. VII : 37, 38). De heerlijkheid der nieuwe bedeeling, na de toebrenging van Israel, wordt door Zacharia genoemd „een optrekken van jaar tot jaar, van al de overgeblevenen van al de heidenen, om te aanbidden den Koning, den Heere der heirscharen, om te vieren het feest der loofhutten" (Zach. XIV : 16). En „de groote schare, die niemand tellen kan uit alle natiën, geslachten en volken en talen", ziet Johannes, „staande voor den troon en het Lam", met de feestteekenen van het Loofhuttenfeest, „bekleed met lange witte kleederen en palmtakken in hunne handen. (Openb. VII : 9).

W.

TAAL EN LETTEREN.

De practijk der zaak.

We zagen onlangs, hoe het recht gebruik van het bijv. n. w. juist niet altijd gemakkelijk is. Merken we verder nog een en ander op, en wel allereerst iets, waarop sommige lezers wellicht nog nooit hebben gelet.

Ieder weet wat men verstaat door de „trappen van vergelijking", b. v. groot, — groo*ter*, — groot*st* —, wat niet anders is dan een verkorting

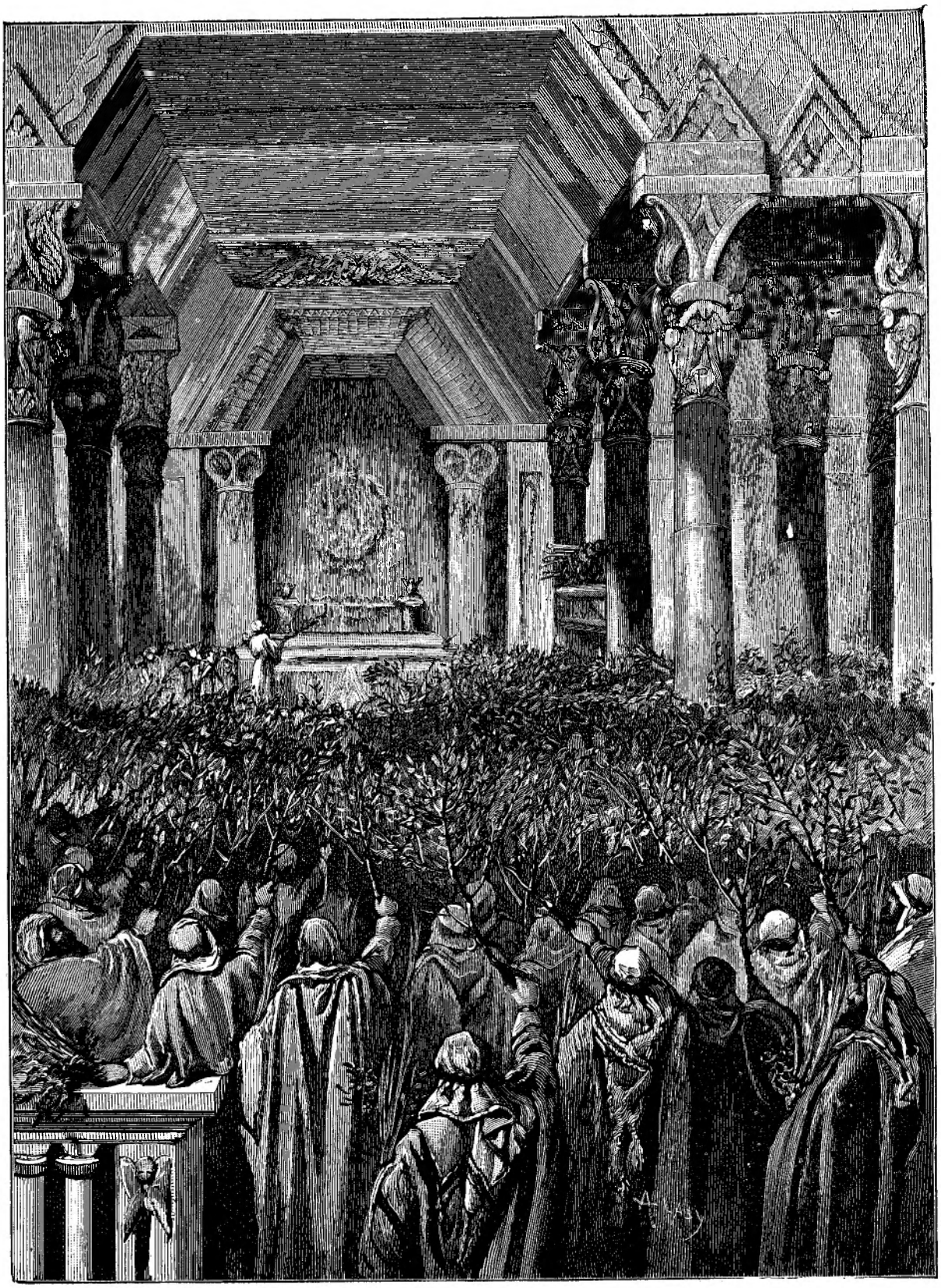

HET WUIVEN DER PALMTAKKEN OP HET LOOFHUTTENFEEST.

van: *meer* groot, en *meest* groot; een wijze van uitdrukking die we ook nog gebruiken, en die in het Engelsch naast de andere veel voorkomt. Nu zou daartegenover ook een vormverandering kunnen staan, om het *minder* worden aan te duiden, doch die missen de meeste talen, ook de onze.

Hoe vergoeden we dat nu echter? Men zou zeggen tamelijk zonderling.

Gesteld er zijn twee broeders, beide groot van gestalte, maar Jan steekt nog boven Piet uit. Dan moest ik zeggen: Piet is *minder groot* dan Jan; en zoo kan men ook spreken. Doch verreweg de meeste menschen drukken dat uit met de woorden: Piet is *kleiner* dan Jan.

Nu is echter *kleiner* de vergrootende d. i. de versterkende trap van *klein*. Er zou dus uit volgen, dat Jan zelf klein was, en hij is juist groot.

Als het gisteren zeer warm was, en vandaag niet zoo, dan zeggen we: 't Is van daag kouder of koeler dan gisteren; het moet dus gisteren koud of koel zijn geweest, en 't was juist warm!

En toch zijn die spreekwijzen niet bepaald verkeerd en zullen we niet raden hen af te schaffen; wat bovendien toch niet zou gebeuren. Immers als ik van iemand, die zelf niet dik is, maar toch niet zoo mager als zijn vriend, zeg: hij is *dikker* dan deze, dan plaats ik in mijn gedachte die twee naast elkaar en zeg: hij is de *dikkere* van de twee. Zulk een spreekwijs is zelfs in het met onze taal verwante Duitsch en Engelsch de eenig gebruikelijke, als er van *twee* sprake is. Men zegt b. v. hij is de *rijkere* van de twee, maar van drie of meer de *rijkste*. In alle geval is de uitdrukking volstrekt niet verwerpelijk, maar men ziet alweer hoe een taal, als iets levends, geheel haar eigen weg gaat.

Een tweede wijze van uitdrukking, die men ook heeft afgekeurd, is dat we „zoo" gebruiken ter verkorting en zeggen: „hij was zoo arm"; „het was zoo mooi": (voor *zeer* arm, *zeer mooi*). *Hoe* mooi dan? vroeg eens een hooggeleerde.

Met verlof van dien hooggeleerde durf ik beweren, dat dit „zoo" wel degelijk goed is. Er wordt eenvoudig een deel van den zin weggelaten b. v. het was zoo mooi, dat het haast niet te beschrijven is of iets dergelijks; ook kan men „zoo" als een versterkingswoord beschouwen, gelijk: zeer. In alle geval zullen we, zoolang niet alleen wij maar ver over de honderd millioen Europeanen om van anderen te zwijgen, dat „zoo" op de bovenbedoelde wijs gebruiken, het ook nog maar doen.

Wanneer ik zoo van tijd tot tijd onze buren aanroep ter verdediging van betwiste punten, moeten de vrienden echter niet denken, dat we nu ook alles mogen doen wat *zij* doen. Wij moeten altijd vragen: Wat zegt *ons* volk, en dan dienen we in twee dingen alvast de vreemdelingen niet na te volgen.

Men kan b. v. in het Engelsch zoowel als in het Duitsch zeggen: „een stormgedreven schip," „een goudbekranste wolk", „een zeeomspoeld eiland". Dit nu deugt in onze taal niet, al hebben sommige schrijvers en dichters zulk een zegswijs gepoogd in te voeren b. v. door woorden als „wolkgetopt". 't Is misschien jammer, dat we ons zoo niet kunnen uitdrukken en altijd het voorzetsel behoeven b. v. „*door* storm gedreven". Doch wie een taal heeft zoo rijk als de onze, moet anderen ook iets gunnen.

Een tweede zaak, waarvoor men zich wachten moet, is de opeenstapeling van bijv. naamwoorden en bijvoegelijke zinnen *voor* het zelfstandig naamwoord. De Duitschers doen dit sterk, en als zij 't mooi vinden, moeten ze hun gang gaan. Maar in vertalingen uit het Duitsch in onze taal — die zijn trouwens *zeer* moeilijk! — klinkt het allerongelukkigst. Bij ons komt het vaak voor in zoogenaamde officiëele stukken, kennisgevingen enz. b.v.:

„Ten behoeve van den op 12 Juli ll. voor zooveel het eerste gedeelte betreft, voltooide, maar nog niet voor het algemeen gebruik in dienst gestelde, langs den hoogen weg, die de bovenstad van de benedenstad en omtrek scheidt, gelegen, de oude vervangende en, gelijk wij verzekeren kunnen, in vele opzichten verbeterende waterleiding, zullen worden aanbesteed", enz.

Dergelijke zinnen zijn niet alleen leelijk, maar ook onverstaanbaar, wat te dwazer is, wijl 't bij zulke dingen juist op duidelijkheid aankomt. Willen we zulke zinnen goed maken, dan dienen we ze om te zetten en zoo te plaatsen, dat men niet een half uur heeft te wachten eer iemand weet, waarover het eigenlijk loopt, t. w. over een waterleiding; b. v.:

„12 Juli ll. werd het eerste gedeelte der waterleiding voltooid, maar nog niet voor het algemeen gebruik in dienst gesteld. Zij ligt langs den hoogen weg, die de bovenstad van de benedenstad en omtrek scheidt, en vervangt de oude waterleiding, ja, we kunnen verzekeren, dat zij die

verbetert. Voor deze laatste zullen worden aanbesteed" enz.

In den laatsten tijd is nog een uitlandsch gebruik ingeslopen, waartegen we willen waarschuwen. 't Is om, in navolging van het Engelsch, bij samenstellingen eenvoudig een eigennaam voor het woord te voegen en te zeggen *Amsterdam*straat, *Rijn*wijn, *Londen*brug, voor Amsterdamsche straat, Rijnsche wijn, Londensche brug. — 't Is een nieuwigheid, maar geen verbetering.

Een lang opstel eindelijk zou te schrijven zijn over het onjuist gebruik van bijvoegelijke naamwoorden, b. v. in deze uitdrukkingen:

1. De voorradige goederen.
2. Het overig bestuur.
3. De vallende ziekte.
4. De brekende waar.
5. Het onderhavig geval.
6. Een onbevangen oordeel.
7. Een verkapte liberaal.
8. Een sneeuwgekroonde bergspits.
9. Een duchtig zendeling.
10. Mijn onwelle been.
11. Billijke prijzen.

Dit moet zijn:

1. De voorhanden goederen.
2. De overige bestuurders.
3. De valziekte (Epilepsie), of iets dergelijks.
4. De breekbare waar.
5. Het besproken, bewuste, genoemde geval.
6. Een zelfstandig oordeel.
7. Een liberaal, die 't niet weten wil; welbeschouwd een liberaal.
8. Een met sneeuw gekroonde bergspits.
9. Een flink zendeling.
10. Mijn zieke been.
11. Lage prijzen.

Waarom de eerstgenoemde uitdrukkingen nu verkeerd zijn, moeten de lezers zelf eens trachten te ontdekken. 't Is een goede oefening, want de redenen loopen zeer uiteen. Wellicht kan iemand ook betere uitdrukkingen er voor geven dan ik deed. Ik zal ze dan gaarne vermelden, evenals inlichting geven aan wie met een reden verlegen mocht zitten.

H.

UIT DEN OUDEN TIJD.

De Nederlanders in 't Mohawk-dal.

Slot.

Gedurende de eerste tien jaren van het bestaan der kolonie hadden de dorpsbewoners geen kerk, maar hielden hun godsdienstoefeningen in een gewoon huis. De dienst bestond in gemeenschappelijk gebed, het lezen van een gedeelte der Heilige Schrift en de geloofbelijdenis; of er werd een preek gelezen door een „voorlezer." Nu en dan kwam er een leeraar van Albany om te prediken, het avondmaal te bedienen, kinderen te doopen, of een lijkdienst te houden.

Omtrent een eeuw lang was dit Schenectady de voorpost van koloniale beschaving, gelijk Hollandsche nederzettingen zoo vaak zijn geweest. Maar noch onder de rood- wit- blauwe vlag van Nederland, noch onder het roode kruis en den leeuw van Engeland, waren zij beschermd tegen onbarmhartige woestelingen, zoo roodhuiden als blanken. De eerste twintig jaren van hun bestaan waren een lange worsteling met de moeilijkheden aan een nieuwe nederzetting verbonden.

In 1683 was 't kleine dorpje zoodanig aangegroeid, dat men zich sterk genoeg gevoelde een eigen leeraar te beroepen. De eerste Hollandsche dominie heette Tesschenmaker; de eerste vermelding van zijn naam vindt men in een rekening genomen uit de notulen des kerkeraads, welk stuk als een merkwaardigheid hier volgt:

Uytgyeve—1683

aen Mijndert Wemp	*f* 48
aen en kan [1])	8
aen Jan Roelofsen voor xxxx [2])	24
5 witte brooden,	1
aen Domenie Tassemaker xxx [2])	24
aen emanuel Consaul	6
aen Lubbert Gijsberte voor 2 dagen Wercke	6.
aen spijckers van Albanie	6.
aen $^1/_8$ dusent harde steen	18
aen 2 bevers [2]) aed Laseijsers [3]) tot huys tepingelen [4])	48
aen 12 gulden aen xxx [2]) voor stacken [5]) xxx [2]) en verbruik aen de heijninge	12.

[1]) Een kan, denkelijk een metalen.
[2]) ?.
[3]) Las-ijzers.
[4]) Verankeren, verbinden.
[5]) Staken, latten.

27 April voor wijn tot het nachtmael aan dominie Tassenmaker betalt	20
27 May dominie Schats Vereert	36
Schoonmaken van der kerche	13
*******	1.10
*******	5.
*******	2.10
Voor wijn van het naghtmael	20.0
aen Adam Vroom	24
nogh aan domine Tassemaker voort maken van de heyninge aan het erf	45
nogh voor 7 meal [6]) wittebroot tot het avent mael C. T. 1.10 a meal	10.10
Claas permurent aen dagen rijden	18
$2^3/_4$ dagen aan de heyninge	22
Voorts singelen [7]) van 't huys	12
aen 2 Vraagten posten gesacht [8])	6
2 glass Ramen	6
Somma	*f* 516.13

In die dagen was er veel moeite verbonden aan het verkrijgen van een leeraar, dewijl er geen classis was om een student te examineeren of een leeraar te bevestigen. Er waren slechts vijf Hollandsche kerken met leeraars in de provincie, als New Amsterdam (New-York) met de leeraren: Johannes Magepolensis en Samuel Drisuis; Beverwijk (Albany) met Gideon Schaats; Breukelen (Brooklyn) met Henricus Selijns; Esopus (Kingston) met Hermanus Bloom; Midwout en Amersfoort (Flatbush) met Johannes J. Polhemus.

Men wendde zich daarom tot den stadhouder der provincie, die toen reeds Engelsch was, en schreef aan „de Rt. Hon. Sir Edmond Andrus, Kt. of Sanemares; onder zijn koningklyke Hoogheid Duke van York en Albany", onder anderen:

„Het is onze ernstige begeerte en nederig verzoek met alle onderworpenheid, dat het UEd. behagen zal, om ons te helpen, en behulpzaam te zijn tot het verkrijgen voor ons van iemand, die prediken kan in de Hollandsche en Engelsche talen. die het best geschikt zal zijn voor de plaats. En wij hebben vernomen, dat Peettar (Pieter!) Tasetmaker een man is van goed gedrag, en matig leven, zoodat de inwoners met hem ingenomen waren", enz. Kortom men wenschte hem, en de stadhouder stemde toe en liet aan „den Constable van Staten Island" weten wat deze te berichten had: — „Op verzoek van den kerkeraad van New Castle, dat Peter Tesschenmaker toegelaten zal worden tot het leeraarsambt. Daarom, bij de macht en autoriteit door Zijn Majesteit mij gegeven, vergun ik u hiermede het recht om den voornoemden Tesschenmaker te examineeren, en indien gij hem bekwaam acht, dat gij hem dan bevestigt in de Protestantsche Gereformeerde kerk, om het Woord Gods te verkondigen en de sacramenten te bedienen. — Gegeven onder mijn hand, enz., Sept. 31, 1679. — Aan Wilhelmus Newenhuizen, leeraar in stad of aan eenige drie of meer leeraars in deze Provincie."

Men merke hierbij op hoezeer de oud-Hollandsche slordigheid in het spellen van namen weder blijkt. De domine wordt op vierderlei wijs genoemd! Verder welk een wonderlijk taaltje dit reeds is. Van meer gewicht echter is de ongewone handeling, dat de Provinciale Gouverneur, al was hij daartoe gemachtigd, het recht uitoefent om leeraars des Goddelijken Woords te laten bevestigen, en vooral in de Hollandsche kerk. Ook werd het bijna tot het midden der voorgaande eeuw noodzakelijk geacht, dat onderwijs en toelating tot de Heilige Bediening in het buitenland verkregen moest worden. Dit, met de onderwerping aan 't gezag der classis van Amsterdam, was de oorzaak van een geschil, dat de Holl. Amerikaansche kerk een aantal jaren geschokt heeft, totdat beide partijen weder vereenigd zijn in 1771, door de tusschenkomst van dr. John H. Livingston. In overeenkomst met het voornoemde bevel van Gouverneur Andros, kwamen ds. Schaats, Van Zuuren en Van Gaasbeek te zamen met ds. van Nieuwenhuizen en vormden zich tot een classis, bestaande uit al de Hollandsche leeraars met leden van hun kerkeraden in de Provincie.

We bezitten nog de handelingen van de eerste classis der Holl. kerk in Noord-Amerika. Wat daaruit hier volgt is in spelling echter duidelijkheidshalve gewijzigd:

„Copie van handelingen, gedaan in onze vergaderingen te New-York op den 9n October, 1679, in de zaak van ds. Petrus Tesschenmaker.

Op dezen dag, zijnde den 9n October 1679, werd er een beroep ingebracht op een leeraar voor de gemeente van South (Delaware) River, beroepende den persoon van ds. Petrus Tesschenmaker als candidaat voor de Heilige Bediening.

[6]) Het benoodigde er voor; denkelijk moet men de onkosten er bij rekenen.

[7]) Omheinen, afsluiten.

[8]) Twee vrachten hout gezaagd.

Doch in overweging nemende, dat deze zaak niet zonder voorbeeld is in dit Gouvernement, zijn de Hollandsche leeraars die hier vergaderd zijn op verzoek van den „Honorable Knight," Gov. Edmond Andruss, en op het verhoor van de *testimonia examinis preparatori* van den voornoemden Ds. Petrus Tesschenmaker, hierbij besloten, om dezen candidaat te bevestigen tot de Bediening van het leeraarsambt. En terwijl het bovenal noodig is, dat een opziener getrouw bevonden worde, zoo heeft de Eerwaarde vergadering, bestaande uit de Nederduitsche leeraars van dit Gouvernement te zamen met andere kerkelijke personen, de voorzegde attestatie *examinis preparatori*, zonder specialen tegenstand goedgekeurd, en het was besloten om met de promotie voort te gaan,

Ds. Tesschenmaker binnen geroepen zijnde werd bekend gemaakt met de approbatie van de Eerwaarde classis, en verder werd hem gevraagd of hij dit beroep aannam, en of hij daarin werkzaam wilde zijn volgens de kerkelijke regelen van de Synode van Dordrecht, en andere speciale instructie. Het antwoord was *Ja*, belovende zich daaraan te verbinden.

Dit gedaan zijnde werd Ds. Tesschenmaker eerst gehoord in zijn propositie over den text Matth. 5 : 20. De behandeling gaf aan de classis algemeene voldoening. Daarna werd hij geëxamineerd door ds. Wilhelmus van Nieuwenhuizen, leeraar van het heilig Evangelium te New-York. De examinatie werd goedgekeurd; de classis was tevreden met de antwoorden van ds. Tesschenmaker, zoodat ten laatste de bevestiging volgens onze kerkelijke regelen volgde, in den naam des Heeren.

Geteekend, Casparus Van Zureren,
protem. Scriba.

Deze „bewijsbrief" werd nu gezonden naar de classis van Amsterdam, in het oude Vaderland, vergezeld van een brief onderteekend door de Hollandsche leeraars in New-York. — In dien brief vertrouwden zij op de aanstelling van Gouverneur Andros om hun handelingen te rechtvaardigen. De handeling van deze eerste classis werd door de classis van Amsterdam goedgekeurd, alsmede het beroep van den kerkeraad van Delaware. De nieuw beroepene bleef daar echter slechts korten tijd. In den winter van 1682 predikte hij te Staten-eiland, en in 1684 werd hij beroepen in de kerk van Schenectady, alwaar hij jarenlang met goed gevolg arbeidde.

Hoorde men in de verte geruchten van oorlog tusschen Engeland en Frankrijk, de nederzetting groeide gedurig in zielental en rijkdom. De vette landen van de naburige valleien leverden een overvloedigen oogst op. De bevolking, vertrouwende op haar eigen krachten, ging langzaam buiten de palisaden van het dorp, en nam de vruchtbare velden langs de Mohawk-rivier in bezit. —

„Laat alle dingen eerlijk en met orde geschieden" zegt de Apostel, en onze vaderen leefden daarnaar. Ook deze bladzijde uit hun geschiedenis toont het. H.

UIT HET LEVEN.

Gedurende den Amerikaanschen oorlog in 1778, toen de strengste orde moest gehandhaafd worden en men voortdurend op zijn hoede moest zijn, zou de vijand niet eenig voordeel behalen, werd op zekeren avond in het Amerikaansche leger, in de nabijheid van het Britsche kamp, niet ver van de Hudsonrivier, een soldaat op heeterdaad betrapt, terwijl hij steelsgewijze uit de bosschen terugsloop naar zijn regiment. Hij werd voor den bevelvoerenden officier gebracht en beschuldigd van heimelijk gemeenschap te houden met de Engelschen.

Het gebeurde met Majoor André, den Britschen verspieder, die op bevel van Washington gehangen werd, lag toen nog versch in het geheugen, en geen enkelen Brit was men daarom geneigd genade te bewijzen. De soldaat voerde tot zijn verontschuldiging aan, dat hij enkel en alleen in het bosch was gegaan om in de eenzaamheid te bidden. Dat was zijn eenige verdediging.

De bevelvoerende officier was een Schot en een Presbyteriaan, maar hij gevoelde geen medelijden met den schuldige.

„Is dat je gewoonte, man, uren achtereen in stilte te bidden?"

„Ja, mijnheer."

„Val dan maar op je kniëen en bid nu," beet de officier hem op barschen toon toe; „je hebt er nog nooit van je leven zooveel behoefte aan gehad."

In de meening, dat hij onmiddellijk ter dood gebracht zou worden, knielde de soldaat neer en stortte zijn ziel uit in een gebed, zoo gepast en in overeenstemming met den toestand van het

oogenblik, en met zooveel eenvoudige maar welsprekende zeggenskracht, dat het alleen kon ingegeven zijn door de godsvrucht van een Christen.

„Je kunt heengaan," zei de oficier, toen de soldaat opstond. „Ik geloof je verhaal. Als je niet dikwijls geëxcerceerd hadt, zou je het er nu op de wapenschouwing niet zoo goed afgebracht hebben!"

De soldaat had zijn leven gered, door zelf het bewijs te leveren, dat hij gewoon was gemeenschap met God te oefenen. H.

Veertig jaren geleden, zegt Ds. K. Glover, waren in China slechts zes bekeerlingen tot het Protestantsch Christendom bekend. De zes zijn nu bijna dertig duizend geworden, die aan de nachtmaalstafel den Heere Jezus belijden als hun Zaligmaker en Meester Honderdduizend wonen nu geregeld den dienst der Zending bij. Er bestaat alle reden te gelooven, dat het verrichte werk even degelijk is als uitgebreid. Het is daar in China een nauwe poort voor de discipelen van Christus: — felle onverdraagzaamheid over alle verlaten van voorvaderlijke zeden. Vervolging heeft er plaats door geburen, bestuurders en door vereenigingen die gevormd zijn om den voortgang van 't Christendom te weerstaan. Onze eigen bekeerlingen, in Chantang, hebben kleinere vervolgingen, zoo als: slaan, „boycotting," weigering van water uit de dorpswel, zelfs brandstichting, gevangenschap op verzonnen beschuldiging, en pijniging in vele gevallen, te dragen, en zij *hebben* dit alles moediglijk en geduldiglijk geleden.

In zuidelijk China hielden de vervolgingen daarmeê niet op. Binnen honderd mijlen van Canton, werden, op 't Kerstfeest in 1879, vijf personen, met het doel om hen hun woord terug te doen trekken, gepijnigd. Dewijl zij weigerden dit te doen, werden zij aan met katoen omwonden kruisen gebonden; dit katoen met olie doorvochtigd en zij alzoo levend verbrand. — Mogen we niet met recht besluiten, dat wij thans de eerste vruchten hebben van een grooten oogst, die snel aanrijpt voor den sikkel? H.

De Chineesche muur

zoo wèl bekend, is onlangs door een Amerikaansch bouwkundige onderzocht. Het blijkt nu dat er werkelijk niet te veel van verteld is. De muur toch heeft een inhoud van 18 mill. kub. el. De grootste pyramide heeft slechts 241000 kub. el inhoud. Men zou, als 't mogelijk ware, van den Chineeschen muur er een om heel de aarde kunnen bouwen, welke laatste muur dan nog bijna 2 meter hoog en 0.60 dik zou zijn. De muur moet zooveel gekost hebben als heel het Amerikaansche spoorwegnet, dat 160000 mijl spoor omvat.

Men verkrijgt achting voor de Chineezen als men bedenkt dat dit groote werk in 20 jaar is uitgevoerd en .... dat er geen leening voor gesloten is. H.

Getallen.

We wezen onlangs op eenige merkwaardige jaargetallen in het geslacht der Stuarts. Opmerkelijk is ook 't volgende:

Van de bekende mannen in de vorige eeuw zagen het levenslicht:

Lessing in 1729; Goethe in 1749; Schiller in 1759; Napoleon in 1769 en in hetzelfde jaar twee zijner grootste tegenstanders, de veldheer Wellington en de dichter Arndt. In 1769 werden eveneens Humboldt en Chateaubriand geboren. H.

Men kent het verhaal van den jongen, die zich ontschuldigde over het scheefloopen van zijn schoenen met de opmerking, „dat het kwam doordat de aarde zoo rond is". Iets dergelijks is wat onlangs zekere huisjesmelker zei. Hij hoorde in een gezelschap spreken over het zeer betwijfelbaar nut der noordpooltochten, en sprak toen in allen ernst: „In elk geval zullen ze daar prachtige bouwterreinen ontdekken, want ik heb al in mijn jonge jeugd geleerd, dat de aarde aan de polen plat is." H.

De Veelvraat.

Tot koning Hendrik IV van Frankrijk kwam eens een man, die zich beroemde in het eten alle menschenkinderen te overtreffen. Hij bewees de waarheid hiervan, door onder de oogen des konings een hoeveelheid eten naar binnen te slaan, waarvoor een zestal gewone menschen zou zijn teruggedeinsd. Blijkbaar verwachtte hij nu voor zijn heldenstuk een belooning.

Maar de koning sprak: „Pak u weg, en wees

blij dat ge er zoo afkomt, gij hongerzaaier. Dit zeg ik u: als ik zes zulke mannen in mijn land had, liet ik ze zeker ophangen. Want ze zouden in veertien dagen hongersnood verwekken."

H.

*** *De zegen van vroege godsvrucht.*

Het volgende korte en merkwaardige verhaal, dat streng historisch is, bewijst duidelijk dat het een groote zegen is God te kennen, maar niet minder dat het een heerlijk voorrecht is God *in de jeugd* reeds te leeren kennen en dienen.

Een jong, jolig paartje uit den kleinen burgerstand vierde bruiloft. Zoomin de bruid en de bruidegom als een der gasten wist wat de vreeze des Heeren was. Het ging er dus toe zooals dikwijls het geval is, en toch nooit in een Christenland moest voorkomen. Toen de gasten goed gegeten en te veel gedronken hadden, kreeg men in 't hoofd om op het IJ bij Amsterdam te gaan spelevaren. Zoo gezegd, zoo gedaan. 't Slot was dat het bootje, waarin de koning en de koningin van 't feest zaten, omsloeg, en die beiden met de grootste moeite gered werden.

We zijn twaalf en een half jaar later op de koperen bruiloft van 't zelfde paar. Kort geleden werd de man door den Heere in 't hart gegrepen, en niet lang daarna mocht hij zelf in Gods hand het middel wezen om zijn vrouw aan den voet van 't kruis te brengen, maar — zooals ik zei — 't was nog maar kort geleden, en verscheiden jaren lang hadden hun kinderen een zeer slecht voorbeeld gehad. De bruiloft evenwel was zeer aangenaam. Een godvreezend burgervrouwtje, dat thans stokoud is, maar altijd nog levendig en frisch van geest, heeft mij meermalen verhaald hoeveel zielsgenot zij er gehad heeft. De zaken van den bruidegom waren niet vooruitgegaan tijdens zijn huwelijk en ook aan den koperen bruiloftsdisch was Schraalhans keukenmeester. Het feestmaal bestond alleen uit roggebrood met spek, waarbij koffie gedronken werd. Maar tot laat in den nacht was men bijeen onder het bespreken van Gods leidingen, en weergalmde het achterkamertje van de dankpsalmen.

En nu weer twaalf en een half jaar later. De zaakjes zijn vooruitgegaan. De man heeft iets oververdiend. Hij heeft zijn kinderen een eenvoudige maar goede maatschappelijke opleiding kunnen geven. De kinderen zijn ook goed geplaatst en hebben flink hun brood. Maar het beginsel der wijsheid, de vreeze des Heeren, is niet hun deel.

De oude man is in de laatste jaren ziekelijk geworden en kan niet veel meer werken. Maar dat doet thans minder ter zake. De zilveren bruiloft is ophanden en zal met zwier gevierd worden. De bruid en de bruidegom behoeven daar echter niet voor te zorgen. De kinderen hebben op zich genomen om een fijn feestmaal gereed te laten maken, en dat het zilveren paar aan te bieden. Al de vrienden uit de jeugd van vader en moeder, voorzoover ze nog in 't land der levenden zijn, worden er bij genoodigd.

Maar nu gebeurt er iets, dat ge in tienen niet raden zoudt. Twee dagen tevoren krijgen de kinderen samen twist. De een wil dien kok hebben, en de tweede een ander. Die zoon wil zulke en zulke spijzen opdisschen, en die andere wil een ander „menu" hebben. De kwestie loopt zoo hoog dat men ter nauwernood zich onthoudt van handgemeen te worden. En ze wordt niet bijgelegd. Niemand van de belanghebbenden betoont de minste inschikkelijkheid. *Den avond vóór den bruiloftsdag worden al de gasten afgezegd, en het arme zilveren bruiloftspaar zit op den feestdag zelf alleen, treurig en verlaten.*

Voor alle ouden is de les van deze geschiedenis: „Leer den jongen *de eerste beginselen* naar den zijns wegs, ook als hij oud zal geworden zijn, zal hij daarvan niet afwijken." (Spr. 22 : 6.)

W.

De Rustdag.

Op een Zondag, in de maand Februari 1830, eischte de gezagvoerder van een op de Mississippi in Noord-Amerika varende stoomboot van een zijner matrozen, dat deze de behulpzame hand zou leenen bij het verwerken der lading. De matroos verklaarde, dat hij het niet met zijn geweten overeen kon brengen, des Zondags onnoodigen arbeid te verrichten. De kapitein beweerde, dat zoover in 't Westen op de Mississippi de Zondagswet niet gold. De matroos verzekerde echter, dat hij zich allerwege daaraan gebonden gevoelde.

„Ga dan aan wal en haal een plaatsvervanger!" sprak de kapitein.

„Ook dat is in strijd met mijn geweten," zeide de matroos.

„Dan ben je op staanden voet uit den dienst ontslagen!" snauwde de kapitein hem toe, waarna hij hem onmiddellijk zijn loon uitbetaalde.

De arme matroos ging heen en dacht: Het zal zeker ergens goed voor zijn, want de Heere laat het zoo gebeuren! En zie, het was dan ook werkelijk goed voor hem. Na verloop van eenige dagen, den 24sten Februari 1830, sprong de ketel der stoomboot, en het grootste gedeelte dergenen, die zich aan boord bevonden, schoten er het leven bij in. H.

Heugelijke tijding.

Werd het N. Testament vroeger in Palestina veracht, thans is de begeerte om het te koopen zoo groot, dat men heeft opgehouden het kosteloos te verspreiden. Zelfs rabijnen verzekeren aan de colporteurs dat zij het lezen, en dat zij de uitspraken van de Heere Jezus en zijn Apostelen in hun toespraken beginnen aan te halen. Laat ons er acht op geven. H.

Een erfenisje.

Men verhaalt, dat in de 16e eeuw koningin Elisabeth van Engeland den predikant Edwin Sandys en anderen de vertaling van den Bijbel opdroeg uit den grondtekst in het Engelsch, en hem tot belooning zijner diensten tot aartsbisschop van York benoemde. De aartsbisschop bezat een aanzienlijk vermogen, dat hij bij zijn dood aan een zijner neven, kapitein James Sandys, naliet. Deze trad uit de Anglicaansche kerk en vestigde zich in 1633 in Amerika, waarna zijn goederen door de Engelsche kroon werden verbeurd verklaard; doch eenige jaren geleden heeft de Engelsche regeering bevel gegeven, dat de goederen aan de rechtmatige erfgenamen van den aartsbisschop moeten worden teruggegeven. Het kapitaal is intusschen tot niet minder dan 15 millioen £ (180 millioen gld.) aangegroeid. Een deskundige in New-York heeft berekend, dat niet minder dan 1800 nakomelingen van den aartsbisschop op het oogenblik hun rechten op een gedeelte van de nalatenschap kunnen doen gelden. Wordt deze zeer ingewikkelde berekening bewaarheid, dan zou ieder der gelukkigen toch nog een ton gouds ontvangen.

NB. Zoodra wij vernemen, dat zij het wezenlijk *hebben*, hopen we het te melden.

H.

Twee grafschriften.

1. Zeker heer had zijn teederbeminde gade verloren. Hij besloot op haar grafsteen haar deugden te vermelden, en vatte na lang denken zijn lofspraak samen in een enkelen regel, dien hij opgaf aan een steenhouwer, met last die woorden in de zerk te beitelen onder den naam der diepbetreurde vrouw.

Eenigen tijd later kreeg de heer bericht, dat alles in orde en de steen geplaatst was. Nu begaf hij zich naar het kerkhof, maar verbeeld u zijn verbazing, toen hij onder den naam op den grafsteen deze woorden las:

„Zij was haar echtgenoot *f* 1. kroon."

Vergramd ging hij tot den steenhouwer en vroeg: „Wat beteekent dat?,"

„Och mijnheer," sprak de ander. „Ik wilde alles graag op één regel hebben en hij was wat lang. Het leest nu toch immers even goed".

De man meende het althans goed. Hoe het afliep weet ik niet.

2. Op zeker dorpskerkhof las men indertijd (wellicht nog):

„Hier leyt, al onder desen steen,
Het lijck van Pieterneltje Veen;
Sy heetten eigiick Kruys, niet Veen,
Maar anders rijmden 't niet op steen".

H.

Stijlbloemen:

Na een echtvereeniging van vijf jaren, zag gisteren ons eerste kindje het levenslicht.

Jong gewend, oud *gekend.*

Hij is mijn vriend; *even* daarom moet ik hem waarschuwen.

Men vraagt te huur een huis voor *een klein gezin met tuin en schuur.*

Te huur een kamer *voor een eenige juffrouw met stookplaats.*

N. N. verkoopt *gebruikte naaimachines met onderricht.*

Door stil te gaan leven wordt aangeboden een slachterij.

Loopwerk gevraagd door iemand, die lang werkzaam is geweest bij *een patroon van goede getuigen voorzien.*

Het nieuwe gebouw is thans geheel *afgemaakt.*

H.

15 September 1887.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Haagenbirk en J. A. Warmser,

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's *f* 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior", bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

In den Kloosterhof.

door

P. J. KLOPPERS.

V.

„Laat ons dat groot geluk toch meê deelachtig zijn:
Een heilig, hemelsch vier, hetwelk den zonneschijn
In klaarheid overtreft, bestraal de Zuiderlanden."

Vondel.

Een en dertig jaar na den gezelligen avond, welken wij met onze lezers op het kasteel te Kirton sleten, — we schrijven thans 716 — zaten op zekeren middag een drietal geestelijken onder den zwaren eikeboom in den hof van het Nuthscelle klooster te Southamptonshire. Twee hunner behooren reeds tot onze bekenden en toch zoudt gij in dien krachtvollen grijsaard ter linkerzijde op de ruwe houten bank wel niet den slanken jongeling herkennen, dien we als broeder Sdibert de gastvrijheid van den heer van Kirton zagen inroepen. Doch hebben de jaren zijne haren verzilverd, zijn gelaat gebruind en zijne trekken gestaald, niet minder heeft de tijd zijn invloed doen gelden op het vijfjarig kind, dat we alleen lieten, toen de toorn zijns vaders hem de slaap uit de oogen dreef, en dat ge zeker niet meer in den volwassen man ter rechterzijde zoudt weêrvinden.

„Eerwaarde broeder," zoo spreekt de prior van het klooster tot zijn grijzen gast, „indien iemand onzer uwe komst verlangend heeft tegemoet gezien, dan was het broeder Bonifacius. Ik heb hem daarom geoorloofd voor heden zijne gewone oefeningen te laten rusten en bij uwe mededeelingen tegenwoordig te zijn. De ziel blaakt hem van verlangen om ook zelf tot de woeste heidenen aan de overzijde der zee te gaan en hun den vrede des kruises te brengen. Zoo doe ons nu het genoegen en deel ons een en ander mede aangaande den heiligen Willebrord, welken gij zelf zoo hoogelijk acht. Wij hebben thans nog een goeden tijd, eer de vesper geluid wordt."

„Niets zal mij liever zijn, dan u en broeder Bonifacius te verhalen, wat ik zelf hoorde en zag en waarbij ik vaak vol heiligen eerbied de knieën boog," zoo sprak de grijsaard. „Laat mij op mijne beurt u de verzekering geven, dat niets mij meer trof dan te vernemen, dat broeder Bonifacius, wiens hierzijn het klooster eert en op

wien onze heilige kerk hare hope vestigde, de zoon en erfgenaam is van den heer van Kirton. Ik wil uw geduld niet langer op de proef stellen, doch, wanneer ik straks aan uwe begeerte tegemoet gekomen zijn zal, zoo zult gij mij wel loonen willen door mij te verklaren, wat toch uw heer vader bewogen mag hebben, u zijne toestemming te geven tot het afleggen der kloostergelofte. Reeds dank ik God en den Zaligmaker, dat Hij de begeerte in uw hart deed ontbranden om den woesten afgodendienaars de woorden des levens te verkondigen, en ik vrees evenmin, dat dit verlangen onvervuld blijven zal als ik duchten zou, dat nood en dood, welke den getrouwen knecht des Heeren ginds wachten, u weerhouden zouden zijne roepstem te volgen.

Voorzeker, de arbeid der zending is een zaaien onder de doornen. Nog herinner ik het mij, of ik het voor mij zie, hoe het bliksemend zwaard den heiligen Willebrord den schedel dreigde te verpletteren. 't Was ginds aan den uitersten grens van het land der Friezen (West-Kapelle). Reeds hadden we eenigen tijd in deze streek vertoefd, doch de prediking van den heilige, hoe vurig en liefderijk ook, scheen weinig vrucht te dragen. Toen werd Willebrord medegedeeld, dat in een heilig bosch aan zekeren afgod een offerfeest zou gewijd worden. Smart greep zijne ziel aan over de hardnekkigheid, waarmede het evangelie des kruises door de bewoners van het eiland getrotseerd werd.

„Volgt mij, broeders," zoo sprak hij tot ons, „laat ons hen toonen, dat hun afgod niets dan steen is en een werk van menschenhanden!"

Wij volgen hem en dringen door tot in het diepst van het heilige woud. Dit alleen ware reeds genoeg geweest om het leven te verliezen onder de handen der heidenen, indien God ons niet bewaakt had. Doch het is niet genoeg voor onzen leidsman, dat hij zich op gewijden grond gewaagd en zich daardoor het misnoegen der priesters op den hals gehaald heeft. Wij stuiten op een kring van heidenen, die op eerbiedigen afstand rondom een afgodsbeeld geknield liggen. Willebrord breekt er door heen, bezweert hen 't hart niet langer tegen den gekruisten Heiland te verharden en bewijst hen, dat hun god inderdaad niets is dan een klomp steen. Door zijne vurige taal medegesleept, luisteren de heidenen. Willebrord meent hen te zien aarzelen. 't Vuurt zijn ijver aan. Hij strekt de hand uit naar het beeld en werpt het van den steen, waarop het geplaatst is, ter aarde. Doch op hetzelfde oogenblik zwaait de wachter, wien de zorg voor den god opgedragen is, het breede slagwaard boven het hoofd van den godsman. Alsof een engel hem aan den dood onttrekt, wendt Willebrord zich op hetzelfde oogenblik tot de schare en ontgaat den zwaardslag. De heidenen zien het schouwspel zwijgend aan, waarschijnlijk om te zien, of de heilige aan de wraak van hun god ontkomen zal. Wij werpen ons op den wachter, doch Willebrord dringt zich tusschen ons en laat den man vrij heengaan. Later verhaalde men ons, dat de wachter drie dagen later als een krankzinnige gestorven zou zijn."

„God beschermt de zijnen!" riep de prior uit. „Al worden ze door een leger belegerd, Hij zal ze wonderdadig verlossen, indien Hij hun tijd niet gekomen acht."

„Amen!" zeide de grijsaard, en vervolgde: „we ondervonden het meermalen, hoe Hij nog dezelfde wonderdoende God is als in de dagen van Mozes en Aâron, toen Hij Israël door de woestijn leidde. 't Was op een brandend heeten zomerdag, dat we ons in de dorre duinstreek aan de kust bevonden. We versmachtten van dorst en ontdekten geene bron, veel minder eenig verblijf van menschen. Onze voeten weigerden langer door het heete, mulle zand te gaan, want onze kracht was vergaan. Sommigen onzer zonken machteloos neder.

„Broeder Ono," zoo spreekt hij, en heilige kalmte rust op zijn gelaat, „we moeten hier de tent opslaan en eenige rust nemen. Graaf mij dan een breede groeve in het zand bij de tent en laat mij eene wijle alleen." Zijn verlangen is weldra vervuld en wij verwijderen ons, want wij weten, dat hij in het gebed tot God wil gaan. Lang en vurig bidt hij en God hoort. Nauwlijks is hij van zijn gebed opgerezen, of hij wendt zich met stralende blikken tot ons en naar de tent wijzende, spreekt hij:

„Komt nu, broeders, en ziet, wat God voor u gedaan heeft!"

„Wij treden naderbij en een heerlijk frissche watervoorraad lacht ons uit de groeve tegen, welke wij zooeven gedolven hebben. (Willebrords-put te Heilo.) Wij staan verstomd, doch, alvorens onzen dorst te lesschen, vallen we op onze knieën en brengen den Almachtige dank."

„Hij doet het water uit de steenrots voortkomen!"

zeide broeder Bonifacius, „doch niet altijd toont Hij zoo klaar en duidelijk zijne bescherming en uitredding. 't Komt mij voor, dat ook de zending hare bladzijden van jammer zal te lezen geven, als het schijnt, of God de zijnen den Booze tot een prooi overlaat". [1])

„o Voorzeker," antwoordde broeder Sdibert. „'k Herinner mij met diepen weemoed, hoe een onzer als een slachtoffer van de wraak der heidenen viel. 't Was op Fositenland (Ameland?), toen we van een zendingstocht naar de Denen terugkeerden. Op dat eiland verbleef toen de hardnekkige heiden-koning Radbout. Wij kwamen in de nabijheid van den tempel der godin van het land en vonden een heilige bron, welker water slechts tot de offerplechtigheden gebruikt werd. Willebrord meende dit water op zijne wijze te moeten wijden en doopte daarin de drie Denen, welke hij uit hunne slavernij vrijgekocht had en die hem vrijwillig gevolgd hadden. De bewoners, die huiverend de daad van Willebrord aangezien hadden, wachtten, dat hunne goden het vuur des hemels zouden gebieden ons te verteren. Toen dit echter niet geschiedde, overvielen zij ons met groote overmacht en voerden ons gevankelijk tot den koning. Deze beval den priesters het orakel te raadplegen, wat men der vertoornde godin tot verzoening zou hebben aan te bieden. Het orakel eischte een bloedig offer van één der onzen. 't Lot werd door de heidenen geworpen en broeder Sigar, ten doode verwezen, werd voor onze oogen, in tegenwoordigheid des konings en van zijn hof, wreed geslacht. En toch, ook dit zelfs kon Willebrord niet bewegen zijn zendingsarbeid te staken. Ja, zoo vrijmoedig predikte hij, zelfs voor den woesten Radboud, dat deze hem zichtbare bewijzen van zijne achting schonk en hem met ons voorts ongedeerd liet vertrekken."

De prior werd hier uit het gezelschap geroepen en broeder Sdibert bleef met Bonifacius alleen.

„Doch nu is 't uwe beurt, broeder Bonifacius," vervolgde de grijze zendeling. „Zeg mij toch, wat heeft uw heer vader bewogen, u te veroorloven, dit kleed aan te nemen? Nog zeer goed herinner ik mij, hoe ontstemd hij was, toen onze komst ten uwent en de tafelgesprekken, welke hijzelf uitgelokt had, in uwe jeugdige ziel het verlangen hadden doen ontstaan, om ook priester te worden."

[1]) We wijzen er nogmaals op, dat de mededeelingen over Willebrord een zeer legendarisch karakter hebben.

„En gij hadt wèl gezien, broeder Sdibert. Mijn vader was hevig verontwaardigd, toen ik, het kind van al zijne wereldsche verwachtingen, hem mijn wensch te kennen gaf, om in het kloosters te gaan. Nog zie ik die vreeselijke blikken op mij gevestigd en ik zal ze nooit vergeten. Toch, hoe jong ik ook was, ik geloofde, dat God mij wel helpen zou en dat Hij toch wilde, dat ik priester zou worden. Ik onderwierp mij aan al, wat mijn vader wenschte, maar die stille onderworpenheid kwam hem verdacht voor en nu liet hij niet na mij de schitterendste vooruitzichten te beloven, wanneer ik een staatkundige loopbaan koos, terwijl hij mij met zijne ongenade bedreigde, wanneer ik toch mijn voornemen trachtte uit te voeren. Doch de Almachtige was mijn vader te sterk af. Hij wierp den onverzettelijken man op het ziekbed neêr en ik mocht in geruimen tijd mijn lieven vader zelfs niet zien. Op zekeren morgen echter liet hij mij tot zich roepen. Bevende begaf ik mij aan het ziekbed. Hij nam mijne hand in de zijne en sprak zeer ernstig:

„Winfried, gij weet, hoe ik er mij tegen verzet heb, dat gij in het klooster gaan zoudt en zendeling zoudt worden. Toen kende ik geen grooter koning dan onze aardsche vorst. Thans is het anders met uw vader, mijn kind!" Terwijl hij zijne vermagerde handen op mijn hoofd legde en ik bij zijne sponde nederknielde, vervolgde hij: „God en onze Zaligmaker mogen u zegenen, mijn zoon! Gij hebt recht gekozen. 't Is beter den Koning der koningen te dienen dan de vorsten der aarde. Ga mijn zoon en word een uitverkoren vat om zijn naam te dragen voor de heidenen!"

Gelukkig als ik was, stond ik toch diep getroffen daar. Ik kon geen woord uitbrengen dan een „dank, lieve vader, dank!" en ik weet nog best, hoe ik mij door mijne goede moeder werktuigelijk buiten de kamer liet leiden. Eerst heb ik eenige jaren in het Adescancastre-klooster doorgebracht, daarna ben ik naar hier gegaan en nog steeds gevoel ik, dat God mij op den rechten weg gevoerd heeft. Onze vader Wijnberth, de prior, is een voortreffelijk man, aan wiens omgang ik reeds zooveel te danken heb. En toch ik zou zoo gaarne met u gaan en alles trotseeren om 's Heeren wil."

„En gij zult ook gaan, lieve broeder," sprak de grijsaard. „'t Is mijn vaste overtuiging, dat

de Heer onze God nog een groot werk voor u bewaart. Wacht op Hem! Op zijn tijd zal Hij u gorden, broeder Bonifacius, en u stellen als een ster aan den duisteren hemel van het heidendom".

Daar luidde de vesperklok en de beide priesters begaven zich naar hunne cellen, om zich tot den avond-godsdienst te bereiden.

TAAL EN LETTEREN.

Over 't A. B. C.

„Nu nog fraaier!" zal de lezer zeggen. „Over 't A. B. C. We zijn toch geen kinderen meer!"

Volkomen waar, vrienden; voor kinderen zou hetgeen hier zou volgen dan ook minder geschikt zijn. Toch loopt het over 't A B C. En misschien kunt ge er nog iets van uw gading in vinden, ook al zijt ge knapper dan Erasmus, die immers volgens de overlevering zeven jaar over 't A B C leerde.

Het eerste dan, wat gezegd dient, is, dat het ons tot dankbaarheid mag stemmen dat we een alphabeth hebben. Dat is een „waarheid als een koe" denkt ge wellicht wederom; men kan dan ook wel dankbaar zijn dat men oogen heeft om de letters te zien, enz. enz. Maar toch is er reden van dankbaarheid.

Want immers, ons A B C van maar 26 teekens of letters is — schoon niet volmaakt — toch voldoende voor al wat we te spreken of te schrijven hebben. Al die duizenden en weer duizenden woorden en namen kunnen ten slotte toch ontleed worden in klanken en letters en die liggen alle in het alphabeth besloten.

Dit is welbeschouwd toch uiterst schoon en praktisch. Het kan niet beter. Stel daartegenover eens de 400 teekens, die de oude Oostersche volken gebruikten! Hoewel meer zorg en oplettendheid vereischt dat zonder eenig meer voordeel! Nog erger is het gesteld bij de volken die het teekenschrift moeten gebruiken, zooals vroeger de Egyptenaren en thans nog de Chineezen, die aan 60,000 teekens nog lang niet genoeg hebben!

We zullen daarover hier niet lang spreken. Ieder weet, dat het hem eenige kwade dagen heeft gekost eer hij de geheimenissen der „spelconst" had leeren doorgronden, maar wie weet of we nog niet in de laagste klas zaten, als we met 400 of 60,000 letters ons hoofd hadden moeten vullen!

Het ergst is, dat waar het wel zoo is, de groote menigte des volks dan ook werkelijk in de laagste klas blijft. Want de kennis van het alphabeth en al zijn toebehooren is het eerste middel ter verdere ontwikkeling des geestes en verrijking van kennis.

Daarom mogen we dankbaar zijn een alphabeth als het onze te hebben.

Ons alphabeth, gelijk dat van alle Westersche en verscheiden Oostersche volken, berust daarop dat elk *woord* bestaat uit *klanken*. Nu heeft men voor elken klank een teeken, of wel, men stelt zulk een klank voor door twee of meer teekens, die elk op zich zelf anders luiden dan saamgevoegd.

In 't woord *kap* b.v. onderscheidt men duidelijk *drie* klanken en heeft daarom ook *drie* teekens k—a—p. Doch in *foei* heeft men voor de *twee* klanken f—oei vier teekens. *Oei* bestaat uit *drie* teekens of letters die elk op zich zelf volstrekt niet als *oei* luiden.

Een volkomen regelmatig ingericht alphabeth zou *voor elken klank* ook een afzonderlijke letter moeten bevatten b.v. een voor *ui*, *ieu*, enz. Nu is het echter niet verwerpelijk, dat men allerlei samenstellingen maakt, die dan dienst doen ter weergeving van klanken. Want het is niet moeielijk aan te leeren en geeft geen verwarring. Slechts tegen enkele saamstellingen bestaat bezwaar.

Ons A B C bezit echter andere gebreken en die zijn wel degelijk ernstig, want zij veroorzaken veel last en veroorzaken verwarring, vooral wijl men *één* teeken gebruikt voor twee-, drieëerlei; anderzijds gebeurt het ook dat er twee teekens bestaan, terwijl één voldoende is.

Zooals men weet worden de letters verdeeld in klinkers en medeklinkers. Beginnen we met de laatste.

Bij de *d* merken we op, dat zij als slotletter ook voor *t* dienst doet. Vergelijk *rand* en *land*. Dat ligt aan een uitspraak die men in meer talen weervindt (niet in het Engelsch, dat de slot-*d* zuiver laat hooren). Overigens zijn het slechts de *vreemde* medeklinkers *c q* en *x* die de aandacht in deze verdienen. *c* kon altijd worden vervangen door *s* voor *e*, *i* of *y;* overigens door *k*. — *q* is mede door k weer te geven. *X* is een raadselachtige letter, die soms als ks klinkt. In vele gevallen is zij reeds door ks vervangen, b.v. *tekst*. 't Zijn de vreemde woorden, die ons deze letters

hebben gebracht, en ze ons vermoedelijk nog wel een poos zullen doen behouden.

Saamgestelde medeklinkers zijn *sch*, *ng* en *ch*.

Wat de eerste betreft, deze heeft de zonderlinge eigenschap van als slotklank eenvoudig s te heeten. Voor *ng* is 't jammer, dat we geen afzonderlijk teeken hebben. Want nu hoort men soms de afschuwelijke uitspraak — en nog wel door zoogenaamde redenaars —: jon-gen, zin-gen.

Dat is daarom zoo dwaas, wijl *ng* één neusklank is, en niet te deelen. 't Is daarom — let er wel op! — ook verkeerd *in het schrijven af te breken bij de n* en te schrijven bren-gen. 't Moet zijn breng-en, evenzeer als men in 't Fransch afdeelt *monta-gne* en in 't Engelsch *sing-ing*. Toch let er haast niemand op.

De *ch* eindelijk dient om het verzwaarde geluid in g voor te stellen en vormt met s den klank *sch*. Is de g zooals wij die uitspreken reeds bijna bij geen volk te hooren — nog 't best bij de Duitschers — de *ch* is een echt Nederlandsch geluid, waaraan gij ons volk kunt kennen. Iets als het Schibboleth en het Sibboleth bij de Israelieten. Vreemdelingen leeren het nooit of slechts met moeite uitspreken.

De *h*, die eigenlijk slechts een aanblazing is, heeft gelijk menigeen weet het ongelukkig lot van veelal juist weggelaten te worden waar zij behoort, en geplaatst waar zij niet behoort. Er zijn streken in ons land die daardoor berucht zijn, waar men „hengelen" voor „engelen" of „aan" voor „haan" zegt. Ook in Londen is dat er een zeer algemeen spraakgebrek. Toen ik daar was zei men telkens tot mij: „O, komt gij van Hamsterdam." De Franschen kunnen eenvoudig geen *h* uitspreken. De Grieken hadden er geen afzonderlijke letter maar slechts een teeken voor, en in de gewone spraaktaal laten *alle* Nederlanders ook soms de h weg, b.v. *heeft-i*; *loopt-i*; voor *heeft hij*; *loopt hij*.

Ten slotte nog een waarschuwing tegen een leelijke fout, die o zooveel Nederlanders in 't spreken maken, te weten het niet onderscheiden van *f* en *v*, *s* en *z*, en b.v. te zeggen: „Ik *s*it hier *s*o in de *s*on", of „ik *f*ing een *f*isch." De waarheid is dat ons volk wat spellen en spreken betreft van oudsher zich 't hoofd zelden gebroken heeft, en men ten deze nog met Huyghens zeggen kan: „'t Loopt er slordigh af."

H.

RECLAME.

Het woord, dat we hierboven plaatsten, is echt *negentiende-eeuwsch*. Wie in onze dagen geen reclame maakt is een achterblijver, of wordt althans als zoodanig beschouwd. De koopman van onze straten, die, met onnavolgbaar kwakzalverstalent, zijn koopwaar aan den man weet te brengen, is in vele opzichten een beeld onzes tijds.

Toch is de zucht naar „reclame maken" geen gunstig verschijnsel, en onwillekeurig komt de gedachte bij ons op, dat de fraaie woorden, die men gebruikt om een of andere zaak aan te prijzen, dienen moeten om gebreken, die het voorwerp van dien uitbundigen lof aankleven, te bemantelen.

Let maar eens op den koopman die, bij voorkeur des avonds, in de straten der groote steden zijn „zijden dassen" voor één dubbeltje verkoopt. Op de keper bezien, zijn deze dassen natuurlijk lang geen dubbeltje waard.

„Goede wijn behoeft geen krans" en „eenvoud is het kenmerk van het ware" zijn een paar goede Hollandsche spreekwoorden, die al dat nieuwmodisch geschetter, dat door „reclame maken" wordt aangeduid, veroordeelen.

Is „reclame maken" op zichzelf lang geen bewijs voor degelijkheid, wanneer het de dingen van het maatschappelijk leven geldt, af te keuren schijnt het ons vooral bij den arbeid in het Koninkrijk Gods.

Van dat Koninkrijk toch staat geschreven, dat het komt *niet* met uiterlijk gelaat; de Bijbel waarschuwt: „wordt dezer wereld *niet* gelijkvormig;" en menig Schriftwoord zou tegen het reclame maken in slechten zin op het gebied van den arbeid in 's Heeren wijngaard kunnen worden aangevoerd.

Toch schijnt het „Leger des Heils", waaromtrent we onzen lezers vroeger reeds 't een en ander mededeelden, ook de reclame in zijn dienst te nemen, en dat wel op een wijze, die, al rekent men ook nog zoo met andere toestanden dan in Nederland worden gevonden, zekerlijk onvoorwaardelijk de scherpste afkeuring verdient.

Voor dit ons oordeel hebben we grond, dien we den lezer zullen toonen. Het is de arbeid van het leger in Amerika, die met echte *Holloway bluf* aandacht zoekt te trekken.

Maar de lezer oordeele.

Het volgende strooibiljet waarvan we de verta-

ling aan het weekblad *de Amsterdammer* ontleenen, werd te Malden Camp Ground in Massachusetts verspreid:

AANSLAG VAN HET VERLOSSINGSLEGER
OP
SATANS RIJK.
BLOED- EN VUURSTRIJDERS.
VERSCH AANGESTOKEN WACHTVUREN OP HET NIEUWE KAMPTERREIN VAN MALDEN.
Zaterdag 30 Juli. 3 uur en 7.30 nm.
Zondag 31 Juli, 11 uur vm., 3 uur 7.30 nm.
De Davids en Mirjams in het front zullen het op deze linie uitvechten, al zou er de geheele zomer meê gemoeid zijn.
STAFOFFICIEREN VAN DEN MAARSCHALK
BALLINGTON BOOTH,
commandant der legermacht in de Vereenigde Staten en zoon van generaal weleerwaarden William Booth, stichter van het leger.
MAJOOR BRITTON,
de bekeerde acteur, thans de Onvergetelijke spreker, en leider in al de groote vergaderingen.
STAFKAPITEIN WALSH,
de geredde negerzanger van New-York met zijn geheiligde gitaar en zijn roerende liederen en getuigenis-aflegging.
STAFKAPITEIN BARCLEY,
het „Muziekwonder", een staaltje van bekeerlingen uit de hoogste kringen der maatschappij.
MISS KAPITEIN CARTWRICHT,
de vechtende heldin van den Ohio, afstammelinge van den excentrieken eerwaarden Peter Cartwright.
In gezelschap van een geheel leger soldaten uit Boston, met bloed gewasschen voor den slag.
Zaterdag te 3 uur en 7.30:
GROOTE
WELKOMST HOSANNA BIJEENKOMSTEN.
Zondag te 10.30 's voormiddags:
INSPECTIE-
EN HEILIGHEIDS-BIJEENKOMST,
tot het zonden-navorschen en het onderzoek der Pinksterkracht.
Zondag 3 uur 's namiddags:
ONGEGENEERDE (*FREE AND EASY*) EN
O WEES JUBELEND-VERGADERING.
Zondag 7.30 uur 's namiddags:
GA JE GANG MAAR. (*GO AS YOU PLEASE*)
ORKANEN VAN GLORIE!
SIRROCCOOS VAN VERLOSSING!
SALVOOS VAN HALLELUJAAS!
Potpourri van onvergelijkelijke liederen, getuigenissen, waarschuwende roepstemmen. Menigten, die toestroomen. Vooroordeel bezwijkend. Satan huilend. Heiligen zich verheugend en te hulp snellend.
De Kerk en haar dienaren Amen zeggend. Eerbied, orde en gepastheid. Twintigtallen bekeerd. Hoop voor de nederigsten en hoogsten.

Zorgt toch dat ge onze vergaderingen bijwoont. IJswater en groot observatorium gratis. De feeën-tempel uit het bosch dezen avond nieuw geïllumineerd. Ververschingen tegen matigen prijs. Vrij entrée bij de vergaderingen overdag; er wordt met de tamboerijn rondgegaan voor eene collecte.

Bij de avond-bijeenkomsten: *zilver-collecte aan de deur.*

Malden Camp Ground, bij Faulkner Station Saugus Branch, Eastern RR.

Wat dunkt u, lezer?

Keert zich het hart niet met afschuw van deze ontheiligende wijze van werken, van zulke opgeschroefde, onzinnige aankondigingen af?

Welk verschil is er tusschen de aankondiging van de kunstenarijen eener kermistroep en deze?

Is het alzoo, dat God de Heere wil gediend zijn, en arbeid vraagt voor zijn Koninkrijk?

Neen, dat *kan* niet zijn!

UIT HET LEVEN.

Viervoetige kerkgangers.

Dat men er in ouden tijd hondenslagers op nahield, die de honden uit de kerken moesten weren, is welbekend. Minder bekend is misschien, dat er ook een tijd geweest is, toen de honden mee ter kerk gingen, en wel in Schotland.

In de bergstreken aldaar woont men zeer uiteen, en komen de lieden soms uren ver ter kerk. Tot veiligheid namen zij vroeger, en misschien nog wel, dan hun groote sterke honden mee. 't Zonderlingste was, dat men in enkele kerken een kleine galerij had, waar elk zijn viervoetigen wachter afleverde. De dieren woonden in alle stilte den dienst bij, en trokken na de prediking met hun meesters weer af.

Eens echter had er een groote stoornis plaats. Er drong namelijk een vreemde hond binnen, die door niemand was gebracht. De schrandere dieren begrepen dat hij daar niet behoorde, en nu ontstond er een zeer onstichtelijk gevecht. Het einde was dat de indringer, het te benauwd krijgende, over de leuning der galerij naar beneden sprong. De geheele gemeente geraakte natuurlijk in opschudding. Het feit is zelfs in plaat gebracht.

Nog vreemder misschien is het volgende. Eens predikte in zulk een kerk als we boven beschreven een leeraar uit de stad. Hij nam de beurt waar voor een ander, en was met de gebruiken onbekend; ook had hij de honden niet gezien.

Toen hij nu na de prediking den zegen uitsprak, verbaasde en ergerde het hem zeer, dat man noch vrouw opstond. Hij beklaagde zich dan ook later bij de ouderlingen over zulk een gebrek aan eerbied.

„Domine," was het antwoord, gij oordeelt vlak verkeerd. Deze lieden zijn niet oneerbiedig. Maar gij moet weten, dat de honden op de galerij met smart het oogenblik afwachten, dat zij weer los mogen loopen. Het teeken daarvan is dat hun meesters opstaan om de kerk te verlaten. Dan beginnen de dieren te springen en te blaffen van genoegen. Stonden wij dus bij den zegen op, dan zou door al het geweld de prediker volstrekt niet te verstaan zijn; de dieren toch zouden meenen dat de kerk reeds uitging."

De domine was door deze verklaring bevredigd.

H.

*** *Twee liederen* van *W. Sluyter.*

Wilhelmus Sluyter, de predikant, is algemeen bekend. Er is een tijd geweest dat zijn gedichten veel gelezen werden. Zijn „Eenzaam Zomer- en Winterleven" is hier en daar wel aardig. Maar in zijn tijd begon men reeds gewoon te worden aan de kleinzielige opvatting van alle kunst, en het is aan hem merkbaar dat hij onder den invloed van die richting leed. Zoo zette hij zijn naam Wilhelmus Sluyterus om in

„Heer sus lust my u wil."

Zie hier de beide gedichten:

VERWAKKERING DER CHRISTELIJKE EN GODZALIGE JONKHEIJD.

1. Soo Christelijke jongelingen,
   Soo Christelijke maagdenschaar:
   Soo wilt den lof des Heeren zingen
   Soo wilt Hem dienen voor en naar.

2. De dwase jeugd mag met behagen
   Zijn in haer ijdelheid verblijd,
   Denkt gij in uwe jonge dagen
   Aan uwen Schepper staeg met vlijt.

3. De domme jeugd mag haer besmetten
   En zoeken vreugd in dit of dat,
   Houdt gij na Godes Woord en wetten,
   Die meer verheugen, recht uw pad.

4. God wil ook uyt den jongelingen
   Verwekken ware Nazirëen,
   Die hij van 's werelds ijd'le dingen
   Afzondert tot zijn dienst alleen.

5. Niet d' oude koude kreup'le jaren,
   Maer 't eelste van u frissche jeugd,
   Moet gij tot zijnen dienst bewaren
   Daar med' hij is op 't meest verheugd.

6. Gij doet in 't Hemelsch 't meeste voordeel,
   Wijl uw memory is zoo vast,
   't Verstand zoo rijp, en scherp het oordeel;
   't Geen d' oudheyt slijt, in u nu wast.

7. Nu zijn uw oogen en uw ooren
   Bequaemst, om Godes heilig Woord
   Met vrucht te lezen en te hooren:
   Nu bloeit noch 't geen zoo haest versoort.

8. Nu konnen tong en stem hem eeren,
   En d' handen werken op het best,
   De voeten na zijn huys hem keeren,
   Het welk al afgaet op het lest.

9. O! hoe behaegt het God den Heere,
   Dat in het eelste van zijn jeugd
   De mensch met lust hem dien' en eere
   Versakend' ijd'le werelds vreugd!

10. Zijn woord als noch in onze dagen
    Tot haren lof en eere noemt,
    Die in haer jeugd na zijn behagen
    Haer maekten door haer deugd beroemt.

11. Draegt u ook heilig en manierlijk,
    Dat ciert u meer, als zijd' of pluys
    De heijligheijd die is zeer cierlijk
    Tot lange dagen Godes huys.

12. Men zal u prijzen in u leven,
En na uw leven noch veel meer.
God zal u uyt genade geven
De kroon der heerlijkheijd en eer.

Anno 1659.

MEN MOET GOD DIENEN IN DE JEUGT EN JONGE JAREN.

1. O onbedachte jeugt,
Die in des werelds vreugd
Verslijt uw beste jaren,
En zijt zoo dwaes en dom,
Dat gij uw ouderdom
Slechts meent voor God te sparen.
Denkt gij, dat Hij te vreên
Met zulk een dienst is? Neen;
Gij moet u beste dagen
Op-offeren aan God;
Zijn jok en zijn gebod
In uwe jonkheid dragen.

2. 't En is geen goede roem,
Des jonkheids ed'le bloem
De wereld zoo te geven;
En als men niet meer kan
De wereld dienen, dan
Te willen Gode leven.
De jonge jeugt is sterk,
Bequaem tot Godes werk,
Zijn woord kan in haer blijven;
Maar d' oude dagen zijn
Vol ongemak en pijn,
Die allen lust verdrijven.

3. Die 't quade zich gewend,
Vervolgt het tot het end,
Hij kan 't niet wel af-leeren,
Zoo God door zijn genaed'
Heel wonderlijk zoo spaed'
Hem niet en doe bekeeren.
Zal ook een Moorman wel
Veranderen zijn vel;
Een luypaert zijne vlekken?
Soo zult gij tot het goet,
Die steeds het quade doet,
U konnen ook verwekken.

4. Wel aan, terwijl gij meugt,
Van nu aen, in uw jeugt.
Laat u wel onderwijsen,
O dat gij noch, mijn kind,
Als dan de wijsheid vind,
Wanneer uw hayren grijsen,
De goede vrucht verbeijd,
Want weinig moeijlijkheid
Werd eerst daarin versleten,
Maar weder haest en ras
Zult gij van t' schoon gewas
Na uw believen eten.

Anno 1659.

*** *Opheldering.*

„Wat is de melk dun! Mevrouw klaagt er over, dat er zooveel water in is!" zei een dienstbode op zekeren morgen tot den melkboer.

„Hoe kan mevrouw nu toch zoo onredelijk wezen", was het antwoord. 't Is al verscheidene dagen over de tachtig graden. Natuurlijk drinken de lieve dieren op het land meer dan anders. Dat zal mevrouw ook wel doen. En we kunnen de koeien toch niets anders dan water te drinken geven?"

*** *Een nieuw handelsartikel.*

Dezer dagen viel een zonsverduistering voor, die men in Rusland had kunnen waarnemen, indien de hemel niet zwaar bewolkt ware geweest. Thans verkoopt men daar honderden stukjes gekleurd glas aan de boeren. En wel omdat de zonsverduistering, die vóor een paar weken zoo jammerlijk mislukt is, om die reden eerstdaags zal herhaald worden.

Stijlbloemen.

(Uit een dagbladartikeltje, dat een der laatste ongelukken in de mijnen in België behandelde):

„Vijftig mannen zijn gered, *waarvan een reeds dood was.*"

„Als vriendelijke handen de piano doen spreken van vrede en vreugde, dan zijn zulke uren een heerlijk genot."

*** *Uit een leerrede.*

„ . . . dat zij *zouden mogen hebben kunnen hooren spreken.*"

W.

1 October 1887.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Haagenbirk en J. A. Wormser,

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's *f* 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior", bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

Lodewijk van Nassau in zijn eersten en laatsten strijd. 1568—1574.

DOOR

E. GERDES.

II.

DE NADERENDE STRIJD.

Wij willen thans Graaf Lodewijk meer bijzonder in zijn strijd nagaan.

Misschien echter is er bij u eene vraag opgerezen, die ook door anderen is gedaan, en wel deze: Wat noopte Graaf Lodewijk zich met onze landszaken te bemoeien? Hij was immers een Duitscher. Waarom bleef hij niet in zijn land en bevoordeelde daar de zaak der Hervorming zooveel hij kon?

Die vraag is wel niet ongepast, maar toch ook niet moeielijk te beantwoorden.

Gij moet weten dat de Nassaus vele eigendommen in ons land, steden, dorpen en heerlijkheden althans in leen, bezaten, en derhalve Nederland als hun tweede Vaderland aanzagen.

Deze bezittingen waren hun als erfdeel toegevallen na den dood van René van Chalons, een neef van Lodewijks vader, zoodat de Nassaus hun Nassau-Dillenburg met een groot deel van Luxemburg en Brabant als een geheel, als één land aanmerkten. Bovendien, wij weten dat Lodewijks broeder, Prins Willem van Oranje, hooge ambten en waardigheden in ons land bekleedde en Stadhouder was van Holland, Zeeland en Utrecht. Geen wonder derhalve, dat Graaf Lodewijk van tijd tot tijd hier heen trok en zich aan ons verbond, toen het gevaar in aantocht was, dat Koning Filips deze gewesten als een Spaansche provincie zou annexeeren, waarbij dan ook de bezittingen der Nassaus voor hen zouden verloren gaan.

Nu zou men allicht tot de gedachte geleid worden, dat het dus louter eigenbelang was, 't welk Lodewijk van Nassau hierheen dreef. En deze gedachte zou ook niet geheel ongegrond zijn, namelijk als de Historie niets anders van Graaf Lodewijk had vermeld, dan dat hij herwaarts gekomen was, om de Spanjaarden te bestrijden. Maar wij hebben u aangetoond, dat onze Nassauer een Christen was, wien de eere Gods

en het heil zijner geloofsgenooten meer gold dan eigen leven en voordeel.

Er was nog een andere reden voor Graaf Lodewijk, om zich met de Nederlanders te vereenzelvigen. Prins Willem achtte zijn broeder zeer hoog, wist dat hij een man was van beginselen, op wien hij in tijden van gevaar, in leed en vreugde, kon rekenen. Hij zag het dus gaarne dat Lodewijk herwaarts kwam en moedigde er hem zelfs toe aan. In 't eerst lag het misschien slechts in Lodewijks plan een ruimer veld voor zijn geest te zoeken dan in het stille Nassau, waar geene lauweren te plukken waren en waar dus voor een man van zijn energie weinig te doen viel. Bij zijne eerste komst in ons land was er nog geen sprake van beroeringen, nog minder van opstand tegen het koninklijke gezag en de dwingelandij van Filips. Die eerste komst dagteekent van 1556, toen Koning Filips van Spanje, na de Regeering van zijn vader Karel V. overgenomen te hebben, te Brussel vertoefde. Het was voor den Koning geen geheim wie Graaf Lodewijk was. Hij stond bij hem te boek als een aanhanger der Reformatie. En toch begunstigde hem Filips zeer. Misschien hoopte hij hem door hooge onderscheidingen te winnen, en bediende hij zich zelfs van de tusschenkomst der Graven van Egmond en Hoorne, om hem tot de Roomsche kerk over te halen, maar Lodewijks standpunt was vast in God, en noch belofte noch bedreigingen hebben hem ooit daarvan kunnen afbrengen. Met vreugde nam hij evenwel de uitnoodiging aan van den Koning, om hem met eenige Nederlandsche Edelen in den krijg tegen Frankrijk bij te staan, waar hij de stad St. Quentin hielp veroveren en dus gelegenheid gevonden had zich in den wapenhandel te oefenen. Maar hij leerde nog iets anders kennen, namelijk eenerzijds het karakter des Konings, die niettegenstaande vele vertoogen en smeekingen onverzettelijk bleef bij zijn plan, om de ketterij in deze landen uit te roeien, de bloedplakkaten te verscherpen en te vuur en te zwaard ieder te vervolgen, die de leer der Hervorming in 't openbaar begunstigde. Anderzijds had zijn omgang met de Nederlandsche Edelen dezen doen kennen als mannen, die hun land lief hadden en waarvan de meesten hem toeschenen oprecht en eerlijk van karakter te zijn. Zulke mannen achtte hij hoog, en toen eindelijk het volk en de Edelen, des duldens moede, in het openbaar lucht gaven aan den afkeer der Spaansche inquisitie en geloofsvervolging, achtte hij zich als van God geroepen deze mannen te helpen en — bleef dus hier, waar zich niet slechts een groote toekomst voor hem opende, maar waar ook — gelijk wij gezien hebben — vele harten vol liefde voor hem klopten.

De strijd in Frankrijk had intusschen zijn strijdlust opgewekt, en toen hij, na het vertrek des Konings, 1559, naar Dillenburg terugkeerde, schreef hij van daar aan zijn broeder Willem, hem in de gelegenheid te stellen ons land met zijne gaven en krachten te dienen.

Welnu, die gelegenheid kwam. Toen de Spaansche soldaten, die den Koning bij zijne komst alhier verzeld hadden, eindelijk vertrokken waren, staken vele Hervormde predikers (Hugenooten) uit Frankrijk naar herwaarts over en predikten overal de Blijde boodschap: uit genade zalig geworden. Deze prediking geschiedde niet in eenige kerk, maar in de open lucht, waar ze door duizenden werd aangehoord. Dit lokte eene vervolging uit van de Spaansche Regeering. Vele predikers werden gevangen genomen en opgehangen of verbrand; anderen die door verklikkers waren aangewezen, als deze prediking begunstigd te hebben, op het gruwelijkst gepijnigd. Nu begon het volk te morren, en de geloovigen klaagden en zonden hunne gebeden op tot God om hulp en uitkomst.

Dit kon niet verborgen blijven voor Lodewijk van Nassau, die zich dan ook haastte naar herwaarts te komen, om met de Edelen te overleggen wat in dezen benarden toestand te doen was. En wat zij hebben gedaan is door ons hierboven aangetoond in de onderteekening van het Compromis en het smeekschrift, aan de Landvoogdes te Brussel overhandigd.

Wij weten het, 't heeft niets gebaat, en Graaf Lodewijk kon het zijnen vrienden toeroepen: „Woorden vermogen niets; wij moeten door daden toonen wat een Christen in de kracht Gods vermag."

Op het smeekschrift volgde de beeldstormerij, en een jaar later, Augustus 1567, kwam Alva in de Nederlanden, aan het hoofd van een ontzaglijk leger, met het doel om in naam des Konings van Spanje de Hervorming alhier met wortel en tak uit te roeien, en wraak te nemen op allen die zich tegen 's Konings bevelen verzet hadden.

Thans zou de strijd beginnen; voor Lodewijk

slechts kort, maar niet minder roemvol; een strijd van luttel aantal jaren, maar waarop men nog in latere eeuwen met fierheid wijzen zal.

III.

De eerste strijd.

Een der eerste werkzaamheden van den Raad van Beroerten, door Alva ingesteld, was, Januari '68, de indaging van Oranje, Lodewijk van Nassau, Brederode, Hoogstraten, Culemborg en anderen, om binnen zes weken voor den Hertog van Alva te verschijnen en zich tegen de aanklacht van opstand tegen den Koning te verdedigen, op straffe van eeuwigdurende ballingschap en verbeurdverklaring van al hunne goederen, zoo zij niet voor dat gerechtshof verschenen. Het spreekt van zelf dat de gedaagden niet aan dezen eisch voldeden. Zij wisten dat het hun dan gaan zou als zoo velen, die door dezen Raad ter dood veroordeeld en door beulshanden om het leven gebracht waren.

Het wordt zeer in Alva gegispt, dat hij Prins Willem had ingedaagd, daar deze bij de nadering van Alva naar Duitschland was vertrokken en beloofd had zich stil te houden. Maar wij moeten niet vergeten dat wraakzucht en overmoed slechte leiders zijn van staatkunde. Koning Filips en Alva, in de meening dat zij thans de macht in handen hadden, waren bedacht op wraak. Filips was van gevoelen, dat zoolang Prins Willem leefde, hij zich niet van het gerust bezit der Nederlanden kon verzekerd houden. Om die reden liet hij hem indagen. Verscheen dan de Prins niet, dan zou hij hem op de gevoeligste wijze treffen, namelijk hem al zijne bezittingen ontnemen, zoodat Oranje dan als een berooide banneling zijn brood bij de duitsche vorsten moest bedelen. En gelijk hij van Oranje dacht, zoo was ook zijn meening omtrent Lodewijk van Nassau

Oranje en Graaf Lodewijk, wier bezittingen thans verbeurd verklaard werden, zagen zich nu wel genoodzaakt maatregelen te nemen om hun schade op den Koning te verhalen. Eerst werd nog eene minnelijke schikking beproefd en zelfs de duitsche Keizer wendde pogingen aan, den Koning van Spanje tot andere gedachten te bewegen, maar toen dit niet gelukte, stond dan ook Oranje's besluit vast, om zich zelven en de verguisde Nederlanders op hunne onderdrukkers te wreken. Tot dit besluit hadden de gevluchte Edelen krachtig medegewerkt. Zij voorzagen dat hij door zijn invloed bij de duitsche vorsten, bij de fransche Hugenooten en bij de engelsche koningin Elisabeth, wel in staat zou zijn een leger op de been te brengen, en daar de goedgezinden in Nederland ook iets wilden doen, om Alva te bestrijden, brachten verschillende steden en Edelen de belangrijke som bijeen van 200.000 kronen, waartoe de Prins *f* 50000 en Graaf Lodewijk *f* 10000 bijdroegen. De Prins zou tot dit offer niet in staat geweest zijn, zoo hij niet al zijn zilverwerk en kostbare meubelen, die hij naar Duitschland had meegevoerd, in 't openbaar had laten verkoopen. Allerwege waren de vrienden van den Prins bezig om geld te verzamelen, en de Prins voorzag hen van een lastbrief, waarin hij zich openlijk aan de zijde der Hervormden schaarde, maar den Roomschen vrijheid van godsdienstoefening verzekerde. De Prins noemt zich in deze lastbrieven „door Gods genade Prins van Oranje", (1) om hierdoor te kennen te geven, dat hij Souvereine Vorst was, en verklaart, dat hij niet het zwaard trekt tegen den Koning van Spanje, maar om te verhoeden „de verderfenisse ende desolatie, waarin Zijner-Majesteit Erf-Nederlanden stonden gebracht te worden door de wreedheid der Spanjaarden".

En die wreedheid was dan ook hemeltergend. Onze historieschrijver Hooft somt deze in enkele regels op: „De galgen hingen gerist; de raden, de staken, de boomen aan de wegen stonden verladen met lijken, gewurgd, onthalsd, gebarnd; zoodat de menschen nu in de lucht, tot ademschepping bestemd, als in een gemeen graf en woning der overledenen verkeerden. Elke dag had zijne deerlijkheid, en het bassen der bloedklok, dat met den dood van namaag den eenen, van zwager of vriend des anderen in het harte klonk. Aan het bannen, aan verbeurdmaken van goederen was geen einde. Tilbaar, ontilbaar, 't werd al aangeslagen, en ongeacht het aantal schuldeischers, bekommerd gehouden tot onwaardelijke schale van rijken, van armen, van kloosters, gasthuizen, weduwen en weezen, die na jaren lang loopens, van hun recht en rente verstoken bleven. En het plegen van al deze gruwelen droeg 's Konings goedkeuring weg! Herhaaldelijk betuigde hij Alva zijne tevredenheid, en toonde daar-

(1) Als zoodanig, ook als Rijksvorst, was de Prins bevoegd den Koning van Spanje een oorlog aan te doen.

door hoezeer deze man des bloeds in zijnen geest handelde."

Intusschen waren de Prins en Graaf Lodewijk bezig met het aanwerven van een leger. De Prins draalde nog om in de Nederlanden te vallen. Hij hoopte dat de Koning door een opstand in Spanje of door een buitenlandschen krijg genoodzaakt zou worden Alva terug te roepen; doch de uitgeweken Edelen, die van verlangen brandden om naar het vaderland terug te keeren en hunne verdrukte landgenooten te beschermen, lieten hem niet lang in die hoop, en daar de Prins, met recht, vreesde, dat hun moed mocht bekoelen, ontwierp hij dan ook een veldtocht. Volgens zijn plan „moesten kleine afdeelingen op drie verschillende punten, ten zuiden, ten oosten en ten noorden, te gelijker tijde de Nederlanden aantasten, terwijl hij zelf, wanneer Alva een punt mocht ontbloot gelaten hebben, met het gros des legers in het hart des lands zou dringen, in de verwachting van eenig gewest of aanzienlijke stad aan zijne zijde te trekken, en van daar uit de vaan des opstands verder te planten." [1])

Het ligt niet in ons doel u te verhalen wat de Prins van Oranje meende te moeten doen tot bereiking van zijn oogmerk. Wij houden ons in deze bladzijden meer bijzonder bezig met Lodewijk van Nassau, en als wij eenigzins uitvoerig waren in de beschrijving van 't geen anderen deden, zoo was dit noodig om u met den algemeenen toestand onzes lands van dien tijd bekend te maken en u op het punt te brengen, waar wij den held van dit verhaal gereed vinden het zwaard te trekken tegen de Spaansche dwingelandij, de beroovers van zijne bezittingen en de onderdrukkers van zijn tweede vaderland. Ook duldt de beknoptheid van dit opstel niet, dat ik u Graaf Lodewijks strijd in zijn geheelen omvang schets. Gedurende de negen jaren, dat hij als historisch persoon handelend is opgetreden, streed hij met afwisselend krijgsgeluk, en schoon meer dan eens door de overmacht tot wijken gedrongen, zoo zelfs dat eenmaal zijn gansche leger vernietigd werd, (bij Jemgum) toch ontzonk hem nimmer de moed, maar wist hij opnieuw een krijgsmacht bijeen te brengen, waarmede hij den vijand ging bestoken.

Om nu eene keuze te doen uit zijne verschillende krijgsverrichtingen, oordeel ik het 't beste u een kort overzicht te geven van zijn eersten en laatsten strijd, waarin hij als held heeft uitgeblonken, niettegenstaande hij den laatsten met den dood moest bekoopen.

Overeenkomstig de afspraak met zijn broeder Prins Willem, had zich Graaf Lodewijk naar Oost-Friesland begeven. Dat land was destijds de groote verzamelplaats der Nederlandsche Edelen, het Adullam der vluchtelingen voor de woede en het geweld van Alva. Zij vonden daar een veilige schuilplaats in Emden, Leaer, Norden en andere steden, onder het gebied van Graaf Edzard, die der Hervorming zeer genegen en de Augsburgsche Confessie toegedaan was. Wel is waar dreigde Alva hem meer dan eens met 's Konings ongenoegen en een inval in zijn land; ook werd Graaf Edzard hierdoor wel eens weifelende in zijne houding en liet hij den Edelen, inzonderheid den Watergeuzen, die destijds zich aan de monden van de Eems ophielden, dit gevoelen, — maar toch, hij was een vriend van de verdrukte Nederlanders, en vooral in het begin van den tachtigjarigen strijd heeft hij hun vele diensten bewezen.

Nauwelijks was Lodewijk met eenige benden in Oost-Friesland gekomen, of een groote schare van Edelen, burgers en andere uitgewekenen voegde zich bij hem. Nu trok hij Westwoldingerland binnen, overrompelde het huis te Wedde, dat Aremberg, 's Konings bewindvoerder in Friesland, Overijssel en Groningen, toebehoorde, en verdeelde nu zijne legermacht in drie afdeelingen. De eene hield Wedde bezet, de andere sloeg zich neder in Slochteren, en met de derde trok Lodewijk zelf naar Appingadam. Van hier uit schreef hij een brief aan de Regeering van Groningen, 4 Mei '68. De aanhef van dezen brief is merkwaardig en luidt alzoo: „Onze gunstige groete en goeden wil vooraf. Voorzichtigen, Eerzamen, Lieven, Bijzonderen. Wij willen niet in twijfel trekken, dat gij nu, na uit het afschrift van onzen brief aan den Stadhouder Groesbeek van den 29sten der vorige maand, klaar en duidelijk vernomen hebt, hoe wij niet voor ons zelven en lichtvaardig, maar naar ontvangen bevelen (ingevolge onzen lastbrief) met krijgsvolk in dit land getogen en van zins zijn, door hulp en bijstand van den Sterken en Eeuwigen God, ten beste des Konings van Spanje en tot welzijn en bescherming der Nederlanden in het algemeen, de ingewortelde, vreemde en schandelijke dwingelandij

[1]) Zie van Meeteren, Hist. der Nederl oorlogen III, 56.

van den afgrijselijken wreedaard en vervolger van Christelijk bloed af te schaffen, de oude beroemde voorrechten weder te brengen en te handhaven, en ook den armen, ginds en herwaarts verjaagden, verdreven Christenen en bloedverwanten des vaderlands, troost, hulp, redding en bijstand te verschaffen." Hij noodigde hen uit tot een gesprek; zoo zij hieraan niet voldeden, zou hij hen als vijanden des vaderlands beschouwen. De Regeering van Groningen scheen wel genegen tot een samenkomst met Graaf Lodewijk, maar werd hierin belet door Mr. Jan Mepsche, 's Konings lieutenant in Groningen.

Intusschen was de Graaf van Aremberg, Stadhouder des Konings in de noordelijke provinciën, uit Frankrijk teruggekeerd, en Leeuwarden en Groningen in gisting vindende, oefende hij allereerst wraak op eenige verdachten, en verzamelde daarna een leger, om Graaf Lodewijk tegemoet te trekken, doch niet dan nadat Megen, de Stadhouder des Konings in Gelderland, hem met zijn krijgsvolk zou te hulp gekomen zijn. Megen echter kwam nog niet; hij werd opgehouden, en daar de Spaansche officieren zeer strijdlustig waren en zich van de overwinning verzekerd hielden, drongen zij zoo sterk op Aremberg aan, dat deze, die door jichtpijnen gekweld werd, eindelijk tot voortrukken bevel gaf.

Het leger van Aremberg bestond uit tien vendels voetvolk uit Amsterdam, vier vendels van het garnizoen te Leeuwarden en Sneek, en een vendel Duitschers. Naar Aremberg's oordeel telde Lodewijks krijgsmacht tien of twaalf duizend man, maar gewis is deze schatting zeer overdreven; doch hoe het zij, hij was van meening dat hij „dien opgeraapten hoop Geuzen" spoedig uiteen zou jagen, althans hij schreef aan Alva, dat hij hem binnen drie dagen de tijding der overwinning zou zenden, eene overwinning, die hem des te gemakkelijker toescheen, daar Graaf Lodewijk slechts eenige veldstukjes bezat, terwijl hij — Aremberg — uit Groningen zes kanonnen had meegebracht, die door het volk schertsenderwijze ut, re, mi, fa, sol werden genoemd.

Den 22sten Mei '68 trok hij met zijn vijftien vendels, ongeveer 4000 man, naar het klooster te Wittewierum, een dorpje tusschen Appingadam en Groningen. Daar kwam hij tegen den avond aan en zag weldra 's Graven vaandels, die tot spreuk voerden: „Nu of nooit, herwinnen of sterven." Vijftien ruiters en eenige busschieters, door Graaf Lodewijk op verkenning uitgezonden en kenbaar aan hunne roode sjerpen, geraakten met Arembergs voorhoede in gevecht, doch weken naar Appingadam.

Graaf Lodewijk achtte het niet raadzaam hier den vijand af te wachten, te meer daar hij last kreeg van zijn krijgsvolk, dat meest uit huurlingen bestond, die slechts om loon wilden vechten met het uitzicht hier en daar te plunderen. De krijgskas was echter uitgeput en in den omtrek was geen klooster of adellijk huis waar geplunderd kon worden, zoodat Lodewijk veel moeite had de muitzucht zijner soldaten te bedwingen, 't geen hem eindelijk gelukte, toen hij Appingadam had verlaten en over Slochteren naar het huis te Wedde getrokken was.

Zoodra de Spanjaarden dezen aftocht zagen, dien zij voor een vlucht hielden, drongen zij opnieuw aan bij Aremberg de Nassausche benden te achtervolgen. Maar de oude Aremberg kende Lodewijks bekwaamheid als veldheer en durfde het niet te ondernemen hem aan te tasten, tenzij de troepen van Megen zich met zijn vijftien vendels vereenigd hadden. Hij besloot dus diens komst af te wachten. Dit was echter niet naar den zin van zijne kolonels en officieren. Een hunner, Braccamonte, ging zelfs zoover, dat hij Arembergs afwachtende houding aan lafhartigheid toeschreef. Dit liet zich Aremberg niet aanleunen, en ofschoon de jicht hem zeer kwelde en hij genoodzaakt was van een draagkoets gebruik te maken, gaf hij bevel tot voortrukken, altijd nog in de hoop dat Megen zou komen.

Inmiddels had Graaf Lodewijk bij Heiligerlee post gevat. Heiligerlee beteekent zooveel als heilige hoogte, en deze hoogte bood hem eene uitmuntende gelegenheid aan den vijand af te wachten. De naaste omtrek van dien heuvel was dicht met hout begroeid, en daar omheen zag men niets dan modderigen veengrond, drassig en moerassig land, hier en daar met diepe slooten doorsneden. Dezen heuvel liet hij bezetten door scherpschutters, terwijl busschieters in turfkuilen verborgen waren, en de eenige weg, die naar Heiligerlee toegang gaf, bezet werd door twee honderd ruiters, onder bevel van Adolf van Nassau, Lodewijks broeder.

Aremberg naderde. De streek was hem niet onbekend, en mocht hij ook in zijn hart Graaf Lodewijk prijzen zulk een goede standplaats gekozen te hebben, hem scheen het gevaarlijk toe door de modderige wegen tot Heiligerlee door te

dringen. Maar zijne soldaten gunden hem geen tijd van nadenken. Zij wilden voort, om de Geuzen met één slag te vernietigen.

Graaf Lodewijk zat met zijn broeder Adolf aan den middagdisch in 't klooster, toen hem 't bericht bereikte, dat Aremberg in aantocht was. Oogenblikkelijk gespte hij het zwaard aan, zette zich te paard, en vergezeld van Adolf en zijn staf, reed hij naar zijn troepen, die op het oogenblik vol moed waren. Aremberg liet het bevel tot den aanval blazen. Zijne kanonnen waren op den heuvel gericht, en toen de Spanjaards zagen, dat de scherpschutters zich van daar terugtrokken, snelden Arembergs benden vooruit, maar.... om eenige oogenblikken later tot aan de knieën in den drassigen veengrond weg te zinken. 't Was een list van Graaf Lodewijk, om den vijand naar dit punt te lokken, want nauwelijks zagen de Nassauers de moeite, die de Spanjaards hadden, om zich uit het moeras op te heffen, of zij kwamen van achter den heuvel te voorschijn en overvielen den vijand, dien zij bij honderden met hunne speren afmaakten, waarna een ander deel van Lodewijks leger den heuvel omtrok, de achterhoede van Aremberg bereikte, er doorheen drong en nu dood en verderf om zich heen verspreidde. Braccamonte, die zoozeer op zijn moed gesnoefd had en de Geuzen met één slag wilde verdelgen, was de eerste, die met zijne benden het hazenpad koos.

Aremberg zag deze schromelijke verwarring en verwoesting met leede oogen aan. Hij had zijn draagkoets verlaten en zich te paard gezet, om aan het hoofd zijner ruiters en eener uitgelezene bende Adolfs ruiters aan te vallen. Dapper en moedig als deze veldoverste was hield hij regelrecht op Adolf aan, geraakte met hem in gevecht, en niettegenstaande hij door Adolfs pistoolschot gewond werd, velde hij Lodewijks broeder neder.[1]) Nu echter snelden andere ruiters toe, die op Aremberg aanvielen en hem noodzaakten de vlucht te nemen. Arembergs paard wilde over een hek heenspringen, maar het dier, dat reeds gewond was en de zwaarte der rusting niet langer vermocht te dragen, struikelde. Dit zag een Amsterdammer, een vrijwilliger, Maarten de Pasmaker, die zich uit liefde tot zijn land bij Lodewijks leger had gevoegd. Hij snelde op Aremberg toe en schoot hem een kogel door den hals. Doodelijk gewond had de veldoverste nog zooveel kracht, dat hij hem toeriep zijn leven te sparen, maar Maarten gaf hem te kennen dat het hem juist om zijn leven te doen was en gaf hem een kolfslag op hoofd en helm, zoodat 't bloed uit zijn neus en mond stroomde en hij weldra een lijk was. Dit was het betreurenswaardig einde van heer Jan de Ligne, graaf van Aremberg, wiens ridderlijke moed en trouw aan den Koning een betere zaak waardig was geweest. Maarten de Pasmaker had evenwel weinig genoegen van zijn daad, want een van Arembergs pages schoot onzen Amsterdammer dood.

Nu werd de vlucht der Spanjaarden algemeen. In minder dan een uur was de zege behaald en kon Megen, die eindelijk op een uur afstands van het slagveld aangekomen was, den afloop uit den mond der vluchtende benden, -- een karig overschot van Arembergs leger — vernemen. Hij vond het geraden de vluchtenden te verzamelen en trok met hen naar Groningen, om deze stad tegen een vermoedelijken aanval der Nassauers te versterken.

Het was de eerste strijd, dien Lodewijk op Nederlands grondgebied tegen de Spanjaarden gevoerd en waarin hij de overwinning behaald heeft, eene overwinning, die hij naast God, vooral aan zijn krijgskundig beleid en persoonlijken moed te danken had. De Spanjaards hadden nu geleerd dat zij niet onoverwinnelijk waren, al hadden zij ook nog zoovele bekwame aanvoerders, beproefde strijders en zware kanonnen. De overwinning bij Heiligerlee was een profetie wat Spanje te wachten stond, en al zou Koning Filips zijn Spaansch leger in de Nederlanden verdubbelen, en ons volk langen tijd door overmacht tot wijken dwingen, de zedelijke waarde van de overwinning bij den heiligen heuvel zou doorwerken en den moed der Geuzen opwekken en staande houden.

Graaf Lodewijk betreurde diep den dood van zijn beminden broeder, en volgens 't gebruik dier tijden bleef hij drie dagen op het slagveld, om rouw over hem te dragen. Adolfs lijk werd eerst in de kerk te Wedde bijgezet, daarop naar Emden en vervolgens naar Dillenburg overgebracht. Hij was de eerste der Nassau's, wiens bloed voor de Nederlandsche vrijheid heeft gevloeid, en onze dankbare natie heeft hem eenige jaren geleden een gedenkteeken gewijd, ter plaatse waar hij gesneuveld is.

Wat de Geuzen betreft, zij zongen:

[1]) Dit voorval wordt door sommige schrijvers, als een verdichtsel van Spaansche zijde, betwist. Niet door Arembergs hand, maar door een verraderlijk schot zou Adolf getroffen zijn.

O Heere, u sy loff ende danck,
Van uwen overwinnen,
Sterckt ons ghemoet, noch zwack en kranck,
Met uwen gheest van binnen,
Dat het bidd' en betrouwe vast,
Soo sult ghij van den overlast
Helpen, die u beminnen.

---

met zooveel wilskracht en zoo uitnemende gaven, dat zij niet alleen voor hun land, maar voor de geheele wereld, van beslissenden invloed zijn.

Rijk begenadigd kan men een volk noemen, wanneer het zulke groote mannen voortbrengt. Het is meestal een teeken van nationale levenskrachten, een bewijs dat er voor zulk een volk nog een toekomst is weggelegd.

Maar daarmeê is nog niet gezegd dat de invloed van deze groote mannen *ten zegen* is. Het kán

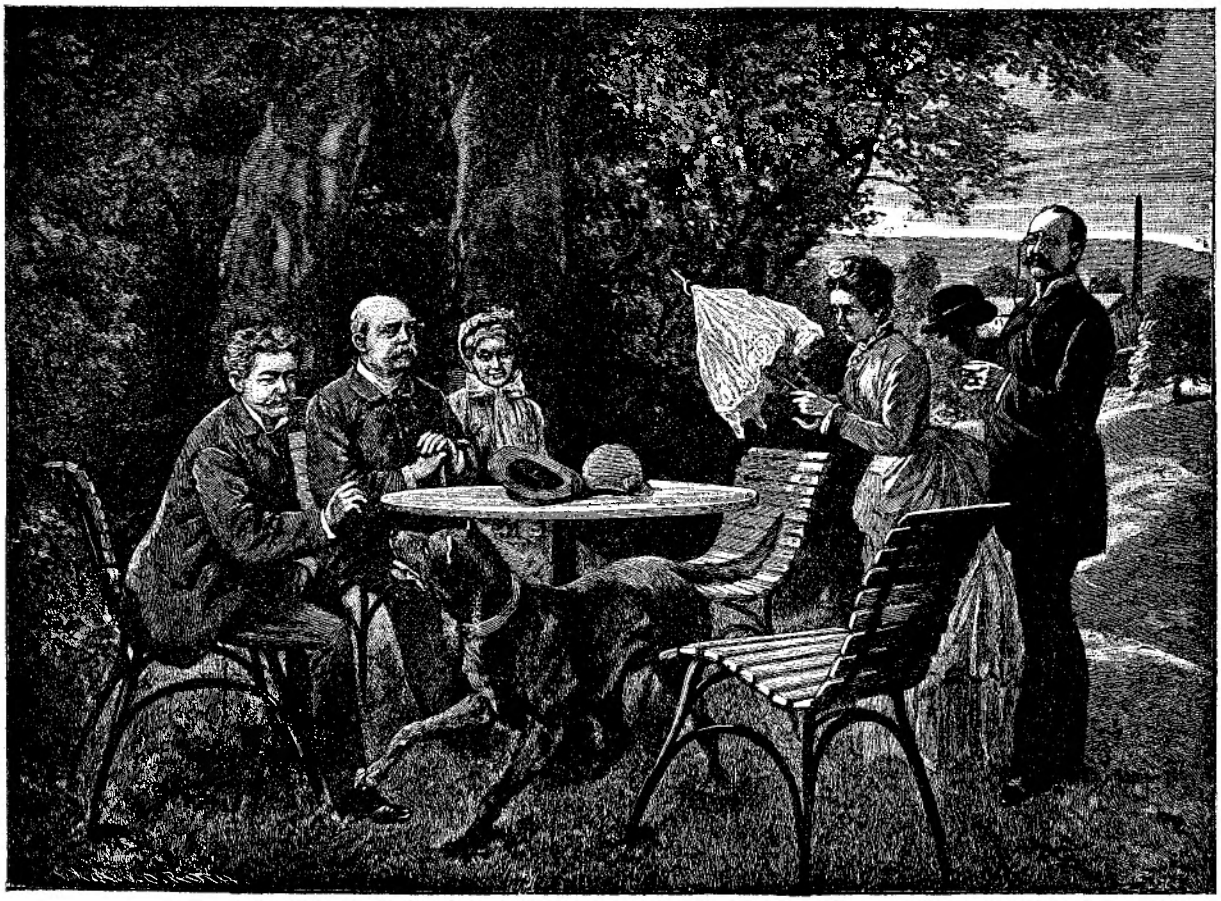

Vorst Von Bismarck in zijn gezin.

Otto von Bismarck.

In de geschiedenis der volken komen soms tijden, waarin het voor ieder kennelijk is, dat God de Heere zeer groote bedoelingen heeft met zulk een volk, en het stelt tot een zijner gewichtigste werktuigen voor den verderen loop der wereldgeschiedenis Dan geeft God aan zulk een volk het voorrecht om mannen voort te brengen, ook zijn, dat zooveel talenten en gaven verspeeld, ja, dat ze in den dienst van den vorst der duisternis gebruikt worden.

Een belangrijke roeping heeft sedert meer dan tien eeuwen het Germaansche ras. Verreweg de meeste groote mannen, die invloed hadden op de geschiedenis der landen en volken, zijn afstammelingen uit dat ras. Niet alleen is er bijna geen regeerend vorstenhuis in de wereld, dat niet het Germaansche bloed in de aderen heeft, ook de

meeste dichters, schilders, wijsgeeren en staatslieden zijn van Germaanschen oorsprong.

Het Duitsche volk geeft sedert eenige tientallen van jaren een merkwaardig bewijs van de boven uitgesproken stelling. Het wordt sedert een reeks van jaren geregeerd door een man, die thans als meer dan negentigjarige grijsaard nog krachtig naar ziel en lichaam, daar staat als een herinnering aan de belofte des Heeren, in Psalm 92 opgeteekend. Deze koningszoon droeg „het juk in zijn jeugd", toen hij met zijn godvreezende moeder koningin Louise van Pruisen voor den Corsikaanschen geweldenaar moest vluchten. Deze uitnemende vrouw stierf op 29 jarigen leeftijd van hartzeer, spoedig gevolgd door haar echtgenoot, die ook den droesem uit den lijdensbeker had moeten drinken.

Hoe men ook oordeele over den Fransch-Duitschen oorlog van 1870/1871, zooveel zal ieder moeten toestemmen dat de gestrenge rechtvaardige hand Gods in dezen kennelijk te zien was. Den zoon van de doorluchtige vluchtelinge werd het gegeven den neef van den overweldiger, die haar de bitterste beleedigingen aandeed, niet alleen in zijn eigen hoofdstad de wet voor te schrijven, maar als zijn onttroonden gevangene aan zijn voeten te zien. God heeft keizer Wilhelm I van Duitschland een volkomen wrake aan zijne vijanden gegeven. En in hem heeft de Heere het Protestantisme gered uit de dreigende macht van het Romanisme, dat in den goddeloozen Napoleon III zijn vertegenwoordiger zag.

Wat zal er in het hart van den Duitschen vorst omgegaan zijn, toen hij kort vóór den aanvang van den reuzenstrijd in diepe eenzaamheid in den nacht vertoefde bij de graven zijner ouders te Charlottenburg! Zeker heeft het woord des Heeren, dat rondom deze graftombe gebeiteld is: „Bergen zullen wijken en heuvelen wankelen, maar mijne goedertierenheid zal van u niet wijken", tot zijn hart gesproken en hem gewapend in de mogendheid zijns Heeren.

Toch had deze krijg, die Pruisens koning tot den eersten van de nieuwe rij van Duitsche keizers maakte, menschelijker wijze gesproken, niet dat verloop gehad, indien de koning niet omringd ware geweest van een groep mannen met zoo zeldzame bekwaamheden, als zijn raadslieden bezaten. Niet dikwijls heeft een vorst een zoo uitgelezen staf. Manteuffel, een beroemd generaal, Von Moltke, een veldoverste, zooals misschien één in een eeuw wordt geboren, Von Bismarck, een staatsman, die zijn wedergade onder de levenden niet vindt. En merkwaardig is het, dat deze mannen, met name Von Moltke en Von Bismarck, met hun keizer, tot in lengte van dagen gespaard en bekrachtigd blijven.

Dezer dagen, den 23sten September 1887, was het vijf en twintig jaren geleden, dat Von Bismarck als minister-president de teugels van het bewind in handen nam, en dat wel onder weinig benijdenswaardige omstandigheden. Met de weerbaarheid van Pruisen was het droevig gesteld, en de voorgestelde verbeteringen van de legerorganisatie hadden nog niet veel kans om tot wet verheven te worden. Von Bismarck trad als minister op, bijna zonder steun bij een enkele der partijen. Slechts weinige vrienden begrepen, aan welke goede handen de leiding van zaken was toevertrouwd. De uitkomst heeft bewezen, dat hij met zijn vriend Von Moltke uit Pruisens soldaten een leger wist te scheppen, dat ongeevenaard is.

Het ligt geheel en al buiten ons bestek, om een schets te leveren, al zij het nog zoo vluchtig, van Von Bismarcks arbeid en beteekenis voor Duitschland en Europa. Integendeel, onze plaat geeft aanleiding om den grootsten staatsman zijner eeuw een oogenblik als huisvader gade te slaan. We zien hier den een en zeventigjarigen Von Bismarck met zijn echtgenoote, de drie en zestigjarige Johanna von Puttkamer, met welke hij den 28 Juni l.l. zijn veertigjarig huwelijksfeest vierde. Drie kinderen werden uit hun echt geboren. De oudste is zijne dochter Maria (geb. 21 Augustus 1848), sedert eenige jaren mevrouw Von Rantzau. De tweede is Graaf Herbert, geb. 28 December 1849, die op onze plaat aan de rechterzijde zijns vaders zit. De derde Graaf Wilhelm, geb. 1 Augustus 1852. Deze beide mannen zijn, zooals licht te begrijpen valt, ook aan den staatsdienst gewijd.

Het huwelijk van Von Birmarck is een zeer gelukkig. Hij gevoelt zich innig met zijn vrouw verbonden. Wanneer hij op reis is, gaat er geen dag voorbij of „zijn lieve hart", „zijn allerliefste Johanna" ontvangt een brief. Aan een zijn vrienden schreef van Bismarck eens: „Gij vermoedt in de verte niet, wat deze vrouw uit mij gemaakt heeft."

Op het landgoed Schönhausen, waar Bismarck

liefst vertoeft, en waar onze plaat het gezin voorstelt, leeft hij betrekkelijk eenvoudig. Slechts zelden is hij zonder gasten ofschoon er gewoonlijk niet veel tegelijk aan zijn tafel zijn. Zooals veel groote mannen, van wier krachten meer dan gewoon gevergd wordt, houdt Bismarck van een gezelligen maaltijd, waarbij alle staatszorgen terzij gezet worden en de humor de spijzen kruidt. Na den maaltijd neemt hij nooit den tijd er af om een middagslaapje te doen. Onmiddellijk na het diner begeeft zich de gastheer met zijn gasten naar de huiskamer, waar onder een kop koffie het gesprek vertrouwelijk wordt voortgezet. Terwijl Von Bismarck zijn duitsche pijp aansteekt, biedt zijn echtgenoote zelve den gasten sigaren aan; wel een bewijs dat dan alle étiquette terzij gesteld is.

Met veel groote mannen heeft Bismarck de gewoonte gemeen om vroeg op te staan en aan den arbeid te gaan. Zijn gezin is geregeld. Zelf gaat hij voor bij den huisgodsdienst, die stipt elken morgen met de onderhoorigen gehouden wordt.

Geen vroolijker uurtje voor Bismarck dan wanneer de beide kinderen zijner dochter hem bezoeken. En zijn kleinzoons zijn het volkomen met elkaêr eens dat er geen beter grootpapa in de wereld is. Gewoonlijk klautert de kleine Otto Von Rantzau op grootvaders knie. Op tafel staat een spaarpot, waarop zich een beweegbare Pruisische soldaat bevindt. Grootvader legt een halven mark op de hand van dezen krijgsman, en de kleine Otto beproeft den laatste zoo te raken met een pijltje, hetwelk hij afschiet, dat het geldstuk uit zijn hand in de opening valt. Dan is de goede prijs voor den kleinen schutter.

Men ziet hoe Bismarck de kunst verstaat de jonge Duitschers tot een millitaire natie op te leiden!

Een welkom schrijven.

Geachte Redactie!

Het is naar aanleiding van Uw Artikel over „Taal en Letteren", (zie Excelsior 1 Sept. „De practijk der zaak") dat ik het waag UEd. langs dezen weg om eenige inlichtingen te vragen, ten opzichte van eenige door U aan het slot van genoemd Artikel aangehaalde bijvoegelijke naamwoorden. Ongelukkig genoeg bezit ik noch van Dalen's Woordenboek, noch Kramer's Woordentolk of eenig ander werk van dien aard, zoodat ik alleen mijn geheugen kan raadplegen, opzichtens het weinigje taalkennis dat mij rest, om mijne bezwaren aangaande enkele der genoemde bijv. naamw. te berde te brengen.

Ik zal dan maar — raak of mis — met de deur in huis vallen, en beginnen met N°. 1. Daar staat: „de voorradige goederen", wat door U wordt omgezet in: „de voorhanden goederen". Welk feitelijk verschil tusschen deze twee woorden bestaat, verklaar ik niet te begrijpen. „Voorradige goederen" wil m. i. niet anders zeggen dan goederen, die in voorraad zijn, en voorhanden goederen, de goederen die voorhanden zijn. Beide uitdrukkingen schijnen mij toe volkomen hetzelfde te bedoelen. Zelfs kan ik er geen synoniemen in ontdekken.

Aangaande punt 2 wenschte ik te vragen, of het woord „bestuur", in dezen zin voorkomende, moet worden vertolkt door beleid, dan wel of er, door de verandering in bestuurders, de aandacht op gevestigd dient te worden, dat de uitdrukking: „het overig bestuur", eene oneigenlijke uitdrukking is, daar het bestuur, het volle aantal der bestuursleden in zich sluit, terwijl het overig bestuur de afwezigheid van sommigen openbaart, en alzoo in „overige bestuurders" verandert dient te worden.

Mijn derde aanval is gericht op punt 3: „de vallende ziekte". Hiervan had ik ongetwijfeld geen melding gemaakt, ware het niet dat door U het oorspronkelijk (?) woord, Epilepsie, hier tusschen twee haakjes bij gevoegd was. In de dagbladen, waarin de geneesmiddelen tegen deze ziekte geadverteerd worden, staat: „vallende ziekte". Bovendien heb ik daartoe nog nagezien drie verschillende Fransche Dictionnaire's, één Engelsche en één Duitsche, en in allen wordt als de Hollandsche vertaling aangegeven: „vallende ziekte". Wel is waar bemerkte ik uit het Duitsche Woordenboek, dat onze naburen zich ook bedienen van het woord „Fallsucht", doch er stond, entre parenthèse, het woord „fallende Sucht" achter. Mag ik U dus vragen of U ook eene bepaalde rede hebt voor het gebruik van „val-" in plaats van „vallende", en zoo ja welke mag die zijn? Want hoezeer gij ook den regel beamen zult: „Contre la force, il n' y a pas de résistance," stemt gij in dezen zeker niet zoo spoedig daarmêe in?

Punt 5, „het onderhavig geval", vertaalt U door „het besproken, bewuste, genoemde geval".

Laat mij U zeggen dat ik meermalen de eerste uitdrukking gebezigd heb, terwijl ik dan de tweede daarmede bedoelde, zonder dat ik daarin iets kwaads, of liever, iets verkeerds zag. Mogelijk echter hebben we hier met een synoniem te doen. Mag ik hierbij nog vragen naar den oorsprong van het woord „onderhavig", daar ik niet weet van welk woord hetzelve is afgeleid, of waaraan het zijn ontstaan te danken heeft?

In hoeverre U punt 6 (een onbevangen oordeel) in eenig verband brengen kunt met „een zelfstandig oordeel", vat ik niet. Een „onbevangen oordeel", wil m. i. niets anders zeggen „dan onbevooroordeeld"; terwijl een zelfstandig oordeel aanduidt iemand wiens oordeel (gevoelen) onafhankelijk is van anderer opinie. 't Kan echter zijn, dat ik den bal missla, en dan vraag ik excuse en..... terechtwijzing.

Ten slotte wensch ik nog met een enkel woord te wijzen op uitdrukking No. 11: „Billijke prijzen". Dit moet zijn, zegt U, „lage prijzen". Maar is billijk dan geen goed, verstaanbaar Hollandsch woord? En is er tusschen „billijk" en „laag" niet eenig verschil? Mij wil dit zoo voorkomen.

Immers als eene zaak billijk is, dan is zij redelijk. En brengt men dit nu over op koopwaren, kan zijn billijke prijzen, redelijke prijzen; prijzen dus die, hoewel niet zoo goedkoop, toch ook niet zoo duur zijn; prijzen derhalve, die volgens de rede den middelweg houden tusschen goedkoop en duur. Dientengevolge is „billijk" noch goedkoop noch duur, en zijn de prijzen dus — consequent doorgeredeneerd — noch laag, noch hoog. Niettegenstaande dit, schijnt U, volgens punt 11, te beweren dat billijk, laag beteekent. Dit is mij inderdaad nog het onverklaarbaarste van alles.

Het is mijn doel niet, Geachte Redactie! om U eens onder het oog te brengen, dat gij in de opgenoemde punten niet zuiver zijt in de overbrenging van een en ander. Dat zou vermetel wezen. Nog minder is het mijn intentie met dit mijn schrijven U er op te wijzen dat gij dwaalt. Dat zou dwaasheid mogen heeten. Integendeel, ik houd mij overtuigd, dat gij voor elk der opgenoemde punten Uwe degelijke bewijsgronden zult hebben, en het zal mij zeer aangenaam zijn deze te mogen vernemen. Doch waar gij de gelegenheid opensteldet om vragers en onkundigen (tot welke beiden ik mij reken) terecht te wijzen, daar achtte ik het niet overbodig een en ander hier te berde te brengen, en alzoo ieder getrouw leger van „Excelsior", die de zaken met ernst nagaat, in de gelegenheid te stellen de juiste verdediging (vergun mij dit woord hier eens even, waarde Redactie!) te vernemen. Misschien toch zijn er onder de lezers van Excelsior meer van mijn gevoelen, en voldoet de Redactie alsdan aan het verlangen dier velen of weinigen, en tegelijk ook aan dat van

hun bestendigen lezer en vriend
C. Goud Az.

Woerdensche Veraat,
(Gem. Nieuwkoop).
September 1887.

We noemden dit „een welkom schrijven", omdat het getuigt van leven en van denken als vrucht des levens.

Wat de vragen en opmerkingen betreft, we hopen die weldra te beantwoorden. Ditmaal ontbrak de ruimte. Red.

Een merkwaardige verandering.

In den laatsten tijd vertoonen zich in, en in betrekking tot, het Heilige Land, schoon nog altijd van de Heidenen vertreden, verschijnselen, die hoop geven op betere dagen, wanneer „de tijden der heidenen zullen zijn vervuld".

Aan menigeen onzer lezers zullen de dingen waarop we doelen niet geheel onbekend zijn. Merkwaardig echter is het te zien, hoe langzamerhand én Joden én Christenen beginnen saam te werken, om het schoone land, nadat het 2000 jaar heeft woest gelegen, weer te maken tot wat het zijn kan, een land vloeiende van melk en honing.

De veranderde toestand van Palestina is in groote mate toe te schrijven aan den ruimen toevloed van kolonisten gedurende de laatste 20 jaar. De eersten die daar aankwamen, waren de Amerikaansche Adventisten, die zich te Jaffa vestigden, doch spoedig verdwenen, onder den invloed van het klimaat en andere tegenspoeden.

Zij werden gevolgd door kolonisten van de „Tempel-vereeniging," gesticht door Prof. Hoffman, van Wurtemberg, die in de overtuiging leefde, dat het de eerste roeping was van hen, die de tweede komst van den Messias verwachten, om het land van zoovele bijzondere Bijbelsche beloften op vreedzame wijze te veroveren.

In 1860 werden er vier koloniën gesticht, namelijk, op de helling van den berg Karmel, te Jaffa, te Sarona, en in de onmiddellijke nabijheid van Jeruzalem, waar Prof. Hoffman zelf zich thans bevindt.

De „Vereeniging" telt meer dan 5,000 leden, waarvan er duizend in Palestina zijn.

Het verschil tusschen den invloed, dien deze koloniën hebben gehad en dien der Karmelieter monniken, die nu toch reeds 700 jaar in het bezit van den berg Karmel zijn geweest, is alleszins opmerkenswaardig. Nieuwe steenen huizen zijn allerwege verrezen, de waarde van het land is verdrievoudigd, omnibussen rijden drie à viermaal daags tusschen Haifa en Acre, waar vijftien jaar geleden zelfs een kar onbekend was; op alle uren van den dag kan men nu veilig in alle plaatsen rijden of wandelen, waar voorheen niemand zich waagde, uit vrees van aangevallen of beroofd te worden.

De belangrijkste koloniën echter zijn die der Joden, waarvan er *acht* in de laatste *twee en een half jaar* zijn gesticht, onder omstandigheden, die hen, welke door geen hoogere gevoelens worden gedreven dan die van een tijdelijk bestaan te zoeken, zouden hebben ontmoedigd.

Vier dezer koloniën zijn in de nabijheid van Jaffa, en twee er van staan onder de bescherming van Baron Rothschild, die hun ongetwijfeld de geldelijke ondersteuning zal verleenen, welke hun toekomst verzekert.

Men heeft vaak beweerd, dat de Joden den aanleg missen voor goede landbouwkundige kolonisten. Doch niet allen gelooven dit. Zoo is b.v. Mr. Oliphant die zelf in het land heeft vertoefd, van beslist tegenovergestelde overtuiging. Hij zegt: „Wat betreft geestkracht, vlijt en aanleg voor landbouwkundigen arbeid, — 't gemis waarvan altijd is aangevoerd als een reden waarom een Joodsche kolonie niet kon bloeien, — een meer dan tweejarige ervaring heeft bewezen, dat die vrees ongegrond is; dat zij met behoorlijke kans goede landbouwers worden, en in dit land beter zullen slagen dan landbouwers in Amerika."

Behalve deze koloniën bestaat er een Joodsche Landbouwkundige Inrichting, gesticht door den Israëlietischen Bond. Gedurende de laatste vijftien jaren heeft deze school jeugdige Joden gevormd voor den landbouw. De inrichting, die in den beginne met vele moeiten had te kampen, is thans zelfs rentegevend. Op de zuidelijke hellingen van Karmel heeft de groote Joodsche Kolonisatievereeniging van Rumenië 1,000 bunders gras en bouwland aangekocht, alwaar de belangrijke proef wordt genomen om Joden en Mohamedanen in den veldarbeid te vereenigen.

De Russische Regeering begunstigt de verhuizing der Joden naar Palestina, en beschermt degenen, die daar hun verblijf zoeken. Gelijk de Fransche Regeering in betrekking tot godsdienstige Orden, volgt zij ook in Rusland zelf een andere staatkunde dan in Palestina. Zij noodzaakt de Joden te verhuizen naar Palestina, zegt Oliphant, dringt hen den onwilligen Turk op, en beschermt hen in diens land.

Zij, die Palestina twintig jaar geleden gekend hebben, zullen nergens den vooruitgang beter bemerken, dan in den tegenwoordigen toestand van de groote vlakte van Esdrelon. Te dier tijd werd zij overstroomd door benden van zwervende Arabieren; thans is zij op den hoogsten trap van ontwikkeling, en de Arabieren zijn gedwongen zich ten oosten van den Jordaan op te houden. De vlakte is het eigendom van twee groote landbezitters, de Sultan en de Sursocks, de rijkste bankiers in Syrië. Hieraan is het ook wellicht toe te schrijven, dat er vergunning is verleend voor het bouwen van een spoorweg over de vlakte. In alle geval krijgt Palestina een andere gedaante; dat is een teeken des tijds.

Dat het plan van een spoorweg die Joppe met Jeruzalem verbindt reeds is gerijpt weet ieder. En wie verder ziet hoe de toestand van het Turksche rijk zelf de verwachting wettigt, dat deze macht telkens weder gesmaldeeld, telkens meer verliezen zal, die let op Palestina als op een sprekend teeken, als een land waarvoor nog groote dingen zijn weggelegd.

H.

De Kleuren.

Een grauwe hemel kan het schoonste zomerlandschap zoo somber maken, dat het ons eer neêrdrukt dan opwekt, maar nauwelijks breekt de zon door de wolken of een geheel nieuw tafereel ontplooit zich voor onze oogen. Het korenveld wordt geler, de weide wordt groener, helder kijkt het roode dak der boerenwoning tusschen

het donker eikengroen door, blauwer schijnen de rookwolkjes, die zich door de zilverwitte lucht omhoog kronkelen. Het heerlijk licht brengt levendige verscheidenheid, waar doodsche eentonigheid heerschte: licht is de bron der kleuren.

Deze waarheid behoeft wel eenige toelichting.

Onze landgenoot Huygens heeft in 1691 aan de wereld geleerd, wat licht is. Hij zeide: Overal in het heelal is eene veerkrachtige stof „ether" aanwezig, die, als ze in buitengewoon snelle trilling geraakt, licht verspreidt; de trilling van een etherdeeltje deelt zich aan al de omliggende etherdeeltjes mede, waardoor het licht zich naar alle zijden voortplant. Deze trilling der etherdeelen heeft plaats volgens de rechte lijn, zoo ontstaan lichtstralen. Als ge zulk een witten lichtstraal b. v. door een driezijdig glazen staafje (zooals er wel aan gaskronen hangen) laat vallen, dan merkt ge terstond in dat staafje de speling van verscheidene kleuren.

Hoe komt dat?

Die schijnbaar enkelvoudige witte lichtstraal is inderdaad zeer samengesteld: ze bestaat uit 7 kleuren. Zoodra die lichtstraal in de dichtere massa van het glas komt, neemt ze eene andere richting aan en voor elk van hare 7 samenstellende deelen is die richting nog weer onderscheiden. Zoo ontstaat er eene uiteenspreiding van die samenstellende deelen. Hetzelfde heeft plaats als het zonlicht „breekt" in eene wolk: er ontstaat dan een regenboog. Dit verschijnsel, dat men *de kleurschifting* noemt, toont duidelijk aan dat de kleuren in het witte licht verholen zijn.

Maar hoe komt het nu, dat niet alle stoffen bij den invloed van het witte licht zich wit vertoonen? Sommige stoffen hebben de eigenschap alle licht, dat erop valt, op te slorpen — zij vertoonen zich natuurlijk *zwart*; andere daarentegen kaatsen alle licht dat erop valt, terug — die vertoonen zich *wit*; nog andere slorpen b. v. van de 7 bestanddeelen van het witte licht er 6 op en kaatsen er één terug — dat ééne bepaalt dan de kleur van die stof. *Grijs* vertoonen zich de stoffen, die van alle 7 bestanddeelen een even groot gedeelte opslorpen, zoodat grijs eigenlijk eene verzwakking van wit is.

Om witte kleur samen te stellen heeft men niet juist weer alle 7 regenboogskleuren noodig. Twee kleuren kunnen daartoe voldoende zijn. Rood en groen b. v. vereenigd, geven wit; oranje en blauw ook; geel en violet eveneens. Let eens op onderstaande figuur. Rood heeft om wit op te leveren

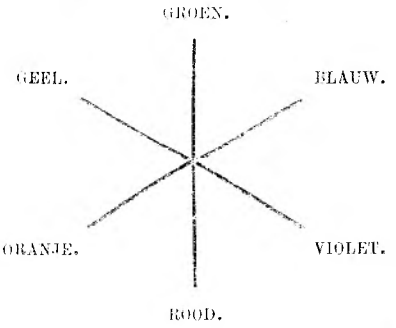

de aanvulling van *geel* en *blauw* noodig, maar deze twee worden vertegenwoordigd door het daartusschen liggende *groen*. De tegenover elkaar liggende twee: *groen* en *rood* vormen dus *wit*. Blauw heeft voor aanvulling tot wit *geel* en *rood* noodig, welke twee weer vervangen kunnen worden door het tusschenliggende oranje enz.

Eene kleur, nu die met eene andere kleur *wit* kan vormen, heet de aanvullingskleur van deze. Het witte licht is de eenheid. Als dit zich in kleuren uiteenspreidt, dan verlangen wij krachtens onzen aangeboren drang naar harmonie den indruk dier eenheid terug. Zoo komt het dat de kleuren, die vereenigd de eenheid weer opleveren, in hare samenvoeging ons oog het meest bekoren. We zeggen van die kleuren, dat ze goed *schakeeren*. Met wat welgevallen kan b. v. onsoog rusten op eene roode roos tusschen groene blâren! Maar behalve deze combinaties van de aanvullingskleuren zijn er nog zoo honderden kleurschakeeringen die met elkaar wedijveren in behagelijke schoonheid. Bij op-en ondergaande zon is de straalbreking het sterkst; dan vertoonen zich de schoonste kleureffecten in de natuur. Wie heeft niet wel eens een tafereeltje bespied, zooals Hofdijk er ons hier een schetst?

„Wij wandelen op de heide tusschen Baarle en Tilburg. Ziet ge daar het heuvelige veld met zijne bruingroene sprei, van bloeiende erica's doorstekt, in de luwte tusschen twee dennenbosschen? Hoe rustig is het hier, hoe liefelijk de ernstige eenzaamheid! Het scherpe licht van den hellen dag is verdwenen, en het gloeiend goud en het blinkend oranje, dat ten westelijken hemel begint uit te stralen, vloeit als een fijne, roodkleurige adem over de heide; tint de hellingen des heuvels met een bijna doorschijnenden glans, en tooit de wazige toppen der blauwe, roodachtige dennen met een smeltenden purper- en goudgloed, die verhoogd

wordt door de donkergrauwe duisternis, zich uitbreidende onder de ranke stammen, daar beneden. Zelfs de steenen molen, daar op eenigen afstand voor u, scherp zijn kantigen vorm en ranke wieken afteekenende tegen het groenachtig blauw der noordelijke lucht, verliest van zijne ruwheid, waar de teedere avondstralen hem verlichten."

En wie, die getuige kon zijn van een schoonen zonsondergang aan zee, werd niet met innige aandoening getroffen door dat rijke kleurenconcert van water en lucht? De kleuren spreken sterk tot ons, en al houden wij er niet eene samengestelde kleurentaal op na als de Oostersche volkeren, toch vertegenwoordigen ook bij ons veel kleuren eene bepaalde idée.

Dat *wit*, als het volle teruggekaatste licht, ons een zinnebeeld van vreugde, en *zwart*, als alle gemis aan licht, ons een zinnebeeld van droefheid en rouw is, vindt ieder zeer begrijpelijk. Van andere kleuren ligt de verklaring der zinnebeeldige beteekenis niet zoo voor de hand. We zullen nog van enkele die verklaring beproeven.

Donkerrood doet ons aan eene gloeiende vuurkool denken en is dus terecht het zinnebeeld van vuur en hartstocht. *Rozerood* beteekent liefde; *purper* trekt meer naar 't zwart, is ernstiger en verhevener en vertegenwoordigt alzoo zeer goed het begrip macht. *Oranje* heeft wel iets van de warmte van het rood, maar is niet zoo rustig, heeft meer van de flikkerende vlam dan van de gloeiende kool; zou het daarom niet een zeer juist beeld van de ijdelheid zijn? *Groen* is, als de kleur der herlevende natuur, de vertegenwoordigster der hoop. *Lichtblauw* is de eerste tinting van het kleurlooze niets en beteekent alzoo verlangen, geloof. *Donkerblauw* is het standvastige hemelgewelf, daarom is deze kleur het zinnebeeld der trouw. Voorts is met meer of minder recht

vaalgeel het zinnebeeld van valschheid en nijd,
grijs „ „ „ „ armoede,
lichtbruin „ „ „ „ gramschap,
lila „ „ „ „ nederigheid.

Goud is het teeken van de waardigheid, *zilver* dat van de onsterfelijkheid.

Ten slotte nog eene opmerking. Het geluid ontstaat door de trilling der lucht. Naarmate de trillingssnelheid verandert, naar die mate verandert ook de toon.

Het licht ontstaat door de trilling van den „ether"; verandering in trillingssnelheid geeft verandering van kleur. Evengoed als men van eene *toon*schaa spreekt, zou men de 7 regenboogskleuren in hare opvolging van *rood*, *oranje*, *geel*, *groen*, *lichtblauw*, *donkerblauw* en *violet* eene *kleuren*schaal kunnen noemen.

Rood ontstaat door het geringste aantal trillingen; (496 billioen per seconde) dàt zou dan de laagste toon van die schaal kunnen heeten en *violet*, dat uit het grootste aantal trillingen (728 billioen per seconde) ontstaat, de hoogste. Op deze schoone overeenkomst wijst ons bepaaldelijk de natuurkunde, maar toch schijnt ieder bij instinct er iets van te voelen. Let maar eens op enkele uitdrukkingen. Men spreekt zoowel van eene *hooge kleur* als van een *hoogen toon*. In kringen, waar men veel bouquetten gebruikt, zegt men van een frisschen en goedgeschakeerden bouquet, dat er *klank* in zit. En als Alberdingh Thym de orgeltonen, die onder het hooge kerkgewelf voortzweven „een rijkdom van klankgebloemte" noemt, dan drukt hij zich niet alleen schoon, maar ook voor ieder verstaanbaar uit.

En wat opwekkenden invloed de samenstemming van kleuren en klanken op ons heeft, komt duidelijk uit in schoone zomers zooals wij er dit jaar een gehad hebben. — Als een helderblauwe hemel zich boven ons welft, als duizend kleuren en geuren ons omzweven, als het zonnelicht de lucht met zilverglans doortrekt en de keeltjes der blijde vogels daarin trillen, dan stemt ons hart zoo willig in met dat krachtig loflied aan God, den Heer der schoone schepping.

A. J. K.

UIT HET LEVEN.

Het Nieuwe Testament, in het Hebreeuwsch vertaald door wijlen den Eerw. Isaak Salkinson, Zendeling onder de Joden te Weenen, is daar herdrukt. De tweede druk telt 120,000 exemplaren. Hiervan zijn 100,000 gekocht voor rekening van een Schot, die ze gratis laat verspreiden door geheel Europa onder de Joden die Hebreeuwsch lezen kunnen. Twee Zendelingen zijn onlangs aangekomen om uit Weenen met de verspreiding dier Hebreeuwsche Nieuwe Testamenten te beginnen. Aan 300 Rabbies is een exemplaar gezonden, waarvan vele op zich genomen hebben de boeken onder de Joden rond te deelen. Slechts weinige hebben te kennen gegeven, dat zij bezwaren hadden om het Nieuwe Testament te lezen.

In verband met deze beweging dient nog vermeld te worden dat een der geleerdste en meest geachte der Hongaarsche Rabbijnen, Dr. J. Lichtenstein, die vijf-en-dertig jaar lang Rabbi te Tápio-Szele is, onlangs zijn geloofsgenooten verbaasd heeft door de uitgave van twee geschriften, waarin hij de Godheid van Christus bewijst. De boekjes, op allerbekwaamste wijze geschreven, zijn in de voornaamste dagbladen besproken en hebben veel twistgeschrijf uitgelokt; want Dr. Lichtenstein belijdt getrouw te blijven aan de Mozaïsche bedeeling, terwijl hij Christus als den Messias erkent.

Voegt men nu hier bij, wat wij van tijd tot tijd vermeldden van de toestanden in Palestina, het bouwen in Jeruzalem, de Joodsche Koloniën. het verbeteren der wegen, de spoorweg-plannen, enz. dan zien wij een roering onder de doodsbeenderen, zooals er sedert de verstrooiing nog nooit heeft plaats gehad. H.

*** *Hij zal zijne engelen van u bevelen.*

Hedinger was hofprediker in Wurtemberg. Bij een zekere gelegenheid, toen de hertog Eberhard Lodewijk een zondigen maatregel genomen had en zich reeds tevoren kon voorstellen welke verwijtingen zijn hofprediker hem doen zou, gaf hij aan den schildwacht voor zijn deur last volstrekt niemand door te laten. Hedinger verscheen in ambtsgewaad voor de slotpoort, doch werd meer dan eens afgewezen, omdat Zijne Doorluchtigheid heden aan ieder den toegang had geweigerd. Hij liet zich echter niet van zijn stuk brengen, maar bleef er op staan, dat hij als knecht des Heeren de verplichting had met den hertog te spreken; en toen de schildwachts zich eindelijk met gekruiste geweren voor den ingang plaatsten, vatte hij die wapens met een zachte, rustige hand aan, drukte ze omlaag, klom er over heen en ging onmiddellijk naar den vorst. Deze zag hem komen en ging in een andere kamer; maar Hedinger volgde hem van kamer tot kamer tot hij eindelijk stilstond. Nu begon de zielenherder hem met zulk een ernst en drang aan zijn geweten te komen en Gods Woord hem zóo klaar te maken dat de hertog diep geroerd grooten spijt betoonde over zijn zondige maatregelen en ze ook buiten werking stelde. Maar die ontroering duurde niet lang. Spoedig daarop, toen de hertog op een Zon- en feestdag des morgens voór de godsdienstoefening wilde uitrijden en van uit zijn slot de kerk voorbijreed, trad Hedinger naar buiten en stelde zich in ambtsgewaad hem in den weg, hem herinnerend hoe zwaar hij zich bezondigde door zulk een voorbeeld van Zondagsontheiliging te geven. Vlak voor de paarden staande, riep Hedinger: „Wanneer Uwe Doorluchtigheid met mijn bloed gediend is, rijd dan maar voort!" Maar de hertog reed niet voort; hij keerde om en bewonderde de trouw van zijn hofprediker.

Eens had Hedinger het hem echter al te bont gemaakt. Er waren sommige zonden, waarvan de hertog geen afstand wilde doen, en Hedinger mocht niet ophouden hem daartoe te vermanen. Hij deed dit op zekeren Zondag in het openbaar van den kansel af, en dit werd toen zeer slecht door Zijne Doorluchtigheid opgenomen. Ja, zelfs zoo hoog steeg de toorn van den hertog, dat hij zich voornam eens onder vier oogen met zijn hofprediker af te rekenen, en des noods eens van zijn lichamelijke overmacht gebruik te maken, om dien vrijmoedigen mond eene kastijding toe te dienen. Daarom zond hij bevel naar Hedingers woning, dat deze zich onmiddellijk en wel alleen bij hem moest vervoegen. Ook gaf hij last aan zijne lieden, niemand anders dan den hofprediker toe te laten.

De dienstknecht des Heeren verscheen met een kalm voorhoofd en een goed geweten, nadat hij zich in het gebed gesterkt had. De hertog nam hem alleen, maar zag bij het binnentreden dat hij *niet* alleen was.

„Hedinger," riep hij, „waarom komt gij niet alleen, zooals ik u bevolen heb?"

„Ik ben alleen, Uwe Doorluchtigheid", is het antwoord.

„Neen, gij zijt niet alleen!" roept de hertog.

„En toch ben ik alleen", blijft Hedinger beweren.

Maar de vorst houdt het tegendeel staande, en wijst zelfs met zekere schuwheid naar de rechterzijde van zijn hofprediker, waar hij den tweeden persoon met ontroering aanschouwt.

„Ja Uwe Doorluchtigheid", sprak toen de hofprediker, „ik ben waarlijk alleen gekomen; maar wanneer het nu den grooten God behaagt mij zijn engel te zenden, om uwe booze voornemens te verijdelen, dan kan ik dat niet beletten!"

De hertog wenkte met de hand, dat hij vertrekken kon, en vermocht van schrik niet te spreken. Zoo weet de Heere zijn dienstknechten te bewaren en zijn engelen uit te zenden tot dienst van hen, die de zaligheid beërven zullen.

*** *De arme ruiter uit Flensburg.*

In vroeger dagen lag er een regiment ruiters in Flensburg, die evenwel in dagen van vrede weinig te doen hadden. Verscheidenen hunner waren gehuwd, maar daardoor ook in groote armoede, daar hun soldij niet voldoende was om hunne vele kinderen te onderhouden. Nu lieten deze arme huisvaders zich wel eens verleiden, om van hun positie als militair en hun blinkenden sabel gebruik te maken, teneinde de eerzame burgers af te persen wat zij niet goedwillig gaven. Een van deze ruiters werd als ordonnans eenige mijlen ver weggezonden. Op den terugtocht en wel omstreeks middernacht een groote linnenbleekerij voorbij rijdende, werd hij over de schutting heen een groote partij lijnwaad gewaar, die daar te bleeken gelegd was, en die men scheen vergeten te hebben. Onze ruiter zag al dien overvloed aan met zeer begeerige blikken. „Zou het", dacht hij, „nu wel zulk een groote zonde wezen van dien overvloed een enkel stuk voor uw arme naakte kinderen af te nemen? De fabrikant zou dat verlies weinig voelen, want hij is rijk, en u zou het een groote uitkomst wezen in uwe armoede."

Hij hield zijn paard stil en steeg af. Toen hij echter over de schutting was geklommen, werd hij zeer onrustig en benauwd. „Tot dusverre hebt ge nog nooit gestolen, en gij moogt het ook nu niet doen", sprak zijn geweten. Zoo klom hij dan weder over de schutting, besteeg zijn paard en reed door. Maar weldra keerde hij om. De verzoeking kwam hem weder overvallen. De armoede in zijne woning, zijn vele half gekleede kinderen stonden daar voor zijn verbeelding. Weder steeg hij af, en weder sprong hij over de schutting. Maar ook ontwaakte opnieuw zijn geweten, en de strijd werd hard. Maar gelukkig overwon nogmaals de goede geest, en zonder het lijnwaad te hebben meêgenomen, zette hij zich ten tweeden male op het paard. Men zou denken: nu had hij dan toch wel volkomen overwonnen. Maar de verzoeker liet nog niet los en zette de schroeven telkens nauwer aan. Het duurde niet lang of de ruiter keek nogmaals om, en de gedachte aan nood en ellende werd pijnlijker. De oude slang kwam nu van een andere zijde op hem aan; evenals eenmaal bij Eva, fluisterde hij: gij zult den dood niet sterven. De ordonnans begon met zichzelven te redeneeren. Wat is, zoo dacht hij, de geheele zaak? Wat geeft één zulk een stuk linnen voor dien fabrikant? 't Is een kleinigheid! Maar voor u is het iets zeer belangrijks. En de diefstal is toch ook niet groot. Waarom moest het juist zoo samentreffen, dat dit linnen daar nu ligt, juist als gij voorbijrijdt? En dat wel in den nacht? Ziet ge, de kans is u schoon. Moed gevat, oude strijder, hoe menigmaal hebben u de kogels om de ooren gesuid en gij vreesdet niet. Waarom zijt gij dan nu bang? Een oogenblik en alles is voorbij.

Gezwind steeg hij weder van zijn paard en klom voor de derde maal over. Maar waar hij zich nu bukken wilde, om het linnen aan te vatten, was het alsof hij een vloek op zich voelde rusten. De inwendige stem sprak luid: het is zonde, groote zonde, en die zonde voert u in lichamelijke en geestelijke ellende. Al stelt gij het nog zoo mooi voor, toch zijt gij een dief. Gij zult rekenschap afleggen van deze daad voor een heilig en rechtvaardig God. Het zweet stond op zijn voorhoofd, hij was ten hoogste opgewonden. Maar ziet, daar nam deze krijgsman zijn hoed af en gebruikte het rechte zwaard. Hij knielde neder en bad om verlossing uit deze ure der verzoeking, om barmhartigheid en genade van Jezus Christus.

En zijn gebed werd verhoord. Als sneeuw voor de zon week onder het bidden de verzoeking van hem Vrij en vroolijk zette hij zich weder te paard, en dankte God hartelijk, dat Hij hem verlost had. Eer hij nu evenwel verder reed, week hij een weinig ter zijde af, en klopte aan de deur van den fabrikant. Deze opende het venster en vraagde: „Wie is daar?" — „Een ordonnans uit Flensburg", was het antwoord, „slechts een paar woorden!"

De fabrikant had evenwel het venster al weêr toegedaan, want hij dacht: een ordonnans uit Flensburg in den nacht, dat moet iets te beduiden hebben. Spoedig kleedde hij zich aan en met een: „wat is uwe boodschap?" opende hij de deur. „Lieve vriend," sprak de ruiter, ik reed daar juist hier voorbij en zag op uw bleek, dat gij vergeten hebt uw linnen binnen te halen. Dat ging mij nu eigenlijk wel niets aan, maar ik wil het u niet verbergen. Ik ben maar een arme ruiter met vrouw en vijf kinderen, die gebrek lijden. Mijn armoede en de rijke voorraad dien ik zag, noopte mij stil te houden, en de verzoeking was mij zwaar genoeg; maar ofschoon driemaal herhaald, de verzoeking is verdwenen op het ootmoedig smeekgebed, dat ik ten hemel

opzond. Nu had ik dan ook mijn weg kunnen voortzetten, maar waarde heer, de landstraat is breed, er kunnen nog velen langs passeeren, en daaronder ook wel lieden, die de verzoeking niet konden weerstaan, en dat ware erg. Zou het nu niet beter beter wezen dat gij het linnen maar innaamt? Hiermede wensch ik u een goeden nacht?" En de ruiter keerde zich om.

Maar neen, dat wilde de fabrikant niet. „Kom even binnen", zeide hij, „en neem een kleine verkwikking, ge zult wel vermoeid zijn." Dat kwam onzen ordonnans niet ongelegen, hij had honger en dorst beide. De huisbaas zette brood, boter, kaas en spek op, en schonk daarbij een glas heerlijk schuimend bier in. Toen ging hij heen om de meiden op te roepen, dat zij het linnen in huis haalden. Zij deden dit en misten daarvan niets.

Intusschen had onze ruiter zich te goed gedaan. „O God", sprak hij bij zichzelven, „Gij hebt mij eertijds dikwijls uitgeholpen, ook thans hebt Gij mij bewaard voor het kwade en nu zooveel goeds geschonken bovendien. Gij zult ook verder uithelpen!" Zoo zat hij neder en verheugde zich in God, en toen hij verzadigd was, vouwde hij eerbiedig zijne handen, boog zijn hoofd en sprak in stilte een kort dankgebed uit. Daarna stond hij op, stak den vriendelijken fabrikant de hand toe, dankte hem hartelijk voor zijne verkwikking en wenschte hem Gods zegen. Nu wilde hij heengaan. Maar ziet, daar haalde de fabrikant een stuk linnen voor den dag.

„Zie hier, mijn waarde ruiter," zeide hij, „het grootste en beste stuk van allen, die op den bleek hebben gelegen. Dit heb ik u toegedacht, omdat gij in de vreeze Gods zoo standvastig tegen de zonde hebt gestreden en in het gebed hulp gezocht hebt bij Hem. Neem het nu vrijmoedig aan, en neem het met eere. Komt ge later eens weer in bijzondere verlegenheid, of voert uw weg u soms eens weder hier langs, zoo kom maar gerust bij mij binnen!"

Toen werd den gebaarden krijgsman toch het harte week, en groote tranen rolden hem over de bruine wangen, Dat was te onverwacht en dat was te veel. Spreken kon hij niet, maar het stuk linnen nam hij aan, en hij nam het met een gebaar, dat welsprekender heeten mocht dan alle dankbetuigingen.

Welnu, mijne lezers kunnen zich voorstellen hoe het eind van den tocht en de tehuiskomst was. Deze geschiedenis heeft zich werkelijk zoo toegedragen, en bevat de gewichtige leering, dat de barmhartige God een helper is in den nood en een beschermer tegen de verzoeking. als men Hem in den geloove aanroept. Het Godsvertrouwen is een sterke toren. Wie op Hem bouwt, bouwt niet op zand; maar bij uitwendige verlossing en tijdelijke zegeningen mogen we niet vergeten, dat dat de grootste gave Gods is zijn Zoon Jezus Christus, die in de wereld kwam om zondaren zalig te maken.

Een smeulend vuur.

De anarchisten, de verwerpers van wet en gezag, nemen toe in alle landen der wereld. Of zij zich nu al noemen „communisten" of „socialisten" of „nihilisten", hun doel en streven is eenerlei: omverwerping van alle heerschappij en gezag. Daartoe bereiden zij zich voor in het verborgene door geheime vereenigingen te vormen en verwoestingsmiddelen en werktuigen te verzinnen.

„Te Londen is een boek verschenen in het Fransch geschreven en getiteld *Manuel du parfait anarchiste*, waarin de middelen zijn samengevat om de steden in brandende puinhoopen en de bevolkingen in een hoop lijken te veranderen. Het boek is op de hoogte der nieuwere wetenschap. Het leert hoe men gemakkelijk en goedkoop ontplofbare stoffen maakt en bommen met nitroglycerine vult; hoe men zich van het gas kan bedienen om de huizen in de lucht te doen vliegen; hoe, in afwachting van het oogenblik dat al deze dingen in het groot kunnen beproefd worden, men zich op verraderlijke wijs kan ontdoen van de lieden, die iemand in den weg staan vooral van de patroons; hoe men de brieven en de stembriefjes in de bussen kan vernietigen; in één woord hoe men de maatschappij zooveel mogelijk nadeel kan berokkenen. Welk een uitgieting van duivelsche boosheid!" H.

BERICHT.

We herinneren nog eens aan het schrijven, door ons verzonden in betrekking tot het al of niet voortbestaan van ons tijdschrift. Enkele bladen vestigden er de aandacht op, waarvoor we vriendelijk dank zeggen. Ook gewerden ons van sommigen duidelijke blijken van sympathie. Men zij echter wel indachtig dat, tenzij die bewijzen algemeen worden en voldoenden steun geven, deze jaargang de laatste zal zijn. Op den duur kunnen de uitgevers zich zoo groote opofferingen niet getroosten. Als echter ieder 't zijne doet, is het gevaar nog wel te voorkomen.

DE REDACTIE.

15 October 1887.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Haagenbirk en J. A. Warmser,

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's ƒ 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior", bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

BONIFACIUS.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

VI.

»Neen, getrouwen! dat wij vallen!
Zegepraal is onze val!"

BILDERDIJK.

In het jaar 716 stak een schip te Londen van wal, om straks koers te zetten naar de Noordkust van het Frankische rijk. Onder de reizigers, die het vervoerde, behoorden mede een drietal monniken. Een van hen was Bonifacius, met wien onze lezers reeds kennis maakten, eerst in het kasteel te Kirton, later in den kloosterhof. Het verlangen, in zijn kinderhart opgewekt, in de borst van den jongeling gegroeid en versterkt, stond straks verwezenlijkt te worden. Weldra drukten zijne voeten den bodem van ons vaderland, den grond, waarin hij hoopte het goede zaad met nijvere hand te zullen strooien. Helaas, hoe vond hij zich teleurgesteld! Pepijn van Herstal was gestorven en de Friezen hadden onder aanvoering van den onverzoenlijken Radbout den strijd tegen de Franken hernieuwd, teneinde zich aan het gehate juk te onttrekken. Hun eerste aanval was natuurlijk tegen de zendelingen en hun arbeid gericht, daar zij het Christendom beschouwden als de band, waarmede de Franken hen in hunne macht trachtten te houden. Nauwlijks was Bonifacius van uit Wijk bij Duurstede, waar hij geland was, een eind dieper in het land gedrongen, of hij vernam, dat Willebrord en de zijnen reeds gevlucht waren. Het ontbrak hem niet aan den noodigen moed. Hij begaf zich naar Utrecht, thans in de macht van Radbout en zijn tijdelijke residentie. Onverschrokken trad hij voor den zetel van den woesten koning en trachtte dezen te bewegen den zendelingen opnieuw vrijen toegang te verleenen. Al zijne pogingen waren echter tevergeefs.

Teleurgesteld aanvaardde hij weder de terugreis naar zijn vaderland, waar men hem met vreugde ontving, meenende, dat nu voor geruimen tijd althans zijn vurige begeerte tot den zendingsarbeid zou uitgedoofd zijn. Toen men

hem echter straks, in stede van den overleden abt, tot prior wilde verheffen, bleek het, dat men zich in hem vergist had. Hij weigerde toch halsstarrig het ambt te aanvaarden, en reeds het volgende jaar trok hij naar Rome om de goedkeuring des pausen te bekomen voor een nieuwe zendingsreize. Nauwlijks had hij Italië verlaten, van 's pausen machtiging voorzien, of hij begon zijn arbeid in Thüringen en Saksen. Andermaal echter trof hem een slecht onthaal. 't Bleek hem, dat de vorsten zoomin als de volken zich om een geschrift van den heiligen vader bekommerden. Toen viel Bonifacius in de tweede helft van zijn tijd. Eéne aanbeveling van den Frankischen hofmeijer scheen hem beter vrijgeleide door de landen der heidenen dan honderd machtspreuken van den stedehouder van Christus. Had hij zich eerst onder den pauselijken stoel geplaatst, om zijn goede voornemens verwezenlijkt te zien, thans trachtte hij ook den wereldlijken arm te bewegen voor het Evangelie een weg te banen. We kunnen hem echter te minder hard vallen, wijl zijn gevoelens door nagenoeg allen gedeeld werden. Hij wilde zich naar het Frankische hof begeven, doch op reis ontmoette hij de volgelingen van Willebrord, die hem mededeelden, dat Radbout gestorven en hun meester te Utrecht teruggekeerd was. Hij brandde van verlangen den held zijner droomen te ontmoeten. Nadat hij eenigen tijd bij Willebrords leerlingen vertoefd en het Christendom in de omstreken van Haarlem gevestigd had, begaf hij zich naar Utrecht. Willebrord, reeds door berichten uit Engeland gunstig voor Bonifacius gestemd, trachtte hem tot blijven te bewegen, temeer daar Willebrords levensavond naderde en zijne krachten hem hoe langer hoe meer ontoereikend schenen tot den moeitevollen arbeid eens herders. Bonifacius echter was niet te bewegen. Hij was niet gekomen, om tot den oogst van anderen in te gaan! Zelve den rotsbodem te ontginnen voor zijn Heer en Meester, was het dan ook in zijn zweet en bloed; dat was zijn verlangen!

Zoo begaf hij zich dan andermaal naar Thüringen en weldra kon hij den heiligen vader mededeelen, dat niet alleen honderden heidenen den dienst der afgoden vaarwel gezegd hadden, maar dat hij zelfs een klooster had kunnen stichten tot behoud der gemaakte vorderingen. Het antwoord des pausen was eene oproeping naar Rome. Daar werd Bonifacius met alle eer ontvangen en, nadat hij rekenschap van zijne leer gegeven en de belofte afgelegd had, al zijne bekeerlingen onder het gezag van den Roomschen stoel te brengen, tot *Bisschop der Duitschers* geordend.

Bij zijn terugkeer in Thüringen en Hessen zag hij, hoe de heidensche priesters getracht hadden hun eeredienst te herstellen. Bij Geismar vond hij een schare afgodendienaars rondom den heiligen eik tot de offerplechtigheid vergaderd. IJverend voor zijn Heer, dringt hij door de schare, grijpt een bijl en houwt met forsche slagen den boom neder. De omstanders staan als versteend en verzekeren elkander, dat straks de god des donders zijne schichten op den vermetelen Christen zal afzenden en zijn vijand verteren. Doch vergeefs laat zich Thors wraak wachten en nu vindt de bisschop een open oor en hart bij vele heidenen.

Daar het zaad van *ketterij* (leer, afwijkende van die der Roomsche kerk) hier en daar onder de nieuwe belijders wortel geschoten had, ging hij met den paus te rade over de beste maatregelen, om het bederf te keeren. Het gevolg daarvan was zijne benoeming tot aartsbisschop, met het recht om zelf bisschoppen aan te stellen, zooals hij dan ook op onderscheidene plaatsen deed. Hoe uitgebreider echter het gebied van den herder was, des te meer leerde hij het diep verval kennen, waarin toen reeds de kerk verzonken lag. Niemand smartte dit meer dan Bonifacius, en gesteund door den machtigen arm van Karloman, den zoon van Karel Martel, bond hij den strijd aan tegen de losbandigheid der geestelijken en hun verregaande wereldschgezindheid. Tal van acten der onder zijne leiding gehouden synoden bewijzen, hoe hij rusteloos en zonder iemand te ontzien het heilig levensdoel najaagde, 'twelk hij zich voorgesteld had, namelijk, de kerk van Christus tot haar oorspronkelijke reinheid terug te voeren. Jammer slechts, dat uit deze stukken mede blijkt, hoe Bonifacius ook zelfs de overheid bewoog, dwaling in de leer met kerkerstraf te vervolgen.

Nadat aan Bonifacius door Karloman en Pepijn een vaste aartsbisschoppelijke zetel te Mentz toegewezen was, stichtte hij het door de gansche Christelijke Kerk beroemde klooster te Fulda, welks bewoners op stoffelijk en geestelijk gebied een zeer weldadigen invloed uitoefenden op hunne omgeving in den wijdsten kring. Terwijl hij aldaar zelf zijn levensavond doorbracht, trof hem de mare, dat het heidendom in Friesland weder

triomfeerde en door de krachtige medewerking van Radbout II de Christelijke leer in die gewesten dreigde uit te roeien. Welk een machtigen bondgenoot de heidensche priesters ook in koning Radbout mochten gevonden hebben, op zulk een geduchten vijand, als hier naderde, hadden ze niet gerekend. Honderden bij honderden zwoeren de goden af en omhelsden de leer des Evangelies. Tandenknersend zagen de priesters het aan, hoe tallooze scharen van hun vroegere volgelingen zich lieten doopen in den naam van den Gekruiste. Zij zwoeren wraak en met hen spande hoogstwaarschijnlijk koning Radbout in het geheim samen tegen het leven van den vromen grijsaard.

't Is de dag van den 5en Juni 755. Een dag van blijden oogst voor den dienstknecht des Heeren. Daar staat buiten Dokkum een groote schare doopelingen, die heden door het vormsel opnieuw aan de kerk zijns Heeren zullen verbonden worden. Nog is de grijsaard in de tente, welke de zijnen voor hem opgeslagen hebben. Wat woest geschrei is dat? 't Gaat op uit het woud achter hen. 't Komt al naderbij. Daar rukken de woeste heidenen aan, met knots en speer en zwaard gewapend. Bonifacius snelt uit zijn tent en terstond gevoelt hij, dat zijne oogenblikken geteld zijn. Hij slaat een zorgvollen blik op de zijnen. Velen vluchten, anderen bereiden zich tot tegenweer. Dit laatste treft hem.

„Kinderkens," zoo spreekt hij, „vecht niet! 't Woord onzes Gods verbiedt ons kwaad met kwaad te vergelden!" En als zij op zijn bevel de wapenen neêrleggen, wijst hij hen op de hope des eeuwigen levens en sterkt hen tot hun naderend einde. Straks valt hij met drie en vijftig der zijnen.

Bloedig werd zijn dood op de heidenen gewroken. Zelfs Radbout moest zijn gebied ontvluchten, om voor de wraak veilig te zijn. Het lijk van den martelaar werd naar zijn geliefd Fulda gebracht.

Als een volle halm, zwaar van vruchten, werd hij zelf ingezameld in de schuur van den grooten Landman! En Hij, in wiens oogen het bloed en de tranen der zijnen dierbaar zijn, vervulde den wensch van het kind te Hirton en den jongen kloosterbroeder van Nuths-celle, dat hij in leven en sterven een winste mocht zijn voor Christus' kerk.

De honderdveertiende psalm.

Herinnert ge u, mijne lezers, dezen heerlijken psalm? En hebt ge weleens zijn inhoud genoten, zoowel wat den diep geestelijken zin betreft, als voorzooveel de hooge dichterlijke waarde aangaat? Indien ja, dan zult gij mij toestemmen dat wie daar eens een blik in kreeg, het nooit vergeet. Laat ons dit kleinood nog even samen lezen, om er eenige oogenblikken bij stil te staan.

„Toen Israel uit Egypte toog, het huis Jakobs van een volk, dat eene vreemde taal had; zoo werd Juda tot zijn heiligdom, Israel zijne volkomene heerschappij.

De zee zag het, en vlood; de Jordaan keerde achterwaarts. De bergen sprongen als rammen, de heuvelen als lammeren.

Wat was u, gij zee! dat gij vloodt? gij Jordaan! dat gij achterwaarts keerdet? gij bergen! dat gij opsprongt als rammen? Gij heuvelen! als lammeren?

Beef, gij aarde! voor het aangezicht des Heeren; voor het aangezicht van den God Jakobs!

Die den rotssteen veranderde in een watervloed, den keisteen in eene waterfontein."

Het groote feit van den uittocht der kinderen Israels uit Egypte wordt hier bezongen. Dat is het feit, waarop de heiligen van den ouden dag voortdurend hun broederen opmerkzaam maken, wanneer er sprake is van vertrouwen op God; waarbij zij zichzelven bepalen in oogenblikken, als hun geloof wordt beproefd en geschokt; waarop zij bij hun Verbondsgod pleiten, wanneer al zijn baren en golven over hen heengaan. En terecht. Die uittocht was de geboorte van het volk, waaruit zij later ontsproten zijn. 't Was dus hun eigen geschiedenis. De God, die de zee kliefde en het volk door een hooge hand en een sterken arm uitleidde, was de God hunner vaderen en hun eigen God. Met die vaderen, en dus ook met hen, had God zijn verbond opgericht. De uittocht uit Egypte was het onderpand voor de eeuwige trouw des Heeren.

„Toen Israel uit Egypte toog, het huis Jakobs van een volk, dat een vreemde taal had; zoo werd Juda tot zijn heiligdom, Israel zijne volkome heerschappij."

Merkt op dat hier, en met reden, verzwegen wordt *wiens* heiligdom Juda werd, *wiens* volkomene heerschappij Israel van toen af mocht heeten. Het lag in het plan van den dichter om dat te verzwijgen en het straks op de meest verrassende

wijze, door een zeer schoone wending, te verkondigen. Juda werd het heiligdom, werd toen afgezonderd en bewerkt om (met Benjamin) de bezitter te zijn van de heilige plek gronds waar de tempel zou staan, in welken Hij, van wien hier sprake is, zou wonen. Israel werd toen gevormd tot het volk, dat onder de rechtstreeksche regeering zou leven van Hem, wiens volkomen heerschappij het zou worden.

„De zee zag het, en vlood; de Jordaan keerde achterwaarts; de bergen sprongen als rammen, de heuvelen als lammeren."

Het plan des dichters wordt volgehouden. Er wordt *niet* gezegd *wie* de zee kliefde en, veertig jaren later, de Jordaan deed vervloeien; *niet* gezegd *wie* de bergen en heuvelen aanroerde en door zijn aardbevingen deed waggelen en springen, ten gunste van het volk, dat zijn heiligdom en heerschappij werd. Deze onbezielde schepselen worden als bezield voorgesteld. De zee zag Israel naderen en vlood om een doortocht te laten. De Jordaan bemerkte dat het verkoren volk aan zijn oevers stond, die de grens vormen van het heilige land, en keerde achterwaarts om vrij baan te maken. De bergen en heuvelen werden aangegrepen door diep ontzag voor den Ongenoemde, die Jakobs stammen leidde. — Persoonsverbeeldingen komen dikwijls in de heilige Schrift voor, en verhoogen zeer de dichterlijke, levendige voorstellingen van de feiten. Zoo worden in Psalm 98 alle onbezielde schepselen opgeroepen om vroolijk geschal te maken voor het aangezicht des Heeren HEEREN. En evenzoo zegt Job in zijn diepste vernedering, bedekt met zweren, dat „zijn kleederen van hem gruwen".

„Wat was u, gij zee! dat gij vloodt? Gij Jordaan, dat gij achterwaarts keerdet? Gij bergen, dat gij opsprongt als rammen? Gij heuvelen, als lammeren?"

Deze herhaling van den vorigen zin, maar nu in vragenden toon, doet geen nadeel aan den schoonen vorm, maar is er integendeel, vooral in Oosterschen stijl, een belangrijk bestanddeel van. Zij geeft ook de gereede aanleiding om het antwoord te doen hooren, als 't ware uit den mond zelf van de aangesproken schepselen:

„Beef, gij aarde, voor het aangezicht des HEEREN! voor het aangezicht van den God Jakobs."

De *geheele* aarde heeft reden om met diep ontzag te beven voor het aangezicht van . . . haar Schepper. Die Schepper is Jehova; „Ik zal zijn die Ik zijn zal"; de God des verbonds. En *die* was het, die voor het volk heenging. Die Jehova is „de God Jakobs". Het was dus geen wonder dat zee en rivier, berg en heuvel voor zijn aangezicht vloden en terzijde weken, toen het volk er aankwam. Want de *Schepper* van zee, rivier, berg en heuvel had dat volk voor het zijne verklaard. Zij zagen niet eerst dat volk, maar *zijn* aangezicht. Eerst hier wordt ons medegedeeld wie Hij was, die Juda en Israel zijn heiligdom en heerschappij maakte. Maar wil de lezer Hem *recht* leeren kennen; niet alleen als de Vreeselijke boven allen, die het water doet vlieden en de bergen doet huppelen? Zie het in het laatste vers.

„Die den rotssteen veranderde in een watervloed, den keisteen in een waterfontein."

Die machtige Jehova is de getrouwe Verzorger der zijnen. Die Vreeselijke boven allen is de Vriendelijke boven allen. Zijn heerlijkste weldaden in de woestijn worden met één forschen penseelstreek geteekend. Hij deed niet alleen het water, dat met den dood dreigde, vluchten, en de bergen, die in den weg stonden, wijken; uit die rotsgebergten bracht Hij ander water voort tot drenking en verkwikking van zijn volk.

Het hier genoemde wonder staat in dezen versbouw in nauw verband met de grootsche teekenen, die straks vervuld zijn. Maar dat wonder was het heerlijkst symbool. Allen zijn „in Mozes in de Roode zee gedoopt". En „de rotssteen was Christus". De rotssteen, waaruit diezelfde Mozes op Gods bevel water deed stroomen, was het symbool van Christus, de Rots der eeuwen. Dat water was het symbool van den Heiligen Geest, het water des levens, dat Christus heeft toegezegd aan een iegelijk, die in Hem gelooft.

Zóo wordt de natuur voor den geloovigen Israeliet de hoogste en heerlijkste beeldspraak van zijnen God. Zóo is de honderd veertiende psalm een lied des vertrouwens en der vertroosting tot voor het laatste nageslacht. Ook voor ons, voorzoover we „kinderen zijn van den geloovigen Abraham", uit wien Israel voortsproot.

W.

De zegeningen der „groote" Revolutie.

Zooals bekend is, werd den 21en September 1793 in Frankrijk de oude tijdrekening afgeschaft en de nieuwe kalender ingevoerd. Men rekende dien een jaar vroeger te beginnen, en wel op den 21en September 1792, den dag der afschaffing

van het koningschap en der vestiging van de Republiek, zoodat men op dien datum (21 Sept. 1793) het eerste jaar telde.

Het nieuwe jaar werd verdeeld in twaalf maanden, elk van dertig dagen, welker namen, doordat zij zeer juist waren gekozen en door hetgeen zij beduidden, zeer licht waren te onthouden. De vijf overige dagen van het zonnejaar voegde men aan de twaalf maanden die gelijk waren toe, als zoogenaamde aanvullingsdagen; een tijdlang heetten zij ook „Sansculottiden". Elke maand werd verdeeld in drie *Decade's*, elk van tien dagen; de afzonderlijke dagen ontvingen hun namen (Primidi, Duodi, Tridi, Quartide enz.) van de plaats, die zij in de tiendaagsche week innamen. Hand aan hand met de invoering van den nieuwen kalender ging de afschaffing van den Christelijken godsdienst en diens feesten. De Eeredienst der „Rede" en van „het Hoogste Wezen" zou daarvoor vergoeding geven. In plaats van de Zondagen moest de regelmatige viering der Decades plaats vinden, terwijl voor de feestdagen der Christelijke Kerk de nationale feestdagen werden ingesteld.

Bij den aanvang werd er streng gelet op het gebruik der nieuwe tijdrekening en het vieren der nieuwe feesten, welker aantal voortdurend wisselde, daar bijna ieder jaar nieuwe vierdagen werden ingevoerd en andere weder afgeschaft; spoedig echter werd het toezicht slapper. Het gevolg daarvan was, dat reeds in het vierde jaar der Republiek de nooit geheel onderdrukte Zondagsviering bijna overal weder openlijk plaats vond. Van de zijde der regeering liet men de zaak rustig begaan, daar men gewichtiger dingen te doen had. Eerst op den 23sten Fructidor van het jaar VI verscheen weder een verordening tot strengere viering der Decades, die gevolgd werd door andere wetten van 16 en 23 Frimaire, van 22 Nivose en van 16 Pluviose van het jaar VII.

Door deze verordeningen werd opnieuw het gebruik der oude tijdrekening verboden. Voorts werden alle Godsdienstleeraars aangemaand de Zondagsche godsdienstoefeningen op de Decades te doen plaats vinden. Daar de Decades vóor alles rustdagen moesten zijn, moesten alle scholen, winkels en kantoren op die dagen gesloten wezen, doch op den Zondag geopend zijn. Een besluit des Ministers van Justitie van 26 Frimaire maande alle overheden aan er streng voor te waken, dat op de Decade geen arbeid werd verricht, die aan den openbaren weg gezien of gehoord werd; ook op het land mocht geen andere arbeid gedaan worden dan zaaien en oogsten, daar dit van het weder afhing.

Deze verordeningen werden echter slechts ten deele opgevolgd, ja zelfs werd het merkbaar, dat er een lijdelijke tegenstand ontstond, die slechts langzaam was te onderdrukken. Wel werd een der wekelijksche kerkdiensten op de Decade verplaatst, doch de Zondagsche godsdienstoefeningen werden steeds talrijk bezocht. Vele burgers hielden hun kinderen des Zondags uit de school; anderen sloten hun winkels des Zondags en hielden ze op de Decades open. Geen week ging voorbij, waarin niet meerdere burgers wegens het een of ander vergrijp voor den rechter gebracht en met geldboeten gestraft werden.

Alhoewel de Decade allereerst als rustdag gehouden moest worden, was zij toch geen dag zonder arbeid als een puriteinsche Zondag. Zijn rustige stilte mocht de ziel niet tot zichzelf doen komen, of herinneringen opwekken, die den toenmaligen regeerders misschien onwelkom zouden geweest zijn. Daarom zocht men den kijklust te bevredigen en door den zwijmel van het tegenwoordige, de gedachte aan het verledene en de toekomst te verjagen. Men vierde de feesten met zooveel uiterlijke vertooning als maar mogelijk was, en liet het ook aan het noodige geraas niet ontbreken.

Reeds in den vroegen morgen roffelden de trommen van het garnizoen door de straten en luidden de klokken. Van den toren der hoofdkerk woei de vlag der Republiek, en in den tempel der Rede ontwikkelden bezoldigde feestcommissarissen hun krachten. Een orkest voerde luidruchtige muziekstukken uit en betaalde redenaars moesten de vrijheid en de gelijkheid met altijd nieuwe redenen aanprijzen. Tegen het einde van het jaar VII gelastte zelfs de minister van financiën den rentmeesters der domeinen, alle orgels, welke vroeger verbeurd verklaard waren en zich in de magazijnen der Republiek bevonden, ter beschikking van de algemeene Feestcommissie te stellen, om bij de Decade-feesten te worden gebruikt. Verder werd den onderwijzers bevolen hun scholieren republikeinsche liederen te leeren en te laten zingen. Zangkoren van schoolkinderen moesten onder leiding der onderwijzers aan de Decadefeesten deelnemen. Aan zoodanige liederen was geen gebrek. Ook de Elzas had zijn eigen ver-

zameling. In Germinal van het jaar VII verschenen namelijk van de drukkerij van Salzmann „liederen voor alle Decades en Volksfeesten der Franken" door den burger Schaller, zedeleeraar te Pfaffenhoven; 160 bladz. voor den prijs van 1.50 franc.

De Decade-feesten werden evenwel niet alleen in de zoogenaamde tempels gevierd, doch ook in de vrije lucht gehouden. Op het tegenwoordige Kleberplein te Straatsburg, dat toenmaals een groot ledig vierkant was, sloeg men getimmerten op, die, opgesierd met beelden der vrijheid en andere zinnebeeldige figuren, urnen, wapens, zinnebeelden, vaandels, bloemen en festoenen, een prachtigen aanblik boden, doch ook aan de stad voortdurend nieuwe sommen kostten. Van den tempel der Rede begaven zich op iedere Decade optochten met muziek naar deze tribunes, waarom dan een omgang gehouden werd.

Toch, bij al deze praal en drukte, ontbrak het den Decadefeesten aan innerlijke waarde en dit kon hun ook de wet niet geven, die gebood dat alle echtverbintenissen in den tempel der Rede voor de vergaderde menigte moesten gesloten worden. Wel werden hierdoor de nietsdoende toeschouwers in menigte getrokken, doch hoe weinig bemind deze verordening was, en hoe men ook hierbij tegenstand bood, bewijst een bericht in de „Strassburger Weltbote" van Nivose van het jaar VII dat woordelijk aldus luidt: „Men schrijft uit Hagenau, dat gisteren in den Decadetempel een in het geheel niet onbemiddeld paar in zulke slechte kleederen tot de huwelijksplechtigheden wilde overgaan, dat de Raad en de Regeering der plaats, zoowel als alle goede republikeinen daarover zeer ontsteld waren. De voorzitter gaf hun een ernstige vermaning en stelde het huwelijksfeest uit tot den eerstvolgenden Decadedag. Ook eenige nietswaardige burgers waren met hun slaapmutsen op in den tempel geslopen; men liet hen echter tot groote tevredenheid der aanwezigen uit het gebouw verwijderen."

Of op den volgenden Decadedag de bruid en en bruidegom in plechtgewaad verschenen, dan of zij in het geheel niet terugkwamen, kunnen wij door gebrek aan nader bericht onzen lezers niet meêdeelen.

Naast de Decade werd ook nog de vijfde dag der week, de Quintidi, tot een soort van halven feestdag gemaakt, daar toch een week van tien dagen, zonder afwisseling, te lang duurde. Ook op de Quintidi moesten de scholen worden gesloten en alleen op dezen dag en de Decade mochten openbare danspartijen plaats vinden.

Gelijktijdig met de strengere Decade-wetten begon een vernieuwde vervolging tegen de „onbeëedigde" of „oproerige" priesters, en in het algemeen tegen allen, die ongeoorloofde godsdienstige bijeenkomsten hielden. Deze vervolgingen eindigden met den staatsgreep van 18 Brumaire, en reeds op den 7en Thermidor van het jaar VIII (26 Juli 1800) gaf een besluit aan het grootste gedeelte van het Fransche volk de vrijheid in gewetenszaken terug; terwijl het tevens tot het vieren der Decades alleen de openbare ambtenaren verplichtte. Daarmede werden alle oude verordeningen op het vieren der Decades stilzwijgend buiten werking gesteld.

Evenals de geloovige Christenheid had ook de uiterste richting in de Fransche Revolutie door de Decade-feesten de behoefte van 's menschen geest en lichaam aan rust erkend, en dat deze ontspanning in de volgorde der dagen altijd op den tienden dag moest plaats vinden, daarvan was de nieuwe tiendeelige tijdverdeeling en een ongepaste gierigheid op de werkdagen de schuld. Dit stemde men stilzwijgend toe, doordien men de arbeidsweek van tien dagen door de Quintidi als halven feestdag afbrak. In naam der vrijheid waren deze Decadefeesten ingevoerd geworden; doch zij voerden in korten tijd tot zooveel kwelling en onderdrukking, dat men zich slechts nog met weerzin en gedwongen voegde naar de gegeven verordeningen, en luid jubelde, toen kerken en kapellen weder op den Zondag voor den Christelijken godsdienst geopend werden.

Men had een proefje gehad van de zegeningen, die „de eeredienst der rede" brengt! H.

Het antwoord.

Gelijk de lezers weten, heeft onze vriend Goud te Nieuwkoop in het laatste No. eenige vragen gedaan en opmerkingen gemaakt, naar aanleiding van hetgeen in „Excelsior" (van 1 Sept.) onder „Taal en Letteren" was gezegd over zekere bijv. naamwoorden. 't Betreft de verandering van:

1 „Voorradige goederen" in „voorhanden goederen"; 2 „overig bestuur" in „overige bestuurders"; 3 „vallende ziekte" in „epilepsie" of „valziekte"; 4 „onderhavig geval" in „genoemd geval"; 5 „onbevangen oordeel" in „zelfstandig oordeel"; 6 „billijke prijzen" in „lage prijzen".

We kunnen onzen vriend, wiens brief we met genoegen lazen, allereerst verzekeren, dat hij no. 2 met ons om de ware reden afkeurt.

Wat punt 1 betreft ziet onze lezer geen verschil. Doch dat is de vraag niet. „Voorradig" is eenvoudig *geen Nederlandsch*. In geen enkel goed woordenboek zal men dat zotte woord vinden. 't Is in zwang gebracht door kooplui, die het Duitsche „vorräthig" — dom genoeg! — niet wisten te vertalen. *Ig* beduidt: wat een ding eigen is en daartoe behoort. Vergelijk: prett*ig*, zonn*ig*, dood*ig*. Beteekent nu „voorrad*ig*", dat er voorraad aan iets eigen is? Zoo niet, dan deugt het ook niet en is te meer verwerpelijk, wijl men in „voorhanden" een goed woord heeft. Maar tot zulke dwaasheden komt men door, bij de buren te leenen wat men zelf bezit.

No. 3 behoort tot die uitdrukkingen, welke, schoon algemeen in zwang, toch dwaas zijn. Een vallende steen is: een steen, *die valt*. Wat is dan de „vallende ziekte"? Als men nu de ziekte, die zweet verwekt, „zweetziekte" noemde, wat dan gepaster dan de ziekte, die iemand doet neervallen, „valziekte" te heeten? Zulke nieuwe woorden zijn verbeteringen — dunkt mij —; getuige ook het Duitsche „Fallsucht".

Wat no. 5 betreft, gaarne geloof ik, dat onze vriend het vaak gehoord heeft, maar het is wederom geen Nederlandsch. Het behoort met „inhebbend gezelschap" (b.v. in een postkoets) met „hoogstdezelve" en dergelijke woorden, die vóór een 50 jaar veel voorkwamen, tot een soort, die hoe eer hoe beter worde afgeschaft; *havig* komt van hebben; aan „onderhavig" is eigenlijk geen gezonde zin te hechten.

No. 6 is wederom een — zeer leelijk — Germanisme, en geen Nederlandsch. „Bevangen" beduidt in onze taal: „behept" (nieuwe spelling), „er door getroffen", b. v. door de kou, de koorts *bevangen*. Is nu b. v. een koortslijder een „bevangen mensch" te noemen? Neen; er moet *altijd* bij, waardoor hij is bevangen. Hoe kan men dan spreken van een *onbevangen* zaak? De waarheid is, dat dit woord *in het Duitsch* uitdrukt wat wij noemen: onbevooroordeeld, zelfstandig, buiten invloed van anderen. Vandaar onze vertaling. Weet iemand een betere, uitnemend!

Eindelijk de „billijke prijzen". Beteekende dit, gelijk de schrijver zegt — en gelijk het ook taalkundig moest beteekenen — redelijke prijzen, niet te hoog of te laag, we zouden er vrede meê hebben. Maar zoo is 't niet. De kooplui, die dit woord gebruiken, duiden er het *Duitsche* „billig" meê aan, d. i. *goedkoop*. Zij adverteeren niet: Onze prijzen zijn te laag noch te hoog; maar juist enkel *laag*, en noemen dat „billijk". Zelfs voegen ze er aan toe: „Bij groote partijen nog billijker." Dat zou onzin wezen, als zij bedoelden: behoorlijk, gepast.

Ten slotte zij onze vriend gerust daarop, dat de redactie zijn aanmerkingen volkomen goed opneemt. Slechts raden we hem, nog iets meer op taal en stijl te letten. „Goedkoope prijzen" b.v. is geen goede taal. *Zaken* zijn goedkoop of wel duur, enz. Overigens is zijn onderzoek loffelijk. H.

UIT HET LEVEN.

Uit den ouden tijd.

In het jaar 1759 ontving de predikant van Leonbronn in Wurtemberg, die het tegenovergestelde van een voorbeeldig man schijnt te zijn geweest, van het over hem gesteld consistorie 't volgend schrijven:

„Dominé van Leonbronn! Gij wordt weder gedaagd voor het hertogelijk consistorie, ongelukkige zot, liederlijk schepsel, ondeugd, eerlooze ondeugd, 26-jaar aaneenklevende ondeugd, domoor van den beginne, idioot van ouds, zuiplap, brandewijnvat, bierton, zondenriool! Maar 't is nu voor 't laatst, wij zien elkaêr niet weer. Bij de geringste buitensporigheid ('t behoeft zelfs geen buitensporigheid, ook maar een kleine fout te wezen) wordt gij zonder genade afgezet. Dat had wel nu reeds moeten gebeuren, maar het hoogloffelijke geheime raadscollege heeft ditmaal nog genade voor recht — verstaat gij mij? — genade voor recht laten gelden en bevolen u nog eens duchtig de ooren te wasschen, gelijk bij dezen geschiedt. Nu *diximus et salvavimus* [1]) Stuttgart, 26 Sept. 1759. Fromman Consistoriaalraad."

Men mag wel vragen, of een consistorie, dat zóo schreef, zich haast niet evenzeer verlaagde als de predikant zelf. H.

Een oude rekening,

uit de dagen, toen de stad Albany in N.-Amerika nog als een Hollandsche kon beschouwd worden, volgt hier. Zij is overgenomen uit de boeken der diaconie, 15 Febr. 1700, en vermeldt de begrafenis-onkosten der weduwe van Gerrit

[1]) Wij hebben 't u gezegd en zijn van de verantwoordelijkheid af.

Zwart, die op kosten der gemeente werd begraven:

	Gulden.	*Stuivers.*
3 droge planken voor de kist.	7	10
spijkers.	1	10
maken van de kist.	24	
rijloon		10
$^1/_2$ vat en 1 anker goed bier .	27	
1 gal [1]) rum.	21	
6 gal Madeira voor de vrouwen.	84	
suiker en kruiden	5	
150 suiker-koeken	15	
tabak en pijpen	5	10
grafdelven.	30	
gebruik der baar	12	
invitaties	12	
oppassing en hulp	31	
geheel	276	gulden.

We deelden reeds vaak iets mede uit het leven onzer voorvaderen daarginds. Dat *deze* rekening hun echter in elk opzicht tot eer strekt, durven we niet zeggen. H.

Stijlbloemen.

(Opschriften uit de achterbuurt).

1. Dagelijks versche eieren en melk van één koe.
2. Wie contant betaalt wordt 2 percent van afgetrokken.
3. Van ouds: „het voddenfabriek".
4. Hier schoft men Water en Vuur.
5. Hier verkoopt men sprot, zoutevisch en alle andere groentens en fruiten.
6. Hier scheert en snijdt men het haar na de mode.
7. Best glimmend schoensmeer, zooals nooit ergens bestaan heeft.
8. Hier wordt een knapen jongen (knappe jongen) gevraagd.
9. Hier repareert men honden, en geneest dezelve van alle hunne kwalen. H.

BERICHT.

Daar blijkbaar het verzonden schrijven in zake ons tijdschrift de aandacht heeft getrokken, koesteren de uitgevers hoop, dat zij nog niet tot den voorgestelden maatregel zullen behoeven over te gaan. We verzoeken echter DRINGEND zoo spoedig mogelijk antwoord.

PRIJSVRAAG.

In betrekking tot de laatst opgegeven prijsvraag kunnen we mededeelen, dat wij met alle vrijmoedigheid den prijs mogen toekennen aan het flink uitgewerkt en degelijk antwoord van onzen lezer

C. ORANJE Jz., oud 17 jaar, tijdens de inzending woonachtig te Goes,

die over het boekwerk »*Isaac Levinsohn, de Russisch-Poolsche Jood*" (gebonden) kan beschikken.

---

1) Gallon, een maat.

De redactie schrijft de onderstaande prijsvraag uit voor lezers en lezeressen beneden de drie-entwintig jaren oud:

Welk verschil is er tusschen de revolutie onzer vaderen tegen Philips II, en de revolutie der Franschen tegen Lodewijk XVI?

De antwoorden mogen vijf kolommen van „Excelsior" beslaan. Zij moeten gemerkt, maar mogen *niet* onderteekend zijn. Ze behooren vergezeld te zijn van een gesloten en onderteekenden brief, die van buiten hetzelfde merk draagt als het antwoord en ingeleverd te worden aan het adres van de uitgevers van het blad vóór of op den 15^{en} December 1887.

Voor het antwoord, dat der bekroning waardig blijkt, wordt als prijs toegestaan een exemplaar van het boekwerk

Een Nederlandsche Maccabeër.

HET LEVEN VAN PRINS WILLEM I.

(1533—1584).

Aan de jeugd van Nederland verhaald.

DOOR

A. C. DE ZWART.

Met portret van Willem I in staalgravure.

In fraaien stempelband.

Dit is een prijsvraag, waarop de redactie *vele* antwoorden hoopt te ontvangen. Het onderwerp is toch van het allergrootste belang voor alle Nederlandsche jongelingen en jongedochters. Ook de laatste worden uitgenoodigd tot mededinging.

Ieder Nederlander behoort grondig te weten en goed te kunnen zeggen, *waarom* „de Vader des Vaderlands", Willem I, niet gelijk staat met Danton en Robespierre. En *om* dat goed te weten is ten eerste noodig, dat men het van Christenouders en onderwijzers leert; maar ten tweede niet minder dat men zichzelf en anderen eens rekenschap geeft van hetgeen men over dat onderwerp denkt.

De Redactie behoudt zich het recht voor om het bekroonde antwoord in „Excelsior" op te nemen. De schrijver heeft in dat geval het recht van beslissing, of zijn naam er bij bekend zal gemaakt worden.

CORRESPONDENTIE.

W. P. C. te Aard. en C. H. te t. A. Voor uw schrijven vriendelijk dank.

1 November 1887.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Haagenbirk en J. A. Wormser,

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's *f* 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior", bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

Lodewijk van Nassau in zijn eersten en laatsten strijd. 1568—1574.

DOOR

E. GERDES.

IV.

DE LAATSTE STRIJD.

Zes jaren gingen voorbij. Het waren jaren van veel beteekenis voor ons land; jaren, wier gebeurtenissen met bloedige letteren in 's lands Historie, tot eeuwige schande van Filips en Alva, zijn opgeteekend. Herinner u slechts den staatkundigen moord gepleegd aan de Graven van Egmond en Hoorne, de uitmoording van Zutphen en Naarden, het beleg van Haarlem en — uw hart wordt vervuld met weemoed bij de herdenking van 'tgeen onze vaderen om des geloofs wil geleden hebben.

't Is zoo, er waren ook lichttijden. De inneming van den Briel door de Watergeuzen en de verdere overwinning dier wakkere mannen hebben menige jammerklacht in een dankgebed doen overgaan, maar in 't algemeen kan men zeggen, dat de jaren 1568—'74 wel de bloedigste en smartvolste waren voor Nederland.

Toch gaven de Nederlanders den strijd niet op. Met het oog op God, geleid door den bekwamen Prins Willem en door zoo vele edele mannen, wier leuze was Gode meer te gehoorzamen dan de menschen, bleven zij standvastig. De Spanjaarden konden zoo vele steden uitmoorden als zij slechts machtig wierden, zoovele onschuldigen ter dood brengen als de Bloedraad hun leverde, — zij konden het beginsel, dat bij de Nederlanders een diepen wortel had geschoten, — het beginsel van vrijheid van geweten en geloof, — niet uitroeien. Voor de Geuzen was het waar, wat Luther eenmaal zong:

En grimde ook de open hel ons aan,
Met al haar duizendtallen,
Toch zal geen vrees ons nederslaan,
Toch doen wij 't krijgslied schallen.
Hoe ook de Satan woedt,
Wij staan hem, voet voor voet,
Wij tarten zijn geweld!
Zijn vonnis is geveld.

Maar gij vraagt, en terecht, waar is Graaf Lodewijk van Nassau gebleven? Heeft hij in die zes jaren gerust op zijn lauweren, verkregen bij de zegepraal te Heiligerlee?

Neen, Lodewijk van Nassau was er de man niet voor, om nu reeds eene behagelijke rust te zoeken en te genieten. En dat kon en mocht hij ook niet. Immers, de vijand was nog in het land, een vijand, die hem van zijne bezittingen en van die zijns broeders beroofd had. *Repos ailleurs* [1]) zeide hij het zijn wakkeren medestrijder, Marnix van St. Aldegonde, van harte na. Er blijft ook eene rust over voor het volk van God, nadat eerst het kruis gedragen en het geloof behouden gebleven is.

Het is zoo jammer dat de berichten omtrent de werkzaamheden en verrichtingen van Graaf Lodewijk zoo schaars zijn. Wij zouden hem na den slag van Heiligerlee en vooral na zijne daarop gevolgde nederlaag bij Jemgum zoo gaarne voet voor voet, dag aan dag gevolgd zijn. Maar de Historie is in dit opzicht bijzonder karig. Toch zijn wij dankbaar voor 't weinige dat zij te boek heeft gesteld.

Na de verrassing van Bergen, — een meesterstuk van krijgslist, — kon Graaf Lodewijk deze stad slechts vijf maanden (Mei—Sept. '72) bezet houden. Het ontbrak Prins Willem aan krachten en middelen, om zijn broeder in Bergen te hulp te komen, welke stad door Don Frederik de Toledo werd belegerd en zich eindelijk moest overgeven, gelijk ik dit reeds hierboven met enkele woorden beschreven heb.

Graaf Lodewijk leed destijds aan zware koortsen en werd vervoerd naar Dillenburg. Hoe lang hij daar gebleven is en of zijne ziekte hem belet heeft in de eerste maanden iets te verrichten, weet ik niet, maar wel vinden wij hem tegen het einde van het volgende jaar aan het Fransche hof te Parijs.

Gij verwondert u hierover. Het Fransche hof toch was zeer roomschgezind, en dat het vijandig tegenover de Hervormden of Hugenoten stond, had het bewezen door het sein te geven tot den afschuwelijken moord in den beruchten Bartholomeus-nacht, 24 Aug. '72, toen duizenden en duizenden Hervormden als slachtoffers van den haat der Roomschen vielen Maar . . . . die dagen waren voorbij. In de staatkunde verandert het gevoelen van een koning met zijn hof meer dan eens in een jaar, en daar het nu de staatkunde van den Franschen koning medebracht, om tegenover Spanje te staan, wilde hij, onder zekere voorwaarden de Nederlanders wel met geld en troepen tegen de Spanjaarden helpen. Daarbij kwam nog dat de moeder van den koning, Catharina de Medicis, gaarne zag, dat een der Fransche prinsen in aanmerking zou komen bij de keuze van een Roomsch-Koning, en nu had Graaf Lodewijk het op zich genomen de Duitsche vorsten hiervoor gunstig te stemmen.

Dit was louter staatkunde, maar God beware ons, lieve vrienden, voor dergelijke overeenkomsten. Immers, het Fransche hof was niet te vertrouwen, en Prins Willem en zijn broeder vertrouwden Frankrijk dan ook geen zier. 't Was ook geen vertrouwen waard, want om u slechts een voorbeeld te geven: het Fransche hof deed het bij Koning Filips van Spanje voorkomen, dat het voor de eer van God en de Kerk nooit vrede zou sluiten met ketters zooals de Prins van Oranje. Het streelde en vleide den Spaanschen monarch, en tegelijkertijd stookte het 't vuur van den opstand in Nederland aan, om hierdoor Spanje te noodzaken zijne macht derwaarts te zenden en zelf de handen vrij te hebben, wanneer het weer met Spanje in botsing mocht komen.

Graaf Lodewijk had de toezegging van den koning van Frankrijk gekregen, om hem in zijne onderneming tegen de Spanjaarden in Nederland te ondersteunen, en hem zelfs honderdduizend rijksdaalders doen ter hand stellen, om in de eerste behoefte van een op te richten leger te voorzien. Prins Willem had deze overeenkomst goedgekeurd, onder voorwaarde, dat de Fransche koning aan zijn hervormde onderdanen vrijheid van godsdienst schonk. Er werden nog andere voorwaarden bepaald, die evenwel eerst later zouden in werking treden, en waarop ik terug zal komen, wanneer ik, zoo God wil, u den toestand van Nederland tijdens de landvoogdij van Anjou zal beschrijven.

Dus gesteund door Frankrijk verzamelde Graaf Lodewijk 6000 man voetvolk, 3000 ruiters en 3000 Fransche krijgsknechten, en trok nu, vergezeld van zijne broeders Jan en Hendrik van Nassau en hertog Christoffel van de Paltz over den Rijn en sloeg zich neder bij Ulpen, tusschen Aken en Maastricht. Van hieruit wilde hij, na zich eerst van laatstgenoemde stad meester gemaakt te hebben, in Brabant dringen en vervol-

[1]) Hiernamaals rust.

gens de legerbenden van Alva's opvolger, Don Louis de Requesens, bestrijden, 22 Eebruari '74. Het eerste plan evenwel mislukte. Requesens had het voornemen van den Nassauer doorzien en den veldoverste Mendoza naar Maastricht gezonden, om deze stad tegen Lodewijk te versterken. Toch kon Requesens het niet ontveinzen, dat Lodewijks komst hem zeer ongewenscht was. Immers, het Spaansche leger had reeds vele verliezen geleden; een groot deel daarvan moest de zeegewesten bezet zouden houden, daar deze anders het Spaansche juk zouden afwerpen, en bovendien, zijne soldaten hadden in geen drie jaren soldij ontvangen en waren zeer ontevreden. Toch deed hij wat hij in deze moeielijke omstandigheden doen kon en doen moest, zoo hij niet door Graaf Lodewijk overrompeld wilde worden. Hij riep de krijgsmacht terug, die Leiden belegerde, nam 8000 Duitsche ruiters en 42 vendels Walen in dienst, en beloofde hun goed te betalen en hun ook de achterstallige soldij uit te keeren, zoodra de veldtocht tegen graaf Lodewijk geëindigd was.

Dit was dus een geduchte macht, die hij tegenover zijn tegenstander stelde, en Lodewijk kwam hierdoor zeer in 't nauw, want alle toevoer werd hem door de Spanjaarden afgesneden, en er bleef hem geen ander redmiddel over dan de Maas over te steken. Maar hiervoor had hij schepen en bruggen noodig. Hij schreef dit den Prins van Oranje en verzocht hem tevens te Herwerden met een hulpleger post te vatten Maar de Prins keurde dit niet goed. Hij achtte Lodewijks krijgsmacht te gering en ried hem aan den weg naar Emden in te slaan, om de Noordelijke provincies aan te tasten. Dat zijne krijgsmacht gering was, wist Graaf Lodewijk wel, maar de Fransche koning had hem verzekerd dat zich de Fransche hulptroepen spoedig met hem vereenigen zouden. En hierop wachtte nu Lodewijk. Hij wachtte langer dan een maand, 't geen nadeelig was voor de krijgskas, en den Spanjaarden gelegenheid gaf zich te versterken. 't Was recht bedroevend voor hem, maar hij kon er niets aan doen. En terugtrekken kon of wilde hij ook niet. Dat lag niet in zijn aard. Voorwaarts, sterven of overwinnen was zijn leus [1]).

Prins Willem erkende de moeilijkheid waarin zich zijn broeder bevond, en daar er niets aan te veranderen was, bracht hij spoedig 6000 man op de been, legerde zich in den Bommelerwaard en wachtte nu Graaf Lodewijk af, die inmiddels zijn broeder Jan naar Keulen had gezonden, in de hoop aldaar geld te vinden, om zijne muitende soldaten tevreden te stellen.

Onderwijl zich Lodewijk nog met zijn krijgsmacht te Venlo bevond, rustte zich het Spaansche leger toe, om haar den verderen voorttocht af te snijden, trok bij Grave de rivier over en bezette, onder het bevel van de Spaansche veldoversten Sancho d' Avila en Mondragon, Over-Asselt en de omliggende dorpen. Bij deze macht van zestien vendels had zich, 13 April, de fortuin-zoeker, de bekende Maarten Schenk, met een kornet van zwaar gewapende ruiters gevoegd, welke ruiterij spoedig in botsing kwam met de ruiterij door Graaf Lodewijk op verkenning uitgezonden. De Nassauers, onder bevel van Graaf Lodewijk zelf, wierpen deze Schenksche bende spoedig overhoop en namen daarbij een neef van Requesens gevangen, die terstond naar Dillenburg werd overgebracht.

Bij deze verkenning was het echter onzen wakkeren Nassauer gebleken, dat hij onmogelijk Noord-Brabant kon binnendringen en zich met zijn broeder vereenigen, tenzij hij de geduchte Spaansche macht, die thans tegenover hem stond, had verslagen. En zou hij dat doen met zulk een gering aantal krijgsknechten en met soldaten, die ieder oogenblik dreigden aan het muiten te slaan? Zou hij den Spanjaarden den slag aanbieden? Deze vragen waren moeilijk te beantwoorden. Maar wat kon hij anders doen dan strijden? Terugtrekken wilde hij niet; dat zou op een vlucht gelijken, en zou hem ook niet baten, daar de Spanjaarden hem dan zeker achtervolgd zouden hebben Ach, waarom kwamen de Fransche hulptroepen niet? Ach, waarom had hij Maastricht en Roermonde niet kunnen bemachtigen, waardoor zijn leger versterkt en zijn krijgskas vergroot zou geworden zijn? Waarom daagde voor hem geen hulp op uit de Bommelerwaard? Waarom?.....

Graaf Lodewijk heeft gewis deze en dergelijke vragen gedaan en daarbij zuchtend den blik hemelwaarts gericht. Maar vandaar kwam ook geen antwoord. In zijn binnenste echter weerklonk de stem: „Hetzij ik bezwijk of overwin, ik ben des Heeren! Hij weet wat goed en nuttig is voor mij en voor het land, dat ik zoo gaarne uit de hand des vijands verlost zag. Is het naar Gods

[1]) De Fransche hulpbenden kwamen eerst toen de veldslag was afgeloopen. Misschien behoorde dit bij de Fransche politiek.

raad besloten, dat de vijand thans zal zegepralen, de overwinning zal toch des Heeren zijn. De waarheid moet zegevieren, en daarom zal ik mijn lot en dat van Nederland in 's Heeren handen stellen."

Het gold thans, zich tot den aanval gereed te houden, want hoe langer hij uitstelde, des te gevaarlijker werd de onderneming. Zoo goed en zoo kwaad het kon, ordende hij zijne troepen op een smal heidevlak dicht bij het dorp Mook. Vier afdeelingen ruiters hielden de ruimte bezet van het dorp tot aan de hoogte, waar honderd andere ruiters hadden post gevat. Achter die ruiters schaarden zich vijf en twintig vendels voetvolk, en tien anderen stonden te Mook, zoo goed mogelijk, als het in der haast geschieden kon, achter een gracht en legerwal verschanst.

De Spaansche voetknechten, onder bevel van d'Avila, plaatsten zich tegenover de verschansing der Nassausche benden, terwijl de ruiterij, onder bevel van Mondragon, aan de andere zij van den dijk post vatte. 't Is niet zeker, bij welke afdeeling zich Graaf Lodewijk heeft aangesloten, doch waarschijnlijk stond hij met zijn broeder Hendrik en den Paltzgraaf tegenover de ruiters van Schenk.

Het was de 14de April 1574.

De beide legers stonden tot den aanval gereed. Wie zou het eerst het teeken geven om den worstelstrijd te beginnen?

Met zonsopgang liet Graaf Lodewijk door al zijne trompetters tegelijk den aanval blazen, om den vijand uit te tarten. D'Avila, die dit sein wel vernomen had, stond nog besluiteloos of hij deze uitdaging zou aannemen, want de ruitermacht van zijn vijand was grooter dan waarover hij te beschikken had. Maar juist in dit oogenblik ontving hij het bericht dat Hierges, Stadhouder van Gelderland, in aantocht was met lombardische troepen, en dat Valdez ook den volgenden dag komen zou met nog 2500 Spanjaards, drie ruiterbenden en 10 vendels Duitschers. Nu gerustgesteld door deze versterking, — waarvan de eerste ook weldra aanrukte, — beantwoordde hij Lodewijks trompetgeschal met een aanval op het dorp, waaruit zijne benden verscheidene keeren door de Nassauers werden verdreven, maar waar hij ten slotte toch stand hield. Lodewijks voetknechten hadden daarbij een gevoelig verlies geleden en waren uiteen gejaagd, maar nu viel de Graaf met zijne ruiterij op den vijand aan, drong dezen terug en bracht de Spaansche haakschutters zoodanig in verwarring, dat deze de vlucht namen naar de zijde van de Maas, waar velen hunner al zwemmende ontkwamen.

Lodewijks ruiterij had dus eene zege behaald en wilde haar vorige standplaats weder innemen, toen plotseling de speerruiters van den Spaanschen hopman Delmonte van ter zijde op haar indrongen en ze uit elkander joegen.

Nu bleef Lodewijk nog zijn voetvolk over, dat de heidevlakte had bezet gehouden en op wier dapperheid hij rekende. Moedig en vol hoop reed hij op hen toe en wekte hen op tot den strijd. Maar geen der duitsche voetknechten gaf daar aan gehoor. Zij riepen allen: geld! geld!

't Was een hachelijk oogenblik voor den wakkeren Graaf, die gaarne met zijn bloed aan de onredelijke eischen dier laaghartigen had voldaan, — maar geld — geld had hij niet. Wat nu te doen? De vijand rukte op hem aan. Zou hij vluchten, nu zijne voetknechten hem in den steek lieten? Neen. In allerijl verzamelt hij nog eene kleine ruiterbende, waartoe ook zijn broeder Hendrik behoorde en — stormt op den vijand in. Overwinnen of sterven! Dat is de wapenkreet van dezen moedigen krijgsman. Maar helaas, wat vermag dit handjevol ruiters tegen de groote macht, waarmede de Spanjaarden hen ontvingen? Hij werd niet slechts teruggeslagen, maar ook het lafhartige voetvolk, dat geweigerd had te vechten, op de vlucht gedreven, door de zegevierende Spanjaarden in een moeras gejaagd, waar zij allen in 't moer òf in de poelen versmoorden, òf door de kogels gedood werden. Van de ruiterbende onder Graaf Lodewijk en Hendrik van Nassau bleef niet één man over, en van het gansche leger ontkwamen er te nauwernood eenigen, om de treurige tijding van het verlies van den slag over te brengen.

En wat is er van den dapperen Graaf Lodewijk geworden?

Zijn lijk is nooit teruggevonden, evenmin als dat van zijn broeder Hendrik en den jongen Hertog van de Paltz. Ook heeft niemand met zekerheid iets van hun uiteinde kunnen berichten. Wel verhaalde een dorpsbewoner, dat de Graaf eenige uren lang onder een hoop dooden had gelegen en, zwaar gekwetst, van daaronder was weggekropen naar eene sloot, om zijne wonden af te wasschen, maar dat daarop een bende ruiters was gekomen, die den edelen Nassau zon-

der mededoogen had afgemaakt. Aan de echtheid van dit verhaal wordt evenwel zeer getwijfeld. Een ander bericht luidde, dat de Graaf met zijn broeder en den Paltzgraaf, alle drie gewond, een schuilplaats hadden gezocht in een boerenwoning, die door de Spanjaarden overvallen was en waarin zij in de vlammen zouden omgekomen zijn.

Men weet het niet. Maar hoe het zij, Graaf Lodewijk is den heldendood gestorven. De Spanjaarden zelven getuigen, „dat hij en de zijnen zich van hun plicht gekweten en zich zelven, met hun eigen lijf, niet onbetuigd gelaten, maar als wakkere ridders gedragen hebben."

Zonderling, hoewel niet onverklaarbaar is het, dat er door velen destijds aan Graaf Lodewijks dood getwijfeld werd. Men hoopte hem nog altijd uit den een of anderen hoek des lands te zien te voorschijn komen. Een der dichters van het Geuzenlied, dat dezen veldslag vele weken daarna beschrijft, zegt onder anderen:

Die van Nimwegen waren soo seer verblijdt
Als graef Lodewijck hadde verloren den strijt.
Maar ick hope het sal ten besten verkeeren;
Als graef Lodewijck weder te velde komt,
Dan sullen sij wel laten haer triumpheeren.

Wij blijven het jammerlijke uiteinde van den vorstelijken held betreuren. Was dat het loon van zooveel moed, zooveel opoffering en zelfverloochening? Wij moeten den vinger op den mond leggen. De Heer verantwoordt niet van zijne daden en Hij alleen weet waartoe het noodig was, dat ook dit edele bloed voor de zaak van de vrijheid des gewetens moest vloeien. Hij was eerst 36 jaar toen hij als een rijpe korenaar werd afgesneden, en schoon en waar zijn de woorden van den geschiedschrijver Motley: „De loopbaan van Lodewijk zou kort zijn, werd zij naar zijne levensjaren gerekend; afgemeten echter naar 't geen hij verrichtte, zou zij schier het lange leven van een aartsvader evenaren." — „En — voegt Dr. Beynen er bij — het kenmerk van de aartsvaderen was minder nog hun lange leven, dan wel hun wandelen met God. Dat deed Graaf Lodewijk, en voor het Hervormde hart zal hij daarom steeds blijven, zooals de Hervormer Beza hem genoemd heeft: *een strijder voor de zaak des Heeren.*"

Nederlanders in Amerika.

Den meesten onzer lezers zal het zeker wel bekend zijn dat de Christelijke Gereformeerden, vroeger „Afgescheidenen" genoemd, vóór veertig à vijftig jaren vrij zware vervolgingen in alle oorden van ons land hebben moeten doorstaan.

Op grond van een wetsartikel uit den tijd van Napoleon, waarbij verboden werd dat meer dan 19 personen zonder vergunning samen vergaderden, werden de godsdienstige bijeenkomsten dezer godvreezende menschen op de ruwste wijze uiteengedreven. 't Is zelfs voorgekomen dat de schuur, waarin zij vergaderden, boven hun hoofd in brand gestoken werd. Wie dorst voorgaan in deze bijeenkomsten, of zijn lokaal er voor afgestaan had, werd met zware geldboeten, of bij onvermogen met gevangenis gestraft. Of wel, wat nog erger was, er werd inkwartiering gezonden, en het is dikwijls gebeurd dat een eenvoudig burger acht tot vijftien dragonders met hun paarden wekenlang moest herbergen en onderhouden. Een jong meisje, dat een zeer schraal stukje brood met naaien verdiende en één kamertje bewoonde, kreeg zelfs gedurende veertien dagen inkwartiering van een soldaat, omdat zij een godsdienstige vergadering van meer dan negentien personen had durven bijwonen!

't Is geen wonder dat velen begonnen uit te zien naar ontkoming. Dat zij een nieuw vaderland opzochten, herbergzamer en vriendelijker dan hun eigen vaderland, dat zijn ouden roem van „Herberg der Kerk" te zijn, zoo schandelijk in 't slijk trapte.

Vele van de beste burgers van Nederland, stillen in den lande, nijvere arbeiders, welgezeten leden van den kleinen burger- en boerenstand begonnen een landverhuizing op vrij groote schaal naar de Vereenigde Staten van Noord-Amerika. Men vindt daar nog verscheidene dezer uitgewekenen en duizenden van hun nakomelingen, die meestal tot welstand gekomen zijn, en wier vertrek dus zoowel zedelijk als stoffelijk ons land verarmd heeft.

We zijn in staat onze lezers eenige der lotgevallen van sommige dezer landverhuizers mede te deelen, en wel uit de beste bronnen, die men bedenken kan, namelijk uit hun eigen brieven.

Hieronder volgt de brief van een hunner, die in 1847 met een aantal anderen uit Overijsel naar Amerika vertrok. Hij schreef dien brief van-

daar aan een vriend in het oude vaderland, die toen nog in bedenking stond hem te volgen.

Wij drukken den brief letterlijk af 't Zal voor sommige onzer lezers wel niet heel gemakkelijk vallen alle woorden te ontcijferen, maar wie eenigszins met het Overijselsche dialect bekend en vertrouwd is, kan er wel uit wijs worden, en zal bemerken dat ons boertje heel getrouw schreef zooals hij sprak.

„Seer geeliede vrind ia broeder in den heere ik moet uw een enkel letter schrijven ..... dat was mijn doel om uw tee waarschouwen die van H. voornemens mogte sijn om op te trekken naa ameerik om an niemand geehoor tee geeven maar om tee koomen en dan kunnen seelf ook sien en geeredschap schoppen en ook wendeschoppen sissens sig maar geen beilen daar is hier niks aangeeleegen en een goe houw of het einde stomp staal in en sterk en pielo of boomsij ik heb broeder K. ook om pieloo geschreven en swat gaarn en wij souden ook graag voor een gulden swat gaarn hebben en wij hebben feertig achkers land geekocht en dat is Holland geemaat twee honderd scheppels land voor honderd en veiventwitig gulden en wij hebben het ook al geedeelteijk betaald en verder weg sijn alle seer wel geesond iaa broeders booven verwachten en weij hoopen van uw het selve en het verbleide ons seer dooen weij hoorden van die geemeente van H. maar vooral niet teelaat en weij kunnen weegens dee warmte goed weesen dog die nuw ankoomen is het warm genoeg nuw ik heb ook een weinig geeschreven aan broeder K. van E. iaa ik wenschende dat heij ier was met sijn kinder en doe heere moed seegen iaa wat sige ik dee heere wil seegen iaa dee man had sijn brood en uw soo wij een brief weer mogten trug onfangen dat sou ons seer aangenaam sijn ook hoet met uw en uw verouw geesteld is en ook hoed het nog geesteld is in dee gmeente iaa brooeider ik moed nog veel denken aan H. maar niet om dat plekie grond weer tee beewoonen ik vindee soo weinig volk daar ik in alles meede kan in stemen dog door het allegeemeene het volk gods soo weij hoopen soo weij eensins hooren iaa hoopen om nog eelang elkandeeren tee ontmooeeten nuw broeder dee wens van ons gansche herten iaa dee groettenis an uw en aan uw vrouw en aan B. en zijn vrouw iaa aan alle vrenden en beekenden ook aan L. en sijn vrouw ach uw broedere dee heere geef uw veel tee proeven en tee smaken van dat manna dat verboer is dat niemand ken dan die het ontfang uw seer vee geachte vrind

J. P.

doomdei B. moes dee groetenis hebben van sijn suster en van sijn swaager ian B. van Ommen en dat sij gesond sijn en dat sij het broet moeten mede brengen van nuw leusen dat hadde goed broed gewees in rotterdam waren sij sleg behandeld en sij waaren op het schip dee messen en dee vorkens kweijd geraakt nuw sou gij haar een half deesijn messen en vorken meedee brengen en een broet mes en swat gaarn en ook voor ons en dat gij bekend maaken en dan wat pielo en sij hadden te ommen vergeeten botter en een schaal en schoppen seissens houwen en gij moet seer voorsigtig sijn dee duisers sijn door het allegeemen sleg nuw dee heere sij uw verder goed en nabei."

Een en ander van wat onze briefschrijver daar in 't land ver over zee ondervond, deelen we in een volgend nummer mede. W.

TAAL EN LETTEREN.

Over 't A. B. C.

DE KLINKERS.

Klanken zijn er, dat weet iedereen, 5, namelijk *a*, *e*, *i*, *o*, *u*.

Het is echter met zulk een klinker gelegen als met den koster op een klein dorp, die meestal tevens doodgraver, voorzanger, soms ook nog scheerder en kleermaker is. Ze hebben namelijk met hun vijven het werk van twaalf of vijftien te doen.

De *a* heeft, gelijk ieder weet, minstens *twee* klanken. Zij is lang in *kazen*, kort in *bak*.

De *e* heeft *drie* verschillende geluiden: lang in *lezen*, kort in *bed* en dof in *gelooven*.

De *i* wordt op *twee* wijzen uitgesproken, b.v. in *titel* en in *kip*.

De *o* heeft weer *drie* klanken. Let slechts op *bok*, *vos* en *holen*.

De *u* eindelijk heeft er *twee* b.v. in *rug* en in *muren*.

Tezamen dus (minstens) 12 geluiden, die we toch met 5 klanken uitdrukken.

Wie dus meent, dat ons alphabeth volledig is, ziet aanstonds dat hij zich vergist. Wel is 't bij

ons niet zoo erg als in 't Engelsch, waar het haast ondoenlijk is te zeggen, hoe men in elk geval een klank moet uitspreken, maar toch — van de volmaaktheid zijn we nog ver.

Alle onvolkomenheid nu brengt last mee, en die ontbreekt ook hier niet.

Het eerst ervaren we dat in onze prille jeugd, bij 't lezen leeren. Ik herinner mij hoe in zeker leesboekje staat: „Deze man ligt krank te bed." De zesjarige jeugd echter, die dit al spellende moest ontraadselen, las: „De zeeman ligt krank te bed." En ik zet het ook iemand om uit de gewone namen der letters en klanken er achter te komen hoe de laatste *e* in *deze* of *de* eigenlijk heet. Dat fopte ook dien voorzanger, welke las: „met booze woorden tegen ons snatérende." 't Is een geschiedkundig feit, uit den tijd toen men nog naar oude spelling schreef: presenteren, regeren (thans gebruikt men twee e's). De man plaatste „snateren" ook onder die woorden.

Een tweede moeilijkheid ..... Maar om die aan te toonen vooraf iets anders.

We hebben ook zoogenaamde dubbele of verlengde klinkers *aa*, *ee*, *ii* (*ij*), *oo*, *uu*. Zulke verdubbelingen treft men nagenoeg in geen enkele taal aan dan in de onze (*aa*, *oo* ook, doch heel zelden, in 't Duitsch). Ja, we kunnen ons beroemen een klankteeken te bezitten dat geen enkel volk heeft, te weten de *ij*, niet te verwarren met de y (b.v. in Egypte).

Oudtijds had die verdubbeling of verlenging niet aldus plaats. Men verlengde vaak met een e *jaer*, *vuer*. Met het oog op een *zuivere* uitspraak is dat althans bij de a juist niet slecht. Ook de i kwam veel ter verlenging in aanmerking b. v. *airen* (aren) *meir*, *oir* (nakomelingen) enz. In deze woorden wordt zij veelal nog geschreven; 't is hetzelfde als ee of oo; en 't is *niet* waar, dat iemand den Bijbel verkeerd leest, als hij voor *heir* „heer" zegt. Alleen raad ik 't af om de onduidelijkheid en den dubbelzin.

Nu is eenmaal aangenomen, dat als een laatste lettergreep een *aa* of *uu* voor den slotmedeklinker heeft, die twee in 't meervoud elk een letter verliezen: *zaa*k, *za*ken, m*uu*r, m*u*ren. Dit is zeer lastig voor vreemdelingen die onze taal leeren en ook voor alle ongeoefenden. De vreemdeling b. v. wil weten wat „zak*en* beduidt" en zegt; „*en* is de meervoudsvorm; trek ik er dien af dan moet het enkelvoud overblijven." Heel logisch en toch — zoodoende komt hij niet op *zaak*, maar op *zak*.

Hieruit trekken we allereerst deze gewichtige les, dat iemand ook met de beste logica toch dwalen kan, zoolang hij niet *alles* weet, om dan verder op te merken, dat de voorzeide moeilijkheid nog wel de minste is van onze schrijfwijs met enkele en dubbele klinkers. Ten eerste toch leeren niet veel vreemdelingen Nederlandsch, en ten tweede kan men door den boven aangegeven regel vergissingen mijden.

Maar dat gaat niet zoo bij de *e* en de *o*. *Boom* heeft in 't meervoud b*oo*men; maar *steenkool*, *viool* en *roos* moeten in 't meervoud een *o* missen. Evenzoo behoudt *steen* in 't meervoud twee *e*'s; *steenen*; maar *beek*, *streek*, en *meer* moeten er weer een verliezen: *beken*, *streken*, *meren*.

Ieder lezer en schrijver weet, hoe dat stelsel van een of twee e's en o's iets is, dat Amsterdammers en Zuid-Afrikaners een „temtatie" noemen. En ik ken menigeen die, als 't op een examen aankwam, misschien in wijsbegeerte of wiskunde no. 1 halen en toch op die onnoozele e's en o's „zakken" zou. Behalve de schoolmeesters — die er bij anderen op moeten passen — zijn er maar zeer weinig menschen op dit punt onberispelijk, en 't is betweterij iemand voor een domoor uit te maken omdat hij b.v. dweepen met twee e's schrijft . . . zooals me, zie ik, nu wezenlijk zelf overkomt.

En nu wil ik hier besluiten met een wensch, die in de ooren van geleerde lieden (voor hen echter wordt dit, als bekend is, niet geschreven) ijselijk zal klinken, maar waarbij ik gerust reken op de toejuiching van vele lezers. Ze is deze:

Zoodra mogelijk worde vastgesteld, dat voortaan alle dubbele *e's* en open *o's* op het eind der lettergreep *enkele* worden, en we schrijven mogen: *vrolijk*, *bomen*, *stenen*, zoo goed als *rozen* en *beken*. In het „Afrikaans-Hollands" doet men dat reeds.

Nu weet ik wel, dat de geleerde zal zeggen: Er bestaan zeer goede redenen, waarom ik schrijf: *vroolijk*, *boomen*, *beker*, *steenen* enz.; die redenen zijn voor elk deskundige klaar en onwedersprekelijk; — maar

1°. bestaan er evengoede redenen voor de dubbele aa en uu in sommige open lettergrepen. Toch zijn die kort en goed afgeschaft. Waarom dus niet zoo gedaan met *oo* en *ee*?

2°. Zijn al deze hooggeleerde en diepliggende redenen zeker voor 95 op de 100 Nederlanders een verborgenheid, die zij nooit doorgronden zullen. Zij tasten dus altijd als blinden naar den wand.

Want regels, die onder ieders bereik vallen, zijn hiervoor niet voldoende te geven, zelfs al kent men vier nieuwere talen. En — laat ik maar eens uit de school klappen — ook de deskundigen schrijven het toch meest uit gewoonte. Wie denkt bij *kool* altijd aan *caulis* (Latijn), bij *hemel* aan *himan* (gothisch), bij kasteel aan *chastel*, *chasteau* (oud-Fransch), enz.?

3°. Is de taal er om de menschen, niet de menschen om de taal. Waartoe een schrijfwijs vol te houden, die iedereen tot last is, die ontzettend veel tijd tot aanleeren kost, die veel inspanning vereischt eer men 't weet, en die 't meerendeel straks toch weer vergeet; een schrijfwijs, waarbij de knapste er in kan loopen; en die

4°. geen praktisch nut meer heeft; want het oude verschil in uitspraak is weg, en aan den ouden oorsprong heeft het volk toch niets? Alleen om dubbelzinnigheid te mijden is 't goed te onderscheiden: *weezen* (ouderloozen) van *wezen* (zijn); *koolen* (vruchten) van *kolen* (brandstof).

Intusschen weet ik niet, of een der lezers het beleven zal, dat deze wensch vervuld wordt. Want op dit punt gelijk op meer zijn de Nederlanders en vooral de geleerden conservatief; en de maatregel, dien ik voorsloeg, is radicaal. Middelerwijl gaat heel het Nederlandsche volk voort met tallooze „fouten" te schrijven. o, Zonderlinge zeden!

In afwachting dan dat de wensch vervuld wordt, zullen we voor den tijd dat alles nog zoo blijft den volgenden keer eenige gemakkelijke regelen aangeven, om zich bij het schrijven van enkele en van dubbele e's en o's naar te richten. Het best helpt echter een goede woordenlijst, en 't allerbest — een goed geheugen. H.

SOCRATES.

„Boven deze (de vroegere) zoowel als boven alle latere wijsgeeren spande Sócrates de kroon.

Deze voortreffelijke en van God rijk begaafde man, die in zijn leven een toonbeeld van matigheid, kuischheid, nederigheid, zachtmoedigheid en eerlijkheid was, onderwees het volk dagelijks op de markt, en sprak tot zijne hoorders van eene Godheid, die het hart des menschen aanziet. Hij drong er op aan, dat de menschen zich zelve zouden onderzoeken, opdat zij zich zelve zouden leeren kennen. Hij leerde, dat er eene reine ziel toe noodig was om de waarheid te kunnen erkennen; dat er geene ware deugd bestaat, tenzij zij uit de Godheid voortvloeit, daar God het *hoogste goed* is. Hij betuigde dat niemand wijs was, die niet tevens eerbaar en trouw handelde en tegen zijne eigene zinnelijkheid streed, en noemde daarentegen dengene wijs, die in oprechtheid betuigde „niets te weten."

Zietdaar eene leer, die het volk alles behalve stijfde in deszelfs lichtzinnige ijdelheden en afgodische genietingen. Maar het volk luisterde niet naar dezen wijzen raadgever, en in plaats van hem als een kostbaar kleinood hoog te waardeeren, wierpen zij hem, nadat hij 30 jaren lang in hunne straten geleerd had, in de gevangenis, veroordeelden hem ter dood, en lieten hem den giftbeker drinken (399 v. C.), „omdat hij," zoo luidde de beschuldiging, „vreemde goden invoerde." Met groote kalmte ledigde Socrates den doodskelk, en stierf gelijk hij geleefd had, in het levendig gevoel van zijne afhankelijkheid van de Godheid. Hadden de Atheners voortgewandeld op den weg, dien hij hun aangewezen heeft, zij zouden zeker 400 jaren later dien Apostel niet als „eenen klapper" bespot hebben, die hun den „onbekenden God" predikte. Want juist dien onbekenden God had ook Sócrates gezocht, en hij is niet verre geweest van Hem te *tasten* en te *vinden*. Maar ook juist daarom verwierp het volk den Apostel evenzeer als Sócrates, want ook hij *scheen een verkondiger van vreemde goden* te zijn (Hand. XVII: 18).

„Wij zien echter tevens in Sócrates, hoe ontoereikend de menschelijke wijsheid is om zalig te maken. Hij was de grootste wijsgeer, die ooit geleefd heeft, en in onberispelijkheid van levenswandel heeft niemand zijner volgelingen hem overtroffen. Nochtans heeft hij niemand kunnen verrijken met de blijde verzekering van voor eeuwig verlost en zalig te zijn. Het hoogste wat hij leverde reikte niet verder dan tot aan den buitensten voorhof van Gods heiligdom, en hij zag slechts eene flauwe schemering van het licht, dat met de „Zonne der gerechtigheid" over de wereld zou opgaan"

Met deze voortreffelijke woorden uit de = helaas onvoltooid gebleven! — Algemeene Geschiedenis van J. de Liefde, is de groote wijsgeer in korte, krachtige en juiste trekken geteekend.

Toen Socrates zijn beeldhouwerswerkplaats sloot, om zich te voegen bij de Sophisten, rondwandelende

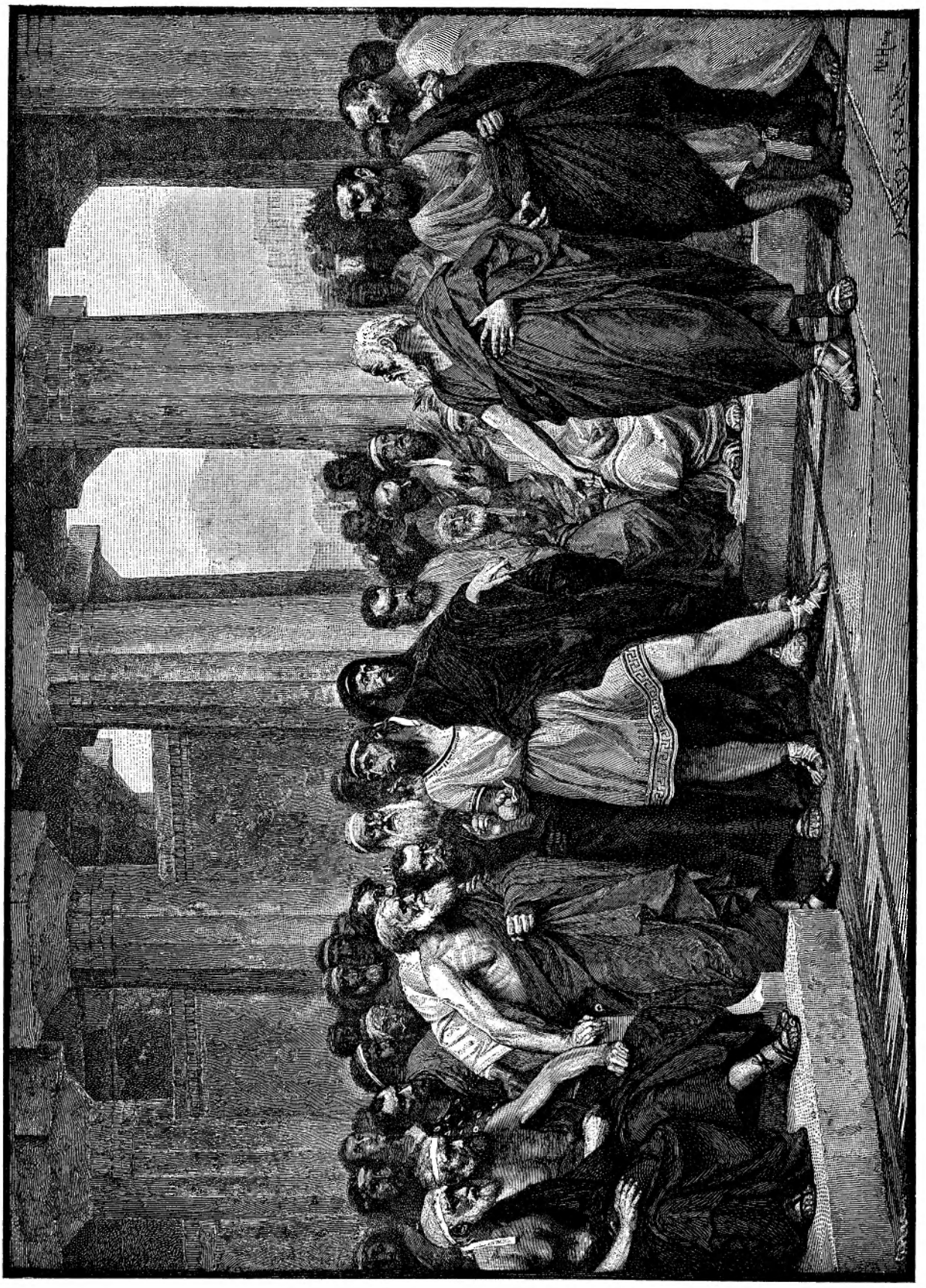

SOCRATES VOOR ZIJN RECHTERS.

leeraars of wijsgeeren, met veel schijngeleerdheid en bedilzucht, deed hij dit niet om hun leeringen te volgen, maar slechts om als zij leerend op te treden. Daar hij zelf niets heeft geschreven, moeten we omtrent hetgeen hij predikte afgaan op wat zijn leerlingen b.v. Plato, meedeelen. Blijkbaar predikte hij echter meer door zijn leven dan een eigenlijke leer.

Spot en verguizing bleven niet uit. Hij bestreed juist de Sophisten, en 't was geen wonder, dat hij eens op het openbaar tooneel in beeltenis werd verbrand, wat hij zelf zeer gemoedelijk bijwoonde. 't Was een voorspel van wat na twintig jaar komen zou.

Trouw had Socrates steeds zijn vaderland gediend, onberispelijk geleefd. Toen nu zijn vaderstad Athene na een langen oorlog onder vreemd gezag kwam, door geweld geregeerd werd, greep de heerschende partij, de onbeteugelde democratie, de gelegenheid aan om zich te wreken op den man, dien men al twintig jaar haatte. Wat echter rechtstreeks aanleiding gaf, dat men hem, die nog pas als leider der volksvergadering zijn edelen aard getoond had, op zijn 70e jaar aanklaagde wegens 't geen hij jarenlang ongehinderd had verricht, is ons onbekend. Wel weerstond hij, naar men weet, de „dertig tyrannen", de vreemde overheerschers. De beschuldiging van bederf der jeugd trachtte men daarmede te rechtvaardigen, dat Alcibiades, toen een vijand des staats, zijn leerling was geweest; dat hij vreemde goden leerde bleek daaruit, dat hij aan een stem geloofde, die in hem sprak! Als men den hond wil slaan kan men een stok vinden.

Socrates had zich door de vlucht kunnen redden; glimlachend weigerde hij dat. Men bracht hem voor een soort van gezworenengerecht. Het vonnis luidde: boete, verbanning of dood. Aan de beide eerste wilde hij zich niet onderwerpen, daar hij zich geen schuld bewust was. Hij hield voor de rechters een rede, die opzettelijk geen verdediging was; veeleer een getuigenis voor zijn streven. Hij geloofde een goddelijke zending te hebben, die hij niet weerstreven mocht. Als gij mij veroordeelt, sprak hij, schaadt gij meer uzelf dan mij.

Een kleine meerderheid sprak nu 't „schuldig" uit. Naar Atheensch gebruik deden beide partijen hun eisch. De aanklager eischte den dood. Socrates, voor zijn rechters onversaagd, een plaats voor zich in 't Prytaneum. [1]) Daarop volgde het doodvonnis.

[1]) Men werd daar op staatskosten onderhouden.

De dertig dagen die hem nog bleven bracht Socrates in de gevangenis door. Den laatsten dag sprak hij kalm en rustig met zijn bedroefde leerlingen, vooral over de onsterfelijkheid der ziel. „Ik hoor reeds de stem die mij roept," sprak hij.

Daarna nam hij den beker met wilden scheerling, en dronk dien bedaard uit, terwijl alle aanwezigen tranen stortten of zich afwendden. Doch hij bemoedigde hen, en toen hij 't vergif voelde werken, legde hij zich rustig neder, beval een haan te offeren aan Esculaap — het zinnebeeld des levens — en ontsliep.

Athene had weldra berouw over de gruweldaad. De aanklagers van den wijsgeer werden gedood of verbannen. De openbare gebouwen als tot rouwbedrijf gesloten en voor Socrates een standbeeld opgericht. Zoo wuft is de volksgeest.

Over Socrates' leer, over zijn leerwijze (de Socratische), die door vragen tracht te onderwijzen, uit het bekende tot het onbekende op te klimmen, eigenlijk den gespreksvorm, weiden we hier niet uit. Hij was wellicht de grootste man der oudheid, en toch de eenvoudigste Christen weet reeds meer dan hij. H.

DE WERELD OM ONS HEEN.

LECTUUR.

Wanneer volwassenen spreken over de karakters van jongelieden en kinderen, in welke zij belangstellen, hoort men dikwijls spoedig de vraag: „Houdt hij van lezen?" Is dan het antwoord: „o Ja, heel veel", dan ziet men niet zelden een betrokken gelaat ophelderen, maar luidt het: „Neen, men ziet hem zelden een boek in handen hebben", dan is duidelijk te zien dat de beoordeeling daardoor ongunstig wordt.

En terecht. Een jongmensch, die niet van lezen houdt, toont daardoor dat zijn verstand onontwikkeld is, hetzij door luiheid, hetzij door onvatbaarheid voor ontwikkeling; meestal door het eerste. Bovendien is de onwil om te lezen een teeken, dat men geen belangstelt in alles wat boven het plat stoffelijke gaat; dat men zinnelijk is in den groven zin van 't woord. En dat is een hoogst treurig en bedenkelijk verschijnsel.

Iemand, die niet van lezen houdt, heeft meestal

gedachten in het hoofd, die hij zich wel schamen zou uit te spreken, ten minste indien er gedachten in zijn.

Maar al is het goed en uitstekend, dat men veel van lezen houdt, daarom is nog niet alles goed wat er te lezen valt. De boeken zijn de „papieren kinderen" van de menschen. En daarom is het best te begrijpen dat het met de kinderen geschapen staat als met de ouders. De meeste menschen zijn, helaas, geen goed gezelschap. En de meeste boeken zijn geen goede lectuur. Kon men nu maar eenvoudig menschen en boeken in twee groepen scheiden, rechts heel goede, links heel slechte, dan was de zaak gemakkelijk. Maar bij beiden is *dit* de waarheid, dat die grenslijn wel bestaat en dat er ook slechts twee groepen zijn, dat ieder òf bij de eene òf bij de andere behoort, doch dat er zooveel schakeeringen bestaan, dat men de beide oogenschijnlijk ziet ineenvloeien. Er is dikwijls zeer veel menschenkennis noodig om te onderscheiden, waar de een of de ander thuis behoort. Ja, strikt genomen, kan men over menschen *nooit* een volkomen betrouwbaar oordeel vellen. Dat kan alleen iemand, die de *harten* kent. Dat kan alleen de alwetende God. Hoe stellig wij ons ook van iemand overtuigd houden, dat hij een oprecht en godvreezend man is, toch blijft het *mogelijk*, dat we slechts een huichelaar voor ons hebben. En hoe zeker we ook meenen te weten, dat iemand geen kennis heeft aan God en zijn dienst, toch *kan* het zijn, dat die man een bitteren, harden strijd tegen de zonde voert, waarin hij gedurig onderligt. Wie zelf niet nauwgezet voor Gods aangezicht leeft en bovendien veel met menschen omgegaan heeft, doet wijs met zich in 't geheel zelfs geen gissing omtrent anderer geestelijken staat aan te matigen.

Met boeken is het evenwel anders gelegen. Tweeërlei beslissend onderscheid bestaat er op dit punt tusschen menschen en boeken. Vooreerst is bij menschen nooit de vraag uitgesloten: Wie is die man voor God en voor *zichzelven*? Bij boeken echter vragen we: Wat is dat boek voor Gods eer en voor zijn invloed op *mijzelven*? De *persoon* van den schrijver treedt daarbij op den achtergrond. En daarmeê zijn we vanzelf aan het tweede punt van verschil. Om naar behooren een mensch te beoordeelen, zou men het *hart* moeten kennen, dat is zooveel als de *wortel* van den boom. Maar een boek is een uiting van den geest en een *vrucht*. En naar de vrucht mag ik oordeelen. Vooral, wanneer die vrucht mij wordt aangeboden om te genieten. Iemand, die zijn gedachten neerschrijft, laat drukken en aan allen aanbiedt, is er geen meester meer over. Zijn gedachten zijn algemeen eigendom geworden. En nu moet ieder voor zichzelven beslissen, of hij aanvaardt hetgeen hem aangeboden wordt. Om daarover te beslissen, moet ik het kunnen beoordeelen. En om het goed en rechtvaardig te beoordeelen, moet ik een betrouwbaren maatstaf hebben.

Voor kinderen gaat de zaak vrij gemakkelijk. Is alles in het gezin goed geordend, dan leest het kind *niets* zonder verlof zijner ouders, die er voor aansprakelijk zijn. Dat is natuurlijk een zware verantwoordelijkheid voor de ouders. Want het komt wel tamelijk op hetzelfde neer, of ik mijn kind een serie slechte boeken laat lezen, dan of ik het avond aan avond in het gezelschap van zedeloozen en dronkaards laat verkeeren. De ouders mogen dus wel zeer omzichtig daarin te werk gaan, en wanneer ze niet veel boeken kennen, raad vragen aan meer „belezen" menschen. En dat is dikwijls wel noodig. Ik herinner mij, dat een dame me eens vroeg: „Mijn zoontje wil „De laatste dagen van Pompeji" lezen, maar ik ken dien man niet; is dat boek goed voor hem?" Die moeder deed heel verstandig, door eens eerst naar Pompeji te informeeren.

Nu zijn er zeker zeer velen onder mijn jonge lezers, die haar hadden kunnen antwoorden: „Pompeji is geen man, maar was een stad"; en die toch ook beter zouden doen, door voorlichting te vragen, inplaats van maar ieder boek te verslinden. Want dat Pompeji een stad was, zal ieder wel bemerken, die het boek ook maar even inziet. Doch het doet er weinig toe, welke man of stad beschreven *wordt;* de vraag is, welke man hem of haar *beschrijft*, en *hoe* die man dat doet. Of dat *goed* gedaan is, dat is niet zelden een vraag, welker beantwoording ligt boven de geestelijke kracht van hersens van twintig, twee en twintig jaar.

Want goed en goed zijn ook hier twee. De geschiedenis zelf kan hoogst nauwkeurig beschreven zijn, en toch kan het boek heel verderfelijk wezen. En omgekeerd: er kan veel haperen aan de behandeling der geschiedenis, en toch kan de diepste grond van het boek goed zijn.

Het fijne puntje van de zaak zit in de *strekking* van het boek; in het doel waarmeê het geschre-

ven is, „de tendenz", en in het uitgangspunt, „het principe".

Men kan geschiedenis beschrijven op allerlei manier. Men kan het zoogenaamd neutraal doen en b.v. vertellen: „Er was eens een Duitsche prins, die naar Nederland kwam. En toen hij daar een poos was, kwam er een Spaansche hertog met een leger. Toen verzamelde de prins een troep soldaten en ging tegen den hertog vechten. De prins verloor het en werd eindelijk door een landgenoot van den hertog doodgeschoten." Dat is een zeer „neutraal" verhaal van het leven van Prins Willem I. Maar dat is een neutraliteit, zooals eens de bekende schrijver De Liefde schetste ten opzichte van de openbare school. De meester verhaalt de geschiedenis van Luther in tegenwoordigheid van een dominé, een pastoor en een rabbijn. Om alle kwestie te voorkomen zegt hij maar, dat Luther een koe verbrand heeft, want als hij zegt „een bul", dan kunnen er lastige vragen komen, en een koe is een heel neutraal dier.

Diezelfde geschiedenis van Prins Willem I kan men ook verhalen in den trant van den Roomschen schrijver Brouwers, die onze helden uit Oranjes geslacht uitmaakt voor „aan de galg ontkomen booswichten" en den indruk geeft, dat Willem I een der grootste schurken was.

En eindelijk kan men het doen op de manier van Mr. Groen van Prinsterer, die het archief van Oranjes stamhuis doorzocht en het beeld van den „Vader des vaderlands" schetste uit zijne briefwisseling.

Is nu Groen van Prinsterer de eenige onpartijdige man? Neen en ja. *Neen:* wanneer men onder onpartijdigheid verstaat, dat iemand een stuk steen moet wezen, en door niets goeds of kwaads kan warm worden. Maar als dàt ware geschiedbeschrijving is, dan vraag ik: wat gaat het mij aan, wie vóór drie eeuwen leefde en wat hij deed? Ik heb mijn handen vol aan mijn eigen zaken en bemoei mij niet met die van anderen, vooral niet met die van dooden. *Ja*: in den zin, waarin Groen van Prinsterer zelf onpartijdigheid opvat. „Slechts wie uit overweging partij koos, kan waarlijk onpartijdig zijn", heeft deze groote man eens geschreven. En dat woord is dieper dan men zoo dadelijk vatten kan.

Zal ik mij nu bij de bestudeering van de Vaderlandsche geschiedenis aan Groen van Prinsterer toevertrouwen? Die vraag is geoorloofd, ook zelfs tegenover een man zoo groot, zoo uitnemend als deze geschiedschrijver, aan wien ons vaderland onberekenbare verplichting heeft. Want met alle bescheidenheid kan en moet ieder Christen, ook tegenover hem, zeggen wat Dr. Beets van hem sprak: „Groen is mijn meerdere, maar ik ben een ander".

Om te weten of Groen de rechte leidsman is, moet ik weten, welk uitgangspunt en doel hijzelf aangeeft. Daarvoor sla ik zijn *Inleiding* op het „Handboek van de geschiedenis des vaderlands" op. Velen lezen nooit een voorrede of inleiding, maar wel het heele boek. Maar bijna niemand zou een cent aan een ander toevertrouwen zonder duchtige informatie te nemen en zonder eerst persoonlijk kennis te maken. Welnu: de informatie is hier het lezen van beoordeelingen van betrouwbare zijde, en de persoonlijke kennismaking is in negen en negentig van de honderd gevallen het lezen van de voorrede of inleiding. In de inleiding van Groen van Prinsterer, pag 1, par. 1 lees ik:

„*De* GESCHIEDENIS, die geen voorwerp van ijdele nieuwsgierigheid mag zijn, is nuttig; dewijl zij in de ervaring der voorgeslachten treffend onderrigt geeft, en vooral omdat ze, bij het licht van het Evangelie, Gods almagt, wijsheid, regtvaardigheid en genade in de lotgevallen van een zondig menschdom openbaart.

Ook op het pad der Historie, zij Gods Woord een lamp voor onzen voet. Zonder de H. Schrift blijft de wereldgeschiedenis raadsel; door het geloof, weten wij haar inhoud en doel; de vervulling der Paradijs-belofte, de zegepraal van den Messias over den verleider. — Christus, *gekomen* om zijne ziel te stellen tot een rantsoen voor velen, *zal wederkomen* om te oordeelen de levenden en de dooden. Aan de vorming, handhaving en verheerlijking zijner Gemeente, zijn de lotgevallen van personen en Natiën, door alle geslachten en eeuwen, ondergeschikt. Het *getuigenis van* CHRISTUS is de geest der wereldhistorie, zoowel als der Profetie."

Welnu: daardoor heb ik een vasten leiddraad voor mijn keuze. Niet zóo, alsof Groen van Prinsterer door deze uitspraak onfeilbaar ware geworden. Maar zóo, dat ik nu kan nagaan of hij en ik (ik op verren afstand achter hem) beiden hetzelfde uitgangspunt en doel hebben. Zoo jà, dan lees ik zijn boek tot mijn leering. Indien neen, dan lees ik hem *niet*, tenzij ik wete

zóo vast geworteld te staan in mijne overtuiging, dat ik zijn machtige tegenspraak kan doorstaan zonder wankelen.

De keuze is gemakkelijker dan bij menig ander schrijver. En wel om déze reden: dat Mr. Groen van Prinsterer onverholen uitspreekt, dat zijn uitgangspunt en doel volstrekt *niet* in hemzelven ligt. Hij is geheel, wat men noemt „objectief". Hij beroept zich en grondt zich op *de Heilige Schrift*. En daarmeê ben ik geheel van zijn persoon afgebracht en gesteld voor de grootste aller vragen: „Erken ik den Bijbel voor Gods Woord?" evenals deze schrijver doet. Dat is met andere woorden: „Is Jezus Christus voor mij de Zoon des levenden Gods, God boven alles te prijzen in der eeuwigheid?" Ja? Dan lees ik Groens boek met vertrouwen, ook al weet ik geen woord van de Vaderlandsche geschiedenis. Want de schrijver zelf maakt mij zelfstandig in de goede beteekenis van het woord, dat is: hij geeft mij voor zijn boek een toetssteen in handen, die geheel buiten zijn toedoen ontstond, waarop hij volstrekt geen invloed heeft, en die reeds sedert eeuwen bleek de eenig ware te zijn. Neen? dan lees ik Groen *niet*.

„Dat laatste is niet waar!" zal misschien menigeen uitroepen. „Waarom zou ik hem niet lezen, al ben ik het niet met hem eens?" Zacht wat, vrienden. Juist voor het laatste heeft schrijver dezes een merkwaardig bewijs. In het jaar 1874 kreeg een oud vriend van Mr. Groen van Prinsterer de gezegende gedachte, om een exemplaar van het »Handboek" ten geschenke aan te bieden aan iederen hoofdonderwijzer in Nederland, die het maar wenschte te ontvangen. De advertentie, waarbij de heeren werden opgeroepen, was nauwelijks geplaatst, of er verscheen in het dagblad „Het Vaderland" een ingezonden stukje van een hoofdonderwijzer aan de openbare school. Deze man ontraadde sterk het aanvragen en aanvaarden van het aangeboden geschenk. En waarom? Omdat, zoo schreef hij, het tegen de verkiezingen voor de Tweede Kamer liep, en deze manoeuvre nu door den auteur of een zijner vrienden was uitgedacht ten einde de hoofdonderwijzers te vervormen in gewichtige werktuigen voor de richting van Groen van Prinsterer. Daarom bezwoer hij zijn geestverwanten ten stelligste, „Neemt dat boek niet aan, en leest het niet!" — Nu, duidelijker kan men niet zeggen, dat een boek grooten invloed heeft, en dat uitgangspunt en doel alles beslissen.

Wilt ge nog een voorbeeld? Een der beste en meest ontwikkelde boekhandelaren in een onzer academiesteden verzekerde mij reeds vóór jaren, dat Groens „Handboek" zeker op de Hoogere burgerscholen en Gymnasia zou ingevoerd worden, als het „maar niet zoo goed was". Hij bedoelde, „als de schrijver maar niet zoo deugdelijke gronden had voor wat hij beweerde, en maar niet met zooveel klem redeneerde." Dat boek is dus gevaarlijk voor wie stelselmatig moet afgehouden worden van de beginselen in par. 1 van de Inleiding" uitgesproken.

Zoo ongemerkt raakte ik echter aan 't praten over één boek, en het zou over lectuur in 't algemeen zijn. Nu, wellicht is dit toch geen verloren arbeid, al raakte mijn ruimte daardoor bezet. 't Zal waarschijnlijk wel helpen bij 't vervolg van mijn opstel, maar voor ditmaal geen woord meer. Misschien zijn er wel onder mijn lezers, die het niet kwalijk nemen dat de inhoud van dit stukje niet *geheel* aan zijn titel voldoet.

W.

UIT HET LEVEN.

Nog eens de Chineesche muur.

Onlangs meldde *De Standaard*, hoe de Fransche abt Larrieu, in een onlangs uitgekomen geschrift, den grooten Chineeschen muur een groote Chineesche leugen noemt.

Die abt heeft vele jaren geleefd in de streken, waar de groote muur zich zou moeten bevinden, daarbij vele geschriften onderzocht en de Chineesche geschiedenis bestudeerd; en zijn slotsom is als boven vermeld werd. Ook loochent hij het feit, dat er een millioen soldaten op de been gehouden wordt, om den muur te bewaken.

Daarentegen las men in *Excelsior*: „De Chineesche muur is onlangs door een Amerikaansch bouwkundige onderzocht en het blijkt nu, dat er werkelijk niet te veel van verteld is."

Nu heb ik voor mij liggen een groot werk, waarin de reis beschreven wordt van Batavia naar Peking, ondernomen door de heeren Pieter De Goijer en Jakob De Keijzer, op last van den generaal Johan Maatsuiker en de Raden van Indië, in de jaren 1655 tot 1657. In dit werk wordt ook gewag gemaakt van den grooten Chineeschen muur.

Omtrent ligging en strekking leest men in bedoeld werk: „Zoover strekt zich deze muur van 't oosten naar 't westen, dat hij vier landschappen als Leaotung, Peking, Hansi en Henti, naar 't noorden omsingelt".

Omtrent de lengte: „Hij is lang omtrent 300 Duitsche mijlen en neemt zijn begin uit den zeeboezem, die tusschen het landschap Leaotung en het eiland Korea gelegen is, waar de rivier Yalo uit Oostelijk Tartarije vloeit. Vandaar strekt hij zich naar 't westen, tot aan het gebergte van de stad Kin, in 't landschap Henti, bij den oever van de Gele Rivier. Hij loopt doorgaans niet rechtuit, maar is op sommige plaatsen hoekig en bochtig, loopt evenwel, zonder ergens gebroken of gescheiden te zijn, voort, tot hij in 't landschap Peking, bij de noordelijke deelen van de krijgsstad Hingho, dicht aan de grenzen van 't landschap Xansi, door een kleine engte van hooge bergen gesplitst wordt. Ook is er een gaping in den muur ter plaatse, waar de rivier Hoangho of de Gele rivier er doorheen stroomt. Verscheidene andere kleine rivieren, die van buiten in China komen, vloeien ook door dezen muur; deze riviertjes splitsen echter den muur niet, maar loopen onder bogen of gewelven door, die in den muur zijn gemaakt evenals bij de sluizen. Waar men ook den muur beschouwt, 't zij in de effen vlakten (die echter weinig in aantal zijn) 't zij over of langs het gebergte, 't zij ook, als hij door de bergen heen kronkelt, — overal krijgt men denzelfden aanblik.

Omtrent de hoogte leest men verder: „Hij is dertig ellebogen of 45 voeten hoog, en op sommige plaatsen twaalf, maar dikwijls vijftien ellebogen breed. Bovenop heeft men zeer sterke en hooge wachttorens, die op bepaalden afstand van elkander staan. Om aan de andere zijde van den muur te kunnen komen, zijn op onderscheidene plaatsen poorten gemaakt. Langs den muur zijn vestingen gelegen, die eenerzijds tot de bescherming van den muur dienen en anderzijds tot woonplaatsen der krijgsknechten.

Omtrent de sage der bewaking leest men: „Eertijds onderhield de Chineesche keizer, gelijk ook nog tegenwoordig de groote Cham, tot bescherming van dezen muur en tot afvoering van den invallen der Tarters in deze krijgsvestingen en sterkten één millioen mannen, die in de bovengemelde wachttorens nacht en dag de wacht hielden."

De stichting wordt aldus beschreven: „Met den bouw werd begonnen onder de regeering van keizer Chius, een zeer vermaard vorst, die, zoowel in tijd van vrede als van oorlog, zulke groote daden en heerlijke werken verricht heeft, dat vóór noch na hem ooit één Chineesch keizer geweest is, die hem daarin overtrof. Toen deze keizer den stam Cheva overwonnen en geheel China onderworpen had, werd hij tot den keizerlijken troon verheven, daar hij tevoren maar een koninkje was. Aldus hoofd des rijks geworden, liet hij, nadat de Tarters, de erfvijanden van China overwonnen waren, dezen grooten muur bouwen, om in de toekomst daardoor het invallen der Tarters in China te beletten en hen buiten 't rijk te houden. Aan dit groot gevaarte, dat in het *twintigste jaar van zijn regeering*, teweten 250 jaren vóór Christus geboorte werd begonnen, werkte een zoo groot getal menschen, *dat het in vijf jaren voltooid was.* Door geheel China liet de keizer van de tien mannen er drie ontbieden, om aan dezen muur te arbeiden."

Omtrent den bouw meldt het boek: „De geheele muur werd gemaakt van kei- en andere steenen, die zóo dicht en vast in elkander gemetseld werden, dat men geen enkele opening of scheur ontdekken kon. De keizer toch had een streng gebod laten afkondigen; namelijk, dat hij, die in de voegen van het gedeelte, waaraan hij gearbeid had, een opening had gelaten, waarin een nagel of spijker kon geslagen worden, dit met het leven zou moeten bekoopen."

Het is vreemd, dat over het al of niet bestaan van den Chineeschen muur, nog zooveel onzekerheid kan bestaan. De schrijver van genoemd boek zag hem op de bergen in 't verschiet, en bericht, dat geloofwaardige Chineezen hem mededeelden, dat de muur in één dag heen en terug uit Peking te bereiken is. Dit klinkt wonderlijk, want ik zou zoo meenen, dat Peking reeds door te veel vreemdelingen bezocht is, om niet de volkomen zekerheid te kunnen bezitten.

Anderen schrijven weer, dat de muur wel 30 Duitsche mijlen van Peking gelegen is. Doch ook deze afstand, zoo hij de ware is, is niet zóo groot, of die onzekerheid zou spoedig kunnen worden weggenomen.

(Ingezonden.) W. P. C.

George Muller, de stichter van de buitengewoon groote Weezeninrichting te Bristol, in Engegeland, is van een reis van tien jaren rondom de wereld, gezond en wel thuis gekomen. In dien tijd heeft hij 130,000 mijlen afgereisd, in de Vereenigde Staten, Nieuw-Zeeland, Australië, den Maleischen Archipel, China, Japan en Europa. Hij is nu twee-en-tachtig jaar oud, en naar men bericht, in uitmuntenden gezondheids-toestand. Op zijn vergaderingen, gedurende de reis, sprak hij gezamenlijk, tot meer dan een millioen menschen.

H.

Een jongeling, die een groote reis zou doen, bracht een afscheidsbezoek aan een oude tante. Toen hij haar woning wilde verlaten begon het te regenen. Gelukkig bemerkte hij in een hoek van de gang een parapluie, zorgvuldig in een leeren zakje gestoken. Hij neemt haar in de hand en vraagt verlof ze te mogen gebruiken. De oude tante, die reeds vermoedde, wat hij vragen zoude, liep op hem toe en zeide: „Neen, neen! kom niet aan mijn parapluie; ik bezit die nu reeds 35 jaar en ik heb er altijd voor gezorgd dat zij droog bleef."

Spurgeon merkte op dat het velen menschen met hun godsdienst gaat, evenals deze vrouw met de parapluie. Zij schatten hem te hoog om in het dagelijksch leven te gebruiken; zij bewaren den godsdienst zorgvuldig voor een buitengewone gelegenheid, of voor den dag van hun dood.

H.

Hoe het spiritisme toeneemt bewijst het volgende:

In Amerika is het aantal boeken en tijdschriften daarover legio. In Engeland heeft men zeven bladen en tijdschriften; Frankrijk heeft er drie; België drie; Nederland twee; Denemarken een; Rusland een; Duitschland een (of meer); Oostenrijk drie, Bohemen een; Spanje vijftien; Italië zes; Griekenland een; Egypte een; Turkye een; Brazilië twee; Uraguay een; La Plata twaalf; Peru een; Chili een; Mexico een; Melbourne een; Nieuw-Zeeland een.

Millioenen in die landen hebben geen ander geloof, en de ontzettende dingen, die de Eerw. John Storie in zijn nieuw werk „*The Future as revealed in Divine Prediction*" verhaalt, doen iemand de haren te berge rijzen.

H.

Al dwazer.

Zekere spiritist, Morell Theobald genaamd, die met zijn gezin al langen tijd aanhanger is van het spiritisme, heeft een boek geschreven, waarin hij wonderlijke geschiedenissen verhaalt van geestverschijningen die in de laatste twintig jaren in zijn familiekring plaats vonden, en voor de waarheid waarvan hij zegt in te staan. De verschijningen begonnen eerst met kloppen en naderhand kwamen er rechtstreeks geschreven boodschappen of geschrevene door mediums. Toen spraken de geesten hoorbaar, en eindelijk werden zij gematerialiseerd en verschenen zichtbaar. Sedert drie jaren, zoo verklaart Theobald plechtig, hebben die geesten allerlei huiselijke plichten op zich genomen, zooals vuur aanmaken, water koken, tafel dekken, stoelen aanzetten, de melkkan, die 's avonds buiten vergeten was, binnen brengen, enz. De geesten, die zich aldus bekend en dienstig gemaakt hebben, zijn niet slechts van afgestorvenen in de familie, maar van een aantal personen die honderden jaren geleden op aarde geleefd hebben.

In Amerika verklaren de spiritisten, dat de Zaligmaker meer dan eens in heerlijke gedaante op hun zittingen verschijnt!

„Hun uitzinnigheid zal allen openbaar worden", zegt de Schrift.

H.

Van 't goede te veel.

Onlangs maakte een uitgever in Amerika aan zijn inteekenaars bekend, dat hij een goeden hond zou aannemen als betaling voor een jaar inteekengeld op zijn courant. Den volgenden dag werden drie-en-veertig honden naar zijn kantoor gestuurd. Den dag daarna, toen het nieuws verder verspreid was, zonden vierhonderd boeren elk twee honden en acht manden vol kleine hondjes, gemerkt „contant bij aflevering". In denzelfden tijd werd het aanbod gelezen in de aangrenzende staten, en vóór het einde van de week waren achtduizend honden achter zijn huis verzameld, of met touwen op de plaats voor zijn deur vastgemaakt. Een paar honderd braken los en bestormden vechtende het kantoor, waar zij voor de gesloten deur stonden te bijten en te

snuiven, alsof zij den uitgever wilden verslinden. De arme man stond bij een dakvenster te weenen. Gedurende zes dagen kon geen courant uitgegeven worden, en zijn vrienden moe ten hem voedsel zenden met luchtballons. Ten laatste kocht iemand een vat rattekruid en drie tonnen bier, en vergiftigde al de honden. Toen de uitgever eindelijk kwam, vond hij op zijn schrijftafel een rekening liggen van den burgemeester van 8,000 dollars, voor stedelijke hondenbelasting: een dollar per hond. De ondernemende dagbladschrijver heeft nu de advertentie ingetrokken en aan de inteekenaars gemeld, dat hij geen hond wil hebben.

't Bovenstaande deelen wij mede voor rekening van den oorspronkelijken verteller, geen Nederlander. H.

Droevig.

Ds. Varley zegt in zijn boek „Het Toekomstig Rijk van Christus": „Het zij verre van mij te te ontkennen dat niet sommige der zwarte zonen van oostersche landen tot Christus gebracht zijn en tot de kennis des levenden Gods door Engelsch christelijken invloed. Mijn meening is echter, dat voor elken heiden, dien ons Christendom gered en gezegend heeft, ten minste vijftig door onzen omgang en handelsverkeer ten verderve gevoerd en vermoord zijn. Indien het doel van het bestaan dier heidensche volken was, dat zij door het Engelsche volk zouden bedorven en vervloekt worden, dan is het Vereenigd Koninkrijk bijzonder goed geslaagd. Indien de Heer echter dit land bestemd heeft om de volken die in duisternis zitten voor te gaan in al wat rechtvaardig, goed en waar is, dan zijn wij onuitsprekelijk en ellendig te kort geschoten".

Heeft ook niet ons volk in deze een zware schuld?

H.

Een merkwaardig opschrift.

Boven een tuindeur in de buurt van Amsterdam leest men (nog uit den ouden tijd):

„Het ware te wenschen
Dat alle menschen
Hun eigen gebreken
Wat beter bekeken,
Dan zouden ze al dat praten
Over anderen wel laten."

Iemand merkte zeer ter snede op: „Vooral die derde regel zou doen vermoeden, dat de eerste eigenaar op „gebrekkelijke" wijs in bezit van het tuintje geraakt is."

Aan onze Lezers.

Gelijk men weet hebben we ons niet lang geleden genoopt gezien, om, zou *Excelsior* niet na drie jaren levens ten grave dalen, een beroep te doen op hun medewerking.

Aan hun sympathie ontbrak het ons tijdschrift nooit, evenmin als aan waardeering en bemoediging van alle zijden. *Excelsior* zou dan ook niet gestorven zijn uit gebrek aan *vrienden*, maar aan de *middelen van bestaan*. Het moest steeds geven, maar behoefde dan ook het noodige om daartoe kracht te hebben.

Met blijdschap mogen we zeggen, dat, al is nog niet alles gelijk wij en velen met ons wenschten, toch reeds duidelijk is dat velen, vereenigingen en particulieren, zich beijverd hebben om den ondergang van *Excelsior* te voorkomen.

Aanvankelijk heeft dit loffelijk streven vrucht gedragen en we mogen hopen, dat, zoo God wil, er ook weer een jaargang 1888 verschijnen zal. Verwonderden we ons eenerzijds over sommigen, die doof bleken; recht aangenaam, ja verkwikkend waren de bewijzen van hart voor de zaak, van liefde voor het tijdschrift, bij zeer velen uit allen rang en stand. In dit opzicht althans, strijden stedelingen en dorpers om den voorrrang.

We gelooven, dat de loop, dien de zaak dusver heeft, even verblijdend is als de proef, die we namen, misschien eenig. Er blijkt uit, dat er een goede en hartelijke verstandhouding tusschen schrijvers en lezers bestaat, en dat is toch het best van alles. Willen de lezers verder hun belangstelling ook toonen door nu en dan iets bruikbaars te zenden, — gelijk sommigen doen — voortreffelijk. Wij hopen onzerzijds door God bekwaamd en gesterkt te worden tot dezen arbeid, die lieflijk en moeilijk tevens is — maar, volgens menig ook thans ontvangen getuigenis, niet zonder nut en zegen.

Intusschen aan allen, die ons in de pers of op andere wijs steun schonken, hartelijk dank!

De Red.

15 November 1887.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Haagenbirk en J. A. Wormser,

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's ƒ 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior", bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

GREGORIUS.

DOOR

P. J. KLOPPERS.

VII.

Een hart, gedrenkt met edel bloed,
Laat aan een eed'len aard zich merken.
BEETS.

De mis in het klooster Pfalz, in de nabijheid van Trier, was afgeloopen. Volgens de gewoonte van het klooster begaven de geestelijke zusters zich aan de gemeenschappelijke tafel, door de abdis Addula voorafgegaan. Naast haar ging een eerbiedwaardig grijsaard, een hooge gast, voor wien zoowel de nonnen als haar hoofd met den grootsten eerbied bezield schenen te zijn. Aan hare linkerzijde bevond zich een jeugdige knaap, de kleinzoon der abdis, wien het veroorloofd was eenigen tijd in het klooster door te brengen. Mochten ook zelfverloochening en ootmoed de houding van de fiere koningsdochter gebogen hebben, haar kleinzoon toonde in gestalte en houding, dat hem het bloed der Frankische vorsten door de aderen stroomde.

Toen de volwassenen gezeten waren, verzocht de abdis haar kleinzoon een gedeelte der Heilige Schrift voor te lezen, waaraan deze gereedelijk voldeed. Hoe groote vorderingen de knaap ook, bij zorgvuldige opvoeding, in de Latijnsche taal mocht gemaakt hebben, zijn voordracht verried, dat hij den zin der woorden niet begreep.

„Verstaat gij ook, wat gij leest, mijn zoon?" vraagde de grijsaard, terwijl zijn blikken zich met belangstelling op den fieren knaap vestigden.

„Ik geloof het wel, vader!" was het bescheiden antwoord.

„Wat hebt ge daaruit dan begrepen?" vraagde de grijsaard.

De knaap begon nu van voren aan het voorgelezen gedeelte te herhalen.

„Neen, dat bedoelde ik niet!" zeide de grijsaard. „Zoudt ge mij niet in goed Frankisch den zin kunnen wedergeven?"

Nadat de knaap betuigd had, dat hem dit onmogelijk was, begon de grijsaard hem het gelezene te verklaren. Onafgebroken hingen de blikken van den leergierigen vorstenzoon aan de lippen van den grijsaard, totdat deze zweeg en het

gesprek aan den disch algemeen werd. Toen echter de grijsaard den volgenden dag gereed stond te vertrekken, verzocht de knaap zijn grootmoeder, met hem te mogen gaan. De abdis weigerde aanvankelijk en zeide, om haar kleinzoon te weêrhouden, dat het haar thans niet gelegen kwam, hem een paard te geven, om den grijsaard te vergezellen op zijn weg.

„Indien gij mij geen paard geven kunt, zoo zal ik hem te voet volgen, grootmoeder!" antwoordde de knaap, vast besloten het verlof te verwerven.

Eindelijk stemde de abdis toe en de knaap was van nu aan de trouwe medehelper van den grijzen zendeling.

Deze grijsaard was Bonifacius; deze knaap, de latere abt Gregorius, een man, die misschien meer voor de uitbreiding en vestiging van het Christendom in deze streken heeft gedaan dan menig zendeling.

Het bruisende koningsbloed der Franken moest echter langzamer vlieten, indien het binnen de oevers van Christelijke vergevensgezindheid en naastenliefde blijven zou. En toch vooral de uitingen van deze gezindheid waren onmisbare voorwaarden tot het welslagen der Evangelieprediking onder heidensche volken, die iets beters in het Christendom wilden zien dan hun afgodendienst hun gaf, alvorens zij er toe kwamen, den trotschen nek voor het kruis te buigen. Laat een volgend tafereel ons leeren, hoe de Heere der gemeente ook in dit opzicht zijn knecht bereidde tot den arbeid.

Gregorius' broeders, wel verre van zijne keuze te volgen, dienden den koning der Franken in het leger en in staatkundige betrekkingen. Twee hunner, vergezeld door jongere familieleden, hadden zich naar de verst verwijderde streken van het Frankische gebied begeven, om daar een gewichtige zending voor den koning te volbrengen. Op hunne reize werden zij door roovers aangevallen en wreedaardig vermoord, nadat de misdadigers hun van het hunne beroofd hadden. De misdaad bleef echter niet verborgen en de rooverbende werd gevat. Groot was de verontwaardiging in het gansche rijk en vooral aan het hof over den moord aan zóó aanzienlijke en algemeen geachte jongelieden gepleegd. Gregorius was diep getroffen en de koning meende hem troost te bereiden, door hem twee der misdadigers toe te zenden en hun lot geheel in zijne hand te stellen. Voorzeker, dat zou de smart van een woesten Frankenzoon gelenigd hebben, indien hij het zwaard der wraak diep, tot aan het gevest in de borst der misdadigers had mogen stooten! Doch de Christen-zendeling kende beter wrake. Met deernis werd zijn hart vervuld, toen hij zag, welke mishandelingen de roovers reeds hadden moeten ondergaan van hunne geleiders, die aan hunne verontwaardiging over de misdaad reeds den vrijen teugel gevierd hadden. Liefderijk liet hij hen verplegen; hij voorzag hen van andere kleederen en beval, dat men hun spijze en lafenis verstrekken zou. Toen zij andermaal in zijne tegenwoordigheid gebracht werden, sprak hij hun vriendelijk toe, vermaande hen, hun zondigen weg te verlaten, waar zij ziel en lichaam in gevaar stelden en voegde er slechts de bede aan toe, dat zij, indien zijne woorden hun hart misschien niet troffen, althans de weinige bloedverwanten, die hem overig waren, sparen en zijn hart geene nieuwe wonde toebrengen mochten.

Nog stonden de roovers hun vonnis af te wachten temidden van de mannen, die hen begeleid hadden, en van Gregorius' dienaren.

„En daar men mij nu vrije beschikking laat over het lot dezer ongelukkigen, zoo wensch ik, dat zij vrij mogen heengaan en niemand hun meer eenig leed doe!"

Diep getroffen verlieten de schuldigen den zendeling en zij, die getuige waren van zijne grootmoedigheid, bewonderden hem.

Aanvankelijk vergezelde Gregorius den Apostel der Duitschers op zijne tochten en gelijk bij het licht der maan de glans der sterren verbleekt, zoo bleef ook Gregorius' werkzaamheid meer in het verborgen, zoolang hij zich in de onmiddellijke nabijheid van Bonifacius bevond. Na den dood van Bonifacius echter werd Gregorius door den paus gelast, het werk van zijn grooten voorganger onder de Friezen voort te zetten. Niet alleen wijdde hij zichzelven aan die taak, maar gedurende de vijftien jaren, waarin hij zijne zending volbracht, zond hij ook van uit Utrecht, het middenpunt zijner werkzaamheid, tal van mannen uit, door hem gevormd, welke hunne gezegende werkzaamheid over de noordelijke en oostelijke deelen van ons vaderland uitbreidden. De naijver van de Keulsche bisschoppen weêrhield den paus hem den bisschopsmyter te zenden, maar onder den nederigen titel van *abt* heeft

Gregorius meer zegen tot stand gebracht en verworven dan menig bisschop immer verwerven kon. Te Utrecht stichtte hij in de nabijheid der beide Christelijke kerken, waarvan ééne aan den Heiligen Verlosser, de andere aan St. Maarten gewijd was, eene school voor geestelijken en zendelingen, welke alras in geheel Europa beroemd was. Uit alle oorden stroomden jongelieden van allerlei stand en rang naar Utrecht, om onder de leiding van den geleerden en vromen abt tot arbeiders in den wijngaard des Heeren gevormd te worden.

Waar we in een volgend tafereel enkele mannen wenschen te doen optreden als levende bewijzen van de uitnemende leiding, welke de leerlingen der Utrechtsche school genoten, mogen we hier volstaan met eenvoudiglijk te wijzen op de hooge eer, welke deze school algemeen bij vorsten en geleerden genoot en op hare uitgebreide bibliotheek. En wat Gregorius zelven betreft, treft het ons, hoe al zijne leerlingen, voor zoover zij zich in het openbaar uitgesproken hebben, den man hemelhoog verheffen, die hen leidde en toebereidde tot hun gewichtigen arbeid.

Onder zijn nederigen titel zette hij zijn gezegenden arbeid voort. Ook de martelaarskroon van een Bonifacius, hoezeer hij ze zou begeerd hebben, was niet voor hem weggelegd. Langzamerhand deden zich de verschijnselen van toenemende verzwakking kennen. Met bezorgde blikken staarden zijne vrienden en leerlingen den van hen scheidenden vader aan en dan vestigden zij de oogen weenend op elkander. Maar Albrik was nog niet gekomen en vurig had de stervende zijn God gebeden, dat hij aan Albrik de zorg voor zijn geestelijken arbeid overdragen mocht. Helaas, Albrik was nog verre en het brekend oog van den kranke zou zich sluiten, eer het Albrik zou gezien hebben!

„Neen", sprak hij, toen hij deze bezorgdheid in de blikken der zijnen las, „ik zal niet heengaan, eer Albrik komt."

Albrik kwam. 't Was, alsof de kranke weder begon te leven. „Wellicht zal hij nog genezen!" zeiden zijne leerlingen. Doch toen hij aan Albrik den arbeid overgedragen had, sprak hij:

„Neen, heden wensch ik te sterven! Breng mij naar de kapel van den Heiligen Verlosser!"

Daar gekomen, liet hij zich het avondmaal toedienen en, met de brekende blikken op het kruis van zijn Heer en Heiland gericht, ontsliep hij zacht in de armen zijner leerlingen.

Doch zijn werk bleef.

De oevers van den IJsel en de Lauwerzee waren voor altijd voor het Christendom gewonnen.

Een weer opbloeiend geslacht.

De Roode Indianen in Noord-Amerika — wellicht herinnert men zich nog wat we een paar jaar geleden omtrent hen meedeelden — zijn reeds daarom merkwaardig, dat zij, na eerst van vele millioenen tot eenige honderdduizenden te zijn geworden, na op den rand van volkomen ondergang te zijn geweest, thans langzaam maar zeker weder toenemen en als herboren worden — gelukkig tot betere dingen dan vroeger.

„In den strijd met de Europeesche beschaving moet de Indiaan omkomen", zoo heette het vroeger. Thans leeft hij door en in die beschaving weer op.

De waarheid is, dat de beschaving waartegen hij 't niet uit kon houden, bestond in het „vuurwater dat de blanken hem brachten, de kogels die zij hem toezonden; en dat de beschaving waardoor wat sterven zou tot beter leven wordt gesterkt de echt menschelijke, de christelijke is. De ware beschaving is het Christendom. Dat doodt niet, want het is uit Hem, Die het Leven is.

Wat dit Christendom, nu het door bescherming der Indianen van regeeringswege, door prediking en onderwijs aan hen in toepassing wordt gebracht, heeft uitgewerkt is verrassend. We kunnen allen die belangstellen in dit merkwaardig volk en in de uitbreiding van Gods Koninkrijk het niet beter toonen, dan door hun mee te deelen wat onlangs de Holl.-Amerikaansche predikant Joldersma zelf aanschouwde.

Hij bezocht namelijk een Indiaansche *Campmeeting* d. i. een vergadering in tenten gedurende eenige dagen, gelijk een soort van langdurig Zendingsfeest.

„Dit gaf ons," zoo meldt hij, „een schoone gelegenheid den Indiaan te zien, zooals wij hem nimmer tevoren hadden aanschouwd. Wij hadden vóór dezen wel Indianen ontmoet, maar dan altoos in zeer kleinen getale, en nimmer als een godsdienstig volk, vergaderd om in eigen taal hunnen en onzen God te dienen. De voornoemde Indianen behoorden tot de Methodistische Kerk; hun *campmeeting* duurde van Woensdag tot Maandag.

Er is ongetwijfeld geen volk in Amerika, met

hetwelk het *camp-meeting* leven zoozeer harmonieert, als met dit volk, wiens leven hoofdzakelijk in de bosschen en in tenten wordt gesleten. Op den tweeden dag zagen wij reeds een aantal tenten gespannen, en een talrijke schare roodhuiden aanwezig, wier getal spoedig klom tot ongeveer driehonderd. Het geheel had het aanzien van een Indianen-dorpje, met een overdekte platform en een bel in het midden, omringd door tenten en hun bewoners.

Wij bemerkten al spoedig, dat onze vroegere beschouwing omtrent den Indiaan geheel onjuist was geweest. Wij hadden hem steeds aangezien als een wantrouwend en zeer ongezellig schepsel. En 't is waar: jegens den blanke zijn zij schuw en terughoudend. Doch wij bevonden hier, dat wanneer ze bij en onder hun eigen volk zijn, zij zeer gemeenzaam met elkander leven, en een gulheid openbaren, die menigen blanke zou doen blozen. Hun medegevoel is door geen valsche beschaving verstomd. In een gesprek met hun geleider, J. R. Robinson, vertelde hij mij, dat zij alleszins van gezelligen aard zijn, en daarom bijna altoos in troepen bijeen leven.

Het was inderdaad een levendig dorpje in dat bosch. De onbewimpelde lach en levendige gesprekken werden gestaag uit de verschillende wigwams (hutten) gehoord, en tusschen de diensten in, inzonderheid tegen den avond, hoorde men in de onderscheidene tenten het zingen van Zions liederen. Ik had nimmer tevoren geweten, dat een Indiaan zoo blij en opgeruimd kon zijn; — het getuigt slechts wat de Blijde Boodschap doet en medebrengt.

Er bestaan dan ook trouwens gegronde redenen, waarom een Indiaan jegens den hem onbekenden blanke vreesachtig zou zijn: zij zijn te dikwerf bedrogen en mishandeld. De naam „Indiaansch handelaar" is nog niet door hem vergeten. De eerste bezoekers dezer boschbewoners, uitgezonderd de zendelingen, waren veeltijds karakterlooze menschen, die alleen om vuil gewin tot hen kwamen. De Indianen hebben te lang de scherpe en koude zijde der blanken waargenomen en gevoeld. Het eischt tijd ongedaan te maken wat reeds vroeger geschied is. De onkundige Indiaan beoordeelt alle blanken naar *die*, met welke hij in aanraking kwam of komt.

Wij maken ons zoo gemakkelijk er af, met te zeggen: De Indiaan kan niet bereikt worden, — de beschaving doodt hem, enz. Zulke taal verraadt steeds een Kainsgestalte. „Ben ik mijns broeders hoeder?" is eene bestrijding van het Evangelie en wordt door feiten gelogenstraft. Hadden de blanken met zooveel ijver het Evangelie gebracht, als het *fire water* (jenever), menige zwarte bladzijde in onze geschiedenis zoo nooit geschreven zijn. Het Evangelie, en het *Evangelie* alleen, brengt redding en verhooging. En met dat Godswoord tot den Indiaan wordt onze dure roeping een groot voorrecht.

De vruchten van dit Evangelie mochten wij aanschouwen, en zoo talrijk en veelbelovend zijn ze, dat ze bijna op geen zendingsveld in de Heidenwereld overtroffen worden. Hier waren tegenwoordig 7 predikers, 4 oefenaars en een aantal belijders, alle Indianen, de vrucht van slechts weinige jaren arbeids. Gedurende de *camp-meeting* hadden ze driemaal daags dienst, deels in het Engelsch en deels in het Indiaansch. Hun gedrag gedurende die godsdienstoefeningen is juist het tegenovergestelde van dat van den kleurling; — zij zijn ernstig, hartelijk en ingetogen. Bijna alle nemen deel aan het zingen, en de prediking wordt met den diepsten eerbied en belangstelling aangehoord.

De Zondag was de „groote" dag, en de toevloed van volk was buitengewoon talrijk; ongeveer 1,300 blanken waren tegenwoordig, en in beide talen werd er gepredikt. Schrijver dezes predikte in den morgen, en had het genoegen te vernemen, dat al de Indiaansche predikers genoegzaam Engelsch verstonden om hem te verstaan. Wij toefden met hen tot laat in den avond, en de laatste uren werden doorgebracht in prediking en gebed, uitsluitend in hun eigen taal. Eenige predikaties werden voor ons vertaald; zij waren degelijk, practisch en hartelijk. Er was geest in al hun doen.

Wij danken God voor zulk een werk, en verblijden ons in hetgeen wij hebben gezien en gehoord. Wij zijn overtuigd, dat het Evangelie ook de scheidsmuren tusschen blanken en Indianen kan slechten en de harten vereenigen in Christus."

H.

NEDERLANDERS IN AMERIKA.

Onze briefschrijver, over wien we in ons vorig nummer een en ander mededeelden en wiens brief in Overijsselsch dialect we onzen lezers ter ontraadseling afdrukten, heeft zeer trouw zijn

verder wedervaren medegedeeld. In zijn brieven vindt men sommige heel aardige bijzonderheden, die wel waard zijn meer algemeen bekend te worden. Men kan er uit zien, met hoeveel moeite onze landgenooten in het verre Westen te worstelen hadden, en niet minder hoe onbeholpen iemand in een vreemd land staat, wanneer hij de taal niet kent 'k Vertel nu verder maar niet in zijn taal en spelling, want die is soms wel wat heel harlekijnsch.

Zoodra de vrienden aankwamen op de plaats, waar zij zich vestigen en een dorp of stad stichten wilden, begonnen ze hun blokhuizen te bouwen. Die stonden allen op eenigen afstand van elkander, en veel verschil onderling was er niet. Het eene huis geleek op het andere als twee druppelen waters. Op zekeren avond ging iemand zijn buurman, die een kwartier verder woonde, een bezoek brengen. Aangezien er niet zeer veel gaslantaarns langs den weg stonden, was het zoo goed als stikdonker. Nauwelijks had onze vriend dan ook den neus buiten de deur gestoken, of hij verdwaalde. Nadat hij een half uurtje had rondgedoold, kwam hij gelukkig eindelijk terecht, deed de klink van de deur, trad binnen en zag tot zijn groote verbazing, zijn eigen vrouw en kinderen zitten.

„Hoe bin *ie* hier ekommen?" was zijn eerste vraag.

„Waor bin ie ewèst?" riep zijn vrouw uit.

„Ik bin van huus ekommen!" hernam hij.

„Wel, je bint thuus!"

't Had nog heel wat voeten in den aard, den goeden huisvader aan 't verstand te brengen, dat hij werkelijk „thuus" was.

Iemand van Zeeland, een plaatsje daar in de buurt, werkte in Kalamazoo. Daar had hij het reeds zoo ver weten te brengen, dat hij eigenaar was geworden van een paard.

Het verlangen om zijn oude vrienden en omgeving eens weer te zien, werd zoo sterk bij den man, dat hij op zekeren morgen zijn ros zadelde en het aangezicht wendde, om naar Zeeland te reizen. Onderweg moest hij nog al eens afstijgen, om het paard over vlonders of andere hinderpalen te leiden, zoodat het reeds vrij laat en donker was, toen hij op zijn bestemming aankwam. Het blokhuis van Mr. L. werd niet meer bewoond, en hij dacht, dat is een goede stal voor mijn paard. Na het er in gebracht te hebben, trok hij verder om de woning te vinden van de vrienden, waar hij den nacht zou doorbrengen. Den volgenden morgen ging hij een anderen vriend bezoeken, die aan den weg woonde, welke naar Kalamazoo leidde. Hij wilde niet opstijgen, maar sleepte den halster in de eene hand achter zich aan en hield een korenaar in de andere om het paard meê te lokken. Onderweg ontmoette hij een bekende, die hem vroeg, waar hij met halster en korenaar heen moest. De reiziger ontwaakte uit zijn gepeins, sloeg zich op de knie en riep uit: „Wel, alevel in de wereld, daêr ebbik mien paêrd vergeten!" Nu terug om het paard. Toen hij in het blokhuis kwam, zag de verblufte man wel een groot gat in de vloer, maar het paard was verdwenen. Hij keek in het gat, en daar stond het arme dier in de diepte.

De man liep gauw naar Mr. L. en vertelde, dat zijn klepper in den nacht door het valluik gestort en in den kelder van het oude blokhuis terecht gekomen was.

Mr. L. zegt: „Ga maar gauw zien, dat ge een stuk of vier buren krijgt, dan zullen we het er uit graven". Zoo gezegd, zoo gedaan. De buren kwamen, en na eens hartelijk gelachen te hebben, togen zij aan den arbeid. Spoedig was het werk der bevrijding verricht en waren paard en ruiter op weg naar de plaats hunner bestemming.

Op de Jacht.

Bij Overisel was een brakke bron. Deze bron was de geliefkoosde ververschingsplaats voor de herten en 's avonds kwamen zij er met heele troepen drinken. Op zekeren avond gingen Ds. B. en een paar vrienden er heen om hun kans af te wachten. Zij groeven op eenigen afstand een paar kuilen in den grond en plaatsten er takken omheen en wachtten sprakeloos den te komen buit af. Een lid van het gezelschap scheen onder het wachten een weinig slaperig te worden. Toen er eindelijk een troep herten kwam en een er van begon te schreeuwen, verschrikte de slaperige jager zoodanig dat hij ook een geschreeuw aanhief. Het wild nu ook verschrikt, maakte rechtsomkeert en verdween in de duisternis. „Laten we nu maar naar huis gaan", zeide Ds. B.; „van nacht is toch de kans verkeken." Een volgenden avond zou een andere partij haar geluk bij dezelfde bron gaan beproeven. Spoedig zien ze in den onzekeren manenschijn een dier naderen. Goed onderscheiden kunnen zij het niet, maar

het is zonder twijfel een hert! Gelukkig schreeuwt noch het hert noch een jager; langzaam en zeker komt het hert nader. Zoodra het binnen bereik is knalt een schot, het dier is getroffen en valt neer, morsdood. Allen springen tegelijk op en ijlen naar de plaats waar het edele wild gevallen is. Toen ze er dicht genoeg bijkomen, zeggen ze tot elkander: „Wat vreemd soort van hert is dat; het heeft horens als een koe!" Bij nauwkeuriger onderzoek blijkt het dat ze een koe geschoten hebben. Natuurlijk kon dat niet verborgen blijven en meermalen moesten de ongelukkige jagers het aanhooren. Maar zij waren eerlijk. Men deed navraag en een billet werd overal in de buurt aangeplakt met het doel om den eigenaar uit te vinden. Den geheelen zomer vernamen zij niets meer van de zaak totdat in het najaar iemand zich aanmeldde, die eene koe vermistte van de goederen die hij beheerde. Hoewel hij geen kenmerken der koe kon opgeven, betaalden de eerlijke jagers hem toch een gedeelte der waarde.

Eens zouden 's avonds eenige mannen gaan waken bij het overblijfsel van een varken, dat den vorigen nacht door een beer gestolen en in het bosch achtergelaten was. Zij posteerden zich op een veiligen afstand en gingen aan het beraadslagen wat te doen. Terwijl zij krijgsraad hielden, kwam Bruin, nam zijn buit meê, en verdween, zonder dat de helden het bemerkten. Toen dezen thuis kwamen konden zij slechts aan de bewonderende huisgenooten mededeelen, dat beer en varken verdwenen waren voordat zij tijd hadden gehad om te schieten. De verteller dezer jachtgeschiedenis maakte de opmerking, dat het in dien tijd hard was om beer te wezen, vooral als de dappere „settlers" op de jacht waren.

De koe als leidsvrouw.

In den eersten tijd liet men naar het voorbeeld der Amerikanen de koeien vrij in het bosch grazen, maar door verder af te dwalen vergaten zij 's avonds wel eens thuis te komen en kon men veel de vraag hooren: „Hebt ge onze bellen ook gehoord." Sommige waren zoo gehecht aan den stal dat ze hun vorigen eigenaar weer opzochten.

Ook gebeurde het wel in het najaar, als er sneeuw viel en de nachten in het bosch niet meer zoo aangenaam waren, dat een eigenaar verrast werd door de terugkeerende vluchtelingen, die door het goede voedsel in het bosch vet waren geworden.

Op een Zondagavond kwam een settler te Zeeland uit de kerk naar huis, toen hem zijne vrouw vertelde, dat hunne koe nog niet terug was. Hij ging er op af en vond het dier een paar mijlen verder in het bosch. Daar het inmiddels donker geworden was greep hij haar bij de staart, opdat zij hem door de dikke duisternis van het bosch veilig zou heenleiden. Nu struikelde de man over iets, dat in het pad lag, dan weer sloegen de takken van boomen en kreupelhout hem in het gezicht, maar hij beschermde zich zoo goed mogelijk daartegen en zorgde steeds zijn houvast niet te verliezen. Dit gelukte hem wel, totdat zij voor een omgevallen boomstam kwamen. De koe merkte die op en stapte er overheen. De man evenwel kon hem niet zien en viel. In zijn val liet hij de staart van het dier los en voordat hij kon opstaan was de koe reeds zoover weg, dat hij haar in de duisternis niet weer kon inhalen.

Nu ging hij op den boomstam zitten en vreesde als men hem niet kwam opzoeken, de nacht in het bosch te moeten doorbrengen. Gelukkig had hij reeds vroeger opgemerkt, dat zich in het westen een onweersbui samenpakte en het uit dien hoek weerlichtte. Dit weerlicht was niet alleen zijn gids, maar ook zijn lamp waarbij hij kon zien hoe te gaan en wat te vermijden.

Inmiddels hadden de huisgenooten de bel van de koe gehoord en dachten dat vader er bij was. Toen zij buiten kwamen kon hij hen hooren praten, maar door de dikke duisternis niets zien. Hij riep hun toe een lantaarn meê te brengen en spoedig was de verdwaalde koeienzoeker behouden thuis.

Het wegloopen van het vee werd een koloniale ramp en middelen moesten aangewend om het te verhinderen. Een zeer eenvoudig middel was spoedig gevonden. Men zorgde steeds eene koe met kalf te koopen, het kalf thuis te houden en da koe te gewennen het te zoogen. Dan kon zij gerust het bosch ingedreven worden en kwam altoos 's avonds uit zichzelf tehuis. Toen de koeien meer algemeen werden kon men soms heele rijen er van het bosch zien ingaan, allen achter elkander en aldus paden door het bosch makend.

Overtocht der Black River.

Op een zomerschen dag wilde een der vrienden met zijn ossenwagen de Black River overtrekken, dicht bij het waterhuisje. Er stond daar veel

water, zoodat de afstand van den eenen tot den anderen oever tamelijk ver was. Hij dreef zijn dieren den stroom in en ging toen, inplaats van voor in den wagen te blijven zitten, naar achteren. Hierdoor werd het achterdeel te zwaar, wipte op, de bout schoot uit het gat en de ossen zwommen met het voorstel van den wagen naar de andere zijde, terwijl de man met het achterstel in de rivier bleef drijven. Zooals bekend is, worden de ossen zonder leidsels bestuurd, en of nu de drijver al „ho! ho!" riep, het was tevergeefs: de dieren wilden niet stilstaan. Zoodra zij den tegenoverliggenden oever bereikt hadden, begonnen zij te grazen en lieten den man aan zijn lot over. Nu was goede raad duur. Gelukkig was de strooming niet sterk en kon de onvrijwillige schipper zwemmen. Hij keek eens rond en zag niemand dan een jonkman, die in de nabijheid aan den arbeid was en hartelijk stond te lachen om den kluchtigen toestand, waarin zich de thans ossenlooze ossendrijver bevond. Deze ontkleedde zich nu, sprong in het water en duwde al zwemmende het plompe schip naar den oever. Daar aangekomen ving hij de ossen op, vereenigde het achterstel van den wagen weer met het voorstel en zette na eenig oponthoud en zonder den getuige van zijn ongeval met een groet te vervaardigen, de reis voort alsof er niets gebeurd ware.

De Engelsche taal niet machtig.

Een echtpaar, waarvan de man timmerman was, dacht dat het beter voor hen zou zijn, als zij eerst eenigen tijd onder de Amerikanen gingen. De man vond werk op een fabriek, de vrouw in een hotel. Daar het te dier tijde schraal van geld was, werd slechts een gedeelte van het werkloon uitbetaald maar konden de werklieden winkelwaar halen op een briefje van den baas of in de winkel van den baas zelf.

De baas, voor wien onze timmerman arbeidde, had ook een winkel en daaruit betaalde hij gedeeltelijk het loon zijner werklieden. Op zekeren dag vraagt de baas: „John, don 't you want any molasses?" „Yes," is het antwoord, maar de Hollander wist evenmin wat molasses was, als een Amerikaan wat stroop beteekent. Hij kwam thuis bij zijne vrouw en vroeg haar of zij wist wat molasses in het Hollandsch was? Maar ook zij wist het niet. „Nu," zeide de timmerman, „dan zal ik maar een zak meênemen." Zoo met zijn zak onder den arm ging hij heen en kwam juist in de keuken, toen de knechten nog niet van de tafel waren opgestaan. Hij groette hen, nam een stoel en ging zitten.

Een glimlach speelde om sommiger mond toen ze zijn zak zagen. Het scheen dat de baas hun verteld had, dat John molasses zou komen halen en ze vonden het een weinig vreemd dat hij met een zak kwam. De baas en zijne vrouw waren ook in de keuken en de eerste vroeg: „What do you want, John?" „Molasses," was het antwoord. Hier en daar brak een duidelijk hoorbaar gelach uit. Daarop vroeg de baas waar hij ze in hebben moest, en toen de man daarop zijn zak omhoog hield, barstte er zulk een vreeselijk gelach uit dat de kinderen er wakker van werden.

De baas wenkte hem nu meê te gaan en op een vat toeloopend en er een emmer onder zettende opende hij de kraan en vulde den emmer met stroop. „Dat zijn molasses," zeide de baas en de timmerman begreep nu waarom hij was uitgelachen.

Spoedig begonnen ook de kolonisten Amerikaansche termen te gebruiken, die door hunne huisgenooten wel eens misverstaan werden. Zoo had iemand te Zeeland eens eene hoeveelheid koopwaren van de hand gedaan. Bij zijne vrouw komend zeide hij: „Vrouw, ik heb alles voor cash (gereed geld) verkocht." De vrouw vroeg verschrikt: „Maer man, wat motte men toch mit aol die kaes doe?"

W.

UIT HET LEVEN.

Dat den natuurkenners vóór 100 jaar nog wel iets te leeren overbleef, bewijst o. a. een zeer ernstig boek in 1781 te Berlijn gedrukt, getiteld; „Natuurkundig-scheikundige verklaring der natuur door een genootschap van echte natuuronderzoekers". Daarin leest men namelijk:

„De asch van kreeften, op een vochtige plaats bewaard of met regenwater bevochtigd, geeft binnen 20 dagen kleine wormen, en als men er runderbloed op sprenkelt, komen er kreeften van."

Zoo ook is bekend, dat de Iersche Jezuiet Reedham jaren lang poogde alen uit meel te maken.

't Is wel jammer voor visch-liefhebbers, dat

zulke proeven niet lukken. We lachen er om, maar — om hoeveel, dat wij nu gelooven, zal mogelijk na honderd jaren ook gelachen worden!

H.

De oudste man

is, volgens Amerikaansche couranten, James James, een inboorling van de Vereenigde Staten wonende te Santa Rosa, Mexico. Hij werd, naar beweerd wordt, in 1752, nabij Dorchester, Zuid Carolina, geboren, en is dus in zijn 136ste jaar. Als kind werd hij vervoerd naar Medway River, Georgia. In 1772 verhuisde zijn meester, James James, (naar wien hij genoemd is) naar Charleston, Zuid Carolina. Op 4 Juni 1776 nam hij, 24 jaren oud zijnde, deel aan den slag tegen de Engelsche vloot onder Sir Peter Parker, die Charleston aanviel. Jim volgde zijn meester door den geheelen vrijheids-oorlog en was bij Generaal Moultrie te Port Royal, Zuid Carolina, op 3 Februari 1779, toen Moultrie de vereenigde Britsche troepen van Prevost en Campbell versloeg. Zijn meester werd op 12 Februari 1780 door Generaal Lincoln te Charleston overgegeven aan de Britsche troepen, en aldus eindigde 's mans militaire loopbaan. Hij herinnert zich de groote vreugdebedrijven in 1792 door het geheele land, tengevolge van Washington's verkiezing tot President, zijnde Jim toen 50 jaren oud. In dat jaar stierf zijn meester, en werd hij het eigendom van Henry James, die in 1815 stierf, toen Jim overging naar James James, Henry's tweeden zoon. James James was bij zijns vaders dood 10 jaren oud, en toen hij mondig werd bekwam hij groote eigendommen en vele slaven, waaronder „Ouden Oom Jim" met zijn gezin. In 1833 reisde Jim op 81-jarigen leeftijd met de meester in den spoortrein van Charleston naar Savannah, toen ten tijde de langste spoorlijn in de wereld. James James woonde in Zuid-Carolina tot 1856, toen hij naar Texas ging met al zijn slaven; doch daar hij hen bij zijn dood allen vrij wilde hebben, verhuisde hij in 1858 naar Mexico, zoodat zij vóór zijn dood vrij zouden zijn. In 1865, na de vrijmaking der slaven in de Vereenigde Staten, gingen Oom Jim's kinderen en kleinkinderen daarheen terug, maar de oude man bleef achter in Mexico. Vijf jaar geleden kon Jim, in den ouderdom van 130 jaren, nog licht werk doen, doch leefde hoofdzakelijk van liefdegiften zijner buren; rheumatiek in zijn beenen verhindert hem het loopen, doch hij is sterk genoeg in zijn armen om zich een kleinen afstand voort te slepen. Nog kort geleden kwam hij zoo ver buiten zijn hut dat men zijn portret kon nemen.

H.

DE WEEK DER GEBEDEN

voor de Jongelingsvereenigingen en hun vrienden in alle landen is weder door het Internationaal-Comité uitgeschreven, en zal gehouden worden van Zondag 13 tot Zondag 20 November e. k.

De broeders uit Genève zeggen in hun begeleidend schrijven:

»Tot deze plechtige ontmoeting der broeders aan den voet van Gods genadetroon worden wij als door Hemzelf opgeroepen, want Hij is bereid ons wel te doen. Aan het afzonderlijk en het gemeenschappelijk gebed heeft Hij heerlijke beloften geschonken, die in Christus Jezus Ja en Amen zijn. Laat ons door het geloof daarop de hand leggen. Laat al de 3500 afdeelingen van onzen wereldbond uit één hart en mond smeeken: »O Heere God! zegen, verlevendig, vermeerder onze dierbare Vereenigingen."

»Broeders, de tijd is kort, het arbeidsveld onmetelijk groot, ontelbare jongelingen snellen een wis verderf tegemoet; wij, die gelooven, zijn dagelijks in gevaar. Alles roept ons toe: Waakt en werkt, terwijl het dag is. De Heere komt spoedig; vereenigen wij ons als één man, geloovig, volhardend in het gebed, en wij zullen de heerlijkheid Gods zien.

»De genade van onzen Heer Jezus Christus, de liefde Gods en de gemeenschap des Heiligen Geestes zij met ons allen. Amen.

Namens het Comité voornoemd:

C. Thophel, *President.*

Ch. Fermaud, *Secretaris.*"

CORRESPONDENTIE.

G. L. te R. Juist! het teeken wordt weggelaten, en daar »schaften" hier gelijk is met eten, wordt de zin zoo potsierlijk.

Met genoegen lazen we het volgende ons gezonden bericht:

„Naar aanleiding van het stuk »Kolonialen" voorkomende in het eerste Augustus-nummer van *Excelsior*, heeft de Chr. Jongelingsvereeniging alhier besloten aan UEdel. de somma van *f* 2.50 voor het op te richten Militair Tehuis in Atjin te zenden." —

Met achting,

Uw Dnr. en Vr.,

JAN T. BAKKER, *Onderw.*

Surhuizum, 2 Nov. 1887.

We hebben het geld aan de Amsterdamsche commissie overgemaakt, die hartelijk dank zegt. Haar arbeid zij allen aanbevolen!

1 December 1887.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Haagenbirk en J. A. Wormser,

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's *f* 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior", bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

ZACHARIAS.

Weer nadert de tijd, waarin de gemeente des Heeren de komst in het vleesch herdenkt van den Zone Gods. De Kerk leeft weder in de adventsweken, en bereidt zich voor tot de viering van haar Kerstfeest.

Dat geeft ons aanleiding om kortelijk met onze lezers het verhaal na te gaan van de gebeurtenissen, welke de geboorte van 's Heeren voorlooper Johannes onmiddellijk voorafgingen.

„In de dagen van Herodes, den koning van Judea, was een zeker priester, met name Zacharias, van de dagorde van Abia, en zijne vrouw was uit de dochters van Aäron, en haar naam was Elisabeth. En zij waren beiden rechtvaardig voor God, wandelende in al de geboden en rechten des Heeren onberispelijk. En zij hadden geen kind, omdat Elisabeth onvruchtbaar was en zij beiden verre op hunne dagen gekomen waren."

Ziehier de korte, zeer lieflijke mededeeling, die ons met de godvreezende ouders van Johannes den Dooper in kennis brengt.

Zij leefden in een moeilijken tijd; in een Kerk en een maatschappij, die op allerlei wijzen door en door verbasterd waren. Eigengerechtigheid en wereldschgezindheid gingen hand aan hand. Het volk van Jehovah werd overheerscht door een der verfoeilijkste booswichten, die ooit op een koningstroon zaten. Herodes „de Groote", een Idumeër, maar besneden, een zeventigjarige moordenaar van zijn echtgenoote en van meer dan een zijner zonen, voorbeeldeloos wreed en wantrouwend, die eerstdaags een ellendigen dood zou sterven, na eerst nog als vervolger van den Christus zijne handen bezoedeld te hebben met het bloed van een aantal onnoozele kinderkens, moest, door Romeinsche wapenen gesteund, in de heilige stad op den troon Davids geduld worden. Hij beroofde op allerlei wijzen de grooten des lands, en die op hunne beurt zogen hun min aanzienlijke medeburgers onophoudelijk uit. „De waarheid struikelde op de straten", en slechts hier en daar — toen gelijk altijd voornamelijk onder de geringeren — vond men ze, die de verlossing van Israel verwachtten; die hijgend en smachtend uitzagen naar het naderend einde van Daniëls

jaarweken, naar de zeker aanstaande komst van den Messias.

Ze konden niet aan 't woord komen, die waarlijk godvreezende Israelieten. Daarvoor zorgden de farizeën en schriftgeleerden wel. Ze waren vervloekt als „een schare, die de wet niet wist". Ze mochten ternauwernood in de verte staan en de oogen voor Gods heiligdom nederslaan. Maar dichtbij en voorop stonden de mannen met breede gedenkcedels; de vromen, die zelfs van het geringste moeskruidje tienden in den tempel brachten; de kenners der wet, door wier welwillendheid om Hem te vereeren, Jehovah zich wel gevleid en verhoogd mocht achten.

Toch — *nooit* verlaat de Heere degenen, die Hem zoeken. Altijd geeft Hij enkelen, al is het er slechts één, die geschikt, door Hem bekwaam gemaakt en begaafd zijn om voor dat volk, dat overal veracht is, op te treden en het in deze wereld te vertegenwoordigen. „*Niet vele* edelen", maar steeds één enkele er bij. „*Niet vele* machtigen", maar altijd eenigen, die zich zijns niet schamen. Lang niet genoeg om zooveel uit te richten, dat Israel in de verzoeking zou komen om te zeggen: „*Mijn* arm heeft mij verlost!" Maar zoo weinigen dat Hem de eere gebracht wordt, en zoovelen dat er eene profetie blijft: „*Zijns* zijn de machten en krachten en koninkrijken der aarde."

Ten tijde van Jezus' geboorte lezen we van slechts één. Slechts één uit den stand, dien God met eere en aanzien bekleedde. Eén priester, Zacharias, stond en diende God in zijn tempel in waarheid en gerechtigheid. Hij was van de dagorde van Abia. Koning David verdeelde de priestergeslachten in vier en twintig groepen of dagorden, welke namen gemeld worden in Kron. XXIV. De geslachten waren voor een deel reeds lang verdwenen, maar de „dagorden" waren na de Babylonische ballingschap aangevuld en sedert bijgehouden. Dat Zacharias „van de dagorde van Abia" was, bewijst dus volstrekt niet dat hij van Abia afstamde; maar wèl bewijst het de waarheid van Lukas' Evangelie, dat het vermeld wordt. Want het is een nauwkeurigheid en bijzonderheid, die tot het verhaalde niets afdoet, en dus bij de „intrigue" van een romanschrijver niet zou tepas komen. Zulke kleinigheden, zulke fijnheden van de Schrift, kunnen ons tot troost verstrekken in oogenblikken van wankelend geloof aan haar waarachtigheid. Wanneer ge aangevochten wordt door twijfeling; wanneer men tot u komt met den schijn van hooge geestelijkheid en u verhaalt dat de Schrift niet letterlijk Gods Woord is; wanneer men tracht u wijs te maken dat die „voorverhalen van het Evangelie" tot de eigenlijke zaak niets doen; dan heeft de getrouwheid uws Gods u zulke schijnbare kleinigheden gegeven als een waarborg voor de juistheid der Heilige Schrift.

Ze zijn als verborgen bewijzen; als het beendergestel in den mensch; onzichtbaar, maar onmisbaar. Men bereidt zich groot genot, en werpt hier en daar, ja dikwijls, een blik in de aanbiddelijke leidingen des Heeren, wanneer men er zich toe zet om de geslachtsregisters en wetten te doorzoeken. 't Gaat er mede als met het goud in de mijnen. Rijke aderen vindt men bij nauwkeurig onderzoek tusschen zwarte aarde doorloopen. Gewen u aan de lectuur van die gedeelten des Bijbels, welke meestal worden overgeslagen, en ge zult u gefondeerd gevoelen voor de verdediging van de algemeen bekende.

De echtgenoote van Zacharias stamde af uit het hoogepriesterlijk geslacht. Beiden waren dus nakomelingen van Levi. Ver op hun dagen gekomen en totnutoe kinderloos gebleven, was de hoop van kroost te zien geboren worden, vervlogen. Dat was voor Israelieten een der grootste beproevingen. Tot op den dag, waarop Jakob tot zijn zoon Juda sprak: „Juda, gij zijt het; u zullen uwe broederen loven!" kon ieder Israeliet de hoop koesteren de stamvader van den Messias te worden. Tot het oogenblik, waarop 's Heeren belofte dit voorrecht aan Davids geslacht verbond, kon ieder afstammeling van Juda hopen dat hem die eere tebeurt zou vallen. De voornaamste reden, waarom ieder Israeliet zijn vurigsten wensch onvervuld zag, zoolang hij geen zoon had, was dus voor verreweg de meesten vervallen. Maar elken Jood was het diep in het harte gegrift, dat „kinderen een erfdeel des Heeren" zijn. Ieder hoopte vurig dat zijn geslacht na hem zou opstaan en zijn naam in eere houden. Hoe vele gebeden zullen door het godvruchtig echtpaar zijn opgezonden!

Want „zij waren beiden rechtvaardig voor God, wandelende in al de geboden en rechten des Heeren, onberispelijk." Zij waren niet eigengerechtig, maar *voor God* rechtvaardig. Wat is dat anders dan door God gerechtvaardigd? Zij wisten, dat „het bloed van stieren en bokken de zonde

niet wegneemt"; maar hadden door de schaduwen der wet heengezien op Hem, die komen zou om alle gerechtigheid te vervullen.

Het is geen ongewoon verschijnsel dat groote mannen, die door God bijzonder begenadigd worden en in meer dan gewone mate in zijn dienst gebruikt, uit godvreezende ouders geboren worden. God is een God der geslachten; de God der vaderen, die trouwe houdt aan duizenden dergenen die zijne geboden onderhouden. En menigeen, die in Gods koninkrijk veel heeft mogen arbeiden, kon als David zeggen: „Och Heere, ik ben de zoon uwer dienstmaagd!"

In de beurt zijner dagorde bediende Zacharias zijn priesterambt voor God, en hem was te lote gevallen om in den tempel te gaan om te reukofferen.

Alle priesters mochten alle werkzaamheden van den dienst verrichten. Alleen wat op den Grooten Verzoendag te doen was, behoorde uitsluitend tot het recht en den plicht van den hoogepriester. Niemand dan hij mocht — en dan nog slechts éenmaal 's jaars — het heilige der heiligen binnentreden. Vele priesters waren dan ook steeds tegelijkertijd noodig om al de offers te bedienen, die het volk bracht. Maar het reukoffer kon slechts door één gebracht worden. De hoogepriester kon zich altijd die beurt voorbehouden. Overigens werd het een groote eere gerekend tot het reukoffer geroepen te worden. En terecht. Het reukofferaltaar stond in het heilige, zoo dicht mogelijk bij den voorhang, die dat vertrek van het heilige der heiligen scheidde; ten teeken, dat de liefelijke reuk in het heilige der heiligen eigenlijk thuis behoorde. Op het reukofferaltaar mocht slechts vuur branden, dat van het brandofferaltaar genomen was. Het eerste vuur op het brandofferaltaar was door God zelf ontstoken. Op dat vuur brandde voortdurend een lam als brandoffer. Te 9 ure 's morgens werd een lam geofferd, en daarop zóo langzaam verbrand, dat het tegen 3 ure 's namiddags verteerd was. Dat was het morgenoffer. Te 3 ure werd een nieuw lam geofferd, dat tot den volgenden morgen de vlam levend hield. Dat was het avondoffer. Die lammeren stelden den Heere Jezus voor. Terzelfder ure, dat het morgenoffer werd ontstoken, werd Hij aan het kruis genageld. En op het oogenblik van het avondoffer gaf Hij den geest. Boven op die lammeren werden alle andere offeranden gebracht. Want wat zijn wij zonder Hem? Wat is onze offerande zonder de zijne? Dat vuur, dat het lam verteerde, kwam op het reukaltaar. Wie er ander vuur bracht, werd door God met den dood gestraft; zooals we zien aan Aärons zonen, Nadab en Abihu.

Op het reukaltaar werd wierook gebrand. Die wierook is beeld van het gebed. Kleine korrels van welriekende specerijen werden daartoe vervaardigd. Want ieder bidder komt met zijn eigen nooden en gebeden. Die korrels werden tot één poeder fijn gestampt, want alle ware bidders vormen samen het éene lichaam van Christus. Dat poeder werd verbrand op het vuur van het brandofferaltaar. Want zonder de offerande van Christus zijn alle gebeden niets.

Geen wonder dus, dat ieder priester begeerig was om het reukaltaar te bedienen. Hij mocht dan de gebeden van het geheele volk voor Gods aangezicht nederleggen. Maar aangezien er vele priesters waren en slechts één dezen dienst kon verrichten, werd men bij loting daartoe aangewezen; met dien verstande dat niemand, altijd uitgenomen de hoogepriester, ten tweeden male tot die eere kon geroepen worden, vóor allen hun beurt gehad hadden.

Het was dus een groot voorrecht voor Zacharias, dat hem te beurte viel om in den tempel des Heeren te gaan om te reukofferen. Dat geschiedde ten tijde des avondoffers, gedurende den openbaren dienst. Vandaar, dat al de menigte des volks buiten (in den voorhof bij het brandofferaltaar) biddende was. Die God vreesden, baden mede, terwijl de priester het symbool des gebeds voor Gods aangezicht ontstak. Zij wachtten daar tot hij terugkwam om op hen den zegen des Heeren te leggen met de voorgeschreven woorden: „De Heere zegene u en behoede u; de Heere doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig; de Heere verheffe zijn aangezicht over u en geve u vrede." Dat de priester uit het heilige met dien zegen terugkwam, was het bewijs dat God de bede zijns volks genadig aangenomen en verhoord had.

Terwijl Zacharias offerde, zag hij ter rechter zijde des altaars een engel des Heeren staan, en werd, hem ziende, ontroerd en vreeze viel op hem. De verschijning van een van Gods afgezanten moet natuurlijk op den mensch deze uitwerking hebben. De gansche wereld ligt in het booze, en in den dood. Juist zij, die het eeuwige leven hebben ontvangen en daardoor den dood kennen, vreezen wanneer een gezant uit de eeuwige heer-

lijkheid hun verschijnt. Zij weten hun zonde en kennen dus de *genade.*

Vandaar, dat steeds aan Gods kinderen de eerste groetenis der engelen is: „Vrees *niet.*" Zoo ook hier. „Een onvernuftig mensch weet daar niet van." Die God niet kent, sterft dikwijls doodkalm en gerust — uit *onwetendheid.* Maar die uit de duisternis werd overgebracht tot Gods wonderbaar licht, heeft een strijd met den vorst der duisternis, want hij eerst werd recht „kennende het goed en het kwaad."

„Vrees niet, Zacharias, want uw gebed is verhoord, en uwe vrouw Elisabeth zal u een zoon baren." Zoo komt *altijd* de verhooring des gebeds van den „Hoorder der gebeden". Soms na jaren wachtens; soms op geheel andere wijze dan men dacht. Maar zeker altijd na jaren wachtens. Vooral is dat het geval bij vele groote mannen in Gods koninkrijk. Abraham moest vijf en twintig jaren wachten op de vervulling der belofte. Izaäk en Rebekka baden twintig jaren lang om den zegen van het huwelijk. Ook hier was alle menschelijke hoop vervlogen. Door den middellijken weg, maar zeer duidelijk van alle middelen onafhankelijk, werkt de Almachtige, wanneer Hij den menschen zijn rijkste zegeningen verleent.

„Uwe vrouw *Elisabeth* zal een zoon baren! En gij zult zijnen naam heeten Johannes." Voorwaar, dat is een naam, in overeenstemming met de belofte dat de *bedaagde Elisabeth* een zoon zal baren. „Van God gegeven" zegt die naam. Hij *was* een Godsgeschenk voor zijn ouders, voor zijn Messias, voor zijn volk, voor de geheele Christenheid.

„En u zal blijdschap en verheuging zijn, en velen zullen zich over zijne geboorte verblijden."

Deze Johannes zal zijnen ouders tot blijdschap en verheuging zijn, en velen zullen zich over zijn geboorte verblijden. Want hij zal groot zijn voor den Heere. Hij zal een Nazireër zijn. De Nazireër was aan God gewijd. Men werd Nazireër door de bepalingen op te volgen, die God daarvoor in de wet had voorgeschreven, en dat wel gedurende een naar eigen verkiezing vastgestelden tijd. Zoolang de daartoe afgelegde belofte van kracht was, mocht de Nazireër geen wijn of sterken drank drinken, ja zelfs geen versche druiven proeven. Alles, wat aanleiding kon geven tot opwinding, moest hij ver van zich weren. Jehovah moest zijne sterkte zijn. Hij moest de levende profetie zijn van de aanstaande uitstorting des Heiligen Geestes. De dronkenschap, door den sterken drank veroorzaakt, is een door den Satan uitgevonden caricatuur van de blijdschap, welke de Heilige Geest door zijne inwoning in het hart van den mensch werkt. Maar de Nazireër was zulks — zooals we hierboven reeds zeiden — voor een bepaalden tijd door vrije keuze. Twee personen echter worden in de Heilige Schrift genoemd, welke door Godzelven vóór hunne geboorte tot Nazireërs levenslang bestemd zijn: Simson en Johannes. Daarmeê werd reeds van stonden aan de hooge beteekenis aangeduid, die zij geroepen waren te vervullen in de geschiedenis van de Kerk des Heeren.

In plaats van ooit wijn of sterken drank te drinken, zou Johannes van zijner moeders lijf aan vervuld worden met den Heiligen Geest. Onnaspeurlijk zijn des Heeren wegen, ook in de bekeering der zondaren. Want ook deze Johannes was een mensch van gelijke bewegingen als wij. De oorsprongen van *elk* leven zijn echter het uitsluitend geheim van den Eeuwiglevende. Wij, menschen, nemen zoowel in de natuur als in de genade het leven eerst waar als het ontstaan *is* en tevoorschijn treedt. Maar *hoe* het ontstaat, weten en doorgronden wij niet, zelfs niet in den geringsten grasspriet. In den grond der zaak is er dus geen onderscheid tusschen de bekeering van een zuigeling „van zijner moeders lijf aan", en die van een volwassene. *Beide* zijn in gelijke mate volle, vrije genade.

Deze Johannes zou velen der kinderen Israels bekeeren tot den Heere hunnen God; en hij zou voor Hem heengaan. Voor *Hem*, voor den Heere hunnen God. Wat bazelt men toch, alsof de Heere Jezus zoo langzaam en geleidelijk tot het besef van zijn Zoonschap gekomen ware? Alsof eerst aan het einde van Johannes' Evangelie, in den uitroep van Thomas: „Mijn Heer en mijn God!" deze „idee" tot bewustzijn der discipelen is gekomen? De geheele Schrift des Ouden en Nieuwen Verbonds is vol van „Jezus, den Zone Gods"! Die belijdenis is de grondslag der geheele Schrift. Voor het aangezicht van Jezus Christus ging Johannes heen als de heraut voor den koning.

„In den geest en de kracht van Elia." Elia; de man, die geroepen was om over Israel de „aardbeving", het „vuur" en den „storm" te brengen, die aan het suizen van de zachte stilte voorafgingen. Zoo kwam Johannes om te prediken „den doop der bekeering"; om aan te zeggen, dat „de bijl alreede aan den wortel der boomen lag"; om den onbekeerlijken toe te roepen: „Wee u,

gij adderengebroedsel! Wie heeft u aangewezen te ontvlieden aan den toekomenden toorn?" Hij zou de harten der vaderen bekeeren tot de kinderen, en de ongehoorzamen tot de voorzichtigheid der rechtvaardigen, om den Heere te bereiden een toegerust volk. Een volk, dat gereed was Hem te ontvangen. Hij zou in zijn persoon de wet vertegenwoordigen, zooals Paulus ons haar leert kennen, als „een tuchtmeester tot Christus".

De bediening van Johannes moet aan *ieder* geschieden, zal hij ooit tot Christus komen. Ons *allen* is een Johannes noodig. *Drie* stukken zijn noodig te weten om godzaliglijk te leven en te sterven: hoe groot onze zonden en ellenden zijn; hoe we daarvan verlost worden; hoe we Gode voor die verlossing dankbaar zullen zijn. Ook het eerste, zoowel als het tweede, weten we niet zonder „die ons predikt". 't Is *niet* waar, wat men thans dikwijls hooren kan: „Geef u maar aan Jezus!" Ook deze Jezus, evenals zijn Vader, staat op oneindigen afstand van ons, ofschoon Hij tegelijkertijd de „Middelaar Gods en der menschen" is. Men geeft zich „zoo maar" niet aan Jezus. Hij heeft zijne verlosten wel „vrienden" genoemd; maar de wijze, waarop Hij soms behandeld wordt, zoo op gelijken voet, zooals „Vriend", „Broeder" enz. is een blijk, dat men Hem niet kent, omdat men zichzelven niet kent. Da Costa zeide eens zeer waar: „Als de koning mij toespreekt: „Zoo, Da Costa, hoe gaat het je?" dan sta ik nòg met den hoed in de hand zeer onderdanig voor hem, en ik krijg het niet in 't hoofd om te antwoorden: „Heel wel, Oranje, hoe vaar jij?" Dat de Heere Jezus zich zoo onbegrijpelijk diep nederbuigt om met ons gemeenzaam om te gaan, om onzer een te *worden*, geeft ons nog allerminst het recht om Hem evenzoo te behandelen.

Jezus is voor ons *niets*, tenzij wij *genade* begeeren. En genade begeeren wij niet, zoolang we niet gevoelen dat we niet het minste *recht* hebben. Onze rechten — gesteld dat we die ooit tegenover God bezaten — zijn volkomen verbeurd door onze *zonden*. In één woord: de afstand tusschen God en ons, die volstrekt onoverkomelijk was, is door Jezus gedempt, maar de afstand tusschen ons en Hem is juist daardoor oneindig grooter geworden. Wie slechts zóo zich „aan Jezus geeft", gelijk men tegenwoordig soms wil, alsof hij met den een of anderen burgerman kennis maakte, *heeft* den waren Jezus niet. Met „God, boven alles te prijzen in der eeuwigheid," gaat men op dien voet niet om. Men geeft zich aan Jezus *op de knieën*, *in het stof*, als iemand die zichzelven en alle hoop *verloor*, en uit zijne hand een *genade* aanneemt, welke men zich nooit, nooit in eeuwigheid, zou kunnen denken uit zichzelven.

Zacharias wil wel gelooven en gelooft ook wel, maar hij wil ook *weten*. Hij wil *weten* wat hem beloofd wordt, omdat hij, ziende op zichzelven en op zijn bedaagde vrouw, niet gelooven *kan*. Maar hij moet ook niet naar beneden of om zich heen of op zichzelven zien. Dat moet niemand, wien iets van Godswege beloofd wordt. Hij moet *op God* zien. Zacharias kon de belofte niet vervullen; Elisabeth evenmin; Gabriël ook niet. Beloften kunnen alleen vervuld worden door den belover. Daarom krijgt Zacharias een teeken, dat een bestraffing inhoudt. Het teeken is iets, waaraan hij ook zelf niets doen kon. Hij zal zijne verhooging „weten" aan eene vernedering. En wel aan een pijnlijke vernedering. Hij zal beroofd zijn van het voorrecht om zijnen God te verheerlijken en te belijden, tot op den dag, dat de belofte vervuld is. Hij zal *stom* zijn. En dat juist nú, nu er meer dan ooit te spreken was, nu het zijn plicht, zijn roeping, zijn voorrecht zou zijn om te spreken. Die niet gelooft, kan en mag niet belijden. „Met het hart gelooft men ter rechtvaardigheid, en met den mond belijdt men ter zaligheid." W.

Een moedige vrouw.

Er zijn — en dat verblijdt ons — ook tal van lezeressen onder hen, bij wie „Excelsior" welkom is.

Doch niet juist daarom, maar wijl zij die 't hier geldt waard is, door man envrouw gekend en nagevolgd te worden, wijzen we op eene uit het „zwakkere geslacht", die velen uit het sterkere beschaamt, en kloeker daden nog deed dan een Kenau Hasselaar of een Trijn van Limpen, al noemt de geschiedenis haar niet.

Elizabeth Whittet, de vrouw die wij bedoelen, werd geboren in 1825 te Dundee, in Schotland. Haar jeugd viel in de laatste dagen van het zoogenaamde *Moderatisme*. De zuivere prediking des Evangelies begon te herleven met Dr. Chalmers en zijn kweekelingen. Dundee weergalmde van de krachtige verkondiging van Gods Woord door den man Gods, Robert M. M' Cheyne. Zij kwam onder

den invloed van dat krachtige Woord. Zij en haar vriendin, Anna Rentoul, waren de eerste bekeerlingen, zoover bekend geworden is, die de Heere aan zijn getrouwen knecht schonk als loon op zijn werk. Beide meisjes, veertien jaar oud, schreven een gemeenschappelijken brief aan M' Cheyne, waarin zij hem verzochten om raad en bijstand in haar geestelijken toestand. Hij liet hen tot zich komen en wees hen zoo duidelijk mogelijk op den Zaligmaker. Na lange en bange worstelingen, die maanden duurden vonden zij beide, de eene een weinig vroeger dan de andere, rust en vrede in het eenvoudig, kinderlijk geloof in den Zaligmaker.

Van dien tijd aan behoorde Elizabeth Whittet den Heere toe. Met de beslistheid van een sterk karakter gaf zij zich volkomen aan Hem en zijn dienst over. En een werkkring zou spoedig voor haar gevonden worden. Zij had uitnemende gaven, die zij met vlijt en inspanning ontwikkelde. De Normaalscholen in Edinburg en Glasgow waren de middelen, waardoor zij voorbereid werd tot het werk dat haar te wachten stond. De belangstelling in het heil der Joden was in die dagen sterk. M' Cheyne had, vergezeld van andere mannen Gods, een reis gedaan naar Palestina en andere Oostersche landen. Het gevolg van die reis was, dat de Vrije Kerk van Schotland besloot, in Pesth en Constantinopel een werk onder de Joden te beginnen. Mej. Whittet werd gekozen, om in gemeenschap met Ds. W. Allen (die later predikant geweest is bij de Hollandsche Geref. gemeente op St. Thomas) en Dr. Alex. Thomson, de reis naar het land der Turken te aanvaarden.

Het was in die dagen geen geringe onderneming voor een vrouw, om zich onder de Turken te wagen. Zij deinsde er echter niet voor terug.

Zij begon haar werk met onderwijs te geven in het Engelsch aan vijf Italiaansche jonge dames, om zoodoende hun taal te leeren, welke zij noodig had om aan Jodinnen het Evangelie te brengen. Na zes maanden was zij in staat haar werk te beginnen. En daarin is zij nagenoeg twintig jaar bezig geweest. Wanneer men bedenkt, hoe moeielijk het werk is onder Joden, hoe vol van teleurstellingen en hoe arm aan vrucht, dan moet men haar Christelijken moed bewonderen, die haar onder al de worstelingen niet verliet. God hield haar staande.

Zij was nauwgezet in haar werk. Wat haar hand vond te doen, deed zij met alle macht. En wat zij deed, werd wèl gedaan. Zij was trouw in haar kinderlijk vastkleven aan Gods Woord. En dit was voor haar een zware taak, daar zij met vele twijfelingen te worstelen had. Zij beoefende alle Christelijke deugden, en vooral die, waarin zij wist zwak te zijn. Zij had bijvoorbeeld van natuur het geld lief, maar zij liet er zich niet door overheerschen. Integendeel, zij diende ook met haar goederen den Heere. Zij had haar gebreken, maar niemand was er een grooter vijand van dan zijzelf. Haar karakter was niet aangenaam, maar zij wist het te overwinnen; en haar omgeving gevoelde slechts zelden de prikkels en doornen er van. Haar liefde tot de waarheid Gods was groot, en zij zocht er dieper en dieper in te dringen. Zij was een aristocratische natuur, die veel hield van een goeden maatschappelijken stand, maar zij werd daardoor niet verleid om haar hart toe te sluiten voor de armen, of uit de hoogte op hen neder te zien.

Haar laatste dagen waren dagen vol van smart, haar uitgang uit dit leven een ingang in de eeuwige heerlijkheid. Een beschrijving van haar afsterven werd niet lang geleden in een brief medegedeeld door een vriendin. Wij besluiten onze korte schets met een uittreksel daarvan. „Drie weken voor haar dood waagde ik het haar te zien. Wij sleten eenige uren met elkander. Zij had veel geleden. De kanker, die haar vreeselijk veel pijn veroorzaakte, had de beenderen in den rug uiteengedreven. Haar schouders waren door pijn gekromd, alsmede de ribben. Negen maanden lang moest zij de ondragelijkste pijnen verduren. Zij weigerde pijnstillende middelen te gebruiken, daar zij geloovig biddende wilde worstelen met haar lijden. Men gevoelde dadelijk: hier kan God alleen vertroosten en ondersteunen. En God deed het ook. Haar lijdzaamheid was wonderbaar. God nam haar echter tot Zich voordat de uiterste pijn, waarmede kanker gewoonlijk vergezeld gaat, kwam.

Haar einde was vrede. Haar laatste dag was een Sabbat. 's Morgens vroeg las Mej. Isabella Rentoul haar den 23sten Psalm voor. Na het lezen zeide zij: „Nu, Elizabeth, dat is een woord voor u: Immers zullen mij het goede en de weldadigheid volgen al de dagen mijns levens; en ik zal in het huis des Heeren blijven in lengte van dagen." Mej. Whittet zeide: „*Voor mij?*" — maar daarop voegde zij er aan toe: „*Ja, Hij is mijn Herder.*"

Later zeide zij tot haar zuster Helena: „Ik heb geen vrees; er is geen wolk; ik verlaat mij op het bloed van het Verbond; de Heere heeft al zijne beloften aan mij vervuld. Maar bid nu voor mij, dat ik genade verkrijge om de laatste schrede te doen." Een jong meisje, dat gekomen was om haar te zien, werd door haar verzocht te zingen de bekende liederen: „Mijn Verlosser" en „Rots der Eeuwen". Bij het heengaan sprak zij: „Blijf getrouw aan Christus!" en tegen den avond: Nu zal de Heere spoedig komen om mij te halen." „o" zeide zij meer dan eens, „Hoe vriendelijk is de Heere, dat Hij zoo spoedig komt." Maandagmorgen, tegen één uur ontsliep, zij zacht en kalm in haar Heer."

Een eenvoudig verhaal, en toch dat van 't leven eener heldin, wier naam met haar werk zal gedacht worden, en op wie Dan. 12 vs. 3 van toepassing is. H.

TAAL EN LETTEREN.

Een stuk vol regels.

We hebben onlangs beloofd iets te doen om hen te helpen, die — en derzulken is geen getal! — met de enkele en de dubbele *e*'s en *o*'s wel eens verlegen zitten. Hier volgen dan eenige regels, die bruikbaar zijn voor ieder, al kent hij ook geen zeven talen, ja geen andere dan zijn moedertaal. (Men kan daarom toch een zeer flink en degelijk mensch wezen — werkelijk.)

Eerste regel. Alle *e*'s en *o*'s in werkwoorden, die den klank veranderen, zijn *enkel;* bijvoorbeeld:

nemen (nam, genomen),
spreken (sprak, gesproken);
behalve in *loopen* en *stooten.*

Tweede regel. Alle *e*'s en *o*'s, die wel eens afwisselen met *eu* of andere klanken, zijn enkel; bijvoorbeeld:

bezem (beuzem),
spelen (speulen),
edel (adel),
vegen (vagen),
logen (leugen),
zonen (zeunen).

Derde regel. Nooit wordt één *e* of *o* in 't meervoud twee; wel twee in 't meervoud één bijvoorbeeld: *roos*, *rozen.*

Heeft dus een woord een gesloten *e* of *o*, dan kan die in 't meervoud wel open worden, maar niet dubbel bijvoorbeeld: *bevel, bevelen; slot, sloten.*

Vierde regel. Een *e*, uit een anderen klinker ontstaan; is enkel bijvoorbeeld:

lid, leden;
stad, steden.

Vijfde regel. De woorden op *heid* hebben in het meervoud, *heden*, één *e.*

Zesde regel. Alle *e*'s en *o*'s, die wel eens kort worden uitgesproken, zijn enkel; bijvoorbeeld: *keten, ketting; tevens, teffens; beloven, belofte; bestoven, stof.*

Zevende regel. Dubbel is de *e* in de uitgangen *eel*, *ees* (*eesch*) en *eeren* bijvoorbeeld *kasteelen, Portugeezen, regeeren.*

Op het einde van woorden is de open *e* dubbel: *wee, zee;* ook de *o; zoo, vloo.*

Achtste regel. Eveneens dubbel zijn de ee's en oo's, uit samentrekking ontstaan: *scheê* (scheede), *bloôs* (bloode), *boôm* (bodem).

Negende regel. De ee, die met *ei* afwisselt, is dubbel: *verbreeden* (verbreiden), *steenen* (IJsel*stein*).

Bij deze *negen* zullen we 't maar laten; want ten eerste zijn de overige vol uitzonderingen; ten tweede dient men voor de rest ettelijke vreemde talen te kennen, en ten derde zou niemand denkelijk zooveel onthouden. Let er alleen op, dat ge in vreemde woorden nagenoeg nooit dubbele klinkers vindt.

Verder kan 't een verbazend onderscheid maken, of ge één of twee e's of o's gebruikt; *beren* bijvoorbeeld zijn wilde viervoetige dieren — ook wel ongewenschte tweevoetige wezens —; *beeren* zijn waterkeeringen; *kolen* stookt men, *koolen* eet men; enz. Om dat alles te leeren is een goede *woordenlijst* noodig. Die dient elk te bezitten.

Nog een kluifje is in onze taal de schrijfwijs met *ij* of met *ei*, waartusschen de uitspraak veelal ook geen onderscheid maakt. De Friezen, die voor *ij* veelal *i* zeggen, hebben daar minder last meê. In *klankwisselende* werkwoorden schrijft men steeds *ij;* bijv. *blijven, schijnen,* en doorgaans op 't eind der woorden, als *bakkerij, brouwerij.* Overigens echter is het geven van regels hiervoor een „karwei", let wel, niet *karwij*, dat is heel wat anders.

Als iemand nu dit alles nagaat, dan ziet hij toch, hoe weinig men eigenlijk uitvoert met den veelgeroemden regel: „Schrijf, zooals gij spreekt!" Men kan zich daarmeê duizendmaal vergissen. Vandaar, dat we het zoo goed zouden vinden als er — met allen eerbied en al onze liefde voor de taal — eens een eind kwam aan al die eindelooze en — nuttelooze onderscheidingen. Ze hebben hun oorzaak, hun goeden grond, maar ook — ze

hebben hun tijd gehad. Ze zijn dood en best geschikt voor een museum, waarin de geleerden studeeren. Maar de taal *leeft* en zij dient met den tijd meê te gaan, of zij wordt een ware last, gelijk bijv. thans de schrijfwijs van 't Engelsch al een eeuw lang voor de Engelschen zelf allereerst is. Dat weet elk, die Engelsch kent; en men houdt in Engeland zelfs gezellige samenkomsten, waar men woorden laat spellen, gelijk bij ons „pandverbeuren" gespeeld wordt. En daar wordt menig pand verbeurd. Misschien, als wij zoo deden, ging 't niet veel beter.

Onze taal is zeer schoon, maar ook zeer moeielijk. Dat ontstaat uit haar rijkdom, niet alleen van woorden maar ook van zegswijzen. Wij kunnen ons even vrij en los uitdrukken als de Engelschen, maar ook even regelmatig en vormelijk als de Duitschers. Onze *goede* spreek- en schrijftaal houdt daartusschen het midden, evenals ons land tusschen Brittanje en Germanje ligt. Een taal nu, die dit vermag, is ontzaglijk rijk, maar — gelijk alle groote rijkdom — niet ineens te overzien. De verscheidenheid van spelling echter voegt er een onnoodigen last aan toe, en laat ons ten slotte toch onbevredigd.

Den dag waarop dit eindigt zal *Excelsior* onmiddelijk in de vereenvoudigde spelling verschijnen, en met een feestkrans versierd!

H.

Vliegende draken.

Over „draken" zijn in oude tijden heel wat wonderlijke verhalen verteld. In de fabelleer vinden we hen telkens, evenals in de godenleer van heidensche volken uit later tijd. Den draak treft men aan in het Chineesche wapen evengoed als in het verhaal van den tocht der Argonauten, dertien eeuwen vóor onze jaartelling.

Aan zulke draken werden allerlei zonderlinge vormen toegeschreven: een geschubd lichaam met een geopenden muil, vleugels, klauwen en een menschelijk aangezicht, enz. Dikwijls beteekent draak eenvoudig: gedrocht, monster. Zulk een wordt bijv. vermeld in Schillers bekend gedicht: „De strijd met den draak." Ook in de Schrift komt het woord „draak" voor, dikwijls eenvoudig in de beteekenis van „slang". En daar nu de Satan vaak de „Oude slang" wordt genaamd, geldt ook voor hem de naam „draak".

Het dier, dat werkelijk „draak" heet, heeft niets vreemds dan zijn zonderlingen vorm, en tevens, dat het 't eenig bekend kruipend dier is, 'twelk het vermogen bezit, zich een eindweegs door de lucht te bewegen. Men vindt deze dieren *(Zie de afbeelding)* in de wouden van onze Oost. De „vliegende draak" *(draco volans)*, beter: vliegende hagedis, ziet er prachtig uit, met allerlei kleuren. Groen, geel, roodachtig bruin, vlekken en strepen wisselen af. Als zij zich tegen een tak of boomstam drukken, zijn zij van dezen nauw te onderscheiden, en dit beveiligt hen tegen vervolging. Zij leven in de toppen der boomen, vanwaar zij de insecten beloeren of wel navliegen. Zoodra een insect in hun nabijheid komt, springen zij het na, en weten het flink weg te snappen.

Het vliegen of fladderen geschiedt door middel van een valscherm of vlieghuid, die den vorm heeft van een halven cirkel, en door de eerste valsche ribben wordt gedragen. 't Lijkt natuurlijk weinig op 't vliegen van een vogel. Ook kunnen de draken niet opwaarts vliegen, maar wel recht voor zich uit en nederwaarts, zes à tien el ver.

H.

DE PRIESTER VAN SOFIA [1].

Voor de Halve Maan bezweken
Plofte 't Grieksche kruis in 't zand;
Als de sprinkhaan neergestreken
Dekt de Turk vernielend 't land.
Constantinus' grijze veste
Biedt niet meer zijn nakroost wijk,
En der fiere keiz'ren leste
Valt, gelijk 't vermolmde rijk.

't Was de dag, die Griekland vallen,
Soliman verwinnaar zag.
Op de in 't eind bezweken wallen
Waait der Moslems zegevlag.
In der hoofdstad veege straten
Woelt een jammrend volk dooreen;
Burgers, priesteren, soldaten,
Allen vlieden. — Allen? Neen!

[1] Tot recht verstand der overlevering, hier behandeld, zij herinnerd, dat de kerk van Sofia of der Wijsheid te Konstantinopel gebouwd werd door den Griekschen keizer Justinianus. Het heerlijk heiligdom werd, na de verovering van het Grieksche rijk door de Turken, onder Sultan Soliman in 1453 tot een Mahomedaanschen tempel of Moskee gemaakt, en is dit op het oogenblik nog.

Vliegende Draken.

Naar der Wijsheid heilgen tempel,
Gaat een grijze in priesterkleed;
Rustig treedt hij op den drempel
Dien geen Turk nog overschreed.
Maar geen Christen ook toeft binnen
In deez' dag van nood en strijd.....
Zal Gods knecht zijn taak beginnen,
Die ten wissen dood hem wijdt?

Naar het hoogaltaar getreden
Vat hij 't Boek van Gods verbond,
Stort zijn ziel uit in gebeden,
En nog eens roemt nu zijn mond:
„Eere 't Lam, geslacht, verrezen!
Herder, die ons voedt en weidt,
Die zijn schapen uitgelezen
Trouw bewaart in eeuwigheid....."

Hoor! — daar schallen woeste kreten
Door 't verlaten Godsgebouw:
't Zijn de kindren des Profeten
Jublend in huns vijands rouw.
Nadrend, met verbaasde blikken,
Staan ze een wijle thans ontzet,
Tot hen 't machtwoord op doet schrikken:
„Voort! Hij lastert Mohamed!"

Als een zee bij storm gedreven
Stort der krijgren wilde schaar,
't Zegevierend zwaard geheven,
Voorwaarts thans naar 't hoogaltaar.
Ruwe vreugdekreten stijgen
Smoren vast des dienaars stem,
Doch zijn trouw weet van geen zwijgen
Schoon ze tieren: „Weg met hem!"

Rustig staat hij zijn bespringren,
Doof voor dreiging als voor spot,
Klemt in lang verstramde vingren
't Heilig pand, het Woord van God.
Geen nog waagt het hem te deren....
Zie! Hij wendt zich, treedt vooruit —
Tot, terzij, een kring van speren,
Vóór, de tempelmuur hem stuit.

„Grijpt hem!" — klinkt het. Duizend handen
Reppen zich.... Doch raatlend splijt
Plotsling 't hecht gesteent der wanden
Tot een doorgang, hoog en wijd.
En, als Mozes door de watren,
Die Jehovah kliefde, trad,
Wijkt, voor de oogen van zijn hat'ren,
Hij in 't open wonderpad.

Huivring vaart hun door 't gebeente,
Die 't aanschouwen. Doch aaneen
Sluit weer snel 't verscheurd gesteente,
Daar de ontkoomne door verdween.
En terwijl ze 't zien en beven
Galmt een stem van 't luchtruim neer:
„Heeft uw zwaard mijn knecht verdreven,
'k Voer hem eens verwinnend weer!"

Lang is 't stemgeluid verdwenen,
Maar in 't hart des Moslems bleef 't;
't Ruischt hem toe uit zuil en steenen:
„Weder keert, dien gij verdreeft."
Vreemd in 't land, schoon eeuwen 't zijne,
Staâg den reisstaf in de hand,
Toeft hij nog — tot Een verschijne,
Die 't vernederd kruis herplant.

Weder zal die priester keeren
Als de tijden zijn volbracht,
Naar dat eeuwig Woord zijns Heeren,
Waar die 't uitdreef niet op acht.
Dan weerstaan geen kopren deuren,
Dan geen muurgesteent rondom,
't Woord, dat berg en rots kon scheuren,
Voert hem in zijn plaats weerom.

Ja, Hij gaat weer verschijnen
In heerlijkheid en kracht,
De Priester, die den zijnen
Zichzelf ten offer bracht.
De Koning van het Oosten
Wiens zon niet ondergaat,
Profeet, die 't hart zal troosten
Van lang gedragen smaad.

Dan zullen volkren, vorsten,
Van d' Eufraat tot de zee,
Dien Koning eerend, dorsten
Naar zijn genade en vreê.
Hij zal weer Priester heeten
In 't erf van Constantijn,
Daar de eerste der Profeten
Gods Zoon, de Christus, zijn!

1882. H.

Dat dit vers hier na ruim vijf jaar een plaats vindt, is niet wijl het, als de wijn, met de jaren beter wordt, maar, omdat het — zijn overige kleine of groote verdiensten daargelaten — zeer geschikt is tot *voordracht*, en aan onderwerpen daarvoor, ten minste aan geschikte, hebben sommige onzer lezers vaak gebrek.

Winterlezingen.

Weer is de tijd aangebroken, waarin onze jongelingsvereenigingen sprekers uitnoodigen, die over een of ander onderwerp hun licht werpen.

Reeds zagen we ze voor verschillende plaatsen aangekondigd, die winterlezingen, maar alle over onderwerpen die ons teleurstelden.

Niet, omdat wij niet gaarne over „Rome", of „De kunst", of over „Luther" en „Melanchthon" hooren spreken.

Neen, maar omdat het toch kwalijk de roeping onzer vereenigingen kan zijn, heel veel menschen in een groote zaal bijeen te vergaderen, teneinde professor *A.* of doctor *B.* te bewonderen en van den geleerde te genieten.

Wanneer men zulke lezingen houden doet, om de „kas" te vullen, zijn ze *voor de vereeniging* niet veel meer waard dan andere middelen om aan geld te komen.

Komaan, welke vereeniging trommelt nu dezen winter eens heel wat menschen bij elkander, om eens aan het Christelijk publiek — dat tot zijn eigen schande nog maar al te weinig weet wat een Christelijke jongelingsvereeniging is — een denkbeeld van den arbeid dier vereenigingen te geven?

Onbekend maakt onbemind!

Welke vereeniging maakt er nu eens *voor de algemeene zaak* wat „lawaai in gezonden zin"?

Wie weet, hoeveel harten en hoofden voor de zaak der Christelijke jongelingsvereenigingen zouden gewonnen worden, indien men maar algemeen wist, *dat* zij er zijn en *waar* ze zijn.

Waar in het land zal men toch eindelijk eens gaan begrijpen, dat men de menschen niet alleen voor de *kas* moet laten bijeenkomen, maar dat men hen *voor de zaak moet zien te winnen?*

Komt, Amsterdamsche zeven en twintig jongelingsvereenigingen! Wie uwer zal de eerste zijn voor de hoofdstad?

„In 't Verleden ligt het Heden."

De waarheid van deze gedachte van Bilderdijk bevestigt zich in elk menschenleven: zooals wij in onze jeugd gevormd zijn of ons zelven gevormd hebben, zoo *zijn* wij later. En niet alleen in ons persoonlijk leven, maar ook in heel onze omgeving, in heel die werkelijke wereld rondom ons zien wij die gedachte bewaarheid. Wel is er veel nieuws, dat uitsluitend aan onzen lateren tijd eigen is, waaraan men in vroeger tijden niet dacht; waarvan men zich geen flauw beeld zou hebben kunnen vormen, maar dit alles is toch maar zeer weinig in verhouding tot de vele toestanden, gebruiken, enz., die in een zeer lang verleden wortelen.

Men denkt en zegt zoo dikwijls: Het *Verleden* is nu eenmaal voorbij, we hebben daar niet meer meê noodig; het *Heden* is veel belangrijker. Wie echter ook maar een klein deel van dat verleden met een wakkeren blik bezien heeft, zal terstond begrijpen, dat zulke redeneeringen niet anders zijn dan uitvluchten voor de tragen van geest, die het met het *heden* evenmin goed meenen als met het *verleden*, want belangstelling in het laatste moet noodwendig die in het eerste versterken; ze kan die zelfs wekken, waar ze in 't geheel niet bestond.

Dat de taal het gewrocht van het verleden is, weet zelfs een kind, maar *hoe* verschillende woorden en uitdrukkingen ons op dat verleden terugwijzen, is minder bekend: we zullen dus maar eens beginnen met iets van het nauw verband tusschen het *toen* en *thans* aan te toonen.

Ge weet, dat *elf* het gekkengetal heet, maar wat heeft het begrip gek nu eigenlijk met dat getal uit te staan? Niets. In de Germaansche godenleer is een *elf* een bovennatuurlijk wezen, dat den mensch heel graag bedriegt en begekt. Toen later de herinnering aan deze *wezens* verloren ging, verbond het begrip gek zich aan *'t getal* elf. De naam dezer wezens leeft ook nog in den plantennaam Elfrann.

Ge weet wel, wat het woord *mondig* beteekent. De wet verklaart iemand mondig, als hij den leeftijd van 23 jaar bereikt heeft; d. w. z. hij is dan wettelijk onttrokken aan het gezag van ouders of voogden, hij heeft dan macht over zichzelf.

Maar waarom heet dat nu *mondig?* In de verre oudheid was de hand het zinnebeeld van heiligheid en waarheid. Handreiking doen was toen eigenlijk een eed zweren, een krachtige bevestiging. De laatste beteekenis heeft ook nog de handslag van de kooplieden op de markt. Als in vroeger tijd de leenman zijne *hand* in die van den leenheer legde, zei hij daardoor: Ik beveel mij in uw *macht;* en als de leenheer zijne hand op die van den leenman legde, beteekende dat: Mijne macht, mijne bescherming zal over u zijn. Zoo verkreeg het woord *mund*, dat oorspronkelijk hand beteekende, van lieverlede de beteekenis van

macht; *mondig* beteekent dus eigenlijk *macht hebbend*. Begrijpt ge nu ook, wat eigenlijk een *onmundig* groot ding is?

Wat men met gewetens*wroeging* bedoelt, weet ge wel; hoe we aan dat woord *wroegen* komen, zeker niet.

Iemand bij den rechter aanklagen, heette vroeger *tighen* of *wroeghen*. Van 't eerste hebben wij ons *betichten*, van 't tweede komt het woord wroeging. Gewetenswroeging beteekent dus: beschuldiging, aanklacht van het geweten.

Als een aangeklaagde voor 't gerecht kwam, vond hij den rechter met zijne raadgevers gezeten in een omheinde ruimte. Op de vier hoeken stonden staven van hazelaarshout, waartusschen touwen gespannen waren. Spannen heette toen *scharen*, en zoo ontstond het woord *vierschaar*, dat thans nog rechtbank beteekent.

Als iemand ter dood veroordeeld was, werd er een staf boven zijn hoofd gebroken. De staf was het zinnebeeld der macht; men zei daarmeê dus, dat zoo iemand de macht over zijn leven verloren had. Zoo komt het, dat wij tegenwoordig nog zeggen: den staf over iemand of iets breken, als wij bedoelen, iemand of iets veroordeelen.

Dat *hand* gelijke beteekenis had als *macht*, is reeds gezegd. Als men nu iemand zijn handschoen toewierp, dan zei men daarmeê: ik stel mijne hand, mijne *macht* gelijk aan de uwe; ik daag u tot den strijd. IJzeren handschoenen, dragen wij niet meer, gelijk de middeleeuwsche ridders; ook werpen wij elkaêr in werkelijkheid den handschoen niet meer toe, maar in figuurlijken zin wel.

De god Thor had volgens de Germaansche godenleer een hamer, waarmeê hij de ongehoorzamen doodelijk kon treffen. (Die hamer is het weerlicht!) De offers aan Thor werden gewijd door aanraking met een hamer. Zoo begon de hamerslag van lieverlede den dienst te doen van wijding en bekrachtiging. Begrijpt ge nu, wat de hamerslag beteekent van den voorzitter eener vergadering en van den notaris bij een verkoop?

Niet slechts bij de offerfeesten der Germanen, maar ook bij de gewone maaltijden werd aan de goden gedacht; men dronk dan hun *minne* (aandenken). Zoo dronk men dan Wodans minne, Donars minne, enz. Daarvan is onze gewoonte om toasten te drinken, afkomstig. Met een dronk werd ook een verbond, een overeenkomst bezegeld; vandaar het gebruik, dat bijvoorbeeld de kooper van een huis of stuk land allen, die bij den koop betrokken zijn, moet trakteeren; men noemt dat *wijnkoop* geven.

In den vroegsten tijd der middeleeuwen legde men den eed af door het uittrekken en opsteken van het zwaard. Het presenteeren der wapens, nog gebruikelijk bij de militairen, is daarvan afkomstig, en is dus eigenlijk een telkens vernieuwen van den eed.

Als wij de herkomst wilden beschrijven van al die bijzondere gebruiken op onze kerkelijke feestdagen, dan zou daartoe stellig een heelen jaargang van dit Tijdschrift noodig zijn. We zullen maar enkele grepen doen.

Onze heidensche voorouders vierden in het begin der lente het feest van Ostra, de godin van licht, liefde en leven. Dan werden overal vuren ontstoken; de vlammen waren het zinnebeeld van Ostra's zuiverende en levenwekkende kracht. Toen het Christendom in deze landen werd ingevoerd, konden de bisschoppen en priesters, wat zij ook beproefden, „die heiligschennende vuren" niet blusschen. Daarom gaven ze er een Christelijke beteekenis aan: de Paaschvuren werden ontstoken om de „doornenkroon" te verbranden. Vooral in het Noorden en Oosten van ons land is het Paaschvuur branden nog zeer gebruikelijk. In sommige streken gaan de jongens daags tevoren brandstof opgaren langs de huizen, zingende:

„Hè j'ook olle wanne
Die we Paaschmaandag kunt branne?
Of 'n bossien riet?
Anners hèwe Paaschmaandag niet."

Op zoo'n Ostarte-feest werden ook eieren gegeten. Het ei is het zinnebeeld der herleving, en men gaf de kleur der liefde: rood, ter eere van de godin. Dit gebruik is nog zeer algemeen. Ook herinnert de Duitsche naam voor Paschen, *Osternfest*, aan de feesten ter eere van die godin.

Wat *kerstganzen* zijn, weet ten minste ieder Amsterdammer. Onder de gegoeden worden er in die dagen heel wat gebraden exemplaartjes opgepeuzeld en de minder gegoeden dobbelen dan nog dikwijls in de herberg om een gans, die aan den muur is opgehangen. Voor wie hem wint, is *'t op een gansje gevallen.* Dit kerstgebruik is van zeer oude herkomst. Maar over het Kerstfeest zijn in dit opzicht merkwaardiger dingen meê te deelen.

Omstreeks den 22sten December vierden de oude

Germanen hun Joelfeest. Dat woord *joel* beteekent *wiel* en doet denken aan het zonnerad; het feest was namelijk aan den zonnegod Fro of Fryer gewijd. Men weet, dat omstreeks 21 December de zon haar laagsten stand bereikt heeft. Na dien datum klimt ze weer elken dag hooger aan den hemel, komt er dus elken dag sterker herleving. In die dagen nu heette het, dat de goden inniger gemeenschap met de menschen onderhielden; dat hunne tegenwoordigheid meer merkbaar was in zegen en straf. Fro, de vroolijke God van het zonnelicht en van de liefde, en Frigga, de milde godin der vruchtbaarheid, kwamen in de heilige twaalf nachten (Eng. Twelftnight) van 25 December tot 6 Januari de aarde bezoeken. Te hunner eer bleef des nachts het *Julblok* op den haard branden. Die gewoonte leeft nog voort in het branden van de bekende *kerstblokken*. De gouden borstels van het varken waren het zinnebeeld van de zonnestralen. Het everzwijn was het dier, dat Fro steeds verzelde; en dat daarom dit beest op hooge waarde werd geschat is te begrijpen. Hoe zou ook anders een ridder aan een jonkvrouwe zijn liefde durven verklaren in deze woorden:

„Ic hebbe di liever dan een everswin
Al waert van finen gouden gewrocht."
(Lancelot.)

Maar ten slotte nog dit:

Volgens het aloud geloof werd in den eersten heiligen nacht (twaalf uur) de gansche natuur wakker uit haar winterslaap. De jeugd ging dan naar buiten de boomen schudden onder 't geroep van: „Boompje, wordt wakker; vrouw Holla komt!"

Aan al deze heidensche opvattingen hebben de eerste Christenpriesters een Christelijke beteekenis gegeven; en als wij nu zien hoe goed die meeningen zich daartoe leenden, dan krijgen ze voor ons een te dieper zin; dan dringen ze zich onwillekeurig aan ons op als zinnebeelden van de diepe waarheden der Christelijke heilsleer, en dan flikkert ook in die *heiden*wereld, die toch ook *menschen*wereld was, een — al is 't ook maar flauw — schijnsel van het Wezen Gods, dat zij in de natuur alleen en daarom tevergeefs hebben gezocht.

K.

HET EERSTE

tehuis voor Militairen in Ned. Oost-Indië *is geopend!*

Zietdaar, lezers, een blijde tijding, welke het hart van elk waar Nederlander, die nog eenigermate denkt aan de zonen van ons vaderland, welke in den vreemde vaak een ellendigen dood sterven, en wiens hart nog warm klopt voor onze jonge mannen daarginds, met vreugde vervullen zal.

Hebt ge er wel eens aan gedacht, lezers, welk een ontzaglijke tegenstelling er bestaat in de verhouding van het Christelijk Nederland tot de bewoners van de tropische gewesten?

Ziet, het gebeurt in Nederland dikwerf, dat mannen worden uitgezonden, „de voeten geschoeid hebbende met bereidheid van het Evangelie des vredes"; mannen, die in gindsche landen de hitte des daags en de koude des nachts verdragen zullen; mannen, die zulks met vreugde doen in dienst van hun Koning en Heere; mannen, die het zwaard des geestes voeren, hetwelk is Gods Woord; mannen, die uittrekken onder de banier van het Kruis, om in haar schaduw, al is het dan ook vaak stervend, toch te overwinnen.

Dat zijn *Zendelingen.*

Maar in datzelfde Christelijke Nederland zendt men ook mannen uit naar het prachtig Insulinde, wier ruwe voet straks de vruchtbare velden vertrappen zal; die den invloed van de hitte des daags en de koude des nachts door het gebruik van veel jenever zullen trachten te beperken; die ook hun Koning dienen, maar onder tromgeroffel en trompetgeschal; die ook wapenen voeren, maar daarmede den klewanghouw afwenden of het moordend lood uitzenden in de gelederen van hun vijanden; mannen, die onder de Nederlandsche driekleur en onder den blik van den Nederlandschen leeuw strijden, en overwinnen of sterven, maar sterven vaak, zonder dat zij ooit de knieën hebben gebogen voor der koningen Koning, zonder dat zij ooit hebben gerust in de schaduw der banier van het Kruis.

Dat zijn *Kolonialen.*

Vindt gij deze tegenstelling wellicht wat al te kras, mijn vriendelijke lezer?

Ik zou haar nóg krasser kunnen maken en u aantoonen, hoe ons Christelijk Nederland met de eene hand honderdmaal meer in Indië verwoest, dan het met de andere hand tracht te bouwen.

Maar neen, ik wil u niet verhalen van wat aan de Inlanders, wien wij het Evangelie moesten brengen, wordt misdaan, door hen te verdierlijken met opium; door hen uit te zuigen op allerlei wijs; — ik wil er nog slechts even op wijzen, hoe onze *eigen* zonen, die daar ginds vertoeven, worden bejegend; om, kon het zijn, ieder, die dit leest,

te bewegen, flinke ondersteuning te zenden aan de mannen, die in Indië voor onze soldaten een *tehuis* wenschen open te houden.

Men weet het, onze Kolonialen worden in Harderwijk gedrild, dat wil zeggen, bekwaam gemaakt om in Indië als soldaat, ten minste aanvankelijk, te kunnen optreden. Het handgeld, dat het rijk aan den Koloniaal uitbetaalt, is spoedig verbrast, in dronkenschap en ontucht weggeworpen.

Wanneer de man voldoende geoefend is, gaat hij aan boord met bestemming naar Ned. Oost-Indië. Daar aangekomen, gaat de soldaat niet onmiddellijk in het veld, maar wordt eerst verder opgeleid. De kazerne wordt zijne woonplaats en, helaas, niet zelden het verblijf, waar het laatste schaamtegevoel wordt uitgeschud, en waar menigeen, voor wien menschelijkerwijs nog hoop was, naar lichaam en ziel wordt vermoord.

Vermoord, zedelijk vermoord worden onze Kolonialen, en dat onder de oogen hunner officieren, van wie zij vergunning krijgen tot daden, die bij geen enkele beschaafde natie worden geduld.

Het wordt den Indischen militairen namelijk veroorloofd in hunne kazernen, op hunne soldatenkamers, waar veel, zeer veel menschen bijeen wonen, met eene vrouw te leven, een Indische vrouw, die men den titel van „huishoudster" geeft. Deze vrouwen worden door hun eigen landgenooten ten diepste veracht, maar toch worden er steeds vele gevonden, die in de kazerne willen wonen. Op zulke kamers zwerven die ongelukkige wezens dan ook met haar kinderen, door niemand vriendelijk bejegend, door ieder soldaat met een vloek of een hard woord toegesproken, rond; en men kan zich voorstellen, tot wat ergerlijke, zedelooze tooneelen deze levenswijze aanleiding geeft.

In die holen van ontucht wonen en leven *onze* soldaten; niemand schier is er, die zich hunner aantrekt. Ze kunnen nergens heen, zich in hun vrijen tijd bijna niet aan hun verschrikkelijke omgeving onttrekken!

We schrijven dit voor Neêrlands Jongelingschap en Volk, en vragen: Mag dat zoo blijven?

Moet er geen tehuis, moeten er niet *tien en meer* tehuizen in onze Indische garnizoensplaatsen verrijzen, waar een Bijbel, niet slechts ligt, maar ook gelezen wordt?

„Uit Indië", dus schrijft de heer W. E. van Charente te Batavia, voorzitter van het comité voor de stichting van tehuizen, „zullen we geen groote bijdragen krijgen; neen, we zullen *tegenstand* ontmoeten."

Het geld *moet* dus *uit Nederland* komen! De hulp wordt van hier verwacht!

Wie helpt? Hier is óok zendingsarbeid!

Met vreugde hebben we uit *De Nederlandsche Krijgsman* gezien, dat de *jongelings-vereen gingen* op dit gebied ontwaken. Voor de Nederlandsche militairen-tehuizen stonden vele reeds giften af!

Maar nu voor de Indische?

Daar *moet* geholpen, *spoedig* geholpen. Daar is veel geld noodig, daar is *schuld af te doen*, schuld tegenover *onze landskinderen!*

Ach! zendt die Kolonialen toch niet enkel met een traktaatje naar de Oost; laat het toch niet bij dien Bijbel, die in de havensteden wel eens wordt uitgereikt! Dat is alles heerlijk, dat is voortreffelijk, *maar het is niet genoeg!*

Het traktaatje wordt in het beste geval gelezen en . . . verscheurd; de Bijbel dikwijls zorgvuldig verborgen en . . . wellicht nimmermeer geopend; en zoo daar ginds niet een vriend is, die den weg wijst, den verborgen Bijbel opent en leert lezen, een tehuis aanbiedt waarin dat Woord de hoogste macht heeft, de hand reikt tot steun, als de voet dreigt uit te glijden, en meê de knieën buigt, om kracht te vragen voor den strijd tegen de zonde, — dan doen wij, Nederlanders, met al onzen ijver maar *half* werk, en *verdubbelen* onze schuld, door niet slechts voor den Inlander veel te weinig te arbeiden, maar bovenal, door niet de poging te steunen, om onzen Nederlandschen jongelingen in den vreemde een vluchtheuvel te bieden, die hun een schuilplaats schenkt tegen de groote gevaren van dronkenschap en ontucht en wat voor zonde daar meer is, waardoor reeds zoovelen jammerlijk bezweken!

„Neêrlands Jongelingschap en Volk!" Geve God de Heere, dat geen enkele dier verongelukten het u moge kunnen verwijten: „*Voor den Inlander hebt ge tenminste nog eenige Zendelingen, en uwe Bijbels, uwe Kerken en uwe Scholen geschonken*, MAAR VOOR DE KINDEREN VAN UW EIGEN LAND DEEDT GE ZOO GOED ALS NIETS!"

UIT HET LEVEN.

Een wakkere jongen.

Aan een versje van Huyghens herinnert het volgende, dat onlangs voorviel te Barberton in Zuid-Afrika:

Iemand, die te Barberton zijn voorraad goederen uit de hand verkocht had, vorderde zijn geld op een

weinig na bij de koopers in, en reed toen de stad uit tot bij het naaste riviertje. Van daar zond hij zijn zoontje, een knaap van acht of tien jaren oud, terug naar de stad om het nog verschuldigde geld te vragen. Het kind ging en kreeg het geld, waarna hij terstond terugkeerde naar den wagen, waar zijn vader was.

Na een eind geloopen te hebben, zag hij iemand te paard aankomen. Toen de vreemdeling bij hem kwam, vroeg hij het kind, van wien hij een zoon was. Op des kinds antwoord zeide hij, dat hij een oude vriend was van zijn vader, en dat de jongen achter op het paard moest klimmen en mederijden naar den wagen, waar zijn vader was. Die zou recht verblijd wezen, weder zijn ouden vriend te zien. Nadat het kind op het paard geklommen en eenige minuten met den vriend zijns vaders was medegereden, zeide de schurk, dat de knaap al het geld, dat hij bij zich had, moest afgeven, of hij zou met hem het woeste veld injagen.

Het kind, dat natuurlijk bang werd, was gewillig, aan zijn verzoek te voldoen; doch toen de knaap het geld uit den zak haalde, viel het op den grond. Hij zeide toen, dat de deugniet stilhouden moest, opdat hij het geld kon oprapen, doch de ander antwoordde: „Blijf maar zitten, ik zal het wel doen." Intusschen waren zij eenige schreden ver van het geld gereden. De dief klom met innige blijdschap af om zijn buit van den grond op te rapen, en nu sprong de dappere jongen in den zadel en liet het paard in volle vaart loopen.

De verrader nam zijn geweer en loste eenige schoten op den knaap, doch wondde hem slechts licht in den arm, en de jongen kwam veilig bij zijn vader aan. Het paard droeg een zadelzak, waarin ongeveer *f* 300 gevonden werd, die natuurlijk niet zijn teruggegeven. H.

Uit den ouden tijd.

In onze geschiedenis vindt men meer dan één voorbeeld van gerechtelijke strafoefeningen aan dieren, die zich verstout hadden menschen aan te vallen. We herinneren ons van een varken, dat door den beul werd ter dood gebracht (als zoovele door den slachter). Bekend is de hond „Profetie" van Leiden, die aldaar aan den lijve werd gestraft, wijl hij iemand had gebeten, en zijn goederen verbeurd verklaard „ten voordeele van de grafelijkheid".

Nu moet men echter niet denken, dat zulke kamperstreken alleen in Nederland voorkwamen. Men vindt ze overal vermeld. In 1403 werd den beul te Moulant in Frankrijk $69^1/_2$ *sous* betaald voor kosten bij de terdoodbrenging van een varken, dat een kind had opgegeten. Voor 't spijzen van 't beest in de gevangenis werd 6 *sous* betaald. In Duitschland werden in de veertiende eeuw drie varkens, — varkens schijnen groote booswichten te zijn geweest — wijl zij hun herder doodelijk gewond hadden, voor 't gerecht gedaagd en ter dood verwezen. Over heel de kudde werd als medeplichtig een straf uitgesproken, die eerst na een plechtig beroep op den hertog van Bourgondië werd kwijtgescholden. Van 1120 tot 1741 zijn meer dan tachtig dood- of banvonnissen (door geestelijken) uitgesproken tegen allerlei dieren, van ezels af tot sprinkhanen toe. H.

Papier en graan.

Er zijn thans nog maar weinig dingen, die niet van papier kunnen worden gemaakt. Het is reeds gewoonte, papier te gebruiken voor zulke voorwerpen, tot de vervaardiging waarvan vroeger staal of ijzer noodig was; en natuurlijk kan het nog beter hout vervangen dan ijzer. Voor korten tijd is in Zweden een molen opgericht, die papier uit het bekende Zweedsche mos vervaardigt. Van dit mos maakt men papier van verschillende dikte en hoedanigheid, en zelfs bordpapier, dat drie vierde centimeter dik is. Dit bordpapier is even hard als hout en kan gemakkelijk beschilderd worden. Het bezit alle goede eigenschappen van het hout, zonder de gebreken daarvan te hebben. Het leent zich dus uitmuntend tot het maken van deur- en vensterkozijnen, voor bouwversieringen en voor meubelen van allerlei aard.

Het papier, dat van sterker grondstoffen, bijvoorbeeld van linnen wordt gemaakt, kan tot zulk een dichte massa worden samengeperst, dat het onmogelijk is het te scheuren. Daar er reeds geheele huizen van papier zijn gebouwd, kan men er zich niet over verwonderen, dat er thans ook meubelen en allerlei huisraad uitsluitend van papier worden gemaakt.

Het is zelfs volstrekt niet onwaarschijnlijk, dat er nog eens kachels en haarden van papier zullen worden vervaardigd, die niet alleen zeer licht, maar ook veel goedkooper zouden zijn dan dergelijke zaken van ijzer. Inderdaad is met het vervaardigen van kachels uit papier reeds een proef genomen. Het papier wordt eerst met een vloeistof

gedrenkt, die het onbrandbaar maakt, en dus een „verbranden" van de kachel verhoedt. Dan wordt er de gewenschte vorm aan gegeven, en de kachel met de een of andere verf bestreken.

Ook badkuipen, pannen en potten kunnen van waterdicht en onbrandbaar papier gemaakt worden; ze worden nooit lek en zijn zoo goed als onbreekbaar. Onlangs heeft men ook beproefd deuren van papier te maken. Ze zien er uit als gepolijst mahoniehout, doch laten zich door hun gering gewicht daarvan gemakkelijk onderscheiden. Ze bestaan uit twee dikke lagen bordpapier, die in den gewenschten vorm geperst en op elkaêr gelijmd worden.

Ook zijn er reeds piano's van papier gemaakt, en wel in Frankrijk. Een dergelijk instrument was kort geleden te Parijs het onderwerp van algemeene nieuwsgierigheid en bewondering. Natuurlijk is de kast van papier. De piano was met fraaie arabesken en figuren van allerlei aard versierd, die in het papier waren geperst. De klank van het instrument was verrassend zuiver.

Te Sioux City in Amerika werd onlangs de jaarlijksche tentoonstelling gehouden in een gebouw, 100 bij 210 voet groot. Het bekleedsel aan de muren, binnen en buiten, en de versiersels waren alle van graan, gepeld, in de aar, in schoven, enz.; 35,000 *bushels* (1 bushel = 36 kop) werd hiertoe verbruikt. De bogen en nissen, de motto's, waaronder gepaste Bijbelteksten, tot zelfs de „sterren en strepen" (de vlag) toe, waren van graan, zeer kunstmatig en al naar gelang van de zaadkleuren aaneengevlochten. Gedurende de feestelijkheden was de geheele stad in koorngewaad uitgedost. De uithangborden aan de winkels, de pijpen en wandelstokken der heeren, de horlogekettingen, zelfs de arm- en halsbanden en borstspelden der dames — 't was alles koren.

H.

Misverstand.

Iemand trad onlangs een winkel binnen en vroeg:

„Wilt u mij wat vliegenpapier geven?"

„Voor hoeveel?" was de wedervraag.

„Nu nog mooier:" sprak de ander, „denkt ge dan, dat ik ze heb geteld?"

H.

Stijlbloemen.

1. De oplage van dit (Nederlandsche) dagblad is driemaal grooter dan die van het meest gelezen dagblad in Nederland. [1])

2. Zoolang wij op dit *wisselend ondermaansche benedenrond* vertoeven, is alles onzeker.

3. „Wij zijn verlost,
Maar 't heeft *Uw dood gekost.*"
(*Ev. Gez.*)

4. De vijanden verloren 300 man aan dooden en gewonden, schoon dezen zich toch de overwinning toeschreven.

5. Het *viel mij op*, dat hij zoo bleek zag.

6. Ik wensch gaarne *Uw kennis te maken.* (*Fransch.*)

7. Hij is ziek; maar *wat heeft* hij eigenlijk? *Fransch.*)

8. *In een oogenblik* rees hij op, greep zijn wapenen, sprong te paard en draafde uit het gezicht.

9. De vergadering werd geopend door den voorzitter met het zingen van Ps.... (*dubbelzinnig*).

10. Daar komt hier nog al veel doorpassage voorbij.

H.

VRAGENBUS.

Kan ook een der lezers mij zeggen, wat de ware uitspraak is: Eféze of Éfeze? Men hoort zoowel het een als het ander.

(We herinneren nog eens aan verschillende onbeantwoorde vragen in dezen jaargang.)

RED.

BERICHT.

In verscheiden bladen is, met een voldoening, die ook ons verblijd heeft, gemeld, dat *Excelsior* uit de moeielijkheid geholpen en zijn bestaan vooreerst verzekerd is.

Dit is nu inzoover waar, dat de uitgevers tal van bewijzen van sympathie ontvangen hebben uit heel ons land, en alleszins vertrouwen in staat te zullen zijn, den nieuwen jaargang te openen. Evenwel, we zijn nog niet, waar we wezen moeten om met moed en met vasten grond onder de voeten verder te kunnen gaan. Laat daarom niemand vertragen, en ook elk zich beijveren om den lezerskring tegen 1888 eens flink uit te breiden. Eenigen deden en doen dat en — met vrucht.

Intusschen verblijdt het ons te kunnen meêdeelen, dat we steeds meer medewerking vinden, wat den inhoud van ons tijdschrift betreft, en alle hoop hebben, dat de nieuwe jaargang in dit opzicht ook den naam dien hij draagt zal waar maken. Onderhoudende tijdschriften zijn er genoeg, degelijke niet vele, beslist Christelijke weinige. God geve, dat *Excelsior* deze drie eigenschappen steeds vereenige.

Allen lezers zij ten slotte de prijsvraag nog eens herinnerd.

---

[1]) Dat is, geleerd gezegd, een: *Contradictio in terminis.*

15 December 1887.

Excelsior

geïllustreerd Tijdschrift voor
Neerlands Jongelingschap en Volk

onder redactie van

A. J. Hoogenbirk en J. A. Wormser,

Prijs per jaargang van 12 Nummers van 16 pagina's en 12 Nummers van 8 pagina's *f* 3.50.

De leden der redactie teekenen met hunne naamletters. Brieven, ingezonden stukken, vragen, enz. franco in te zenden „Aan de Redactie van „Excelsior", bij de uitgevers HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

JAARSAVOND-KLOK.

Het jaar verging
Bij wisseling
In allen kring.

Hier feestgedrang,
Ginds treurgezang;
Deez' kort — dien lang.

Mijn hart! o, Zing
Van zegening
In menig ding.

Was 't vaak u bang,
Die redde ontvang
Thans 't lofgezang.

o, Sterveling,
Bedenk één ding:
Wat werd verging.

Eer doodsnood prang,
En de ondergang
Ook u omvang,
Zoek heil bij Die dood en verderf houdt in dwang.

Van de kerkklok, uit den toren,
dreunt het klokgebrom.
Een — twee —. Laat ons hooren!
Twaalf: het jaar is om.
Ging 't verloren?
Nooit! De klokketoon verstom,
Maar ons ruischt uit 't heiligdom
't Als een stemme Gods in de ooren:
Die in Hem is weêrgeboren,
Heeft het eeuwig, eeuwig leven! —
Gij, die 't ons bereid hebt, kom!

H.

EEN KERSTZANG.

Drie maanden vóór de geboorte onzes Heeren zag Johannes de Dooper het levenslicht. Ten achtsten dage werd het kindeke door de besnijdenis in het Verbond des Heeren Heeren opgenomen. Bij die gelegenheid ontving het zijn naam. Zacharias, zijn vader, bevestigde schriftelijk de uitspraak van de gelukkige, bedaagde moeder.

Nauwelijks had hij daardoor zijn geloof getoond

en in de naamgeving Gode de eere en den dank toegebracht, of de kastijding voor zijn betoond ongeloof hield op. „Zijn mond werd geopend en zijne tong losgemaakt." Is het wonder, dat hij dadelijk sprak, „*God lovende*"?

Meer nog: „Zacharias, zijn vader, werd vervuld met den Heiligen Geest, en profeteerde." Hij zong een der gewijde liederen uit de Schrift, waarin openbaar werd, welke heerlijke en diepe blikken de Heilige Geest hem in Gods daden en wegen en plannen gaf.

Sedert eeuwen is zijn lofzang door de kerk des Nieuwen Verbonds, op gelijken voet met de kostelijke psalmen Davids, in allerlei talen hem nagezongen. In de adventsweken en op den Kerstdag weergalmen de bedehuizen en de woningen der Christenen ook van *zijne* woorden. Ja, zeer waarschijnlijk is geen der lofzangen des Nieuwen Testaments zóoveel op de lippen als de zijne. Zeker dragen daartoe in onze taal de schoone berijming en de statige, opwekkende melodie het hunne bij. Maar hoeveel troost en bemoediging voor het arm, verslagen menschenhart is uit dit lied te putten! Het is *de* adventszang bij uitnemendheid.

Zacharias looft Jehovah, den God Israels, die zijn volk heeft bezocht; die uit het ontoegankelijk licht, dat Hij bewoont, nederkomt om Israel te bezoeken, en niet slechts om te *zien*, maar om heerlijke daden te werken.

Hij heeft verlossing teweeggebracht.

De redding nadert. De Goël, de *losser*, komt. Hij brengt de lossing gelijk de Oud-Testamentische goël of losser, de schaduw van dezen waren Losser, deed.

Een hoorn der zaligheid heeft de Heere ons opgericht in het huis van David. De hoorn van overvloed is heidensch. Dien kent de Schrift niet. Maar een hoorn, een sterkte, een vreugdeteeken van zaligheid, volheid, waar geluk, richt God op. Hij verhoogt den hoorn, het oostersch symbool van blijdschap, aan het huis van David niet alleen. Hij *geeft* in Davids Zoon en Heer den hoorn én verhoogt hem.

Niet plotseling en onverwacht doet Hij zulks. „Gode zijn al zijne werken van eeuwigheid bekend." Vóor de grondlegging der wereld heeft het Lam zich onstraffelijk opgeofferd. En van het begin der wereld heeft God door den mond zijner heilige profeten dat gesproken en beloofd. En op dat profetisch woord, „dat zeer vast is", werd de kerk des Ouden Verbonds gesticht.

Wat heeft God beloofd? „Eene verlossing van onze vijanden en van de hand al dergenen, die ons haten."

„Een vleeschelijke opvatting van de zaak!" heeft reeds menigeen uitgeroepen. En velen, die dát zoo boudweg niet durfden zeggen, meenen toch dat het een bij uitstek Oud-Testamentische verwachting is.

Zoo spreekt men in schijnbaar groote geestelijkheid en in den waan van zeer Nieuw-Testamentisch te redeneeren.

En toch is niets meer bezijden de waarheid dan dit. De soort van geestelijkheid, die doet alsof er bij ongeluk een aardsche bedeeling is, vindt nergens in de Heilige Schrift eenigen steun. De *gehechtheid*, het „kleven" aan het stof, het *afgodmaken* van den buik, *vleeschelijke* verwachting; ja, die worden door onzen God streng gestraft, want ze zijn afval van Hem. Maar waardeering van zijne gaven, ook van de aardsche; verlangen naar het geluk, dat Hij voor ons bestemde, zijn Hem welbehagelijk. Nu, Israel *had* van God de belofte, dat het als onafhankelijk, onoverwinnelijk volk in zijn land zou leven, wanneer en zoolang het den Heere diende en vreesde. Dat de Romeinen het overheerschten, was in elk geval geen onverschillige zaak. Maar vooral was het een zeker bewijs voor het inwendig verval, voor het „afhoereeren" van het volk. Bezoekt God nu zijn volk en „brengt Hij verlossing teweeg", dan volgt daaruit vanzelf „verlossing van de vijanden". *Alle* vijanden legt Christus, die de persoonlijke Verlossing is, onder zijne voeten. „De God des vredes zal den Satan zelf haast onder onze voeten verpletteren." En „de laatste vijand die tenietgedaan wordt is de dood." De Satan en de dood zijn niet de eenige, maar de *laatste* vijanden, die vernietigd worden. „*Al* zijne en mijne vijanden", juicht onze Catechismus, zal Christus voor eeuwig verdoen. Dat is „Gods *barmhartigheid* aan onze vaderen". Zóo is Hij „gedachtig aan zijn heilig *verbond*". Ja, daartoe verbond Hij zich „*met een eed* aan Abraham, onzen vader. *Daartoe*, dat Hij ons geven zou dat wij, verlost zijnde uit de hand onzer vijanden, Hem dienen zouden zonder vreeze"; zonder schrik en angst, „in heiligheid en gerechtigheid voor Hem, al de dagen onzes levens."

Van vleeschelijke verwachting is hier geen spoor te vinden; van eigengerechtigheid geen schijn of schaduw. De verlossing geschiedt, opdat wij *Hem*

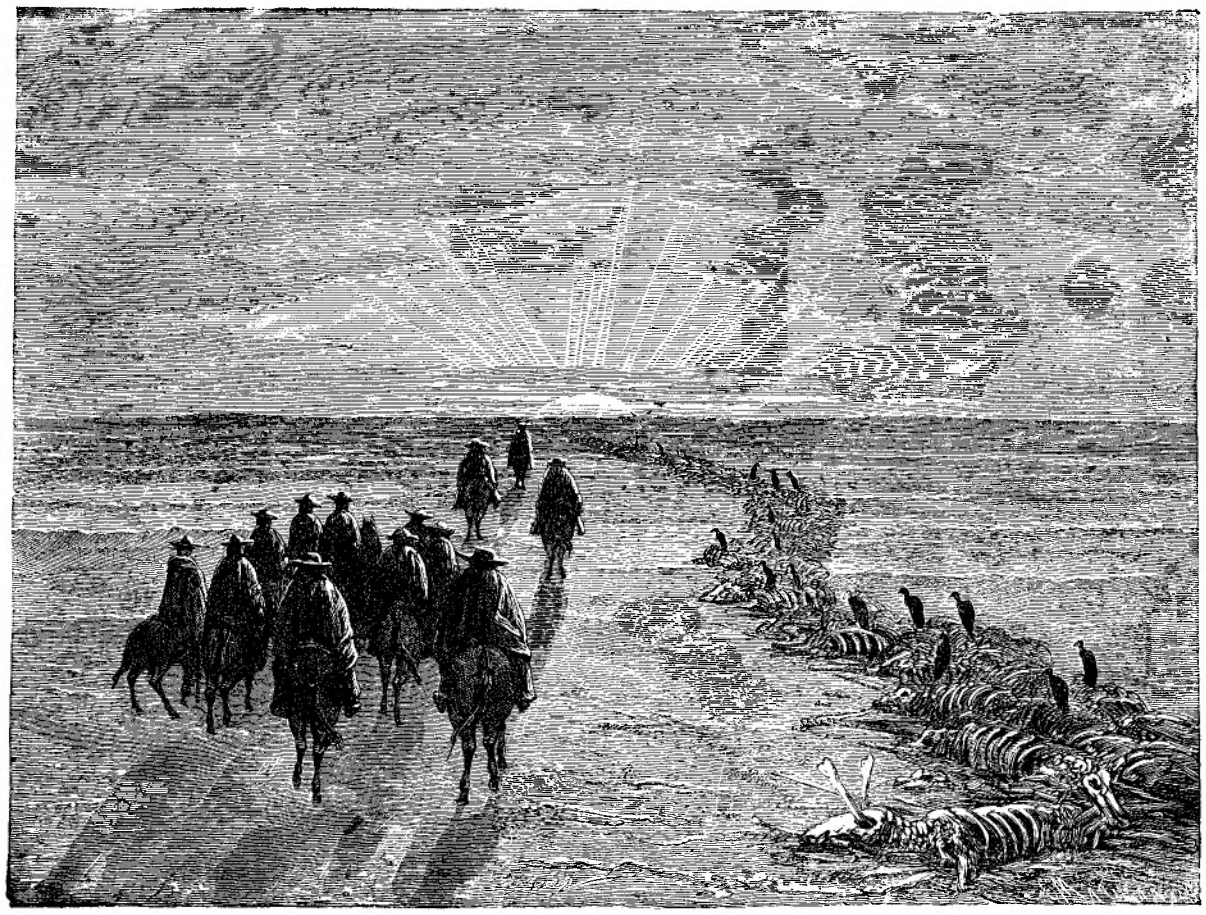

IN DE WOESTIJN.

dienen zouden, in heiligheid en gerechtigheid. En die verlossing, ja dat dienen zelf, *geeft Hij* ons.

Waarom is dan deze profetie schijnbaar niet vervuld? Omdat niet allen Israel zijn, die uit Israel zijn. Een mensch, en ook een volk, kan verzondigen wat God hem geven wil. Aan onze zaligheid kunnen wij niets doen. Aan onze rampzaligheid doen wij alles. Die verlossing van de vijanden gaat maar niet zóo, zonder voorbereiding. God moet ons alles goeds geven, zullen wij het bezitten; maar wij moeten het aannemen. Daartoe kwam het kindeke van Zacharias, „om een profeet des Allerhoogsten genaamd te worden". Wat iemand in de Schrift *genaamd* wordt, dat is hij werkelijk. „Om voor het aangezicht des Heeren voor heen te gaan, om zijne wegen te bereiden". En „om zijn volk *kennis* der zaligheid te geven, in vergeving hunner zonden."

En hoe heeft Israel dat Godsgeschenk aangenomen? Het heeft zich, zegt de Heere Jezus, „wel voor een korten tijd in zijn licht willen verheugen", maar spoedig daarna met Johannes „alles gedaan wat het wilde". Het heeft den heraut des Heilands verraden aan een wispelturigen tiran en aan een schandelijke boeleerster en is de oorzaak geweest, dat „den grootsten, die van vrouwen geboren is," in het holle van den nacht, in den somberen kerker het hoofd voor de voeten gelegd werd op verzoek van een wereldschgezind, jong meisje. En korte maanden daarna heeft het onstuimig bij zijn overheerschers aangedrongen om het bloed, om den slavendood van zijn Messias zelf.

Is het wonder, dat voor het *volk* de „verlossing van de hand zijner vijanden" uitbleef? Het heeft niet *gewild*, sprak de Heere Jezus.

Maar wanneer *ware* Israelieten aangaande hun nationale, en daarom Schriftuurlijke, verwachtingen tot den Heiland vragen richten, worden ze wél terechtgewezen omtrent het *ontijdige*, maar volstrekt niet met opzicht tot het *ongepaste* van hunne vraag. Zelfs op het oogenblik, dat de Heere ten hemel zal varen en als de discipelen vragen: „Zult Gij *nu* het koninkrijk aan Israel weder

oprichten?" antwoordt Hij niet: „Dat zijn slechts Oud-Testamentische vormen en beelden, waarin geestelijke zaken worden voorgesteld," maar: „Het komt u niet toe te weten de tijden en gelegenheden, die de Vader in zijne eigene macht gesteld heeft." Met andere woorden: Het zal zeker geschieden, maar naar het wanneer en hoe moogt gij niet nieuwsgierig vragen.

Ook ons, Christenen, worden dezelfde lessen gegeven. Paulus zegt niet: „Bemoei u niet met wereldsche zaken; ga in de woestijn en word monnik", maar: „*Bezit* de aardsche goederen *als* niet bezittende."

De kennis onzer zaligheid ligt „in de vergeving onzer zonden". Die gewordt ons door „de innerlijke bewegingen der barmhartigheid onzes Gods". Zóo innerlijk is de barmhartigheid Gods, *onzes* Gods, over ons bewogen, dat Hij ons *bidden* laat, van Christus wege: „Laat u met God verzoenen."

Van „*Christus wege*". Zonder Hem en buiten Hem om is er in eeuwigheid geen toegang tot God. Hij, de „Opgang uit de hoogte", de „Ster uit Jacob", de „Zon der gerechtigheid", bezoekt ons daartoe. Hij komt niet als een vreemd wezen ons een bezoek brengen, maar Hij wordt „ons vleesch en bloed deelachtig", om „vele kinderen tot de heerlijkheid te leiden". Hetzelfde, wat Zacharias van Hem zingt. „De Opgang uit de hoogte" verschijnt dengenen, die gezeten zijn in duisternis en schaduw des doods; „om onze voeten te richten op den weg des vredes." De menschheid is een groote onafzienbare karavaan, die door de woestijn trekt, ze is overvallen door de duisternis. De slagschaduw des doods ligt over haar uitgespreid. Zij dwaalt in donkerheid rond. Ze moet onfeilbaar omkomen.

Daar gaat, God zij lof, de Zon op! De nevel scheurt en verdwijnt. De dood vlucht. Nu wordt de weg weer gezien en herkend. En nu — nu zetten *wij* niet onze voeten op den rechten weg; Hij *richt* ze er op. Hij daalt tot ons neer. Hij gaat ons voor; door de duisternis der zonde, door den nacht des doods heen. Hij laat zijn lichtend spoor na. En ook wij volgen door het lijden tot de heerlijkheid. „Een verschen en levenden weg heeft Hij ons *ingewijd* door het voorhangsel, dat is door zijn vleesch."

Dát is ons heerlijk Kerstfeest. Het *zond*offer van Christus, waarop ons *dank*offer wordt gebracht! W.

Kerstfeest in 't Noorden.

Nevenstaande afbeelding is een tafereel uit Noorwegen: het land van de hooge, dichtbesneeuwde bergen, met sombere, dichte dennenwouden; het land waar, vooral des winters, de natuur zich als een sombere, dreigende majesteit aan den mensch vertoont. En dat het hier nu winter is, blijkt duidelijk. Treffend is de indruk van dit groepje woelig leven, temidden dier verstijfde, bijna versteende omgeving. Tot bedrijvige blijdschap hebben zij reden, want het is feest: het Joelfeest, wat wij noemen: Kerstmis.

Hunne en ook onze heidensche voorouders geloofden, dat in de eerste dagen na 25 December de goden in nauwer en inniger verhouding tot de menschen stonden en dat de dierenwereld dan ook vertrouwelijker gemeenschap met de menschenwereld onderhield: alles was dan bezield door den geest van den grooten *Alfadar* (Alvader).

En thans: nu het *Joel*feest een *Christus*feest is geworden, leeft onder de Noren nog de oude gewoonte voort, op die dagen de vogels op een rijke korenschoof te vergasten. Zulk een feestelijkheid wordt in de schoone groep van onze gravure voorgesteld. En de gewijzigde beteekenis, die nu dit feest gekregen heeft, is zeer rijk.

De zonde bracht niet alleen over de menschenwereld den vloek, maar dreigde ook de natuur met algeheele vernietiging. De paradijsbelofte werd ook voor haar levensvoorwaarde; ook zij dankt haar nog zoo schoon en rijk leven aan dat kind in Bethlehems krib, dat *Levens*vorst heet. Reden genoeg, dunkt ons, om als deze Noren ook de dierenwereld in de Kerstvreugde te doen deelen.

Bij ons begon, eenigen tijd geleden, de Duitsche kerstboom meer burgerrecht te verkrijgen. Gelukkig houdt dit reeds weer op. Hoogstwaarschijnlijk is deze kerstboom de miniatuurvertegenwoordiger van den ouden wereldboom Yggdrasill, den boom des levens, die — immer groen — met zijn takken en wortels hemel en aarde en hel omvatte. Aan den voet van dien boom ontsprongen de heilige bronnen; zijn kroon overschaduwde het geheimzinnig meer, waaruit de drie Nornen of Schutgodinnen voortkwamen; van zijne takken drupte een zoete dauw, „honigval" genoemd. Het geloof aan dezen boom was te diep in den volksgeest geworteld, dan dat de Christenpredikers het

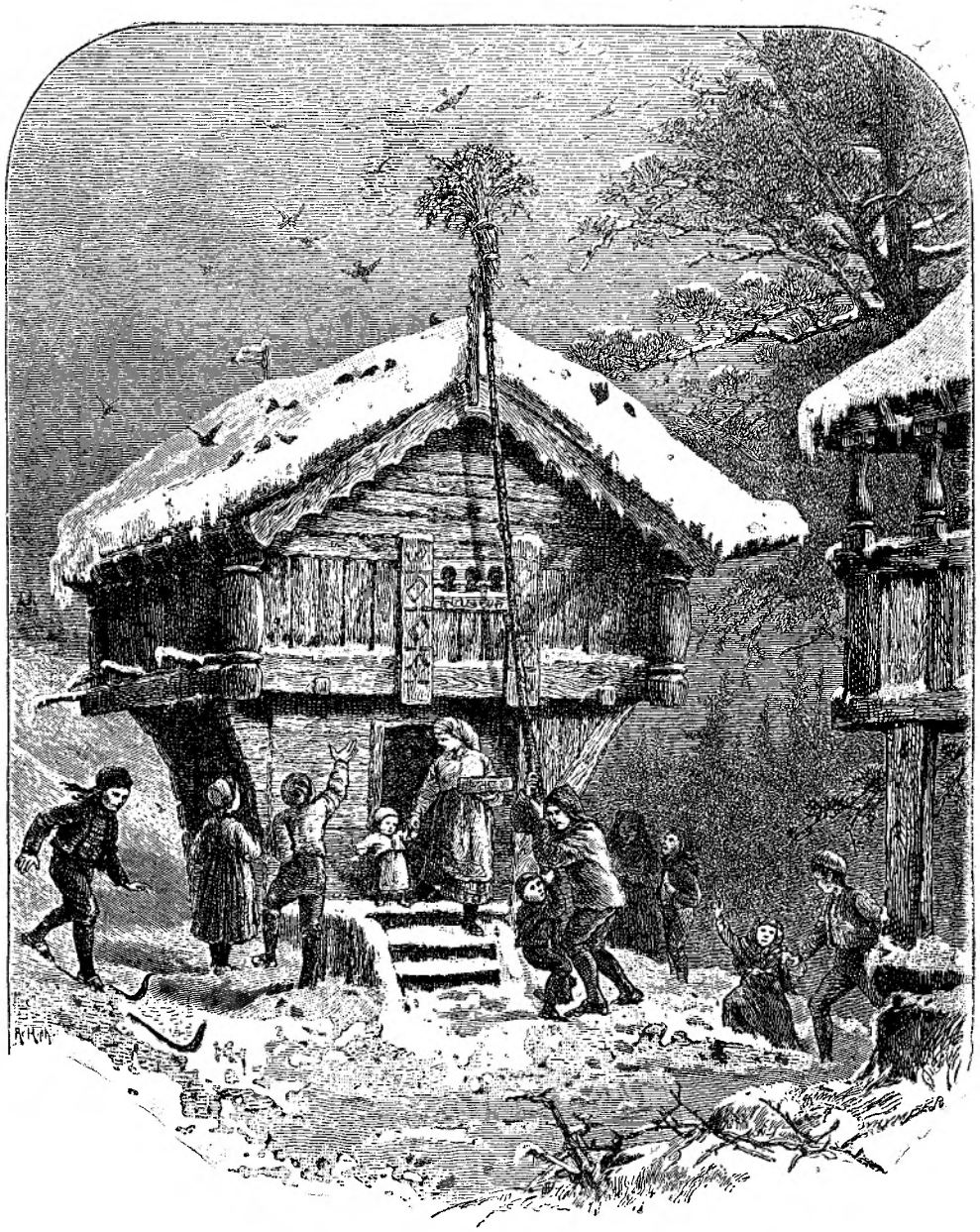

KERSTFEEST IN 'T NOORDEN.

zouden hebben kunnen uitroeien. Daarom gaven zij ook aan dit beeld een Christelijke beteekenis. De honigval (versnaperingen) werd het zinnebeeld van de zegeningen, die Jezus' geboorte aanbrengt.

Wij zijn evenzeer Germanen als onze oostelijke naburen, en toch heeft bij ons de door hen zoozeer geliefde kerstboom zich in vroeger tijd niet kunnen handhaven. Dat is stellig vreemd, maar minder vreemd is, dat zoovelen in ons land den tegenwoordigen Duitschen kerstboom niet als erfenis van onze naburen willen aanvaarden.

Welke *nuchtere* Nederlander toch kan het over zijn hart verkrijgen, speelgoed en lekkers tot zinnebeeld te stellen van zoo rijke zegeningen, als wij aan Jezus' geboorte danken?

Engelands bisschoppelijke kerk leert ons waarschuwend, hoe het verwereldlijken van geestelijke dingen den Protestant weer terugvoert tot Rome. Dat kinderen feestvieren is goed. Maar een Christelijk feest worde niet door den heidenschen kerstboom ontsierd, die de gedachten veeleer afleidt van, dan voert tot het Licht der wereld, waarvoor alle bijgeloof moet vlieden. K.

DE RIJKDOM ONZER TAAL.

We vestigden daarop onlangs weder de aandacht. Tot bewijs, dat we niet te veel zeiden, diene o. a. wat dezer dagen werd geschreven aan *De Volksstem*, een Hollandsch blad, dat te Pretoria, in de Zuid-Afrikaansche Republiek, verschijnt:

„Geen enkele andere taal op het wijde wereldrond kan bogen op zulk een rijkdom van grondwoorden als de Nederlandsche taal. Bijna elke uiting, elke gedachte kan in deze taal uitgedrukt worden door *acht* (8) woorden, en toch zegt de spreker met elk verschillend woord hetzelfde. Vreugde en leed, blijdschap en smart, liefde en haat, grootmoedigheid en kleingeestigheid, moed en lafheid, kracht en zwakheid en nog zoovele duizenden andere indrukken en openbaringen van het menschelijk gemoedsleven vinden gemakkelijk een rijken overvloed van woorden om zich te vertolken. Het kan dan ook niet goed anders, als men weet, hoeverre de Nederlandsche taal het van alle andere wint in woordenrijkheid, zooals blijken zal uit de volgende groepeering: De Nederlandsche taal heeft op dit oogenblik

	14,870	grondwoorden
de Duitsche taal	12,266	„
de Fransche „	10,690	„
de Engelsche „	9,055	„

Zelfs het Grieksch en Latijn, beide doode talen, waarin vroeger de dichters heerlijk zongen, moeten verre het onderspit delven voor onze taal, ook door u gesproken, en gezongen door uw moeder bij uw eersten levensblik. Mochten alle mannen en vrouwen steeds en altijd al hun krachten wijden aan de verbreiding en voortplanting dier schoone, rijke, krachtige en kernachtige taal, en haar beoefenen en leeren aan het jonge geslacht, voor haar strijden en werken, dan zal stellig en zeker de oude ondernemingsgeest uit de dagen der eerste vestiging van Hollands zonen aan de zuidpunt van Afrika weder ontwaken. Mocht de Afrikaner Bond door geheel Zuid-Afrika, van Zuid tot Noord, *taal- en letterlievende vereenigingen* stichten, waar men zich oefenen kan in de zuivere uitspraak, in de juiste en volledige kennis onzer schoone en heerlijke moedertaal." —

Desniettemin zijn er nog altijd Nederlanders (?), die 't Fransch bijv. veel mooier vinden, of althans hun taal met vreemde woorden verknoeien. Jongelui, die een *meeting* houden in een *café*, dat zich daarvoor *eigent*. o Tijden, o zeden! H.

Ringen.

Geruimen tijd ging voorbij, sinds we meer opzettelijk over Jongelingsvereenigingen in ons blad spraken, maar thans geeft ons een in het *Correspondentieblad* geuite klacht daartoe aanleiding.

In bedoeld blad toch wordt door een lid der vereeniging van Rinsumageest er over geklaagd, dat er zoo weinig gelegenheden zijn, waarop de leden van verschillende vereenigingen elkander ontmoeten, en spreken over de belangen van de vereenigingen en die der Christelijke jongelingschap in 't algemeen.

De klager meent, dat „ringen" nuttig kunnen werken, gelegenheid bieden tot gewenschte saamwerking en den arbeid gemakkelijker maken.

Wie in de vorige nummers van dit tijdschrift onze meening omtrent ringformatie heeft gelezen, weet, dat wij van dit lievelingsdenkbeeld van wijlen den heer De Koster warme voorstanders zijn. Wij hebben voor ringformatie dikwerf gepleit, overtuigd als we zijn van de waarheid, dat verschillende vereenigingen saam veel beter onderscheiden werkzaamheden kunnen verrichten, dan zij dat doen, wanneer zij op zichzelf staan.

Toch schijnt saamwerking tusschen verschillende vereenigingen zeer moeilijk te verkrijgen te zijn, al stemt ieder in theorie ook gaaf en glad haar noodzakelijkheid toe.

Zie het aan Amsterdam.

Sinds meer dan tien jaar zijn daar pogingen beproefd, om voor enkele takken van den arbeid der Jongelingsvereeniging saamwerking te verkrijgen, maar .... altijd mislukten zij.

Men was, of scheen althans, zóo doodelijk bang te zijn, dat men bij nauwere aaneensluiting de zelfstandigheid zou zien verloren gaan, dat men zelfs niet beproefde de handen voor een of ander doel ineen te slaan.

Die zucht naar *KRingformatie* (niet *ringformatie*) schijnt ontzaglijk veel slachtoffers te maken, want bij tientallen rijzen in de hoofdstad des lands de dusgenaamde „Jongelingsvereenigingen" uit den grond, en — schrik niet, waarde lezer! — onlangs vernamen we, dat Amsterdam zich mocht verheugen in 't gelukkig bezit van niet minder dan ..... *zeven en twintig* Jongelingsvereenigingen. Vele dezer kringetjes echter, wij wezen daarop vroeger reeds, *heeten* wel „Jongelingsvereeniging", maar zijn inderdaad op geheel anderen leest geschoeid dan die vereenigingen,

wier levensjaren reeds meer dan tien bedragen. De meeste der bedoelde „zeven en twintig" hebben het totnogtoe dan ook niet verder, dan tot den aanvalligen leeftijd van weinige maanden gebracht.

In Amsterdam heeft men, zooals de „getrouwe" lezer weten zal, een *Amsterdamsch Jongelingsverbond*, dat opgericht werd met het doel, om de saamwerking niet bij vrome wenschen te laten blijven. Dat verbond, het doet ons leed het te moeten zeggen, heeft totdusverre niet beantwoord aan de verwachtingen, die men ervan mocht koesteren. Daarvoor zijn ongetwijfeld verschillende oorzaken, en, om slechts één daarvan te noemen, dient er op gewezen te worden, dat van de zeven en twintig slechts *vier* vereenigingen er zich bij aansloten.

Wat dunkt u, lezer! van zulk een buitengewone zucht naar saamwerking?

Maar neen, het is droevig, meer dan droevig, al mocht het voor den oningewijde schijnen, dat het heerlijk is, in Amsterdam zoovele Jongelingsvereenigingen aan te treffen.

Hoeveel arbeid blijft door de verbrokkeling van kracht ongedaan? Hoe moeilijk wordt het werken in eigen kring er door!

Wij kennen een in de Amsterdamsche vereenigingen zeer gewild spreker, die dikwerf „lezingen" houdt, maar die onlangs verklaarde daarmede te zullen eindigen, aangezien hij alle uitnoodigingen niet *kon* aannemen. Wel zou hij voortgaan, indien men besloot hem te noodigen voor vergaderingen, waarin onderscheiden vereenigingen saamkwamen.

Het is te begrijpen. Wie kan bijv. voor 10 — vergeet niet, in Amsterdam zijn er *veel* meer — vereenigingen ook maar drie lezingen per winter voor zijn rekening nemen? Dat is onmogelijk.

Maar dit voorbeeld toont de schaduwzijde van het oprichten van vele afzonderlijke kringetjes aan.

Het is schier niet te begrijpen, waaruit die lust tot afzondering geboren wordt.

Gaat dan de strijd niet tegen één vijand, en hebben dan jongelingen reeds in één stad zeven en twintig manieren van hem te bestrijden?

Ja, zal misschien iemand zeggen, maar de vereeniging is er om te ontwikkelen, om te leeren, om te oefenen.

We willen over *deze* vraag niet twisten, maar dit is toch zeker, dat men niet *enkel* voor zijn letterkundige of andere ontwikkeling lid van een *Christelijke* vereeniging wordt; de arbeid, daar verricht, heeft slechts één doel, namelijk de leden te oefenen op allerlei gebied, opdat zij, als strijders in den „goeden strijd" wèl toegerust, eenmaal mogen optreden.

En nu, tot wie uwer zeven en twintig Amsterdamsche, of vele honderden Nederlandsche vereenigingen zullen we ons wenden met de vraag, *niet:* Geef uwe zelfstandigheid prijs — want dat is uw „heilig huisje" — maar met deze: Strek, ziende op den ernst der tijden, de hand uit naar zustervereenigingen in uw omgeving, en *werk samen.*

Vraag het den „Ring 's-Gravenhage", of ringformatie goed werkt. Ge leert elkander kennen en kunt elkander leeren. Maar meer nog! Ge zult er dan besef van krijgen, dat buiten uwe vereeniging nog andere jongelingen leven en omdolen. Zij zwerven op de paden der zonde, en kennen het woord des Heeren niet. Het zijn er velen, duizenden en tienduizenden. Als ge, op uzelf staande, de kracht mist om de hand uit te steken naar die massa, kunt ge het misschien doen met vereende kracht, en zal uwe poging wellicht slagen.

Want, Jongelingsvereenigingen van Nederland, vergeet het niet, *nòg is de massa niet bereikt,* en, terwijl velen uwer zich angstvallig in hun eng kringetje opsluiten, dwalen daarbuiten duizenden rond, in zonde en ellende, voor wie ge wellicht een hand aan den weg zoudt kunnen zijn.

Ook in deze maakt eendracht met de hulp onzes Heeren *macht!*

UIT HET LEVEN.

Verschillend Nieuwjaar.

De Grieksche kerk (Russen, Grieken, Rumenen) rekent nog bij den Juliaanschen kalender, gelijk bekend is. De Russen echter rekenen als wij, dat het jaar met den 1^{en} Jan. begint, die bij hen valt als wij reeds 13 Jan. schrijven. De andere aanhangers der Grieksche kerk rekenen naar de „Byzantijnsche Aera", in welke het 7396ste jaar met 1 Sept. (ouden stijl) of 13 Sept. (nieuwen stijl) van 1887 begint.

De Joden beginnen hun jaar 5648 (1 Tisri = Sept.-Oct.) met 19 Sept. 1887. Het is een afgekort jaar van 353 dagen en eindigt 5 Sept. 1888. Den 6^{en} September 1888 begint het 5649ste jaar, dat een verlengd schrikkeljaar van 385 dagen is en 25 Sept. 1889 eindigt. H.

Wat het Evangelie uitwerkt.

Een Europeesche timmerman arbeidde op zekeren dag vlijtig in zijne werkplaats op Nieuw-Zeeland, welks bewoners van nature zeer toornig zijn en de kleinste beleedigingen in het hartebloed van hun beleediger begeeren af te wasschen. Zulk een Nieuw-Zeelander had voor dezen timmerman in dagloon gewerkt, en kwam de werkplaats van zijn baas binnen, opdat hem zijn loon zou worden uitbetaald.

De timmerman zeide echter, dat hij hem niets schuldig was, schold hem uit en gebood hem zich dadelijk weg te pakken. De Nieuw-Zeelander antwoordde evenwel zeer zachtmoedig, dat hij den baas niet lastig zou vallen, maar geduldig wachten op zijn geld. Hierop vertoornde de timmerman zich zóo, dat hij den wilden man op den grond wierp, hem schopte en sloeg. Deze liet dit alles rustig toe. Maar toen de Europeaan geëindigd had met die mishandeling, greep hij hem doodeenvoudig met éene hand aan, en slingerde hem ter aarde alsof hij een kind ware. Toen greep hij een bijl en zwaaide dien boven het hoofd van den ontstelden baas. „Nu ziet gij toch wel," sprak de Nieuw-Zeelander, „dat uw leven in mijne hand is. Dat ik u niet doodsla, maar spaar, dat zijt gij alleen aan het Evangelie verschuldigd. Gij bemerkt, dat mijn arm sterk genoeg is om u te dooden, maar mijn hart zegt neen! Want ik heb den zendeling hooren prediken. Ware mijn hart nog zoo duister als eertijds, toen ik het Evangelie nog niet kende, zoo sloeg ik u nu het hoofd af!" Hij liet hem los en deed hem niet het minste kwaad.

Dat doet het Evangelie, het leert ons: „Wreekt uzelven niet, beminden, geeft den toorn plaats; want er staat geschreven: „Mij komt de wraak toe, Ik zal het vergelden, spreekt de Heer. Indien dan uw vijand hongert, zoo spijzig hem, indien hem dorst, zoo geef hem te drinken; want dat doende zult gij vurige kolen op zijn hoofd hoopen." — Dat een arme wilde dit nu aan een Europeaan moest leeren! Een man, die den Christennaam droeg, en zichzelf verre boven dien onbeschaafden Nieuw-Zeelander verheven rekende!

Gelukkig, dat hij zijn geweten liet spreken en zich geweldig schaamde voor God en de menschen. De Nieuw-Zeelander bleef niet meer op zijn loon aandringen, maar de timmerman zond het hem na en liet hem vergiffenis vragen. Hij had zelf de kracht van het Evangelie nooit ervaren; maar nu bemerkte hij toch, dat het eene kracht Gods tot zaligheid is, een iegelijk, die gelooft. W.

CORRESPONDENTIE.

Onze lezer J. C. W. Cz. te Goes, iemand die het klappen van de zweep uitnemend kent, schrijft ons:

«Naar aanleiding van het stukje «Vol Regels" wenschte ik u gaarne eene vraag te doen en tevens eene opmerking ten beste te geven.

De vraag is:

Kan »beeren" ook niet beteekenen de mannetjes van «de zeugen"? In de kranten, die hier uitkomen, kan men nog al eens lezen, dat er «rijbeeren" te bespreken zijn.

En nu de opmerking: «U schrijft, dat de Friezen *veelal* ie voor ij zeggen", maar ik kan u verzekeren, dat de Zeeuwen *bijna altijd* ie voor ij zeggen; slechts in enkele, zeer weinig gebruikte woorden hoort men ij. Deze regel komt op school goed te pas. Zoo gebruik ik nog een regel op school, aan het dagelijksch leven ontleend, nam. «Vrouwelijk zijn alle éenlettergrepige woorden, waar de Zeeuwen eene *e* bij uitspreken" b.v. pette, schole, kerke; maar nooit zeggen ze hier »hoede" of »boeke", wel penne, banke, enz. enz."

Uitnemend! Al wat helpt om de zaak duidelijk te maken is wenschelijk. Overigens zal de Heer W. opmerken, dat ons stuk niet strijdt met het zijne, doch alleen *deze* gevallen niet noemde, maar andere.

DE PRIJSVRAAG.

Uit de ingekomen antwoorden op de jongste prijsvraag hebben we gemeend, wederom den prijs te moeten toekennen aan onzen lezer

LIEUWE ROORDA te *Ee*,

die, ondanks zijn 16 jaren, reeds een geducht mededinger wordt, gelijk meer bleek. Ook dat van W. B. te *M.* was, vooral met de jaren gerekend, lang niet slecht, doch het bovenstaande moest de kroon wegdragen.

Onze lezer L. R. gelieve dus te beschikken over het boekwerk:

De Nederlandsche Maccabeër, door A. C. DE ZWART;

en voorts hopen we bij een spoedig te geven nieuwe prijsvraag op algemeene deelneming. Niemand verlieze den moed!

EEN GOED SLOT.

«Einde goed al goed" zegt het spreekwoord, en als dit waar is, heeft ook «Excelsior" reden om tevreden te zijn.

Immers, we kunnen thans met zekerheid zeggen, dat, zoo God wil, er weder een nieuwe jaargang zal verschijnen.

Daarvoor allereerst dank aan «Godt den Heer daarboven, die alle dingh regheert," en ook het lot van ons tijdschrift in zijne hand heeft. En voorts nog eens dank gezegd aan zoovelen als het voortbestaan van dit ons blad mogelijk maakten; aan redactiën, lezers, vrienden, allen die op een of andere wijs toonden, dat ze «*Excelsior*" liefhebben.

We gevoelen zeer goed, dat zulke bewijzen van belangstelling ook een groote verantwoordelijkheid met zich brengen, en vragen dan wel eens: Wie is bekwaam tot al wat geëischt wordt? — al ware het slechts, wijl beide leden der redactie allesbehalve rentenieren. Doch de Heere is getrouw, Hij vermeerdere de kracht, den moed, den lust. Hij zal zorgen.

Voorts verblijdt het ons met goede vooruitzichten, wat medewerkers, onderwerpen, platen enz. betreft, het nieuwe jaar te mogen tegemoetgaan. En mochten de lezers wenschen hebben, die zij gaarne door «*Excelsior*" vervuld zagen, we zullen die gaarne vernemen.

Blijve het blad steeds werkzaam voor onze jongelingschap en ons volk, door in waarheid een «Excelsior" te zijn, d.i. een leidsman tot hooger door — niets te wezen voor den Heere God, opdat Hij alles zij, en de genade onzes Heeren Jezus Christus ons tot alle goed werk bekrachtige!

DE REDACTIE.